

ნაწილი პირველი

ძალდატანებული შოგინება

I

უცნაური საქციელი საზატარძლოსი ქორწილის
წინა დღეს.

ქლოდ ტიუსსოს პარიეში, სენ-ფრანსუას ქუჩაზედ ბრინჯაოს ქარხანა ჰქონდა. ხმა გავარდა თუ არა, რომ ამისი ქალი, ლამაზი სესილი თხოვდება და აწოწვილს გუდარს ირთავსო, რომელსაც მეტს სახელს „ჯაგლაგს“ ეძახდნენ, — ყველას მთელს მარეს უბანში გაუკვირდა და გულისც აუშლევრია. არავის არა სჯეროდა, რომ ეს ხმა გამართლდება. მთელი ათი წელიწადი იყო, რაც ჰლაპარაკობდნენ, რომ ტიუსსოს ქარხანა გუდარის ფულისით არსებობსო და გუდარი ფულს აძლევსო იმიტომა, რომ ტიუსსოს ცოლთან ძალიან დაახლოვებულიაო. ყველანი

იმ აზრისა იყვნენ, რომ მაშინ ქმარმა არ იცის თავის შესარცხვენი ამბავიო.

ყველაზედ მეტად ისა სწყინდათ, რომ თვითონ ტიუსსოს ცოლს მოუწადინებია ეს ქორწინებაო.

მარეს უბნელები საზოგადოდ ძალიან მეჭორეები იყვნენ და ამის გამო ქორიკანაობას ამ ქორწინების თაობაზედ ბოლო არა ჰქონდა. ზოგი ამბობდა, რომ ტიუსსოს კუთრობაში ფეხი უდგასო და ქალს იმიტომ აძლევსო, რომ სიძე ამხანაგად გაიხადოს და ამით თავის სახელს უშველოსო. მეორენი ამბობდნენ, რომ ტიუსსოს ცოლი ათხოვებს ქალსა მარტო იმისთვის, რომ თავისი საყვარელი თავისთან იყოლიოსო. მესამენი ამბობდნენ, რომ ლამაზს სესილს ისე გაგიჟებთო უყვარს მორისი, თავის მამის შეგირდი და თავის ამხანაგი პატარაობისა; რომ დედ-მამა იძულებულ იყვნენ გაეგდოთ მორისი, როცა მოიზარდა და ქარგლად შეიქმნა, და ქალის გათხოვება უნდა დაეჭარებინათ, რადგანაც ყოველს დღეს ფათერაკი მოსდევდაო. ბევრს რასმეს ჰყბედობდნენ კიდევ მეზობელნი. ხოლო ჩვენ ვიტყვით მას, რასაც ისინი არ ამბობდნენ, სახელდობრ, მართალსა.

მართალია, კლოდ ტიუსსოს სახლში ქორწილისათვის მზადება იყო და ჩვენი ამბავი იწყობა იმ დღიდან, რომლის მეორე დღეს ანდრე გუდარს, მეტის სახელით „ჯაგლაგს“, უნდა ჯვარი დაეწერა ახალგაზდა და მშვენიერს სესილზედ.

რალაც შემთხვევით სესილის დედა მარტოდ დარჩა გუდართან და დაბალ ხმით უთხრა:

— ბოლოს ხომ მაინც თქვენი სურვილი გაიყვანეთ. ღმერთმა შეგინდოთ.

გუდარმა კი მხიარულის ღიმილით ხმა-მაღლა უპასუხა:

— თქვენი ქალი, დედავ ტიუსსო, ყველა ქალზედ უბედნიერესი იქნება.

თვითონ საპატარძლო კი სრულიად გულ-დამშვიდებული იყო და მისი მკვახე სახის მეტყველება ყველას აოცებდა, სესილი იყო თექვსმეტის წლის ქალი, ბრწყინვალე შავი გიშერივით თმა ჰქონდა, ცისფერი თვალები, რომელნიც სხივისავით გამოჰკრთოდნენ ხშირის წარბ-წამწამის ქვეშ, სწორე ცხვირი და წვრილი, ყმაწვილური ტუჩები. როცა გაიღიმებდა ხოლმე, რასაკვირველია არა ეხლა, გამოიჩენდა ხოლმე მშვენიერს თეთრს პატარა კბილებს. ერთის სიტყვით, სესილი მეტად ლამაზი და ტურფა რამ იყო. ხოლო ჯვარის-წერის წინა დღეს სესილი ისე იყო, თითქო სულ მარტოდ-მარტოაო, თუმცა მის გარეშემო დიდი მზადება და ფაცა-ფუცი იყო; გულგრილად უყურებდა ყოველს ამ მზადებასა, თვითონ არაფერს ხელს არა ჰკიდებდა, ზიზლით ორიოდე სიტყვას გადუგდებდა ხოლმე თავის საქმროს და დედამის ყოველს კითხვაზედ ამას ეუბნებოდა:

— რაც გენებოთ, იგი ჰქენით.... მე აკი გითხარით, რომ თქვენი მორჩილი ვიქნები-მეთქი.

სადილს უკან, რომელზედაც მოწვეულნი იყვნენ სტუმრები ქორწინების მოწმად, ტიუსსოს ცოლმა მოურიდებლად სთქვა:

— ბატონებო, ჩვენ ძალიან დაღალული ვართ ამ ფაცა-ფუცისაგან, გთხოვთ ნება მოგვცეთ პატარა შევისვენოთ. აი ხომ ჰხედავთ, საწყალს სესილს ისე უნდა ძილი, რომ მთელს საღამოს ხმაც არ ამოუღია, და ხვალაც ადრე უნდა ავდგეთ.

ყველას გაეცინა, მეგობრულად გამოეთხოვნენ სახლის პატრონს და მეორე დღის ღზინი და სადილი რომ აგონდებოდათ, ტუჩებს ილოკდნენ. აწოწვილი გუდარი, მეტის სახელით „ჯაგლაგი“, მივიდა სესილთან და მოეხვია. ხოლო ქალმა ხელი ჰკრა და მოირიდა, ეშინოდა, რომ სხვა რამ უფრო უარესი კადნიერება არ გაბედოსო.

— ახლა რაო, სესილ? უთხრა იმან: — მტკიცედ დაგიდვია თავი იმაზედ, რომ მე თავის დღეში ღიმილით არ შემომხედო?

— მე თქვენთვის მითქვამს, ბატონო გუდარ, რომ სიყრმითვე დაჩვეული ვარ დედ-მამის მორჩილებას და მას ვიქმ, რასაც ჩემს სასარგებლოდ ისინი დაინახვენ. რა გრძნობითა ვარ თქვენზედ, ეს მე პირდაპირ მითქვამს თქვენთვის და არ დამიმაღავს. თქვენ ჩემს ნათქვამს ყურს არ ათხოვებთ... თქვენ ვასცემთ პასუხს ყოველს მასში, რაც მოჰხდება.

ბოროტმა ღიმილმა გაუმრუდა სახე ჯაგლაგსა და თავლებმა გამოუელვეს გაბრაზებით, ხოლო წუ-

თის შემდეგ მხრები აიწია, სულელურად ჩაიცინა და სთქვა ძალად მოვლენილ მხიარულებით:

— სესილო, მე შენ პატარაობითვე გიცნობ, მახსოვს, რომ ყოველთვის თვით-რჯული, ბუტია და ჟინიანი იყავ, მაგრამ მე იმ ნაირად დავუყვავებ და მოვუვლი ჩემს ლამაზს ცოლსა, ისეთის სიმდიდრით შევამკობ, რომ ეხლანდელს თავის სიტყვებს შეინანებს... და მე შემეყვარებს.

ამ სიტყვებზედ ასეთის უცნაურის თვალით შეჰხედა ყმაწვილმა ქალმა, რომ გუდარმა წარბი შეიკრა.

ეს პატარა ამბავი მოჰხდა გარედ კარებთან და სტუმრები ჩამოეცალნენ, რომ საქმროს არ დაუშალონ თავის საცოლოს გამოეთხოვოს. გუდარი წავიდა და ძლივს იკავებდა თავის ჯავრსა და სესილი კი გულ-აუმიღვრევლად დაბრუნდა თავის ოთახში.

ვიდრე თავის საწოლში შევიდოდა, დედ-მამამ ტკბილად ჩაჰკოცნეს ქალი. მამამ დაუწყო ალერსი და უთხრა:

— ჩემო გვრიტიკო, სესილო! ჰკვიანურად მოიქეც, წადი, კარგად გამოიძინე და ეგრე გაბუტვით ნულარ იქნები. მე იმედი მაქვს, რომ ხვალ აგრე ცხვირ-პირ ჩამოშვებულს არა გნახავ.

— ოჰ, არა, არა, მე ხვალ ისე აღარ ვიქნები, როგორც დღესა ვარ, უბასუხა რაღაც უცნაურის ხმითა.

— რასაკვირველია, შენ უნდა გულდადებით იყო; შენი გათხოვება ჰკუთის საქმეა და არა სიყვარულისა.

ჩემო კარგო, შენ არ იცი, რა ცოტას რასმეს ჰნიშნავს ცოლ-ქმრობაში სიყვარული. ბედნიერება მოსვენებასა და სიმდიდრეშია. შენ სიღარიბისას არაფერს შეიტყობ, სესილ, და აბა ჰკითხე დედა-შენს რა საშინელი დღენი გამოგვივლია, იმიტომ რომ ჩვენ ერთმანეთს მზითვად სიღარიბე მივუტანეთ. ბედნიერებისათვის რომ სიყვარული საკმაო იყოს, მაშინ ცოლ-ქმრობაც მეტი იქნება: სიყვარული ჯვარის-წერის იქით ვეღარა სძლებს.

— მამა-შენი მართალს ამბობს, ჩემო შვილო, შეჰნიშნა დედამ და კიკინები გაისწორა.

ყმაწვილმა ქალმა კისერი მოიღერა, შედგა დედამის წინ და ნელის ხმითა სთქვა:

— მე რომ მაინც არ დაგემორჩილოთ და ხვალივთქვა — არა-მეთქი?

კლოდმა და ცოლმა ერთმანეთს შეჰხედეს იმ სახით, თითქო ელდა ეცათო.

— რაო, შე უბედურო! უპასუხა მამამ: — არ დაგვემორჩილები?... მაშინ შეჩვენებულ და დაწყევლილი იქნები ჩემგან... მე მაშინ დავიღუპები... შე აღთქმა მიმიცია ანდრესათვის...

— მაშ თქვენი სარგებლობა ყველაზე წინ ყოფილა ამ საქმეში, უპასუხა მკვახედ სესილმა: — მაგას ჩემი სიკვდილი შეუძლიან.

— მაგისაგან არ იხოცებიან, დაიძახა მრისხანედ ტიუსსომ და გაბოროტებისაგან აინთო: — ეხლა კი დროა ყველაფერი ვთქვათ პირდაპირ. მე ქვეყნის

წინაშე გიცხადებ, რომ მირჩენია მოჰკედე, ვიდრე შენი სულელური სიზმრები აისრულო...

— დაჩუმიდი, კლოდ, გაგიუდი, თუ რა დაგეძმართა! უთხრა ცოლმა, თუმცა ქმარს გულში ის არა ჰქონია, რასაც ამბობდა: — დეცხენ სესილს, გონიერებას არ გადუდგება და ურჩობას არ გაგვიწევს.

დედამ აკოცა ქალს და, როცა სესილი მოშორდა ამათ და თავის ოთახისკენ წავიდა, ცოლმა უთხრა ქმარს:

— როგორ არ გესმის, კლოდ, რომ საწყალს ბაშეს ემძიმება გამოცხადდეს ყოველსთვის ნატვრას და იმედებსა. მერე ამასთანაც იგი ჩვენს ნებას არ ეურჩება და მარტო იმას ამბობს საწყალი, რომ თქვენი ნება ჩემთვის კანონიაო.

— ეგეები ხომ არ იქნებოდა, თუ რომ შენ ნება არ მიგეცა მორისსა და მაგას ჰაერში ციხეები ეშენებინათ.

— განა წინაღვე შესაძლოა მცოდნიყო... რაც ბოლოს მოჰხდა.

ამის შემდეგ ცოლ-ქმარნი თავის საწოლში შევიდნენ.

სესილი კი გამოეთხოვა თუ არა თავის მშობლებს, ავიდა მალლა თავის ოთახში და ქვეშაგებზედ ჩამოჯდა. მთელი საათი უძრავად იჯდა და ერთსა და იმავე ადგილისაკენ მიემართა თვალები.

— თავის ღლეში... არა, არასოდეს... ნამეტნავად მაგას! დაიძახა უეცრად და მთელის ტანით აკან-

კალდა; თითქო ერთს საზარელს და საზიზღარს რას-მეს შეეხოვო.

ადგა, ფეხ-აკრებით მივიდა შკაფთან, წამოისხა წამოსასხამი, წელა ჩამოვიდა ძირს, ქარგლების ოთახი გაიარა და გავიდა ქუჩაში.

გარედ რომ ჰნახა თავისი-თავი, ფეხი აუჩქარა, ტიურენის ქუჩის ყურეში სარდაფი იყო ღვინისა, ჩაიხედა, დაინახა საათი და გასინჯა.

— თერთმეტი საათია! წაიხურჩულა თავის თავად: უსათუოდ მელის.

უფრო ჩქარა წავიდა, თითქმის სირბილით. ბასტილიის მოედანზედ რომ მივიდა, დადგა ბურღონის საწყობპიროს ყურეში. იმავე წამს ერთი ყმაწვილი კაცი მოვიდა ამასთან.

— რაო? უთხრა მან და გამოუწოდა ხელი.

— სულ ყველაფერი გათავდა! უთხრა ქალმა გულ-დაწყვეტით.

— ახლა შენ რას ჰფიქრობ? ჰკითხა ჭაბუკმა საშინლად ადელვებულმა.

— დიად, დიად, მეც თანახმა ვარ, თანახმა, სთქვა ქალმა გულის კდომითა და დაეცა ჭაბუკს გულზედ.

რამდენსამე წუთს მაგრად იყვნენ ერთმანეთზედ გადახვეულნი და მწარედ სტიროდნენ. ბოლოს ქალმა დაიმორჩილა გულის მღელვარება, გამოეცალა ჭაბუკს ხელიდამ, სწრაფად მოიწურა თვალთაგან ცრემლი და სთქვა:

— მე თანახმა ვარ, მე ~~მინ~~და სიკვდილი, გეს-
მის?...

— რისთვის?

— მისთვის, რომ მე შენ მიყვარხარ და აღთქმაც
დამიდგია, რომ შენი ვიყო... სიცოცხლეს ჩვენი გა-
ყრა უნდა, სიკვდილი კი შეგვაერთებს; მაშ სჯობს
დავიხოცნეთ.

— მევე შეშინიან ეხლა, რომ ეგ აზრი მოგეცი.

— მე ჩაგიდგამ ვაჟკაცობის სულის, ყური და-
მიგდე, მორის. ჩვენ ერთმანეთს პატარაობითვე ვი-
ცნობთ. შენ დედ-მამა და თვისტოში არა გყვანდა,
ერთი და გყვანდა, ჩემი მეგობარი ამელი. შენ ჩვენს
ოჯახში გაიზარდე, მე და შენ და-ძმანი ვოყავით.
ჩვენდა გაუგებრად ჩვენს შორის უფრო ღრმა შე-
მსჭვალულობა დაიბადა, ხოლო ჩვენ ორივეს ნამუსი
გვქონდა და იმოდენად პატივსა ვცემდით ერთმა-
ნეთს, რომ ჩვენი კავშირი ბოროტ-მოქმედობით არ
წავბილწეთ. ჩვენი ნატვრა ცოლ-ქმრობა, ჯვარის-
წერა იყო და შენ სცდილობდი კარგ ქარგლად გა-
მხდარიყავ და მე კარგ სახლის პატრონად. შენ შე-
ნი განზრახვა აისრულე, მე კი ხელი შემეშალეს. ჩვენს
დედ-მამას—ჩემს დედ-მამას შენც შენად ჰხადი—არა
ჰქონდათ ფიქრად, რომ ჩემით თავისი საკუთარი საქმე
გაესწორებინათ და ამიტომაც ჩვენს ნატვრას და იმედს
ხელს უწყობდნენ. ჩვენი სიმართლე ამაშია, მორის,
ჩვენ გვიყვარდა ერთმანეთი და ნებაც გვქონდა სი-
ყვარულისა.

ყმაწვილს კაცს თვალთაგან ცრემლები ჩამოსდიოდა.

— ნუ სწუხარ, მორის, განაგრძო სესილმა მწუხარის ღიმილითა: დღეს ჩვენის ჯვარის-წერის დღეა... ერთხელ ჩვენს სახლში ერთმა ავმა სულმა შემოდგა ფეხი... მამი-ჩემის მეგობარია... მეგობარია... შენც იცი... მეგობარია დედი-ჩემისა... ხომ გახსოვს, რა რიგად ვიწოდდი მე, იმ თავზედ ლაფ-დასხმას რომ ვხედავდი; იმან ფული მისცა მამა-ჩემს და დღეს მართო იმას შეუძლიან დაიხსნას მამი-ჩემის სახელი კუტრობისაგან... რა უნდა მექნა? მეთქვა მამი ჩემისათვის, რა ფასადაც ჰყიდულობდა იმ საძაგლის მეგობრობას!... ხომ დედა-ჩემს მაშინვე გააგდებდა, თავზედ ლაფს დაასხამდა, შეარცხვენდა საქვეყნოდ, მერე სწორედ იმ დროს, როცა დედა-ჩემი ნანობს თავის წარსულსა... ყველაზედ საზარო ის არის, რომ დედა-ჩემიც თანახმაა იმ კაცს მიმცეს. ამ ერთის თთვის წინად დამპირდა უარს ვეტყვიო, მეორე დღეს მე ტანისამოსს ვალაგებდი დედი-ჩემის ოთახის გვერდით გუდარი დედასთან შევიდა. წიგნი მიეღო დედი-ჩემისაგან, რომელშიაც დედა-ჩემი სწერდა, რომ მე თავის დღეში არა ვიქმ იმ საძაგლობასაო, რასაც ჩემგან თქვენ ითხოვთო. რომ იცოდე, მორის, რეები გავიგონე... ხომ ძალიან დაბლა დაცემულია დედა-ჩემი, მაგრამ იმ დღეს სწორედ შემებრალო. საწყალი დედა-ჩემი! იმისთანა უნამუსო კაცის მონად ყოფნა საშინელია! რა მძიმედ დასაჯა ბედმა საწყალი დედა!

გუდარმა გადაათქმევინა დედას სიტყვა და პირობა ჩამოართვა, რომ ხმა აღარ ამოიღოს... ამის შემდეგ მოგწერე, რომ ჩვენ იმედი აღარაფრისა არ უნდა გვქნოდეს... მამა-ჩემი—ერთი ბრმა მსხვერპლია. იგი მარტო ერთს ჰფიქრობს, რომ ჩემის გათხოვებით მისი ქარხანა ისევ ფეხზედ დადგება და მეც დაბინავებული ვეყოლები. რა ვქნა? ვუთხრა მამას, დედასა— და ქარხანას დავლუბავ... ვუთხრა დედას, რომ ყველაფერი ვიცი... უარესია... ვუთხრა თვითონ იმ კაცს... ღონე არა მაქვს... ღონე, რომ ხმა გავცე, როგორც გველი ისე მეზიზღება, ისე მძულს. თავიდან ფეხამდე სულ ჩირქია... ყოველისფერში საძაგელი რამ არის, ქცევაში, მიხრა-მოხრაში... იმისათვის ქვეყანაზედ არც სიყმაწვილეა, არც უმანკოება; ყოველს ქალს ისე ექცევა, როგორც ქუჩის მაწანწალა გოგოსა... მე არ ვიცი, რას არ ვიზამ, ოღონდ იმის ხელში არ ჩავვარდე! აი ხომ ჰხედავ, მორის, რა უნუგეშო უბედურებაში ვართ.

— შენ სულ იმ აზრს დაუბრუნდები ხოლმე, რომელიც მე წამომცდა სასოწარკვეთილების დროს.

— მორის, მე დღეს შენთან მოვედი... მე შენი საცოლო ვარ... მე შენი ცოლი ვიქნები... და ხვალ კი ჩვენ აღარ გავიღვიძებთ...

მორისი შედგა. სესილის ორივე ხელი ხელში ეჭიჭა და თვალებში შეჰყურებდა.

— მოჰკვდები და სიცოცხლე არ დაგენანება, ისე უდრტვინველად გამოესალმები სიცოცხლეს?...

— სიხარულით, სიხარულით!...

— ძალ-გული არ გიღალატებს?

— მე შენ მიყვარხარ.

ცეცხლ-მოკიდებული გადევნა მორისსა და მხურვალედ ჩაჰკოცნა.

— მორის, უთხრა სესილმა: — მე მინდა შენს გულზედ დავლიო სული და ტკბილად გეუბნებოდე: მიყვარხარ, მიყვარხარ.

მერე თავი დაასვენა მის მხარზედ და ხმა-დაბლა უთხრა:

— ჩქარა წავიდეთ, მორის შენთან... თორე ლამის ღონე მიმეხადოს.

მორისმა ხმა არ გასცა, მაგრამ მოჰკიდა ხელი და ღრწივ ჩქარის ნაბიჯით წავიდნენ კონტრ-ესკარპის საწყალპიროსაკენ. მორისი გულ-მაგრად იყო და შეურყევლად, მაგრამ ამასაც კი უნდოდა რითიმე გათავებულიყო ეს უნუგეშო მდგომარეობა.

ღამე მშვენიერი იყო; ზაფხულის სიცხეს გრილი ნიავი აგრილებდა; ცა მოკირწყლული იყო ვარსკვლავებით, რომელნიც წყალში როგორც სარკეში კამკამებდნენ. კარგი რამ იყო სეირნობა, ტკბილი რამ იყო სიცოცხლე ამისთანა მადლიან ღამეს.

სესილი და მორისი ხმა-ამოუღებელივ მიდიოდნენ, გადევნაით რა ხელი ერთმანეთისათვის. თვალე-ბი უცნაურად უნათიდნენ და ტუჩებზედ ღიმილი უთამაშებდათ.

— ყველაფერი მზადა გაქვს? ჰკითხა უცბად სესილმა შეწუხებულის ხმითა.

— დიაღ.

— ძალიან ვეწვალებით?

— არა... ჩვენ დაგვეძინება... და თავის დღეში აღარ გამოვიღვიძებთ.

მორისმა იგრძნო, რომ სესილი თრთოდა, თითქო გააციაო; მაშინ უფრო აუჩქარა ფეხი და სთქვა:

— ჩქარა წავიდეთ, ჩქარა.

წინ გაუარეს სახლს, საცა ყოველ დღე საჯარო ბალი იყო ხოლმე. მუსიკის ხმა მოესმათ. სესილმა მწუხარედ გაიღიმა.

— ეს ჩვენი ქორწილის დღეა... სტუმრები ტანცოობენ.

— მე სწორედ ამ სახლის გვერდით ვდგევარ; მუსიკა და ხმაურობა არ მოგვასვენებს.

— პირიქით, გაგვართობს კიდევ.

დუმილი ჩამოვარდა. შეუხვიეს უკანასკნელს ქუჩას, აუსტერლიცის ხიდის პირდაპირ საწყალპიროზედ. მეორე სახლის წინ მორისი შედგა.

— მივედით, სთქვა მან.

შევიდნენ ალაყაფის კარებში, მეორე სართულში ავიდნენ, ყმაწვილმა კაცმა გააღო კარი განათებულის ოთახისა, სესილი შევიდა და გაოცებით გადაავლო თვალი გარეშემოს.

— მე ყველაფერი მომზადებული მაქვს, სთქვა მან.

— ეს რაღა არის? ჰკითხა ქალმა და დაანახვა ბოთლი, ჭიქები და შაქრის პურები.

— ჩვენის ქორწილის ვახშამია, უპასუხა მან დიმილითა.

— ესა? დაუმატა ქალმა და კანკალით დაანახვა ბოთლი.

— საწამლაფია.

სესილი სკამზე ჩამოჯდა და მორისმა წინ დაუჩოქა.

— საწყალო სესილ! პატარები რომ ვიყავით, ვის მოუვიდოდა ფიქრად, რომ ამით გაგვითავდებოდა საქმე?

— რაო? ნანობ თუ?

— არა.

— მე შენ გითხარ, მორის, რომ მე შენი ვიქნები-მეთქი... იმათ არ უნდათ, რომ მე შენი ვიყო, ნამუსი კი ნებას არ მაძლევს საყვარლად დაგიჯდე... სიკვდილმა დაგვწეროს ჯვარი...

ამ სიტყვებზედ წამოავლო ხელი ბოთლს და ბედის-წერის სასმელი ჩაასხა ჭიქებში.

— არ მეზიზღება, ტკბილი ყოფილა, სთქვა სესილმა, როცა ტუჩებით დაეწაფა ჭიქასა.

მორისმაც დალია და ერთმანეთს აკოცეს. მორისი ჯერ კიდევ დაჩოქილი იდგა; ქალი თმაზედ ხელს უსვამდა და უაღერსებდა. ერთმანეთს შესცქეროდნენ დიდხანს ცეცხლით ანთებულ თვალებითა. ისინი სიკვდილზედ არა ჰფიქრობდნენ, ისინი ჰფიქრობდნენ მარტო თავიანთ სიყვარულზედ.

— რა რიგად მიყვარხარ, რა რიგად, ტიტინებდა ქალი.

— ზოგი მე მკითხე, მე!... უპასუხა მორისმა და დაუწყა ხელებზედ კოცნა.

ფანჯარა ღია იყო ნახევრად. ფანჯარა გადაჭყურებდა ბალს, საცა საჯარო ბალი იყო. მუსიკა კადრილის დასაწყისს უკრავდა, ტანციობის გამგე ხმა მაღლა ყვიროდა:

— ბატონებო, თქვენ თქვენს ადგილებზედ დაბძანდით; უკანასკნელი კადრილია.

— გესმის, უთხრა სესილმა მორისს: უკანასკნელიაო...

ქალმა ხელ-ახლად მოსვა ჭიქა.

— მგონია ათრობს, სთქვა სესილმა.

— განგებ არის ეგრე შეზავებული.

— მაშ ჩქარა დავლიოთ და მოვრჩეთ.

— ჭიქები ერთმანეთს შეატყუცეს და პირთან მიიტანეს.

— ადევ, უთხრა სესილმა რიხიანად და ხმა-მაღლა.

მორისი დაემორჩილა. ქალმა მიიყვანა ფანჯარასთან, ხელი ხელში ჩაუდო, ახედა ვარსკვლოვანს ზეცას და თავ-მოწონებით სთქვა:

— წინაშე ღვთისა, რომელთანაც განსაკითხველად ჩვენ მალე წარვდგებით, მე ვაღვიარებ, რომ ქორწინების საიდუმლოებას შეურაცხველოფდი, თუ შევირთავდი ჩემგან შეძლებულს კაცს და ვირთავ

ქმრად მორის ფერანსა, ჩემგან სულით და გულით
შეყვარებულსა...

მორისმაც განიმეორა იგივე სიტყვები. ქალმა
იგრძნო, რომ მორისმა ხელზედ ბეჭედი გაუკეთა.
ქალმა ბეჭედს აკოცა და სთქვა სისწრაფით, თითქო
უნდა მალე მოუღოს ყველაფერს ბოლოო.

— ჩვენ შევუთულებით ერთმანეთს საუკუნოდ;
დავლიოთ დანარჩენიც.

ჭიქები დააცარიელეს.

— ყოველივე გათავდა, სთქვა სესილმა მწა-
რის აღმოკვნესით: ცოტა ხანს დამანებე, მორის, თა-
ვი და მალე კი მოდი ისევ. მე შენ მოგელოდები, ჩე-
მო ქმარო.

ყმაწვილი კაცი დაემორჩილა და გავიდა ოთა-
ხიდან.

— შენა ხარ? ჰკითხა სესილმა, როცა კარის
ჭრიალი მოესმა.

— მე ვარ, ჩემო სესილ, მე.

— ჩქარა მოდი, ჩქარა... მე ვშიშობ უშენოდ
არ მოვკვდე.

II

დასასრული ქორწინების დამისა.

მარი, რომელიც ჯერ ძლივს უბერავდა, თან და თან გაძლიერდა; ხმა-ამოუღებელი მყუდროება დაირღვა ფოთლების შრიალითა და მძიმედ დატვირთულ ნაგების ჭახა-ჭუხითა, რომელნიც ხიდის წინ დაბმულნი იყვნენ. ავდარის ნიშნები იყო.

მორისის პატარა ოთახში ჩუქუნიც არ ისმოდა, ხოლო ფანჯარა ჭრიალებდა, ქარი რომ ათამაშებდა. დილის ორი საათი და ნახევარი იქნებოდა. მორისს და სესილს ეძინათ. ბოლოს ერთმა მათ შორის ტოკვა დაიწყო. ეგ სესილი იყო. წამოჯდა, შუბლზედ ხელი გადისო, უკან გადიყარა თავისი საუცხოვო შავი თმები და გაოცებულის თვლით გადაჰხედა ოთახს. თავი დაჰმძიმებოდა და ფიქრები ვერ მოეკრიბნა. ვერა გაიგო-რა მისი, რასაც ჰხედავდა. სად ვარო? როგორ? სიზმარში ხომ არა ვარო? მოინდომა ფეხზედ წამოდგომა. უეცრად ხელი მოახვედრა მორისის ტანს, რომელიც იქვე იწვა. ხელი შეახო თუ არა, უნდა დაეკივლა, მაგრამ ხმა გაუწყდა. ორივე ხელი წაიფლო თავზედ. ერთი მძიმე კვნესა აღმოხდა მისის გულიდამ. ყოველივე მოაგონდა... ცოცხალი როგორ-ღა გადავრჩიო? რა მოხდაო? ნუ თუ მორისმა მომა-

ტყუაო? ნუ თუ საწამლავის მაგიერ სხვა სათრობელი სასმელი რამ შემომატყუაო? არა, მაგისტანა საშინელს საქმეს როგორ იქმოდლა! სესილმა დაჰხედა თავის საყვარელს და ხმა-მალლა დაიძახა:

— მორის! მორის!

მორისი არც კი იძროდა. სესილმა ხელი გადუსო პირისახეზედ. კანი გაციებული ჰქონდა და სიკვდილის ფერი ედო. მთელის ტანით ათრთოლდა, აკანკალდა; წამოსწია ასაყენებლად. მორისი როგორც უსულო მკვდარი, ისე დაეცა ქვეშაგებზედ. ელდა-ცემულმა ქალმა საშინლად შეჰკივლა. მორისი მოკვდა, მე კი ცოცხალი ვარო!

დიად, თვითონ ცოცხალი იყო და მისი თითქმის შიშველი, მთრთოლარე და ცეცხლ-მოკიდებული ტანი ყოველს მოძრაობაზედ ჰგრძნობდა სიკვდილის სიცივეს.

მოიკრიბა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა და გადმოხტა ქვეშაგებიდამ თმა-გაშლილი, გონება-დაბნეული ვაებისა და უიმედობისაგან. დაეცა მუხლებზედ ქვეშაგების წინ, წაავლო ხელი მორისის თავსა და დაუწყა კოცნა.

— მორის! ჩასძახოდა საწყალი ქალი: არა, შენ მკვდარი არა ხარ! ხმა გამე, ხმა! შენ მე არ მომატყუებდი, მარტო არ მოკვდებოდი, მორის გევედრები, გაიღვიძე, ხმა ამოიღე!...

წასქდა თვალებიდან ცრემლთა ნაკადული.

— ღმერთო! ღმერთო! იძახოდა სესილი: რა წყეული რამა ვარ! ღმერთო, შენ მართმევ ერთად-ერთს

კაცს, რომელიც მე მიყვარდა და მე კი აქ მიშვებ. უმაგისოდ მე სიცოცხლე არ შემიძლიან! მორის, ჩემო ქმარო, მარტო არ გაგიშვებ, მარტო არ მოჰკვდები. მეც უნდა... მეც მინდა შენთან მოვკვდე.

ამ სიტყვებზედ დასწვდა და თავისი ბავით ზედ დააკვდა გაყინულის ბაგეს ყმაწვილ-კაცისას, თითქო უნდა ამოსწოვოსო სიკვდილი მის გვამიდან თავის საწილოდაცაო. მერე წამოხტა, მივარდა სტოლს და გიჟსავით შეჰკივლა:

— მეც მინდა, მოვკვდე, მეც!

მივარდა ბოთლს, ბოთლი ცარიელი დაჰხვდა. თვალით დაუწყუო ძებნა დანას და გადიღელა თავისი ნორჩი, მშვენიერი მკერდი. მაგრამ ვერა იპოვა-რა. ფანჯარა ღია იყო. მივარდა ფანჯარას. ფანჯარა ბაღს გადაჰყურებდა და ჰნახა, რომ აქედამ გადავარდნას შეიძლება სიკვდილი არ მოჰყვეს. გრილმა ჰაერმა შეამცივნა, იგრძნო, რომ თითქმის შიშველია, მოსცილდა ფანჯარას. ქალწულობის კდემამ და მორცხობამ აიტაცა, მსწრაფლვე ჩაიცვა ტანისამოსი, მერე ისევ ხელ-ახლად მოუბრუნდა უსულო გვამს თავის საყვარლისას.

— მორის! სთქვა მან: მე ეხლა შენი ცოლი ვარ... ცოტა მომითმინე, და მე, ჩემო ქმარო, თან გამოგყვები!

საწოლის ფარდებს ქარი ათამაშებდა; ქალმა დაასვენა მორისი ქვეშაგების შუა. ფარდას ასწია და მივარდა ფანჯარას, რომ დაეხურა. უეცრად ორთქლ-

მავალის სტვენის ხმა მოესმა. გაღიხედა და ასს ნაბიჯზედ ბურუსში თვალი მოჰკრა ცეცხლის გემს და სიხარულით გული აეფსო. მოაგონდა, რომ მდინარე სენა აქავ ახლოა და მაშასადამე სიკვდილი ეხლა მის ხელშია. ამისთანა სისხამ დილაზედ საწყალპირო და ხიდი უკაცურია ხოლმე. სესილმა ფანჯარა მოკეტა და, მივიდა რა მორისის გვამთან, წამოიჩურჩულა:

— მეც თან მოგდევ, ჩემო კარგო! ჩვენი სულე-ბი ისევ ერთად შეიყრებიან... ნახვამდის!

კიდევ აკოცა, გამოვიდა ოთახიდან და აჩქარებით ჩამოვიდა კიბეზედ. ქუჩაში რომ გამოვიდა, ლონე მიეხადა, თავ-ბრუ დაესხა და ალაყაფის კარს მიეყუდა. საწამლაფი კიდევ ჰმოქმედობდა და ქალს ეგონა, რომ საცა არის დავეცემიო: სიკვდილის სიცივემ დაურბინა ტანში; საწყალმა თვალები დახუჭა. ხოლო ეს ყოფა სულ ერთის წუთის საქმე იყო. მერე აიხედა და თვალი მოავლო გარეშემოს. ქუჩაზედ, ხიდზედ და წყლის ნაპირას არავინ არა სჩანდა.

ძველი რაპეს უბანი ძალიან ცოტად ჰგავს მხიარულის პარიჟის ნაწილსა, ნამეტნავად ამისთანა სისხამ დილის დროს; კაცი ადვილად იფიქრებს, რომ სოფელია დიდის მდინარის პირასაო. ავდარის ნიშნები აღარ იყო, ქარიც ჩავარდა, და გარეშემოს მყუდროებას და ღუმილოს არღვევდა მხოლოდ ხმაურობა ცეცხლის გემის ბორბლებისა. ტყვიის ფერი ბურუსი ზედ დასდებოდა ქალაქს. თვალი-სახედავზედ კი ერთგან გამომჰვირვებდა პატარა ლაჟვარდი ზო-

ლი ცისა. მდინარის მეორე ნაპირიდან, რომელიც ჯანღში იყო დამალული, ისმოდა ცხენის ფეხის თქათათქუფი, ჭრიალი პოვოსკებისა და გინება მეპოვოსკებისა.

თავ-ბრუ დასხმამ გადაუარა თუ არა, სესილი გამოფხიზლდა, იამა, რომ ჯანღი ხელს უმართავს წადილის შესრულებას, გადასჭრა ქუჩა და წყლისპირს ამალმებულის ფეხით აჰყვა.

— არა, აქედამ ვერ არის სახერხო, ამბობდა თავის-თავად: ტალღა მაშინვე ნაპირზედ გამომიტანს, თუ ფორთხალობაც დავიწყე წყალში.

აუსტერლიცის ხიდზე მივიდა და ზედ შუაზედ შედგა. აი კაი ადგილი. ჯანღში წყალი ძლივსა ჩანდა, გარშემოც, რამოდენაზედაც თვალი სწვდებოდა, არავინ იყო. ხიდის მოაჯარს გადვიდა, შედგა. გაისწორა იუბკები და ასე დასაღუპავის ადგილის პირზედ მდგომარემ ერთი კიდეც უკანასკნელად მიიხედა იქით, საცა ეხლახანს თავისი ქორწილი იდღესასწაულა.

— ჩემო კარგო! ჩაიჩურჩულა ღიმილით: აი მეც მოგიველ! დაიფარა თვალებზედ ხელი, იშვირა ფეხი და გადაეარდა ხმა-ამოუღებლად, დაუკვნესავად. მოისმა წყალის შხლაპუნნი, ჯანღი გადიყარა და უთვალავი წრეები გაკეთდა მდინარის წყლის ზედა პირზედ იმ ადგილას, საცა დაიღუპა საწყალი ყმაწვილი-ქალი.

თითქო დღე და ადამიანის სიცოცხლე ამ წუთს ელოდდნენო, რომ თავი გამოეჩინათ. ერთბაშად ყვე-

ლამ გაიხმაურა, ფრინველები გალობას მოჰყვნენ, მამლებმა თავის ხრინწიანის ხმით ყვილი დაიწყეს. თანდათან მდინარე სენა ჯანლებიდან გამოვიდა. ცა, ქვეყანა, წყალი გამოჩნდა ლურჯს ჰაერზედ. ბოლოს, მზემაც ამოჰყო თავი.

მეორე ნაპირას ძახილი შეიქმნა: ყოველმხრიდამ, დუქნებიდამ, გემებიდამ, ნავეებიდამ გამოცვივდა ხალხი ხიდზედ; ზოგი ნავით შევიდა შუა წყალში. ჟღრიამული ასტყდა, ასტყდა ფაცა-ფუცი. ყვიროდნენ:

— აი მანდ, მანდ მესამე კამარის ქვეშ!

ერთის ნავიდან ვილაც კაცი გადახტა წყალში და აჩქარებით წავიდა ცურვით, საითაც უჩვენებდნენ.

III

გადაღებული ქარაილა.

ილის შვიდი საათი არ იყო ჯერ, რომ ტიუსსოს სახლში ყველანი ფეხზედ იდგნენ. ხოლო ტიუსსოს ცოლმა ნება არავის მისცა, რომ სესილი გაეღვიძებინათ.

— ნუ, ნუ, სთქვა მან: დეეხსენით გამოიძინოს. ყველაფერი მომზადებული აქვს. დეე, რაც შეიძლება გვიან ადგეს.

არავინ არ ეწინააღმდეგა: სესილი თავის ანა-
ბარას დააგდეს, სახლში კი დიდი ფაცი-ფუცი გაიმარ-
თა. ღუქნებიდამ მოჰქონდათ ნაფაჰრები, პარიკმახე-
რი ტიუსსოს თავზედ უკეთებდა უშველებელს ძეგლს
თმებისას; ყოველი კუთხე და ტახტები სავსე იყო
ქალის სამკაულებითა; ყველგან ყვავილების თაიგუ-
ლები მოჩანდა. გარედ კარებ-წინ იდგნენ დაქირავე-
ბულნი ეტლნი, რომელთ გამგეობა მიეცათ მეჯვა-
რისათვის. მეჯვარე უნდა თვითონ წასულიყო მახ-
ლობელ ნათესავების მოსაყვანად.

— მე დალაქს აღარ მოვუცდი, თვითონ წავალ
იმასთან, სთქვა კლოდ ტიუსსომ, რაკი ჰნახა, რომ ამ
არევ-დარეულობაში კაცი არა ჰყავს, რომ დალაქის
დასაძახებლად გაჰგზავნოს.

მაშინვე გამოვიდა და წავიდა. რამდენისამე ხანის
შემდეგ ისევ მობრუნდა პირ-მოპარსული. ცოლს უნ-
დოდა ეკოცნა ლამაზს ნიკაპზედ და ქმარმა შორს
დაიჭირა.

— აბა, სთქვა კლოდ ტიუსსომ: დღეს ყველაზედ
უწინარეს პატარძალმა უნდა მაკოცოს... სად არის
სესილი?

— სძინავს.

— ხომ არ გაგტყდი! რატომ არ გააღვიძებ! რო-
დისღა მოემზადება. აი საცაა სტუმრებიც თავზედ
დაგვესხმიან.

— ჟიული, დაუძახა ცოლმა მოახლეს: წადი
მოახსენე ბატონის ქალს, რომ დროა გაიღვიძოს.
პარიკმახერი დიდი ხანია ელის.

მართალიც იყო. პარიკმახერს გაეთავებინა ძე-
გლის აშენება ტიუსსოს ცოლის თავზედ და ეს უკა-
ნასკნელი ეკითხებოდა კიდევ:

— თქვენ იმედი გაქვთ, ბატონო რენო, რომ
მაგრად იქნება და თმა არ ჩამომეშლება?

— დარწმუნებული ბძანდებოდეთ, ბატონო,
უპასუხა პარიკმახერმა: შეგიძლიანთ იტანციოთ, რამ-
დენიც გსურთ, ერთი ბეწვიც არ დაიძვრის თავის
ადგილიდან.

მოახლე დაბრუნდა და მოახსენა, რომ კარი სამ-
ჯერ დავურახუნე სესილს, მაგრამ პასუხი არ მომცაო.

— რაო? იკითხა ტიუსსომ: განა დღეს შინიდან
გავიდა სადმე?

— არა მგონია. უსათუოდ დიდს ძილშია და
ჟიულის ძალიან არ ურახუნებია კარი.

— აბა ერთი შენ თვითონ ჰნახე და უთხარ,
რომ აჩქარდეს. ეტლები მზად არიან და თუ ჩვენ
პირველნი არ მივედით მერთან, ჩვენი საუზმე შუა-
დღის ერთს საათზედ წინ ველარ მოხერხდება.

— კარგი, ცოტა კიდევ მოიცადეთ, ბატონე-
ბო. ეხლავე ჩამოვა.

თვითო-ოროლა სტუმარი მოდიოდა კიდევ და
ტიუსსო ალერსით მიეგებებოდა ხოლმე. მაინც კი
დრო ჩაიგდო, რომ სმენოდა,—მისი ცოლი რა გულ-
მოდგინებით არახუნებდა ქალის ოთახის კარებსა.

— სესილ!.. ქა, სესილ!.. იძახოდა ტიუსსოს ცო-
ლი: სესილ, შეილო, ხმა ამოიღე-და!..

ერთს წუთს შემდეგ გაფითრებული ჩამოვიდა ძირს და ქმარს უთხრა:

— ოთახში არ არის. ვაი თუ...

— რა ვაი? ჭკუილამ ხომ არ შესცდი. სძინავს და ის არის.

— ოთახში არავინ არის, ქვეშაგებიც ხელ-უხლებელია.

— ტყუილია! უსათუოდ წავიდა სადმე. მუდამ თვითონ აილაგებს ხოლმე თავის ქვეშაგებს, სთქვა ტიუსსომ და ეტყობოდა კი ელდად ეცა ეს ამბავი, ხოლო სცდილობდა დაეშოშმინებინა ცოლი და სტუმრები.

ყველამ, ვინც კი იყო, ერთმანეთს გადახედეს გაოცებით. ტიუსსოს ცოლს ტირილი წასქდა.

— ღმერთო ჩემო, ღმერთო! ჩემის შვილის თავზედ რაღაც უბედურებაა!

— კარგი, კარგი, ადელ, ჭკუაზედ იყავ... მარტოკანი ხომ არა ვართ... აბა მომეც მეორე გასაღები იმის ოთახისა.

— მართლა, მართლა, დაიძახა ცოლმა, მივარდა განჯინას და ამოიღო ყუთილამ გასაღები.

ქმარი და ცოლი სწრაფად აცვივნენ კიბეზედ. ქმარმა კარი გააღო და შევიდა ოთახში. ყველაფერი თავის რიგზედ ეწყო ხელ-უხლებლად. ცოლი ქმარს პირში შესცქეროდა და ელდით ხმა ვერ ამოვლო.

— აქ სულ თავის რიგზეა... სწორედ ეკკლესიაში წავიდოდა... ან იქნება საბანებლადაცა.

ჩამწყდარის და აკანკალებულის ხმით ამბობდა ამას ქმარი და თვითონაც თავის თვალებს არ უჯერებდა. უეცრად თავი მაღლა აიღო და წარბი შეიკრა. თვალი მოჰკრა რაღაც ბარათს კამოდზედ. ორი სტრიქონი იყო ქაღალდზედ დაწერილი. მთელს ტანში ჟრუანტელმა დაუარა. ხელი გაიწვდინა, რომ ბარათი აიღოს. ცოლი თვალს ადევნებდა ყოველს მის მოძრაობას და ბოლოს თვალ-ცრემლიანმა წამოიძახა:

— ღმერთო! რა მოსვლია?

ქმარმა ბარათი აიღო. მაშინვე იცნა თავის ქალის ხელი, გაფითრდა და დაეშვა სეღზედ. ხმა არ ამოიღო, ხოლო მსხვილი ცრემლი გადმოსცვივდა თვალითაგან. ცოლი მიჰვარდა, რომ შეემაგროს.

— კლოდ, რაო, რა სწერია?

— ვაი უბედურო!.. ჩვენ ქალი აღარა გეყავს. ადელმა ჩამწყდარის ხმით ამოიკვნესა, გამოჰგლიჯა ხელიდამ ბარათი და ეს წაიკითხა:

„ლამის თერთმეტს საათზედ.

„შემინდევით, ვით მე შეგინდევით. მე თქვენ გითხარით: „მოგკედები და მაგ კაცს არ შევირთავ-მეთქი.“ მე თავს ვიკლავ. მშვიდობით.“

„სესილ.“

რამდენსამე წუთს ცოლი გონზედ ვერ მოვიდა, ისე იდგა გაშეშებული, თითქო მეხი დაეცაო. ხელე-

ბი უცნაურად უთრთოდნენ; გულმა ბაგა-ბუგი დაუწყა, თითქო სიკვდილის ზარიაო, ღონე მიეხადა და პირქვე დაეცა ქმრის ფეხთა წინაშე. შეუძლებელია აიწეროს, რა ყოფაშიც იყო უბედური მამა. ერთი საშინელი, აუტანელი აზრი ჩაუჯდა თავში: „ჩვენ მოგკალით ჩვენი შვილი, ჩვენ.“

ქვევით სტუმრებმა გაიგონეს ადამიანის დაცემის ხმა და ამოცვივდნენ მაღლა. ზოგმა ტიუსსოს ცოლი წამოაყენა, ზოგი კიდევ გარს ეხვევოდა ქმარსა.

— რა მოჰხდა, რა? კითხულობდნენ.

კლოდ ტიუსსო გონება-მიხდილსავით გაშტერებული იყურებოდა აქედ-იქით, თითქო ეხლა გაახილა თვალი საზარელის სიზმრის შემდეგაო.

— სესილი, ჩემი პაწაწა!.. თავისის ხელით მოუკლავს თავი.

— ღმერთო, ეს რა გვესმის!..

უბედური მამა ფრთხილად ჩამოიყვანეს ძირს. სტუმრებმა წაიკითხეს სესილის წიგნი თუ არა, ურჩიეს, წადი ეხლავ ძებნა დაუწყეო, ხოლო ტიუსსოს არა გაეგებოდა-რა, ისეთი თავ-ზარი დასცა ამ მოულოდნელმა ამბავმა. მის სასახელოდ ვიტყვი, რომ იტანჯებოდა, ვითარცა მამა და არა რაიმე საკუთარის სარგებლობის ფიქრს ადგილი არა ჰქონია მის გულში. ორი სტუმარი გაჰყვა და პოლიციის პრეფექტურაში წავიდნენ დიდის ეტლითა, რომელიც ექირავნათ საქარწილოდ და რომელიც მორთული

იყო შიგნით თეთრის აბრეშუმით, თეთრი ცხენები ებნენ და ფაფრებში ყვავილები ჰქონდათ. ცხენების გამრეკსაც გულზედ ყვავილი ერჭო და თავ-მოწონებით უჯდა ეტლს, სადავეები ეჭირა თეთრ-ხელთათმანებით მორთულ ხელში. დაინახა თუ არა, რომ ეტლში პატარძლის მამა და ორი სტუმარი ჩასხდნენ, მხიარულად წარმოსთქვა:

— საით გვიბძანებთ, ბატონებო?

ვერ წარმოიდგენთ, რა რიგად შეეცვალა სახე, როცა ერთმა სტუმართაგანმა უთხრა დაბალის ხმით:

— ჯერ მორგს... და იქილამ პოლიციის პრეფექტურაში.

კინალამ გადმოვარდა თავის ადგილიდან ამის გამგონე, მაგრამ თავი შეიმაგრა და ცხენებმაც გასწიეს ჩოართითა. უქმი ხალხი, რომელიც ქუჩაში მორგოვლიყო, ჰკვირობდა ამ ამბავს და ვერას გზით ვერ აეხსნათ, რომ პატარძლის მამა ორის მოწმით საქორწილო ეტლში ჩასხდნენ.

საწყალი დედა კი წამოაყენეს და დასვეს სესილის ქვეშაგებზედ. ქალების გარდა სხვა ყველანი დაითხოვეს ოთახიდან. მოახლემ გაუჭრა კარსეტი, რომელიც ისე მოჭერილი ჰქონდა, რომ ტიუსსოს ცოლი კინალამ დაირჩო. რამდენსამე წუთს შემდეგ გული მოიბრუნა და, წარმოუდგა რა თვალ-წინ თავისი საშინელი უბედურება, სასტიკ სასოწარკვეთილებას მიეცა. კოცნა დაუწყო თავის ქალის ბალიშსა, კბილითა ჰგლეჯდა მის სალამურ თავზე მო-

სახვევსა, ხან იქით ეცემოდა, ხან აქედ, სტიროდა, ჰქვითინებდა, თავის-თავს აბრალებდა და ღმერთს უჩიოდა. დედა-კაცები სცდილობდნენ ნუგეში ეცათ, მაგრამ ამაო იყო ყველაფერი. არავის ყურს არ უგდებდა და სულ ამას იძახოდა:

— ვაი, ჩემი საწყალი შვილი... ჩემი სესილი!.. მე ვარ წყეული, მე!.. მე მოვკალ, მე მოვკალ!.. მე უბედურმა მოვკალ ჩემი ქალი!.. ჩემი კარგი შვილი!.. ნუ თუ იმ კაცს ვერა ვნახავ... არ იქნება, უნდა ვნახო, უნდა!

უფრო და უფრო გულ-ამოჯდომით სტიროდა, ხელებს იმტვრევდა და სინიდისის მხილება ჰქენჯნიდა. ამ ღროს ქვევდიამ უცნაური ხმაურობა მოესმათ. ტიუსსოს ცოლმა ყური დაუგდო... თვალები აუბრიალდა, ლოყებზედ ზაფრანის ფერი დაედო. იცნა ანდრე გუდარის ხმა. შეატყო, რომ საჩქაროდ ამორბის კიბეზედა. გუდარისათვის ყველაფერი ეამბნათ, არა სჯეროდა, უნდოდა თვითონ თავის თვალთ და ყურით ნამდვილი შეეტყო. დაინახა თუ არა ოთახში შემოსული, ტიუსსოს ცოლი ისე გაღელვებული წამოვარდა ქვეშაგებიდან და ორივე დედა-კაცს უბძანა იქიდან წასვლა.

— მაშ მართალი ყოფილა? იკითხა გუდარმა და აიმრიზა.

ტიუსსოს ცოლმა ჯერ ხმა არ გასცა; მივიდა, ხმა-ამოუღებელივ მოხურა კარები, მერე მუშუტებ-მოღერებული მივარდა გუდარს და შეჰკივლა:

— უი, შე საძაგელო, ფლიდო, უნამუსოვ!.. სულ შენი ბრალია ეს ამბავი! შენ მომიკალ შეილი, შენ. შენ დაასხი თავზედ ლაფი ამ ოჯახს, შენ მორთე ეს ოჯახი უბედურობით... მე დავიღუპები და შენც კი დაგლუპავ, შენც. მე ვეტყვი კლოდს, ვეტყვი ყველას, რა კაციცა ხარ. შეგარცხვენენ, ყველასაგან საზიზღარი იქნები, პირში ჩაგაფურთხებენ, შე უნამუსოვ, შენა!

გუდარი ისე არ მოელოდდა ამ ამბავს, რომ პირველ ხანში შეჰკრთა და უკან დაიწია, არ დამკრასო. მაგრამ ადელი კი უფრო წინ იწევდა, ჰლანძღავდა, ათრევდა და ასეთი საქმე დააყენა, რომ ზედ კარებზედ მიამწყვდია. მაშინ კი შეკრთომისაგან ცოტად გამობრუნდა, წაავლო ხელი ადელს, მიათრია ქვეშაგებთან და ბურთსავით მიაგდო ქვეშაგებზედ.

— გეყოფა, გესმის თუ არა!

— წინადაც ძალით დამიმხე ნამუსი, ძალით, სთქვა ადელმა და წამოიწია.

— მე ყოველთვის შემძლიან პირში ბურთი ჩაგჩარო და ხმა გაგიწყვიტო.

— რაღას უყურებ, მცემე კიდეც რაღა, შე არამზადავ!.. ხომ პირველი არ იქნება, შე უნამუსოვ!..

— გეყოფა-მეთქი, განიმეორა გუდარმა და პირზე ხელი მიაფარა ისეთი ძალით, რომ ადელი პირალმა დაეცა ხელ-ახლად ქვეშაგებზედ და შიშით ხმა გაკმინდა.

გუდარი ეცა კარებს, გააღო, გაიხედა, ყურს ხომ არავინ გვიგდებსო, და დააგდო რა კარი ღია, მშვიდობიანის ხმით და გულ-გრილად სთქვა:

— ქალბატონო, თქვენი ქალის წიგნი მაჩვენეთ.

ადელს გული ამოუჯდა და არა პასუხი არ მისცა.

გუდარმა მუშტები მოიკუმშა, მოჰყვა კბილთა კრაჭუნს, ზარდაცემული ჯერ იმით, რომ საცოლო დაეკარგა და მერე მით, რომ ამოდენი ლანძღვა ეს-მა საცოლოს დედისაგან. ძლივს შეიკავა თავი. ჯერ ორიოდჯერ გაიარ-გამოიარა ოთახში, მივიდა, კიდევ გაიხედა კარებიდან და, რაკი გული დააჯერა, რომ ახლო არავინ არის, მოუბრუნდა ადელსა, რომელსაც თვალებზედ ხელები აეფარა და სტიროდა. მისი გადაღედილი მკერდი მტკივნეულად აღიოდ-ჩამოდრიოდა.

— ადელ, უთხრა ბოლოს გუდარმა: ერთი დაიხედე, რას მიგიგავს თავი... აქ რომ შემოასულიყო ვინმე... ვინ იცის, რას არ იფიქრებდა...

ადელმა გაისწორა ტანისამოსი და ქინძისთავით დაიმგრა მკერდზედ კაბა.

— ერთი რიგიანად მოვილაპარაკოთ, განაგრძო ანდრემ: გუშინ მე რომ წავედი, რა მოჰხდა?

— განა გონება კი მაქვს მახსოვდეს! დაიძახა ადელმა და წამოხტა, რომ კარებში გავიდეს და მომორდეს: — მე ჩემი შვილის მეტი სხვა არა მახსოვს-რა.

— შენ მაგ ყოფით ძირს არ გაგიშვებ, უთხრა გუდარმა ბძანებლობის ხმით და ძალად დასვა ისევ ქვეშაგებზედ.

— ვაი, ღმერთო! ჩემი საწყალი შვილი, ჩემი საწყალი ბაჭი! ჰბოდავდა უბედური დედა-კაცი, სლოკინით, ქვითინით თვალეზზედ ხელებ-აფარებული.

ანდრე გუდარი, ჯაგლაგად წოდებული, ჯავრი-საგან კბილებს აკრატუნებდა, ჰგრძნობდა კი, რომ ამისთანა უბედურობაში არავინ დაეხმარება, მით უფრო, რომ მიზეზი თვითონ იყო. ბოლოს გაოცებით მხრები აიწივა და იმაზედ დადგა, რომ მინამ ადელს ცოტად მაინც გული დაუშეშვდიდებდა, მოითმინოს. მივიდა ფანჯარასთან, გააღო, გადიწია და მითამ ყურება დაუწყო მეზობლის ბაღსა, ნამდვილად კი გულში მარტო ამ ამბავზედ ჰფიქრობდა. რადგანაც ეს გუდარი ერთი იმათგანია, რომელზედაც ჩვენი მოთხრობა ტრიალებს, ამიტომაც ვიხელთოთ ეს მყუდრო დრო და ავწეროთ მისი თვალ-ტანადობა.

გუდარი გახლდათ ერთი ჯან-მრთელი, ღონიერი კაცი, ესე ორმოცის წლისა. ვერავინ ვერ შეამცნევდა, რომ ხუთიოდე წელიწადი დაეკლო. კარგად და ლამაზად მოყვანილი სწორედ თავის ღონეზედ იყო სასიძოდ მორთული. მოდილო თავი, ძარღვიანი ხელები, მოხდენილი სიარული, მოგძო სახე, წაბლის ფერი თმა, ქერა წვერი, ნიკაპზედ შუა გაყოფილი, განიერი პირი, შემკული მშვენიერის თე-

თრის კბილებითა, რომელნიც ყოველთვის მზად იყვნენ გამოლრდნან რამე, სხვილი ტუჩები, მუქი თვალები, ხშირი წამწამი და უცნაური, რაღაც მკვახე თვალთ-ცქერა—ყოველივე ეს უმთავრესი ნიშნები იყვნენ მისის თვალ-ტანადობისა. შავგვრემანის ფერისა იყო და სახის მეტყველება ისეთი ჰქონდა, თითქო დაღალულიაო და გულ-ასუყეებული. ქალები ამბობდნენ: „ყოჩაღია, არვის გაექვლევიება.“ მეზობლები უმატებდნენ: „გუდარი ლამაზი კაცია, მაგრამ სწორედ ჯაგლაგია.“ ქალები კი, რომელნიც დაახლოებით იცნობდნენ, იტყოდნენ ხოლმე: „ოჰ, მაგ კაცზედ როგორ ჰლაპარაკობთ, ყოველისფრით საძაგელია!“ დასასრულ, მისს მეგობარს კლოდ ტიუსსოს ყველაზედ კარგი აზრი ჰქონდა:

— ანდრე კეთილი გვამია, მე კაცი არ მინახავს მაგაზედ უკეთესი და კეთილი. მე ძალიან ვარ მისგან დავალებული.

რამდენიმე ხანი გავიდა, და გუდარმა მოიწადინა ერთი სასტიკად გამოჰკითხოს ამ საქმის ვითარება ადელს, რომელსაც ტირილი შეეწყვიტა და, ჩაეკიდა რა ძირს თავი, გულ-ამოჯდომისაგან სლოკინებდა. ამ დროს ქვევიდამ ხმა მოისმა:

— აი ისინიც მოდიან! მოდიან!

ანდრე ოთახიდან გავარდა, ჩაიჭრა სასტუმრო ოთახში სწორედ იმ წუთს, როცა შემოდგა ფეხი ტიუსსომ და ორმა სტუმარმა. მაშინვე შეატყო სახეებზედ, რომ კაი ამბავი არ მოუტანიათ. დაინახა

თუ არა თავისი სასიძო, ტიუსსომ გაუწოდა ხელი და თვალ-ცრემლიანმა უთხრა:

— ვაი უბედურო ანდრე! შეიტყე ჩვენი უბედურება! ჩემი შვილი მომიკვდა.

კლოდ ტიუსსომ თავი მაღლა აიღო და თითქო რაღაც იმედის სხივმა გაუნათლა სახე.

IV

და მოუვიდა ჭახუკსა, რომელსაც უყვარდა ამომავლის მზის ტქეჩა.

ივბრუნდეთ ისევ აუსტერლიცის ხიდისკენ, სენის პირას, მზის ამოსვლის დროს, როცა ყოველი იღვიძებს სიცოცხლისათვის და ათასი სხვადასხვა ხმა ერთს უზარმაზარს ხმაურობას შეაღგენს ხოლმე.

პატარა სამიკიტნოში, რომელსაც ერქვა „მენავეთა შესაკრები“ და რომელიც იმის პირდაპირ იყო, საცა სარეცხსა ჰრეცხდნენ ხოლმე, მთელი გროვა მენავეებისა, მუშებისა ჰსვამდა, ჰხმაურობდა, ჰყვიროდა, ჰკბედლობდა და ჰკასკასებდა. ეს მზე-მოკიდებულნი, გაუთლელნი დღის მუშანი, ხელებ-დაბებრებულნი, ყურებ-აწითლებულნი, უშველებელ ქუდებით და უფრო უშველებელ წაღებით მორთულ-

ნი, ისხდნენ და ქეიფობდნენ. მათ შორის დახტოდა და დაფასფასებდა მოკლეს კაბით მორთული გოგო, თვალ-მკვირცხლი და მხიარული, ტანად მომსხო, ტუჩ-წითელი, ღიდ-მკერდა და ფეხთ ეცვა უშველებელი წუღები, რომელზედაც ჩამოფხატოდა წინდის ყელი. ყველაზედ მაღლა ჰყვიროდა, ჰკასკასებდა, ყველაზედ ბევრს ჰყბედობდა და ყველას ზედ-გამოჰრილს სახელს, ხშირად საწყენს, ეტყოდა ხოლმე და მარჯვედ უთავაზებდა ხოლმე მუჯღუგუნს, როცა მათგანი ვინმე თავს მეტს ნებას აძლევდა.

— ჟანა, მომაწოდე ჭიქა და გასაღები ჩვენის ნავისა, — შემოვიდა თუ არა, უთხრა ერთმა მუშურად ჩაცმულმა ყმაწვილმა კაცმა; ეტყობოდა იგი ამ ხალხის უცნობი არ იყო.

— თქვენა ხართ, არისტიდ? უბახუხა გოგომ და მალე მოუტანა ნაბძანები: ხვალ ხომ მობძანდებით?

— მოვალ და მარნაზედ წავალთ. ღღეს კი ნავი უნდა გავრეცხო.

— გამარჯობა, შადიავ! მოდი, ძმობილო, ერთი გადავკრათ, დაუძახა ერთმა მუშამ, რომელიც ტაბლას წინ იჯდა.

— ძალიან კარგი. ჟანავ, აბა მოგვიტა მალე.

— მაშ შენ ღღეს სამუშაოზედ არ წახვალ? აი შეგიტყოს მამა-შენმა ლებლანმა...

— რატომ არ წავალ. ესე ადრე ქარხანაში არ მუშაობენ. განგებ ავდეგ სისხამზედ, რომ ნავი გავ-

რეცხო, მერე იქაც მივასწრობ. აბა, ჟანნავ, მარღად იყავ, დრო არა მაქვს გიცადო.

მიაჯახუნეს ჭიკები მეგობრებმა. მერე ყმაწვილმა კაცმა, რომელსაც არისტიდსაც ეძახდნენ და შადიასაც, გასწია დასტამალით და ჯამით ხელში. მივიდა წყლის პირს, ჩახტა თავის ნავში, გაიხადა ზევითა ტანისამოსი, გაიძრო წაღები და წინდები, აიკეცა შალვარი, დაიმკლავა ილლიამდე, მოუსო ნიჩაბი და გასწია ნავით ხიდის ქვეშ, რადგანაც იქ უფრო თავისუფლად გარეცხდა.

არისტიდ ლებლანი, შადიათ წოდებული, ბრონზის ქარხანაში მუშად იყო. მის მამას ცოტაოდენი შეძლება ჰქონდა, და დაეყენებინა შვილი ერთს ოჯახში, რომელიც იქავ აუსტერლიცის ხიდთან იდგა. ამიტომაც მეგობრებმა მიანდეს ნავის გარეცხა და ამიტომაც კარგად იცნობდნენ ყველანი, ვინც ზემოდ აწერილს სამიკიტნოში დადიოდნენ.

მის თვალ-ტანადობის აწერას ბევრი დრო არ მოუწდებოდა. იგი იყო ერთი ჯმუხი ბიჭი, უფრო დაბალის, ვიდრე დიდის ტანისა, განიერ მხარ-ბეჭიანი, ძარღვიანი, არ იყო ძალიან ლამაზი, მაგრამ კეთილი სული იყო, მიმზიდველი, მარილიანი, ქერა თმისანი, ლურჯ-თვალეზიანი და სახის ფერი ჯან-მრთელობით უღვიოდა. ყოველ დღე სისხამ დილაზედ იღვიძებდა და სამუშაოდ მიდიოდა. ქარხანაში მთელი დღე ჰმუშაობდა, ხელს არ დააყენებდა. ოსტატი მუშაკი არ იყო, ის იყო კვერის მცემელი, მაგრამ

თავის ხელობას ისე შესწევოდა, რომ ერთნაირს სიამოვნებით და გულ-მოდგინებით ჰხმარობდა კვერსაც, ქლიბსაც და შალაშინსაც. სადამოაბით შინ რომ მოდიოდა, ძალიან დაღალული მოვიდოდა ხოლმე; მაგრამ თავის ღღეში არავის არ შესწივლებდა და როცა მოცლილად იყო, ისეთისავე სიცხარით ქეიფს მიეცემოდა ხოლმე, როგორადაც მუშაობას. ყველაზედ მეტად ესიამოვნებოდა ხოლმე არისტიდს ნავის ტარება და ნიჩბის მოსმა.

ამის გამო სიამოვნებით ჰრეცხდა, სწმენდდა, ჰფხეკდა შიგნიდამ და გარედამ თავის ნავსა, რომელსაც „ჭავლს“ ეძახოდნენ. ერთი რაღაც სიმღერაც ასწია, მაგრამ პირველ დაძახებაზედვე სიტყვა ენაზედ შეაკვდა. იქავ ახლო რაღაც მძიმე რამ დაეცა წყალში. წამოხტა და მიიხედ-მოიხედა. ზურგთ-უკან სენის გატკეცილ ზედა პირზედ წყლის რგოლები დადიოდნენ. წყლის პირას იყო დაბადებული და წყალი ისე უყვარდა, როგორც ნიუფანდლენდის ძაღლსა. წყალში ბანება მისთვის სწორედ აღდგომა იყო. „უთუოდ თავის დასარჩობად ჩამოვარდა ვინმე, მაგრამ დამაცა, ძმობილო, მე მაგ სულელობამდე არ მიგიშვებ,“ სთქვა გულში არისტიდმა, გადავარდა წყალში და ჩაიყურეკუმელავა, თითქო თევზიაო.

ძალიან კარგი მცურავი იყო და დიდ-ხანს შეეძლო წყალ ქვეშ ყოფნა. ერთს წუთს შემდეგ ამოჰყო თავი, სული მოიბრუნა, მერე ისევ ჩაიყურეკუ-

მელავა და ამოიტანა სესილი; მაგრამ ასეთი მძიმე იყო, რომ ბევრს ეცადა და მაინც ვერ აიტანა ნავ-ში. მაშინ ხმა-მალლა და იმედ-დაკარგვით დაიწყო ყვირილი: „მიშველეთ, მიშველეთ!“ ყოველ მხრიდან მოცვივდა ხალხი და ნავებით წავიდნენ მისაშვე-ლებლად.

V

მკვლედი სიყვარული.

სულარმა ერთის სიტყვით იმედი განუახლა უბე-დურს მამას. „იქნება მკვლარი არ არისო.“ ეს გუშინ რომ ეთქვათ, ტიუსსოს ბრაზი მოუ-ვიდოდა, ეხლა კი გულში ნუგეშად ჩაესახა, ხოლო თავის სასიძოს კი არ ამცნო თავისის გულის ვითა-რება; „ჩემი ქალი, გაიფიქრა გულში: იქნება იმიტომ წავიდა დედ-მამის სახლიდამ, რომ ამ ჯაგლაგის შე-რთვა არ უნდოდა; იმას მორის ფერანი უყვარდა, იქნება იმასთან წავიდა და ჩვენ კი მოგვწერა თავს ვიკლამო, რომ მორისთან ძებნა არ დავუწყოთ. ეს ფიქრად წინადვე როგორ არ მომივიდა? რაზედ შევშინდი ასე? სიყვარულისაგან არავინა კვდება. რა ვუყოთ, რა კი ესრეა, შეირთოს მორისი, და გათავ-და საქმე. თუმცა სახარბიელო არა არის-რა, მაგრამ,

რაკი მოსწონს, თავის ნებაა, საქმე ის არის, რომ ქალი ცოცხალი მეყოლება და ბედნიერად იცხოვრებს.“

ამ ფიქრებით ნუგეშ-ცემულის შუბლი გაეხსნა და სიხარულით უთხრა ცოლს, რომელიც ძირს გულმოკლული ჩამოვიდა:

— ნუ. სტირი, ადელ, მე ეხლავ მოვიყვან სესილს.

გუდარმა გაოცებით შეჰხედა კლოდსა, ხოლო კლოდმა აღარ აცალა, გავარდა სწრაფად გარედ თავის ორის კეთილის-მყოფელითა და დაუძახა კუჩერს:

— ლაკუეს ქუჩაში, აუსტერლიცის ხიდთან.

ტიუსსო წავიდა თუ არა, გუდარმა დაავალა ერთს ნათესავს სტუმრების მიღება, თვითონ კი ხელი მოჰკიდა ადელს და ისევ კიბესთან მიიყვანა.

— სხვა რაღა გინდათ ჩემგან, იკითხა ძლივძლივით ადელმა.

— მე მინდა გულ-დადებით მოგელაპარაკო და გავიგო, ეს რა კომედიას მეთამაშებით. ჰა, ადი ზევით-მეთქი!

გუდარმა ეს ბძანების ხმითა სთქვა, თუმცა ისე ჩუმად კი, რომ მარტო ადელმა გაიგო. ამ ხანად ადელი არ დაემორჩილა მის ჭირვეულს და გაუტეხელს ნებასა.

— მე აქ მინდა ვიყო, უთხრა ადელმა.

— კმარა-მეთქი, სთქვა გუდარმა, ხელში აიყვანა და ისე აიტანა კიბეზედ, შეიყვანა ოთახში და დასვა ტახტზედ.

ამ გაბედულობამ ისეთი ელდა დასცა საწყალს ქალს, რომ ხმა ვერ ამოიღო. შეშინდა, — არავის დაენახა, რომ ეგეთის ძალით ექცევა ეს კაცი. დაწყნარდა, ხმა გაიკმინდა, თავი ჩაჰკიდა, აღარ გაინძრა, თითქო გაქვევდაო.

გულდარმა კარი მოიხურა, ფეხებით გაიშოტა სესილის უმანკო ქვეშაგებზედ, თითქო სამიკიტნოს ტახტიაო, და დაწყნარებით სთქვა:

— აბა, ადელ, იმედი მაქვს შენ ეხლა გონზედ მოსული ხარ. ერთი გულდადებით მოვილაპარაკოთ. ეს რა კამედიას ჰთამაშობთ ჩემ წინ? რას ჰნიშნავს ეს ყოველიფერი? მე ფიქრად მომდის, იქნება სესილმა და იმისმა დედამ გამიმართეს-მეთქი ეს სამხიარულო შესაქცევარი. თუ შენ შენს აღთქმას ეგრე ასრულებ, მე ეხლავ წავალ ჩემს ადვოკატთან და ოცდა-ათხის საათის განმავლობაში კლოდ ტიუსსო გაკუტრებული იქნება.

ადელმა უგრძნობელად, ცივად შეჰხედა, თითქო არ ესმისო.

— იქნება შენა გგონია მე ბაშვი ვიყო? აქ რაღაც თავის-მოკვლის კამედიას ჰთამაშობთ და გგონიათ ისე შეტოპილი ვიყო ამ საქმეში, რომ თქვენის თავის დანებება აღარ შემეძლოს, თუნდ ქორწილი არ მოჰხდეს. მითამ იმით მაშინებთ, რომ მეზობლები იტყვიანო: „აქ ვაჭრობა ყოფილა და სხვა არაფერიო.“ დიად, ვაჭრობაა, სწორედ ვაჭრობა და სხვა არაფერი. დეე ილაპარაკონ ჩემზედ, რომ

მე გარყვნილი და ქეიფის კაცი ვარ. რაც უნდა იყებოდონ, ჩემი რა საქმეა! პირიქით, მიაშვება კიდევ. ტყუილად კი არ მეძახიან ჯაგლავს! თქვენ კი გეგონათ, რომ რა კი ქორწილი არ მოჰხდება, მე მაინც თქვენს მეგობრობაზედ ხელს არ ავიღებ, განა? ვაი, ჩემო საწყალო ადელ! განა ცოტა ხანია, რაც მე და შენ შორის ყოველიფერი გათავდა?

— არც იმოდენა ხანია, რომ ჩემი სირცხვილი, ჩემი შერცხვენა აღარ მახსოვდეს.

— მაგას გროშადაც არ ვიყიდი!... ეგ სულ ცარიელი სიტყვებია!... ნუ მოჰყვები, თუ ღმერთი გწამს, სულელურს კომედიას, როგორც იმ დღეს, შენი ქალი რომ გთხოვე... ნუ დამემუქრები, რომ ყველაფერს გაუმჟღავნებ შენს ქმარსა. ძალიან კარგი, მითამ რა გამოვა მაინდამ? ვთქვათ ქმარს ეტყვი: „კლოდ, შენ გეგონა, რომ შენი ცოლი და შენის შვილის დედა პათიოსანი დედა-კაცია, — ტყუილია, შენის უკეთესის მეგობრის ხასაა.“ იქნება ჰფიქრობ, რომ ძალიან გამიგულისდეს? სულაც არა, იგი მართო ამას იტყვის, რომ შენ... თვითონ შენ იცი, რასაც იტყვის. იგი იფიქრებს, რომ შენ თვითონ გადამეკიდე.

— ვაი! დაიძახა ადელმა: შე უნამუსოვ, პირმოხეულო!.. ხმას როგორ იღებ, ხმას...

— ეხლა შენი წივილ-კივილი აინუნშიაც არ მომდის. მე თავი გადამიდვია, რაც მომივა, მომივიდეს. თუნდა მეზობლებმაც შემიტყონ, რომ ტიუს-

სოს ცოლი ხასდ მეჯდა, მითამ რაო? განა ისეთი თავისუფალი კაცი, როგორც მე ვარ, სიყვარულს იქ არ ჩაავლებს ხოლმე ხელს, საცა კი იპოვის? ეგ არის თავისუფალის კაცის ცხოვრების საგანი. კაცი მოვალე არ არის დაიცვას თავისი სიწრფოება და ცოლქმრობის ერთგულება, ეგ დედა-კაცის საქმეა. ეხლა ხომ გესმის, რომ ეგ შენი ცოდვის მომნანებელ მაგდალინას ცრემლი არავის წარბსაც არ შეუხრის.

— მაშ თქვენ არაფრის პატივი არ გცოდნიათ, თქვენ მე შემაცდინეთ, ანუ, უკედ ვთქვათ, ძალით დამიმორჩილეთ და ეხლა თქვენვე მასხამთ თავზედ ლაფს და მემუქრებით კიდევ. თუ მისი გაგება არა გაქვთ, რომ კაცი, რომელმაც გააუპატიურა ქალი, უნდა პატივს სცემდეს გაუპატიურებულს, მაშ ის მაინც შეიბრალებთ, რომელსაც თქვენ მეგობარს ეძახით.

— მე მგონია, საბუთი მაქვს მეგობრად ვხადოდე შენს ქმარს, უთხრა გუდარმა უწმაწურის ღიმილითა: მე დიდი ფული მივეცი მაგ მეგობრობაში. თუ აქამომდე შიმშილით არ დაიხოცენით, ჩემი მოწყალება იყუ. შენი სიყვარული მეტად მცირე სარგებელია იმ თავნისა, რომელიც მე თქვენზედ გავფლანგე.

— ღმერთო! ღმერთო ჩემო! შეჰკივლა საწყალმა დედა-კაცმა,—მწარედ მომტირალემ ცალკე სირცხვილისაგან და ცალკე სასოწარკვეთილებისაგან: მემუქრებით განა! ნუ თუ უნდა დაგლოცოთ, რომ ნამუსი დამიმხეთ და თავზედ ლაფი დამასხით.

— დროა, მგონია, მიცნოთ, რა კაციცა ვარ. მე ძალიან კარგადა ვხედავ, რაც ამბავია. თქვენ გიფიქრიათ, რომ ამისთანა ამბის შემდეგ ჯვარის-წერა-ზღუ უარს ვიტყვოდი. ლამაზად აასრულეთ კი თქვენი გულ-საკლავი წარმოდგენა. ეხლა მამა მოიყვანს სესილსა, თქვენ ჩემ წინ ბოდიშს მოიხდით და ქალს მისცემთ იმ თქვენს ქერუბიმს, რომელიც...

— ნუ იტყვი, ნუ! ევედრებოდა ადელი, რომელსაც გუდარის სიტყვებზედ იმედი მოეცა, რომ ქალს უბოვნიან და ამ უნამუსო კაცის ცოლად აღარ იქნება.

— ახლა, ლამაზო ტიუსსოვ, როგორც ამ უბანში გეძახიან, მაგისთანა ხუმრობას მოკლე ფეხები აქვს. ჯაგლაგი მოახერხებს, რომ ეს საქმე თავისუფლად მოატრიალოს.

— მითამ რა უნდა ჰქმნათ?

— აი რა: როცა მამა მოიყვანს სესილს, მე წავალ და თან წავიყვან მერთან. თუ გამიძალიანდება და არ გამომეყვება, საქორწილო ეტლში ჩავჯდები, წავალ კამმერციის სასამართლოში და გამოვაცხადებ, რომ ტიუსსო კუტრია-მეთქი.

ადელმა ხმა არ გასცა. იგი მარტო თავის ქალზედ ჰფიქრობდა, საკუთრივ მასზედ თუ, იქნება მართლა-და ცოცხალი იყვესო.

— ვერ გაიგე, რა გითხარ? შესძახა გუდარმა.

— გავიგე.

— რას იტყვი შენ მაგაზედ?

— იმას ვიტყვი, რომ ჩემის ქალის ბედნიერება იმად ჰღირს, რომ მთელი სიცოცხლე მის გულისათვის გავემწარო. თუმცა ჩვენ - გავლატაკდებით, მაგრამ ჩვენს ქალს ქმრად ის მაინც ეყოლება, რომელიც თვითონ აირჩია.

— იმან კი არა, შენ აუტრჩიე.

— თუ სხვაფრივ ბედნიერებას ვერ მოგუპოვებ ჩემს ქალს, თუ არა მით, რომ ჩემი თავი შეეწირო—მე მაგაზედაც მზადა ვარ.

— შენ შენს თავზედ ჰლაპარაკობ, შეჰნიშნა გულსატკენად გულარმა: ჩემი მეგობარი კლოდი, როცა შეიტყობს, რომ მე ფულს ვაძლევდი მარტო იმისათვის, რომ...

— რისათვის? ჰკითხა ადელმა, თავი მაღლა აიღო და თვალები დააბრიალა.

— იმისათვის, რომ შენი სიყვარული მეძლეოდა...

— თქვენ ეტყვით მაგას, თქვენ, თქვენ?

— ისე დაწყნარებით და გულ-გრილად, როგორც ეხლა ვლაპარაკობ.

— მაშ ჩემის ქალის თავს ვფიცავ, მე ჩემს ქმარს ვეტყვი: „ტყუის, ჩემი ჯავრის ამოყრა უნდა და თუ, კლოდ, ჩემი სიყვარული გაქვს, ჩემი პატივისცემა მოკალ ეს უნამუსო კაცი-მეთქი.“ მე დამიჯერებს, ვიცი იმის ამბავი და ჩემს ხვეწნას ამისრულებს. გულკეთილია, გულ-ლბილი, მაგრამ თავ-გამომდებია და შეუბრალებელი, როცა ან ცოლს, ან ქალს ცუდად

ორივემ მწარედ ტირილი დაიწყეს.

გუდარი, მიყუდებული კიბეზედ გასასვლელ კარებზედ, ხმა - ამოუღებლივ უყურებდა ამ ამბავს, ულვაშებს იკენეტდა და ჰკითხავდა თავის თავს: „ნეტა რას ჰნიშნავს ყოველივე ესო?“ არა სჯეროდა სესილის სიკვდილი. ეს შეუძლებელიაო. ხოლო მოულოდნელმა წინააღმდეგობამ ტიუსსოს ცოლისამ, მისმა გულ-ახდილად ლაპარაკმა, მამაცობამ და გამბედაობამ გზა-კვალი აურივეს. თავის თავი ამ ქალის ბატონად ეგონა წარსულის მიხედვით და ეხლა კი იგი წინ დაუდგა თავ-მოღერებული, მუქარით და მრისხანებით სავსე და თვითონ კი ყურებ ჩამოყრილი იყო, შეშინებული.

მართლაც, ის ამბავი, რაც მის თვალ წინ მოჰხდა, მეტად სამწუხარო იყო და უფრო მკვდრის დამარხვასა ჰგვანდა, ვიდრე ქორწილსა. ყველანი სტიროდნენ და ნუგეშს სცემდნენ უბედურ დედ-მამას. ჯერ იმით ღონე მიხდილმა, რომ გუდართან ისეთი მძიმე ბრძოლა გამოიარა, მერე მთლად გულ-მოკლულმა, რომ ქმარმა ქალი ვერ უბოვა, — ტიუსსოს ცოლმა თავი ველარ შეიმაგრა. ერთი საშინელი კანკალი მოუვიდა და უსულო მკვდარსავით დაეცა იატაკზედ. კლოდი კი, რომელიც თვითონ იბრალებდა ქალის სიკვდილს, იმედ-დაკარგული დაეშვა სკამზედ და, როგორც ბაშვი, ისე სტიროდა.

მარტო ერთი გუდარი-ღა იყო, რომელიც არას იმჩნევდა და გულ-გრილად იდგა. სტუმრები ისე და-

სტრიალებდნენ და გარს ევლებოდნენ უბედურ მშობლებს, რომ არც კი არავინ შეჰნიშნა, რა რიგად უგულოდ იყო ამ საერთო მწუხარების დროს.

— გუდარ, ჰკითხა ბოლოს მკერვალმა ქალმა: ნუ თუ თქვენთვის სულ ერთია?

გუდარმა მხრები აიწია და ბოროტის ღიმღით უპასუხა:

— მე ჯაგლაგს ტყუილად კი არ მეძახიან. მე ჩემს სახელს არ ვუღალატებ.

VI

შადიამ როგორ დაჰქარგა დღე.

შადიას საშინელს ყვირილზედ ორივე ნაპირიდან დაიძრა ნავეები. სწორედ მისწრება იყო იმათი მიშველება. შადიას ღონე ელევოდა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა ებრძოდა წყალს, მაგრამ კინალამ წყალმა არ მოიტაცა და ქვევით არ გააქანა; ხელში ეჭირა საცოდავი ქალი, რომელიც უეჭველის სიკვდილისაგან დაიხსნა. ყველაზედ უწინარეს მიეშველნენ მისნი მეგობრები, რომელიც წუთის წინად დუქანში ჰნახა. იცნეს თუ არა შადია, მაშინვე ხელი მიაწოდეს და ისიცა და ქალიც ნავში ამოიყვანეს. მერე სწრაფად მოუსვენს ნიჩბები, გასწიეს ნაპირისა-

კენ და ერთმა მათგანმა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, დაუყვირა ხალხს ნაპირზედ მოჯგუფებულს:

— მალე ექიმი, ექიმი!

რამდენსამე წუთს შემდეგ ნავი ნაპირს მიაღდა. ნაპირზედ მოგროვილიყო უსაქმო ხალხი და ელოდდა ექიმის მოსვლასა. ექიმიც მოვიდა; ურჩია, რომ ქალი ნავშივე იყოს ჯერ-ხანადაო, ნუ დასძრავთო, მანდ უფრო კარგად მოევლებაო. მაგრამ ექიმის მოუვლელადაც ქალი თვითონ გამობრუნდა და გონზედ მოვიდა. შადია გადმოხტა ნაპირზედ, მხიარულად შეეყარა მეგობრებს, რომელნიც ულოცავდნენ სასახელო საქმესა.

— ისევ ცოცხალია და სრულად გადარჩება კიდევ. როცა წყლიდამ ცოცხალი გამოხვალ, მაშინ ფიქრი აღარაფრისაა.

სესილმა მძიმედ აახილა თვალი და სუნთქვა თავისუფლად დაიწყო. იქავ დუქნიდამ გამოიტანეს გამთბარი საბანი და დაჰხურეს ფეხებზედ. სითბომ ცხადად იმოქმედა, მოუბრუნა ღონე ყმაწვილ ქალს და ექიმმა, მის წინ დაჩოქილმა, ჰკითხა:

— გტკივთ რამე, ჩემო კარგო!

სესილმა თვალი წყნარად გაახილა, აქედ-იქით გადაავლო, თითქო უნდა შეიტყოს, სადა ვარო. ექიმმა ხელახლად ისევ ის ჰკითხა. ქალმა შტერისავით მიაპყრა ექიმს თვალები და წაილულდულა რაღაც უაზრო, გაუგებარი სიტყვები. ექიმი გაოცებით დააკვირდა ქალს, მაჯა გაუსინჯა და აჩქარებით დაიძახა:

— საკაცე ჩქარა, საკაცე!

ორი ბიჭი, იქვე მდგომი, მაშინვე გაიქცა ექიმის სიტყვის ასასრულებლად. შადია კი მობრუნდა ისევ ქალისაკენ და ჰკითხა გულის ტკენით:

— რაო? ვერ არის კარგად? მე მეგონა გადარჩა-მეთქი.

— არ ვიცი, რაღაც სატკივარი ემართება, ვერ გამიგია. ფეხები და ხელები გაუცივდა, მუცელი კი ეწვის, უთუოდ ავად ყოფილა, მინამ წყალში ჩავარდებოდა.

— ვაი შენ ჩემო თავო! უთუოდ საოფლეში ჰკვა-შეშლია და წყალში იმიტომ ჩავარდნილა.

სესილს განუწყვეტლად ასლოკინებდა და ტუჩებზედ ქაფიც გამოაჩნდა.

საკაცეც მალე მოიტანეს, სესილი დააწვინეს დოშაკზედ, რომელიც შადიამ მოატანიდა თავის სადგომიდან და ისე დაასვენეს საკაცეზედ. ცნობის მოყვარე უსაქმური ხალხი გარს ეხვევოდა საკაცეს.

— საწყალი ბაშვი, რა ლამაზია! ისმოდა ხალხში.

— ოო, მშვენიერი რამ არის!

— ისეთი ნორჩი და სიკვდილს მისცეს თავი!

— უთუოდ შეუცდენია ვისმეს და მერე თავი დაუწებებია!

— ვიშ, რა ლამაზია, რა ლამაზია! ასე გგონია, პატარძალიაო!.

ამ სიტყვებზედ სესილმა, აქამომდე უგრძნობელად მაყურებელმა, წამოიწია და ღიმილით სთქვა:

— ჰო... ჰო... მე... პატარძალი ვარ...

მართლაც, საცოდავი სესილი მშვენიერი რამ იყო ამ წუთს. ნაფი, ცნობის მოყვარე თვალთაგან მოშორებით, გაჰხადეს სველი ტანისამოსი და ჩააცვეს წმინდა თეთრეული, რომელიც შადიამ თავის სახლი-დამ მოატანინა და ღუქნის გოგომ კიდევ ცეცხლზედ მოათბო. თეთრს ტანისამოსში, საკაცზედ მწოლარე, საუცხოვო რამ იყო. მშვენიერს, ყმაწვილურს პირი-სახეს უხვად მოჰფენოდა გიშრის-ფერი თმა, მისი მომხიბლავი ბაგენი უცინოდნენ ვილასაც, — უცნაურს არსებასა, მისი ლოყები ანთებულ იყო სიცოცხლის ალითა. რაღასაც ლულლულდებდა, მაგრამ ისე გაუგებრად, რომ ექიმი ამაოდ სცდილობდა ერთი სიტყვა მაინც გამოეცნო.

— აბა, მეგობრებო, მარდად, — უთხრა ექიმმა საკაცის მომტანელთა: აქავ რომ სამკურნალოა, იქ მივიტანოთ. მე ჩემს პალატში დავაწვენ. თქვენ კი, მეგობარო, თან გამოგეყვებით, რასაკვირველია, უთხრა მერე ექიმმა შადიას. ამ დროს პოლიციაც მოვიდა, მაგრამ დაიგვიანა კი, როგორც ხშირად მოჰხდებოდა ხოლმე პარიჟში. ექიმმა უთხრა აქ ნუ დავგავიანებთო, რადგანაც სწეული იმისთანა მდგომარეობაშია, რომ ერთის წუთის დაკარგვაც მძიმე რამ არისო. ხოლო შადიამ კი გზადაგზა ყველაფერი უამბო.

სამკურნალოში, ექიმის მეოხებით სესილი მაშინვე მიიღეს და არ გასულა მას შემდეგ რამდენიმე წუთი, რომ იგი დააწვინეს კიდევ ქვეშაგებში. ექიმმა

ფელშრების თანაშემწეობით ბეჯითად გასინჯა ქალი, დაუწერა წამალი, რომელიც ძალიან მალე მოუხდა.

— რაო, ბატონო ექიმო, ეხლა უკედ არის? ჰკითხა შადიამ, რომელიც პალატის კარებში ელოდდა.

— იმედი მაქვს, რომ ეხლა გადარჩება.

— რაო? ვანა უწინ კი გეგონათ, არ გადარჩებოდა?

— ეგ რა სათქმელია, მე იმის იმედიც არა მქონდა, რომ აქამდის ცოცხალს მოვიყვანდით.

— საწყალი! მაგისტანა ყმაწვილი ქალი და წყალში ჩავარდეს!

— წყალში ყოფნამ დაიხსნა კიდევ.

— რაო? გაოცებით იკითხა შადიამ, ეგონა, იქნება ისე ვერ გავიგეო: თავი იმით გაღირჩინა რომ წყალში ჩავარდაო!

— საცოდავი ქალი უთუოდ ძალიან გაუბედურებულია და თავი მტკიცედ დაუდვია სასიკვდილოდ... მინამ წყალში ჩავარდნილა, თავი მოუწამლავს.

— რას ბძანებთ? თვითონ გითხრათ ეგ ამბავი?

— არა, ჯერ ბოლდვაშია. წამლის შემდეგ უკედ არის, მაგრამ საშინელი ანთება კი აუტყდა.

— საცოდავი! რა ვაივავლახი ექმნება ეხლა მაგის დედ-მამას.

— მართალი ხართ!... თქვენ მომავლანეთ ჩვენი უპირველესი მოვალეობა, რომელიც სულ გადაგვავიწყდა.

ექიმმა უხმო სნეულის მომვლელს დედა-კაცს, რომელმაც გაჰხადა ტანისამოსი სესილს, და ჰკითხა, ხომ არა გინახავთ-რაო ტანისამოსში იმისთანა, რომ შევიტყოთ ეს ქალი ვინ არისო. დედა-კაცმა უპასუხა, რომ მარტო იუბკა და კოფტა ეცვაო.

— მართალია, მართალი! დაიძახა შადიამ: დედიჩემისა არის ეგ ყველაფერი, მე მოვატანინე. თვითონ ქალის ტანისამოსი კი დუქანში მივე გასაშრობლად. მე ეხლავ წავალ და გავსინჯავ.

— ჯერ, მეგობარო, მითხარით, თქვენ თვითონ რა გქვიათ?

— არისტიდ ლებლანი, მეტი სახელი—შადია; მეგბრონზე ვარ და ვდგევარ გავრის სანაპიროზედ.

— თქვენ ფრიად სასახელო საქმე ჩაიდინეთ, ვაჟკაცო ჰაბუკო!

— ტყუილია, თქვენ სიტყვის მასალად მიბძანებთ მაგას. მე უნდა ემადლობდე ჩემს ბედს, რომ ხელში თუნდ რამდენსამე წუთს ამისთანა მშვენიერება მექირა.

— თქვენ, ჩემო მეგობარო, აქავ მოხვალთ, თუ ამის ვინაობისას შეიტყობთ რასმეს.

— არა, ბატონო, მე ეხლავ დუქნისაკენ გავექანები, გავსინჯავ და თუ ნიშანი რამ ვიპოვე, მაშინვე გავკურცხლავ ამის მშობლებისაკენ და მერე კი სამუშაოდ მინდა წავიდე. დღეს ხომ შაბათია.

— არა გიშავთ-რა, დღეს პატარა იმცონარეთ, უთხრა ღიმილით ექიმმა: ერთი დღე დაჰკარგეთ, დიდი არაფერია.

— მართალს ბძანებთ, ბატონო... მაშ ისევ აქ მოვალ და ამბავს მოგიტანთ, მერე წავალ და ნავის რეცხას დავასრულებ. ნახვამდის.

შადია სირბილით მივარდა ღუქანში, მოიკითხა სესილის ტანისამოსი. გოგომ ანიშნა ბუხრის წინ ჩამოკიდებული გასაშრობლად იუბკა და კაბა.

ერთს საათს შემდეგ შადიამ ტიუსსოს სახლში ამოჰყო თავი.

— ბატონი ტიუსსო მინდა, უთხრა მან.

— მე თვითონა ვარ, უპასუხა საცოდავმა მამამ, ძლივს იდგა ფეხზედ მწუხარებისა და ვაებისაგან: რა გნებავთ?

ადელმა, უცნობის კაცის დანახვაზედ, შესწყვიტა ტირილი და ყური დაუგდო.

— ეს ნიეთი გეცნობათ? ჰკითხა შადიამ და მიაწოდა პატარა პორტ-მონე.

— ოჰ, ღმერთო ჩემო! ეგ პორტ-მონე სესილისაა.

— სესილისაო! დაიკვილა ტიუსსოს ცოლმა და წამოხტა: მითხარით, სად არის, სად?

გუდარმა ყურები აცქვიტა; გულ-მოდგინებით მიაპყრა თვალი, ვნახოთ ერთი, რით გათავდება ეს უცნაური ამბავიო. შადიას ძალიან ეოცა, რომ ჰნახა ამოდენა ხალხი საქარწილოდ მორთულნი და თვალცრემლიანები და არ იცოდა რა ეთქვა.

— წამომყევით მე და ქალსაც ჰნახავთ, სთქვა ბოლოს.

— ცოცხალია? ჰკითხა ტიუსსოს ცოლმა კრძალ-
ვითა და შიშითა.

— დიად.

— ოჰ, ჩემო მხსნელო! დაიძახა ტიუსსოს ცოლ-
მა და მოეხვია ჭაბუკსა: სად არის, სად?

— სამკურნალოში.

სიტყვა „სამკურნალო“ როგორღაც ემძიმება
ხოლმე ყურს სასმენელად. ყველანი გაფითრდნენ.
მარტო ტიუსსოს ცოლმა არ დაჰკარგა გონი; წაავლო
ხელი შადიას და ჰკითხა:

— ცოცხალია?

— დიად.

— სამკურნალოში რად არის? რა დაემართა?

— სად ყოფილა? განა უბედურება რამ შეე-
მთხვია? იკითხა ბოლოს თვითონ ტიუსსომაც.

— დიად, მაგრამ ფათერაკად კი არ შეემთხვია.
ავად იყო წინად?

— არა, ღვთის გულისათვის, გვითხარი, რა და-
მართვია?

— თავი უნდოდა წყალში დაერჩო.

— ოჰ, ღმერთო ჩვენო! სთქვეს ერთხმად ყვე-
ლამ.

გუდარი, როგორც ეტყობოდა, გაოცებით უგ-
დებდა ყურს.

— თავი უნდოდა დაერჩო, თავი! დაიკივლა ტი-
უსსოს ცოლმა ზარ-დაცემულმა და კინაღამ გულის არ
შემოეყარა.

— დიად, წყალში გადავარდა აუსტერლიცის ხიდიდამ, ღვთის მადლით მე ახლო ვიყავ, თან გადავყეფ და ამოვიყვანე.

— თქვენ ამოიყვანეთ, თქვენ! დაიძახა ადელმა და კოცნა დაუწყა ყმაწვილ-კაცს.

ყველამ მოისწრაფა მადლის გადახდა და ხელის ჩამორთმევა ყმაწვილ-კაცისა. ტიუსსომ სთხოვა, დაწვრილებით გვიამბე როგორ იყო საქმეო. ყმაწვილმა კაცმა, კდელმა-მორეულმა ამდენის ქებითა და მოლოცვითა, მარტივად, დაუკვებრად უამბო თავისი ამბავი, რომელსაც თვითონ ბევრ არაფრად აფასებდა.

— ჩემო მეგობარო, უთხრა ტიუსსომ, როცა შადიამ გაათავა თავისი ამბავი:— თქვენ მე შვილი მაჩუქეთ, დღეს თქვენგანა ვარ დავალებული, რომ შვილი ცოცხალი მყავს. თავის ღღეში ვერ გადაგიხდით მაგის სამაგიეროს. ხოლო მცირეზედ ნურას უკაცრაფოდ....

ტიუსსომ ხელი ჩაიყო ჯიბეში.

— რაო? განა მე აქ ფულის სათხოვნელად მოვსულვარ? ვაი შენ ჩემო თავო!.. განა ვინა გგონივარა? თქვენ მეგობრულად და მადლობით ხელი ჩამომართვით, თქვენმა ცოლმა მაკოცა, როცა თქვენი ქალი სრულად მორჩება, ნება მიეცით, რომ ერთი იმანაც მაკოცოს და ქვითები ვიქნებით.

— მაშ წავიდეთ ჩქარა, დაიძახა ტიუსსომ და გადებვია ყმაწვილ-კაცს: გულარ, აბა წამოდით.

— გაგიჟდი, თუ რა დაგემართა? მივარდა ადელი ქმარს: საცოდავმა მაგის მიზეზით თავი დასა-რჩობად გაიმეტა და შენ...

— მართალი ხარ... საწყალი!

— წავიდეთ, წავიდეთ.

გუდარმა ყველა ჰნახა და ყველა გაიგონა. მისი თვალი ადელის თვალს შეჰხვდა, არ უნდოდა ადელისათვის დაეთმო და თითონ მივიდა შადიასთან და უთხრა:

— მომილოცავს, მართლა სახელოვანი საქმე გიქმნიათ.

— მაგდონი არაფერი.

— ტიუსსო, შენ და შენი ცოლი წადით და მე აქ სტუმრებთან დავრჩები. ბოდიში უნდა მოვიხადოთ.

— არაფერია, ქორწილი მხოლოდ გადიდება, წაილუღლულა ტიუსსომ, გუდარის ნუგეშად, არ უნდოდა ეწყენინებინა.

— აბა მაგას რაღა თქმა უნდა, უპასუხა გუდარმა, ხელი მაგრად მოუჭირა თვითონ ტიუსსოს და მის ცოლს კი გველსავით შხამიანად გადაჰხედა.

— წავიდეთ, კლოდ, ეხლა ყბედობის დრო არ არის, სთქვა ცოლმა.

ჩასხდნენ საქორწილო ეტლში ცოლ-ქმარნი და თან ჩაისვეს შადიაც. შადია ჯერ უარობდა, მაგრამ ტიუსსოს ცოლი არ მოეშვა და სულ იმას ეუბნებოდა: შენა ხარ ჩემის ქალის მსხნელიო.

ერთმა რუპმა საათისამ გაიარა თუ არა, ესენი სამნივე შევიდნენ პალატაში, საცა სესილი იწვა. რომ ჰნახეს მოუერთავი კედლები, პატარა ტახტები, დედა-კაცები, ჩრდილსავით ფეხ-აკრებით მოარულნი, ტიუსსოს ცოლს თრთოლა დააწყებინა, თვითონ ტიუსსოსაც ფერი წაუვიდა. ჰშიშობდნენ, ვაი თუ შადიამ მოგვატყუაო.

— აი თქვენი ქალი, უთხრა ჰაბუკმა და დაანახვა ქვეშაგები.

დედა და მამა მისცვივდნენ ქვეშაგებს და ერთხმად შეჰკივლეს:

— სესილი, შეიღო ჩვენო!

სესილიმა აახილა თვალი და გონ-მიხდილსავით უგრძნობელად შემოჰხედა. სესილიმა ვერ იცნო დედამა.

ადელი მივარდა და დაუწყო კოცნა.

— ჩვენა ვართ, სესილიჯან, უთხრა დედამ: ჩვენა ვართ, მამა-შენი და დედა-შენი.

დიდხანს უყურებდა ამათ სესილი ცნობა-მიხდილი გაშტერებით; უცბად თვალში რაღაცამ გაუელვა.

— სესილი, ჩემო სიხარულო, განაგრძო დედამ: შინ წაგიყვანთ, შინ. შენ შენს ნებაზედ იქმნები. ნუ შეირთავ, ნუ იმ... ვინც გსურდეს, ის შეირთე, მორისსაც ჰნახავ.

სესილი თითქო გონებაზედ მოდიოდა, მაგრამ დედის უკანასკნელ სიტყვებზედ სისწრაფით წამო-

ვარდა, ხელი ჰკრა მამასაც და დედასაც და დაიკივლა:

— მორის, მორის, აი აქა ვარ, აქ... მომიცადე. სთქვა ესა თუ არა, გულ-შემოყრილი დაეცა ბალიშზედ. ექიმი მაშინვე მივარდა.

— ეს რა ჰქენით! სთქვა მან.

კლოდი, და მისი ცოლი კანკალით მუხლებზედ დაეცნენ.

— ღმერთო მოწყალეო, წარმოსთქვა ტიუსსოს ცოლმა და გაიწოდა ცისაკენ ხელები: გვიხსენ და შეგვარჩინე ჩვენი საცოდავი შვილი.

VII

რას ჭფიქრობდნენ ტიუსსოს კეთილის-მეოფეონი.

მა გავარდა, სესილი თავს იმ მიზეზით ირჩობდა, რომ თავისი დედის საყვარელი არ შეერთოო. რაღა თქმა უნდა, ამ ამბავმა დიდი ლაპარაკი ასტეხა იმ უბანში. ყველანი ამბობდნენ, რომ ქალი ვაჟკაცურად მოიქცაო. რადგანაც იცოდაო, რომ არ-შერთვა. გუდარისა სულ გააღატაკებს მამასა და რადგანაც, როგორც პათიოსანი ქალი, ჰგრძნობდა, რომ ვერ შეერთავდა გუდარსა, თა-

ვის მოკვლა ირჩიაო. თვითონ გუდარიც ველარ და-
ანებებდა თავს მის მშობლებსა, რადგანაც თვითონ
იყო მიზეზი იმათის შეილის სიკვდილისაო. ტიუსსოს
ოჯახის კეთილის მყოფელთა,—რა ჰნახეს დედ-მამის
საცოდავობა და უცნაური ყოფა-ქცევა გუდარისა,
როცა სესილის დაკარგვის ამბავი შეიტყო,—ტიუსსოს
ცოლს აღარ ამტყუნებდნენ და ამბობდნენ, ჭმარმა
ძალად მოახვია ამისთანა საქმროო. ზოგიერთმა კი-
დეც, ადელ ტიუსსოს და გუდარის ერთმანეთთან ქცე-
ვა რომ ჰნახეს ამ გაჭირების დროს, სთქვა, რომ ამა-
თი არშეიშობის ამბავი სულ-მდაბალი ცილის-წამება
არისო. თვითონ ტიუსსოს შესახებ კი ყველანი ერთ-
ხმად იძახოდნენ, რომ სულელიაო, მთლად ხელში
ჩაუგდია გუდარსაო, რომელმაც ცოლიც წაართვაო,
ქალის წართმევაც მოინდომაო და ქარხანასაც ხომ
მალე წაართმევს და წაართმევსო.

ორი კვირის განმავლობაში ამის მეტი სალაპა-
რაკო არა ჰქონდათ-რა იმ უბანში. სესილი კი სა-
მკურნალოში იყო და ყოველ-დღე მის სიკვდილს
მოელოდნენ. ვერავის ვერა სცნობდა, თვითონ
მშობლებსაც კი, რომელთაც იქავ ერთი ცალკე
ოთახი დაიჭირეს და ყოველ-დღე ზედ დასტრია-
ლებდნენ.

გუდარი ძვირად დაიარებოდა ტიუსსოსთან, თუ
მივიდოდა ისიც იმისთვის, რომ ავად-მყოფის ამბავი
შეეტყო. ხოლო მესამეს დღეს კი სესილის დაკარ-
გვის შემდეგ გუდარმა უთხრა ტიუსსოს:

— ამ უბედურებამ ხელი არ უნდა შეგვიშალოს საქმის წარმოებაში. ქარხანას ამით არაფერი არ უნდა დაუშავდეს. შენ იანგარიშე თთვის თავზედ შემოსავალ-გასავალი და თუ ფული იქნება საჭირო, მე წარმოვადგენ. ბოროტი ენები, რომელნიც ჰყბედობდნენ, რომ შენ ქალს ათხოვებდი ანგარიშის გამო, პირში ბურთს ჩაიჩრიან.

— რა პატიოსანი კაცი ხარ, უპასუხა ტიუსსომ და მეგობრულად ხელი ჩამოართვა: ჩემი ქალი ისე რომ გიცნობდეს, როგორც მე გიცნობ, მაშინ გაიგებდა, რომ მე მარტო იმის ბედნიერებისათვის ვზრუნავდი.

— ჯერ ყველაზედ უწინარეს ეცადე მორჩეს. იქნება ამ ამბავმა თვალი აუხილოს.

— ვნახოთ, იმედი ვიქონიოთ.

ტიუსსომ გუდარის სიტყვით ანგარიში მოახდინა, მიიღო საჭირო ფული, ვალები, გაისტუმრა და ცოლს კი ყოველს ამაზედ არა უთხრა-რა, ხოლო იმიტომ კი არა, რომ გაკიცხვისა ჰშინებოდეს, არამედ იმიტომ, რომ ამ ანგარიშებისას ცოლი ვერას გაიგებდა. საცოდავს დედას გული ხელთ აღარა ჰქონდა, ქვეყნიერობაზედ იმისათვის სხვა აღარა არსებობდა-რა, გარდა მისის ქალისა, რომლის ქვეშაგებს დღე და ღამ არა ჰშორდებოდა. ყოველისფერს თავის-თავს აბრალებდა: მე რომ გუდარს საყვარლად არა ვჯდომოდი, ამ საძაგელ ქორწინებაზედ ვერ დამიყოლიებდაო და ძალად ვერ ამომამთქმევინებდაო.

თანხმობას. სწორედ, მე დავღუპე ჩემი შვილიო. თუ ღმერთი მართლა წაართმევდა სესილს, დედამ მტკიცე აღთქმა დასდო, რომ სწორედ იმ ადგილას ჩავვარდები წყალში და თავს დავირჩობო, საცა ჩემი საცოდავი ქალი ირჩობდა თავსაო. ხოლო თუ ღმერთი შეიწყნარებს ჩემს სინანულსა და მხურვალე ვედრებასა, რომ სესილი დამიბრუნოს, თავის დღეში გუდარს არ შევრთავ,—ვინც ენებოს თვითონ, ის შეირთოსო.

ამ სახით ყველანი, დედ-მამა, თუ კეთილისმყოფელნი, თუ მეზობელნი, თვითონ საქმროც კი ამ ამბავს, ქორწინების დღეს მომხდარს, მარტივის თვალთ ჰსინჯავდნენ და ქალწულობის ნამუსს ახალგაზდა ქალისას ჩირქს არ სცხებდნენ.

მარტო ერთის თთვის შემდეგ ექიმმა გამოაცხადა, რომ სესილს ამას იქით არა უშავს—რა, ხოლო ერთს კვირაზედ ადრე სამკურნალოდამ სახლში გადაყვანა ამისი არ შეიძლებაო. ადელ ტიუსსომ სიხარულით აღარ იცოდა, რა ექმნა, წამ და უწყუმ ჰკითხავდა თავის შვილს:

— ხომ არა გტკივა—რა, ჩემო გვრიტო!

— არა, დედი.

— მაშ აბა გამიღიმე. მე სიხარულით ფეხზედ ვერა ვდგები და შენ კი სულ წარბი შეგიკრავს და მოწყენით იყურები.

ხოლო სესილს ღიმილი არ მოსდიოდა, მარტო ხელს ჩამოართმევდა ხოლმე დედას და მაგრა მოუ-

ჰერდა. მაშინ ადელი, იმ იმედით რომ გავამხიარულებო, დაუმატებდა ხოლმე:

— ეხლა, ჩემო პატარა სესილ, ნულარაფრისა ნუ გეშინიან, შენ დიდის შესაწირავით შეისყიდე ის უფლება, რომ შენს ნებაზედ ამოირჩიო ქმარი. გულდარს თავის-დღეში ფეხსაც არ დავადგმევინებ ჩვენის კარის ღირზედ. მას აქედ, რაც ეს ამბავი მოჰხდა, არც კი გვინახავს თვალთ. შენი გულისა, შენი, ჩემო კარგო, ვინც შენი ნება იყოს, ის შეირთე. გესმის თუ არა, სესილ, ვინც გნებავდეს, ის შეირთე-მეთქი.

სესილი კი ხელებს აიფარებდა ხოლმე სახეზედ და მწარედ სტიროდა. ეს ამბავი რამდენჯერმე მოჰხდა, მაგრამ სესილი არ ეუბნებოდა საიდუმლო მიზეზს თავის ცრემლებისას.

დედამ ჰნახა, რომ მორისის ხსენება ძალიან ცუდადა ჰხდიდა ხოლმე ახალ-გაზდა ქალსა და ამიტომაც დაიშალა მასზედ ლაპარაკი. ძალიან უკვირდა, რომ თვითონ სესილს მორისზედ ერთხელაც ხმა არ ამოუღია, ერთი სიტყვაც არ ჩამოუგდია, არც მაშინ მინამ სამკურნალოში იწვა და არც მას შემდეგ, როცა სახლში გადიყვანეს. დედას უკვირდა-მეთქი, რომ ამ ხანგრძლივ დროის განმავლობაში, ვიდრე მორჩებოდა, ერთხელ მაინც რატომ არ ახსენაო.

ერთხელ ტიუსსოს ოჯახის კეთილის-მყოფელნი, ერთს დროს ქორწილში მოწვეულნი, შეიყარნენ ავად-მყოფის ამბის შესატყობლად. ჰნახეს თუ არა, რომ სესილს სისუსტით თვლელმა მოერიო, წყნარად ჩავიდ-

ნენ ძირს სასადილო ოთახში. ტიუსსოს ცოლმა ღია დაადგო კარი, რომ თუ დამიძახა, გაევიგნო. როცა სტუმრები და დედ-მამა მარტოკანი დარჩნენ, დაიწყეს ლაპარაკი იმ საუბედურო ამბავზე და, რადგანაც იცოდნენ სესილს მორისი უყვარდა, იკითხეს მორისის ამბავი. სესილს, როგორც ყველა სნეულს, საოცარი ფხიზელი ყურთა-სმენა ჰქონდა, მორისის სახელი მაშინვე ყურს ეცა, წამოჯდა და ყური დაუგდო.

— როცა სესილს ვეძებდით, მე მორისთან შეველო. შინ არ დამხვდა. მერე შევიტყე, რაღაც უბედურობა დაჰმართოდა. ჩვენი მეგობარი კოშარი მიმავალიყო რკინის გზისკენ, ლაკოს ქუჩაში, იმ სახლის წინ, საცა მორისი იდგა, ენახა უშველებელი ხალხის გროვა და პოლიცია. დრო არ ჰქონოდა იქ გაჩერებისთვის, მაგრამ მაშინვე მიმხვდარიყო, რაც ამბავია, მერე ხომ წიგნიც მომწერა. საწყალს მორისსაც თავი მოუკლავს, უბედური ველარ გადერჩინათ. უსათუოდ პირობა ჰქონიათ, ერთს დროს დავიხოცნეთო.

— თქვენა გგონიათ მორისი მკვდარი იყოს?

— დარწმუნებული ვარ. ჩვენ მას აქედ იმისი დაც ველარსადა ენახეთ. თქვენც კარგად იცით, რომ მე იმასთან არ მიმესვლება; იმისი ძმის სიკვდილის მიზეზი ჩვენა ვართ. საწყალი ბიჭი! მინამ ცოცხალი ვარ, ჩემს თავს არ ვაპატივებ იმის დაღუპვასა. ადელი მართალს ამბობს, ძალიან კაი ბიჭი იყო, ჩინე-

ბული მუშა-კაცი... ეხლა რაღას ვუშველით, ცრემლი მკედარს არ აღადგენს.

— გუდარი-ლა?

— საწყალი, ძლიერ შეწუხებულია, რაც უნდა ილაპარაკონ-და, დამიჯერეთ, კაი კაცი კია. ყოველდღე მოდის ქარხანაში და სულ სესილის ამბავს კითხულობს. აქ კი მოსვლას ვეღარა ჰბედავს, იცის, რომ ადელს ჭირივით ეჯავრება. ჩვენში კი დარჩენილია, არ მესმის, ადელ, რა მიზეზით აითვალწუნე... ყოველთვის ისეთი პატივის-მცემელი იყო შენი.

— არა, არა... მე ის თვალითაც არ მინდა დავინახო!

— მართალია, იმის დანახვაზედ ის უბედური დღე თვალ-წინ დაგვიდგება ხოლმე, მაგრამ, მადლობა ღმერთს, იმ დღეს მშვიდობით გადავრჩით.

— მშვიდობითო? მორისი-ლა!...

— მე მშვიდობით გადარჩენა ჩვენს თავზედა ვთქვი; მორისი ჩვენის ოჯახისა არ არის. არა, დაუმატა ტიუსსომ და მიუბრუნდა სტუმრებს: თქვენ რაც გინდათ ბძანეთ, ბატონებო, და მე კი, ღმერთმანი, ვერ გამიგია: ყმაწვილი-კაცი, ლამაზი, ჭკვიანი, ჩვენი ერთგული, მდიდარი...

— საიღამ არის მდიდარი, საიღამ? გააწყვეტინა სიტყვა ცოლმა.

— მე ეგ იმისთვის არც მიკითხავს და არც ვკითხავ. თქვენ ქალები ყველანი ერთნაირნი ხართ: თუკაცი აითვალწუნეთ, ყველაფერს უწუნებთ ხოლმე.

შენ იმაში ცუდი რომ ვერა გიპოვია-რა, იმის სიმ-
დიდრეს სწვდები... ფული პრასასავით ხომ არ მო-
დის. ფულის შოვნის გზა ერთია: თუ გინდა შენ
იქონიო, ვისიმეს ჯიბიდან უნდა ამოიღო. ვაჭრობის
საქმე მარტო იმაზედ ჰტრიალებს, რომ ფული სხვის
ჯიბიდან ჩემს ჯიბეში გადმოვიღო. მერწმუნეთ, გუ-
დარს არავინ არ იცნობს, არავინ არ იცის, რა კე-
თილი კაცი.

✓ მაშ შენის ფიქრით, ვინც უნდა იყოს ქალს
მიათხოვებ, ოღონდ ფულიანი კი იყოს.

— ეგ ამტკიცებს, რომ მე ჩემის ქალის უბე-
დურობა არ მინდა. სულელობაა ბაშვის ქეიფზედ ია-
როს კაცმა.

— უფრო ჭკვიანური იქნება ბაშვის ქეიფს მიჰ-
ყვეს კაცი, ვიდრე შვილი მოჰკლას.

— შენ აურზაურს მოჰყევი. განა მოსალოდ-
ნელი იყო ამისთანა უბედურობა? ჩვენს საწყალს
ქალს, თვალად ისეთს წყნარს, მშვიდს, თურმე ნუ
იტყვით, ჩემი დამთხვეული, მხეცური ხასიათი გამოჰ-
ყოლია... რა ვიცოდი? ხომ ჰხედავ, რომ მე ეხლა
ალარაფერს ვეუბნები. მაგრამ მაინც იმ აზრისა ვარ,
რომ ბევრად უკეთესია ახალ-გაზდა ქალს ქმრად
ჰყვანდეს კაცი დამჯდარი, საქმიანი, საფუძველიანი,
ვიდრე ბიჭ-ბუჭი ვინმე, რომელიც ჯერ თვალეში
ცქერას დაუწყებს ცოლსა და მერე კი, როცა მო-
სწყინდება, თავს დაანებებს და სხვაზედ გასცვლის.
გუდარს, რაც უნდა იყოს, უცხოვრია მაინც.

— კარგი-და, ვისთან? სთქვა ზიზღით ტიუსსოს ცოლმა.

— ეგა ხართ და ზნეობითნი ქალები. სულ მაგ ჰკუაზედ დადიხართ. განა დასაძრახისია, რომ პატივცემულის დედებს, წვრილ-შვილებით გარს მოხვეულის, ერიდებოდა და მათთან არ შეექცეოდა. შენ საძრახისად მიგაჩნია, რომ მას არ დაურღვევია ცოლ-ქმრობის ბედნიერება და ოჯახისთვის თავზედ ლაფი არ დაუსხამს. და თუ უქეიფნია, სხვა გვარ ქალებთან უქეიფნია. ყველას თავისი გემოვნება აქვს. გუდარი ქეთის კაცია და არცა მალავს ამასა. როცა საქმე საქეიფოდ ჰქონდა გამხდარი, შეექცეოდა და ირჩევდა ყველაზედ ლამაზს და მორთულოს ქალებს მთელს პარიჟშია; ხოლო, როცა ცოლის შერთვა მოინდომა, აირჩია პატიოსანი ახალგაზდა ქალი უმზითვო და უფულო. მგონია, აქ ანგარიშს ადგილი არ ექმნებოდა, მე და შენ ხომ სესილს მზითვად ვერაფერს ვატანდით, კარგად იცი.

— ნახევარს ქარხანას ხომ ვუთმობდით.

ამ სიტყვამ აამრიზა კლოდი, მაგრამ უცხოებთან ცოლის სიტყვა არ უნდოდა ძირს დაეშვა.

— მართალია, მე გამიამხანაგდებოდა. მაგრამ მაინც ხომ ჰხედავთ, ბატონებო, რა რიგად სძულს ჩემს ცოლს გუდარი. ყოველთვის ეგრე სძულდა.

ყველამ, ვინც ეს უცნაური ლაპარაკი გაიგონა, ერთმანეთს გაოცებით შეჰხედეს, მარტო ტიუსსოს ცოლს ეტყობოდა, რომ გულ-დინჯად არის.

— მაშ, სთქვა ერთმა სტუმართაგანმა სწორედ ვაჭრულის გულ-დინჯობითა: თქვენი მდგომარეობა ეხლა უფრო ცხადია და უფრო გასწორდა. გუდარმა სიტყვა დაუბრუნა სესილს, პატარა მორისიც თავიდან მოგიშორებიათ, თორემ საშიში იყო ბიაბრუობა რამ არ ექმევია თქვენთვის თქვენის ლამაზის ქალის გამო.

— მართალს ბძანებთ.

— მაშ თქვენი საქმე კარგად ყოფილა, მომილოცავს, დაუმატა მოუბარმა სტუმარმა და ფეხზედ წამოდგა.

ყველანი წამოდგნენ იმის მიხედვით.

— ჩვენ მოხარული ვართ, რომ სესილი უკედ არის, უთხრა ერთმა ნათესავმა ქალმა ტიუსსოს ცოლს.

— დიად, გულის ზიდილი რომ არა ჰქონდეს, საწამლავის ნაშთი, სულ კარგად იქმნებოდა.

— ეგ არაფერია, მე იმედი მაქვს მალე ვითამაშოთ იმის ქორწილში.

— ძალიან მალე იქნება ეგ ამბავი, თუ რომ ჩემს სიტყვას გაიგონებს, შეჰნიშნა ტიუსსომ.

ადელმა გაჯავრებით შეჰხედა ქმარს და მერე მასთან ერთად წავიდა სტუმრების გასაცილებლად.

სესილს თავის ოთახში ესმოდა მთელი ეს ლაპარაკი. მამის ნათქვამი მორისის სიკვდილზედ რომ გაიგონა, მწარედ დაიწყა ტირილი და უკანასკნელმა სიტყვებმა სტუმრებისამ კი გაბოროტების ღიმინილი მოჰგვარა.

— მართალია, მორისი თავიდან მოიშორეს და ეხლა მე გადადებულის ქორწილის სამაგიერო უნდა გადაუხადო.

ტიუსსო რომ შემობრუნდა სახლში, ქალის დახილი მოესმა. მაშინვე ავარდა შვილის ოთახში და ჰკითხა:

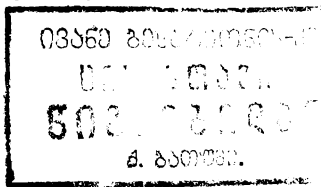
— მე მეძახოდი, სესილ?

— დიად, მამავ, მე მინდოდა მეკითხნა, გუდარი სულ არ მოსულა ჩემის ამბის საკითხავად.

— როგორ არა! ყოველ-დღე მოდის, მაგრამ შენთან შემოსვლას ვერა ჰბედავს.

— როცა მოვიდეს, მამი, ჩემთან მოიყვანეთ. მე მინდა მადლობა გადაუხადო.

ტიუსსოს ცოლს ეგონა ყურმა მამატყუაო, ისე გაშეშდა. ცოლ-ქმარმა ერთმანეთს გაოცებით შეჰხედეს.

VIII

ტიუსსოს ცოლი უფრო და უფრო ჰკვირობს.

სესილის თხოვნამ აღტაცებაში მოიყვანა კლოდი. მხურვალედ ჩაჰკოცნა თავისი ქალი და გაეჩქარა ქარხანისაკენ, ეშინოდა, რომ გუდარი წინ არ მისულიყო ქარხანაში. იმედი მოეცა კი-

დევ სიძედ გაიხდის და უნდოდა, რომ თითონვე მოეყვანა გუდარი თავის ქალთან.

სულ სხვა რიგად იმოქმედა ადელზედ სესილის სიტყვამ. ამაოდ სცდილობდა დედა შეეტყო, რა მიზეზია, რომ ახალ-გაზდა ქალმა ასე უცნაურად შეიცვალა ფიქრი. უეჭველი იყო, რომ სესილს სძაგდა ჯაგლაგი და რადგანაც მორისის სიკვდილის ამბავიც შეტყობილი ჰქონდა, ხომ უარესად შესძაგდებოდა, რადგანაც გუდარი იყო მიზეზი მისგან შეყვარებულის კაცის სიკვდილისა. არა, ქორწინება სესილისა გუდართან ჰქვაში მოსასვლელი არ იყო. მაშ რისთვის მოინდომა გუდარის ნახვა? იქნება ჰსურდა გადაწყვეტილად მოელაპარაკნა თავის ადრინდელ საქმროსთან და ეთხოვნა, რომ მამი-ჩემის საქმეს არა ავნო-რაო, რადგანაც მე არ გირთამო. ეს აზრი ჰქვას ახლო იყო. თვალ-გაშტერებით შეჰყურებდა დედა თავის ქალს და ჰნახა, რომ სესილი უწინდელი სესილი აღარ არის. აღარ არის ის მხიარული, ყოველთვის მოღიმარი ანცი ქალი.

იმ უბედურების შემდეგ სესილი სრულებით გამოიცვალა. უწინდელებ მშვენიერი და იქნება უწინდელზედ უფრო მშვენიერიცა, სესილი უასაკო ბაშეს კი აღარა ჰგვანდა; იგი ეხლა სრული დედა-კაცი იყო, გულ-დინჯი გონებაში ჩავარდნილი, დაფიქრებული და თითქმის გულ-დაბინდებული. მის მომხიბლველს თეთრ შუბლ ჰქვეშ, ცხადი იყო, მძიმე ფიქრები ჰტრიალებდნენ; მისი თვალი უფრო გამჭრიახი

შეიქნა, უფრო მედგარი და გამბედავი, და აღარც ენა მისი ტიტინებდა უწინდელეზ განუწყვეტლად. ჭაბუკი სული ყრმობის არტახებიდამ განუთავისუფლდა და მის სახეს ცნობიერის და მოწითულის სიცოცხლის ფერი დაედო.

ადელს უკვირდა ასეთი უეცარი ცვლილება. შენიშნული ჰქონდა, რომ, როცა სესილი მარტო რჩებოდა, მწარეს ცრემლით სტიროდა ხოლმე ხშირად. დედას ეგონა, რომ მორისის სიკვდილის გამო სევდას ცრემლით ინელებსო. მით უფრო უნდა ვეცადო, ამბობდა დედა თავის გულში: რომ გუდარს დავეუშალო სესილის შერთვა, თუ რომ საქმე ისევ ამ საგანზედ მიდგებაო. ამის გამო გამოუცნობელმა სურვილმა ქალისამ გუდარის ნახვის თაობაზედ სრულებით არია ადელი. არაო, იფიქრა დედამ: რაც უნდა მოჰხდეს, მე ნებას არ მივცემ სესილს, რომ თავისი-თავი ხელახლად მსხვერპლად მოიტანოს და, თუ საქმე იქამდისინ მივა, გამოვუტყდები ჩემს ქალსა, რომ გუდარს ვყვანდი საყვარლად და მათს ჯვარის-წერაზედ კი თანახმა არ გავხდებო.

როცა ადელი მარტო დარჩა სესილთან, უნდოდა როგორმე გამოეთქმევინა ქალისათვის მიზეზი მისი უცნაურის ქცევისა.

— აბა, ჩემო კარგო, სესილ, ჰკითხა ქალს: ეხლა ხომ უკედა ხარ? მუცელი ხომ არა გტკივა?

— ცოტად.

— შიგნეულობა კიდევ გეწვის?

— არა, უფრო უკედა ვარ, მაგრამ გულის ზი-
ლილი მაწუხებს.

— ეგ მალე გადაგივლის; შენ ეხლა უფრო ლო-
ნეზედა ხარ.

— არც ისე ძალიან.

— მაინც ლაპარაკი ხომ შეგიძლიან... შენ თი-
თონ მოინდომე კი, გუდარი მომიყვანეთო.

— მე ორიოდ სიტყვა მაქვს სათქმელი.

ადელს უნდოდა ეკითხნა თუ არა, — „რა გაქვს
სათქმელიო,“ ექიმმა შემოაღო კარები და შემოვიდა.

ექიმი დაკვირვებით დააცქერდა ავად-მყოფს და
ღიმილით უთხრა დედას:

— ეხლა კი შიში აღარაფრისაა. როგორა ბძან-
დებით, ჩემო პატარავ!

სესილმა სთხოვა დედას ფარდა ასწიეთო და
მინამ დედა ამას იქმოდა, სესილმა წასჩურჩულა
ექიმს:

— დედა-ჩემი დაითხოვეთ, მე თქვენთან მოსა-
ლაპარაკებელი მაქვს.

ექიმს ცოტად ეოცა, მაგრამ მაინც მიუბრუნდა
ადელს და უთხრა ღიმილით:

— უკაცრაოდ კი ვარ და გთხოვთ ერთს წუთს
მარტოდ გვაყოფოთ მე და თქვენი ქალი. მე მინდა
ზოგიერთი რამ გამოგკითხო და იქნება თქვენთან
ითაკილოს პასუხის მოცემა.

ამ სიტყვებმა გააოცეს ადელი. მაგრამ სხვა გზა
არ იყო, ექიმს ყველა უნდა ემორჩილებოდეს. ამას-

თანავე ხნიერობა და აბრუ ექიმისა იმისთანა იყო, რომ ამაზედ ეჭვს არავინ აიღებდა. ადელი გავიდა, თუმცა გულ-ნაკლულად კი.

— ექიმსაც ისე უნდა გავენდოთ ხოლმე, როგორც სულიერს მამას, უთხრა სესილმა თვალში ცრემლები მორეულმა: ექიმს ყველაფერი უნდა უთხრას კაცმა და ექიმმაც თავის დღეში არ უნდა გასცეს ავად-მყოფის ხვაშიადი.

— ეგ პირველი მოვალეობაა ჩვენი.

— მე მინდა მძიმე ხვაშიადი განგიცხადოთ, მაგრამ ვერ გამიბედნია.

— ნუ შიშობთ, შვილო ჩემო. უსათუოდ რჩევას რასმეს მეკითხებით.

— არა, მე მსურს გაგენდოთ. მე აქამომდე არავის რას ვეუბნებოდი, თქვენც კი გიმაღავდით და ზოგიერთს საგანზედ პასუხს არ გაძლევდით. თქვენ მგონია მიმიხვდით კიდევ: ჯერ მინამ წყალში ჩაფარდებოდი, მე თავი მოვიწამლე.

— საწყალო ქალო! თქვენ დიდი უბედურება უნდა გწვევოდით, რომ ეგ მოახდინეთ.

— მე ყველაფერს გეტყვით.

— მე ყურს გიგდებთ, უთხრა ექიმმა და დააცქერდა ავად-მყოფს გულ-აღელვებული.

სესილმა დაწვრილებით უამბო ყოველივე გარემოება თვისის ორგზით თავის-კვლისა.

ექიმმა დაჰყო სესილთან სულ ერთი რუპი საათისა. გამოვიდა სესილის ოთახიდან თუ არა, ადე-

ლი წინ დაჰხვდა შიშითა და თრთოლით. საწყალს დედას უნდოდა ექიმის სახეზედ წაეკითხნა ვითარება თავისის ქალის მდგომარეობისა, მაგრამ ექიმის სახე არას ამბობდა.

— თქვენი ქალი, ჩემო ბ. ანო, უთხრა ექიმმა: სრულებით გამობრუნდა და ეხლა მალე მორჩება, მაგრამ საწყალი ისე ძლიერ იტანჯა, რომ საჭიროა მისთვის მთელი თქვენი სათუთი მზრუნველობა და სიყვარული. ეხლა ყველაფერი იმაზეა დამოკიდებული, რომ კარგად მოუაროთ და ყოველივე ნება აღუსრულოთ. მეც ხანდისხან შემოვივლი და ვინახულებ.

— ჰაჰ მორჩა, მორჩა და შიში აღარათურისა არის?

— სრულებით, ხოლო ძალიან კი უნდა გაუფრთხილდეთ.

გაოცებული ექიმის საიდუმლო სიტყვებითა აღელი შევიდა თავის ქალის ოთახში, სესილი იწვა. კედლისაკენ ჰქონდა პირი და თითქო სტიროდა.

— სესილ, შეილო, რა დაგმართვია? ჰკითხა დედამ, რა გადიხარა და დაჰხვდა შვილსა: ექიმმა ხომ არ შეგაწუხა?

— არა, დედი... მე დავიღალე, დავსუსტდი... და ძილი მინდა.

ტიუსოს ცოლს მეტი გზა არა ჰქონდა, უნდა დაეჯერებინა ეს უჯერო პასუხი თავის ქალისა. ნელა წამოდგა და ფეხის თითებზედ ჩუმად გამოვიდა

ოთახიდან. ძირს რომ ჩამოვიდა, დაჯდა და ფიქრს მისცა თავი. თუმცა გულ-დამშვიდებული იყო ქალის კარგა მყოფობაზედ, მაგრამ აზრით ხელმეორედ გამოიარა ის საშინელა ყოფა, რომელმაც ასე მოულოდნელად არია იმ მშვიდობიანის ცხოვრების მდინარეობა. ამ საშინელის ტრალედიის მიზეზზედ რომ ჩაფიქრდა, მწუხარედ ჩაჰკიდა თავი, სისხლი მოერია თვალებში და წაიდუღუნა: „ოხ, რა რიგად მეზიზღება მე ის ეხლა. მე უბრალო ვარ, უბრალო, მე მხოლოდ უბედური მსხვერპლი ვიყავ!“

ადელ ტიუსსო ამ დროს ჯერ კიდევ ახალგაზდა და ლამაზი დედა-კაცი იყო. იგი გათხოვდა თექვსმეტის წლისა და სწორედ ათის თთვის შემდეგ ქალის დედა შეიქმნა. იმ უბედურს დღეს, რომელიც დანიშნული იყო სესილის ჯვარის დასაწერად, სესილი ჩვიდმეტის წლისა შეიქმნა, ასე რომ ეხლა ტიუსოს ცოლი ოც-და-თოთხმეტის წლისა იყო და თვალად კი უფრო ნაკლებიცა. მშვენიერი თვალადი, შუათანა ტანისა, ლამაზად მოყვანილი, ტან-წვრილი, უხვი გულ-მკერდი, თეთრი როგორც უმტვერო თოვლი, ლამაზი ფერი სახისა — ყოველ ამით შემკული ადელი ლამაზ ქალებში ითვლებოდა. სწორე და წმინდა ცხვირი, პატარა და ადვილად მოძრავი ნესტოები, მადიანი ბაგენი ცოტად მომსხო ტუჩებითა, რომელნიცა ნახევრად ჰფარავდნენ თეთრს კბილებს, ცოცხალი და მკვირცხლი თვალები, ლამაზის წამწამით და წარბებით მორთულნი, პატარა მკვირვალე

აღის-ფერი ყურები, უხვი წაბლის-ფერი თმა და სწორედ მოყვანილი სახე—ყველა ეს მისი სილამაზეს აძლევდა კეთილს, მხიარულს და მარილიანს სანახაობას. ტყუილად კი არ ეძახოდნენ იმ უბანში „ლამაზი ტიუსსო.“ ამ წამს ფანჯრის წინ დაფიქრებით მჯდომარე ადელი, ჩამავალის მზის შუქით ზედმოფენილი აღტაცებაში მოიყვანდა ყოველს მხატვარსა.

— ადელ, ადელ, ჩემს ქალს შეატყობინე, რომ გუდარი მომყავს იმის სანახავად, უეცრად მოესმა ხმა-მადლივ ძახილი ქმრისა.

საწყალი დედა-კაცი გამოფხიზლდა ფიქრებიდან ისეთის თრთოლით, თითქო კანკალი მოუვიდაო.

— სძინავს, უპასუხა გაჯავრებით ადელმა:

— რა ვუყოთ, რომ სძინავს. ძილის მეტი რა საქმე აქვს. გააღვიძე, არა უშავს-რა. თითონვე მოინდომა გუდარის ნახვა.

სხვა გზა არ იყო, ადელი დაემორჩილა და ავიდა ზევით ქალის ოთახში, სესილს არ ეძინა, გაეგო მამის ლაპარაკი და უთხრა დედას ისეთი უცნაურის ხმით, რომ დედა გაოცდა:

— უბძანეთ, ამოვიდნენ.

ერთს წუთსაც არ გაუვლია, რომ გუდარი მის საწოლთან გამოცხადდა. სესილმა ხელი გამოუწოდა. გუდარი შეჰკრთა: ახალ-გაზდა ქალის ხელი ისეთი იყო, როგორც ყინული.

ტიუსსო და ცოლი უყურებდნენ ამ ამბავს სხვა და სხვა თვალითა. კლოდს უხაროდა, ადელმა კი წარბი შეიკრა.

— აბა, სესილ, ეხლა ხომ უკედა ხარ, უთხრა გუდარმა, რომელიც ყმაწვილობითვე იცნობდა და ყოველთვის „შენობით“ ელაპარაკებოდა.

— დიად, მადლობა ღმერთს, ეხლა ყველა გათავებულია... მე მინდოდა მადლობა გადამეხადა თქვენთვის, რომ მოდიოდით და მკითხულობდით.

— არა ჰლირს მადლობად.

ყველანი ჩაჩუმდნენ.

— მე შემცდარი ვიყავ, სთქვა სესილმა ბოლოს ძალდატანებით, — და ძალიან ვწუხვარ ყოველს მასზედ, რაც მოჰხდა. თქვენ ხომ ჩემზედ არა ჰჯავრობთ, ანდრე?

— ოჰ, ჩემო კარგო პაწიავე, განა შეიძლება შენზედ გაჯავრდეს ვინმე, შენ იმოდენა ტანჯვა გამოიარე, უპასუხა გაოცებულმა გუდარმა.

— ამ ორმა თთვემ გონებაში ჩამაგდო მე, ანდრე! მე ბევრი მიფიქრია და ძალიან ვნანობ, რომ ყველა ჩემს მოსიყვარულეს მწუხარება მივაყენე. მე ისე მოვიქეცი, როგორც უგუნური ბაშვი. ჩემი დედ-მამა მართალნი იყვნენ...

სესილი წყვეტით ჰლაპარაკობდა და ეტყობოდა, რომ ლაპარაკი უმძიმს. ხოლო მისნი მსმენელნი ისე გაოცებულნი იყვნენ მის სიტყვებზედ, რომ ვერა შენიშნეს-რა. ადელი წრეს გასული გაოცებისაგან,

გონება-დაბნეულსავით შეჰყურებდა თავის ქალს, თითქო არაფერი არა ესმის-რაო.

— ეჰ, სესილ, უპასუხა გუდარმა: შენ რომ არ დაგეწყო, მე არას გეტყოდი. ეხლა კი უნდა გითხრა, რომ შენ მე დიდი უბედურება მომაყენე. მაგრამ მე ამისათვის შენ არ გამიკიცხვინხარ, მე ვიცოდი, რა გრძნობის გამოც შენ მე ეგრე მომეჩეცი.

სესილმა ისე შეჰხედა, თითქო ჰკითხავსო — „რა გრძნობის გამოც“, და გუდარმა დაუმატა:

— დიად, შენ სხვა გიყვარდა და მე ნება არა მაქვს ამისათვის დაგემდურო. მე ვიცი, რა რიგადაც ეწამება ხოლმე ადამიანი სიყვარულისაგან; შენ მე მიყვარხარ და მე კი შენ არ გიყვარვარ.

— ანდრე, მე შენდობას გთხოვთ ყოველს მას-ზედ, რაც მოჰხდა, რაც სირცხვილი მე მოგაყენეთ და მზადა ვარ ყოველივე ეს გამოვისყიდო, თუ კიდევ მრაცხთ მე თქვენდა საკადრის საცოლოდ.

გუდარმა გულგულად უყურებდა დაუწყო. კლოდს კი უხაროდა.

— რაო, ეგ რა სიტყვი, სესილ? წამოიძახა ადელმა.

ქმარმა მრისხანედ დაუყვირა:

— ადელ, საცა შენი საქმე არ არის, ნუ გარევი ხოლმე. დააცა მოილაპარაკონ.

გუდარი უფრო ახლო მივიდა სესილის საწოლთან, უნდოდა დაფარული აზრები მის თვალებში ამოეკითხნა, მაგრამ ახალ-გაზდა ქალმა თავი ჩაღუნა.

— სესილ, მე ვერ გამიბედნია დავიჯერო ის, რაც შენ მითხარი. მე რა უნდა შეგინდო შენ? მე თვითონ, ჩემდა უნებურად, გავხდი ყოველისთვის მიზეზად. რაც შეეხება სირცხვილს, დეე სხვამ რაც უნდა იყბედოს, მე სხვისი ლაპარაკი ჩაღადაც არ მიმაჩნია.

გუდარს ეჩვენა, ვითომც სესილმა ჩუმიად ჩაიჩურჩულა: „ჰო, ეგ მე დიდი ხანია ვიცოდი.“ მაგრამ, რასაკვირველია, გუდარი ამაში შემცდარი იყო; სესილი ამას ვერ იტყოდა და გუდარმა განაგრძო:

— სესილ, მე შენ მიყვარხარ და, თუ შენ უწინდელზედ უფრო გონიერ შეიქმენ, გაიგე ჩემი სიყვარული და გინდა შენ უწინდელს უგუნურს ქცევას ყოველივე კვალი წაუშალო... მე ხელახლად ვითხოვ შენს ხელსა. რაც მოჰხდა, მოჰხდა... ეხლა აღარავინ არის იმისთანა, რომ შენ გიყვარდეს და მე ექვი ვიქონიო.

ახალ-გაზდა ქალის სახე კანკალით შეიკუმშა.

— შენ ისევ ის ღირსეული და მშვენიერი ახალ-გაზდა ქალი ხარ, რაც იყავი, უთხრა გუდარმა: გსურს თუ არა ჩემი ცოლობა?

სესილმა ხელი გაუწოდა გუდარს, ამოიკენესა მძიმედ და უთხრა:

— მსურს.

— მადლობა ღმერთს! აი ეხლა დაამტკიცა, რომ ჩემი ქალია! დაიძახა ტიუსსომ, მივარდა სესილს და კოცნა დაუწყო: შენ სწორედ ჩემი ხასიათი გამოგყვა.

მიჰხვდი თუ არა, რომ დამნაშავე ხარ, მაშინვე პირ-
და-პირ, გულ-ახდილად, აღიარე; ტყუილ მორცხვო-
ბას არ აჰყევ და შენი დანაშაული შენვე გამოისყი-
დე. ბარაქალა, სესილ, ეგრე უნდა მოიქცეს ხოლმე
კაცი.

გუდარის სიხარულის სამზღვარი არ ჰქონდა, და-
ეცა მუხლზედ და კოცნა დაუწყო სესილის ხელს.
მარტო ადელს ჩაეკიდა მაგრა ხელი ტანტისათვის,
რომ თავ-ზარ-დაცემლს ბრავგვანი არ მოელო იატაკ-
ზედ. ბოლოს ღონე მოიკრიბა და მტკივნეულობის
კვნესით დაიძახა:

— არ იქნება, არა!

— ეხლა წაბძანდით, უთხრა სესილმა მამასა და
გუდარს: — მე ვთქვი — „მსურს“ — მეთქი და საქმე გა-
თავებულია. მე მინდა დედა-ჩემთან მარტო დავრჩე!

ისინი დაემორჩილნენ. გუდარმა გამარჯვებულის
თვალით შეჰხვდა ადელს, ადელმა თამამად გაუსწორა
თვალი და თავის მტანჯველს შეჰხვდა მუქარითა და
რისხვითა. როცა მარტო დარჩა თავის ქალთან, ადე-
ლი დაეცა ქალის-წინ მუხლებზედ და ცრემლით
შესტირა:

— სესილ, სესილ, შვილო ჩემო, ნუ, ნუ შე-
ირთავ მაგ კაცსა.

— ნუ სტირი, დედი. ეგ გათავებულია. მე მაგ
კაცს შევირთავ.

— მე არ მინდა ეგ მოჰხდეს... გესმის... არ მინ-
და-მეთქი. ეგ შეუძლებელია!

სესილი გადებხვია დედას ტირილითა და ნებიერად უთხრა:

— ვაი, საწყალო დედავ!

ადელს ისე გაუკვირდა ეს ალერსიანი ხმა ქალისა, ქალის ტირილმა ისე ატკინა გული, რომ გაშტერებით ყურება დაუწყო.

— არა, სესილ, უთხრა ქალს ვედრების ხმითა: შენ ის კაცი არ უნდა შეირთო, არ შეიძლება, რომ შენ იმისი ცოლი იყო. ღმერთი, შენი მკვდრეთით აღმადგენელი, არ ინებებს მაგ ქორწინებას, რომელიც სიკვდილზედ უარესია. ნუ, ნუ, გევედრები მუხლ-მოდრეკილი, ნუ იქ მაგასა! უარ-ჰყავ ეგ საზარელი ფიქრი. ნუ თუ დედაშენი აღარ გიყვარს?

— დედი, ადევ. ჩემი გადაწყვეტილება შეუწყველია.

— არა, არ იქნება, არ უნდა იქმნას, ვერც იქმნება, ვერც!

უეცრად გული მოეცა და გმირის თამამობით საწყალომა დედა-კაცმა დაიძახა:

— მაგაზედ არის დამოკიდებული შენი სიცოცხლე! რაც გინდა იფიქრე ჩემზედ, მე კი ყველაფერს გეტყვი! სესილ, ეგ შენი ქმარი ვერ იქნება, იმიტომ რომ იყო ჩემი...

ამ სიტყვებზედ სესილი გადმოჰტა ქვეშაგები-დამ, გადებხვია დედას და პირზედ ხელი მიადარა.

— ნუ, ნუ იტყვი... მე თვითონ ვიცი, ძლივს წარმოსთქვა სესილმა.

— შენ იცი! სთქვა გაფითრებულმა ადელმა და თვალები გიჟსავით აერია.

— ვიცი.

ადელი სელზედ დაეცა, რომელიც იქვე ქვეშაგებთან იდგა და ჩაღუნა რა თავი სირცხვილის გამო, თავის-თავს უთხრა:

— ამას სცოდნია!.... სჩანს ყველას შეუტყვია.

სესილი ისევ ქვეშაგებზედ ავიდა, მაგრამ მაინც გაიწოდა ხელი და დედას მოჰხვია. საწყალმა დედა-კაცმა ქალს ხელზედ კოცნა დაუწყო, სირცხვილით თავი მალლა ველარ აიღო და უთხრა:

— მე ვარ უღირსი, საზიზღარი, ნამუს-წამხდარი დედა-კაცი! მაგრამ უნდა კი შემიბრალო მე, უბედური.

— არა, არა, დედილო, დაიძახა სესილმა: განა არ ვიცი, რომ შენ მსხვერპლი იყავ, მსხვერპლი. მე ვეგ ამბავი ვიცი. მე ერთხელ კაბას ვეძებდი შენს საწოლს იქიდან ოთახში და ყური მოვკარ, რასაც გუდარი გელაპარაკებოდა. მე მივხვდი, რომ შენ დამონებული ხარ და, გინდა თუ არა, უნდა მის ნებაზედ გეარნა, თორემ თავზედ ლაფს დაგასხამდა და ქმარსაც დაგილუპავდა. მე მივხვდი, ვაი ძვირფასო დედი-ჯან, რომ ძალად დაგინებია, რომ შენ გაგაუბედურა. უბედური ხარ, დედი-ჯან, მაგრამ შენ იმავ კარგ დედა-კაცად დარჩი, როგორც უწინ იყავ, ის კი უნამუსო კაცია და გულ-ფლიდი.

— ვაი საწყალო შვილო, და შენ მაინც იმ ავაზაკის შერთვა გინდა?

— ღიად, დედი... იქნება იმისათვისაც, რომ შენი ჯავრი ამოვიყარო.

— ნუ, ნუ... მე არ მინდა ეგ ჯავრის ამოყრა. მე ჩემი თავი შენის ბედნიერების მსხვერპლად დამიდვია. მე არ მინდა, რომ შენ ტანჯულ იქმნე ჩემის უნამუსობის გამო.

— უნამუსობისა კი არა, დედავ, უბედურებისა.

— ქვეყანა უნამუსობას ეძახის. არა, არა,—გაიგე, რომ მე არ მინდა, რომ შენ ცოლად გაუხდე ჩემს დამღუპველს. არ უნდა შეიერთო, არა.

— საჭიროა.

— რა მიზეზით?

— რა მიზეზითა! ყური მომიგდე, დედი-ჯან! მე შემეძლო ეხლავე უარი მეთქვა ანდრესათვის და საქმე ამით გათავდებოდა.

— მე მაგის იმედი მქონდა.

— მაშინ სრულებით ჩვენზედ ხელს აიღებდა. მე ვწერ ხოლმე ჩვენის ქარხანის ანგარიშების წიგნებსა და ვიცი რა მდგომარეობაშია არის საქმეები. ჩემი უარის თქმა მამა-ჩემს გააკუთრებდა, გააგლახებდა და შენც სახელს გაგიტეხდა. განა ვერ გავიგე, რომ დაგემუქრა შენ, წავალ და ქვეყანას შევატყობინებო მე და შენს ამბავსაო.

ადელმა ხელი აიფარა სახეზედ და სლოკინით მოჰყვა ტირილს.

— ნუ სტირი, დედი, შენს გულის-წვას მიზეზი აღარა აქვს. მე ვიცოდი, რომ ჩემი სიკვდილი თქვენ ყველას გამოგიხსნიდათ ამ ჯოჯოხეთიდან, რადგანაც გუდარი იგრძნობდა, რომ თვითონ არის ჩემის სიკვდილის უნებური მიზეზი და ვერ გაჰბედავდა თქვენზედ ხელის აღებას, ქვეყანა ყბად ამიღებსო. მე მიყვარდა მორისი, მე ყველაფერი ვაცნობე მორისს და ერთად გადავწყვიტეთ, რომ, თუ კაცთა წინაშე ჩვენი ცოლ-ქმრობა შეუძლებელია, ღვთისა წინაშე მაინც ცოლ-ქმარნი ვიქნებით-მეთქი.

ადელმა თავი მაღლა აიღო და გულ-მოდგინებით ყურს უგდებდა თავის ქალს. უკვირდა—როგორ თუ სესილმა, რომელსაც ბაშვად ჰრაცხდა, ეს ამისთან საზარელი და საშინელი საქმე განიზრახა და აღასრულაო.

— მე შინიდან წავედი, დილით კი არა, როგორც თქვენა გგონიათ, არამედ წინაღღეს საღამოს. რომ გამოგეთხოვეთ, დავწერე ბარათი, რომელიც სტოლზედ გეპოვნათ და გავწიე ბასტილიის მოედნისკენ, საცა მორისი მელოდდა. წამიყვანა თავის სახლში, საცა ყველაფერი მოემზადებინა. ჩვენ ორმავე საწამლავე დავლიეთ, ეს ბეჭედი გამიკეთა თითზედ და ჩვენ...

— რაო? რას ამბობ, რას, სესილ? დაიძახა გონება დაკარგულმა დედამ.

— გათენებისას გამომეღვიძა... მორისი გვერდით მეწვა მკვდარი... მე იმის შემდეგ აღარ მინდოდა მე-

ცოცხლნა... მე შემოვიკრიბე უკანასკნელი ღონე და წყლისაკენ გავიქეც.... სხვა ხომ შენ თვითონ იცი.

— ვაიმე, ვაიმე! დაიკივლა საწყალმა დედა-კაცმა. უბედურმა დედამ არ იცოდა, რა ეთქვა და პირ-ლია, გამშრალი შეპყურებდა სესილსა.

— დედი, მე ვიყავ ცოლი მორის ფერანისა, ეხლა იმისი ქვრივი ვარ და... იმისის შვილის დედაც ვიქნები.

— რაო? შენ...

— აი ეხლახან ექიმს ყოველისფერში გულ-ახ-დილად გამოვუტყდი. ეს გულის ზიდილი რომ მომ-დის, ორსულობის დასაწყისია, შენ კი გეგონა, რომ მოწამლულობის გამო მომდის.

— ვაი, საბრალო შვილო, რალა უნდა ვქმნათ! დაიძახა დედამ სასოება-დაკარგულობა.

— მე აკი გითხარ, დედი... გუდარი უნდა შე-ვირთო-მეთქი, წარმოსთქვა სესილმა გაბოროტე-ბულის ღიმილითა: ჩემს შვილს მამა უნდა... მეც მორისის სისხლი უნდა ავიღო... გუდარია მისი სი-კვდილის მიზეზი. ეხლა ხომ ჰხედავ, ლაუმატა სესილ-მა გულწრფელის აღსარებით გულ-დამშვიდებულობა: ხომ ჰხედავ, რომ აუცილებლად საჭიროა გუდარი შევირთო. დეე შვილი მაინც გაზარდოს, რაკი მამა მოჰკლა.

— შენ თვითონ მოგივიდა ფიქრად ეგ საშინე-ლი ფიქრი? სესილ, შენი განზრახვა თავზარსა მცემს!

— შენ ჰნახავ, დედი, რა რიგად უწყალოდ გადავახდევინებ მაგ კაცს... შენ ჯერ ყველაფერი არ იცი... ეხლა ღონემ მიკლო და დავსუსტდი... ცოტას ხანს ნება მომეც თავი ძილს მივცე... გვიანაც არის. წადი და მამა-ჩემი გაახარე, რომ შენც თანახმა ხარ ჩვენს ჯვარის-წერაზედ. მშვიდობით, დედი.

სესილმა ეს უკანასკნელი სიტყვები ისე წარმო-სთქვა, როგორც ბაშემა და აღერსით აკოცა დედას. ადელი გამოვიდა ოთახიდან თავ-ზარ-დაცემული და როგორც მთვრალი ბარბაცებდა კედელ-კედელ მი-მავალი.

იმ დროს, როცა სასადილო ოთახში შევიდა, მი-სი ქმარი და გუდარი არაყსა ჰსვამდნენ.

— ეხლაც აუხირდები შენის შვილის სურვილ-სა? მკვახედ ჰკითხა ქმარმა.

გუდარმა თვალები შეაფეთა, ვნახოთ, რას იტყვისო. ადელმა ღიმილით შემოაჰხედა.

— აღარა, პირიქით, მეც თანახმა ვარ, უბასუხა: ეხლა კარგა დალაგებით მოვილაპარაკეთ და ვხედავ, რომ ჩემი სესილი სწორეს ამბობს. ეხლა იმის გათხო-ვება თავის-დადება აღარ არის. რაც მოჰხდა, მას შემ-დეგ უნდა მალე გათხოვდეს და მეც სრულებით ამი-სი თანახმა ვარ.

გუდარს ვერ იამა ვერც ეს სიტყვა ადელისა და ვერც კილო.

— ძლივს! დაიძახა მზიარულად ტიუსსომ: მაშ, ჩემო სიძევ, შენი სადღეგძელო იყოს.

IX

გუდას თავის ბედნიერება აშინებს.

მა რომ გავარდა — სესილი ტიუსსოს ქალი ისევ გუდას ირთავსო, ყველა გაოცდა და გასაოცარიც იყო იმის შემდეგ, რაც მოჰხდა. ბოროტი ენები ამბობდნენ, რომ სესილმა თავის მოკვლა განზრახ მოიგონა მარტო იმისათვისა, რომ თავის ძველი არშეიყი თავიდან როგორმე მოეშორებინაო, — და თვითონ გუდარზედაც ეჭვი აიღეს, ვითომ ეგ მეორე საყვარელი იყო სესილისა და ეგეც ერია სესილისაგან ნათამაშებ კამედიანო. ყველა კუზიანი, ელამი, კოჭლი და მახინჯი შთამომავალი ევასი, ამაოდ საქრმოს მონატრენი, ლუკმა-ლუკმა სწეწდნენ ლამაზს საცოლეს სესილს. მაგრამ მართალი კი არ იცოდნენ. ნეტა რას იტყოდნენ, რომ ნამდვილი მიზეზი სცოდნოდათ?

ტიუსსოს სახლმა ისევ სადღესასწაულო სანახაობა მიიღო. დილიდან საღამომდე ერთს დიდს სამზადისში და ფაცი-ფუცში იყვნენ.

— ეხლა მე გულ-დადინჯებული ვარ, ამბობდა ტიუსსო: მე დარწმუნებული ვარ ჩემს ქალზედ. რკინასავით მაგარი გული აქვს, დიდხანს იცის მოფიქრება

და, თუ ერთხელ დააპირა რამ, დარწმუნებული იყავით, რომ აასრულებს კიდეც.

სესილი კი საოცრად გამოიცვალა. მისი სახე ყოველთვის დაღვრემილი იყო, მაგრამ ხანდისხან ისეთი უცნაური უმიზეზო სიცილი და ხარხარი აუტყდებოდა, რომ კაცს ტანში ჟრჟოლას მოჰგვრიდა, კაცი იტყოდა: ეს რა ემართებაო. მარტო დედამ იცოდა ნამდვილი მიზეზი ამ ძალად მოყვანილის სიცილისა და მხიარულებისა, რომელთაც მოჰყვებოდნენ ხოლმე სევდიანი დღეები და უძილო ღამეები. ძალიან სწუხდა საწყალი დედა თავის ქალის თაობაზედ და მეზობლები კი ამ მწუხარებას იმას აწერდნენ, — ჰშურსო, რომ სესილი საყვარელს ართმევსო.

გუდარიც კი ფიქრში ჩააგდო ამ უმიზეზო სიცილმა და მხიარულებამ, მაგრამ სხვაფრივ კი, და მაგონდა გულის კდომით ის უკანასკნელი სიტყვები, რომელიც სესილმა პირველ ქორწილის წინად უთხრა: „მე თქვენ გითხარით, ბატონო ანდრე, რომ მე ჩემის დედამისი მორჩილი ვარ და ეხლა მეც ისე მოვიქცევი, რასაც ისინი ჩემს საკეთილოდ მოინდომებენ. თქვენ იცით, რა გვარი გრძნობაც მიმიძღვის მე თქვენდამი, მაგრამ არ სდომობთ ამას ყური ათხოვოთ. ძალიან კარგი, ხოლო თქვენ იქნებით პასუხისმგებელი ყოველს იმაში, რაც შესაძლოა, რომ მოჰხდეს.“ მაშინ გუდარმა ქვეშ-ქვეშად ჩაიცინა, მხრები აიწია და თვალები ბოროტებით გაუბრწყინდნენ, ეხლა კი ეს სიტყვები არ ასვენებდნენ. მართლა რომ

სესილი ბედისაგან გაწბილებული მირთავდეს მეო, ამბობდა გულში გუდარი: მარტო იმის ძალით მირთავდეს, რომ არ უნდა დედ-მამას ეურჩოს და ამასთან იმ განზრახვითაც, რომ შეასრულოს მუქარა, რომელიც მთლად გამოსთქვა ამ სიტყვებით: „თქვენ იქნებით პასუხის მგებელი ყოველისფერში, რაც შესაძლოა, რომ მოჰხდესო,“ მაშინ რა მომელისო. ეს ფიქრი ისე აწუხებდა, რომ განიზრახა წინაღლითვე რიგინად მოელაპარაკოს სესილსა.

მეორის ქორწილის წინა დღეს სესილი ფანჯარასთან იჯდა. მამა მისი ქარგლებს ისტუმრებდა, დედა კიდევ კაბას იმზადებდა ხვალინდელის დღისათვის. გუდარი გულ-ამღვრეული და ძალიან შეწუხებული მიუჯდა თავის საცოლოს გვერდით. ქალი შეჰკრთა, მაგრამ საქმრომ ვერ დაინახა ეს შეკრთომა. გუდარს როგორღაც ვერ ეხერხებოდა. არ იცოდა საიღამ დაეწყო.

— ხვალ... ძლივს გათავდება ყველაფერი, სესილი! სთქვა მან ძალ-დატანებით: რომ იცოდე, რა რიგად მინდა, რომ ხვალინდელმა დღემ მალე გაიაროს...

— რაღა? იკითხა სესილმა გულ-დინჯად და არც კი აიღო მალლა თავი.

— მე ისეთი მწუხარება გამოვიარე ამ ორის თთვის წინად... რომ მე კიდევ ვშიშობ.

— რაღა, ბატონო გუდარ, მე ეხლა სიტყა მომიცია, მაშინ კი უარზედ ვიყავ.

— მართალია, მეც ვიცი, რომ შენ შენის სიტყვის ქალი ხარ. აი სწორედ მაგიტომაც მინდა ერთი რიგიანად მოგელაპარაკო.

სესილმა თავი მაღლა აიღო და მისი ცივი თვალი ზედ დააშტერდა გუდარს.

— ბძანეთ, მე ყურს გიგდებთ.

— ჯერ პირველში ისე სასტიკად მომეჩეცი ჟე, რომ ეხლა არ შეიძლება არ ვიკითხო: იქნება სხვის ნებას ემორჩილები, რომ დღეს ნებულობ იმის ქმნას, რასაც უწინ ისე გულგახეთქებით ერიდებოდი.

— დიად, მე ვემორჩილები ნებას...

— რაო?

— მე ვემორჩილები ნებას სხვისას კი არა, ჩემსას. მე ეს გითხარით მაშინ, როცა თქვენთან ბოლიში მოვითხოვე.

— მაშ შენ არავინ ძალას არ გატანს ჩემის შერთვისას?

— არავინ, ჩემის გონების მეტი.

— ოჰ, ღმერთო! ჩემო კარგო სესილ, უთხრა გუდარმა და გადიწოდა, რომ ხელზედ ხელი წაავლოს, მაგრამ ქალმა თითქო ეს მოძრაობა არ დაინახაო, ხელსაქმეს მოჰკიდა ხელი:—მე ვიცი, რომ არ გიყვარვარ. მაგრამ შენ ხანში ქალმა არ იცის ჯერ, რა არის სიყვარული. შენ თვითონ ბოლოს სიცოლადაც არ გეყოფა შენი ყმაწვილური სიყვარული.

— ნუ თუ?

— სწორედ. ეგ სიყვარული არ არის.

გუდარი ჰგრძნობდა, რომ სულელობას ჰლაპარაკობს, მაგრამ ვერ მიაღწია იმ საგნებამდე, რომელნიც ძილს უფრთხობდნენ. სიჩუმე ჩამოვარდა და, რასაკვირველია, სესილს სურვილიც არა ჰქონდა თვითონ დაერღვია ეს სიჩუმე, გუმანი კი მიტანილი ჰქონდა, რომ გუდარს გულზედ რაღაც ლოდი აწევს, მაგრამ ლაპარაკი ვერ მოუხერხებია.

— მაშ შენ შენის სურვილით ირთავ ეხლა ქმარს?

— სწორედ.

— არ ჰნანობ მაგას?

— არა. ნეტა რაღა მკითხავთ მაგაებს?

— მაღა, რომ ვშიშობ.

— რისა გეშინიანთ?

— შენ ძალიან გამოიცვალე ამ ბოლოს დროს. შენ ყოველთვის პირდაღვრემილი დადიხარ, მაგრამ ერთ უბრალო მიზეზზედ უცბად ასეთს ხარხარს მოჰყევი ხოლმე, რომ არ იცის კაცმა, რა იფიქროს.

— მართალია, თქვენ სწორეს ამბობთ, ხოლო მე სწეულების შემდეგ დამჩემდა. მაგრამ ნუ ჰშიშობთ, ანდრე, ხვალ ასეთ მხიარულად ვიქნები, ისე გულწრფელობით მხიარულად, რომ მეტი აღარ იქნება.

— მე თქვენ მიყვარხართ, სესილ, და მეშინიან, რომ თქვენ...

— მე გეუბნებით, ანდრე, უთხრა ახალგაზდა ქალმა რაღაც უცნაურის ღიმილითა: რომ ხვალ მე ძალიან მხიარულად ვიქნები, ძალიან ბედნიერი. ხვალ

მე იმას მოვიქმედებ, რაც მე მსურს, გესმით თუ არა, რაც მე მსურს.

გუდარმა თვალი დააქკერა, ჰსურდა გაეგო როგორმე ამ სიტყვებს ხომ სხვა საიდუმლო აზრი არა აქვთ-რაო. ქალმა გულდინჯად, ღიმილით გაუსწორა თვალი გუდარს და გუდარი კი ფეხზედ წამოვარდა გაფითრებული.

— ნეტა რას ჰნიშნავს ყოველი ეს? წაიდუღუნათავის თავად.

მაგრამ მალე კი დამშვიდდა. „რა უნდა მაშინებდეს,—სთქვა გულში გუდარმა:—სესილი პატიოსანი ქალია, არაფერს საძაგლობას არ იკადრებსო. თუ ყმაწვილურის სიყვარულის გამო, თავი ვერ დაიჭირა და მეტად შორს წავიდა, იმ უბედურებამ, რაც გადაჰხდა, ხომ გამოაფხიზლა და ეხლა უფრო მოტკბილდა და გონებაში ჩავარდაო“. თუმცა სესილის ცვლილებას ამ რიგად ჰხსნიდა გუდარი, მაგრამ ადელის საქციელი კი ვერას გზით ვერ აეხსნა, თუმცა ისიც ამ ბოლოს დროს სრულებით გამოიცვალა. გუდარს ახსოვდა მისი ახირებული წინააღმდეგობა, ის საშინელი ამბავი, რომელიც მოჰხდა მათ შორის სესილს დაკარგვის დღესა და უკვირდა ეხლა რად გახდა თანხმა ჩემს ქორწინებაზედაო. მაინც და მაინც ამით ინუგეშა თავი, რომ იქნება სესილის შეურყეველ ნებამ დაიმორჩილა დედაო. მაგრამ მაინც კიდევ ეოცებოდა და აშინებდა, რომ ყოველისფერი აგრე კარგად დაეწყო. ეს ცუდი ნიშანო, ჰფიქრობდა.

მეორე დღეს სენ-ფრანსუას ქუჩა ჰედით იყო გატენილი ხალხითა, რომელიც ტიუსსოს სახლის კარებთან ირეოდა ბუზივითა. ყველა ჰნატრულობდა დაენახა, როგორ წავიღოდა ჯვარის საწერად „ახალ-გაზდა ქალი, რომელიც წყალში თავს ირჩობდა“. ხალხში ასეთს ქორებს ჰლაცობდნენ, რომ კაცს ჯვარის-წერა კი არა, თვითონ ამაზედ ფიქრიც გულს გაუსიებდა. სტუმრები მრავალნი იყვნენ. მშობლებს უნდოდათ, რაც შეიძლება ჩუმი ქორწილი გადაეხადნათ მას შემდეგ, რაც მოჰხდა, მაგრამ წამ-და-უწუმ სამღურავს უთვლიდნენ და ისე მოჰხდა, რომ მოიწვიეს არამც თუ მარტო ნათესავნი და მახლობელნი, არამედ ყველა ნაცნობიცა.

— ჩემთვის დიდად სასიხარულოა, რომ აგრეთს სიყვარულსა ვხედავ ყველასაგან ჩვენდამი, სთქვა ტიუსსომ: გარდა ამისა რაკი ხალხში ხარ, ხალხს უნდა პატივით მოექცე.

ნამდვილად კი ყველას ის ფიქრი ჰქონდა, რომ ეს უცნაური ქორწილი ისე არ გათავდებოა, რომ ერთი რამ ამბავი არ მოჰხდესო. ამიტომაც ყველას უნდოდა ქორწილს დასწრებოდა.

როცა, დასასრულ, მეჯვარემ ეტლი მოითხოვა და პატარძალი უნდა ჩაესვა, ხალხში ერთი არეულობა მოჰხდა. ყველამ წინ წამოიწია. კისრები წამოიწვდინეს, თვალეები გაათაციცეს. სესილი კარებში გამოჩნდა; კდემით თვალეებ - ძირ - დაშვებული, თეთრ საქორწილო კაბაში იგი იყო საოცრად მშვენიერი.

— უჰ! რა ლამაზია! გაისმა ხმა ხალხში.

სესილი მოხდენით ჩაჯდა ეტლში. იგი თითქო არასა ჰხედავსო, თითქო არაფერი ესმისო, თითქო სიზმარშიაო და იყო მარტოდ-მარტო იმოღენა ხალხში. მისთვის არარა და არავინ არ არსებობდა. საწყალი ჯვარს იწერდა ნამდვილს საქმროზედ კი არა, არამედ იმაზედ, რომელიც მას წარმოადგენილი ჰყვანდა ოცნებითა.

გუდარის დანახვაზედაც ერთი დიდი ხმაურობა ასტყდა დედა-კაცებ შორის და ამასთან ზოგიერთნი განზრახ ხმას იმაღლებდნენ, რომ აგებ ჩვენც ყურადღება მოგვაქციონო.

ბოლოს, საქორწილო გუნდი დაიძრა მერთან. ყველაფერმა მშვიდობით ჩაიარა, საქმრომ და პატარძალმა ხმა-მაღლა და გარკვევით წარმოსთქვეს ბედის-წერის სიტყვა: „ჩემი სურვილიაო“. სტუმრები აიმრიზნენ, ეგონათ უხათაბალოდ არ გათავდებოდა, მაგრამ მოსტყუებდნენ. ეკკლესიაში აღარაფერს აყალმაყალს აღარ მოელოდნენ და ამიტომ გადასწყვიტეს: ვნახოთ ეს დღე რით გათავდება და საღამო რას იტყვისო. საღამომდინ აღარ დასცალდათ, რასაც ელოდნენ, ეკკლესიაში მოჰხდა. შუა ჯვარის-წერის დროს უცბად მაყურებელთ შორის ჩოჩქოლი ასტყდა.

— რა ამბავია, რაო? — ყოველ მხრივ კითხულობდნენ.

ამ დროს საქმროს და პატარძალს ბეჭდები უნდა შეეცვალათ. სესილი უწინდებურად განმარტოებუ-

ლი ამოდენა ხალხში, თითქმის თვალეზ-დახუჭული, სცდილობდა წარმოედგინა სანატრელი სახე მორისისა, რომელზედაც აზრით ჯვარს იწერდა. ისე გაუწოდა ხელი გუდარს, რომ მისკენ არც კი მოუხედნია. გუდარმა, მოხარულმა, რომ ნატვრა როგორც იყო აუსრულდა, ღიმილით ჩამოართვა ნაზი ხელი ახალგაზდა ქალს, რომელიც ეხლა მის ცოლად შეიქმნა, და უნდოდა თავისი ბეჭედი გაეკეთებინა თითზედ, მაგრამ თვალი შეასწრო, რომ სესილს ხელზედ დიდი ქორწინების ბეჭედი აქვს.

— სესილ, უთხრა ჩუმი და გაოცებით: ეგ ბეჭედი შეიხსენ.

სესილმა ასეთის მძულვარებით და ზიზლით გადმოჰხედა გუდარს, რომ გუდარი შეჰკრთა.

— ეს რა ამბავია! დაუმატა გუდარმა, შეიკრა წარბი და წასწვდა, რომ წამოაძროს ბეჭედი.

სესილმა ისე აჩქარებით მოაცალა ხელი, თითქო გუდარის ხელის ხლებამ ჩირქი მოაცხოვო.

— ეს ქორწინების ბეჭედი იმისგანა მაქვს, ვის მერმედაც მე ქვრივად დავრჩი.

გუდარი გაშრა. ხოლო, მღვდელმა რა დაინახა, რომ სესილის თითზედ ბეჭედი ბრწყინავს, ეგონა, რომ ბეჭდების შეცვლა გაათავესო და განაგრძო ლოცვა.

კიდევ კარგია, რომ სკამებზედ ჩამოჯდომის დროც იყო. ანდრე დაეცა თავის სკამზედ გულ-გასიებული. თვალი დაუბნელდა. რას ჰნიშნავდნენ სესილის სიტყვები, ისე მკვახედ ნათქვამნი, და ან რა

განზრახვით შემოდის ჩემს სახლში სესილიო? ჰფიქრობდა გულში გუდარი. გუდარს ხელში შერჩა შესაცვლელი ბეჭედი და არ იცოდა, სად მიემალა. ეგონა, რომ ყველანი ჩემს ხელებს უცქერიანო. არ იცოდა, რომ ქალებმა ვერაფერი დაინახეს და ვერც ვერა გაიგეს-რა, მარტო ჰნანობდნენ, რომ ვერ შეჰნიშნეს საქმროს ბეჭედი უკანასკნელ სახსრის ქვემოთ დაადგა თითზედ პატარძალს, თუ არა, ამის შეტყობა იმისთვის უნდოდათ, რომ ეგ ნიშანია ცოლი იუფლებს ქმარზედ, თუ ქმარი ცოლზედ. ეს კია, რომ ყველამ შეამცნია, რომ გუდარი ავგუნებად შეიქმნა. გუდარმა იგრძნო, რომ ყველანი შემოსცქერიან, ძალა დაატანათავს, ბეჭედი ხელსახოცში გაახვია, შუბლიდამ ოფლი მოიწმინდა და, რომ სასაცილოდ არ გაიხადოს თავი, მოიბრუნა კისერი და ღიმილით სალამი მისცა ახლომახლო მდგარს ნაცნობებსა, მითამ აქ არაფერიაო.

ჯვარის-წერა გათავდა. გუდარმა ხელი მოჰკიდა ცოლსა და გამოვიდა ეკკლესიიდან. სტუმრები თან აედევნენ და ყველა ისწრაფვიდა მილოცვასა. გუდარი ჩაჯდა ეტლში, სესილი, სესილის დედა და ერთიკ ამხანაგი ქალი სესილისა თან ჩაისვა. გუდარი სუფელი კაცი არ იყო და როცა გულში ბაღდამი ჰქონდა, მაშინაც თავს, თუ უნდოდა, მხიარულად აჩვენებდა ხოლმე ხალხს. ეტლში ისე ეჭირა თავი, თითქო ამაზედ ბედნიერი ქვეყანაზედ სხვა არავინ არისო, ხელთ ეჭირა ცოლის თაიგული, უსწორებდა კაბას და ჰკითხავდა: ხომ არ დაიღალეო.

ამის გამო სტუმრებმა, რომელნიც ერთს აღიარებდნენ, მოელოდნენ და თამაშის სანახავად მოსულიყვნენ, გულიდამ ამოიღეს ეს ყველაფერი და შევიდნენ ტიუსსოს სახლში მარტო იმისთვის, რომ ლხინი გასწიონ. ყველანი აღიარებდნენ, რომ გუდარი ბევრად უკეთესია მასზედ, რასაც ამბობდნენ: მეტად მართებულად ექცევა ყველასაო, ქალებთან პატივისცემით არისო და ცოლსაც სიყვარულით და მოწიწებით ეკიდებაო. ყველანი ამბობდნენ, რომ სესილი ძალიანა ჰშვენისო და თუმცა ღიმილი, რომელიც სესილის სახეს არ ჰშორდებოდა, ზოგიერთს ქალს არ მოსწონდა და ამბობდნენ სულელურიო, მაგრამ, როცა გაიხსენეს თავიანთი ყოფა ქორწინების დღეს, იგრძნეს, რომ თვითონაც ეგრე იყვნენ. ადელი, აშკარაა, თავის გუნებაზედ არ იყო. ქალები ამას მოურიდებლად, დაცინვით ჰლაპარაკობდნენ. თვითონ ტიუსსო კი ისე გახარებული იყო, რომ არ იცოდა რა ექმნა. ორი წყვილი ხელთათმანი დახია სტუმრების ხელის ჩამორთმევაში და კინაღამ არ დახრინწიანდა, იმის გამო, რომ ყველას უამბობდა, რა ნაირად ბედნიერად ჰხედავს თავის თავს.

გუდარს უნდოდა თავისი თვალი სესილის თვალისათვის შეეხვედრებინა. სესილმა არ მოარიდა თავი და გულ-დადინჯებულმა თვალი გაუსწორა. გუდარის გაოცებას საზღვარი არა ჰქონდა. ნუ თუ არ ესმის, რა სთქვა წელანო? სწორედ ასე იქნება და ის, რაცა სთქვა, ყმაწვილობით მოუვიდაო.

იქნება, მორისმა და სესილმა რომ ერთმანეთს შეჰტიცეს ერთად დავიხოცნეთო, მაშინ შესცვალეს ბეჭდები. ის უბედური მოკვდა და რა საკვირველია, რომ იმისი ხსენება სესილისათვის დიდი რამ იყოსო. მაგრამ საკვირველი ეს არის, რომ რაღა ამ ჯვარისწერის დღეს გაიკეთა იმის ბეჭედი, წინად ეგ ბეჭედი არ მინახავს სესილის ხელზედაო. „მაინც და მაინც, იფიქრა გულში: მე ხმა არ უნდა ამოვიღო ჯერ-ჯერობით და სტუმრები უნდა შევაქციო. შინ რომ მივალთ, მოველაპარაკები სესილს და თუმცა არ დავუწუნებ მკვდრების თაყვანისცემას, მაგრამ მოვითხოვ, რომ ცოცხლებსაც უფრო დიდის პატივისცემით მოექცეს.“

ამაზედ დადგა გუდარი, შეუდგა სტუმრების გართობას და ქალებმა ერთის ხმით აღიარეს, რომ გუდარი საუცხოვო და საყვარელი კაცი ყოფილა.

სადილმა მხიარულად ჩაიარა და მას შემდეგ ტანცაობა გაიმართა. რაც უფრო გვიანდებოდა, ტიუსსოს ცოლი უფრო-და-უფრო იშფოთებდა გულს. წამ-და-უწუმ მივიარდებოდა თავის ქალს, რაღაებსაც წასჩურჩულებდა ყურში. სესილი გაუცინებდა ხოლმე, რომ გული დაუმშვიდოს.

შუალამისას სამს საათზედ ტიუსსოს ცოლმა ისე ჩუმად გააპარა ახალნი ცოლ-ქმარნი, რომ ტანცაობაც არ დაიშალა. დედას უნდოდა გაეცილებინა ქალი ქმრის სადგურამდე, მაგრამ ვერ მოუხდა.

— შენ ნუ გაირჯები, დედი, უთხრა გადაწყვეტილი სესილმა: მე მინდა, მარტო მე და ის ვიყვნეთ. ადელი გულში ნაღვლით შინ შემობრუნდა სტუმრებთან.

გუდარი ღარჩა თუ არა მარტო ეტლში თავის ცოლთან, ხელი გამოართო. სესილმაც მისცა ხელი.

— კარგო სესილ! უთხრა და ქალი მოიზიდა თავისაკენ: შენ კიდევ დიდი მწუხარება მომაცენე. მე ხმა არ ამოვიღე სირცხვილითა, ხოლო ეხლა კი უნდა მოგელაპარაკო.

— დიად, კარგი გინებებით, ანდრე. თქვენა გსურთ მოლაპარაკება, — ძალიან კარგი, იმედი მაქვს, რომ მოლაპარაკება არ იქნება გძელი.

— თუ გსურს, ნება გაქვს შეირჩინო ეგ ბეჭედი სახსოვრად, ხოლო...

— მერე? მე მარტო ამ ბეჭედს ვიქონიებ ხელზედ და სხვას არა რომელს.

— რას ამბობ? უთხრა ალერსიანად: ჩვენ ხომ ჯვარი დავიწერეთ, შენ ეხლა ჩემი ცოლი ხარ.

— დიად, მაგრამ მარტო ხალხის თვალში ვარ შენი ცოლი.

— მარტო ხალხის თვალშიო! რას ჰნიშნავს ეგ?

— ეგ იმას ჰნიშნავს, რომ მე თავის დღეში ცოლად არ ვიქნები უნამუსო კაცისა, რომელიც ძალით გაუსაყვარლდა დედა-ჩემს.

— ოხ! დაიძახა გუდარმა გულ-გადაფითრებულმა და დააცქერდა სესილს სულელისაებრ.

სესილი დამშვიდებული იჯდა და ელაპარაკებოდა გუდარს გულ-გაუფიცხველად. ხოლო ყოველს სიტყვას მკვახედ და მედგრად გამოსთქვამდა ხოლმე. გუდარი მარტო ეხლა მიჰხვდა იმ ცვლილებას, რომელიც სესილს შეამჩნია უწინ. სესილი ასრულებდა წინაღვე მოფიქრებულს განზრახვას,—იგი ჯავრს იყრიდა. გუდარს შერცხვა.

— ჰო, დედა-შენმა ყველაფერი გიამბო? უთხრა გუდარმა: კაი მაგალითია, კარგად უწევრთიხარ... მაგრამ საქმეს დავუბრუნდეთ. შენ ჩემი ცოლობა არ გინდა, მაშ რა გაქვს ფიქრად?

— ადვილად მიმიხვდებით. ქვეყნის თვალში ჩვენ ცოლ-ქმარნი ვიქნებით. ეგ სამყოფია ჩემის განზრახვისათვის.

— მაშ თუ ეგრე გეზიზღებოდა კაცი, რომელიც, დედის შენის სიტყვით, იმისი არშიყი იყო, შენ როდი უნდა შეგერთო ქმრად. შენ ამას ხომ ვერ იტყვი ამ შემთხვევაში, რომ შენზედაც ძალა ვიხმარე...

— მე ვიცოდი, რომ მამა-ჩემი ულუკმა-პუროდ დარჩებოდა, თუ თქვენ, ცოლის გამაუპატიურებელს, ქალი მაინც არ მოგეცემოდათ.

ყოველს ამისთანა პასუხზედ ბოროტი თვისება გუდარისა ყოველს სხვა გრძნობას მისას იმორჩილებდა ხოლმე.

— მაშ კარგი, ჩემო მტრედო, სთქვა მან და უწმაწურად ჩაიცინა: იქნება შენა გგონია, რომ თუ

შენ მარტო სამასხარაოდ ჩემს ცოლობას დაირქმევ, ამით დაიხსნი გაკუტრებისაგან მამა - შენსა? სცდები.

— კანონით დღეს შენი ქონების ნახევარი მე მეკუთვნის.

— ეგრე გგონია?

— მე ვიცი, რომ ეგრეა.

— ვერ უყურებთ!... შენოდენა ქალისათვის მაგოდენა ოინები დიდი საქმეა... ბარაქალა... შენ გიფიქრია: „დედამ მითხრა, რომ ანდრე უნამუსო კაცია, ძალით გამაუპატიურა, მაშ დედის ჯავრს ამოვიყრი და შევირთავ ქმრად. მე დედ-მამის სახლობის მეტი არა მაქვს-რა, იმას კი ფული ბევრი აქვს. ჯვარს დავიწერ თუ არა, მეორეს დღესვე ისეთი მდიდარი ვიქნები, როგორც თვითონ ის დაწება მექნება ამ გზით მოპოებული სიმდიდრე გადავცე ჩემს მშობლებს, რომელთაც ჩემთან ერთად ეს წმინდა საქმე მოახერხეს... მე მეტად პატიოსანი ქალი ვარ, რომ სხვაფრივ დაუუახლოვდე იმ ვაჟბატონს, რომელიც დედი-ჩემის არშიყი იყო... მე შევირთავ იმას, ხოლო პირველს ჯვარის წერის ღამესვე ცალ-ცალკე ოთახებში გაგიშლით ქვეშაგებსა. ეს არის რაღა შენი განზრახვა.

— თქვენ ნამდვილად გაგიგიათ ჩემი განზრახული.

— მაშ შენა გგონია, რომ ეგ ისტორია ნამდვილად აგიხდება. შენ გიფიქრია გუდარი სულელიაო,

ყველას იმისი ეშინიანო; მე კი ყურ-მოჭრილ ყმად გავიხდი და მაგრა ჩავქიდებ ხელსაო.

— მართალია, მე ეგ ვიფიქრე და ვფიქრობ კიდეც, უთხრა დინჯად სესილმა.

— ხოლო შენ დავიწყებული გქონია რომ, როცა ბაშვები ურჩობენ, დასჯიან ხოლმე და როცა სიარული არ უნდათ, ხელს მოჰკიდებენ და ძალად ატარებენ. მეც ეგრე მოვიქცევი. მაგრამ მინამ სასტიკს ზომიერებას შევუდგები, ჯერ ყური უნდა მომიგდო, რას გეტყვი.

— ბძანეთ, ყურს გიგდებთ.

— დედა-შენს უამბნია შენთვის იმისთანა რამ, რომ თუნდ მართალიც ყოფილიყო, შენგან უფრო უნდა დაემალა, ვიდრე სხვისგან. მაგრამ ეგ თავიდან ბოლომდე ტყუილია, მე თავის დღეში არ გავსაყვარლებივარ დედა-შენს.

სესილმა შეჰხედა და მხრები აიწია.

— თქვენში კიდეც კდემის ნიშან-წყალი დარჩომილა, უთხრა სესილმა: და მე მაგას ვათასებ, ხოლო თქვენ, ბატონო გუდარ, დედის-ჩემის საყვარლად კი არა ყოფილხართ, თქვენ ყოფილხართ უნამუსო კაცად, რომელსაც დედა-ჩემი საყვარლად გავიხდით...

— ეგ თითონ გითხრათ...

— დედა-ჩემს ჩემთვის არა უთქვამს-რა. მე თვითონ ჩემის ყურით მსმენია, რომ თქვენ ერთხელ სტანჯავდით და შეურაცხ-ჰყოფდით, ოღონდ კი ნე-

ბა დაერთო ამ სამარცხვინო ქორწინებაზედ, რომელიც ღლეს მოჰხდა.

— ძალიან კარგი. თუ მართლა შენ თვითონ გაგიგია, მით უფრო ცუდი შენთვის. გავათავოთ ეს კამედია, ეხლა გვიანლა არის. ამაზედ ღლეს დილითვე უნდა გეფიქრათ... და რადგანაც მაინც თქვენს განზრახვაზედა დგეხართ, მეც აღარას დავერიდები.

სესილმა ხმა არ გასცა. სრულებით დამშვიდებული იყო და ის უფრო გულის უხეთქდა გუდარს, რომ სესილი თითქო ჰქადულობდა, რომ, რაც უნდა ჰქმნა, ჩემს ხელშია შენი საბელი ყელისაო.

— თქვენგან მოგონილი ამბავი მეტად შესაქცევი ამბავი იქნებოდა, რომ მე ჩაგეთრიეთ, განაგრძო ისევ გუდარმა და აიჭიმა მხრები: ეხლა მესმის, რის გამო თხოულობდი, რომ ცალკე ოთახები გვქონდესო. მე კი მეგონა, რომ ეგ ახირებაა ნებიერის ქალისა, რომელიც უეცრად გამდიდრდა და რომელსაც ჰსურს მთელი პოეზია ცოლ-ქმრობისა გამოიზოგოს და ჰშიშობს, რომ ქმარმა უდროვოდ არ ინახულოს-მეთქი. მაშ სჩანს, რომ ეგ ახირება კი არ ყოფილა, არამედ მტკიცედ წინააღმდეგ განზრახული საქმეა ჩემის უცოდველის ცოლისა. ეჰ, ჩემო კარგო, დროა ოცნების ღრუბლებიდან ძირს დედა-მიწაზედ ჩამოხვიდე. შენ იქნები გუდარის ცოლი, ნამდვილი ცოლი და ოჯახის ბურჯი.

ეტლიც დადგა.

— მოვედით ჯოჯოხეთის კარებთან, დაუმატა გუდარმა: გნებავთ გამოსვლა.

სესილმა ზიზლით აიჭიმა მხრები.

— უმოჯრჩილესად ვითხოვ, სთქვა მან: ჩვენს ლაპარაკში ცხენების მმართველს ნუ გაურევთ.

გუდარმა ხმა-ამოუღებლივ მიაწოდა ხელი. ქალი გამოვიდა, ეტლიდამ, ბეწვიან წამოსასხამში გახვეული და ხელში ეჭირა პატარა აბგა, რომელშიაც, იქნება, მოსართავი ნივთები ელაგა.

— მე თქვენ გითხარით, რომ ქეცენის თვალში მე ვარ-მეთქი თქვენი ცოლი, რომელსაც ეგრე ნატრულობდით, უთხრა სესილმა ჩუმად, გაუყარა ხელი და თავი თითქო მხარზედ უნდა დაადოსო ისე გადიხარა.

— წავიდეთ, წავიდეთ, სესილ, უპასუხა გუდარმა ხარხარითა.

მეკარე დაჰხვდა კარებში მეფე-დედოფალს, ბრწყინვალედ გაენათებინა კიბე და საფეხურებზედ ზალიჩა ჩამოეფინა. მდაბლად დაუკრა ახალს დაქორწილებულთ თავი და ამ დროს მისმა ცოლმა, რომელიც კუთხიდან იჭყიტებოდა, უთხრა თავის ქმარს:

— დედოფალი ძალიან ლამაზი ყოფილა და ჰგონია ძალიანაც უყვარს ქმარი. კარგი და ტკბილი ცოლ-ქმრობა ექნებათ.

— თვითონ ძალიან კაი კაცია, ქალები ვინც ამასთან დადიოდნენ, დიდს ქებაში იყვნენ ხოლმე.

გუდარმა შეაღო თავის სახლის კარები, ცოლი საწოლს ოთახში შეიყვანა და თითონ კი იქვე სკამზედ ჩამოჯდა.

— აი შენი ოთახი, სესილ, უთხრა მან სიცილითა: აბა ერთი ჩემი აქედამ გაგდება სცადე.

— თქვენ პირველად და უკანასკნელად-ღა ხართ ამ ოთახში, უთხრა ქალმა გადაწყვეტილად.

გუდარმა გაშტერებით ყურება დაუწყო და ფიქრი მიეცა ავად-მყოფობამ ხომ ტვინი არ შეურყიაო.

— ყური მიგდე, სესილ, უთხრა ალერსით: ჩვენ ეხლა მარტონი ვართ ჩვენს სახლში. ერთი რიგიანად მოვილაპარაკოთ. მე იმიტომ შევირთე, რომ კაი ოჯახის პატრონი მყოლოდა და კარგი დედა სახლობისათვის.

სესილმა სარკის წინ მდგომარემ მოიხადა თავიდან ყვაფილების გვირგვინი და უთხრა დამშვიდებით:

— ქვეყანას სწორედ ეგრე დავანახებ თავს, მე ფიცი აღმითქვამს იმ ერთის კაცის მკვდარს გვაშედ, რომელიც მე მიყვარდა, მიყვარს და მეყვარება, რომ თავის დღეში სხვას არ ვეკუთვნები. მე ქვრივი ვარ, ანდრევ, და ექვსის თთვის შემდეგ დედადაც გავხდები.

გუდარის სახე საშინლად შეიშალა. მივარდა ცოლს საზარელის და მუქარის სახითა.

— რას ამბობ, რას? დაიყვირა: შენ მაგას ტყუილად იგონებ.

სესილი ტანში გაიმართა და თვალი თვალში გაუყარა გუდარს და თამამად უთხრა:

— არა, არა ვტყუი, ქვრივი ვარ-მეთქი. ბეჭედი, რომელიც თქვენ გინდოდათ ჩემთვის თითიდან შეგეხსნათ, თითზედ გამიკეთა მე მორისმა იმ ღირსსახსოვარს ღამეს, ამ სამის თვის წინად და თქვენ რომ გითხარით: თქვენ იქნებით პასუხის მგებელი მისი, რაც მოხდება-მეთქი, წავედი მორისთან და ის ვიქმრე. მე აღუთქვი, რომ მარტო იმისი ცოლი ვიქნები და სხვის არავისა. სხვა თქვენც იცით... ექვს თვეს შემდეგ მე დედა ვიქნები.

ამ უკდემო გულ-დინჯობამ, ამ ახალგაზდა ქალის უეცარმა გარდაცვლამ თამამ დედა-კაცად გონება დაუბნია გუდარს, მივარდა ცოლს დაკუმშულის მუშტებითა, მაგრამ შედგა, თითქო ერთს ალაგას დაებოა. იგრძნო, რომ როგორც სულელი, ისე გააბრიყვეს, ეხლა იგი საუკუნოს კავშირით შეუღლებული იყო ქალთან, რომელმაც მზითვადმოუტანა სხვისი ბაჭი.

— შენ გეგონა, რომ მაგ საძაგელს ქმრობას მე ვიკისრებდი?

— ნებით თუ უნებლიედ იკისრებთ.

— ის აღარ მოგგონებია, რომ შენ ეხლა ჩემი ცოლი ხარ, ჩემი ნივთი და ამასთან ღონეცა მაქვს, რომ ჩემი უფლება ბოროტად მოვიხმარო?

— მე დარწმუნებული ვარ, მაგას არა იქმთ.

— დაგარჩობ-მეთქი... მე შენს შვილს კედელზედ შევანთხვეინებ ტვინსა.

— თქვენ ჩემი პატივის-მცემელი იქნებით, ბატონო გუდარ, უთხრა სესილმა და რაღაც ამოიღო აბგიდამ.

— შენ ჩემი ცოლი ხარ და პატივის-ცემა რას მიქვია. შენ საზიზღარი ჭია ხარ და ეგრეც მოგექცევი მე. ჰა, ჩქარა, გაიხადე-მეთქი კაბა.

ეს უთხრა გუდარმა და გაათურებულმა მოიგლიჯა ყელიდამ ყელსახვევი. საკინძი ჩამოიწყვიტა და მივარდა სესილს. სწორედ ამ დროს თვალ-წინ გამოუბრწყინდა გუდარს დამბაჩის ლულა.

— აბა ერთი ხელი მახლეთ და მაშინ ნახეთ, რომ როგორც ძაღლს, ისე სულის გაგაფთხოვინებთ, უთხრა გადაწყვეტილად სესილმა და მაღლა აიღო პატარა რევოლვერი.

გუდარი უკან წაბარბაცდა და ყოველს ასოში მოიშალა. თავი გვერდზედ მოეხარა, ხელები დაეშვა.

— ბატონო გუდარ, განაგრძო სესილმა: თქვენ შეიტანეთ ჩვენს ოჯახში მწუხარება და უპატიურება. დღეს მე სამაგიეროს გიხდით. თქვენ შემუსრეთ ჩემი სიცოცხლე, მე ვმუსრავ თქვენსასა. ჩვენ ეხლა შეუღლებულნი ვართ საუკუნოდ და სიყვარულის მაგიერ ჩემს მძულვარებას მოიპოვებთ; მე ყოველ დღე, ყოველს წუთს ვიქნები თქვენის სინიღისის მხილებელად, თქვენს სულოთა-მხუთავად. თქვენს ამპარტავნებას მე შევმუსრავ. მე ვიცი, რომ თქვენ მხდალი, ჯაბანი კაცი ხართ და მე დაგიმონიებთ თქვენ, იმი-

ტომ რომ მე სიკვდილისა არ მეშინიან. თქვენის წყალობით მოკვდა მორისი და იმისი შვილი უმამოდ დარჩა და ამიტომაც თქვენ უნდა მამად ექმნეთ და მისცეთ სახელიცა, რომელიც თქვენ წაართვით. ამას ითხოვს სამართალი. მისი შვილი თქვენს კანონიერ შვილად გახდება, რაც უნდა ჰქმნათ და თუ თქვენ იმოდენად უსირცხვილობას გასწევთ, რომ კანონით მოითხოვთ ჩვენის ცოლ-ქრმოების დარღვევას, მაინც კიდევ ჩემს შვილს თქვენს შვილად აღიარებენ და თქვენის ქონების ნაწილს მიიღებს, თქვენ გააგდებინეთ მამა-ჩემს მორისი და ეხლა ისე მოჰხდა საქმე, რომ მის შვილს თქვენვე გაზდით. ესეა, ჩემო ბატონო, ეხლა გვიან არის; ინებეთ და წაბძანდით თქვენს ოთახში.

ამას რომ ამბობდა, სესილი გულ-დადინჯებით ათამაშებდა ხელში რევოლვერსა. გუდარი იდგა შუა ოთახში თავ-ჩაკიდებული და თვალეზ-დაჭყეტილი. იგი ვერცარასა ჰხედავდა, ვერცარა გაეგო-რა. ცივი ოფლი დაესხა მთელს სახეზედა. თავი გაებრუვა და ძლივსლა იბრუნებდა სულს. სულ მთლად დაიფანტა, დაიკარგა და უგუნურად იმეორებდა ერთსა და იმავე სიტყვას:

— მორისი საყვარლადა ჰყოლია.

— მშვიდობით, ანდრე, დაუმატა სესილმა.

გუდარი კარებისკენ წავიდა გარინდებული, გზა-და-გზა სკამებს ხელსა სჭიდებდა არ წავიქცეო. შევიდა თავის ოთახში, შედგა და თავით მიეყუდა კე-

დელს. ნელ-ნელა მოვიდა გონზედ; გაიხადა ტანისამოსი და გულზედ ცოტად მოეშვა.

სესილმა თავის ოთახში მარტოდ დარჩენილმა კარი არ დაჰკეტა და ყური ადევნა გუდარის ფეხის ხმას. როცა ფეხის ხმა მისწყდა, მივიდა სტოლთან, დასდო რევოლვერი, არ მოჰყვა ტანისამოსის ხდასა, ხოლო თმები ჩამოიშალა. კარგად იცნობდა გუდარს და ჰფიქრობდა—ვაი თუ ისევ შემოვიდესო. გუდარი თავ-ზარ-დაცემული იყო და არა დამარცხებული ჯერ. სესილს არ უნდოდა, რომ მარცხად დაჰხვედროდა გუდარს, ამიტომაც კარი ღია დააგდო და იქით ეჭირა თვალი.

გუდარი, კედელზედ მიყრდომილი, ჰფიქრობდა. ვერ დაეჯერა, რომ ახალ-გაზდა ქალი, რომელსაც პატარაობაში ხელში ათამაშებდა, ეგ სიწმინდის და უმანკოების ანგელოზი მორისის საყვარელი ყოფილიყოს.

— სესილს ეხლაც უყვარს, სთქვა მან. ბოროტად ჩაიცინა და შევიდა სესილთან.

— მე ვარ, სესილ, უთხრა ალერსიანის ხმითა და კარი დაუკაკუნა.

სესილმა მაშინვე ხელი რევოლვერს წაავლო.

— მობძანდით, უპასუხა ქალმა.

გუდარი შემოვიდა, მაგრამ სესილი ამაოდ ჰმეცადინებოდა ამოეკითხა გუდარის სახეზედ მისი ფარული აზრი და განზრახვა.

— სესილ, ჩემო პაწიავე, განაგრძო გუდარმა იმავე ალერსითა: ხომ გესმის, რომ მაგ ამბავმა თავ-

ზარი დამცა მე. მე არ გამოველოდდი მაგისტანა სა-
შინელს და უღმობელს სამაგიეროს. რაღა ეშველე-
ბა? შენ გიყვარდა და გიყვარს კიდევც... სჯობს ისე
ვიცხოვროთ, როგორც შენ ამბობ; სხვაფრივ არ შეი-
ძლება, ჭადვანაც ჩვენ ერთმანეთის ამბავი კარგად
ვიცით. შენ იქნები ჩემი ცოლი, შენი შვილი ჩემს
ქონებას მიიღებს, ხოლო კანონით მბძანებელი მისი
მე ვიქნები. შენ სულ ცალკე და განმარტოებით
იცხოვრე, ხოლო გარედ, უცხოთან ისე მოვექცეთ
ერთმანეთს, ვითომ და ძალიან ტკბილი ცოლ-ქმრო-
ბა გვაქვს. ეს კი იცოდე, თუ მე, შენის სიტყვით,
თქვენს სახლში უნამუსობა შევიტანე, ნებას არ მოგ-
ცემ, რომ ეგევე ჩემს სახლში მოჰხდეს.

— თქვენ ვითომ ვინა გგონივართ მე?

— ნება მომეცი ჩემი პირობაც დაედო. მე შევი-
ტყე, რაც გინდა, და დაგემორჩილე, ამასავე ვითხოვ
შენგანაც.

სესილიმა გულის ფთხობით დაუწყა ყურება და
ჰფიქრობდა, ნეტა ამ ლაქლაქით რა მახის დაგება
უნდაო.

— თუ ხელს გახლებ, შენ მე სასიკვდილოდ არ
დამინდობ, განაგრძო გუდარმა: ძალიან კარგი, იყოს
ეგ პირობა. ხოლო, თუ აქ როდისმე უცხო კაცი
შემოვა ჩემს გარდა, მაშინ დარწმუნებული იყავ, რომ
ცოცხალს აქედამ არ გავუშვებ, შენ კი რა გადაგ-
ხდება, მაგას ბოლოსა ვნახავთ...

სესილიმა ხმა არ გასცა და მხრები აიჭიმა.

— ერთის სიტყვით, ეს პირობაც გადაწყვეტილია. მე მარტო ისლა დამრჩა სათქმელად, რომ ერთი იმ ბრალთაგანი, რომელსაც შენ მე მდებ, სრულებით ტყუილია. შენ ამბობ, რომ მე ვარ მიზეზი მორისის სიკვდილისა...

— მერე?

— შენ ეხლა ჩემი ცოლი ხარ და გახსოვდეს, რომ შენის ნებით შემირთე. შენ სცდები, ლამაზო ქალო, მორისი არ მომკვდარა, ცოცხალია... და შენ მის ცოლად ვეღარ იქნები.

— მორისი ცოცხალიაო! დაიკივლა სესილმა და თითქმის გონება მიეხადა: შეუძლებელია!

— ლამაზო სესილ, გეფიცები, რომ მორისი ცოცხალია... და ხვალ შევატყობინებ ჩვენის ჯვარისწერის ამბავს. მშვიდობით, სესილ, ღამე მშვიდობისა, ჩემო ლამაზო ქალო, დაუმატა გუდარმა სიცილით.

გავიდა ოთახიდან და გაიხურა კარი.

სესილი გალურჯდა. ხელი მოისო თვალებზედ, რომ მოიშოროს შავი ღრუბელი, რომელიც უცბად თვალებზედ ჩამოეფარა. ხელი წაავლო სარეცელს, მერე ერთი ორი ფეხი გადასდგა, დაბარბაცდა, დაიძახა: „მორისი ცოცხალიაო!“ და დაეცა გრძნობამხდილი იატაკზედ.

X

რა დაეძაბათა მორისსა.

მორისი მართლა ცოცხალი იყო. მეორეს დილას იმ უბედურის დღიდან, რომლიდამაც დაღიწყეთ ჩვენი მოთხრობა, მორისის და მოვიდა ძმასთან, რომ ოთახი დაუღაგოს. მორისის დას ცალკე გასაღები ჰქონდა ძმის ოთახისა და, როცა მოვიდა, გააღო კარები, შევიდა ოთახში და რა ჰნახა, რომ ძმა უძრავად წევს ქვეშაგებში, იფიქრა ავად არისო. და დაელაპარაკა, მაგრამ ძმამ ხმა არ ამოიღო. ქალი მივიდა, დააკვირდა მწოლარეს და დაიკივლა თავ-ზარ-დაცემულმა. მორისი იყო ფერ-მიხდილი, გალურჯებული, თითქმის გაციებულიცა. მორისის და ამელი ფერანი, თუმცა ძალიან ახალგაზდა იყო, მაგრამ დამჯდარი გონება ჰქონდა, თავდარიგინი ქალი იყო, ამაო ვაი-უისზედ დროს არ დაჰკარგავდა ხოლმე, ნამეტნავად, როცა შესაძლო იყო ის დრო კეთილად გამოეყენებინა. ამალი ცოტად მიჰხვდა კიდევ, რაც ამბავია, ესე იგი, იფიქრა, რომ დღეის იქით, რა კი საყვარელი ქალი დღეს ჰთხოვდება და სხვას ირთავსო, აიღო და ჯავრით თავი მოიკლაო. ცხადი იყო, რომ თავი მოეწამლა. ამალიმ გულზედ

ხელი დაადო, გული არ უცემდა; მაჯა გაუსინჯა, არც მაჯისა ისმოდა რამ; გული და ხელები გაფიცხებული ჰქონდა და ფრჩხილები გაჰშავებოდა. ამალიმ დაავლო ხელი ბოთლს, რომელიც სტოლზედ იდგა და გაიქცა აფთექში. კიდევ კარგია, რომ აფთექარი გამოცდილ ქიმიკოსი აღმოჩნდა. მოისმინა ქალის ნაამბობი, აიღო მოტანილი ბოთლი, გასინჯა ლაბარატორიაში, რაც ბოთლში დარჩენილი იყო და ადვილად იპოვა საწამლავი. მაშინვე წამალი მისცა ამალის და დაარიგა, როგორ დაალევინოს.

ელდა-ცემული ქალი სირბილით მივიდა ძმასთან და მაშინვე აფთექრის დარიგებისამებრ შეუდგა საქმეს.

ოთხის საათის შემდეგ მორისი გამობრუნდა. მიიხედ-მოიხედა გოცებით და არ სჯეროდა, რომ კიდევ ცოცხალია. დამ უამბო, რომ დილით შემოვედი და თითქმის მკვდარი იყავიო. მორისმა ხმა არ გასცა და ცრემლები წამოჰყარა თვალთაგან; საშინელმა აზრმა გაურბინა თავში. რა - კი სესილი გერა ჰნახა თავისთან, ეგონა, რომ მომატყუვაო, მე ასე მომიხდინა, რომ თავიდან მომიშოროს, მერე აიღოს და სხვა შეირთოს. საწამლავი არ დაუღევია, ტყუილად დაეწაფა; მერე, როცა მე მომეკიდა საწამლავი და გონება მიმეხადა, ადგა და წავიდაო. სხვაფრივ განა შეიძლებოდა აეხსნა? თუ სესილი რომელისამე სასწაულით გადურჩა საწამლავსა, ხომ მე მომაკვდავს მიშველიდაო; თუ სხვა

ვინმე შემოვიდა და სესილი დაიხსნა, მეც ხომ დამიხსნიდაო. აშკარააო, თვითონ თავი გადირჩინაო, წავიდა შინ გულ-დინჯადა და მაშინ, როცა მე აქ სულსა ვლევდი, იმ სულ მდაბალმა მუხანათმა ჯვარი დაიწერა გულარზედაო.

მორისმა არაფერი არ გაამხილა თავის დასთან და გულის სიღრმეში დაიმარხა თავის ნალველი და ჯავრი. ყველა კითხვაზედ დას მარტო იმას ეუბნებოდა, რომ ძალიან ტანჯვა გამოვიარეო. ამელი ფერანმა იფიქრა, რომ თუმცა ჩემი ძმა სიკვდილს გადურჩა, მაგრამ ისევ ავად არის, რომ ჯერ დიდი მოვლა და პატრონობა უნდაო. ხოლო რადგანაც ორნივე დღიურ მუშაობით გამოდრიოდნენ და ამელის არ შეეძლო ავად-მყოფის მოვლა და თავზედ ტრიალი, სხვა გზა არ იყო, საავადმყოფოში უნდა დაეწვინა და ეს ფიქრი გულის უკლავდა. რა უნდა ექნა? უეცრად მოაგონდა ბებერი მამიდა, რომელიც პარიჟი-დამ ძალიან შორს არ იდგა და რომელიც ხშირად უთვლიდა ხოლმე ერთი რამდენიმე დღით მეწვიენითო. ურიგო არ იქნება, რომ იმასთან წაიყვანო ჩემი ძმა, იფიქრა ქალმა, და ეს ფიქრი ძმასაც გაუმელავენა.

— მამიდა დიდის სიამოვნებით მოგივლის, უთხრა ამელიმ: და არცარაფერი დაგეხმარდება.

— ძალიან კარგი იქნება... არცარავინ შეიტყობს, რაც მოჰხდა... შენი ჭირიმე, ამელი, ნურავის ნურას ეტყვი.

— აბა ვის ვეტყვი, თუ მეც თან გამოგყვები? თუ გინდა, მინამ ჩვენ წავალთ, ერთი სესილსა ვნახავ.

— ნუ, ნუ! დაიყვირა გულმხურვალედ მორისმა: არასოდეს არ გაბედო იმის სახელის ხსენება ჩემთან.

— ეს ამბავი იმისი ბრალი ხომ არ არის, რაზედ უწყრები.

— დაჩუმდი ამელი... დღეის იქით იცოდე, რომ მე ის აღარ მიყვარს... მე ის მეზიზღება... მე ის მძულს.

ახალ-გაზდა ქალი გაოცდა ძმის სიტყვებზედა, მაგრამ იცოდა, რა ტანჯვაშია ცუნდა იყოს კაცი, რომელიც ჰგრძნობს, რომ მისი საყვარელი ქალი სხვას ირთავს, და ხმა აღარ ამოიღო.

საწყალი ქაბუკი მოუსვენრად ჰტოკავდა ქვეშეგებზედ, საშინელის კვნესით და წყევა-კრულვით დუდუნებდა პირ-მოკუმული:

— რატომ არ დამანებეს თავი ერთი მომკვდარეყავ! ჰღირს იმად, რომ ესე ვიტანჯები იმ საზიზღარდა სულმდაბალ დიაცისათვის!

შეშინებული ამელი ეხვეოდა, ჰკოცნიდა მას და სცდილობდა დაემშვიდებინა.

— არა, არა! იძახოდა მორისი: ამას იქით ჩემი სიცოცხლე შეუძლებელია, მეორედ კი უფრო უკედ მოვახერხებ, რომ მოვშორდე ამ საძაგელს ქვეყანას.

— მორის, მორის, ნუ თუ ჩემი სიყვარული არა გაქვს? უთხრა ამელიმ ვედრებით და მუხლ-მოდრე-

კილი დაეცა ძმის წინ: შენ აღთქმა მიეცი ჩვენს დედ-მამას, რომ მე არ მომშორდები. განა მე ცუდი რამ ჩამიდენია, რომ ეგრე მიმეტებ? განა მე შენთვის არა ვარ-რა? მორის, შენს მეტი მე არავინა მყავს ქვეყანაზედ, შენ მე არ გამიმეტებ, არა, არა! თუ იმას არ უყვარხარ, მე მიყვარხარ, მე! გინდა მარტოდ-მარტო, უპატრონოდ დამაგდო! ნუ, ნუმიზამ მაგას! აბა იფიქრე, რა ვიქნები მე, როცა შენ არ მეყოლები!

ამ საოცარს ვედრებაზედ გული ამოუჯდა მორისს.

— ოხ, ამელი, რა უბედური კაცი ვარ, რა უბედური! წამოიძახა ტირილით და კვნესითა.

— ვაიმე, ძმაო, უპასუხა გულ-ამოჯდომით მტირალმა დამ: მე შენ თავის დღეში არ მოგშორდები. ფიცი მომეც, მორის, რომ შენს თავს არას აუტეხ.

— ვაიმე, ვაიმე! ჰკვნესოდა უბედური.

— დედი-ჩვენის სული შემომფიცე, თორემ მე დღე მუდამ შიში მექნება.

— გეფიცები... ამელი!

დიდხანს სტიროდნენ გადახვეულები და-ძმანი და ვერ ჰბედავდნენ ეხსენებინათ საყვარელი და შეძლებული სახელი—სესილისა.

გაიარა დრომ და ამელმა იქირავა ეტლი, ფრთხილად ჩამოიყვანა კიბეზედ ძმა, ჩასო ეტლში და ორნივე წავიდნენ სენ-ლაზარის რკინის გზისკენ. კიდევ კარგია, ამელის ორიოდ გროში ჰქონდა, აიღო ორი

ბილეთი და წავიდნენ ტრიელში, სადაც იმათი მამი-
და სცხოვრებდა.

მინამ ის ამბები მოჰხდა, რაც ჩვენ წინ გვიამბნია,
მორისი ვერ გამოკეთდა. ძალიან მძიმედ მიდიოდა
იმისი მორჩენის საქმე.

ტიუსსოს სახლში კი ყველა დარწმუნებული იყო,
რომ მორისი მკვდარია. მართალია, ნამდვილის ამბის
შეტყობა ადვილი იყო, მაგრამ ტიუსსოს ვერ გაე-
ბედნა ენახა მორისის და, რადგანაც მორისის სი-
კვდილის მიზეზი, ცოტად თუ ბევრად, თვითონაც იყო.
მარტო გუდარმა იცოდა მართალი. გუდარისათვის
ძალიან საჭირო იყო სცოდნოდა იმ კაცის ბედი,
რომელიც უყვარდა მის საცოლოს და, რასაკვირვე-
ლია, ყოველი ღონისძიება იხმარა, რომ შეეტყუო რამე
და შეიტყო კიდევც.

სწორედ იმ დღეს, რა დღესაც სესილი შეურიგ-
და გუდარს, გუდარმა შეიტყო, რომ მორისი ჯავ-
რით სოფლად წავიდა და ნათესავებთან სცხოვრობს.
სესილს რომ წინ შეეტყო, მორისი ცოცხალიაო,
უსათუოდ არ შეირთავდა გუდარს, ამიტომაც გუდა-
რი ინახავდა ამ ამბავს როგორც ერთს რამეს დიდ
საიდუმლოს. ჩვენ ხომ ვნახეთ, რომ ამ ამბავმა, რო-
მელსაც უაღრესი ბედნიერება უნდა მიენიჭებინა
სესილისათვის, სესილი დიდს სასოწარკვეთილებაში
ჩააგდო.

გუდარი სესილის ოთახიდან რომ გამოვიდა,
რამდენსამე ხანს რაღაც მხეცურს სიხარულს მიეცა.

ყველაფერი დაავიწყდა, ისიც, როგორ გააბრიყვეს, ისიც, როგორი ზიზლი ცოლმა ამოუჩინა. უხაროდა, რომ ამ ამბით სესილს გული მოეუკალო. სესილს ეგონა, მე ვიყრი ჯავრსაო, რომ ჩემს სიძულვილს ვუცხადებო, ის კი არა თუ, იმ კაცმა, რომელიც მთელი ერთი თთვე თავს ევლებოდა და ფეხ-ქვეშ ეშლებოდა, იმ კაცმა გული გაუპო და მით დაამტკიცა სიმართლე თავის მეტის სახელისა—ჯაგლა-გიო.

გახარებული შევიდა გუდარი თავის ოთახში, გაიხადა ტანისამოსი და, უბის ჯიბეს რომ ხელი შეახო, ხელს მოჰხვდა ქორწინების ბეჭედი, რომელიც სესილმა ზიზლით უკუირიდა. ბეჭედი შეინახა. „ღამაცა, ღამა-ზო ქალო, დღე მოვა, რომ ამ ბეჭედით ხელზედ გამოიღვიძებ, ჰფიქრობდა იგი: არა, ბატონო ტიუსსოს ქალო, ეხლა თქვენ გუდარის გვარს ატარებთ და დამერწმუნეთ, რომ გუდარის ცოლიც იქნებით. შენ ჰნახავ, როგორ ვექცევი ხოლმე ქალებს. შესაძლოა თავი შეიმაგრო ერთი კვირა, ერთი თთვე, მე არ აფჩქარდები, მაგრამ მოვა დრო, როცა მე ჩემსას მივიღებ და ჯავრს ამოვიყრი არამც თუ შენზედ, არამედ შენს შეილზედაც, რომელსაც ეგრე ძალად კისერზედ მახვევ. უწინ შენ მომატყუე, ახლა კი უკაცრავოდ, ამას იქით პამპულად აღარ გავიხდი თავს“.

მივიდა ფანჯარასთან, გააღო და ხარბად შეისუნთქა გრილი ჰაერი. „ყველა, ყველა-და,—იფიქრა გულში: ვერაფერია, რომ ჯვარის-წერის ღამეს ეგრე

ვატარებ... ამას ყურს მოჰკრავენ... ისე უნდა მოვახდინო, რომ სთქვან: რა უწმაწური რამა ყოფილა ჯაგლაგი, ჯვარის-წერის პირველ ღამესაც შინ არ დადგა, საქეიფოდ წავიდაო“.

ჩამოიღო სხვა ტანისამოსი, მოსამსახურე არ გააღვიძა, რომელსაც წინაღვე უბძანა, ნუ მომიცდი, დაიძინეო; მოირთო როგორც რიგია და ხმა-მაღლა დაიწყო თავის-თავად ლაპარაკი:

— ადრე თუ გვიან ხომ ყველაფერი გამომჟღავნდება და ყველფერს შეიტყობენ. ეს მაინც იქნება, რომ მე გავხდები სასაცილოდ. ჯერ ესა, რომ ხვალ დილაზედ სესილი იკითხავს ჩემზედ, სად არისო; მოიწადინებს მორისის ამბის დაწვრილებით შეტყობას ჩემგან. აბა სასაცილო ის იქნება, რომ აიმრიხება მოსამსახურეების წინ. ახლა ის სულელი ადელიც მობძანდება ქალის ამბის შესატყობრად. ხომ უხვალეოდ ჯვარის-წერა არ მოჰხდება ხოლმე. მაგრამ რა? ადელს ყველაფერი ეცოდინება, ეს მახე ხომ ორივემ ერთად დამიგეს. ტიუსსოს კი ფერი ეცვლება. ახლა სტუმრების ყოფა ნახეთ?

— მე წინაღვე წარმოდგენილი მაქვს, რა კილოთი წამოიძახებენ: „ვერ უყურებთ იმ ჯაგლაგს!“ ყველაზედ კი ღირს საცნობი ის იქნება, სესილი როგორ მოიქცევა ამ შემთხვევაში.

გუდარმა ხმა-მაღლა ჩაიხარხარა. მერე აჰხადა ყუთი, ამოიღო რამდენიმე ოქროს ფული და ჩაიღო ჯიბეში; მაგრამ როგორაღაც მძიმედ ეჩვენენ, ისევ

უკან ჩააწყო, გააღო სხვა ყუთი და ამოიღო ბანკის ბილეთები. მერე აიღო და ფულისანი ქაღალდები აქედ-იქით გადააწყო.

— მე მოგზაურობას უნდა შევუდგე, რომ ესენი თავიდან მოვიშორო, სთქვა მან, როცა დაჰყურებდა ფულებს: თორემ აქ ამათი შენახვა საფათერაკოა.

დაკეტა ყუთი, ჩაიხედა სარკეში და უჩუმრად ფეხ-აკრებით გამოვიდა სახლიდან. ქუჩაში რომ გამოვიდა, დაუძახა ეტლს, ჩაჯდა შიგ გადაწოლითა და მოუყიდა სიგარას.

რამდენსამე ხანს შემდეგ წინ გაუარა იმ სახლს, საცა ტიუსსოს ქორწილი იყო. ხალხი ჯერ არ დაშლილიყო. გუდარმა ერთ განათებულ ფანჯარასთან თვალი მოჰკრა ადელსა. ადელი სტიროდა.

— აბა პირს დააღებენ, რომ მე ეხლა იქ თავი შევყო, ამბობდა კასკასით გუდარი: არა უშავს-რა, ხვალაც კაი თამაშა იქნება, როცა ვეტყვი: „რა მექნა, სანაძლეო მქონდა დაჰერილი, რომ ქოწილის პირველს ღამესვე ცოლს დავანებებ და იზასთან წავალ-მეთქი.“ აბა პირს მაშინ დააღებენ და ერთ-ხმად დაიძახებენ: „სწორედ ჯაგლაგი ყოფილაო! მართლა და კაი სახელი დაურქმევიათო.“

ეტლი გაემართა ელისეს მინდვრებისაკენ.

XI

მწაკე სიეჭარუდი.

ქესილი გონებაზედ მოვიდა მარტო გათენები-
სას. ეს კია, რომ გვიან მოვიდნენ ეგა და
გუდარი შინ ქორწილიდამ, ძალიან დიდხანს
ილაპარაკეს, ასე რომ გულის შემოყრა სესილისა
ხანგრძლივი არ იყო.

თვალეზი გაახილა თუ არა, გარშემო მოატა-
რა, რაღაც ოცნებამ შეიპყრა: სიზმარში ხომ არა
ენახე ჩემი ჯვარის-წერაო? განა გუშინ არ იყო, რომ
თავი მოვიწამლე? განა აქ გვერდით არ მიწვეს უსუ-
ლო გვამი მორისისაო? მაგრამ ეს ოცნება მალე გა-
ეფანტა. წამოხტა ფეხზედ და დაინახა თავისი საქორ-
წილო კაბა და ყვავილები. იმ წამსვე მოაგონდა თა-
ვისი საუბარი გუდართან და ის საშინელი ამბავი,
რომლითაც გუდარმა გული შუაზედ გაუპო. დაეცა
სეღზედ და დაიწყო ტირილი. მორისი ცოცხალი იყო
და ამან კი ასე უღმრთოდ უღალატა. მაგრამ განა
სინიდისის წინაშე რაიმე დანაშაული ჰქონდა? არა,
მაგრამ ვინ დაიჯერებს, გარდა ამისა ეს ამბავი მარ-
ტო ჩემსა და გუდარსა შუა უნდა დარჩესო. გუდარმა
პირობა მისცა, შენს შეილიერებას არ გავამხელ და

ამის სამაგიეროდ სესილსაც ჩამოართვა პირობა, რომ ჩემს გაბრიყვებას ნურავის შეატყობინებო. გუდარი ერთი ბეწო ხანს რომ კიდეც დარჩენილიყო ცოლის ოთახში და ენახა იგი გულ-შემოყრილი, მიშინ საქმე წამხდარი იქნებოდა სრულებით. ამ შემთხვევას ისე გამოიყენებდა, რომ ყოველს დაწყობილებას ჩაუფუშავდა. ერთის სიტყვით, სესილი გათხოვდა და მორისიკი ცოცხალი იყო. შესაძლო იყო, რომ არაფრის არ მცოდნე მორისი ეცდებოდა ჯავრი ამოიყაროს ღალატისათვის და ამას ადვილადაც მოახდენდა, რომ ყველა მართალი გაემჟღავნებინა. რა უნდა ექმნა სესილს? ყველაზედ უწინარეს უნდა ცდილიყო მორისის არ შეეტყო, რომ ბაშვი, რომლითაც ეხლა სესილი ორსული იყო იმისია.

მორისი რომ ჰნახოს, მუხლ-მოდრეკით მოინანოს თავისი საქციელი და შენდობას დაემუდაროს, საფრთხილო იყო. გუდარმა წინაღვე უთხრა, რომ ყოველს შენს ფეხის გადადგმაზედ თვალ-ყური მეჭირებაო და გარდა ამისა თვითონაც იმოდენა გამბედაობას ვერ ჰპოულობდა თავის თავში, რომ ეგ მოეხდინა. ამის გამო იმაზედ დადგა, რომ წიგნს მიეწერო. მაგრამ როგორ გაეგზავნა წიგნი და სად? მაინც და მაინც ჯერ წიგნს მოვამზადებ და გაგზავნის თავდარიგს მერე შევუდგებიო.

ჩაიკეტა კარი, აჰხადა ფანჯარას ფარდა, დაჯდა სტოლის წინ და მოჰყვა შემდეგის წერას:

„ჩემო მეგობარო,

„მე უნდა მოტევა გთხოვო, მე მარტო დღეს შევიტყე, რომ შენც ცოცხალი ხარ, მე კი ჩემს თავს აღარ ვეკუთვნი. ამ ერთის თთვის წინად ჩემი დედამა პველაფერზედ დაგვყვებოდნენ. საჭიროა პველაფერი დაწვრილებით გიამბო, რაც მოჰხდა. გახსოვს ერთმანეთს რომ ვაკოცეთ უკანასკნელად და მე საწამლაჲმა მიმასუსტა. მაშინ გავიგე, რომ შენა სთქვი: „მშვიდობით, სესილ, ჩვენ მალე შევიყრებით ისევ ერთად საიქიოს.“ აქ მე გული შემომეყარა. გონებაზედ გათენებისას-ლა მოვედი. მე დიდს ტანჯვაში ვიყავ, და არ მესმოდა, სად ვიყავ. უეცრად თვალი მოგკარ შენ ჩემს ქვეშაგებზედ მწოლარეს... მე დაგელაპარაკე, დაგიწყე ხელების და შუბლის სრესა... შენ გაცივებული იყავ და ვიფიქრე, მკვდარია-მეთქი. ვაი რა დღე გამოვიარე! აბა შენ თითონ წარმოიდგინე: შენ მკვდარი და მე შენთან ცოცხალი, რა ვიქნებოდი, შენ ჩემი ქმარი იყავი და მე ქვრივად დავრჩი. ოხ, ღმერთო, განა გასაძლისია ეს! მე შენი ვიყავ და ამიტომაც რაღას ვაქნევდი ჩემს სიცოცხლეს. ფიცის მტკიცედ აღსასრულებლად გადავწყვიტე, რომ თავი უნდა მოვიკლა.... გადავიხედე ფანჯრიდამ, მინდოდა იქილამ გადავვარდნილიყავ, მაგრამ თვალი მოგკარ მდინარეს, რომელიც იქავ შენს სახლთან ჩამოდის. იმის დანახვა და თავის დარჩობის განზრახვა ერთი იყო. სწრაფად გადავიცვი კაბა, გა-

კოცე შენ და წავედი ხიდისკენ, რომ იქილამ გადა-
ვვარდნილიყავ.

„ვერ გეტყვი, რა ტანჯვა და რა წამება გამო-
ვიარე, ვიდრე ხიდთან მივიდოდი. წყალში რომ ჩა-
ვვარდი, ისე მეგონა სამოთხეში შევედი-მეთქი. მთელს
ტანს ცეცხლი მეკიდებოდა. მე ჩავარდნისვე უმაღ-
ლონება მიმეხადა. როცა თვალი ავახილე, საკაცეზედ
ვიწექ და ხალხი გარს მებევევოდა. მე საავადმყოფოში
წამიყვანეს და მამა-ჩემთანაც კაცი გაჰგზავნეს. მთე-
ლი ორი თთვე საავადმყოფოში ვიყავ, სულ ბოდვაში,
თითქმის ჰკვიდამ შევიშალე. ყოველს წუთს ჩემს სი-
კვდილს მოელოდნენ. ხომ გესმის, ყოველივე ეს რა
რიგად შემცვლიდა მე. როცა მორჩენაზედ ვიყავ,
ჩემის საქციელისა მე თვითონ მეშინოდა. ჩემს ფიქრ-
ში შენ მკვდარი იყავ, იმიტომ რომ შენ გაცივებუ-
ლი იწექ, უძრავად.... თვითონ შენ მიხვდები, რომ
შენს ამბავს არავინ არ მეტყოდა. თუნდ რომ რაიმე
იმედიც მქონოდა შენი კარგა-მყოფობისა, მაინც
ყოველივე იმედი უნდა გამქრობოდა, ისე მოვიდა
ჩემდა საუბედუროდ საქმე. კროშარს (ხომ გახსოვს,
ჩვენსა ხშირად დადიოდა) იმ უბედურ დღის საღამო
ხანზედ თურმე გაეველო შენის სახლის ახლო, ხალ-
ხის გროვა ენახა. დრო არა ჰქონოდა დიდხანს გაჩე-
რებულოყო, მაგრამ მაინც კი გაეგო, რომ ვიღაცა
მომკვდარა, თუ ვიღაცას თავი მოუკლავსო; სახლში
ვიღაც მკვდარი ენახათ და ხალხი ამაზედ მოგროვი-
ლიყო. ამის შემდეგ რაღა იმედი უნდა მქონოდა?

არ ვიცი, იტყუა ყოველივე ეს, რომ მე იმედი და-
მაკარგვინოს და მაიძულოს გათხოვება, თუ რა,—მაგ-
რამ მე კი დავიჯერე მაშინ, მას შემდეგ ჩემს ქვეშა-
გებთან სულ შენ მელანდებოდი. მე ბევრი მიტირნია,
ბევრი ტანჯვა გამომივილია.

„რა უნდა მექნა მე მარტოს? შენი სიკვდილი
მით უფრო მჯეროდა, რომ შენი და ამელი ერთხე-
ლაც აღარ მოვიდა ჩვენს სანახავად. ჩემის ამბის შე-
სატყობრადაც არ შემოსულა. მორის, შენ კეთილი
გულისა ხარ, შენ იცი, რა რიგად მიყვარს ჩემი დედ-
მამა. ჩემმა უბედურებამ ისე შეაწუხათ, ისეთ სასო-
წარკვეთილებებში იყვნენ, რომ ღონე არა მქონდა
არ დაემორჩილებიყავ და არ მეტქო: „ბატონი ხართ.“
მაპატიე, მორისჯან, მაპატიე.... მე უბრალო ვარ, მე
ვარ მსხვერპლი! შენი სახე საუკუნოდ შთაბეჭდილი
იქნება ჩემს გულში, მაგრამ, რაც მოვალეობა კისრად
ავიღე, იგი პატიოსნებით უნდა შევასრულო. მე ჩემს
თავს ნებას აღარ მივცემ, რომ შენ გინახულო და
თუ შესაძლო არ არის სრულად აღიგავოს ის ერთი
შენთან გატარებული საათი გამოუოქმელის სიყვა-
რულისა და ნეტარებისა, მუხლ-მოდრეკითა გთხოვთ,
დაივიწყე მაინც.... მე გიცნობ, შენ მეტად პატიო-
სანი კაცი ხარ და ამაზედ უარს არ მეტყვი. თუ
ოდესმე ბოროტი ენა ვისიმე მოჰყვება დამტკიცებას,
რომ მე საყვარლად გეჯექ მარტო ერთის საათის
განმავლობაში, შენ შეჰფიცე, რომ ეგ ტყუილია...
აი უკანასკნელი მოწყალება, რომელსაც მე შენგან

ვითხოვ, მორის. უბედურად ყოფნა კი შემძლიან, უნამუსოდ კი არა. მორის, ფიცი მომეც, რომ ყველგან მარტო ამას იტყვი, რომ ოცს ივლისს ღამე მე შენთან არა ვყოფილვარ, რომ იმ დღეს არც კი გინახივარ და მაშასადამე დილითვე გამოვსულვარ შინიდან, როგორც ყველას ჰგონია, და წყალში გადავარდნილვარ.

„ეხლა მე ქმრად მყავს კაცი, რომელიც მეზიზღება და მძულს. შენ უნდა იცოდე, რომ ფიქრით ყოველთვის შენთანა ვარ, ხოლო მე იმოდენა ღონე კიდევ მაქვს, რომ დავიმორჩილო ეს შენდამი სიყვარული, რომელიც თავის დღეში ჩემს გულში არ გაჰქრება.

„ჩემი ქმარი... გუდარი ძალიან იჭვიანია. ეს მე გამომიცხადა კიდევ და დამპირდა — თვალს არ მოგაშორებ, იცოდეთ. მაგისათვის სხვის წიგნის გახსნა და საიდუმლოს გამომჟღავნება უკადრისობა არ არის. ამიტომაც გთხოვ, წიგნი რომ გამოგზავნო ფოჩტით, გამომიგზავნე სესილ ტიუსსოს სახელზედ და ზედ დააწერე: „მინამ მოითხოვდეს-თქო.“

„მშვიდობით, ჩემო საყვარელო, და შეუნიდე მას, რომელსაც ასე ძლიერ უყვარხარ და ასე კი იტანჯება.

„სესილ“.

დაბეჭდა ეს წიგნი და ზედ დააწერა: „მორის ფერანს საკუთარს ხელში.“ მერე აიღო ეს წიგნი სხვა კანვერტში ჩასდო და დააწერა: „ამელი ფერანს ტერ-

ფორტის ქუჩაში, თუ შინ არ იყოს, გთხოვთ გაუგზავნოთ იქ, საცა იმყოფება.“ ბოლოს ბალიშს ქვეშ დამალა წიგნი, გაიხადა და დაწვა ქვეშაგებში.

როცა დედა მოუვიდა, სესილმა ყოველისფერი უამბო, რაც მოჰხდა. ადელმა აუწყა, რომ მსახურმა მითხრა წუხელ გუდარი შინ არ ყოფილაო. ეჭვი აიღო სესილმა, რომ გუდარი რაღაც უსიამოვნებას უპირებდა; სთხოვა დედას, მიიღეო სტუმრები, რომელნიც ცოტ-ცოტად იკრიბებოდნენ სასტუმრო ოთახში, და უთხარი, რომ გუდარი ამ ორის საათის წინ წავიდა და დამპირდა თორმეტს საათზედ დავბრუნდებოო.

მართლაც, დაჰკრა თუ არა საათმა თორმეტი, გუდარიც მოვიდა. სესილი წინ მიეგება და უთხრა:

— ხომ ჰხედავთ, რა პირობის კაცია ჩემი ქმარი. ერთი წუთიც არ გადააცილა დაპირებულს ვადას. ეს-ეს არის, ჩემო კარგო, ვამბობდი, რომ თქვენ დილას გახვედით, დამპირდით, რომ, მინამ შენ ტანთ ჩაიცვამ, მეც მოვალო.

გუდარი გაოცდა სესილის გამბედაობაზედ. „ხერხიანი დედა-კაციაო“, იფიქრა და ამაში უფრო მაშინ დარწმუნდა, როცა სესილმა ნაზად ხელი ჩამოართვა და მის მხარზედ მოიხარა თავი.

— ერთი უყურეთ, რა გაგიჟებით უყვარს! სთქვა ხმა-დაბლა ტიუსსომ.

დღის განმავლობაში სესილმა დრო იხელთა და მორისთან გასაგზავნი წიგნი ფორტის ყუთში. ჩააგდო.

ორ დღეს უკან თითონ წავიდა ფოჩტაში და სესილ ტიუსსოს სახელობედ წიგნი მიიღო. შინ დაბრუნდა, გახსნა და წაიკითხა შემდეგი:

„ჩემო კარგო სესილ!

„მე შენ მიყვარხარ და შემინდვიხარ, მაგრამ ჩემი სიცოცხლე კი აღარ იქნება. დედი-ჩემის საფლავსა ვფიცავ, რომ არავისთან გავამხელ მას, რაც 20-ს ივლისს მოჰხდა. გეფიცები, რომ ყოველს ბოროტს ენას ჩავაჩუმებ.

„მშვიდობით, შენთვის სიკვდილის კერძად გადადებული

„მოწიასი.“

წიგნი ხელიდამ გავარდა, გული ამოუჯდა და მწარედ დაიწყო ტირილი: იგრძნო, რომ ახალი ფათერაკი მოელოდდა მომავალში. საწყალს უყვარდა მორისი და წიგნიდამ შეიტყო, რომ მორისმა შეუწოდო, რადგანაც მიმხედარიყო, რომ სესილი მსხვერპლია უბედურის გარემოებისა. ცხადი იყო, რომ მორისს უწინდებურად უყვარდა სესილი და თავისი სიყვარულის ღირსადაც აღიარებდა კიდევ. თუმცა თავის მოკვლაზედ ჰლაპარაკობდა, მაგრამ სესილი იმედოვნებდა, რომ როგორმე დავაშლევინებ ამ გვარს განზრახვასაო. ცრემლმა, რომელიც განუწყვეტლივ სდიოდა, ცოტად შეუმსუბუქა გული. დიდი ხანია აღარ ჰქონია გულში ამისთანა ნეტარი გრძნობა.

ჯვარის-წერის დღიდან სესილი ინახულებდა ხოლმე გუდარს მარტო სადილობისას. მათი კავშირი ისევე ისეთივე იყო, როგორც წინად. გუდარი ლაპარაკში იხსენიებდა სესილს „შენობით“ და სესილი კი გუდარს „თქვენობით“. სადილზედ უბრალო რაღაცეებზე ჰლაპარაკობდნენ ხოლმე. მორისის სახელის ხსენებას სესილი ძალიან ერიდებოდა და ეს ამბავი ძალიან უკვირდა გუდარს, რომელიც თვალ-ყურს გაფაციცებით ადევნებდა ცოლს.

გუდარი არც ერთს ღამეს შინ არა დგებოდა და რომ ამ ამბავმა არ მისცეს მოსამსახურეებს მიზეზი ქორიკანაობისა, სესილი ხმა-მალლა ამბობდა ხოლმე, რომ მე ავადმყოფობისაგან მოშლილი ვარ და თავს უნდა გავუფრთხილდეო. ერთის სიტყვით, მშვიდობიანი მყუდროება ჰსუფევდა ამ გესლით მოწამლულ ოჯახში. მაგრამ ბნელი და ჭექა-ქუხილის ჯანლი კი თან-და-თან ჰმატულობდა და ჰგროვდებოდა.

დავუბრუნდეთ მორისის ამბავს. დისა და მამიდის მოვლამ ბატრონობამ მორისი მალე დააყენა ფეხზედ. მინამ მორისი ტრიელში იყო, ამელი პარიჟში წავიდა სამუშაოდ და რა შეიტყო, რომ სესილი გუდარზედ ჯვარს იწერს, უამბო მორისსა. რა კი ასე უსინიდი-სოდ ახალ-გაზდა ქალმა უღალატა ჩემს ძმასო, გაბრაზებულმა ამელიმ გულში განიზრახა თავის დღეში სესილს თვალითაც აღარ ვინახულებო; მორისი მართალს ამბობს, რომ სესილმა გამაბრიყვა და სადაგლად მომატყუაო.

როცა მორისი სრულებით კარგად შეიქმნა, პა-
რიჟში წავიდა და ხელ-ახლად თავის საქმეს დაადგა.
ეხლა და-ძმა ერთად დადგნენ, სამი პატარა ოთახი
ეჭირათ. ამელიმ ერთი საათი დღეში დაიკლო მუ-
შაობა და ამ საათს ახმარებდა სადილის მზადებასა.
იმის მაგიერ, რომ ღუქანში ეჭამა პური წინანდლები,
მორისი ეხლა სადილად შინ მოდიოდა და თავის
დასთან ერთად ისადილებდა ხოლმე. ყველა ეს ამელ-
მა მოახერხა იმის შიშით, რომ მორისს დიდი ცვლი-
ლება დაეტყო ავადმყოფობის გამო და ამასთან დი-
დად შეწუხებული და დაღვრემილი დადიოდა. ამე-
ლის ეშინოდა, არა აიტეხოს რამეო. საწყალი მო-
რისი სულ მუდამ დაფიქრებული იყო და მხოლოდ
ხანდისხან გაუღიმებდა ხოლმე თავის დას, იმ მხნე
ახალგაზდა ქალს, რომელიც თუმცა მორისზე მომც-
რო იყო, მაგრამ ისე უვლიდა და ჰპატრონობდა,
როგორც დედა და არც ერთხელ საყვედურიც არ
უთქვამს ძმისათვის, როცა ძმა რაზედმე აიმრიზებოდა
და გაჯავრდებოდა ხოლმე.

სესილის წიგნი რომ მოუვიდა, ამელი სამუშაოდ
იყო და ელდა ეცა; მაშინვე იცნო სესილის ხელი.
ნეტა რა არის ამ წიგნშიო? ჰკვიანი საქმე იქნება,
რომ ეს წიგნი ჩემს ძმას მივცეო? არა სჯობია ჟკანვე
გაუხსნელი დავუბრუნოვო სესილს? კინაღამ მართლა
და უკან არ დაუბრუნა, მაგრამ მორისი შემიტყობს
და იწყენსო და ამიტომაც დაიშალა. იმავე დღეს სა-
დილს უკან ძმას სესილზედ ჩამოუვდო ლაპარაკი.

მორისი, ჩვეულებისა მებრ, ფანჯრის წინ იდგა ღრმად ჩაფიქრებული. ოცნებამ გაიტაცა მისი სული და გული და წარმოუდგინა ნეტარი ღამე 20-ს ივლისისა. საყვარელის ქალის სახე, მისი მხურვალე სიტყვები და ალერსი გონებიდამ არა ჰშორდებოდა. ცრემლ-მორეული, გულ-ამომჯდარი იმ ნეტარს და ბედის-წერის წუთს შეჰკვნესოდა აზრითა და ფიქრითა.

— მორის, უთხრა ამელიმ: მე სათქმელი რამა მაქვს შენთან.

მორისმა ვერ გაიგო.

— მე მეტად მძიმე საქმე მაქვს - მეტეი სათქმელი, განიმეორა ამელიმ: ხოლო პირობა მომე, რომ გონიერებით მოიქცევი.

მორისი არც კი დაიძრა და ჩუმად რაღასაც ღუღუნებდა.

— მორის, მე იმის ამბავი მოგიტანე.

მორისი მაშინვე გამოფხიზლდა, დააკვირვა თვალები დასა, თითქო უნდა გამოიცნოს მატყუებს თუ არაო, და ჰკითხა:

— იმის ამბავიო? ნუ თუ იმასთან იყავი?

— არა, შენ მე ამიკრძალე.

— თუ შეხვდი სადმე?

— არა, მინდა ვთქვა და მეშინიან.

მორისი მაშინვე გამოქანდა ფანჯრიდამ და აკანკალებულის ხმით შემოსძახა:

— ამელი, თუ გიყვარდე, ნუღარა მტანჯავ. მითხარი მალე, რაც იცი.

საწყალომა ჭაბუკმა ვედრების ნიშნად გაიწოლა ორივე ხელი ხვეწნითა და მუდარებითა. ამელიმ, რა ჰნახა, რომ ასე საშინლად აფეთქდა მორისი, ინანა, რომ წიგნი არ დასწვა. ერთმა სესილის ხსენებამ, რომლის სახელიც ამ ორ თთვეში ერხელაც არ გაუჩემებია, სრულად გამოცვალა მორისი. იმ წამსვე მორისი შეიქმნა იმ მშვენიერ ჭაბუკად, რომელიც იმ ნეტარს ღამეს ელოდდა სესილს ბასტილის მოედანზედ.

მართლაც, ძალიან მშვენიერი რამ იყო მორისი. ცხრამეტის წლისა, მაღალი, ლამაზად მოსული, წამოსადეგი, ლამაზის მიხვრა-მოხვრითა, სწორედ და სრულებით საუცხოვო რამ იყო. შავი მოკლე ჯუბა ეცვა და იმავე ფერის დოშლოუდი, შავი ყელსახვევი ეხვია და პერანგის თეთრი საყელო ორივე მხრივ გადმოკეცილი ჰქონდა. ხელები, თუმცა მსხვილები, მაგრამ ძალიან თეთრი ჰქონდა; ზოგიერთგან დამეჭვებულობაც ეტყობოდათ, სჩანდა, რომ ის ხელები მუშაობას ჩვეულ არიან. სახე მისი, როგორც მამა-კაცისა, მეტად ლამაზი და მარილიანი იყო, კაცი იფიქრებდა სწორედ ქალიაო. შავი თვალები, ზემოდამ ლამაზად მოქნილი წაბლის ფერი წარბები და წამწამები, რომელნიც მინაზებულს ბრწყინვალეობას თვალისას უფრო მეტს ბრწყინვალეობას აძლევდნენ; სწორე და წმინდა ცხვირი, პატარა ტუჩები, ახლად აშლილი ქერა უღვაში, მოგძო სახე, ქერა თმა და ვარდის ფერი ლოყები—შეადგენ-

დნენ მის თვალადობას. ყოველისფრით ტუტუა რამ იყო, კდემ-მოსილი მორცხვი, როგორც კარგად გაწვრთნილი ბაშვი.

— მორის, ხომ პირობას მაძლევ, რომ გონე-ბიანად მოიქცევი?

— ჰო, ჰო, ოღონდ მალე მითხარ...

— აი წიგნი იმისაგან.

— იმისაგან? განიმეორა მორისმა და სიხარულით ტუჩებით ზედ დააკვდა წიგნსა.

გახსნა წიგნი და ისე სწრაფად გადიკითხა, რომ არც კი ამოუსუნთქავს, თითქო მწყურვალნი დაეწათა განმაცოცხლებელს წყაროსაო. მისი და შიშით თვალს ადევნებდა მის სახის მეტყველებას, რომელიც ელვის უმაღლეს იცვლებოდა ხოლმე იმის მიხედვით, თუ რა გრძნობა ებადებოდა წიგნის კითხვაში. ბოლოს, გაათავა კითხვა და გადმოსქდა ცრემლი თვალთაგან.

— რაო, მორის? ჰკითხა დამ.

— ჩემო კარგო, ამელი! უთხრა მან და დაეცა სკამზედ ხმა-მალლა მტირალი: ვაი, რა უბედური კაცი ვარ!..

— კარგი, გონებას ნუ დაჰკარგავ, ნუ შემანანებ, რომ ეგ წიგნი მოგიტანე... შენ ხომ დიდი ხანია იცი, რა რიგი უმადური და საძაგელი რამ ყოფილა...

მორისი წამოხტა, პირზედ ხელი მიაფარა და შეჰკივლა:

— ნუ, ნუ იტყვი მაგას, ამელი!... ჩვენ ყველა არა გვცოდნია... უბედურია ის საწყალი, უბედური.

გაოცებულმა ამელიმ გაიწოდა ხელი, რომ წიგნი გამოართოს, მაგრამ მორისმა არ დაანება. მოიწმინდა ცრემლი, ჩაჯდა სელში და ხელახლად მოჰყვა დადინჯებით წიგნის კითხვასა. იგრძნო, რომ უნდა ამელის ამ წიგნიდამ ზოგიერთი რამ უამბოს, რომ 20 ივლისის ამბავზედ არაფერი გუჟანი არ ააღებინოს.

— ვაი, მელი! უთხრა მორისმა ბოლოს: სწორედ იმ დროს, როცა მე თავი მოვიწამლე, სესილი გაქცეულა და წყალში გადავარდნილა.

— ეგ საიღამ იცი?

— წიგნიდამ შევიტყე. რაღაც სასწაულით გაღურჩენიათ, წაუყვანიათ საავადმყოფოში და იქ ორი თთვე ავად-მყოფი წოლილა. როცა გონზედ მოსულა, უკითხივარ და უთქვამთ, რომ მკვდარი ვარ. მხოლოდ გუშინ გაუგია, რომ მე კიდევ ცოცხალი ვარ.

— არა მჯერა.

— თვითონ იწერება. მწერს, რომ უფრო იმით დავიჯერე შენი სიკვდილიო, რომ ამელიმ აღარა მნახა და გარდა ამისა ერთმა ჩვენმა ნათესავმა გვიამბო, რომ იმ სახლში, საცა მე ვიდევ, იმ დღეს ვიღაცა მოეკლათო, თუ თვითონ ვიღასაც მოეკლა თავიო.

— სხვას რასა გწერს?

— ქმარი შევირთე და აღარ უნდა მინახულოო. საწყალს ბევრი ტანჯვა გამოუვლია და, რასაკვირველია, მე არ ვინდომებ, რომ ტანჯვას ტან-

ჯვა მოვუმატო. ეს კი მენატრება, ვიცოდე, მართლა მომხდარა რამე სწორედ იმ დღეს იმ სახლში, საცა მე ვიდეგ, თუ ეგ, რასაც იწერება, ახალი ტყუილია, მოგონილი მის შინაურთაგან, რომ საწყალი მოატყუონ.

— მითხარი, როგორ მოვიქცე, ჰკითხა სწრაფად ამელიმ, ყოველთვის მზად-მყოფმა, რომ ძმას მოეხმაროს: თუ გინდა მე წავალ სესილთან და თვითონ გამოვკითხავ ყოველისფერს დაწვრილებით.

— ნუ, ნუ, უპასუხა მორისმა, მძიმეს ამოახვრით: ჩვენ ეხლა სესილი ფიქრშია ალარ უნდა გვქონდეს. იგი ჩვენთვის მკვდარია.

— თვითონ ითხოვს მაგასა?

მორისმა ამაზედ პასუხი არ გასცა და განაგრძო:

— მე მინდა, ჩემო მელი, რომ შენ წახვიდე, თუ შეიძლება, ხვალვე ლაკუეს ქუჩაში და შემიტყო, რა ამბავი მომხდარა იქ.

— ძალიან კარგი, წავალ.

გვიან იყო, ამელი ჭურჭელის მისალაგებლად წავიდა და მორისმა კი კიდევ ერხელ გადიკითხა წიგნი და პასუხად მისწერა ის, რაც ჩვენ ვიცით. მერე გამოეთხოვა დას და წავიდა თავის ოთახში დასაძინებლად. მთელი ღამე თვალზედ ძილი არ მოსვლია, ხან ერთს გვერდზედ მიეგდებოდა კვეშაგებზედ, ხან მეორეზედ, სტიროდა და ჰკოცნიდა ძვირფასს წიგნსა. მხოლოდ გათენებისას ჩაეძინა.

მეორე დილას სესილას წიგნი თან წაიღო მორისმა ქარხანაში და იქ შეინახა. ეშინოდა, რომ ვაი თუ ჩემი და ცნობის მოყვარეობამ შეიპყროს, წიგნი იპოვნოს და წაიკითხოსო. მერე როცა მოვალ ვეტყვი, რომ წიგნი დავწვი, ერთი ათიოდ დღე რომ გაივლის, დაავიწყდება ყველაფერი და მაშინ მოვიტან ისევ და ჩემს ყუთში შევინახავო, რადგანაც მართლა დაწვა და დახვევა წიგნისა არას გზით არ უნდოდა.

სადილზედ ამელიმ უამბო, რომ ვიყავი ლაკუეს ქუჩაშიო, მართლა 20-ს ივლისს ღამეს სწორედ მორისის ოთახის პირდაპირ ერთი ქალი მკვდარი ეპოვნათო. ზოგნი ამბობდნენ, რომ თვითონ მოეკლა თავი, ზოგი — მოუწამლავთო, ზოგი კიდევ — გულის ფრიალმა მოკლაო. ერთის სიტყვით, ამ ამბავმა მთელი უბანი ფეხზედ დააყენა. მარტო მეორე დილით შეეტყვოთ ეს ამბავი, პოლიცია მოსულიყო, ხალხი შეყრილიყო და საწყალი მკვდარი წაეღოთ და მორგში*) დაესვენათ. სხვა ამაზედ მეტი ამ საიდუმლო ისტორიისა არავინ არა იცის-რაო.

— აი ხომ ხედავ, მორის, უთხრა ამელიმ: ერთი ბეწო რომ გარჯილიყვნენ, ადვილად შეეძლოთ შეეტყვოთ, რომ ლაკუეს ქუჩაში ქალია მკვდარი და არა მამა-კაცი. მე სესილს არ ვამტყუნებ, ავად-მყოფი იყო, თითქმის ჭკუიდან შეშლილი მწუხარებისა

*) მორგი ერთი სახლია, საცა უპატრონო მკვდრებს დასვენებენ ხოლმე, ვიდრე მკვდრის ვინაობას შეიტყობენ.

და ტკივილებისაგან. ხოლო მისმა შინაურებმა და-
გიგეს თქვენ ორივეს მახე.

მორისმა ხმა არ გასცა. ჩაჰკიდა თავი და ღრმა
ფიქრებში წავიდა. ცხადი იყო, რომ ბედი ხელს არ
უწყობდა არც ამას და არც სესილსა.

— არავისი ბრალი არ არის, სთქვა ბოლოს
მორისმა. ეგ ჩემის ბედის საქმეა. მე რაღაც წყევ-
ა კრულვა მდევს.

მეორეს დღეს დილას, გათენებისას ვილაცამ
დაურაკუნა გარეთი კარი მათის სადგომისა. მორისი
წამოფარდა ქვეშაგებიდამ პერანგა, მივარდა კარებსა
და იკითხა:

— ვინა ხარ?

— კანონის სახელითა გააღეთ.

— ვაიმე, ღმერთო ჩემო! ეს რა ამბავია ჩემს
თავს? დაიძახა ელდა-ცემულმა ამელიმ თავის ოთა-
ხილამ.

მორისმა გაოცებით გააღო კარები. ოთახში შე-
მოვიდნენ პოლიციის კამმისარი და ორი მოხელე.

— მორის ფერანი რომელია? იკითხა კამმისარმა.

— მე ვარ, უპასუხა ყმაწვილმა აკანკალებუ-
ლის ხმით.

— კანონის სახელითა თქვენ უნდა დაგიჭიროთ.

ნ ა წ ი ლ ი მ ე ო რ ე

კაცის-კვლა

I

და მოჭხდა ღაკუეს ქუჩაში 20-ს ივლისს.

ავიწყოთ იმ დღიდან, როცა პირველად იყო დანიშნული სესილის ჯვარის-წერის დღე, რომელიც გააუქმა სესილის თავის-მოკვლის განზრახვამა. სადამოს ექვს საათზედ აუარებელი ხალხი იდგა ლაუკეს ქუჩაში სწორედ იმ სალხის პირ-და-პირ, რომელშიაც წინა დღეს ღამე გაატარეს მორისმა და სესილმა, უქმი ხალხი ჰლაპარაკობდა, რომ ამ პატარა ღამაზს სახლში მოუტლავთ ვიღაც საიდუმლოებით გარემოცული ახალ-გაზდა ქალი, რომელსაც ამ უბანში არაფერ არ იცნობდაო. იგი ეპოვნათ საწოლს ოთახში მკვდარი. ზოგი ამბობდა ხელით არის დამრჩეალიო, ზოგი,—მოწამლულიაო.

— დღეს ქალებს ბედი არ შეჰწევთ, სთქვა ხალხში ჩვენმა ნაცნობმა შადიმ: დილას ერთი ჩაგარ-

და წყალში, მეორე კიდევ საღამოზედ მკვდარი იპოვეს. ნეტა ეხლა რიგი ვისია? მერე ორივე ისეთი ლამაზები არიან.

— აა, თქვენ იცნობდით? იცნობდით განა? ყოველ-მხრიდამ დაიძახეს.

— მე ვიცნობდი. არ ვიცი, როგორ შეიძლება არ იცოდეს კაცმა ლამაზი ქალი თქვენთან ერთს უბანში მცხოვრები. ყოველთვის, როცა კი შევხვედრივარ, ეტლიდამ რომ ჩამოხტებოდა ხოლმე, ტუჩებს ვილოკდი და ვამბობდი: „აი ამისთანა რომ ხელში არ მომხედება ხოლმე!“ ქერა ქალი, მაღალი, ოც-და-ხუთის, თუ ოც-და-ათის წლისა, გაფარფარებით მოკაზმული, მშვენიერის თვალებით, პაწია ხელებით, ასე რომ იმისი ორი ხელი ჩემს ერთს ხელში დაეტეოდა, საოცარი რამ იყო. მარტო იდგა, ამბობდნენ, რომ ამ სახლში მარტო დანიშნულს დღეს მოდიოდა, ერთის ვაჟ-ბატონის სანახავად. მოსამსახურე გოგო მარტო კვირაში ორჯელ თურმე მოდიოდა ოთახის დასალაგებლად და ძალიან იშვიათად ჰხედავდა ხოლმე იმ მშვენიერებას. აი ეკატერინე, ჩვენის გუდუნის ცოლი, ეგ დადიოდა კვირაში ორჯელ და ოთახს ულაგებდა. ეკატერინე რომ შესულა საწოლს ოთახში დასალაგებლად, ის ლამაზი ქალი მკვდარი უნახავს.

— ამბობენ, ზედ თითქმის არა სცმია-რაო, შეჰნიშნა ერთმა ტანად დაბალმა დედა-კაცმა.

— მაშ არა-და! ისე შიშველი ყოფილა, როგორც ევა. ვაი რომ მე არ მიმიწვიეს, როცა ჰსინჯავდნენ.

ამ დროს ეტლი მოადგა კარს და ხალხმა გზა მისცა.

— კამმისარია, სთქვა შადიმ.

მართლადაც, ეტლიდამ გადმოვიდა პოლიციის კამმისარი და თან სამი ჩუმი-მაძიებელი მოეყვანა. კარი დაარაკუნა; მაშინვე კარი გაუღეს. კამმისარი და ჩუმი-მაძიებელნი შევიდნენ და კარი ისევ მოხურეს. უქმი, ცნობის-მოყვარე ხალხი სახტად დარჩა, თუმცა კი იწევდნენ შესვლისათვის.

— თქვენ ხართ აქაურობის მეთვალყურე და-ოთახების დამლაგებელი? ჰკითხა კამმისარმა დედა-კაცს, რომელმაც კარი გაუღო.

— დიად, ბატონო კამმისარო.

— თქვენ დღეს მოხვედით ჩვეულებისა მებრ?

— დიად, ბატონო. ყოველს პარასკევს ქალ-ბატონი მობძანდებოდა ხოლმე აქ და შაბათის თორმეტ საათამდე აქა ჰრჩებოდა. მე თითქმის ორ საათზედ მოვიდოდი ხოლმე და ავალაგებდი ოთახს.

— დღეს რამდენს საათზედ მოხვედით?

— ხუთი საათი იქნებოდა, თუ ცოტა მეტ-ნაკლები.

— და ქალ-ბატონი მკვდარი დაგხვდათ.

— დიად.

— რო შემოხვედით, აქ არაფერი არეულობა არა შეგიმცნევიათ-რა?

— სულ არაფერი.

— კარი დაკეტილი იყო?

— დიად, კლიტით და გასაღები კი კლიტეში არ იყო.

— ისევ იმ ყოფაშია აქაურობა, როგორც დაგზდათ, თუ ხელი ახლეთ რასმეს.

— ოჰ, ბატონო კამმისარო! რა კი მკვდარი ვნახე, რაღა მაგისი მცხელოდა, გამოვევარდი მაშინვე ოთახიდან და შიშით ველარ შემოვედი... ქმარი თქვენთან გამოვეზავნე და თქვენს მოსვლამდე სულ აქ ვიჯექ.

— ძალიან კარგი, აბა გაგვიძეხით.

— ის ოთახი გაჩვენოთ? ჰკითხა კანკალით დედა-კაცმა.

— დიად.

— მობძანდით, უთხრა დედა-კაცმა, ანიშნა კიბე და თითონ კი ჩამოეცალა და გზა მისცა პოლიცის მოხელეებს.

ავიდნენ მეორე სართულში; იქ სულ ბნელოდა, ფანჯრებზედ მძიმე ფარდები ჩამოფარებული ჰქონდა, ასე რომ ნათელი არსაიდან შემოდრიოდა. ოთახში იმოდენა სინათლე იყო, რომ ძლიერს გაირჩევოდა მკვდარი გვამი, თეთრად გამომშუქარი შავ დათვის ტყავზედ.

კამმისარის ბძანებით ფანჯარები დააღეს, მაგრამ მაშინვე კი ისევ დახურეს, რადგანაც გარედამ ხმაურობა ხალხისა ისმოდა. კამმისარმა უბძანა ერთს მოხელეს ოქმი შეედგინა ყოველ იმისი, რაც აქ შეიტყეს. იმ ოთახში, საცა მკვდარი იყო, უკანა კედელთან დიდი საწოლი ხარატით ნაკეთი ტახტი იდგა

შავის ხისა, განიერი, თითქმის ჩორსო; ტახტს ზემოდამ კარავი ჰქონდა შეკრული ცისფერის აბრეშუმისა და ლამაზი ბოძები ედგა. ტახტზედ ასასვლელად სამ საფეხურიანი კიბე იყო, დაფენილი შავი დათვის ტყავითა. ტახტი ორი ფანჯრის პირ-და-პირ იყო, ფანჯრები ქუჩას გადაჰყურებდნენ. ფანჯრებ შუა სტოლი იდგა და ზედ ეწყო სხვა და სხვა ავეჯი სადაფისა: სავარცხლები, ფრჩხილისა და კბილის საწმენდი და მაკრატლები, ამათ დაჰყურებდა დიდი ვენეციანური სარკე, ცოტად გადმოხრილი ზემოდამ, ასე რომ მკვდარი შიგ ჰჩანდა. ყოველ კუთხეში თითო საჯდომი იდგა, ლაჟვარდის აბრეშუმით გადაკრული. შუა ოთახში პატარა სტოლი იყო, ზედ იდგა ორი შამპანიურ ღვინის სასმელი ჭიქა და ორი ცარიელი ბოთლი.

ცხადი იყო, რომ დაწოლის წინად საწყალს მსხვერპლს ეჭამა შაქრის პური და ხილი, რადგანაც ნაჭამი თეფშებზედ დარჩენილ იყო. გძელ სელზედ გადაფენილი იყო ორი ბატისტის იუბკა დიდის შლეიფებითა, გძელი ლაჟვარდი აბრეშუმის სადილაო კაბა, მდიდრად მორთული, და მჭვირვალე იმავ ფერის მაღალ-ყელიანი აბრეშუმის წინდები. სკამთან ეყარა ლაჟვარდი აბრეშუმის წვივ-საკრავი და პაწია, თითქო ბაშვის წულები. ტახტის მოაჯარზედ გადაკიდებული იყო ძალიან წმინდა ბატისტის პერანგი მდიდრად ნაკერი.

პოლიციის მოხელეებმა რა გასინჯეს იქაურობა და დარწმუნდნენ, რომ ყველა თავის რიგზეა,

მოუბრუნდნენ მკედარსა და შეჰკრთნენ აღტაცებისა გამო.

მკედარი, სრულებით გაშიშვლებული, ეგდო თავდაყირა ტახტის კიბის საფეხურებზედ, ამასთან მისი სითეთრე სწორედ ნათელსა ჰგვანდა დათვის შავს ტყავზედ მოფენილს. ფეხები ზემო საფეხურზედ ედო და თავი კი ძირს ცოტად მოხრილს ხელზედ და მშვენიერს ქერა თმებზედ ესვენა; მეორე ხელით კი ინსტიქტით კდელა-მოსილი სანახაობა მიეღო. ვერც ერთი მხატვარი ამაზედ უმშვენიერესად ვერ გამოჰხატავდა მძინარე ნიშთასა.

მსხვერპლი ამ დაფარულის ავ-კაცობისა იყო სიტურფის სრულება.

რაც საჭირო იყო, ჩასწერეს ოქმში და კამმისარმა დაუწყო ლოდინი ექიმს სიკვდილის მიზეზის აღმოსაჩენად. ამ ლოდინში, უსაქმურობით, დაუწყო სინჯვა ტანს მკდრისას და ვერაფერი გარეგანი ნიშანი ვერ იპოვა. სახესაც კი არ დასჩნეოდა არაფერი რამ მტკივნეულობის ნიშანი. პირიქით, ზედ ტუჩებზედ ღიმილი შეჰკდომოდა, თითქო ის მშვენიერი ქალი ტკბილს სიზმარში ყოფილა და ისე მომკვდარაო.

— ხომ არ გინახავთ ის, ვინც უკანასკნელ დროს ამ უბედურთან ყოფილა? ჰკითხა კამმისარმა მოსამსახურე დედა-კაცს.

— არ მინახავს.

— ხომ არ იცით, ვინ დადიოდა ხოლმე ამ ქალთან?

— არ ვიცი.

— ნახეთ კი, რომ ქალთან მოვიდა ვინმე?

— დიალ, ორი კაცი ვნახე, ისიც შორიდან, ასე რომ სახე ვერ გავუსინჯე.

— მაინც აგვიწერეთ, როგორები იყვნენ.

— ერთი ყმაწვილი კაცი იყო, მეორე კი პატრი.

— ჰოო!... სთქვა და ტუჩი აიჭიმა კამმისარმა: იქნება ერთი იმათგანი პატრი კი არ იყო და პატრის ტანისამოსი კი ეცვა.

— შეიძლება; მე სახე არ მინახავს.

— ამ ქალს ამ უბანში მცნობი ხომ არა ჰყვანდა ვინმე?

— არა.

— ერთი, რიგიანი გამოიძიება უნდა, რომ შევეტყუოთ, ხომ არავის უნახავს ეს ქალი გუშინ საღამოს, და თუ უნახავს, მარტო ჰნახეს, თუ თან სხვაც მოსდევდა ვინმე, შეჰნიშნა კამმისარმა და მერე ისევ დედა-კაცს ჰკითხა:

— ამ სახლებს სარდაფი აქვს?

— დიალ.

— ეს ღვინო იქიდან არის? ჰკითხა კამმისარმა და თითოთ ანიშნა სტოლზედ ცარიელი ბოთლები.

— არა, სარდაფში ჩვენ ღვინოს არ ვინახავდით, ერთხელ ქალბატონს მოუტანეს რამდენიმე ბოთლი ბორდოს ღვინოთა და მიბძანა—ბიჭების ოთახში დადგო.

— ეგ ღვინო იქნება რკინის გზით მოუვიდა და თქვენ გამოგზავნელის აღრესი დაგრჩათ.

— არა, ბატონო, თვითონ ქალბატონმა მოიტანა თან ეტლითა. მერე ჩემმა ქმარმა, კაი მცოდნეა ღვინისა, მითხრა, რომ პრობკაზედ ეტყობა; თითო ბოთლი ხუთმეტი ფრანკი მაინც უნდა ჰღირდესო.

— რასაკვირველია, გეცოდინებათ სახელი და გვარი თქვენის ქალბატონისა.

— ეს სახლი იქირავა მარტო ლეას სახელითა. თთვეში ორჯელ წიგნი მოსდიოდა ხოლმე და ზედ ასე ეწერა: ელლა მედანსაო.

— საიღამ მოსდიოდა.

— გერმანიიღამ და პრუსიიღამ.

— სულ ყველა წიგნები?

— სულ ყველა.

— სწორედ თთვეში ორჯელ მოსდიოდა ხოლმე?

— თითქმის ყოველს ორ კვირას.

— ხორავის მსყიდველი ხომ არა ჰყვანდა ვინმე ცალკე კაცი.

— არა, სულ მე ვყიდულობდი ხოლმე ნაღდს ფულზედ. ნებასაც არ იძლეოდა, რომ სხვას ვისმეს ამოეტანა აქ რამე, სულ მე ვეზიდებოდი.

— სხვა ხომ არა იცით-რა კიდევ.

— სრულებით არაფერი, აი მთელი ორი საათია და შიშით კიდევ გონზედ ვერ მოვსულვარ. აქ არავინ არ მოდიოდა. მტერი არავინა ჰყვანდა. იმპო-

დენად კეთილი იყო, რამოდენადაც ლამაზი, მერე ძალიან გულ-უხვიცა.

— ხომ არ იცით: აქვს რამე აქ ნივთეულობა, ანუ ფულის რამე ქაღალდები?

— არ ვიცი.

კამმისარი დააკვირდა მკედარსა, გაუსინჯა ხელები და ყურები და ჰკითხა:

— საყურეს ატარებდა?

— დიად, ხანდისხან. მე მინახავს ზედ მდიდრული ბრილიანტის საყურეები, მაგრამ ყოველთვის კი არა.

— ბეჭდებს?

— უფრო ხშირად.

— მაგაზედ ადვილად დარწმუნდება კაცი, სთქვა ერთმა პოლიციის მოხელემ, რომელიც ყოველს კუთხეში დაფუსფუსებდა და სჩხრეკდა. ხელები გაუსინჯა მკედარს და დაუმატა.

— სამი ბეჭედი ჰქონია: ერთი ერთს ხელზედ და ორი მეორეზედ. თითებზედ ეტყობა.

— ძალიან კარგი; მაშ აშკარაა, მოკვლის მიზეზი ქურდობა ყოფილა.

— უეჭველად, ქურდი კი ძალიან მცოდნე ყოფილა აქაურობისა და ძალიან ფრთხილიცა. უყურეთ, რაც ყუთებია, სულ ხელახლად დაუკეტნია.

— რამე ვერცხლეულობა გქონდათ? ჰკითხა კამმისარმა დედა-კაცს.

— გვქონდა.

— აბა ნახეთ, ყველა თავის ადგილას არის?
გაიქცა სასადილო ოთახში და ისევ მალე შემობრუნდა.

— ვერცხლეულობა თავის ადგილას არის, ხელიც არ უხლიათ, უთხრა დედა-კაცმა.

მაშინ კამმისარმა უთხრა პოლიციის მოხელეს:

— ბოივე, იარალი რამა გაქვთ?

— დიად, ბატონო კამმისარო.

— მაშ აბა დააღეთ ყუთები.

ბოივე შეუდგა ბძანების აღსრულებას. გააღო ყველაფერი, მარტო შკაფში-ღა თეთრეულობა იპოვნა.

ამასობაში ექიმიც მოვიდა. ძალიან ბეჯითად გასინჯა მკვდარი და გამოაცხადა, რომ საწამლავს მოუკლავსო. ეს უსათუოდ ასე ყოფილაო: ქალი ქვეშაგებში წოლილა, საწამლავისაგან მიძიმე ტკივილებით შეწუხებული გადმოგორებული ცოცხალ-მკვდარი ქვეშაგებიდამ ძირს და აქ დაუძინია საუკუნოს ძილითა. ექიმის აზრით, ქალს თითონ მოუწამლავს თავიო და კამმისარიც დაეთანხმა. ქალს რომ გული შერჩენოდა, უსათუოდ, ჯერ დამთვრალა და მერე მიუღია ერთი იმ საწამლავთაგანი, რომელიც უცნაურს სიზმრებ-შორის კაცს სულს დააღვიძებს ხოლმე. მკვდრის სახეზედ სულთა-ბრძოლას მარტო სასიამოვნო ბეჭედი დაემჩნია.

— სწორედ ეგრე იქნება. ერთი რაღაც ახირებული სიზმრებისა იქნებოდა, მოუვიდოდა ჟინი, მი-

იღებდა საწამლავს და ტკბილს სიზმრებში დაჰლევდა სულს.

პოლიციის აგენტი ბოიე ტანში გასწორებული იდგა და უღვაშებს იკვნეტდა ღრმა ფიქრებში წასული.

— თქვენ როგორ გგონიათ, ბოიევ! ჰკითხა კამმისარმა.

ბოიემ ხმა-ამოუღებელივ თავი გაიქნიე-გამოქნივა.

— თქვენა გგონიათ, რომ სხვას მოუწამლავს და ისე მოუკლავს? ჰკითხა ექიმმა.

-- სწორედ, უთხრა ბოიემ, — ცოტა მოფიქრების შემდეგ.

— რა საბუთით ჰფიქრობთ მაგას?

ბოიემ ხმა არ გასცა, დაიწყო სიარული ოთახში, თვალ-გაფაციცებით დასინჯა ყოველივე კუთხე. მერე მობრუნდა და უთხრა კამმისარს და ექიმს:

— ეხლავ მოგახსენებთ, რადაცა მგონია, რომ ეს ქალი სხვისაგან არის მკვდარი. ოგიუსტ, ჩაწერეთ ჩემი სიტყვები. ბატონო ექიმო, თქვენ რა გზითა ხსნით იმ გარემოებას, რომ ლამაზი საუცხოვო მოდის ქალი თავს იკლავს ეგრე გაშიშვლებული.

— იმ ზით, რომ გუშინ საშინლად ცხელოდა, საღამოს ჰეჰა-ჰუხილიც იყო.

ბოიემ მხრები აიჭიმა, ანიშნა ჯოხით პერანგო ტახტის მოაჯარზედ გადაკიდებული და განაგრძო:

— ამ აბლაბუდესაგან კაცს არ დასცხება. ამაში მე ვხედავ უსირცხვილო საქციელს ამ ქალისას

და სხვას არასფერს. ქვეშაგებზედ ატყვია, საცა წოლილა და ბალიშზედაც—საცა თავი სდებია. ნიშნები მთლად არიან დარჩენილნი. გვერდით, როგორც ქვეშაგებზედ, ისეც ბალიშზედ ატყვია, რომ სხვაც წოლილა. აბა გაისარჯეთ, ბატონო ექიმო, და უსუნეთ ბალიშს. ბალიშზედ იმისთანავე სურნელი სუნის უდის როგორც ქალის თმებსა, ხოლო მეორე ბალიშს კი, რომელზედაც სხვას სდებია თავი, სხვა სურნელი სუნია. აშკარაა ამ ქვეშაგებში ორნი წოლილან.

— შეიძლება.

— უეჭველად. სტოლთან არავინ მჯდარა ხილისა და შაქრის პურის საჭმელად, რადგანაც აქ სტოლთან სკამი არსად არის. სჩანს უსვამთ და უჭამიათ მწოლარეებს. სტოლი დათვის ტყავზედ მდგარა და იქით მიუდგამთ სწორედ იმ დროს, როცა ქალს გონება დაჰკარგვია და უგონოდ ქმნილი მომაკვდავი გადმოცურებულია ძირს; აქ ძილი მოპრევია, მიუღია რა ვნების ამშლელი სანახაობა. ქალი არ დაცემულა კი, განგებ ჩამოწოლილა ისე, რომ უფრო სპეტაკად და უფრო მშვენიერად დაჰნახებოდა მას, ვინც საყვარლად ჰყოლია და ვინც არის ამ ქალის მკვლელი... აბა ეხლა გასინჯეთ ჭიქები. რამდენიმე წვეთი ძირში დარჩენილის შამპანიური ღვინისა ერთში წმინდაა, მეორეში მღვრიე, ძირში რაღაც თხლესავით ეტყობა. ერთი ამ ორ ბოთლში მოწამლული ყოფილა. მკვლელს, უსათუოდ, ერთი

ბოთლი ქალისთვის მიუჩემებია, მეორე თავისათვის დაუდგამს. უკანასკნელი ნაძირალი თვითონ ბოთლი-
დამ არის დაღეული. აგურის ფერს ლაქაზედ ბო-
თლის პირას ეტყობა ტუჩების მიკარების ნიშანი...
ბოთლში, რომელშიაც წმინდა შამპანიური მდგარა,
ნახევარ ჭიქა ღვინო კიდევ არის, მეორეში კი წვეთიც
არ დარჩენილა. აშკარაა, მოწამლულის ბოთლის
მონარჩენი ბუხარში გადუღვრიათ. აი ნახეთ, ნაცარი
სველია. ამ ქალს ყურებში საყურები ჰქონია და ხე-
ლებზედ ბეჭდები. ერთისგან და მეორისაგანაც ცხა-
დი ნიშნებია. აბა, ბატონო ექიმო, კიდევ გგონიათ,
რომ ქალს თვითონ მოუკლავს თავი?

ექიმი ბეჯითად უგდებდა ყურს ბოიეს ნათქვამს,
მაგრამ მაინც კიდევ ემძიმებოდა თავის აზრის გამო-
თქმა.

— ეს ქალი რომ სხვისაგან არის მკედარი, მაგას
ექვი არა აქვს, ქალი საყვარელს მოუკლავს იმ გან-
ზრახვით, რომ გაჰჭურდოს. ეგ სულ ერთია—აგრე
თავდა-ყირაა მოკლული, თუ მერე დაუდვიათ ეგრე.
ეს კი ცხადია, რომ უტანჯველად მომკვდარა და
სრულს ნეტარებაში ყოფილა სიკვდილის დროს. ყო-
ველი ჩვენი ძებნა უნდა მიიმართოს იმის თუ იმათს
მონახვაზედ, რომელნიც ქალს აქ თავისთან მიღე-
ბული ჰყოლია. ამ ქალს აქ დროებით ჰქონია
ბინა, საცა ინახულებდა ხოლმე თავის საყვა-
რელს თუ საყვარლებსა. ეს სიმდიდრე, მისი ტა-
ნისამოსი, ეს საგანგებო თეთრეულობა ცხადად ამ-

ტკიცებს—რა გვარი ქალიც ყოფილა ეს უბედური....

ქვევით კარის რაკუნის ხმა მოესმათ. მოსამსახურე დედა-კაცმა გაოცებით შეჰხედა პოლიციის მოხელეებს.

— გააღეთ ჩქარა კარი, უთხრა კამმისარმა: უსათუოდ გამოძიებელია.

დედა-კაცი წავიდა და ბოიემ ხელახლად დაიწყო იქაურობის ჩხრეკა. მართლაც, გამოძიებელი მოვიდა და თან მოიყვანა თავისი სეკრეტარი და ერთი კიდეც ვილაც კაცი. კამმისარი მიეგება, წარუდგინა ექიმი და პოლიციის მოხელენი და უამბო, რაც პირველს გამოძიებაზედ შეეტყვოთ და გაეგოთ. მერე გამოძიებელი შეიყვანა იმ ოთახში, საცა მკვდარი იდო.

— მოსჩხრიკეთ ყველაფერი?

— დიად, მაგრამ ვერა ვიპოვეთ—რა, ყველაფერი წაუღიათ, მარტო თეთრეულობაღაა აქ.

— მაშ ქაღალდები ვერა იპოვეთ—რა?

— ვერა.

— მე მომივიდა სამინისტროდამ ქაღალდი და იქ ეწერა, რომ სიკვდილის მიზეზი რაღაც დიდად საჭირო ქაღალდების მოპარვა უნდა იყოსო.

ბოიემ შეჰხედა ექიმს.

— თქვენ გაქვთ რაიმე ცნობა იმაზე თუ ვინ არის ეს ქალი?

— განა თქვენთვის კი არ უცნობებიათ? მისი სახელი ელლა კერმედანია, საყოველღეოდ კი ლეა

მედანს ეძახოდნენ. იგი მდგარა ელისეის მინდვრებზედ ბაიორონის ქუჩაში. ავსტრიის ქვეშევრდომია და დაბადებულია ვენაში... რაც უნდა მოგვევიდეს, დამნაშავე უსათუოდ უნდა ვიპოვოთ? ვის მიანდობთ ამ მძიმე საქმისათვის ძიებას.

— ბოიეს, რომელიც ამ წუთის წინად წარმოგიდგინეთ. მან დაგვიმტკიცა შეურყეველის საბუთებით, რომ ეს ქალი სხვის ხელით არის მოკლული და არა თვითონ მოუკლავს თავი, როგორც ექიმი ჰფიქრობდა.

— ძალიან კარგი. ახლა თქვენ რა გზას დაადგებით, უფალო ბოიე!

— მე ორი თანაშემწე მყავს და ჩვენ სამივე ერთად ამ უბანს გადავაქოთებთ... დედა-კაცმა გვითხრა, რომ სარდაფში შამპანიური არა ჰქონიათ და ამიტომაც ჩვენ ყველაზედ უწინარეს ვეცდებით შევიტყოთ, ვისგან და სად უყიდნიათ შამპანიური. აი კიდეც ორი შაქრის პური. ამათს თაობაზედაც მაგასვე ვიქმთ. ამაებს რომ შევიტყოთ, იქნება მკვლელის ნიშნებიც შევიტყოთ. მერე უნდა შევიტყოთ, რამდენს საათზედ მოსულა აქ ეს ქალი, ეტლით, თუ ფეხით.

— მე მოგახსენებთ, უპასუხა მოსამსახურე დედა-კაცმა: წუხელ გვიან მოვიდა. მე ცხრა საათზედ სარეცხი მოვითანე აქ და აქ ჯერ არავინ იყო... ქალბატონი თავის დღეში ეტლით ამ სახლამდე არ მოვიდოდა ხოლმე: ბასტილიის მოედანზედ დააყენებდა და იქილამ ფეხით მოდიოდა.

— ეგ მეტად ძვირფასი ცნობაა ჩვენთვის.

გამომძიებელმა სხვა ყველაფერი დაწვრილებით გამოიკითხა, ნება მისცა გვამი წავსვენათ მორგში და იქ უნდა გაეკრათ. ყველაფერი დაბეჭდონ, რაც სახლშია, სთხოვა კამმისარს და მოხელეებს, რომ გულმოდგინედ მოეკიდნენ ამ საქმეს და ყველაფერი რაც, აღმოჩნდება, აცნობონ ხოლმე. წავიდა თუ არა, გვამი გაიტანეს და მორგში წაიღეს. კამმისარი და მოხელენიც წავიდნენ.

მარტო ერთი ბოიე იყო, რომ არ უყვარდა საქმე სახვალიოდ გადაედვა და თუმცა გვიან იყო, მაინც შეუდგა ძიებას. აიღო ერთი მუჭა ნაცარი ბუხრიდამ, გამოეთხოვა ქუჩაში ამხანაგებს და დაიწყო წანწალი ქუჩებში: იქნება ვიპოვო რამეო. აფთექის წინ რომ გაიარა, დაინახა, რომ კარის მინაზედ აწერია: „გამოცდილი ქიმიკოსი“.

— აი აქედამვე დავიწყოთ, სთქვა თავის-თავად და შევიდა აფთექაში. უამბო, რომ ერთმა კაცმა თავი მოიწამლა და საჭიროა ვიცოდეთ, რომელ საწამლავეთაო: აი ესლა ვიპოვე ნიშნადაო, დაუმატა და მიაწოდა ქალაქში გახვეული ნაცარი.

ქიმიკოსმა გასინჯა და სთქვა, რომ ამ ნაცრის გამოკვლევას ბევრი დრო უნდაო. ბოიეს ეგონა, რომ უსათუოდ სხვა მიზეზია, რომ თავიდან მიშორებსო, ამოიღო და აჩვენა თავისი ბილეთი პოლიციის მოხელეობისა.

— მე უარი არ მომიხსენებია, უთხრა დასწრობით ქიმიკოსმა: ხოლო ეს არის, რომ მართლა ამას

ბევრი ღრო უნდა. საწამლავი უსათუოდ სხვა სასმელში იქნებოდა გარეული და ამიტომაც ამ ნაცარში მეტად მცირედი ნაწილილა იქნება საწამლავისა.

— შამპანიურ ღვინოში იყო გარეული.

— შამპანიურ ღვინოში? იკითხა გაოცებით ქიმიკოსმა.

— დიად, ეგრე რად გეოცათ? ჰკითხა ბოიემ ყურ-აცქვეტით.

— დღეს დილით ჩემთან მოვიდნენ და მთხოვეს წამალი საწამლავისა, რომელიც შამპანიურ ღვინოში ყოფილიყო გარეული.

— დღეს დილით? მაშასადამე თქვენ ეხლავე შეგიძლიან გამოიცნოთ ამ ნაცარში იგივე საწამლავია, თუ არა.

— რასაკვირველია, ერთს წუთს მომითმინეთ.

ბებერი ქიმიკოსი შევიდა თავის ლაბორატორიაში და ხუთს წუთს უკან ისევ შემობრუნდა.

— ეს სწორედ იმისთანა საწამლავია, სთქვა მან.

— ეე!... დღეს მოვიდნენ წამლის სათხოვნელად?

— დიად.

— მერე, მიეცით?

— რა თქმა უნდა, მაშინათვე. გარდა მაგისა, ამ საწამლავს ძალიან ხშირად ჰხმარობენ მას აქედ, რაც მისი თვისება საქვეყნოდ შეიტყეს. ემაწვილკაცობა გაუფრთხილებელია... იგი ჰფიქრობს მარტო სიამოვნებაზედ და ის კი ავიწყდება, რაც საშიშარია. ტკბილ ამოვნების მწყურვალენი, სიცოცხლეს

სათათერაკოდ იხდიან. დილანდელი ამბავი ამის მიზეზით მომხდარიყო. ჩემთან ახალგაზდა ქალი მოვიდა წამლისათვის, ესე თერამეტის წლისა, თმა გაშლილი და შიშით თავ-ზარ-დაცემული. მე მგონია, აღრეც მინახავს ის ქალი.

— რა გვარი ქალია.

— მუშა-ქალია. ეგ საწყლები ძალიან ადვილად მიენდობიან ხოლმე გულის წყურვილსა და ჰგონიათ, რომ ერთი წვეთი ამ წამლისა სამყოფია, რომ კტბილ სიზმრებიანი ძილი მოჰგვაროს და მაჰმადის სამოთხე წარმოუდგინოს ისე, რომ უმანკოება არ შეუფინოს.

ბოიე ყურს უგდებდა ქიმიკოსსა, მაგრამ აზრით სხვაგან იყო. გამოჰკითხა ბეჯითად ყოველისფერი, რაც ახალგაზდა ქალზედ იცოდა ქიმიკოსმა, ჩაწერა ეს ყველაფერი და წამოვიდა.

გზა-და-გზა უნებურად თავის თავს ელაპარაკებოდა ხმა-დაბლა:

— ქალის მკვლელი იმ უბანში უნდა იყოს. უსათუოდ თითონაც უნდა დაეღივა შამპანიური მოწამლულ ბოთლიდამ, რომ ეჭვი არ აეღო ქალს. თვითონ ძალიან ცოტა დაუღევია, რომ არ მოკვდეს, და შინ რომ მოსულა, თავისი ელდა-ცემული საყვარელი გაუგზავნია წამლისათვის... ქალი ქიმიკოსთან აღარ მოსულა, სჩანს მკვლელი გადარჩენია საწამლავს... აქ ამ უბანში უნდა ძებნა. ხვალ შევუდგები ძებნას. ჩვენ, რა თქმა უნდა, ვიპოვით ვაჭრებს, რომელთაც

შამპანიური და შაქრის პური გაუყიდნიათ... იმათგან მსყიდველის ნიშნებსაც შევიტყობთ.

ბოიეს უხაროდა ეს ამბავი და ამ ყოფით შინ მივიდა და დაწვა დასაძინებლად.

II

ჩად დაიჭირეს მარასა?

ოიე, რომელსაც მინდობილი ჰქონდა მკვლე-
ლის პოვნა, უცნაური შეხედულობის კაცი
იყო. იგი იყო გძელი, გამხდარი; პატარა ფუს-
ფუსა თვალები ჰქონდა და თავი როგორც კვერნას,
ისე წვეტიანი. თუმცა ოც-და-ათისა და ბევრი ბევრი
ოც-და-ხუთმეტის წლისა იყო, მაგრამ თავი სრულიად
მოტვლეპილი ჰქონდა, მარტო ყურებ ზემოთ ორი-
ოდე ბალანი ეტყობოდა. ტანისამოსს ძალიან მოკ-
ლეს და ვიწროს იცვამდა, ამიტომაც კანჭები და
მკლავები, განსაკუთრებით უკანასკნელი, მეტად გძლად
ჩვენებოდნენ კაცსა.

მეორე დღეს ბოიემ და მისმა ორმა თანაშემ-
წემ მოიკრიბნენ მთელი უბანი და სალამოზედ ერთს
დანიშნულს ადგილას შეიყარნენ. თუმცა ბევრსა
სცდილიყვნენ, მაგრამ ვერაფერი შეეცყოთ. ბოიეს
ვერაფრად ეჭაშნიკა ეს ამბავი. ისევ აქედ-იქით დაი-

ქსაქსნენ იმ პირობით, რომ ოცდა ოთხს საათს შემდეგ იმავე ადგილას თავი მოეყარათ.

მეორე-ჯერ ყველაზედ წინ მოვიდა ამისი ამხანაგი ბორელი. ბოიემ ჰკითხა:

— არის რამე ახალი?

— გახლავთ, ბატონო ბოიე.

— აბა ჩქარა მიამბეთ.

— მე ვიპოვე მედუქნე, რომლისაგანაც ორი ბოთლი შამპანური ღვინო უყიდნიათ.

— ძალიან კარგი.

— მედუქნეს ჰქვია ბერარი. ღუქანი ლიონის ქუჩაზე აქვს რკინის გზის სადგურის ახლო. შაბათს წაღამოს ერთი ყმაწვილი კაცი, ესე ოცის წლისა, ძალიან ფერ-მკრთალი, თვალად კი გულდადინჯებული, მისულა და უყიდნია ორი ბოთლი საუკეთესო შამპანური და მიუცია თექვსმეტი ფრანკი. მედუქნეს უთქვამს ჩემს ბიჭს გაახლებო და ბოთლებს წამოგიღებსო, მაგრამ იმას არ უქნია, საჭირო არ არისო, აქავ ორ ნაბიჯზედ ვდგევარო.

— ნიშნები გამოჰკითხეთ?

ღიად, და დაწვრილებითაც ჩავწერე. მანამ მედუქნე სარდაფიდან ღვინოს ამოიტანდა, მედუქნის ცოლს უთვალთქვამდა ის ყმაწვილი კაცი და ცოლმა მითხრა, ასეთი ლამაზი იყო, რომ თვალი ზედ დამრჩაო, ასე ვიფიქრე, ქალი ხომ არ არის ვაჟურად ჩაცმულიო.

— ჰმ, წამოიძახა ბოიემ და აცქვიტა ყურები: ეგ ამბავი საჭიროა დავიხსოვოთ. ვაჟურად ჩაცმული

ქალიო... მითამ რა, განა არ შეიძლება. ნიშნები რა-
ლა სთქვა?

— აი, უპასუხა მოხელემ და ამოიღო აბგიდამ
რალაც ფარატინა ქალალდი და მოჰყვა კითხვას ხმა-
მალლა: ტანად კარგა მაღალი, კარგად მოყვანი-
ლი, მოხდენილი, იცის წლისა, შავი მშვიდობიანი
თვალები, წარბ-წამი წაბლის ფერი, ცხვირი სწო-
რე, პატარა პირი, სახით თეთრი, უღვაში ქერა,
ქერა გძელი თმები, სანახაობა მშვიდობიანი, ქცე-
ვა და მიხრა-მოხრა საგანგებო. ტანსაცმელი: თალ-
ხი მაუდის ჯუბა, პერანგი დიდის გადაკეცილის სა-
ყელოთი, შავი ყელსახვევი და პატარა რგვალი
შლიაპა. უეჭველად იმ უბანში დგას რადგანაც,
მედუქნის ცოლის სიტყვით, ხშირად მიდის-მო-
დის თურმე იმათ ფანჯრების წინ დილით თუ საღა-
მოთი.

— ძალიან კარგი.

ამ დროს ზედ მოადგათ ამათ მესამე ამხანაგიც
ოგიუსტი. ბოიემ გულსწრაფობით ჰკითხა:

— აბა, ოგიუსტო, თქვენც იზოვეთ კვალი რამე?

— დიაღ.

— მაღლობა ღმერთს.

— ბასტილიის და სენტ-ანტუანის შუა რომ
მედიანია იქ შაქრის პურის დუქანია. შაბათს საღა-
მოს რვა საათზედ ვილასაც უყიდნია იქ ორი გირ-
ვანქა შაქრის პური. ისინი, რომელნიც მე ვაჩვენე,
იქა ყოფილა თურმე ნაყიდი.

— ძალიან კარგი და მედუქნეს თვალთ კი უნახავს მსყიდველი?

— დიად, რადგანაც მსყიდველი დიდხანს ყოყმანობდა თურმე, იყიდოს თუ არა დიდი შაქრის პურიცა სავანშმოღ.

— ნიშნები გამოჰკითხეთ?

— გამოვკითხე, უთხრა პოლიციის მოხელემ და ამოიღო ამანაც ქაღალდი და მოჰყვა კითხვას: „შაბათს, 20-ს ივლისს, რვა საათი იქნებოდა სალამოსი, X-ის დუქანში ბასტილიის მოედანზედ შესულა ერთი ყმაწვილი კაცი, ესე ოცის წლისა, სწორედ ქალურის სახისა.

— აი იგივე საყურადღებო ნიშანი, სთქვა ბოიემ: კარგა — განაგრძეთ.

— ტანად კარგა მაღალი, ძალიან მართებულიად ჩაცმული, შავი თვალები, სწორე ცხვირი, პატარა პირი, უღვაში ღია წაბლის ფერი, თმა ქერა, სანახაობა მშვიდობიანი. ზედ ეცვა ჯუბა, ჟილეტკა და შალვარი თალხის მაუდისა, შლიაპა რგვალი ეხურა. იგი ჰგავს ან ქარგალსა ან მოხელესა, კაი ჯამაგირის მქონესა. არ იციან იმ უბანში სცხოვრებს თუ არა. მედუქნესაგან პირველი ნახვა იყო იმისი.

— ძალიან კარგი, ნიშნები იგივენი არიან, დაიძახა ბორელმა.

— სწორედ, სთქვა ბოიემ: ბორელმა სარდაფი იპოვნა, საცა ორი ბოთლი შამპანური უყიდნია იმ ვაჟბატონსავე. ეხლა ის, ქალია თუ კაცი ჩვენს ხელ-

შია. დღეს ესეც გვეყოფა; ხვალ კი მოირბინეთ ყველა ახლო-მახლო ქუჩები და მედუქნეებს ჰკითხეთ, ხომ მათგანმა არაფერ იცის მაგ ნიშნების კაცი. მე თვითონ ლაკუეს ქუჩას მოვივლი.

— აქავ შევიყაროთ?

— აქავ; მომეცით მე ეგ ნიშნების აღწერილობა. მე დღესვე მოხსენებას მივწერ ბრალმდებელს (პროკურორს), რომელსაც მინდობილი აქვს ეს საქმე.

ამის შემდეგ ჩუმად-მაძიებელნი დაიშალნენ.

ძლივს ბოიემ ხელში ჩაიგდო საბუთები. უეჭველია. დაფარული მკვლეელი სწორედ ის უცნაური ქალურის სახის ყმაწვილი-კაცი უნდა იყოსო. ეხლა ისლა დარჩენოდა, რომ შეეტყო მისი სახელი და დაექირა. რომ კვალი ამ საქმისა არ წაიშალოს და საქმე კარგად წარიმართოს, პოლიციამ ერთხელაც ფეხი აღარ შედგა იმ სახლში, საცა ქალი იყო მოკლული და ხმაც დააგდო, რომ სხვა-და-სხვა გარემოებისა გამო თვითონ საქმეც მოისპოო.

მეორეს დღეს ბოიე წავიდა ლაკუეს ქუჩაში, დაუარა ზოგიერთა სახლების კარის-მცველებს და ჰკითხავდა, თქვენს სახლში ხომ არა მდგარა ამა და ამ ნიშნების ყმაწვილი-კაციო, რომლის სახელიც და გვარიც როგორღაც გადამავიწყდაო. ამ სახით შემოიარა ექვსი სახლი და ვერსად ვერა გახდა-რა. მეშვიდე სახლში კარის მცველი არ ყოფილიყო. ბოიე ავიდა კიბეზედ თავამდე, მერე ისევ ძირს ჩამოვიდა და ჰფიქრობდა, ნეტა ვისა ვკითხოვო. სწორედ ამ

დროს დაბლა სართულში მდგომმა ბაყალმა კარი გააღო და მკვახედ ჰკითხა, რა გინდაო.

— მე ერთს ყმაწვილ-კაცს ვეძებ, სახელი კი აღარ მახსოვს, უპასუხა ჩუმი-მამიებელმა ბოიემ: შგონი აქ კი დგას.

— ვინ არის?

— არ ვიცი.

— ბიჭოს, კაცს ეძებთ და არ იცით კი, ვინ არის.

— უკაცრაოდ, კარგად ვიცი, უპასუხა ბოიემ და გამოუცხადა ნიშნები.

— ეგ ახალ-გაზდა ბიჭია, რომელიც აი ზემო სართულში დგას; ფერანია გვარად, ბრინჯაოს ქარხნის ქარგალია.

— ღიად, სწორედ მაგას ვეძებ. ფერანი ჰქვია... სწორედ ეგ არის, ეგ...

— მორის ფერანი.

— მაშ აქა დგას მესამე სართულში? განიმეორა ბოიემ და გამობრუნდა, რომ კიბეზედ ხელახლად ავიდეს.

— ეხლა აქ აღარ არის, გადავიდა.

— ნუ თუ? როდის?

— ორი დღეა.

— სად გადავიდა?

— მე იმისთვის არ მიკითხავს და იმას კიდევ ჩემთვის არ უთვამს.

— ნება მომეცით ორიოდ რამ გკითხოთ, სთქვა ბოიემ და შევიდა გაოცებულ ბაყლის დუქანში.

— მე პოლიციის ჩუმად-მაძიებელი ვარ და ვეძებ მორის ფერანსა. მე გთხოვ მიაშოთ ყოველისფერი, რაც იმაზედ იცით.

ელდა-ცემული ბოიეს სიტყვებითა, ბაყალმა ღუქნის უკანა ოთახში შეიყვანა და აჩქარებით უთხრა:

— მე ბევრი არა ვიცი-რა. ძალიან ცოტად ვიცნობდი. მაინც მკითხეთ, რა გინდათ და რაც ვიცი მოგახსენებთ.

— მორის ფერანი ჰკვიანად სცხოვრებდა?

— ძალიან, სწორედ ჰკვიანობის მაგალითი იყო. ყოველ დილას, როცა ქუჩის პირსა ვგვიდი, მე მინახავს ის მიმავალი სამუშაოდ. ჩემის ღუქნის წინ გამოივლიდა ხოლმე.

— ამ სამის დღის წინად გინახავთ?

— სამის დღის წინად... კვირას?... არ მინახავს. უქმე ღლეობით გვიან იღვიძებდა და იმ დღეს მართო სალამოს ოთხს საათზედ ვნახე. მე მითხრეს, რომ სოფლად გავიდაო რამდენიმე ხნით. მეორე დღეს ორშაბათს მისი და მოვიდა, სახლის პატრონს გაუსწორდა და ავეჯი გადიტანა. მგონია, ავეჯი სულ გაყიდა და ძმასთან წავიდა სადღაც სოფელში.

— თქვენ გესმით ხოლმე, როცა ამ კიბეზედ ღამე დადიან.

— სრულგებით არა. ჩემი ოთახი სახლის სხვა მხარეზეა და იქ არა ისმის-რა.

— ხომ არ იცით, ფერანს ვისთანმე ჰქონდა რაიმე მახლობლობა, თუ არა?

— არა, მეტად მშვიდი და მორცხვი ყმაწვილი-
კაცია. როცა მინახავს, სულ მარტო მინახავს... უსა-
თუოდ, სულ უბრალო საქმეზედ დაეძებენ იმას, თო-
რემ არა მგონია იმას რაიმე ავ-კაცობა ჩაედინოს.

— სულ უბრალოა, შინაური საქმეა. მაგრამ
მარტოც რომ მდგარიყო საქმელ-სასმელი ხომ უნდა
ეყიდნა სადმე. იქნება იცოდეთ, სადა ჰყიდულობდა,
ან ვინ უზიდავდა.

— ბაყალია ამ ქუჩის ყურეში, ის უზიდავდა,
უპასუხა ბაყალმა.

ბოიემ მადლობა უთხრა და წავიდა ქუჩის ყუ-
რეს დუქნისაკენ. თვითონ მელუქნე შინ არ დაჰხვდა,
ცოლი კი იქ იყო. ცოლმა მიიღო მუშტარი და
უთხრა, გვიბანეთ რა გნებაესო, მე ჩემს ქმარზედ
ნაკლებ არ ვიცი ვაჭრობის საქმეო. ბოიემ ხმა-დაბ-
ლა უთხრა მიზეზი მოსვლისა. პირველს ხანს ქალი
შეჰკრთა, როგორც ყოველი ბურჟუა პოლიციის ხსე-
ნებაზედ. მერე კი გაუხარდა კიდეც რადგანაც ქო-
რიკანაობა უყვარდა და ეხლა ეძლეოდა შემთხვევა
ეპორავნა რამ მეზობლებზედ. ქალმა მიიწვია ბოიე
სასადილო ოთახში.

— აბა რა გნებაეთ, მიბძანეთ, უთხრა ქალმა
ბოიეს, როცა მარტოდ დარჩნენ.

— მორის ფერანს იცნობთ?

— მორისსა, აი ლამაზ ბიჭსა, ოცის წლისას,
ქერა-თმიანს, მშვენიერ თვალებიანს, რომელიც ლა-
კუეს ქუჩაში იდგა?

— დიად.

— რაღა თქმა უნდა, ვიცნობდი.... ხშირად დადიოდა ჩვენთან... ის სწორედ უმანკო ბაშვია. გაწითლდებოდა ხოლმე, როცა თვალებს გავუშტერებდი... განა იმას დაუშავებია რამე? არ დავიჯერებ, არა და არა.

— არაფერი, ქალბატონო. უეცრად გაქრა და ჩვენ ვშიშობთ, ვაი თუ აუტყხეს რამე და ამისთვის დავეძებთ.

— ნურას შიშობთ, ბევრი, ბევრი რამ რომ ასტეხოდა, ქალი ვინმე მოიტაცებდა, უპასუხა ლამაზმა მელუქნის ცოლმა სიცილით.

— უკანასკნელად როდის ნახეთ ის?

— მგონი იმ წუთს, როცა დაიკარგა, უპასუხა მხიარულად ქალმა.

— მაგითი ვითომ რის თქმა გნებავთ?—ჰკითხა ბოიემ და სმენად გადიქცა.

— მე ვნახე შაბათს საღამოს.

— წარსულის შაბათს?

— დიად. მე თეატრიდამ მოვდიოდი. თან მომდევდა პატარა ბიჭი, რომელიც ჩემს ქმარს გამოეგზავნა გამოსაცილებლად. ბასტილიის მოედანზედ ვნახე მორისი. ვილაც ახალგაზდა ქალს, ძალიან ლამაზს, გადაჰხვეოდა და ისე მოდიოდა. ასე მხურვალედ ჰკოცნიდნენ ერთმანეთს, რომ მე მათს მაყურებელს სისხლი ამიდუღდა. მე თვალი მოვარიდე და დავინახე კი, რომ ორნივე მორისის სახლისაკენ წავიდნენ.

— ძლივს!... მე მაგაზედ დარწმუნებული ვიყავ! ღაიძახა გახარებულმა ბოიემ.

ამდენის ძებნის შემდეგ კვალი გამოუჩნდა; ამაზედ ეჭვი არაფრისა იყო.

— რომელს საათზედ იყო? ჰკითხა ბოიემ.

— თორმეტის ნახევარი იქნებოდა.

— სწორეა... თქვენ თვალი მოჰკარით, საილამ მოვიდა ქალი?

— არა, როცა მე დავინახე ერთად მოდიოდნენ გადახვეულნი და ჰკოცნიდნენ ერთმანეთს. არც კია გასაკვირველი: მორისი ძალიან... იცით? ძალიან ლამაზი ბიჭია.

— ქალი მაინც კარგად გასინჯეთ?

— არც ძალიან კარგად. მარტო ერთის წუთით ვნახე, როცა სანათურს წინ გამოუარეს: ქალიც საკვირველი ლამაზი რამ იყო. ეტყობოდათ, რომ ერთმანეთის დიდი ტრფიალნი არიან.

— ახალგაზდა ქალი იყო, ქერა თმიანი, შუათანა ტანისა?

— სწორეს ვერ გეტყვით. თქვენც იცით, რომ ბნელაში შავსა და თეთრ თმას კაცი ვერ გაარჩევს.

— ლამაზად იყო ჩაცმული?

— მგონია. აკი მოგახსენებთ, ღამე იყო და ბასტილიის მოედანი კარგად არ არის ხოლმე გაჩაღებული.

— თქვენ მითხარით, რომ ლაკუეს ქუჩისკენ წავიდნენო.

— დიად, ჩვენ თვალიდამ მიგვემალნენ, როცა ლაკუეს ქუჩას შეუხვიეს.

— თან გაჰყევით?

— არა. პატარა ბიჭი ჩემის ქმრისაგან გამოგზავნილი ჩემთან არა სდგას და მე ვთხოვე პატარა გავისერნოთ ბუღვარზედა-მეთქი. მშვენიერი ღამე იყო და ჩვენ დავსხედით მიწარებულის კუთხეში, საცა უფრო ბნელოდა და არავინ დავგინახავდა.

ამას რომ ამბობდა, ლამაზი, მედუქნის ცოლი წამოწითლდა; ბოიემ კი, ვითომ ვერა შეამჩნია-რა, ხელახლად ჰკითხა:

— საკვირველი არ არის.... დიდხანს დარჩით ბუღვარზედ?

— დიად, ორ საათამდე... ძალიან ცხელოდა... ელვა-ქუხილს აპირობდა... თქვენც იცით, ოთახებში...

— დიად, დიად, ვიცი.

— ყური ხომ არ მოგიკრავთ, რას ჰლაპარაკობდნენ?

— რამდენსამე სიტყვას... რომელსაც ტრფიალნი ეუბნებიან ხოლმე ერთმანეთს... როცა ღამით შინ მოდიან... მორისი ეუბნებოდა: „მე ვიტანჯებოი, უშენოდ სიცოცხლე არ შემიძლიანო.“ ქალი უპასუხებდა: „მე მიყვარხარო და ნეტავი შენს გულზედ სული დამელიოსო.“

— მერე შინიდან გამოსული მორისი არ გინახავთ? ხომ არ გამოუვლია თქვენ წინ მორისსა?

— აბა უცნაური კითხვა ეგ არის. აკი მოგახსენეთ, შინ მიდიოდნენ და ყელთამდე უყვარდათ ერთმანეთი-მეთქი.

— მართალს ბძანებთ. მადლობელი ვარ. იმ ღამის შემდეგ აღარ გინახავთ მორისი?

— აღარ. მერე ერთხელ იმისი და ვნახე. ამ საღამოს დღის წინად ჩვენთან მოვიდა, თოკების სასყიდლად... მგონი ორშაბათი იყო.

— კიდევ მადლობას მოგახსენებთ, ბატონო, მაგ ამბებისათვის. ხომ არ იცით, მეგობრები ჰყვანდა ვინმე?

— არ ვიცი.

— მე მგონია, მეტი იქნება, რომ თქვენს პატარა ბიჭსაც გამოვკითხო. რაც თქვენ იცით, იმაზედ მეტი იმას ხომ არა ეცოდინება-რა.

— არა მგონია, უპასუხა ქალმა და წამოწითლდა.

— მშვიდობით, ბატონო, უთხრა ბოიემ და გამოვიდა გარედ.

მარტო რომ დარჩა, გაიშინჯა საათი და დაუწყო თავის თავს ლაპარაკი:

— მე მოხსენების დაწერას მოვასწრობ კიდევ. ეხლა მთელი ეს საქმე ისე ცხადია, როგორც ხელისგული. ახალ-გაზდა ქარგალს უნახავს ლამაზი ქალი ბრილიანტებში. უნახავს, რომ ის ქალი კვირაში ორჯელ მოდიოდა თავის დროებითს ბინაზედ, რომელიც ქარგლის ოთახის პირ-და-პირ არის. ქარ-

გალს უფიქრია, ეს ქალი რომ თავის ბრილიანტებით ხელში ჩავიგდო, სამუდამოდ ლუკმა-პურს გავიჩენო. რადგანაც ლამაზია, მალეც გააბამდა ქალს მახეში. უსათუოდ ყოველთვის წინ დახვდებოდა, გაიცნობდა ერთმანეთის შესაყრელად ქალის სადგურს აირჩევდნენ: ყმაწვილი კაცი მოართმევდა შაქრის პურს და შამპანურ ღვინოს, რომელიც თვითონვე უყიდნია რვა საათზედ. ღვინო მოუმზადებია საწამლავით, როგორც რიგია და თერთმეტს საათზედ წასულა, რომ ლამაზს ლეას წინ დახვედროდა. გადუხვევნიათ ერთმანეთისათვის ხელი და წასულან ლაკუეს ქუჩაში. ქალი თავისთან შესულა და ყმაწვილი-კაცი თავის სახლში შებრუნებულა, წამოუღია თავისი სამზადისი, გადმოუჭრია ქუჩა, შესულა ლეას ოთახში და ლეა დახვედრია ქვეშაგებში მწოლარე. მაშინვე თვითონც გვერდთ მოსწოლია და სიცილში, მხიარულებაში, ამოვნებაში უსვამთ და უჭამიათ. საწამლავს მალე გაუჭრია და ქალი მომკვდარა ხვევნაში და კოცნაში. მერე აუღია, მკვდარი დაუდვია დათვის ტყავზედ, თვითონ გადმოუქოთებია ყუთები და ზანდუკები, რაც ძვირფასი ნივთეულობა ყოფილა მოუკრებია და წაუღია შინ. გულ-დაჯერებული წასულა, რომ ამ ამბავს მხოლოდ მაშინ შეიტყობენო, როცა ლეას მოსვლის დღე იქნებაო, რადგანაც გოგო მაშინ მოვა ოთახების დასაწმენდად და დასალაგებლადო. რამდენსამე ხანს შემდეგ თვითონაც მოჰკიდებია საწამლავი, რომლისაც, იქნება, წინდაუხედაობით თვითონ

ნაც ერთი ყლუბი როგორმე დაუღეგია; გაუგზავნია მაშინვე თავისი და წამლისათვის აფთეკაში. იმის-და საუბედუროდ, იმავე დღესვე კი გამომჟღავნდა ეს ამბავი. აბა, რასაკვირველია, ელდა ეცემოდა და მაშინვე გაქცეულა პარიჟიდან და დისათვის უთქვამს ავეჯი გადმოიტანეო. ეხლა, როცა საქმის ვითარება ვიცით და მკვლელის სახელიცა, თვითონ იმისი პოვნა ადვილია.

იმავე ღამეს ბოიემ ყველაფერი ეს მოახსენა გამომძიებელს და მეორე დღეს, მიიღო ბძანება მორისის დაჭერისა.

სამი თთვის განმავლობაში ამაოდ ეძებდა ბოიე მორისსა და ბოლოს კი მაინც იპოვა მარტო იმის წყალობით, რომ მორისის და თვითონ მოვიდა ლაკუეს ქუჩაში, რომ შეეტყო სესილის წიგნით ნაუწყი ამბავი მასზედ, რომ ვიღაცა მოეკლათ, თუ მომკვდარიყო 20-ს ივლისს ლაკუეს ქუჩაში. მეზობლებმა იცნეს ამელი და შეატყობინეს ბოიეს, რომელიც თან აედევნა ამელის და ამით შეიტყო, საცა დგას მორისი. მეორე დილას, როგორც წინააღმდეგ ვიცით, ხომ დაიჭირეს კიდევ მორისი.

III

იზა მკედანზედ გამოდის.

ეორეს დღეს სალამოზედ შემდეგ მორისის დაჭერისა დიდი ბრწყინვალე წვეულება იყო ლამაზ სახლში ოტელიში, რომელიც მთელმა პარიჟმა კარგად იცოდა და რომელიც იყო ბულონის ტყის სიახლოვეს. ვარაყიანი ქუჩის მესერი და უშველებელი ზვავი ყვავილებისა შიგ შუა ეზოში გაჩაღებული იყო ჩირაღდნებითა და სხვა და სხვაფერ სანათურებითა. შესავალ კარის ორივე მხარეს უშველებელი ხომლები იდგა და თვითონ შესავალ კარზედ შეკრული იყო კარავი ზავერდისა ოქრომკედის ფუნჯებითა. ფანჯრები სახლის ორივე სართულისა, მალღები და ვიწრონი, ბრწყინავდნენ სინათლითა; ბალი სახლთ უკან განათებული სხვა და სხვა ფეროვან სანათურებითა სხივოსანს დისკოს ემსგავსებოდა.

ღამის თერთმეტს საათზედ უხვად მორთულს ოთახებში და ბალის ხეივნებში ბუზსავით ირევოდნენ სტუმრები, რომელთ შორის ნახავდით ყოველ წოდების კაცსა, ხოლო ყველაზედ ბევრნი არტისტები იყვნენ. მრავალი ხალხი გარს დასტრიალებდა პარიჟში გამოჩენილს ლამაზს ქალებსა.

ამ ბრწყინვალე გუნდში ორი კაცი ღინჯად ერთად დადიოდნენ და დარბაისლობა მოსამართლეებისა ზედ სახეზედ ეწერათ. ერთი იქნებოდა ორმოც-და-ათისა და მეორე ორმოცის წლისა. უკანასკნელი ძალიან ლამაზი კაცი იყო.

— საყვარელო ამხანაგო, უთხრა უხუცესმა, როგორც ეტყობოდა ამ სახლის შინაური იყო: მოდი აი ბექზედ გადავდგეთ და მოვწიოთ, ისა სჯობია. აქ მეტად ცხელია.

— არა, ჩემო პატივცემულო მწრთველო, ერთი კიდევ შემოვიაროთ ეს ოთახები. მე მინდა ერთხელ კიდევ მაინც დავინახო ის ქალი.

— მაგისათვის რამოდენა ხალხში უნდა გავძვრეთ და გამოვძვრეთ, იცით! მოთმინება იქონიეთ მეთქი. მე ამას წინად თქვენზედ მელაპარაკებოდა.

— ნეტა რა უნდა ეთქვა ჩემზედ? არც კი მიცნობს.

— თქვენ მეუბნებით, რომ არ მიცნობსო, მაგრამ კვალში კი ჩასდგომიხართ, უკნ დასდევთ, საცა კი მიდის, ანთებულს თვალს არ აშორებთ. როცა ისე უნებლიედ შემოგხედავთ ხოლმე, სახეზედ ალიმუღი აგლით, წითლდებით როგორც მორცხვი ბაშვი და თუ კაბის შრიალიც მოგესმათ, ჟრჟოლა მოგივლით ხოლმე. თქვენ ამბობთ არ მიცნობსო, ბატონო, და იმას თქვენს მეტი არავინ ახსოვს. ხომ ნახეთ, სასტუმროში რომ მიდიოდა, თვალით ვიღასაც დაეძებდა.

— ახლა თქვენ გინდათ დამარწმუნოთ, რომ მე მეძებლა რაღა?

— მაგას ექვი არა აქვს... ამ სამის დღის წინად იუსტიციის მინისტრის ბალში მკითხა თქვენი ვინაობა. მე ვუთხარი, ახალი გამომძიებელია-მეთქი, პუატიედამ, ოსკარ ვერშემონი-მეთქი. მაშინ მკითხა: მგონი მაგას მიანდეს საწყალ ლეა მედანის საქმეო. აი ხომ ხედავთ, ჩემო მეგობარო, სცოდნია, ვინცა ხართ და თქვენზედ თვალიც სჭერია კიდევ.

— ჩემზედ კი არა, უფრო საწყალს ლეა მედანზედ, რომელთანაც, ამბობენ, მაგას დიდი მეგობრობა ჰქონია.

— არა მგონია.

— მაგას თავი დავანებოთ. ერთი მითხარით დასასრულ, ვინ არის ეგ ქალი? მე არა ერთხელ მიკითხავს თქვენთვის ეგევე და თქვენ ყოველთვის ამას მეუბნებით სიცილით: „ძალიან დიდი და გავლენიანი ქალიაო და ამაზედ მეტი კიდევ ისაო, რომ მთელს პარიჟში მაგას სილამაზით არავენ არა სჯობიაო.“ მე აქედამ ვერა შევიტყე-რა. თუ ღმერთი გწამთ, მითხარით ვინ არის?

— ძალიან კარგი, მე გეტყვით ყველაფერს, რაც კი მაგ ქალზედ ვიცი. მაგრამ ღვთის-გულისათვის აქედამ გავიდეთ, თორემ ლამის სიცხემ სული ამომართოს. წავიდეთ, საცა სწევენ, იქ ცოტა ხალხია.

ჩვენმა მეგობრებმა გასწიეს და შევიდნენ ჩიბუხის მოსაწევ ოთახში, რომელიც ბალისაკენ იყო და მოუკიდეს სიგარებს.

— მე გულ-ახილად გეტყვით ყველაფერს, დაიწყო ვერშემონის მოსაუბრემ: რას აკეთებს ეგ დედაკაცი? არ ვინ იცის. მისი ცხოვრება ყველასათვის საიდუმლოა; ყოფა ქცევა სამაგალითო და უჩირქო აქვს და მეტად მდიდრულად სცხოვრობს. საიღამა აქვს მაგოდენა ფული? არ ვინ იცის. იმპერატორის სასახლეში კაი თვალთ უყურებენ და ხშირად დაიარება გარეშე საქმეთა სამინისტროში. ზოლო აფიციალურად არსად არ არის მიღებული. აი ნამდვილი. ახლა ჭორებს დაუგდეთ ყური. ამბობენ, რომ გერმანელებისაგან გამოგზავნილი მზვერავი, მოლდავანის ქალიაო და არა ჩვენებული და პრუსია ჯამაგირს აძლევსო. ზოგნი ამბობენ, რომ ნაპოლეონისათვის ბევრს ფულებს შოულობდაო, სხვანი ამტკიცებენ, რომ ნაპოლეონის ხასააო და მე კი მგონია, თუმცა ვერ დავამტკიცებ კი, რომ ეს სულ ტყუილი ჭორებია. სახელად ჰქვიან იზა-ჟორჟინა ზინსკა. თავადის შვილის ოჯახისაა. საფრანგეთში მოსულა რამდენიმე წლის წინად. აქ შეუერთავს მდიდარი ფინანსისტი ფერნან სეგლენი. ამის გამო ეხლას ქვრივი სეგლენია, მაგრამ ყველანი ეძახიან „ლამაზი იზა სეგლენ ზინსკაო.“ ბანკირი სეგლენი, როგორც ყველა ბანკირები, რომელნიც თავადის შვილის ქალს ირთავენ, გაკუტრდა. მერე მოკვდა კიდევ

გიჟების სახლში და ქერიგმა იზამ თავისი მზითვეი უკანვე მიაღო. ეხლა ძალიან მდიდარია და ყველას გულახდილად ეუბნება, რომ მინდა შევიყვარო ვინმეო და შერთვით კი არავის შევირთავო. აი ყველაფერი რაც იმაზედ ვიცოდი და ვიცი... ერთი ეს მი-თხარით რაზედ ჩაფიქრდით ეგრე ღრმად?

ყმაწვილმა კაცმა თვალი ბაღს გაუშტერა.

— აჰა, განაგრძო პირველმა: რა კარგი ვქენით, რომ აქ შემოვედით. სასტუმრო ოთახებში არა მგონია მივეშვით ვისმე იმის სანახავად, აქ, ვერა ხედავთ? თვითონ მოდის ჩვენსკენ, თითქო რაღაც ანდამატი იზიდავსო.

ყმაწვილი კაცი მარდად უკუ იქცა ფანჯრიდამ, თავი ჩაღუნა და გულზედ ხელი წაივლო. თვალი თვალს შეახვედრეს ქალმა და ამან.

— დასწყევლოს ღმერთმა, და თქვენ აღარა ხუმრობთ, მართლა გიყვართ ეგ ქალი. უნდა მივიღოთ რაიმე ზომიერება, თორემ შენი მტერი, უთხრა სიცილით მეგობარმა.

ახალგაზდა ქალი, რომელსაც სიყვარულის ცეცხლი ჩაეგდო ვერშემონის გულში, სწორედ ღირსი იყო სიყვარულისა. ქალი მოდიოდა თაყვანის მცემლებით გარს მოხვეული და ბრწყინავდა თავის მომხიბლავის სიტურფითა. თვალად ოცისა თუ ოც-და-ხუთის წლისა იქნებოდა.

რაც უნდა ავწეროთ მისი სიტურფე, მაინც სიტყვით შეუძლებელია გამოხატოს კაცმა მოხდენილო-

ბა, მიხვრა-მოხვრა და ყოველივე საგანგებო ღირსება იმ მართლა და საუცხოვო ქალისა.

ყოვლად მშვენიერი იზა სეგლენ-ზინსკა საგანგებოთ იყო მორთული. ეცვა აბრეშუმის თეთრი, ვიწრო კაბა, ახდილი გულის-პირი აჩენდა შუქ ფენილს გულ-მკერდსა და ყარყატა ბროლის ყელსა და გძელი ხელთათმანი თითქმის იდაყვამდი ჰფარავდა ხელებს, ისე პაწაწებს თითქო ბაშვის ხელებიაო. მის სიტუროფეს ისეთი ზედ მოქმედება ჰქონდა კაცზე, რომ დანახვის უმაღლ ყველა კაცი აღტაცებით წამოიძახებდა:

— აჰ, რა ლამაზია!

მშვენიერმა იზამ თავისი თვალი ვერშემონის თვალს შეახვედრა. ჟრჟოლამ დაუარა ტანში ვერშემონს, ვერ გაუძლო მის ცეცხლ-მოკიდებულოს თვალს და უნებლიედ ხელიდამ სიგარა გააგდო.

— აბა ეს შემთხვევა ხელიდამ არ გაუშვა, უთხრა მისმა მეგობარმა, ხელი მოჰკიდა და წაიყვანა იზასკენ, რომელსაც გარს ეხვია აუარებელი ხალხი.

ოსკარ ვერშემონი გაჰყვა ისე რომ არც კი ესმოდა სად მიდის, ანუ უკეთ ვსთქვათ, სად მიჰყავთ.

მეგობრები რამდენსამე საფეხურზედ ჩამოვიდნენ და გაემართნენ სახლის პატრონისაკენ. ორი ბიჯი აღარ დარჩენოდა იზამდე, რომ ოსკარი უეცრად შეჩერდა, თითქო გაქეზვდაო.

— მშვენიერო მასპინძელო, უთხრა ოსკარის მეგობარმა: ნება მომეცით მთელი ჩემი აღტაცება გამოვსთქვა. თქვენ უმშვენიერესი, უტუტურუესი რამა

ხართ ქალთა შორის, თქვენ ხართ მნათობი, რომლის გარეშემო ჩვენ ყველანი ვტრიალებთ.

— თქვენც ყველაზედ უფრო საყვარელი და სიამოვნო ხართ მამა-კაცთა შორის.

— ნება მომეცით წარმოგიდგინოთ ჩემი ახალგაზდა მეგობარი ოსკარ ვერშემონი, ყველაზედ უფრო გულმხურვალე თაყვანის მცემელი თქვენი.

— მე დიდად მოხარული ვიქნები, თუ ამ ჩემს უკეთესს მეგობარს და მრჩეველს მათივე დე ტალიესთან ერთად გნახავდეთ ხოლმე ჩემს სახლში ჩემს დანიშნულ საღამოებზედ.

ახალგაზდა გამომძიებელს გულმა ფეთქა და უწყო, როცა იზას მომხიბლავი ღიმილი დაინახა. ისე გაშტერდა, რომ არ იცოდა რა ეთქვა პასუხად და ხმა ამოუღებლივ ეჭირა თავის მთრთოლარე ხელში გამოწვდილი მშვენიერი ხელი იზასი.

— მე მაგას უდიდეს... ბედნიერებად დავსახავ, უთხრა ბოლოს როგორც იყო: მე არ ვიცი, სხვა მაგაზედ უმაღლესი ნეტარება იქნება რამე კიდევ...

მატიე ღიმილით შეჰყურებდა თავის მორცხვს მეგობარსა და თვალი უყო იზას, თითქო ეუბნებო: „რაო, განა არ გითხარით, რომ გაგიყვებით უყვარხართ მეთქი“.

ამ დროს დარბაზიდან მხიარულის ვალსის ხმა მოვიდა. მათივე მიზეზად ეს აიღო, რომ თავისი მეგობარი გამოეყვანა იმ უხერხო მდგომარეობიდან, რომელიც თითქმის სასაცილოდაც ჰხდოდა.

— გესმით, საყვარელო ოსკარ, ვალსს უკვრენ, უთხრა მათივმ: თქვენი ახალი ნაცნობი ვერ ბედავს სატანცოდ გაგიწვიოთ, თუმცა თქვენთან ტანციობის სურვილით კი იწვის.

— ბოდიშს ვიხდი; მე ისე გამაშტერა თქვენმა სიტუტეფემ, რომ მართლა და ვერ გამიბედნია გთხოვოთ ჩემთან ტანცაობა.

— წამობძანდით, უთხრა იზამ და მიაწოდა ხელი.

შევიდნენ საბალო დარბაზში. იზა სიამოვნებით ბრწყინავდა, ოსკარი კი, უნდა ვსთქვათ, გაუბედავად მიდიოდა, მთელი ტანი უთრთოდა, თითქო მთვრალიაო, ანუ ციება აძაგძაგებსო. როცა კი დარბაზში მოხვია ხელი მის ლელწამს ტანსა, თავის მხარზე მისი ხელი იგრძნო და თვალთა წინ დაინახა მთელი სიუხვე მის თოვლივით თეთრ გულ-მკერდისა, გაფითრდა და კინალამ არ წაიქცა, მაგრამ ძალიან მალე დაიმორჩილა გულის ღელვა, მაგრა მიიკრა გულზედ იზა, თვალი თვალში გაუყარა და სთქვა:

— ოჰ, ღმერთო, რა ბედნიერი ვარ!

— რაო, რა სთქვით? სწრაფად ჰკითხა იზამ.

— უკაცრაოდ... არაფერი.

და წავიდნენ ტრიალით იმ დიდს დარბაზში. ორივენი კარგი მოტანციენი იყვნენ და ყველანი შუბრით უყურებდნენ ამ ვნებით აღვსილს ქალ-ვაჟსა, რომელნიც ტრიალებდნენ მუსიკის ხმაზედ რალაც ნეტარებით სავსე აღტაცებითა.

ვალსის მერმედ, ოსკარს უნდოდა იზა წაეყვანა პეტარა სასტუმრო ოთახში, ეგონა დაიღალა და მოსვენება უნდაო. მაგრამ იზამ ხელ დანდობილმა მის ხელზედ, უთხრა:

— არა, არ დავჯდები თუ თქვენი ნებაც იქნება, ესე მოვიაროთ სულ ყველა ოთახები.

— თქვენ ვერ წარმოიდგენთ, რა ბედნიერი ვარ... ყველანი შურით დამიწყებენ ცქერას.

— საშურველი რა არის აქ?

— განა საშურველი არ არის თქვენთან ხელი ხელ გაყრით სიარული. თქვენ არ იცით, რამოდენა ხანია ვნატრობდი თქვენს გაცნობასა

— დიდი ხანია?

— დიალ, ძალიან დიდი ხანია.

— თქვენმა მეგობარმა მატეიმ კი სულ ამ ორის თუ სამის დღის წინად დამიწყო თქვენზედ ლაპარაკი და ნება მოხოვა თქვენის გაცნობისა. მე უწინ არსად მინახეიხართ... მაგრამ მგონია თქვენ ეხლახან გადმოხვედით პარიჟში.

— ოთხი წელიწადიც არის.

— ხოლო გამოძიებლად ეხლახან დაგნიშნეს?

— დიალ, ნახევარი წელიწადი იქნება.

— გამოძიებელი... იმისი თანამდებობა ის არის, რომ დამნაშავენი აღმოაჩინოს, განა?

— დიალ, ბატონო.

— ეგ თანამდებობა მეტად მძიმე და უსიამოვნო უნდა იყოს, ჩემის ფიქრით.

— ზოგჯერ, მაგრამ კაცი მალე შეეჩვევა ხოლმე. უფრო ბევრი, რომელთა წინააღმდეგაც ვაწარმოებთ ხოლმე საქმეს, სიბრალულის ღირსნი არიან.

— მე ძალიან მიყვარს გამოჩენილ სააქმეების გარჩევაში დასწრება. ხშირად, მათივე წყალობით, დავსწრებივარ განსამართლების დროს და ყოველს რაც იქ მინახავს და მსმენია დიდი ზედ მოქმედება ჰქონია ჩემზედ.—

ახალგაზდა გამომძიებელმა ორიოდ ჯერ მოიწადინა ლაპარაკის საგანი გამოეცვალა, მაგრამ ლაზი ქალი მაინც თავისას ჰლაპარაკობდა სულ სისხლის სამართლის საქმეებზედ. ეს ძალიან ეოცა ოსკარს, თუმცა წინად კი შეტყობილი ჰქონდა, რომ იზა უცნაურის ხასიათის ქალია.

— ეხლა იმისთანა თვალსაჩინო მძიმე საქმე ხომ არა გაქვთ რა ხელში? ჰკითხა იზამ.

— რატომ, ყოველთვის არის ხოლმე. უნდა კი მოგახსენოთ, რომ ეგ ვერაფერი სიტყვის მასალაა თქვენისთანა მშვენიერისათვის.

— მე მიყვარს მეთქი სასისხლო სამართლის საქმეები. თუ თქვენ კაი ღირს-საცნობი საქმე რამ გექნებათ, ბილეთი მიშოვეთ, რომ გარჩევაში დავესწრო. თუნდა მათივე ჰკითხეთ: იმან იცის რომ მე მაგისთანაები ძალიან მიყვარს. თუ ღმერთი გწამთ, მიაბეთ რამე, იქნება ერთის დიდის დანაშაულობის რამე საქმე იცოდეთ, ან თქვენ თვითონ გქონდეთ.

— დიად, მე მონდობილი მაქვს ერთი გამო-
ძიება მეტად საიდუმლო საქმისა... შემიტყვია კიდეც,
ვითომ თქვენც იცნობდით სხვერპლსა იმ საშინელის
ავკაცობისას.

— მე?

— დიად ლეა მედანი, ის მშვენიერი ახალგაზ-
და ქალი რომ მოკლეს, იმას მოგახსენებთ.

— მე იმას სულაც არ ვიცნობდი. ერთხელ
ბულონის ტყეში სეირნობის დროსა ვნახე და
ერთიკ გაზეთებში წავიკითხე იმისი სიკვდილის ამ-
ბავი .

— მით უფრო კარგი, შენიშნა ღიმილით გამო-
მძიებელმა.

— ეხლა ეგ საქმე რაზეა შემდგარი? ჰკითხა
ცნობის მოყვარეობით იზამ.

— ერთი დამნაშავეთაგანი ვიპოვეთ.

— კარგია!

— მაინც კიდეც, ეგ საქმე რაღაც გაუგებარი და
საიდუმლოა.

— თუ დამნაშავე ხელში გყავთ, ყველაფერი
მალე გამოცხადდება.

— აი, ბატონო, თუმცა ჩემი ხელობა ვერაფ-
რად სასიამოვნოა, მაგრამ მაინც გულ-მოდგინებით
ვექცევი და ყოველს ჩემს გონიერებას, ლოდიკას
ზედ ვადებ. პოლიციელნი, ჩუმად-მაძიებელნი ძალი-
ან მალე გაჰხვევენ ხოლმე კაცს და ამტყუნებენ. მე
იმათს მაგალითს არ მივდე. მე ვერ ვენდობი ხოლ-

მე ბრმად გამოძიებულს საქმეს პოლიციისას. მაგალითებზე, ამ საქმეში პირველ-დაწყებითი ძიება მე თითონ მოვახდინე და რადგანაც გადაწყვეტილი ვერა შევიტყე-რა, ახალის გამოძიებისათვის გადავდე საქმე.

— მაშ, სთქვა იზამ რალაც უცნაურ კილოთ: თქვენ უბძანეთ ხელახლად გამოიძიონ საქმე?

— დიად, და მე თვითონაც მონაწილეობას მივიღებ გამოძიებაში.

ორივე ჩაჩუმდნენ. რამდენსამე წუთს შემდეგ იზამ უთხრა გამოძიებელს, რომ დრო არისო პატარა შევისვენოვო და სთხოვა წამიყვანე იმ ოთახში, საცა სათამაშო ქალაღდის სტოლებია დადგმულიო. შევიდნენ და იმ ოთახში სულ არავინ იყო. თვითონ იზა დაეშვა დივანზედ და ოსკარს ანიშნა სელი თავის გვერდით.

— უკაცრაოდ კი, ბატონო ვერშემონო, უთხრა იზამ და აათამაშა ხელში მარაო: მე მგონია თავი მოგაწყინეთ ჩემის ცნობის-მოყვარეობით. რა ვქნა, ძალიან მიყვარს იმისთანა საქმეები, საცა სიყვარული და კაცის-კვლაა გარეული.

— მგონია თქვენთვის საინტერესოა მაგ გვარი საქმეები როგორც მელოდრამა? ჰკითხა ოსკარმა სიცილით.

— სწორედ... მიაბზეთ იმ ქალის მოკვლის ამბავი... რა იზოვეთ... რა ნახეთ... რა გგონიათ... რას ჰფიქრობთ...

— ოჰ ღმერთო ჩემო! აქამომდე ჯერ არაფერი ნამდვილად ცნობილი. ხომ წაგიკითხავთ რა ყოფით ვნახეთ მკვდარი?

— დიად, უპასუხა იზამ ღიმილით და მიიფარა მარაო სახეზედ.

— ჯერ გვეგონა რომ ქალი მოუკლავს საყვარელსა იმ აზრით, რომ გაჰქურდოს, რადგანაც სახლში ველარც ფული ვნახეთ, ველარც ნივთები. ჩვენ ვიპოვეთ ერთი ქარგალი ისეთი ლამაზი, რომ მისი შეყვარება იმისთანა ქალისაგან, როგორიც ღვამედანი იყო, საკვირველი არ იქნებოდა. ამის მეტი ჯერ არა არის რა. მე დაწვრილებით გამოვკითხე ქარგალს და მგონია რომ ის ამისთანა ავ-კაცობას ვერ იქმნოდა. ამის გამო თუმცა მრავალი გეშია და ღიშნები იმ ყმაწვილკაცის წინააღმდეგ, მაგრამ მე ის დამნაშავედ ვერ მიცვნია და ხელახლად ვეძებთ...

— გასამართლებელი საბუთებიც რამ გექნებათ უსათუოდ.

— დიად, უპასუხა ოსკარმა.

— დიადო?! წამოიძახა იზამ, ცოტად შეთრთოლდა და ბნელმა ღრუბელმა გადურბინა შუბლზედ.

ოსკარმა თვალი მოჰკრა მაგ უნებლიეთს მოძრაობას ახალ-გაზდა ქალისას, ხოლო მიზეზად ის დასდვა, რომ ქალს უყვარსო ამ გვარი საქმეები, როგორც აღმძვრელნი ძლიერის მგრძნობიერებისაო და ეხლა რაკი თვალ წინ წარმოუდგა, რომ სრულებით უბრალო კაცი ბრალეულთა სკამზედ დაჯდებოა, ამ

წარმოდგენამ, რასაკვირველია, თრთოლა მოჰგვარა გულ-ჩხვილს ქალსაო. ოსკარი აშკარად ჰხედავდა რომ იზას ძლიერ უნდა ამ საიდუმლო საქმის შეტყობა და განაგრძო:

— ეს გამოძიება ჩემთვის მეტად დიდი რამ არის. ჯერ რომ პირველი საქმეა, რომელიც მე მომანდეს და მეორე — აქ პოლიტიკაც გარეულობა.

— დიად მეც მითხრეს ეგა.

— ქაღალდებია თურმე დაპარული, იმისთანა ქაღალდები, რომელნიც ერთს ელჩს ვერაფრად ეჭა-
შნიკებაო. ფრიად საჭიროა ნამდვილი დამნაშავე ვი-
პოვოთ. ის, ვინც ჩვენ ეხლა ხელში გვყავს, მისი თანა-
შემწე ყოფილა, ეს ცხადად დამტკიცებულია, ხო-
ლო მკვლეელი კი ეგ არ არის.

— რა ძნელი უნდა იყოს მაგისთანა დაფარულის საქმეში რაიმეს პოვნა! უპ, რა რიგად მინდა რომ გამოძიებაში მეც დავესწრა!... ახლა რაო, ყველგან დაეძებთ რაღა?

— სუ ყველგან.

— ახლა ხომ გეში უნდა რამე გქონდეთ.

— რა კი გეშია, თვითონ დამნაშავესაც მალე ვიპოვით ხოლმე. მაგრამ რა? ათიოდე გეშიც გვქონ-
და, მაგრამ არა გამოდნა რა. მაინც და მაინც იმედს არა ვკარგავ და დარწმუნებული ვარ, რომ დღეს იქ-
ნება თუ ხვალე ქალის მკვლელს ხელში ჩავიგდებთ.

— ყმაწვილი კაცი რომ დაგიჭერიათ, უარზედ დგას?

— დიდს უარზედ, როგორც ყველა ბრალეული. ბრალი, რომელსაც მას სწამებენ, ასეთი საშინელია და მისი წარსული ცხოვრება და ყოფა-ქცევა ისე ცხადად ჰღაღადებს მის უბრალოებას, რომ პასუხსაც არ იძლევა. როცა ვეუბნებით, რომ შენი ნაყიდიო ის საგნები, რაც ქალის ოთახში ვნახეთო, ის მხრებს იჭიმავს და ხმას კი არ იღებს. როცა ვკითხავთ, რას შერებოდი იმ უბედურების ღამესაო, ის მარტო ამას იძახის: მე სირცხვილად მიმაჩნია ამისთანა სამარცხვინო ცილის-წამებაში თავი ვიმართლოო.

— მაშ ჰფიცავს, რომ ლეა მედანს არ ვიცნობდიო.

— ამბობს, თავის დღეშიაც არ მინახავსო და თუმცა მის პირ-და-პირ ვიდევ, მაგრამ არც კი გამიგია მოკლეს ვინმე თუ არაო.

— ახალ ძიებას რომ შეუდევით, თქვენის სიტყვით, ახალი გეში იპოვეთ რამე, თუ არა? თქვენ, იქნება, ჩემი ცნობის-მოყვარეობა გიკვიროთ, მაგრამ როცა სასისხლო საქმის რომანებს ვკითხულობ, ყველაზედ მეტად იპყრობს ხოლმე ჩემს ყურადღებას ჯაჭვი საბუთებისა, რომლის რგოლებსაც ერთს მეორეზედ ჰკინძავს ჩუმად-მაძიებელი პოლიციის მოხელე.

— ჯერ ერთი რომ ჩვენ გვაქვს ნუმრები მოპარულის ბანკის ბილეთებისა, რომლებზედაც ყადაღა დავადეთ კიდევ.

— მაგით მითამ რაო? კარგა ხანს არ გამოაჩენს და ისე შენახული ექნება.

— უეჭველია ეგრე მოიქცევა. ჩვენ ჯერ კიდევ იმედი გვაქვს, რომ დაჭერილს ყმაწვილ-კაცს გამოვათქმევინებთ, ვინ იყო მისი ამხანაგი. რადგანაც საპოლიტიკო ქაღალდები, რომელიც მოიპარეს, მეტად საჭირონი არიან ზოგიერთებისათვის, ამიტომაც ჰყვენ თვალ-გაფაციცებით თვალ-ყურს ავადვენებთ იმ ზოგიერთებს... ესეა თუ ისე, ქალის მკვლელის დაჭერა ადვილია, ამას მარტო დრო უნდა.

— ესთქვათ; იმ უბედურს ქალს იმისთანა გეში ხომ არა დარჩენია რა, რომ მკვლელის კვალში ჩაგაყენოთ?

— სრულიად არაფერი.

— და თქვენ მაინც დარწმუნებული ხართ, რომ სხვას იპოვით და აღმოაჩენთ ნამდვილ მკვლელად?

— დიად.

— ბატონო ვერშემონ, გინდათ, თუ არა ყველა ქალზედ უბედნიერესი მყოთ ამ ქვეყანაზედ?

— მაგაზედ განა ეჭვიც უნდა გქონდეთ?

— მე იმედი მაქვს, რომ ეხლა, როცა გაგიცანით, გაუწყვეტლად ივლით ჩემთან ხუთშაბათობით.

— მე დიდის სიამოვნებით აღვასრულებ თქვენს გულ-კეთილს თხოვნას.

— მაშე ყოველთვის მაცნობეთ ხოლმე თქვენის გამოძიების მსვლელობა, რომ გულში გამოვისახო მართლ-მსაჯულება როგორ ასრულებს თავის მაღალს მნიშვნელობას და როგორ ჰპოულობს ხოლმე ბოროტ-მომქმედს, რომელიც მართლ-მსაჯულებას ემალება.

— ყოველს ხუთშაბათს ჩემი მოხსენება მოგერთმევით ჩემგან.

— გმადლობთ. რა გზით იზოვეთ თქვენი პერობილი?

— იმ ოთახში, საცა ქალი მოეკლათ, ორი შამპანურ ღვინის ბოთლი ვნახეთ და შაქრის პურები.... ჩუმად-მაძიებელნი დაფაცურდნენ მაშინვე რომ შეეტყუათ, სად და ვისგან იყო ესენი ნაყიდი, რადგანაც ვიცოდით, რომ ლეა მედანი ქვევითად მოსულიყო შინ და თან არა მოეტანა-რა... ბოლოს ვიპოვეთ მედუქნეები, რომელთაც შამპანური ღვინო და შაქრის პურები გაეყიდნათ.

— იმათგან შეიტყუეთ, რომ შამპანური ღვინო და შაქრის პურები იმ ყმაწვილ-კაცს უყიდნია, რომელიც დაჭერილი გყავთ?

— დიად, ნიშნები გვითხრეს. იმათ აღიარეს რომ შამპანური ღვინო და შაქრის პურები მათგან არის გაყიდული და როცა პირისპირ დავუყენეთ, თვითონ ყმაწვილი კაციც იცნეს. თვითონაც კი იძულებულ იქმნა გატეხილიყო, რომ სწორედ იმათგან ეყიდნა ღვინოცა და შაქრის პურიცა.

— რაო, მაშ თვითონვე გატყდა?

— ამაში თვითონვე.

— მაშ ეხლა რაღას ამბობს?

— პასუხს არ იძლევა. აი ზომ ჰხედავთ, რომ ეს დიდი საბუთია, მაგრამ მე მაინც იმას ვამბობ, რომ ეგ მონაწილეა და არა მკვლეელი.

— რაზედ აფუძნებთ მაგ აზრს?

— ღმერთო ჩემო! თქვენ ვერაფერზედ უარს ვერ მოგახსენებთ და ეგ კი, რასაც მკითხავთ, სათქმელად მეტად მეთაკილება.

— კარგი ერთი, უბასუხა იზამ და-ძმურად: მე ისე მელაპარაკეთ როგორც ამხანაგს. გასათხოვარი ქალი ხომ არა ვარ... მე ქვრივი ვარ.

— ხომ გეხსომებათ რა გარემოებაში აღმოჩნდა ეგ დანაშაულობა.

— ძალიან კარგად. ეგ ისტორია ასეთი უწმაწური ამბავია, რომ მაშინვე ყურადღება მიიქცია ყველასი, ნამეტნავად ქალებისა. მე არა მჯეროდა რომ სხვის ხელით არის მკვდარი, მე მეგონა, რომ თითონ მოუკლავს თავი იმედ-გადაწყვეტილ ვნებათ-ღელვისაგან.

— ხომ გეხსომებათ რომ ქალი წოლილა თავის საყვარელთან ქვეშაგებში. წოლის ნიშნები აჩნდა ქვეშაგებს და ორს ბალიშს სხვა-და-სხვა სურნელების სუნით უდიოდა. ერთს ბალიშზედ, სახელდობრ იმაზედ, რომელზედაც კაცსა სდებია თავი, ბოლოს რამდენიმე თმაც ვიპოვეთ.

იზა გულ-მოდგინებით ყურს უგდებდა და წყნარად განიმეორა:

— თმა იპოვეთ!... კარგია!...

— ის, ვინც ჩვენ ღლეს ხელში გვყავს და ვიცაც მკვლელობას ვწამებთ, მორის ფერანი ქერაა, სთქვა გამომძიებელმა: ის თმა კი, რომელიც ბალი-

შის სადაფის ღილს მოეწყვიტა, ძალიან შავია. თვითონ ქალიც ქერაა.

— ააა!... წაიჩურჩულა იზამ და გაფითრდა.

— კიდევ ვიტყვი, დამწყვდეული ყმაწვილი-კაცი მონაწილეა და ამას უკისრნია ყველაფრის ყიდვა და საწამლავის მომზადება; ხოლო ის უბედური ქალი კი სხვას მოუწამლავს. ჩვენ ვიპოვით მომწამვლელს, მორისს ვათქმევინებთ იმის ვინაობას.

— სხვა არაფერი გეში არა გაქვთ იმ უცნობის ავაზაკისა?

— არაფერი, მაგრამ მორისს გავტყუებ.

— იმედი ვიქონიოთ, სთქვა იზამ და წამოდგა ისე აღელვებული, რომ ოსკარმა ჰკითხა:

— რა დაგემაართათ?

— არაფერი... აქ მეტად ცხელია, სული ვერ მომიბრუნებია და თქვენმა ნაამბობმაც ამრია ცოტად. ხელი მომეცით, ბატონო ვერშემონ და წავიდეთ ბაღში.

— როგორც გენებოთ.

ორნივე ხელი-ხელ გაყრილნი ჩავიდნენ კიბეზედ და შევიდნენ ხეივანში. ოსკარი ჰგრძნობდა, რომ იზამს ხელი უთრთოდა.

„ყველა ქალი ერთისა და იმავე თვისებისანი არიან, იფიქრა ოსკარმა: კაცის-კვლის ამბავი ყველას აშინებს და გულს უხეთქს, მაგრამ მაინც კიდევ ჰნატრულობენ ამ გვარის ამბების გაგონებას.“

ტიუსსო მადიან გაზარებულა.

ალის მოკვლა ლაკუეს ქუჩაში, თუმცა უცნაუ-
რის საიდუმლოებით გარემოცული იყო, მა-
გრამ საზოგადოების ყურადღებას ძალიან არ
იზიდავდა. გაზეთებში თითქმის არასა სწერდნენ; ბე-
ვრმა, რომელთაც წაეკითხათ ამის ამბავი, არც კი
დაიჯერა ეს ამბავი და ამბობდნენ ტყუილი იქნება
მეგაზეთესაგან მოგონილიო, რომ რითიმე შეეცხო
გაზეთიო. გამოძიებას ისე საიდუმლოდ აწარმოე-
ბდნენ, თითქო საქმეში იმისთანა გარემოება არისო,
რომ არ უნდათ გამოამჟღავნონ საქმეცნოდ, რადგა-
ნაც ზოგიერთ დიდ-კაცებისათვის სათაქლოაო. როცა
დაიჭირეს ქალის მკვლელობაში შეწამებული კაცი,
მხოლოდ ორიოდვე გაზეთში გამოაცხადეს ეს ამბავი,
ისიც გაკერით და მოკლედ. არც სახელი, არც ბი-
ნა შეწამებულისა არ იყო ნახსენები. აშკარაა, მწერ-
ლებისათვის პირში ბურთი ჩაედოთ „ძლიერთა ამა
ქვეყნისათა“ და რადგანაც საზოგადოების ყურს ამ
საქმისა აღარაეისაგან არა ესმოდა-რა, ეს ამბავი ცოტ-
ცოტად დავიწყებას მიეცა და თვით შეწამებულის
დაჭერამაც ისე უბრალოდ და უყურადღებოდ ჩაი-
ა-

რა. თითქმის მარეს უბანშიაც მორისის ნაცნობებმა და მეგობრებმა არა იცოდნენ-რა არც მორისის დაქერის თაობაზედ და არც იმ ბრალისა, რასაც მორისს სწამებდნენ.

ტიუსსოს სახლში სესილის ქორწინების დღის მერზედ საწყალი მორისი არც კი ვისმეს უხსენებია. მაინც აქ არც არავინ იცოდა რა მოხდა ლაკუეს ქუჩაში, რადგანაც ეს ამბავი სწორედ სესილის წყალში ჩავარდნის დროს იყო და აბა ტიუსსოს სახლში ვილას ექნებოდა ხალისი სხვის საქმეების გამოძიებისა და გამოკითხვისა. ამ სახით კლოდისა, ადელისა, გუდარისა და სესილისათვის მორისი, ავად-მყოფობისაგან განთავისუფლებული და პარიჟში დაბრუნებული, თითქო არც კი არსებობდა. მორისი სხვა უბანში ჰმუშაობდა, წყევა-კრუღვით იხსენიებდა და ცდილობდა სრულად გულიდამაც ამოეღო ის, ვისაც ღალატობას სწამებდა.

თითქმის ყოველ დღეს სესილი დედის სანახავად მოდიოდა. იგი უწინდელგ მამის ანგარიშების წიგნებს აწარმოებდა. როცა ამას გაათავებდა, დედაშვილი მარტოკანი დაიწყებდნენ ხოლმე ლაპარაკსა. ადელი ცდილობდა ნუგეში რამ ეცა შვილისათვის, რომელსაც ჰქენჯნიდა სინიდისის გამხილება და ნუგეშსაც იმითი სცემდა, რომ მალე დაქვრივდებოდა. გუდარის სიკვდილზედ ისე გულ-დადინჯებით და გულ-გრილად ჰლაპარაკობდნენ, თითქო ეს ამბავი ისეთი უბრალო რამ არის, რომ უეჭველად დღესა

თუ ხვალე თავის რიგზედ და კვალობაზედ უნდა მოხდესო. თვითონ გუდარს კი არც კი ახსენებდნენ და გუდარიც ძალიან ძვირად მოდიოდა ტიუსსოს სახლობის სანახავად.

სამს დღეს შემდეგ ქორწინების მერმედ, გუდარი მოვიდა ტიუსსოსთან, წაიყვანა კანტორაში, მოუჯდა გვერდთ და უთხრა:

— ეხლა ყველაფერი გაგვითავდა, დავიწყოთ ლაპარაკი ჩვენს საქმეებზედ. რამდენი ფულია საჭირო, რომ ქარხანა ფეხზედ დააყენოთ?

— ღმერთო ჩემო! დაიძახა ტიუსსომ, სირკხვილის გამო წამოწითლდა და არ იცოდა სრული მართალი როგორ გაუბედოს სიძესა: აჲ რა მინდა გთხოვო. შენ ხომ გისესხებია ჩემთვის ხუთას თუმანადე, ერთი ათას-ორასი თუმანიც რომ მომაშველო, სწორედ ნახევარ წილში ჩამიდგები და მაშინ თთვე და თთვე შენა და შენი ცოლი ორმოცს თუმანს შემოსავალს მიიღებთ ჩემგან უდავიდარაბოდ.

ამას რომ ამბობდა, ტიუსსო პირ-და-პირ თვალებში შესცქეროდა თავის სიძეს, უნდოდა მის თვალებში ამოეკითხნა როგორ გასჭრა ჩემმა სიტყვამო და ეშინოდა კიდევ, უარი არ მითხრასო. მაგრამ გუდარმა ღინჯად უპასუხა:

— წინად რაც ფული მომიცია, იმას ნუღარ ახსენებ, ის წიგნებში ჩაწერილია და ვიცით. ხოლო შენ ცარიელი დახლი უნდა რითიმე შეავსო, განა?

— რასაკვირველია.

— ბევრი ლაპარაკი რა საჭიროა, ცოტა სჯობს და რიგიანი. მე შენი სიძე ვარ, შენ ერთად ერთი ქალი გყავს, ქარხანა მე და შენია, შენს შემდეგ, აშკარაა, მთელი ქარხანა ჩემს სახელზედ გადმოვა, რასაც გაძლევ ფულს, სულ ჩუმად დაინიშნება. საქმე ის არის, რომ ქარხანა კარგად და საფუძვლიანად ვაწარმოვოთ. მე მაქვს ორი ათასი თუმნის ბანკის ბილეთები, რომელნიც ას-ორმოც-და-ათს თუმანს სარგებელს მაძლევენ, ხოლო თუ ქარხანაში გავაბამ ამ ფულებს, ერთი-ორად მომემატება სარგებელი.

— ერთი-ორადაო! წამოიძახა ტიუსსომ გახარებულმა რომ ამოდენა ფული ხელში ჩაუვარდება: ერთი-ორად კი არა, ერთი-ოთხად მოემატება.

— ძალიანაც ნუ გავაზვიადებთ. ათას ორას თუმნით შეგიძლიან საქმე რიგიანს გზაზედ დააყენო?

— მაგის ნახევარიც სამყოფია. არ დაივიწყო, რომ ჩვენ ერთი გროშიც აღარავისი გვემართებს. ვისიც რა გვემართა, ყველას დავურიგე იმ ფულიდამ, რომელიც შენ მასესხე.

— სჯობს მეტი იყოს, ვიდრე ნაკლები.

— რასაკვირველია.

— ჩემი ბილეთები კაი ღირსებისა და სანდონიც არიან, არ მინდოდა გამეცა, მაგრამ რასა იქ.

— თუ გაცემა არ გინდა, დავაგირაოთ, დაასწრო ტიუსსომ.

— მეც მაგას ვფიქრობ. მაგრამ მე ბევრ სხვასავით ისეთი სულელი არა ვარ, რომ მივიტანო ზარათან, ბილეთები მივცე გირაოდ, ორიოდ გროში გამოვართვა და მერე ერთს მშვენიერს დილას შევიტყო, რომ ჩვენი ბატონი ზარათი სადღაც გაპარულაო.

— აბა მაგას რა თქმა უნდა, რომ დიდი სიბრძნე იქნებოდა! უპასუხა ტიუსსომ სიცილით.

— აი რა უნდა ვქნათ. მე, როგორც გითხარი, ორი ათასის თუმნის ბილეთები მაქვს. მე ვისესხებ ათას ხუთას თუმანს და ბილეთებს დავუგირავებ და სარგებელსაც მივცემ, რასაკვირველია იმ პირობით კი, რომ ჩემი ბილეთები იმასა ჰქონდეს და კუბონებით კი თვითონ მე მივიღებ კუთვნილს სარგებელს ბილეთებისას. ხომ იცი, ბევრს მოხელეებს ვიცნობ, იმათ სულ მე ვუნახავივართ, რომ მე ვიღებდი კუბონების ფულს და არ მინდა ეხლა ვაფიქრებინო, რომ მე ბილეთები გამიყიდნია, ანუ აღარა მაქვს. ამ სახით ჩემი ქონება ისევ ისე ხელუხლებლად შემენახება, როგორც ჩემს საკუთარს ხელში.

— ეგ ძალიან კარგად გიფიქრია. მაგრამ ქირი ეს არის, რომ მაგ გვარს საქმეს მარტო მეგობართან თუ დაიჭერს კაცი, სხვა ვინ იყაბულებს?

— იქნება შენ იცოდე ვინმე იმისთანა.

ტიუსსო დაფიქრდა. გუდარი ხმა-ამოუღებლივ უყურებდა ტიუსსოს და უღვაშს იგრეხდა.

— საქმე დამშია! დაიძახა ტიუსსომ ბოლოს: ერთი დედა-კაცია ადელის მეგობარი ანუ, უკედ ესტყვათ, ძველი მეგობარი დელი ჩემისა; ზოგჯერ გამიმართნია ხელი იმისაგან, ფული მისესხნია. იმას წარსულ კვირაში სახლი გაუყიდნია. უნდა თურმე ბილეთები იყიდოს და უდავიდარაბოდ სარგებლით იცხოვროს. შენც იცნობ, აი ბებერი პალიარის ქვრივი, შენს ქორწილში რომ იყო უწინდებურ შალითა.

— მახსოვს.

— აი იმას მიეცე შენი ბილეთები ორი ათასის თუმნისა გირაოდ და ის გასესხებს ათას ხუთას თუმანსა. ჩვენ ვაძლიოთ რვა სარგებელი იმ პირობით, რომ კუბონებს ხელი არ ახლოს, მე თვითონ მოვქრი, როცა დროა.

— ძალიან კარგი.

— აბა, საყვარელო ანდრე, წადი მოიტა ბილეთები და მე ადელს გავგზავნი, რომ მოილაპარაკოს.

— ბილეთები? თანა მაქვს.

ამ სიტყვაზედ გუდარმა ამოიღო ჯიბიდან ერთი დიდი შეხვეული ქაღალდი და მისცა ტიუსსოს.

იმავე საღამოს საქმე გარიგებული იყო. ბებერი პალიარის ქვრივი სადილად ეწვია ტიუსსოს და მოიტანა თან ათას ხუთასი თუმანი და სამაგიეროდ შინ წაიღო ბილეთები გუდარისა, ქაღალდში შეკრული და ბეჭედ-დასმული თვითონ გუდარისაგან, რომ დედა-კაცმა ხელი არ ახლოს.

მიღებულ ფულიდამ გუდარმა სამასი თუმანი თვითონ აიღო და ათას ორასი მისცა ტიუსსოს. ამ დღის შემდეგ რომ ვისმეს გაებედნა ამის სიძეზედ ცუდი რამ ეთქვა, ტიუსსო სწორედ ზედ შეაკვებოდა. ტიუსსოს ქარხანა ფეხზედ დადგა და ძლიერ კარგად გაიმართა.

თვითონ ტიუსსოც სულ სხვა კაცად შეიცვალა. რა ნატვრაც ჰქონდა, ყველა აუსრულდა. გაკუტრებული ქარხანა, რომელსაც ესტიბარი გატეხილი ჰქონდა, ცარიელი დუქანი და უგემურად მიმავალი მუშაობა, ერთბაშად გამოცოცხლდა. სიმღერა მუშებისა, კვერის ცემის ხმა, ქლიბის ფხაკუნის და სხვა იარაღების ხმაურობა ამხიარულებდა ქარხანას, რომელიც უშველებელის სანათურით სწორედ გაჩაღებული იყო. თაროები დუქნისა ჭედით იყო გატენილი ბრინჯაოს ნივთეულობითა და ყველა ეს ელოდდა მუშტარსა.

ტიუსსო იჯდა თავის კანტორაში და ელაპარაკებოდა ვაჭრებს, რომელთგანაც ქარხანისათვის საჭირო მასალებს ყიდულობდა, იჯდა მხიარული, კმაყოფილი და ბედნიერი. ყოველს შემთხვევაში ტიუსსოს პირიდან მარტო ეს ამოდიოდა:

— მე უნდა ნაკლებ ფასად მომცეთ, სულ ნაღდ ფულზედ ვყიდულობო.

როცა მუშტრები ეწვევოდნენ კანტორაში, იმათ თვალწინ გააღებდა დახლს და სთვლიდა ფულებს, ოქროს, ვერცხლს და ბილეთებსა.

იმოდენა საქმე აუჩნდა ტიუსსოს ქარხანას, რომ ბოლოს ტიუსსო ჰთაკილობდა კიდეც როცა წვრილმანს რასმეს შემოუკვეთდნენ.

— ამ წვრილმანმა საქმეებმა თავი წაიღეს, ამბობდა ხოლმე ტიუსსო: მადლობა ღმერთს, მოვრჩი, ეხლა დიდს საქმეს რასმეს მაინც შევეუდგებიო.

ამ სახით ტიუსსოს ესტიბარი ისევ ფეხზედ წამოდგა და ამის მტრებს ენა მუცელში ჩაუვარდათ. ისინიც კი, რომელნიც ტიუსსოს ჰკიცხავდნენ, ქალი გუდარს როგორ მიათხოვაო, ისინიც კი ეხლა მოდიოდნენ და ულოცავდნენ შვილის გათხოვებას.

ამასობაში, გუდარს ვერ მოუხდა სესილისათვის ის სირცხვილი ეკმევინა, რომელსაც გულში ჰქაღულობდა ქორწინების ღამეს; არ ვიცით, ურჩია ვინმემ თუ თვითონ მოვიდა ჰკუაზედ, მეორედ კი ველარ გაბედა სესილის წყენა. პირიქით, ყველას ეგონა, რომ ახლად ჯვარდაწერილები ძალიან ბედნიერად ჰცხოვრობენო.

ყველას ეგონა, რომ სესილი დაემორჩილა თავის ბედსა და თავის ახალს ყოფასაო; რომ იგი მშვენიერი, ახალ-გაზდა ქალი ტკბილად ჰცხოვრებს ქმართანაო, რომელიც ისეთივე ახალ-გაზდაა, ლამაზია და პატივის-მცემელიო. გუდარი ძვირად ეჩვენებოდა ხოლმე ხალხს თავის უბანში, ამიტომაც ვერავინ ვერც კი შეიტყო, რომ ამ დროს განმავლობაში გუდარი ორჯელ წავიდა სადღაც პარიჟიდან და

ისევ დაბრუნდა. სესილმა კი თუმცა იცოდა, მაგრამ არავის არა უთხრა-რა.

მარტო სესილის დედამ იცოდა ამათი ცოლ-ქმრობის ამბავი. საწყალი სესილი დედის გულზედ ჰღვრიდა ხოლმე ცრემლს თავისის უბედურებისას და დედის კალთაში ეძიებდა ნუგეშსა. როცა საბრალო სესილის სასოწარკვეთილება და უიმედობა უზარავდა გულს, ადელს ისე ებრალებოდა თავისი ქალი, ისე ჰქენჯნიდა სინილისი, რომ ეტყოდა ხოლმე: გინდა, შეილო, მორისი და შენ ერთმანეთს განახვოთო, მაგრამ ახალ-გაზდა ქალი კდელა მოსილ მედიდურობით უპასუხებდა ხოლმე:

— განა მე ვინა გგონივართ?

სესილი სიამოვნებით ჰლაპარაკობდა წარსულ დღეებზედ, მორისზედ, მის დაზედ; შესაძლოდ ხადიდა გუდარის სიკვდილსაცა და მას შემდეგ მორისის შერთვასა, ხოლო მინამ ქმარი ცოცხალი ჰყვანდა, უნდოდა ჩირქ მოუცხებელი ყოფილიყო. გულის სიღრმეში თავ-მოწონებულ სიხარულით აღიარებდა, რომ თუმცა ქმარი ჰყავს, მაგრამ მაინც ერთგულია საყვარლის კაცისა, რომელიც მაინც კიდევ ჰღალატობას სწამობდა.

მარტო ტიუსსოს ეგონა, რომ ამის ქალს ქმარი უყვარს; ქმარი კიდევ როგორც ღმერთას ისე თაყვანს სცემს ამის ქალსა.

ერთხელ ტიუსსომ სესილთან სადილის ჯამა მოიწადინა, ამბობდა, გუდარი დიდი ხანია არ მინა-

ხავსო. სესილმა დედას შეხედა. ადელი მიხვდა და უთხრა ქმარს: მე არ წამოვადლო.

სადილზედ სესილი ძალიან თავ-დაჰკერილად და დინჯად იყო, როგორც ყოველთვის, და მამას არც გაჰკვირვებია ეს ამბავი. გუდარი ძალიან მხიარულად იყო და ლაპარაკის ქეიფზედა. ტიუსსოს სიხარულის ბოლო არა ჰქონდა, შეჰხაროდა თავის შვილის ბედნიერებას და როცა სესილი უეცრად გუნებ-ნაქცევსავეთ ავ გუნებათ გახდა, ტიუსსომ ყურიც არ ათხოვა და დაიწყო კილოიანი ოხუჯობა თავის სიძეზედ. გუდარი გაბოროტებისაგან გამწვავდა და სესილი კი ჩუმად და მწარედ იცინოდა, უყურებდა რა ქმარს. სადილს უკან გუდარმა ჩამოაცილა კიბეზედ თავისი სიმამრი და ხელახლად მოისმინა მისგან უგემური ოხუჯობა.

შემობრუნდა ოთახში ძალიან გაჯავრებული, საშინლად ივინებოდა და იწყევლებოდა. სესილმა ხმა არ გასცა და დააპირა თავის ოთახში წასვლა, გუდარმა გზა გადუქრა და არ გაუშვა.

— კმარა, ეს ოხერი, კმარა ამისთანა ჯოჯოხეთური სიცოცხლე!

— უკაცრაოდ, ბატონო გუდარ, მაგ ჯოჯოხეთს ბოლო არ ექმნება.

— სულ ტყუილია! ერთხელ გათავება სჯობია. რაც გინდა ჰქნა, შენ ჩემი ნამდვილი ცოლი იქმნები, დაიძახა გუდარმა და მისწვდა სესილს.

უნდოდა სესილისათვის ხელი წაეგლო, მაგრამ ქალი მარდად გამოეცალა ხელიდამ, მივარდა სტოლს, წამოავლო დანა და გულ-დინჯად უთხრა:

— ერთი ფეხის წინ წამოდგმა და შენი სიკვდილი ერთი იქნება.

გუდარმა თვალეში შეატყო, რომ სესილი აასრულებს მუქარას, ერთი საშინლად დაიწყევლა და გზა მისცა სესილს. სესილი შევიდა თავის ოთახში და ჩაიკეტა კარი კლიტით.

— რა საძაგელი რამა ვარ, რომ ყოველთვის ვუთმოზ ხოლმე! წამოიძახა გუდარმა გულ აშფოთებით.

IV

მორისს ვერა გაუგია რა

ოცა მორისი დაიჭირეს სახლში, ამელი მივარდა პოლიციის მოხელეებს წივილ-კივილითა:

— ვერა, ვერა, თქვენ ჩემს ძმას ვერ წაიყვანთ. მორისმა აკოცა თავის დას, ნაზად ხელი შეახო და უკან მიაყენა.

— ნუ სცხარობ, ამელ. აქ რაღაც შეცდომა უნდა იყოს. არაფერში დანაშაულობა არა მაქვს და რად

დამიჭერენ? მე გავყვები ამ ბატონებს და ისევ მალე დავბრუნდები შინ... საუზმე მომიმზადე.

მორისი თუმცა ჰცდილობდა არა შეიმჩნიოს-რა, მაგრამ გულში მეტად სწუხდა, ხმამ კანკალი დაუწყო.

— რასა სწამებთ? ჰკითხა ცრემლ-მორეულმა ამელიმ პოლიციის კამისარსა.

— მე მარტო ბრძანებას ვასრულებ და არ ვიცი რა მიზეზით იჭერენ თქვენს ძმას, უპასუხა კამისარმა გულ-ნატკენმა ახალ-გაზდა ქალის ქვითინისაგან: თუ აქ შეცდომაა რამე, როგორც თქვენი ძმა მოგახსენებთ, პოლიციაში ორ წუთში ყველა გამოცხადდება, ნურას შიშობთ, გამოუშვით თქვენი ძმა.

-- ნება მომეცით მე თან გამოგყვეთ.

— არ შეიძლება. აი ესენი (დაანახვა ჩუმად მძიებელნი), რომელნიც ჩვენთან აქ მოსულნი არიან, აქ უნდა დარჩნენ და მოსჩხრიკონ აქაურობა და რასაკვირველია თქვენი აქ ყოფნა საჭირო იქნება ამათთვის.

— მოსაჩხრეკი რა არის აქ! დაიძახა გაოცებულიმა მორისმა.

— კმარა, ჩაიცვით ჩქარა, ღროა წასვლისა, უთხრა კამისარმა მკვახედ და ბძანებლობითა.

ამ ამბისაგან ელდა-ცემული მორისი შევიდა თავის ოთახში და ორი ჩუმად მძიებელნიც თან შეჰყვნენ. კამისარმა იხმო კიბედამ კიდევ სამი პოლიციელი.

— აი ამისი და, უთხრა მან.

ამოდენა ხალხის მნახველი ამელი სირცხვილით გაწითლდა, დააპირა წასვლა, რომ ჩაეცვა რამე, მაგრამ ერთმა მოხელემ ხელი მოჰკიდა და არ გაუშვა.

— საით! ჰკითხა მან ბრიყვულად.

— ნება მომეცით ტანთ ჩავიცვა, უპასუხა ამელი და გაცეცხულმა თვალები დააჭყიტა.

— მაგას მერეც მოესწრებით. ჯერ აქა ბძანდებოდეთ.

მერე ჩუმად გამომძიებელმა ანიშნა ამხანაგებს და დაუმატა:

— წადით და სწრაფად მოსჩხრიკეთ აქაურობა.

ამხანაგები დაემორჩილნენ და წავიდნენ. თვითონ კი დააპირა გამოკითხვა ამელისა, მაგრამ კამისარმა გააჩერა და უთხრა:

— ჯერ მოიცათ, როცა ჩვენ წავალთ, მერე.

ელდაცემული ამელი მიჯდა კუთხეში და ხმა ამოუღებლივ სტიროდა ცალკე სირცხვილისა და ცალკე შიშისაგან. მარტო ერთი იუბკის ანაბარას იყო და ცდილობდა ხელთახოცით მაინც დაეფარა შიშველი გულ-მკერდი. რამდენსამე წუთს შემდეგ მორისი გამოვიდა თავის ოთახიდან ტან-ჩაცმული, ორი მოხელე თან მოსდევდა. და მივარდა ძმას და გადებხვია.

— შენი ჰირიმე, მალე მოდი, მალე, დუდუნებდა საწყალი ამელი ტირილითა და გადიხარა რომ ყურში რაღაც წასჩურჩულოს, მაგრამ კამისარმა პოლიციელებს ანიშნა და ერთმა მოაშორა და ძმას, მეორემ

კიდევ ხელი წაავლო მორისს და სწრაფად გაიყვანა გარედ.

საწყალი ყმაწვილი კაცი ძლივსღა მიდიოდა, მუხლთ ეკეცებოდა და მთელი ტანი უთრთოდა. ეხლა და აქ არა ჰყვანდა და აღარ მალავდა თავის მწუხარებას. ჩასვეს ეტლში და ისე წაიყვანეს. კამისარი გვერდთ ჩაუჯდა და ორი ჩუმად მაძიებელნი წინ სკამზედ ჩამოუჯდნენ. მორისს რილასიც თქმა უნდოდა, მაგრამ ენა ველარ გაანძრია. პოლიციელები, რომელნიც შინ რბილად ექცეოდნენ, ეხლა წარბ-შეკრულნი იყვნენ და მკვახედ გამოიყურებოდნენ. შეწუხებული მორისი აქედ-იქით შტერსავით იყურებოდა და მუშებს რომ დაინახავდა, ჰკითხავდა თავის-თავსა, ამ ამბავს რომ შეიტყობენ ჩემი ამხანაგები, რას იტყვიანო? ბოლოს ღონე მოიკრიბა და უთხრა კამისარს:

— ჩემს დას მოერიდენით და არა სთქვით მიზეზი ჩემის დაჭერისა: ეხლა კი გთხოვთ მიბძანოთ, რად დამიჭირეთ?

— მე რა უნდა გითხრათ, თქვენ თვითონაც კარგად იცით.

სამშავე პოლიციელმა ერთმანეთს შეხედეს, თითქო ამის თქმა უნდათო: „თავს იკატუნებს, მითამ და დამნაშავე არ არის. ვიცით ეგ ხერხიც, ვიცით“.

— გეფიცებით, რომ არა ვიცი-რა, განაგრძო მორისმა, რაკი თვალი მოჰკრა რომ მოხელეები ერთმანეთს თვალს უშვრებოდნენ: მე იმისთანა არა მი-

ქნია-რა, რომ დაჭერის ღირსი ვიყო. მე უბრალო ქარგალი ვარ და ალაღად ჩემის ოფლით პურსა ვჭამ. ვალი რა არის, ვალიც კი არავისი მმართვეს.

— ვალი არა გაქვს, სჩანს მოგიშორებია, უპასუხა რაღაც უცნაურის წმით კამისარმა.

— თავის დღეშიაც არა მქონია.

— ვნახავთ მაგასაც.

— მე არავისათვის არა მიწყენინებია-რა და პოლიტიკაში სრულებით არ ვერევი და არც გავრეულვარ.

— თქვენ კარგად იცით, რომ თქვენს საქმეში პოლიტიკის ჩუჩუნიც არ არის. კარგი ერთი, დაანებეთ თავი მაგ კამედიას. ჩვენ არაფერსა გკითხამთ. ის გირჩევნიათ, პასუხები მოიფიქროთ, აი საცაა მიგიყვანთ და იქ გამოგკითხვენ ყველაფერს. თქვენ ყველანი სულ ერთს ყალიბზედ ხართ მოჭრილი.

— ერთს ყალიბზედაო! განიმეორა უნებურად მორისმა: საწყალი ადელი! რა საშინელს ყოფაში იქნება ეხლა! მერე მას შემდეგ, რომ იმოდენა ჯაფა გასწია, როცა მე ავადმყოფს მივლიდა.

— ეე, თქვენ განა ავადაც იყავით? ჰკითხა კამისარმა და თვალი გადაავლო ამხანაგებს.

— მთელი ორი თთვე.

— ჰოო, მაშ თქვენც თვითონაც ცოტა გადაგიყლაპავთ. ეგ ჩვენ აღრევაც ვიცოდით.

ამ სიტყვებზედ მორისს თითქო უჩხვლიტეს რამეო, შეკრთა და ელდაცემულმა გადახედა პოლი-

ციის მოხელეებს, რომელნიც გაფაციცებით შემოსცქეროდნენ. ეხლა კი ყველაფერს მიწვდა: მითამ ეგონა, პოლიციას შეუტყვია, რომ თავს ეიკლავდით და ამისთვის დამიჭირესო.

— მაშ თქვენ ეგ ამბავი გცოდნიათ, უთხრა მორისმა და ჩაღუნა მორცხობით თავი.

— დიად, ვიცით, უპასუხა კამისარმა: ამას იქით ხომ აღარ იკითხავთ, რად დამიჭირეთო.

მორისმა თავი მალლა აიღო და თვალი გაუშტერა მოხელეებს. ხელახლად გონებაში ყველაფერი აერია. კამისარმა ხომ სულ გზა და კვალი დაუბნია:

— თქვენს დას მეორეს დღეს წამალი მოეტანათქვენთვის, უთხრა კამისარმა: თქვენი და ნიშნეულობით ვიცანით.

ეხლა მორისის ფიქრით ექვი აღარ იყო, რომ მიზეზი ამის დაჭერისა ის არის, რომ თავს იკლავდა. მარტო ამას კი ჰკითხავდა თავის თავს: აქ ვის რა დაუა აქვსო? განა ეს დანაშაულობა არისო? მაინც და მაინც ხომ გამომკითხვენ 20-ს ივლისის ღამის ამბავს და როგორ რა ვსთქვა, რომ პირობა მაქვს მიცემული, არაფერი არ გამოვამჟღავნოვო. ეხლა მესმის სესილის მოწერილიო. სესილს შეუტყვია, რომ ამაზედ გამოძიებაა დანიშნული და ამიტომაც წინაღვე შემატყობინა და ფიცით აღთქმა დამადებინა, რომ არავის არა ვუთხრა-რა.

პოლიციის მოხელეებს კი ძალიან უხაროდათ. მორისი თავჩაღუნული იჯდა და ხმას არ იღებდა.

მორისმა შეიტყო ეხლა რაც ამბავი არის და დაიფიცა რომ, რაც უნდა დამემართოს, ხმას არას ფერხედ არ ამოვიღებო. მაგრამ მაინც თავს იხეთქდა, აქ მე რა შუაში ვარ და რა საბუთით მიჰყერნო. სესილი ცოცხალი იყო და თუ რამ ცუდი მოუხდა ვისმეს, ხომ კიდევ მარტო თვითონ მე მომიხდა და არავის სხვასაო. ყოველმავე ცდამ ამაების გამოცნობისათვის ამაოდ ჩაუარა და ცრემლი წამოსქდა თვალთაგან.

ბოლოს ეტლი მივიდა და გაჩერდა კონსიერჟერის ბნელ კედლების წინ; დიდი ალაყაფის კარები ხრიალით გაიღო და საწყალ მორისს სისხლი გაუშრა ძარღვებში. პირდაპირ შეიყვანეს კანტორაში. კამისარმა დატუსაღების ბძანება მისცა რეგისტრატორს. რეგისტრატორმა გადაშალა ერთი უშველგებელი წიგნი და საჭირო ცნობები მოსთხოვა მორისს შიგ ჩასაწერად.

— თქვენი სახელი?

— მორის ფერანი.

— წლოვანება?

— ოცის წლისა ვარ.

— ხელობა?

— ბრინჯაოს ხელოსანი ვარ.

— სადა დგებართ?

— მორეს ქუჩაში.

— კარგი.

რეგისტრატორმა ხელი მოაწერა, მოაწერინა ხელი კამისარსაც და უბძანა ერთს ღარაჯსა:

— წაიყვანე მეექვსე ნუმერში.
ყარაულმა ბრიყულად წაავლო ხელი მორისს და მკვახედ უთხრა:

— აბა, წამოდი.

საწყალმა მორისმა ყური მოჰკრა რეგისტრატორმა რომ უთხრა კამისარს:

— მაგის მნახველი არ დაიჯერებს, რომ ავაზაკია. ასეთი მშვიდობიანი სახის მეტყველება აქვს, რომ ღვდელიც კი ისე აზიარებდა, რომ აღსარებასაც არ ათქმევინებდა.

— არა მგონია, უპასუხა კამისარმა: მე ვფიქრობ, ძალიან ხერხიანი არამზადა რამ უნდა იყოს.

მორისს როგორც მთვრალს, ისე მიათრევდა ყარაული. თვალი დაუბნელდა საწყალს და მთელს ტანში ჟრჟოლამ დაუბნინა, როცა სატუსალოში შეაგდეს და გარედამ კარი კლიტით დაუკეტეს.

ციხის ოთხ კედელ შუა მარტო დაგდებულს საწყალს ყმაწვილ კაცს ამოუჯდა გული და დაიწყო მწარედ ტირილი. ბევრი იგონა, ბევრი სჩხრიკა თავისი სინილისი, მაგრამ არც ერთი სათაკილო საქმე ვერა ჰნახა ვერც თავის უწინდელ ცხოვრებაში, ვერც ეხლანდელში. დიდს ბრალს კი მწამებნო უსათუოდ, ჰფიქრობდა თავის-თავად, თორემ ესე არ მომექცეოდნენ მოხელეები და არც მარტო დამამწყვდევენო.

— სჩანს მტერი ვინმე მყოლია, თუმცა არავისთვის არა მიწყენინებია რაო, ამბობდა თავის თავად იმედ გადაწყვეტილი და გაბოროტებული.

მთელი დღე, რომელიც მეტად გძლად ეჩვენა, კაცი თვალთ არ დაჰნახვებია. საღამოზედ საქმელი მოუტანა ყარაულმა და იმას ჰკითხა დაქერის მიზეზი, მაგრამ პასუხად არაფერი მიიღო. საქმელს ხელიც არ ახლო, დაეცა ქვეშაგებზედ და უნდოდა როგორმე დაეძინა. მაგრამ ძილი არ მიეკარა მის თვალებს. როცა დაბნელდა, მის სენაკში ორი პოლიციის მოხელე შემოვიდა და ხელმეორედ ყველაფერი დაუჩხრიკეს. მორისმა უთხრა, რომ ამას წინადაც გამჩხრიკეს და ვერა იპოვეს რაო. მათ ხმა არ გასცეს და ისე გავიდნენ გარედ. გარედ კლიტით დაკეტეს კარი და ურდულიც გაუკეთეს.

მთელი ღამე არა სძინებია მორისს. ყველაზედ მეტად დის ყოფა აწუხებდა. მოაგონდა რა რიგად უმართებულოდ მოექცნენ მოხელეები. მოაგონდა კამისარის სიტყვებიც, რომ წამალი შენმა დამ მოგიტანაო, და შიშობდა ვაი თუ ისიც დაიჭირონ და საქმეში გააბანო. თავისი და მთელი ღამე გონებიდამ არ მოშორებია. ბოლოს ირაჭრაჭა კიდეც და მხოლოდ მაშინდა ჩაეძინა მორისსა.

მზე კარგა მაღლა იყო, როცა გამოეღვიძა. გუშინდელი მოტანილი საქმელი დაინახა და მისწვდა, რომ დანაყრებულიყო, მაგრამ ვერა სჭამარა. ათს საათზედ ყარაული შემოვიდა და უბძანა, თან გამომეყო. მორისს ეს ამბავი ძალიან იამა, ძლივს ერთი გამომკითხვენ და გამიშვებნო. შეიყვანეს ერთს დიდს და დაბალს ოთახში. ორს სხვა-

დასხვა სტოლთან ისხდნენ გამომძიებელი და მისი მდივანი.

— აბა ახლო მოდით, ფერან, უთხრა გამომძიებელმა ოსკარ ვერშემონმა: როცა დაგიჭირეს, კითხულობდით რაზედ მიჭერთო, მითამ არ იცოდით რაზედაც. ჩვენ ბევრი გეში გვაქვს თქვენს გასამტყუვნებლად. ტყუილ-უბრალოდ ნუ შეიწუხებთ თავს და გულ-წრფელად აღიარეთ ყველაფერი.

მორისმა შეხედა გამომძიებელს, თვალები დააქუცია და პირი ღია დარჩა განცვიფრებისაგან. ენა დაება და ხმა ველარ ამოიღო.

— თქვენს გულ-წრფელობაზედ არის დამოკიდებული თქვენი ბედი, განაგრძო ვერშემონმა: ჩვენ ვიცით, რომ თქვენ ამ საქმეში მარტო არა ხართ. გვითხარით, ვისა ჰშველოდით?

— მე სრულებით არ მესმის რას ჰთხოვლობთ ჩემგან. უთხრა ბოლოს მორისმა როგორც იყო, ძალდატანებით.

— გახსოვდეთ, ფერან, რომ გამოძიება ერთს თთვეზედ მეტია რაც სწარმოებს. ჩვენ ყველაფერი ვიცით და თქვენი ტყუილი პასუხები უფრო დაგიმძიმებს ჯეროვანს სასჯელსა.

— ფიცს გაძლევთ, რომ გულ-წრფელად გეტყვით ყველასფერს, რასაც მკითხავთ. მე თქვენზედ უფრო მეტად მინდა, რომ საქმე მალე გამოაშკარავდეს, მაგრამ პატიოსანს სიტყვას გაძლევთ, რომ თქვენი მუქარა არ მესმის.

ისეთი ალალი სახის მეტყველება ჰქონდა, რომ დროს მორისსა, რომ გამომძიებელმა თვალი ზედ შეაჩერა; ყმაწვილმა კაცმაც გაუსწორა თვალი თამამად და თვალ-დაუხამხამებლად გაუძლო გამომძიებელის ყურებასა.

— თქვენ დიდი ხანია, რაც ლეა მედანს იცნობთ?

— არც კი ვიცი ვინ არის. მე დარწმუნებული ვარ, რომ მე მსხვერპლი ვარ რაღაც შეცდომისა.

— პასუხი მითხარი: იცნობდით ლეა მედანს და ხშირად ინახულებდით ხოლმე?

— კიდევ მოგახსენებთ, რომ მე არავის ლეა მედანს არ ვიცნობდი.

— მაშ თქვენ უარ-ჰყოფთ იმის ცნობას! კარგი, ეხლავე გაგტეხთ.

გამომძიებელმა ანიშნა მდივანს და იმან კილობნი-დამ გადმოიღო ორი ცარიელი შამპანური ღვინის ბოთლი. მორისი შეწუხებით თვალს ადევნებდა მდივანს.

— უარს იტყვიტ ამაზედ, რომ თქვენ 20-ს ივლის საღამოს რვა საათზედ ეს ორი ბოთლი შამპანური ღვინო იყიდეთ ბეზარისაგან, ღვინოებს რომ ჰყიდის ლიონის ქუჩაში, რკინის გზის ახლო.

— არა, უპასუხა მორისმა ზეწამოწითლდა: მართალია, ორი ბოთლი შამპანური ღვინო ჩემი ნაყილია.

— ძალიან კარგი. არც ამას უარ-ჰყოფთ, რომ იმავე დროს სენტანტუანის ქუჩაში მეშაქრის პურისაგან იყიდეთ შაქრის პურები, აი ამის მზგავსი?

— უარს არა ვყოფ, მართალია.

— სხვამ გაყიდვინათ?

— არა.

— მაშ ალიარებთ, რომ შამპანური ღვინო და შაქრის პურიც თქვენთვის იყიდეთ?

— დიად.

— რისთვის იყიდეთ?

— ჩემ სასმელად და საკმელად.

— ხომ იცით, რომ ერთს ბოთლში წმინდა ღვინო არ იყო.

— დიად, ერთში საწამლავი ერია.

— ეჰე!... ძლივს არ გატყდით! რაში ახმარეთ ის საწამლავი?

— მე მინდოდა თავი მომეწამლა და ამისათვის საწამლავი აურივე.

— ფერან, უთხრა გამომძიებელმა და მხრები აიჭიმა: თქვენი ეგრედ განზრახული გამართლება არაფერის გამოსაყენია. თქვენს სიტყვა-პასუხს მანძილი არა აქვს. რასაც ამბობთ სულელობაა. თქვენ ეგ, ორი ბოთლი და შაქრის პურები 20-ს ივლისს გიყიდნიათ. მერე შინ დაბრუნდით ლაუკეს ქუჩაში?

— დიად.

— შინ აურიეთ საწამლავი? სად იშოვეთ?

— წინააღმდეგ ვიშოვე ლომბარის ქუჩაში, რადგანაც აფთექში არ მომცემდნენ. რადგანაც მინდოდა თავი უტანჯველად მომეკლა, ამისთვის მე შეადგინე საწამლავი, ისე როგორც, ჩემს სტოლზედ

რომ წიგნია, იმაში ეწერა და იმ გვარი საწამლაღი, კლოდ ბერნარის სიტყვით, მოაჩვენებს ხოლმე კაცს საამო და გულის თქმათა ამშლელს სიზმრებსა.

— საწამლაღი რომ შეაგზადეთ და ღვინოში აურიევთ, გამოხვედით შინიდან და ბასტილის მოედანზედ წახვედით.

— დიად.

— იქ უცდიდით თერთმეტ საათამდე, მინამ ლეა მედანი მოვიდოდა თქვენთან შესაყრელად.

— მოგახსენებთ-მეთქი, რომ არავის ლეა მედანს მე არ ვიცნობ, უპასუხა მორისმა და უფრო წამოწითლდა.

— ვსთქვამთ, არ იცნობთ. იქ თქვენთან მოვიდა ერთი ქალი და თქვენ იმას ხელი მიეცით...

მორისმა თავი ჩაღუნა. რა უნდა ეთქვა? ფიცი ჰქონდა მიცემული, რომ იმ უბედურის ღამის საიდუმლო ამბავს არავის ეტყვის.

— რატომ პასუხს არ მაძლევთ? ჰკითხა გამოძიებელმა.

— არა, აიღო მორისმა მაღლა თავი და უთხრა გამომძიებელს: მე ბასტილის მოედანზედ არავინ მინახავს.

— მაშ კარგი, მაგას უარ-ჰყოფთ, უთხრა ვერ-შემონმა დაცინებით: ძალიან კარგი. ხოლო სხვა რასმეს გკითხავთ. მე უნდა ერთხელ კიდევ გითხრათ, ფერან, რომ ჩვენ ყველაფერი, რაც გიმოქმედნიათ, დაწვრილებით ვიცით და უარზედ დგომა სულ ამაოა.

— ყოველივე თქვენი ბიჯი თერთმეტ საათიდან მოყოლებული ღამის პირველ საათამდე, ესე იგი, იმ დრომდე, როცა დაბრუნდით შინ თქვენა და თქვენი სხვერპლი....

— ჩემი სხვერპლიო, განიმეორა მორისმა და გაოცებისაგან არ იცოდა რა ექნა.

რას მოასწავებდა ეს სიტყვები? ნუ თუ იმიტომ, დამიჭირეს, რომ სესილის დედ-მამას, თუ ქმარს, ჩემზედ უჩივლიათო? ნუ თუ იქამდინ მიიყვანეს სესილი, რომ ყველაფერი უნდა ეთქვა და რადგანაც სახელის გატეხას მოჰრიდებია, უთქვამს, რომ 20-ს ივლისს შემიტყუეს და მახე დამიგესო? ნუ თუ ჩემი თანა-მოაზრე საყვარელი ჩემს სხვერპლად გახადესო? ნუ თუ უსააკო ქალის შეცდენის ბრალსა მდებენო? ყოველივე ესენი თავში მოსდიოდა მორისსა და ყურს აღარ უგდებდა გამომძიებელს, რომელიც ჰცდილობდა როგორმე გამოეტეხნა. ეხლა კი ყველაფერი ცხადი იყო მორისისთვის. რა თქმა უნდა, რომ სესილის არაფერში ამტყუნებდა და ყველაფერს მის დედ-მამას აბრალებდა. უსათუოდ ქმარს ყველაფერი შეუტყვია და დაჰმუქრებია ცოლს გავეყრებო. მაშინ დედ-მამას გაუკეთებია, რომ სესილი სხვერპლია საზარელის ავ-კაცობისაო; რომ ცალიერზედ დარჩომილს არშიყს მოტყუებით წაუყვანია სახლში, რალაც ბანგი დაუღვევინებია და ძალა უხმარიო. სესილი შვიდმეტის წლისა იყო და უსააკო ქალის შეცდენისათვის მორისი შეეძლოთ სამუდამად

მოდ ხაროს სათხრელად გაეგზავნათ. ცივმა ოფლმა დაასხა მორისს. რა უნდა ექმნა? უნდა დაჩუმებულიყო. სესილი შეევედრა, ნუ გამცემო და თვითონაც ფიცი ჰქონდა მიცემული. სხვა გზა არ იყო: თავისი ფიცი უნდა შეენახა და მოეცადა, ბოლო რა იქმნება.

ეხლა მარტო სიფრთხილელა იყო საჭირო და ხმის ამოუღებლობა.

მინამ ეს ამოდენა ფიქრები თავში უტრიალებდა მორისს, სულ ჩუმად იყო. გამომძიებელს ვერ გაეგო, რა მიზეზია, რომ ხმა აღარ ამოიღოვო.

— თქვენ გამტყუნებთ თქვენზე აშფოთება, უთხრა მესამედ გამომძიებელმა: მაინც არა გსურთ პასუხი მომიგოთ?

— რაზედ? უპასუხა მორისმა, თითქო ეხლა გამოიღვიძაო.

— ვინ იყო ის ქალი, რომელიც მოგყვანდათ 20-ს ივლისს ღამის თორმეტის ნახევარზედ კონტრესკარპის ბუღვარზედ? ამ ნიშნით რომ უთხარით კიდევ: „მე ვიტანჯები, უშენოდ ყოფნა აღარ შემძლიანო“ და ქალმაც გიპასუხათ: „მე შენ მიყვარხარ, ნეტავი შენთან მოვკვდეთ“.

— მე ვარას გეტყვით.

— თქვენა გგონიათ, მაგაებით თავი გადირჩინოთ? ხომ უარს არა ჰყოფთ, რომ საწამლავე იყიდეთ და თქვენის ხელით მოამზადეთ. როცა გკითხა-

ვენ, რად გინდოდათ საწამლავიო, თქვენ გვეუბნებით, „მე თვითონ მინდოდა თავი მომეწამლაო“... მართალია, ჩვენ ვიცით რომ საწამლავი მიგიღიათ, ისე უნებლიედ, და მერე იმოდენა, რომ დიდი ვნება არ შეეძლო. ამასაც ამბობთ, რომ „შაქრის პურებიც მე ვიყიდეო“, ვინ იცის იქნება იმ აზრითაც, რომ ცარიელის მუცლით არ მომკვდარიყავით. ძალიან კარგი, მაგისტანა თადარიგი ყოველთვის საქებია. ხოლო ერთი ეს მითხარით: რა აკეთეთ 20-ს ივლისს მას შემდეგ, როცა შამპანური ღვინო იყიდეთ და საწამლავი მოამზადეთ?

— მე ვერას გეტყვით, განუმეორა მორისმა და სულ მოიშალა, რაკი შეიტყო, რომ არამც თუ უნახავთ სესილთან ერთად, არამედ გაუგონიათ კიდევ ერთმანეთისთვის რა უთქვამთ.

— მაშ სულ უარზედ ღგეხართ?

— აბა რა ვსთქვა, რომ არაფერს მიჯერებენ.

— გაფთხილდით, თქვენი აღშფოთება და ის, რომ ვერ აგიხსნიათ რა აკეთეთ დანაშაულობის დამეს, თქვენი გამამტყუნებელი საბუთია.

— დანაშაულობის დამესაო! განიმეორა მორისმა და ელდა ეცა.

— უკანასკნელადღა გკითხავთ, მორის ფერანო, გსურთ რომ პასუხი მომცეთ, თუ არა?

— არა, არა! არ შემიძლიან, არ შემიძლიან, ძლივს წარმოსთქვა სულ შეგუბებულმა მორისმა: მე კაცის მკვლელი უნდა ვიყო? მე?... ვაიმე, ვაიმე!...

ხელები გაიწვდინა საცოდავმა, თითქო უნდა რასმე მოეჭიდოსო, დაბარბაცდა, საზარელის ხმით ამოიკენესა და გულ-შემოყრილი დაეცა დედა-მიწა-ზედ.

VI

რა კაცა იყო ჩუმად მაძიებელი ბოიე.

მუ მკითხველს ახსოვს, მორისს რომ ციხეში სვამდნენ, მოხელეს, რომელმაც მორისის სახელი და გვარი დაეთარში ჩასწერა, ეოცა მორისის ავ-კაცობა, რა ჰნახა ამ ყმაწვილის პატიოსანი და მშვიდობიანი სახე. მაშინ იქ ერთი პოლიციელი იყო, რომელმაც უთხრა: თქვენ ეგრე გგონიათ, ღიძი არამზადა უნდა იყოსო. ის პოლიციელი ჩუმად მაძიებელი ბოიე იყო.

ბოიე პატიოსანი კაცი იყო თუ არა? არ იყო. დედა-მისი იყო ერთი ფარისეველი ღვთის მოყვარე დედა-კაცი და მამა კი არაფერ იცოდა, ვინ იყო. გაიზარდა იეზუიტების ხელში და პატარაობითვე შეეჩვია ჩუმად მაძიებელის ხელობას. იეზუიტებმა ჩაუნერგეს გულში ადამიანის არაფრად ჩაგდება და ყოველისავე სათნოების უარ-ყოფა. ამის გამო, შედგა თუ არა ფეხი ცხოვრებაში, ახალ-გაზდა ბოიემ ბევრი უსიამოვნება ჰნახა

და რადგანაც მისს ზნეობურ კანონებს არავითარი სიმტკიცე არა ჰქონდა, ჯერ პატარა იყო რომ ყრმა-თა სამწყვდეულოში ჩააგდეს და მერე ხომ ციხეშიაც ამოაყოფინეს თავი. იქ ლაქუცობით და პირ-ფერობით, რომელიც იეზუიტებისაგან ესწავლა, მოინადირა ციხის უფროსების გული და ტყუილის ღვთის-მოყვარეობით კიდევ—აბატის გული. ეს საკმარისი იყო, რომ დანაშაული ეპატიებინათ და რადგანაც შეამცნიეს, რომ დიდი მეთვალ-ყურეა და ენა-მტანია-ობაც ძალიან უყვარს, იფიქრეს, ეს კაცი გამოგვადგებაო და ჩუმად-მაძიებელ პოლიციაში ადგილი მისცეს. ამისთანა სამსახური სწორედ ასლი იყო იეზუიტებისაგან გაწურთენილ შაგირდისათვის. სხვა რაც უმოქმედნია და ჩაუდენია ბოიეს სჯობია რომ არა ესთქვათ.

ციხიდან ბოიე პირ-და-პირ გამოძიებელთან წავიდა და უამბო ყველაფერი მორისის დაქერის შესახებ. როცა ვერშემონმა უთხრა, რომ მე მგონია, ეს ამხანაგია და არა თვითონ მკვლელიო, ბოიე დაეთანხმა.

— მე მაგისათვის გიახელით, უთხრა ბოიემ: ეხლა რას მიბძანებთ, რა საქმეს დავადგე?

— ჩვენ ვიპოვეთ ზარაფი, რომლისაგანაც საცოდავს ლეა მედანს ბანკის ბილეთები უყიდნია ამ ბოლოს დროს. ბილეთების ნუმრებიც ხელში გვაქვს. თქვენი ძიება ეხლა ამ საგანზედ უნდა იყოს მიქცეული.

— ყაღალა უნდა დაედოს ამ ბილეთებს.

— მაგის განკარგულება მოვახდინეთ კიდეც რამდენისამე დღის წინად და ზომიერებაც მიღებულია, რომ იმ ბილეთების გამომჩენელი დაიჭირონ. ძვირფასი ნივთები, რომელიც ლეა მედანისათვის მოეპარათ, გაუყიდნიათ ლონდონში მესამე დღესვე ლეა მედანის მოკვლის შემდეგ ასე, რომ ჩვენს მიწერილობას ვერ მიუხვდება. ნიშნები ნივთების გამსყიდველისა სულ სხვაა და დაჭერილ ყმაწვილ-კაცს არაფერი უგავს. ამ ნიშნების სიას და ბილეთების ნუმერებს გადმოგცემთ ჩემი სეკრეტარი.

— სხვა არაფერი ცნობა არა გაქვსთ?

— არაფერი. მე გამოვკითხავ ფერანს, იქნება გამოვათქმევინო ერთი რამ იმისთანა სიტყვა, რომელიც კვალში ჩავგაყენებს.

— ძალიან ძნელია იმას გამოათქმევინოთ რამე. თვალად ისეთი მორჩილი, წყნარი და უმანკოა. ოჰ, ძალიან ხერხიანი არამზადაა.

— რას ბძანებთ? სულ ყმაწვილია და გამოუცდელი. რაც კი ვიცით და გავგიგონია იმის უწინდელ ცხოვრების თაობაზედ, სულ ყოველი მისი სასარგებლოა.

— ეგ მართალია, მაგრამ გარეგნობით ძნელი არ არის კაცი მოტყუვდეს. ნახევარი ხალხი, რომელიც ბედოვლათად ჰჩანან, ჭკუიანი და საქმიანი კაცები არიან. მე თავის დღეში მაგისთანაებში ჩანგალს არ მოვხვდები ხოლმე. ერთი ეს არის ღირსსაცნობი: ღვთის-მოყვარეა თუ არა? თუ არ არის,

ეგ კი ნიმდვილი საბუთია, რომ ცუდი კაცი ყოფილა.

— მე მაგას შევიტყუებ, უპასუხა ვერშემონმა და რომ ლაპარაკი გააწყვეტინოს, განუმეორა: გამოართვით სეკრეტარს ნივთების გამსყიდველის ნიშნების სია და ბილეთების ნუმერები.

ბოიემ პატივისცემით თავი დაუკრა და გამოვიდა ოთახიდან. კანცელარიაში მიიღო ჯეროვანი საჩუქარი დამნაშავეს დაჭერისათვის და წამოვიდა შინ დასაძინებლად, რადგანაც მთელი დღე ფეხზედ იდგა და მოიღწია. მიუსკის ქუჩაში იდგა. შეაღო კარი და არა, მეკარემ შეაჩერა.

— ბატონო ბოიე! უთხრა მეკარემ: ეს ეს არის ჰქვენს ძალუას პელიარის ქვრივს თქვენთან კაცი გამოეგზავნა, ავად არის თურმე და გთხოვთ ეხლავე წახვიდეთ სანახად.

მეკარგი, ეხლავე წავალ, უპასუხა ბოიემ.

ამისი ძალუა პელიარის ქვრივი სენ-პოლის ქუჩაში იდგა. ამ ქუჩაში მივიდა თუ არა ბოიე, შეიტყო რომ ბებერს პელიარის ქვრივს იმ დილით წვეთი მოსვლია და ეხლა კი ცოტა უკედ არისო. შენთან გამოგზავნაო ქვრივმა კაცი, ამიტომ რომ მისი შვილი ამ ჟამად პარიჟში არ იმყოფებაო. ბოიე მარდად ავიდა კიბეზედ მესამე სართულში და შეშინებული, გაფითრებული შეეარდა ქვრივის ოთახში.

— რა დაგმართვია, ძალუავ? დაიძახა მან თვალცრემლიანმა: ავადა ხარ? ვაი შენ ჩემო თავო! ვაი

ამ დღის მნახველს!.. რა წამსაც ეს ამბავი შევიტყე, თავი დავანებე კანცელარიაში ჩემს სამსახურს და აქედ გამოვიქეცი. ეს რა მოგსვლია?

— არაფერი, არაფერი, შვილო, ეხლა უკედა ვარ, უპასუხა ბებერმა, რომელსაც ძლიერ იამა, რომ მაზლის-წულმა ასეთი გულ-მტკივნეულობა აღმოუჩინა და დაუმატა თითქმის ტირილითა: ახ, ჩემი შვილი რატომ შენ არა გგავს?

— მაგაზედ ლაპარაკი ეხლა რა დროსია. ჯერ, ყმაწვილი კაცია, გონზედ თავის დროზედ მოვა. გულის ნუ იშფოთებ, მე აქა ვარ, მე მოგივლი.

— ჰო, ჰო ჩემო კარგო, მე დარწმუნებული ვარ, რომ თავს არ დამანებებ. შენ ჩემი მეორე შვილი ხარ... და პირველზედ უფრო უკეთესი.

— მიბძანეთ რაც გნებავს, ძალო! მე თავისუფალი ვარ და თქვენთან ვიქნები. მე მარტო პატარა ბარათს მივწერ კანცელარიის დირექტორს.

ბოიე ყველას არწმუნებდა, რომ საპრეფექტოში მსახურებს და ამიტომაც პატივი ჰქონდა. ამისი აფან-ჩა-ვანობა ძალუას სახლში ორიოდ სიტყვით გამოიხატება. ამ ბებერ დედა-კაცის შვილი, მეტად პატიოსანი ყმაწვილი კაცი, ცოტა ხელ-გაშლილი და ადვილად ამყოლი იყო. იგი გაება რაღაც სავაჭრო საქმეებში, დაელუბა ამ საქმეებში ფული, რაც მამისაგან დარჩენოდა და ეხლა დღე და ღამ იბრძოდა, რომ ხელმეორედ თავისი საქმეები გაესწორებინა. დედას ძალიან უყვარდა იგი, მაგრამ ის კი აწუხებდა,

რომ შვილი მეტად თავის-ნების კაცია და ამას გარდა ლაპარაკში ისე უპატიურად იხსენიებდა მღვდლებს და სამღვდელოებს, რომ მოხუცებულს დედას ელდა ეცემოდა ხოლმე. ლუი პელიარი—ასე ერქვა დედაბრის შვილს—არც ერთს შემთხვევას არ დაჰკარგავდა, რომ დედისთვის ან არ წაეკითხნა, ან არ ეამბნა, თუ სადმე მღვდელს ზნეობის წინააღმდეგი საქმე ჩაედინა. დედა-ბერი თითქმის გააფთრდებოდა ხოლმე, სწამებდა უღვთოობას და ეტყოდა: აი შენს ბიძა-შვილს ბოიეს მაინც მიჰბაძე, ღვთის მოყვარების მაგალითიაო. მაშინ ლუიც ხუმრობა გაშვებით ამას ძალიან იწყენდა ხოლმე.

— თავის ღლეში ნუ მეტყვიოთ ნურას იმ ფარისეველზედ, იმ უსირცხვილო ენა-მტანიაზედ, ეუბნებოდა ხოლმე შვილი: სჯობს ის აქ არ მოდიოდეს, როცა მე აქა ვარ, თორემ მე ვიცი...

ბოიემ იცოდა, რაც ამბავია ძალუას ოჯახში და ცეცხლზედ ზეთს ასხავდა რაც შეეძლო. ბოლოს იმდენი იხერხა, რომ დედა შვილს წასჩუბა. ხანდისხან კი დედა-შვილი ერთმანეთს ინახულებდნენ ხოლმე, მაგრამ ძალიან ძვირად. ბოიე ჰცდილობდა, რომ შვილის ფეხი დაიჭიროს ძალუას სახლში, რადგანაც იმედოვნებდა, რომ ძალუა თავის ქონებას თუ სულ არა, ნაწილს მაინც ამას უანდერძებდა. ამიტომაც, როგორც მშვიერი მგელი, ისე ელოდდა თავის ძალუის სიკვდილსა.

— დიახ, ძალო! განაგრძო ბოიემ: სიფთხილეს თავი არ ასტკივა, ვინ იცის რა მოხდეს? ყველაფე-

რი ღვთის ნებაა. სჯობია, რომ მთელი დღე შენთან ვიყო.

— მადლობელი ვარ, შეილო! დილას ძალიან შემეშინდა, მეგონა ჩემი აღსასრული მოვიდა-მეჭეჭი. ველარასა ვხედავდი, ველარა მესმოდა-რა.

— მოძღვარი მაინც მოიწვიეთ, თუ არა?

— არა ჩემო კარგო, მინდა კი რომ მღვდელი მომიყვანო. აბა ერთი წადი; მაგითი ხომ სიკვდილი არ მოისწრაფება, მაგრამ გულზედ კი როგორღაც მოეშვება ხოლმე კაცს.

ამ სიტყვებზედ ბოიემ თვალი დააკვირვა დედებერს. ძალიან ცუდად უნდა ეგრძნო თავისი თავი დედაბერს, რაკი ასე გაბედა ლაპარაკიო. ამის შემდეგმა ლაპარაკმა უფრო დაარწმუნა, რომ დედა-ბრის საქმე წასულია.

— ლუისაც დეპეშა გაუგზავნე, შენ გეთაყვა, იმისი ნახვა მინდა. ნუ მისწერ კი, რომ მღვდელი დავიბარე.

„სწორედ წასულია ძალუა ჩემის საქმეო“ იფიქრა ბოიემ რაღაც ბოროტის სიხარულითა: ჩემს თავს უნდა ვუპატრონო, თორემ ლუკმა ხელიდამ წამიფაო“.

ჯერ ყველაზედ უწინარეს დედა-ბერს ნუგეში სცა, ეფიცებოდა, რომ თქვენ სამაგისო არა გიჭირთ რაო; მერე ადგა და წავიდა, რომ ჩვეული ექიმი მოჰგვაროს და თავისი საკუთარი მეგობარი მღვდელი მოიყვანოს.

— ჩემო სულიერო მამაო, უთხრა ბოიემ მღვდელს, ტირილითა და ქვითინითა: მე საშინელი უბედურება მეწვია, — ძალუა, რომელმაც გამზარდა როგორც ღვიძლმა დედამა, მიკვდება. ერთი ეგლა მყვანდა მთელს ქვეყანაზედ, მარტო ეგლა მიყვარდა და ეხლა ვშიშობ, რომ მაგასაც ღმერთი წამართმევს.

— თუ ნება ღვთისა ეგეთია, შვილო ჩემო, შენ უნდა მოწიწებით დაემორჩილო. უკეთესს ქვეყანაში გადიყვანს უფალი. ხოლო უნდა ეცადოთ, რომ გარდაცვალება მისი ქრისტიანულის წესით იქმნას.

— მამაო, მეც ვიცი რომ უნდა მოწიწებით დაემორჩილო ღვთის ნებას, მაგრამ მწუხარება ძნელი რამ არის. თვითონ ძალუასაც ჰსურს ქრისტიანულად აღსრულოდეს და თქვენს წასაყვანად გიახვლით. მე არ ვიცი, საკუთარი მოძღვარი ჰყავს თუ არა ძალუა ჩემს, ეხლა კი უფრო ის ირჩია, რომ უცნობს ღვთის მსახურს გაენდოს.

— მე ეხლავ ავუსრულებ სურვილსა, ჩემო შვილო!

— ძალუა ჩემი სწორედ წმინდანებშია შესარიცხი, განაგრძო ბოიემ მინამ მღვდელი მზადებაში იყო წასასვლელად: შვილი კი საძაგელი რამა ჰყავს, არა სწამს რა, არც სინიდისი აქვს, არც პატიოსნება; სიცოცხლეს ის უმწარებს ძალუა ჩემს. მამა მისი და ბიძა ჩემი რომ გარდაიცვალა, იმ არამზადამ სულ გაფლანგა მამის მონაგარი და ეხლა ძალუა ჩემს არ უნდა მემკვიდრეობა იმას დაუგდოს, რადგანაც ეშინიან, რომ გაათუქებოსო. თუნდ ეგ არ იყოს, მე უფ-

რო მახლობელი შვილი ვარ, ვიდრე ლუი, თუ სახეში ვიქონიებთ ჩემს გულითად სიყვარულს ძალუა ჩემის მიმართ. თუმცა ძალუა ჩემი ძალიან მდიდარი არ არის, მაინც კარგა ფული აქვს და მე ძალიან მადლობელი ვიქნებოდი თქვენი, მამაო, თუ დაუშლით, რომ თავისი ქონება მთლად არ დაუგდოს იმ კაცს, რომელიც მარტო სახელით არის შვილი და არა საქმით. თქვენ მე კარგად მიცნობთ, მამაო, და მიმიხვდებით, რომ მარტო ჩემის თავის სარგებლობაზედ არ ვლაპარაკობ. ბევრი ღარიბი კაცია, რომელსაც ძალუა ჩემი ხელს უმართავდა და, თუ ძალუა მოინდომებს, მის მაგიერობას გაუუწევ იმ უბედურებს. ღმერთმანი ცოდვაა თუ იმ უბედურებს უპატრონოდ დასტოვებს, მეტე ვის გულისათვის?

— მე თქვენ მეტად კარგად გიცნობთ, შვილო ჩემო, და ვერაფერს ცუდს ვერ შეგწამებთ. მე თქვენს ნათესავს მოვაჭონებ მას, რაც, ჩემის აზრით, მისი ვალია და დაწითანხმებ, რომ აღასრულოს თავისი უკანასკნელი მოვალეობა.

ბოიკმ დიდის მოწიწებით მიიყვანა მღვდელი დედა-ბერთან. დედა-ბერმა იცოდა რაც ამბავია მის თავს, ტყუილ იმედებით არ ჰნუგეშობდა და ამიტომაც ძალიან იამა მღვდლის მოსვლა.

— მადლობელი ვარ, შვილო, უთხრა დედა-ბერმა ბოიკს: ჩემი მოძღვარი უსათუოდ ვერ გიპოვნია და სხვა მღვდელი მოგიყვანია. კარგად გიქმნია, მე ვგრძნობ, რომ ცუდადა ვარ.

ბოიე ოთახიდან გავიდა, გაიხურა კარები და ყური კლიტის ჯუჯრუტანას მიაკრა, აგება გავიგონო რამეო.

საწყალი დედა-ბერი გაენდო, აღიარა რაღაც ცოდვები და უფრო ყველაზედ მეტად იმას ჰნანობდა, რომ შვილს მეტად სასტიკად ვექცევოდიო. მღვდელმა ბოიეს ჰანგზედ გაუბა ლაპარაკი, მაგრამ დედა-ბერმა გააწყვეტინა სიტყვა.

— არა, მამაო, ლუი პატიოსანი კაცია, სთქვა დედა-ბერმა: მართალია მამის მონაგარი შემოეხარჯა, მაგრამ ბედოვლათობაში არა გაუფუჭებია რა, დღე და ღამ საქმეში იყო და ბედი არ დაეხმარა. კარგი შვილია და მეტად კეთილშობილი კაცია. რჯულის წინააღმდეგი არ არის, მხოლოდ გარეგანს წესს არ ასრულებს. ის ჩემზედ უფრო მომეტებულიად შეეწევა ღარიბებს ჩემს შემდეგ და აი რის გამო არ მინდა, რომ ანდერძი სხვის სახელზედ შევადგინო. ყოველი რაც კი მახადია, ჩემის შვილის კუთვნილებაა და როცა მოვკვდები პირდაპირ იმას ჩაჰბარდება, როგორც ჩემს მხოლოდ შობილს შვილს.

— კაცი ყოველთვის სამართლიანად უნდა იქცეოდეს. იქნება სხვა ნათესავებიცა გყვანდეთ, რომელთაც თქვენ უყვარხართ შვილზედ არა ნაკლებ და რომელთაც ისე უყურებდით როგორც ღვიძლს შვილებს.

— თქვენ იქნება ბოიეზედ ჰლაპარაკობთ. კაი ბიჭია, მაგრამ კარგი თანამდებობა აქვს და ბედნიე-

რად სცხოვრობს. თვითონვე ხშირად უთქვამს ჩემთვის, მე ჩემთვის კარგადა ვარ და არაფერს ვსაჭიროებო. თუნდ ეგ არ იყოს, თუ რამ გაუჭირდა, თვითონ ლუი უპატრონოდ არ დააგდებს.

მღვდელმა გააბა ლაპარაკი ეკლესიაზედ, ღარიბებზედ, რომელიც დავიწყებას არ უნდა მისცეთ ამისთანა დროსაო, მაგრამ ამაოდ.

ბოიემ ყური მოაშორა ამათ ლაპარაკს. ტანში გაიმართა, წარბი ჩამოუშვა და ტუჩების კვნეტით წაიღუღუნა:

— მაშ კარგი! ყველაფერს იმას აძლევ განა?.. მე კი არაფერს?.. მაგასაც ვნახავთ! არა მიანდერძე რა განა! ღამაცა!..

როცა მღვდელმა კარი გამოაღო, ბოიემ მაშინვე მწუხარების სახე გაიკეთა და ნაღვლიანად ჰკითხა:

— რაო, მამაო, ძალუა ძალიან ცუდად არის განა?

— ღირსეული, წმინდა დედა-კაცი ყოფილა, უთხრა მღვდელმა, რადგანაც პირ-და-პირის პასუხის თქმას მოერიდა: შვილს შეატყობინეთ?

— დიად, დეპეშა გავუგზავნე.

— მეორეც გაუგზავნეთ. საჭიროა, რომ მოასწროს. შეუთვალეთ, რომ აღარ დაიგვიანოს. მშვიდობით, ჩემო მეგობარო, ილოცეთ ძალუა თქვენი-სათვის.

წავიდა მღვდელი თუ არა, ეჭიმიც მოვიდა. შეხედა თუ არა დედაბერს, მაშინვე მიხვდა რა ღლე-

შიაც არის. წამალი დაუწერა, ორიოდ სანუგეშო სიტყვა უთხრა და როცა კიბეზედ გამოვიდნენ ისა და ბოიე, უთხრბ ბოიეს:

— ძალუა თქვენი უკანასკნელ დღეშია; დიდი ამბავი იქნება რომ ხვალამდე გაახწიოს. ეს მეოთხედ დაეცა წვეთი, დამბლა მოუვიდა. ერთს საათს უკან, ენაც დაებმის... ეხლავე უნდა შეატყობინოთ ლუის, მისწერეთ, რაც შეიძლება ჩქარა წამოვიდეს. თავის დღეში სანანურად გაუხდება, თუ ცოცხალს არ მოუსწრო.

— მე დეპეშა დიდი ხანია გავუგზავნე.

— მიკვირს, აქამდე რად დაიგვიანა. აქ ხომ სულ ერთის საათის სავალია რკინის გზით. მეორე დეპეშა გაუგზავნეთ; საქმე ძლიერ საშურია.

— მე ეხლავ გავიქცევი სატელეგრაფოში, უთხრა ბოიემ.

— კარგი, თქვენ წადით და მალე კი დაბრუნდით, მე ავადმყოფთან ვიქნები. მარტოდ დაგდება არ შეიძლება.

ბოიემ მოატყუა მღვდელიც და ექიმიც; დეპეშა არ გაეგზავნა თავის ბიძაშვილისათვის. ეხლა კი როცა ექიმმა დაარწმუნა, რომ ერთს საათს შემდეგ ენა დაებმისო, გული დაუწყნარდა, გაიქცა დეპეშის გასაგზავნად და გზა-და-გზა მიდუღუნებდა: „მინამ ის მოვა, მე ჩემს საქმეს გავარიგებო.

ექიმი მომაკვდავ დედაბერთან შევიდა.

— ჩვენო კეთილო, მარიანავ, უთხრა ექიმმა დედა-ბერს: ნუ გეშინიანთ, ეგ იმისთანავე ავად-მყო-

ფობაა, რომლისაგანაც მე ამას წინად მოგარჩინეთ. თქვენ მალე უკედ შეიქმნებით, მაგრამ სიფთხილეს მაინც თავი არ ასტკივა; არ იქნება ურიგო რომ თქვენი საქმეები ცნობაში მოიყვანოთ. მაგით ხომ სიკვდილი არ მოგიჩქარდებათ. თქვენი შვილი ლუი ეხლა გონებაშია ჩავარდნილი, შესაძლოა ავად-მყოფობა გაგიძლიერდეს და ლუისათვის საჭირო იქნება იცოდეს რა მდგომარეობაშია თქვენი საქმეები.

— ბატონო ექიმო, უპასუხა დედაბერმა დასუსტებულის ხმით: მეც ეგრე მსურს. ყოველისთვის მე მინდა იმას ჩავაბარო და ჩემთან ვამყოფო.

— მაგაზედ უკეთესს ვერას იზამთ.

— მე ბანკის ბილეთები მაქვს, რომელნიც მე არ მეკუთვნიან; გირაოდ მაქვს. ეს მინდოდა შემეტყობინებინა ჩემის შვილისთვის. სხვა ყოველი ნოტარიუსთანა მაქვს. ლუი ყველაფერს ნოტარიუსისაგან მიიღებს.

— მინამდე ხომ არ გნებავთ მე მომანდოთ რამე?

— არა, არა. ჩემს საქმეებს მარტო ჩემს შვილს შევატყობინებ.

— გვარები მაინც მიბძანეთ ვისაც თქვენგან ფული უსესხნია.

— ვერ გეტყვით, ვერ! მაგას მარტო ჩემს შვილს ვეტყვი.

ექიმი ორ ცეცხლ შუა იყო. ვერც ეთქვა პირდაპირ, რომ უკანასკნელ დღეში იყო, რადგანაც შიში გულის უფრო გაუხეხტდა და იმის ჯავრიც ჰქონ-

და, რომ ვაი თუ ლუიმ ველარ მოუსწროსო. ექიმი დიდი ხნის მეგობარი იყო ამ ოჯახისა და ძალიან ეჯავრებოდა ბოიე. იცოდა რომ ქვეშ-ქვეშა კაცია. მბებზლარი, ენა-მტანია და, რასაკვირველია, ექიმი თავის დღეში არ ურჩევდა მომაკვდავს დედაბერს, რომ შენი საქმეები შეილის მოსვლამდინ ბოიეს ჩააბარეო.

ბოიე რომ მოვიდა სატელეგრაფოდამ, დევეშის გაგზავნის ბარათი აჩვენა ექიმს. ექიმი გამოეთხოვა დედაბერს და შინ წავიდა, უთხრა კი ბოიეს, რომ თუ ვინიცობაა ლუი გვიან მოვიდეს და დედაბერს ენა წაერთოს, შემატყობინეთო.

ბოიე მარტო დარჩა მომაკვდავ დედაბერთან. საწყალს დედაბერს ყური კიბისაკენ ეჭირა და ხმაურობა რამ რომ მოესმოდა, ეტყოდა ხოლმე ბოიეს უფრო და უფრო სუსტის ხმითა:

— აბა ჰნახე, ლუი ხომ არ არის...

ბოიე ცოტა ხანს იჯდა დედაბერთან და მერე სამხარეულოში გავიდა, რომ რაღაც სასმელი მოუმზადოს სნეულსა და როცა უკან დაბრუნდა ელდა ეცა. დედაბერს უაზროდ გაშტერებოდა მინად ქცეული თვალები და ენა ჩავარდნოდა. სიკვდილის მომასწავებელი ზარი უცემდა გულში. ელდამ მალე გადუარა, სახეზედ დაეტყო რაღაც ღვარძლით სავსე სიხარული, თავ-მოწონებით თავი მალლა აიღო და სთქვა:

— ძლივს აქაურობის პატრონი მე არ გავხდი! მერე მიუბრუნდა დედაბერს, რომლის ჩამქრალი თვა-

ლი გაშტერებით შეაჩერდა ამას და ბოროტმა ბოროტის ღიმილით წამოიჭახა: აი შე სულელო ბებრუცანავ, არ გინდოდა განა ჩემთვისაც დაგეგდო რამე. მაშ კარგი, რასაც ვნახავ, მე თვითონ ავიღებ. ჩემს თავს ცარიელს არ გავუშვებ აქედამ.

მომაკვდავს თვალები ისე აუბრიალდა თითქო ცეცხლი წაეკიდაო, მაგრამ ღონე აღარა ჰქონდა ან დაძრულიყო, ან ხმა ამოეღო. ისე უნუგეშოდ, უღონოდ, უმწედ დარჩომილი თვალს ადევნებდა ყოველს მოძრაობას ამ ნამუს დაკარგულ ქურდისას.

— არ გინდოდა განა ჩემთვისაც მოგეცა რამე, განაგრძო ბოიემ: მაშ ჩაძალღდი, შე ქოთაკო, და მინამ შენი ლუი მოვა, მე ჩემთვის კაი ლუკმას გადავიღებ...

ხელ-ახლად მოჰყვა მხეცურად ხარხარს, დაავლო ხელი გასაღებებს, ბებრის ზანდუკს შეურჩია ერთი მათგანი, გააღო და მოჰყვა ქაღალდების ქოთებას. ოთახში დუმილი იყო, მარტო კედლის საათის რაკა-რუკი ისმოდა და გულის ფეთქა მომაკვდავისა.

დედაბერი უძრავად იწვა ლოგინზედ სრულებით უმწეოდ, თუმცა სრულ გონებაზედ კი იყო. ყველაფერს ჰხედავდა, ყველაფერი ესმოდა. ჰგრძნობდა საწყალი, რომ სიკვდილი თან-და-თან ეპარება. ჰცდილობდა დაეძახნა, მაგრამ ამით უფრო თავს ისუსტებდა. უნდოდა ეთქვა, რომ ბანკის ბილეთები, რომელნიც ზანდუკში იპოვა ბოიემ, სხვისაა და მხო-

ლოდ გიროდა მაქვსო, მაგრამ ენა ვეღარ დასძრა. ის საძაგელი უნამუსო კაცი, რომელსაც ერთს დროს შვილს ამჯობინებდა, ქურდი იყო და სხვა არა რა და ეხლა სულთა-ბრძოლის დროს სძარცვავდა უმწეო დედაბერს, სტაცებდა სხვის საქონელს და ამით სამუდამოდ ჩირქს აცხობდა დედაბრის პატიოსანს სახელსა.

თვალი დაუბნელდა კიდეც დედაბერს, როცა ბოიემ დაბეჭდილ ქაღალდში შეხვეული ბანკის ბილეთები იპოვა. გახსნა და სიხარულით დაიკივლა როცა ჰნახა იმოდენა უსახელო ბილეთები და გულდინჯად გადათვალა და იანგარიშა რამდენია.

— ბებერს არ უთქვამს, არასოდეს, რომ ამოდენა ფული ჰქონიყო, სთქვა გახარებულმა ბოიემ: ამოდენა ფულს ქონებას ეძახიან. ეხლა კი, ჩემო ძალუა მარიანავ, ჩემი წილი მივიღე და შენ აღარ გემდურები. ეხლა შეგიძლიან მშვიდობიანად მოჰკვდე... სხვა არა იყოს-რა, შენი ქონება სამართლიანად გავიყავით. მე ეს მერგო და ლუიმ კიდეც ის ირგუნოს, რაც ნოტარიუსთან არის.

ბოიე მოვიდა მომაკვდავ დედაბერთან და დააკვირვა თვალი.

— მიბძანდება! ბევრი აღარ დარჩომია, წაიდუღუნა თავის-თავად: მაინც კარგა ხანს გასტანა. მთელი ოთხი საათია სულთ ებრძვის და არ იქნა, ვერ მოკვდა.

მერე ისევ ზანდუკს მოუბრუნდა, როგორც იყო ისევ ისე ჩაალაგა ქაღალდები, და ბანკის ბილეთები

კი ჯიბეს იკრა. ბოლოს ისევ დაკეტა ზანდუკი, გამოვიდა ოთახიდან, ჩამოვიდა კიბეზედ და თვალთაგან ცრემლი სდიოდა, მითამ და სწუხს.

— ძალუა თქვენი როგორა ბძანდება? ჰკითხა მეკარემ.

— კვდება ჩემი საწყალი ძალუა მარიანა, ჩემი მეორე დედა! უბასუხა გულ-ამოჯდომით ბოიემ: ვაიმე უბედურს, ვაიმე!

— გული დაიმშვიდეთ, ბატონო ბოიევ! რაზედ სტირით ეგრე, რა ვუყოთ! თქვენი ძალუა იმ ხანში იყო, რომ დღეს არა, ხვალე ეგ უბედურება უნდა შემთხვეოდა. რა ვუყოთ? ყველა კაცი სიკვდილის კერძია.

— მართალია, მაგრამ მძიმე რამ არის კაცმა თავის თვალთ ჰნახოს უკანასკნელი წუთი საყვარელის ადამიანისა. ლუიცი არ მოვიდა... ის მაინც მოსულიყო, საწყალი ძალუა მშვიდობიანად მაინც დახუჭავდა თვალს.

— მაშ იმედი აღარ არის?

— არა! ამ ერთის საათის წინ სულთა-ბრძოლა მოუვიდა... ველარავის სცნობს. მე მღვდელთან მივდივარ, რომ აღსასრულის ლოცვა შევეუკვეთო.

— ღმერთმა აცხონოს! წარმოსთქვა მეკარემ, მოწიწებით პირჯვარი გადიწერა და გაიფიქრა: „საწყალი ყმაწვილი კაცი მებრალება! დედასავით ჰყვარებია“.

ბოიე მღვდელთან წავიდა, შეუკვეთა ლოცვა და მერე შინისკენ გაიქცა. მაგრამ მანამ კარებში შევიდოდა, მწუხარის და ნამტირალევის სახე გაიკეთა.

— რა დაგმართვიათ? ჰკითხა ახლა აქაურმა მეკარემ, რაკი ბოიე ნამტირალევი ჰნახა: ძალუა თქვენს ზომ არა ასტეხია-რა?

— გადაიცვალა! უპასუხა ბოიემ და ხმა-მაღლა მოჰყვა ქვითინს.

— მებრალებით, ბატონო ბოიევ! მარტო ეგ იყო თქვენი კეთილის-მყოფელი ნათესავი.

— ეგ იყო, ეგ! ეხლა რაკი ღმერთმა ძალუა მარიანა წამართვა, აქ პარიჟში რაღა უნდა გავაკეთო, აქ აღარ დავდგები, უნდა წავიდე აქედამ.

— რას ბძანებთ! მწუხარებამ ეგრე როგორ უნდა დაგიმორჩილოთ. სამსახურს რაღას უზამთ?

— გამოვალ სამსახურიდამ და სადმე პარიჟს გარედ ბინას მოვიკიდებ. ჩემი მცირე ქონება საცხოვრებლად მეყოფა.

თუმცა ქონების ხსენება ბოიესაგან პირველი იყო, მაგრამ მეკარეს არ ეოცა, სამსახურის კაცია და ერთი-ორიოდ გროშს როგორ ვერ მიაგდებდაო.

— თუ რაშიმე მე თქვენთვის საჭირო ვარ, მიბძანეთ, არაფერში დაგზარდებით, უთხრა მეკარემ.

— მაღლობელი ვარ. მე იმის შვილს ველი. თუ ისურვებს, მე მოვუდგები მთელი ღამე მიცვალებულს. აქ იმისთვის მოვირბინე, რომ პატარა ჯვარცმა წავიღო და მიცვალებულს გულზედ დავუსვენო.

ამის თქმაზედ, ბოიე მოშორდა და სწრაფად ავიდა თავის სადგომში.

— აი მართებული კაცი! გაიფიქრა მეკარემ: ნეტა ბედი რატომ არა სწყალობს ამისთანა კაცი კაცებს.

— თავის ოთახში რომ შევიდა, ბოიემ ფთხილად დაკეტა კარები, ჩამოუშვა ფარდები ფანჯრებზედ, მერე საიღუმლო ყუთში ჩააწყო ბანკის ბილეთები, რომელიც ძალუა მარიანას მოჰპარა. ქალაღი, რომელშიაც გახვეული იყო ეს ბილეთები და სწვა და ბილეთების ნუმერები ცალკე გადმოსწერა. აქ უეცრად მოაგონდა, რომ დაავიწყდა და არ გამოართვა სეკრეტარს იმ ბანკის ბილეთების ნუმერები, რომელიც ღეა მედანს მოჰპარეს, თუმცა გამოიმძიებელმა უბძანა, რომ გამოართვიო.

— უფრო კარგიო, იფიქრა ბოიემ: მე იმ საქმეზედ ეხლა ხელში არაფერი ქალაღდები მაქვს, დღეს მორის ფერანის დაჭერისათვისაც ზომ ფული მივიღე; ეხლა სწორედ ასლია ქალაღი მივცე და სამსახურიდამ გამოვიდე, წავალ და ჩემთვის ვიცხოვრებ. მაღლობა ღმერთს, ფულიანი კაცი ვარ, ეხლა.

დაჯდა მაშინვე და დასწერა:

„მოწყალეო ხელმწიფე!

„მე დიდი უბედურება შემემთხვა. შინ რომ მოვედი, მითხრეს რომ ძალუა ჩემი, რომელიც ჩემი

მეორე დედა იყო, ძალიან ავად არისო. მე მაშინვე გავიქეცი. საწყალი მოხუცებული ჩემს ხელში გარდაიცვალა. სიკვდილის წინად აღთქმა ჩამომართვა, რომ სამსახურს თავი დაანებეო. მეც აღთქმა დავუდე. ერთი ორიოდ გროში მქონდა გადადებული შავის დღისათვის და თუმცა ძალიან ცოტაა, მაგრამ მგონია მაგ ნამცეცებით როგორმე ვიცხოვრებ სადმე პარიზე გარედ ერთს რომელსამე პატარა ქალაქში.

„გთხოვთ, მოწყალეო ხელმწიფე, სამსახური-დამ დამითხოვოთ. მე მგონია, რომ ყოველთვის გულმოდგინედ ვასრულებდი ჩემს თანამდებობას და ჩემი უფროსები ჩემზედ ცუდს არას იტყვიან. თუ ჩემი მცირედი ქონება არ გასწვდება ჩემს ღარიბს ცხოვრებასა, მაშინა გთხოვთ მიშუმდგომელოთ და თანამდებობა მომაცემინოთ იქ, საცა ბინას მოვიკიდებ.“

„იმპერატორის მთავრობის ერთგული მე ყოველს ღონისძიებას ვიხმარებ, რომ ღირსეულად ვიმსახურო სხვა თანამდებობაშიაც. თუმცა ჩუმად მძიებელის თანამდებობას ველარ ვიკისრებ, მაგრამ საპოლიტიკო აგენტად კი შემიძლიან სასარგებლო ვიყო იქ, საცა მე არავინ მიცნობს.“

დააწერა ადრესი და კმაყოფილებით წარმო-სთქვა:

— კარგად მოვიგონე. მე ეხლა გულ-დადინჯე-ბით შემიძლიან ვიცხოვრო შორს სადმე, იმისთანა

ადგილას, საცა ვერ მომწვდება შურიანი თვალი ნა-
ცნობისა, რომელსაც ჩემი უეცარი გამდიდრება ექვს
რასმეს მოჰგვრიდა.

გამოვიდა შინილამ, ფოშტის ყუთში ჩააგდო
თავისი არზა და გაჰქანდა ძაღუა პალიარის სახლი-
საკენ. საწყალი ჯერ არ გადაცვლილიყო, მაგრამ
უკანასკნელ წამშილა იყო.

— „ეხლავ გათავდებაო, იფიქრა ბოიემ, მივიდა,
დახედა მომაკვდავს, მერე თახჩილამ გადმოიღო ღვი-
ნო, ერთი ჭიქა საფსე დაასხა და გადაუღაბა უსვენე-
ბლივ: უჰ, რა რიგად ცხელა, დავიღალე, სთქვა მან
ბოლოს.

უნდოდა საქმელი რამ ეპოვნა ოთახში, მაგრამ
ამ დროს კარიც დაუთრკუნეს. ტუჩები მოიწმინდა
და თვალ-ცრემლიანი წავიდა კარის გასაღებად.

საწყალს დედა-ბერს ხრიალმა უეცრად უკლო
და თითქო გულზედ მოეშვაო. ჩამქრალი თვალები
ისევ გამოუბრწყინდნენ და კარებს შეაჩერდნენ. კაცს
ისე ეგონებოდა, თითქო დაიხურჩულა: „ჩემი შვი-
ლიაო.“

კარი გაიღო და შემოვიდა ყმაწვილი-კაცი. არც
კი შეხედა ბოიეს, მაშინვე მივარდა მომაკვდავს დე-
და-ბერსა და ხმა-მალლა ჩასძახა:

— დედი, დედი! მე ვარ, მე!

ამ დახილმა, ამ ხმამ შეურყია მთელი აგებული-
ბა მოხუცებულსა. საწყალმა წამოიწია, თითი გაიშვი-
რა ზანდუკისაკენ და ძლივ-ძლივს გამოსთქვა:

— ლუი... იქ... წაიღ...

თქვა ეს თუ არა, და სულიც დალია შვილის ხელზედ. შვილს ეგონა გულს შემოეყარა და ფთხილად მიასვენა ბალიშზედ.

— ოჰ ღმერთო, ღმერთო ჩემო! გულ-შემოეყარა! სთქვა ლუიმ: დედი შენი ჭირიმე, დედი! აბა შემომხედე მე ვარ მე, შენი ლუი.

მხოლოდ ეხლა, როცა აქეთ-იქით მიიხედ-მოიხედა გულ-აშფოთებულმა და იმედ-გადაწყვეტილმა, შენიშნა, რომ ბოიე იქ არის. ბოიე იდგა კუთხეში გაფითრებული და მთელის ტანით კანკალებდა. საშინელი წამი გამოიარა, როცა მომაკვდავმა თითო გაიშვირა ზანდუკისაკენ და უკანასკნელი სიტყვები წარმოსთქვა. ყურში უბზუოდა მთლად ეს სიტყვები, რომელიც დედა-ბერს უნდოდა ეთქვა და ვერა სთქვა:

— ლუი, მაგან იქიდან წაიღო ფულიო.

— შენა ხარ, უთხრა ლუიმ ბოიეს; შენ ყვავსავით ყოველთვის იქა ხარ ხოლმე, საცა უბედურებაა. რას უდგეხარ, განა ვერა ჰხედავ რომ გული შემოეყარა?

— ეგ გულ-შემოყრა არ არის, ლუი. ექიმმა წინადვე გამიმელავნა. უბედურება გვეწია.

— რას ამბობ! დაიძახა ყმაწვილმა-კაცმა, მივარჯლა დედას, გადაეხვია, დაეცა მუხლებზედ და საცოდავად დაიწყო ქვითინი.

— მე ექიმთან გავიქცევი, სთქვა ბოიემ და გავიდა ოთახიდან.

როცა ექიმი მოვიდა, ლუი ისევ ისე დაჩოქილი იყო მიცვალებულის წინ და როგორც ბაშვი ისე სტიროდა.

— გათავდა ყველა! მე აღარა მყავს დედა, სთქვა ლუიმ და მიაწოდა ხელი ექიმს.

— მე წინაღვე ვიცოდი. რად დაიგვიანე? ჰკითხა ექიმმა.

— მე მაშინვე წამოველ, რა წამსაც დეპეშა მივიღე, უპასუხა ლუიმ.

— ორი დეპეშა უნდა მოგსელოდა.

— არა, ერთი მივიღე ორს საათზედ. აი რა სწერია: „თუ დრო გქონდეს, წამოდი, დედა-შენი ავად არის.“ ხომ გესმის, რომ ამ უბედურებას ვერც კი ვიფიქრებდი. ერთი ათი წუთიც რომ დამეგვიანა, ვეღარც კი მოეუსწორობდი:

ექიმმა მოიხედა, რომ შეხედოს ბოიეს, რომელიც თან მოჰყვა, მაგრამ ბოიეს ჰკუთვნებოდა და გაპარულიყო, არა მკითხონ-რაო.

— ეს სულ მაგ ფარისევის ეშმაკობაა, სთქვა ექიმმა.

VII

ბოიეს წასვლა.

უი პალიარმა გადუხადა დედას თავისი უკანასკნელი ვალი. როცა ყოველივე რაც რიგია აუხსრულა, ნოტარიუსი ჰნახა. ნოტარიუსს ძალიან ეოცა, როცა ლუიმ უთხრა, რომ მაგის მეტი, რაც თქვენა გაქვთ, დედა-ჩემს არა დარჩენია რაო. მით უფრო უკვირდა, რომ დედა-ბერს ეხლა-ხან გაეყიდნა თავისი სახლები. ლუიმ ყური არ ათხოვა ამ ამბავს, იფიქრა, რომ იქნება დედა-ჩემმა ეკკლესიას ან სამადლო საქმეს რასმეს შესწირა ფული, რადგანაც ამ ბოლოს დროს მოხუცებული სულ ამისთანებზედ იყო გადაგებულიო. თუ შესესხებია ვისთვისმე, ეს ხომ არ დაიმაღება, გამოჩნდებაო. უფრო იმიტომ აღარა დასდია რა ნოტარიუსის გაოცებას, რომ თვითონ უამისოდაც კარგა ფული დარჩა.

როგორც პატივ-მცემელი შვილი, კეთილად მახსენებელი დედისა, ლუი ისევ იმ სახლებში დარჩა, საცა ბოლოს დროს მისი დედა იყო და წინად მამაც სცხოვრობდა და ყოვლისფერი შეუცვლელად დააგდო, როგორც მოხუცებულის დროს იყო. რადგანაც მარტო იყო და მომხმარებელი არავინა ჰყვან-

და, თვითონ მოამზადა ყველაფერი, თავის ხელით დაწერა ბარათები და მიიწვია ნაცნობები. ბევრისა არ იცოდა, ვინ იყო ნაცნობი დედისა, ამიტომაც დედის სიკვდილი ვერ შეატყობინა ტიუსსოს, რომელსაც ამის გამო გაგებული არა ჰქონდა სიკვდილი დედა-კაცისა, რომლისაგანაც ფული ჰქონდა ნასესხი და რომელსაც ამ ფულში ბანკის ბილეთები დაუგირავა.

ბოიე მარტო მაშინ გამოცხადდა, როცა ყველა სამზადისი გათავებული იყო და ნაცნობები მოდიოდნენ, რუმ უკანასკნელი პატივი მისცენ მიცვალებულს. ექიმმა დროებით თავისთან გადიყვანა ლუი, რომ ამ ტყუილს გულის-კვნესას და გაზეპირებულ სიტყვებს სამძიმრებისას მოაშოროს. ბოიე კი არ მოშორდა მიცვალებულს. ამის ფარისევლობისათვის ასლი მოედანი იქ იყო იმ ჟამად. ყველანი, ნამეტნავად მოხუცებული დედა-კაცები, აღტაცებაში მოდიოდნენ და ამბობდნენ: რა ღვთის მოშიში კაცია! რა რიგად ჰყვარებია თავისი ძალუა! ბოიე დაჩოქილი იდგა თითქმის მთელი დღე კუბოს წინ. ჰლოცულობდა, სტიროდა, ოხრავდა და გულში ხელს იცემდა, თითქო მწუხარებისაგან აღარა ესმის-რაო. ვინც კი ჰნახა ყველა ამბობდა, რომ მაზლის-წული ასე სწუხსო და ღვიძლი შვილი კი მოვიდა, დახედა, მკვდარს თავი დაანება და კისერზედ მოახვია ბიძაშვილს, რომელსაც მიცვალებულისაგან ხელსახოციც არ დარჩენია, რომ ცრემლი მოიწმინდოსო.

მხოლოდ სასაფლაოზედ მოიგო ლუმი. გული მეზობლებისა. როცა დედის კუბო ჩაასვენეს საფლავში, მართლის გულით მწუხარეს ლუის გულ-შემოეყარა და ძლიერ მოაბრუნეს. მაგრამ აქაც კი ბოიემ თავის ნამტირალევის თვალებით მიიზიდა ყველას ყურადღება.

როცა ყველაფერი გათავდა და ლუი, ექიმის მკლავზედ დაყრდომილი, შინისაკენ წამოვიდა, ბოიემ ხელი გაუწოდა გამოსათხოვებლად და უთხრა, რომ პარიჟ გარედ თანამდებობა მივიღე და პარიჟიდან ეხლავ ვაპირებ წასვლასაო.

— ლუი, დაუმატა ბოიემ: მე ბოლომდინ ჩემი ვალი გადავუხადე ძალუას. თვითონ იცი, რა რიგადაც მიყვარდა... შენ ერთს დროს გწყინდა კიდევ, რომ მე უფრო კაი თვალით მიყურებდა ცხონებული.

ლუიმ ხმა არ გასცა და ექიმს შეხედა.

— ძალუა, განაგრძო ბოიემ: ჩემი მეორე დედა იყო და მე ძალიან მადლობელი ვიქნები, თუ იმის სახსოვრად ერთს უბრალო რასმეს მომცემ.

თუმცა ამისთანა მწუხარების დროს სიცილი უადგილო იყო, მაგრამ ექიმმა თავი ვერ დაიჭირა და სიცილი წასქდა.

— განა არა, ურიგო არ იქნება ერთი ბანკის ბილეთი განა? სთქა ექიმმა და თვალი უყო ლუის.

ამ სიტყვებზედ და თვალის ქნევაზედ ბოიეს ფერი ეცვალა. რას მოასწავებს ეს სიტყვებია? იფიქრა.

— წასვლის წინად შემოდი ჩემთან და აირჩიე რაც გინდოდეს, უთხრა ლუიმ გაუფავრებლად, რომ როგორმე თავიდან მოიშოროს: მე მარტო ესა მწყყინს, რომ შენ საჭიროდ არ დაინახე პატარა აღრე გეცნობებიანა ჩემთვის რა უბედურებაც მომელოდლა.

— მე ორი დეპეშა გამოგიგზავნე და ის, რომელიც შენ გვაჩვენე, პირველია, მეორეში კი ყველაფერი მოგწერე, რადგანაც მაშინ ექიმმა მითხრა, რომ იმედი აღარ არისო.

— მე უფრო ჩემს ბედს ვემდური, ვიდრე შენ. დავანებოთ თავი ამ ლაპარაკს, სამღურავი ეხლა აღარას მიშველის.

ლუი გამოეთხოვა ბიძა-შვილს და ექიმთან ერთად შინ წავიდა.

ბოიე დარქმულ პალოსავით უძრავად დარჩა ცალკე გაოცებისაგან, ცალკე ჯავრისაგან. რატომ ლუიმ არ მიმიწვია თავისთან, ხომ მახლობელი ნათესავი მე ვარო? რა მიზეზია, რომ აგრე აშკარად ვძულვარო? მართალია, ერთმანეთი თავის დღეში არ გვყვარებიო, მაგრამ ამისთანა ღროს კაცმა ყველაფერი უნდა დაივიწყოსო. ვაი თუ ლუიმ იცის, ან ეჭვი აიღო, რომ ბანკის ბილეთები მოვიპარეო! ექიმის სიტყვები აქამომდე ყურში მიბზუისო. უეჭველია, ექიმმა განგებ ახსენა ბანკის ბილეთი. იქნება იცის, რომ ძალუა მარიანეს ბანკის ბილეთები ჰქონდა და ჩემზედ ეჭვი მოიტანაო? ამის მეტად ესე არ შეჰშინებია გული ამ კაცს, რომელიც აქამომდე

სხვას აშინებდა; მალე კი გადიყარა გულიდამ შიში, გაიმართა წელში და თავ-მოწონებით წამოვიდა შინისაკენ.

გზა და გზა მოისაზრა თავისი ყოფა-ცხოვრება, მოისაზრა რა გზას უნდა დაადგეს და როგორ უნდა მოიქცეს. ცოტა ავჩქარდი კიაო, ამბობდა თავისთავად: სამსახურიდამ ჯერ არ უნდა გამოვსულვითყავი. მაგრამ არა უშავს-რა, ვიტყვი, რომ ლუი პალიართან მტრობა მაქვს და იმასთან ერთსა და იმავე ქალაქში ცხოვრებას მოვერიდე; რაც შეეხება ბანკის ბილეთებს, ჯერ ერთი ისა, რომ არავინ იცის, ჰქონდა თუ არა ბებერს ის ბილეთები, და მერე, თუნდ იცოდნენ კიდეცა, ვიტყვი, რომ სიკვდილის წინად თვითონ მაჩუქა; ამისთანა საჩუქარი ძალიან ადვილად დასაჯერია, რადგანაც ყველამ იცის, რომ ძალუა ჩემს ძალიან ვუყვარდი. ამ სახით სისხლის სამართლისა მე ფიქრი არა მაქვს და, თუ ლუი პალიარი ისე დამიწყებს დავასა, ამასაც საშველი აქვს: წავალ და ამისთანა ალავს მივაბარებ, რომ ვერას გზით ვერ იპოვონო.

შინ რომ მივიდა, ისევ სახე მოიღრუბლა, მითამა სწუხს და ისე მძიმედ აღიოდა კიბეზედ, რომ უნდოდა მეკარეს როგორმე დაენახა და დაეყენებინა. რაც უნდოდა, აუსრულდა კიდეც.

— დასაფლავებაზედ ბძანდებოდით განა, ბატონო ბოივე! ჰკითხა მეკარემ: მე მიცვალებული მარტო ეკკლესიამდე მივაცილე. სწორედ უნდა მო-

გახსენოთ, დიდის პატივით დამარხეს. თქვენ კმაყოფილი უნდა იყოთ.

— მე სულ მოვწყდი ცალკე მწუხარებისაგან და ცალკე ამდენის ჯაფისაგან. ეხლა წავალ, პატარას მივიძინებ და ხვალ კი ქალაქ გარედ საითმე წავალ.

— შესაბრალოსიაო, იფიქრა მეკარემ.

ბოიე სწრაფად ავიდა თავის ოთახში და კარი ჩაიკეტა შიგნიდან. იქამდინ იეშმაკა, რომ მეკარეს დაენახვა და ამასთანაც დაარწმუნა, რომ დასაძინებლად წავიდა თავის ოთახში. თუ საქმე გამოძიებამდე მივიდოდა, მეკარე ამას აჩვენებდა. ბოიემ მაშინვე გამოიცვალა ტანისამოსი, ფერის, უმარილის და სხვა ამისთანა საგლეხის შემწეობით სულ სხვა სახე გაიკეთა. ეხლა ვერავინ იცნობდა. თმა გაითეთრა, წვერი არა ჰქონდა, წვერი გაიკეთა, წარბები თეთრად შეიღება, ცხვირი გაიწითლა ლოთისამებრ.

ფთხილად ჩაიღო უბის ჯიბეში ბანკის ბილეთები, ფეხ-აკრებით, ფეხის თითებზედ გამოვიდა ოთახიდან წყნარად, ჩაკეტა კარები და ნელა დაეშვა კიბეზედ. მეკარემ თვალი შეასწრო შორიდან და იფიქრა, უსათუოდ უცხო ვინმე ყოფილა სტუმრად რომელსამე მდგმურთან და ის მიდის შინაო.

ნახევარ საათს შემდეგ ბოიე რკინის გზით წავიდა რეიშისაკენ და სადამოზედ იქ ამოჰყო თავი. პირ-და-პირ თავის ნაცნობ ნოტარიუსთან მივიდა, და უთხრა, მამული მინდა ვიყილო ამ ახლო-მახლოსაო, უთხრა რა ფასისაც უნდოდა, ჩააბარა ბანკის

ბილეთები სყიდვის წინდნად და ჩამოართვა ბარათი. იმავ ღამეს უკანვე პარიჟში მობრუნდა და მეკარეს ისე შეეპარა, რომ ვერა გააგებინა-რა.

მეორე დღეს თორმეტს საათზედ მეკარემ კარი დაურაკუნა, შეშინებულმა რომ რა დაემართა, აქამდინ სძინავსო. ბოიემ კარი გაუღო პერანგამ და სთხოვა ოთახი დამიგავე, მინამ ტანთ ჩავიცვამდეო.

— თქვენ რომ არ მოსულიყავით დიდხანს მეძინებოდა კიდევ, უთხრა ბოიემ: მე ძალიან დავიქანცე გუშინ და მთელი ღამე სულ ჩემი ძალუა საწყალი მელანდებოდა. მე თითქმის თვალი არ მომიხუჭნია, ავად ვიყავ, სიცხე მქონდა.

— რატომ არ დამიძახეთ, ექიმს მოგგვრიდით.

— ისეც გადამიარა. მე ეხლა ჩემს ბიძა-შვილთან წავალ, მერე კი გავალ სადმე ქალაქ გარედ. ჩემთვის საჭიროა, პატარა გული გავართვა და შევისვენო.

— რასაკვირველია, ძალიან დაღალული იქნებით, ხუმრობაა დღე და ღამ მიცვალეხულოს არ მოშორდეს კაცი და სამარხის თადარიგში იყოს.

— მართალია, მაგრამ ნუ დაივიწყებთ, რომ მას შემდეგ მე მთელი თვრამეტი საათი ლოგინში გავატარე.

— ვიცი. მოხვედით თუ არა, მაშინვე ქვეშაგებში ჩაწექით.

— მაშ რა მექნა? ფეხზედ დგომის არაქათი არა მქონდა.

ბოიეს დაწყობილობა აუსრულდა ისე, რომ უკეთესი აღარ იქნებოდა. მეკარე დარწმუნებული იყო, რომ გუშინ მთელი დღე და მთელი ღამე შინ იყო, მაშასადამე პარიჟიდან სადმე წასვლას ვერავინ დაუშტკიცებდა. ამ სახით, გულ-დადინჯებული მოელოდდა გამოძიებას და სახლის გაჩხრეკასა. სახლში ხომ ვერასფერს უპოვიდნენ და იქ, საცა იმან მოპარული ფული გააბარა, ვის მოუვიდოდა თავში რომ გაეჩხრიკათ.

ბოიემ ტანთ ჩაიცვა და წავიდა ლუი პალიართან, რომელსაც ამის დანახვაზედ სწორედ ზიზლი მოსდიოდა.

— შენა მთხოვე რომ დედის-ჩემის სახსოვრად მომეცა რამე, უთხრა ლუიმ: აი დედი-ჩემის ბეჭელი მოგიშადა. შენი პარიჟიდან წასვლა მითხარი, ძალიან მიხარია. შენი აქ ყოფნა სისხლს მიმღვრევს. რაც გინდა სთქვა, მე თავის დღეში არ დამავიწყდება, რომ მე და დედა-ჩემი წაგვჩხუბე და ისე მომიხდინე საქმე, რომ სიკვდილის წინად დედას ვერ მოვეპატრონე. შენ მომპარე უკანასკნელი წუთი დედი-ჩემისა.

უეცარი წასვლა ბოიესი პარიჟიდან სრულებით არ გაჰკვირვებია ლუის, რადგანაც იცოდა რა ხელობის პატრონიც არის თავისი ბიძაშვილი: იმ ხანებში ყოველთვის, როცა კი იმპერატორის მართებლობას მოუხდებოდა ან ახალი კანონი გაეყვანა კანონ-მდებელთ პალატში, ან თავისი მომხრე ამო-

ერჩევიდნა ხალხისათვის კანონ-მდებელთ პალატის წევრად, მაშინვე თვითონ მართებლობა ათასნაირის ცბიერობით მოახერხებდა ხოლმე შეთქმულობას მითამ და იმპერატორის წინააღმდეგ, რომ მით შეეშინებინა მშვიდობის მოყვარე ხალხი. რასაკვირველია, ბოიესთანა კაცებს მოჰფანტამდა ხოლმე ყველგან პარიჟ გარედ სოფლებში და სხვა ქალაქებში, რომ ამ გვარის შეთქმულობისათვის ხალხი გაებრიყვებინათ. ლიუ პალიარმაც იფიქრა, რომ ჭსათუოდ ბოიეს ისტუმრებენ სადმე, რომ ხალხი გააბრიყვოსო და ამიტომ ყური არ ათხოვა ბოიეს პარიჟიდან წასვლას.

— მინამ დედა-ჩემი ცოცხალი იყო, უთხრა ლუიმ ბოიეს გამოთხოვების დროს: მე ვერ დავიშლიდი ჩვენთან სიარულს და ამის გამო ხანდისხან ერთმანეთს შევხვდებოდით ხოლმე. ეხლა კი ორივესათვის სამჯობინარია თავის დღეში ერთმანეთს არ დავენახვით.

— მე მაგისთანა უმადურობის მომლოდინე ვიყავე შენგან, უპასუხა ბოიემ: მაგრამ მე ეგ არა მწყინს. ღმერთი და ჩემი სარწმუნოება ღონეს მომცემს, რომ მაგგვარს უპატიურებას მოთმინებით ვძლიო და შეგინდო კიდევ შეცოდება ჩემს წინაშე. ამასაც გეტყვი: რაც უნდა სთქვა და იფიქრო ჩემზედ, რაც უნდა ბოროტი საქმე შემამთხვიო, მე მაინც ყოველთვის მზად ვიქნები სიყვარული გაგიწიო, თუ რაშიმე შენთვის გამოსადეგი ვიქნები და რაშიმე დაგჭირდები.

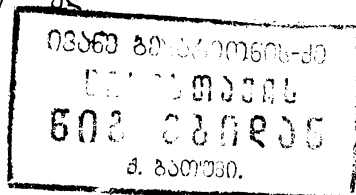
ბოიე გამოვიდა ოთახიდან იმ სახით, თითქო არა ჰჯავრობს და მარტო გულნაკლულიაო. ხოლო რა წამსაც მარტო ჰნახა თავის თავი კიბეზედ, პირი მოიბრუნა კარებისაკენ, მუშტი მიუღერა და ხმა მალლა სთქვა:

— სულელო, დამაცა მე გაჩვენებ რა საშინელება არის, თუ მე კაცი გულიდან ამოვიდე. შენ ჰნახამ, რა რიგად გადაგიხდი! ჩვენ შორის ეხლა დაუძინებელი მტრობა დაითესა. ამას იქით ან მე უნდა ვიყო და ან შენ... გესმის... ან მე და ან შენ!

ამ დროს ვიდაცამ ხელი მხარზედ დაადო. ბოიე შეკრთა და მოესმა ხმა ექიმისა, რომელიც სიცილით ეუბნებოდა:

— ჰო, სწორედ ეგრე, სწორედ.

VIII

ს ა ზ ა რ ე ლ ი დ ი ღ ა .

ამოძიება ლეა მედანის საქმის თაობაზედ წინ ვერ მიდიოდა და ოსკარ ვერშემონი ჯავრით აღარ იყო. ჩუმად-მაძიებელი ბოიე, რომელმაც თავდაპირველად ეგრე მედგრად წაიყვანა საქმე, სამსახურს დაეთხოვა და საქმეც შედგა სწორედ მა-

შინ, როცა იმედი იყო, რომ სახელოვანად გათავ-
დებოდა.

როცა საწყალი მორისი გულ-შემოყრილი გა-
მოიყვანეს გამომძიებლის ოთახიდან და კონსიერჟე-
რის ციხის საავად-მყოფოში დააწვინეს, ვერშემონი
ძალიან დააფიქრა ამ ამბავმა, მისი აზრი და რწმენა
მორისის დანაშაულობაზედ ძლიერ შეირყა. მთელი
დღე სულ ამას ამბობდა, ტყუილს კვალში ხომ არ
ჩამაყენესო, ხოლო მორისის წინააღმდეგ იმდენი
საბუთები იყო და ისე მძიმენი, რომ ისევ პირვან-
დელ აზრზედ დადგა და დაასკვნა, რომ თუმცა მო-
რისი მეტად ყმაწვილია და გამოუცდელი, მაგრამ
ძალიან მოხერხებული და ოსტატი ავაზაკიაო.

როცა მორისი გონზედ მოვიდა, ისევ ციხეში
წაიყვანეს და ტუსადის სენაკში დაამწყვდიეს. რო-
მელს ბრალსაცა სდებდნენ, იმან ასეთი თავ-ზარი
დასცა საწყალსა, რომ გაბრუებულსავეით სულ ამას
იძახოდა:

— მე კაცის მკვლელი უნდა ვიყო! მე! მე და
კაცის მკვლელი!

მთელი დღე თითქო საოფლეშიაო, ისე ამღვრე-
ული დადიოდა წინ და უკან თავის პატარა სენაკში.
ლამემ უფრო მოუწყლა გული; მთელი ღამე გულის
უწიწკნიდნენ საშინელი ფიქრები. მოაგონდა რომ
სამართალი ბევრჯელ შესცდება ხოლმე, მოაგონ-
და მრავალი მაგალითი, რომ სრულებით მართალი
კაცი დაესაჯათ. წარმოუდგა თვალ-წინ თვითონ სა-

მართალიცა თავისი მსაჯულებით, მოეჩვენა ვითომ სამართლის წინა დგას და ასამართლებენ. როგორც ჰკუიდამ შეშლილი ისე ჰტოკავდა ლოგინზედ და როგორც თონეში ისე იწოდა, როცა მოაგონდებოდა, რომ ჩემი სახელი სამუდამოდ ჩირქ-მოცხებული იქნებაო. „მე უნდა კაცის მკვლელი მერქვას! იძახოდა სასო დაკარგული მორისი: ნუ თუ ჩემი ხანმოკლე, მაგრამ პატიოსანი ჯაფის ცხოვრება არ მიმოწმებს, რომ მე კაცის-მკვლელი არ უნდა ვიყოვო.“

იმ უკანასკნელ დღეებში აღარავინ არ აწუხებდა მორისს, ტუსაღების ზედამხედველნი უფრო უკედ, კაც-მოყვარეობით ექცევოდნენ. საწყალს ნუგეში მოეცა, იქნება გამოძიებამ იმისთანა რამ აღმოაჩინა, რომ მე მამართლებსო და გული დაუწყნარდა; იმედი მოეცა, აი დღეს, აი ხვალ გამანთავისუფლებენო. მაგრამ ამაოდ ჩაუარა ამ იმედმა. ერთს დილას გამოიყვანეს სატუსაღოდამ, ჩასვეს ეტლში, ორი პოლიციელი გვერდით მოუჯდა და წავიდნენ. როცა ეზოში გამოდიოდა, მორისმა თვალი მოჰკრა მეორე ეტლსაც, რომელშიაც ოსკარ ვერშემოხნი და მისი სეკრეტარი ჩასხდნენ.

მორისი განცვიფრებით ჰკითხავდა თავის თავს, ეს სად მივყევართო. გაატარეს ბასტილიის მოედანი, შეუხვიეს ლაროკეტის ქუჩას. მორისს ელდა ეცა, ლაროკეტის ციხეში ხომ არ გადავყევართო. მაგრამ ეტლი ლაროკეტის ციხეს გასცილდა. მორისმა ველარა გაიგო-რა, თუმცა ჰცდილობდა გამოეცნო, სად

მივეყვართო. ბოლოს გამოჩნდა მამა-ლაშეზის სასაფლაო. ორივე ეტლი ალაყაფის კარებში შევიდა. ამისთანა სისხამ დილაზედ სასაფლაოს კარი სხვა უცხოთათვის დაკეტილი იყო ხოლმე. პოლიციელებმა მორისი გადმოიყვანეს ეტლიდამ, გამომძიებელიც მოვიდა მორისთან. ყმაწვილმა კაცმა მწუხარებით და უწყო ყურება გამომძიებელს.

— ფერან, უთხრა ოსკარ ვერშემონმა: დრო მოგეცით, რომ გონებაში ჩავარდნილიყავით. კიდევ უჯიათობთ და არ გინდათ გამოგვიტყდეთ?

— რაც მითქვამს, იმაზედ მეტი არა მაქვს-რა სათქმელი. რა გნებათ ჩემგან? აქ რისთვის მომიყვანეთ?

— ეხლავე შეიტყობთ, უპასუხა გამომძიებელმა და მერე მიუბრუნდა პოლიციელებს და დაუმატა: თან გამოგვეყვით და ფთხილად იყავით, არა გამოგეპართ-რა.

გაიარეს ნიში და შედგნენ. მორისმა ჰნახა ახლად ნაშალი მიწა სამარისა და იქვე გძელი კუბო. ამ მოულოდნელმა სანახავემა გული შეუღონა მორისსა და უნებლიედ ჟრჟოლა მოუვიდა მთელს ტანში. ეს შეუნიშნავად არ დარჩათ ოსკარ ვერშემონს და მის სეკრეტარს.

— სიმართლევ, სადა ხარ, სად! დაიძახა საწყალმა კაცმა, ფერი ეცვალა და ცივმა ოფლმა დაასხა შუბლზედ.

საცოდავი სანახავი იყო იმ წამს მორისი. პირი მოიბრუნა და მთელმა ტანმა კანკალი დაუწყო. პო-

ლიციელებმა ხელი მოავლეს და ისევ კუბოსთან მიიყვანეს ძალად. გამომძიებელმა ანიშნა და კუბოს თავი ახადეს. ერთმა მათგანმა მცხედარს გადახადა ჩაყვითლებული სუდარა და გამოაჩინა გალურჯებული პირისახე მშვენიერის ლეასი, ყბები და თვალები ჩასცივნოდა და კბილებზედ ტუჩები შესკვნობოდა.

— ფერან, უთხრა ხელახლად გამომძიებელმა: არც ეხლა გატყდებით, რომ თქვენ მოჰკალით ეს უბედური?

— მორისმა ხმა არ ამოიღო. მუხლი მოეჭრა და თრთოდა, როგორც პირში გატეხილი ავაზაკი.

— ვერა ხედავთ! თქვე ბოროტო, უთხრა ვერ-შემონმა: თქვენში არც კაცობრივი გრძნობა ყოფილა და არც ნაპერწკალი შენანებისა. რომ თრთით, ეგეც მარტო შიშისაგან მოგდით და სხვა არაფრისაგან.

მორისი გაბრუებულის თვალით იყურებოდა აქედ-იქით, ხან ერთს იქ მდგომს შეჰხედავდა, ხან მეორეს. უცბად მტკივნეულად ამოიკვნესა, აიღო მალა თავი, ხელი ჰკრა პოლიციელებს, რომელთაც ეჭირათ, კინალამ თხრილში არ ჩაყარა, მერე მივიდა ახდილ კუბოსთან და თამამად დააცქერდა მკვდარს ლეა მედანს.

— ეხლა კი! წასჩურჩულა გამომძიებელმა თავის სეკრეტარს.

— მე ამ მცხედარის წინ ხელახლად ვალიარებ, სთქვა რიხიანის ხმით მორისმა, მას, რაც წინად მი-

თქვამს. მე ამისი მკვლეელი არა ვარ. მე არავინ არ მომიწამლავს. მე თავის ღლეში არ მინახავს ეს ქალი. სხვა რა გინდათ ჩემგან?

გამომძიებელი სახტად დარჩა. ისე გადახედა სეკრეტარს, თითქო ჰკითხავს, ეს რა ამბავია?

— ღვთისა წინაშე და წინაშე ამ საწყლის უსიკოცხლო გვამისა, განაგრძო მორისმა: ფეიცავ, რომ ჩემს ღლეში მე ეს თვალთ არ მინახამს, მაშასადამე ვერც მოვსწამლავდი. ეხლა რაც გინდათ, ის მიყავით; ეს არის და ეს, ამას იქით თავს აღარ ვიმართლებ.

გულ-წრფელად ამოთქმულმა სიტყვამ ყმაწვილკაცისამ ხელახლად იმოქმედა ვერშემონზედ და მან უფრო ფორმისათვის, ვიდრე გასამტყუნებლად, წარმოსთქვა:

— მაშ წინაშე ამ უბედურის სხვერპლის გვამისა თქვენ ამტკიცებთ, რომ თავის ღლეში არ გინახავთ ეს ქალი და თქვენ არ მოგიკლავთ?

— ვამტკიცებ.

— ჩაწერეთ, უბძანა გამომძიებელმა სეკრეტარს.

სეკრეტარმა ამოიღო ჯიბიდან ქალაღლი, საწერელი და კალამი, მიეყუდა იქავ რაღაცას და, რაც რიგი იყო, ჩაწერა. მორისმა და გამომძიებელმა ხელი მოაწერეს ოქმს. მერე ისევ იმ რიგად ჩასხდნენ ეტლში და წამოვიდნენ, უბძანეს კი რომ კუბო ისევ უწინდებურად დახურონ და დამარხოვნ. ვერშემონმა პოლიციელებს უბძანა, რომ სასამართლოს სადგომ-

ში მოიყვანეთ მორისიო და თვითონაც თავის სეკრეტრით იქ წავიდა.

— ამ ამბავმა ძალიან შემაბრალა ყმაწვილი-კაცი, უთხრა გზაზედ სეკრეტარს: აგეთს ჭაბუკს არ შეუძლიან მაგდენი ხერხი. მე ვშიშობ, ხომ არა ვსტყუვდებით და იქნება ძალიანაც. ხელმეორედ უნდა დავიწყოთ გამოძიება და სხვა ჩუმად-მაძიებელს უნდა მივანდოთ საქმე, რადგანაც ბოიე აღარ არის. ვნახოთ, ახალი ძიება ისევ მანდ მოგვიყვანს, თუ არა.

— სახლების გაჩხრეკის ოქმები მოგერთოთ? ჰკითხა სეკრეტარმა.

— დიად, მაგრამ ოქმებში იმისთანა არა არის-რა.

— მაშ რა კი აღარაფრის კვალი სჩანს, ველარც გამოძიებას განვაგრძობთ. ხელში რა გვაქვს, რომ იმას დავეფუძნოთ?

— ერთი მძიმე საბუთი გვაქვს.

— რომელი?

— სახლების გაჩხრეკამ არა გამოამჟღავნა-რა, მაგრამ მე საბუთი მქონდა მეფიქრა, თანხმად ჩუმად-მაძიებელთა მოხსენებისა, რომ მორისის დაცურეგია ამ საქმეში. ხომ იცით, რომ დილით ის წასულა აფთექში წამლის სასყიდლად. ამის გამო მე დავიბარე მორისის და ამ ოთხის დღის წინად და თქვენის თანაშემწის დასწრებითა, ჩვენება ჩამოვართვი. ძალიან ყმაწვილი-ქალია და მარილიანი. ჯერ, რასაკვირველია, შეშინდა, მერე კი მოჰყვა და გულახდილად ყველაფერი მიაშბო. ვერ მიხვდა, რომ მისი

ჩვენება თუმცა დიდი რამ არ იყო, მაგრამ მაინც ამტყუნებდა ძმას, რომლის უბრალოებაზედ იგი ბეჯითად დარწმუნებულია. დილით ღეა მედანის სიკვდილის შემდეგ, დაი ჩვეულებისამებრ შესულა ძმასთან, რომ ოთახი აუღაგოს და უნახავს, რომ სიკვდილამდეა მიხწეული. მაშინვე მიშველებია, უკითხავს ძმისთვის რა დაგმართვიაო და იმას მიზეზის თქმა არ სდომებია. მორისის დამ ვერაფერი ცნობა ვერ მომცა ღეა მედანის თაობაზედ, ეს კი მითხრა, რომ ჩემს ძმას ძალიან უყვარდა ერთი ყმაწვილი-ქალი, რომლის შერთვა უნდოდა და არ აძლევდნენ, სხვა ქალთან კი ჩემი ძმა არავითარს დაახლოვებას არ იკადრებდაო. შემომფიცა, ჩემი ძმა პატიოსანი და კეთილ-შობილი კაციოა. მე ნება მივეცი შინ წასვლისა და დამპირდა მეზობლებში ვეცდები შევიტყო რამე და მოგახსენებო. ქალი ამბობდა, რომ ჩემის ძმის ავადმყოფობა იქილამ წარმოსდგა, რომ თავი მოიწამლა ჯავრით, რადგანაც საყვარელს ქალს სხვაზედ ათხოვდნენო. მეზობლებისაგან შევიტყეთ, რომ გარეთი კარი სახლისა, საცა მორისი დგას, დილის სამს თუ ოთხს საათზედ გაიღო და მაშინვე ისევ დაიხურა, მაგრამ არ იცოიან კია, ან ვინ შევიდა, ან ვინ გამოვიდაო. ეს იმ ღამის დილა ყოფილა, რა ღამესაც ღეა მედანი მოჰკლეს. ყველაფერი ამ საიდუმლო გარემოებაზედ არის დამოკიდებული და ჩვენ ჯერ ფერანს ვერას დაუუჯერებთ, მინამ ამ გარემოების ახსნაში არ დაგვეხმარება.

— როგორ უნდა გაგვეხმაროს?

— არ გენიშნებათ? მოწმებს უნახავთ, რომ ფერანი ღამის თერთმეტს თუ თორმეტს საათზედ ვილასაც ელოდდა ბასტილიის მოედანზედ. მერე ენახათ, რომ მკლავი გაუყარა თურმე ქალს, რომლის ნიშნები ძალიან ჰგავს საწყალის ღეა მედანის ნიშნებს, მოეხვია და წამოიყვანა იმ სახლში, საცა ღეა მედანი მოჰკლეს. ამ საათილამ კვალი გვეკარგება. თვითონ ფერანი ჰფიცავს, შინ წავედიო. თუ ეგ მართალია, ქალი რაღა იქნა?

— იქნება ნამუს გატეხილი ქალი იყო ვინმე და თავი გაანება, როცა სატანციო სახლს გვერდთ აუარეს.

— მე გეუბნებით, რომ ქალი მთლად ღეა მედანის ნიშნებისა ყოფილა. ახალ-გაზდა ყოფილა, მართებული და ლაზათიანი მიხვრა მოხვრა ჰქონია. ბოლოს ისიც ვიცით, რა დროსაც მისულა შინ მორისი, იმიტომ რომ დილის სამს თუ ოთხს საათზედ ქვემო მდგმურს გაუგია, რომ გარეთი კარი გაღებულია და ისევ მალე დახურულა.

— ეგ დილად შესანიშნავია, მაგრამ იმ მდგმურს უტყვნია თუ არა ფერანი?

— ვერა. თვითონ ფერანმა უნდა აგვიხსნას ეგ საიდუმლო და ახსნაც ადვილია, ოღონდ კი გვითხრას რა უკეთებია თორმეტ საათილამ ოთხ საათამდე და წარმოგვიდგინოს ის ქალი, რომელთანაც ერთად უნახავთ.

— მართალია, ერთი იმისი სიტყვა სამყოფია, რომ ჩვენი შეცდომა დაგვიმტკიცოს.

— თქვენც იმ აზრისა ხართ, რისაც მე. ყველაფერი ამართლებს მორჩის: იმისი წარსული ცხოვრება, იმისი აწმყო, იმისი შრომის მოყვარეობა, ქცევა, სახის მეტყველება, ნათესაობა. გაგიტყდებით და გეტყვით, რომ ყველა ეს მარწმუნებს, რომ მორჩის აქ ბრალი არა აქვს-რა.

ამ დროს ეტლიც გაჩერდა. ოსკარ ვერშემონი პირ-და-პირ თავის ოთახში შევიდა, მოითხოვა ლეა მედანის საქმე და ხელახლად გულ-მოდგინედ დაუწყო ჩხრეკა.

ცოტა ხანს შემდეგ მორჩისიც მოიყვანეს.

დაღონებული, შეწუხებული იმ ამბით, რაც სასაფლაოზედ მოხდა, საწყალი ყმაწვილი-კაცი გულმოკლული იყო და იმედი მოჰკვეთოდა სრულიად, რა კი ჰხედავდა, რომ რაღაც უხილავს ბადეშია ყოველ-მხრივ გაბმული. ჰნახა რა თავის-თავი ისევ გამომძიებლის წინა, მძიმედ ამოიოხრა. ვერშემონმა თავი მაღლა აიღო და თვალი დააკვირვა მორჩისს. მორჩისი არ შეკრთა და თვალი გაუხსწორა.

— ფერან, უთხრა გამომძიებელმა: დღევანდელს სიტყვა პასუხზეა დამოკიდებული თქვენი ბედი. თქვენ ამტკიცებთ, რომ ლეა მედანს არ იცნობდით. კარგი, დაგიჯერებთ მაგას, ხოლო უნდა კი აგვიხსნათ ის, რაც თქვენ თვითონ აღიარეთ.

მორისმა შეატყო, რომ გამომძიებელს აზრი ცოტაოდნად შესცვლია ამის სასარგებლოდ და გულ-მა გაუღიმა. ისევ იმედი მოეცა.

— მიბძანეთ, უპასუხა მან აჩქარებით: მე პასუხისათვის მზადა ვარ.

— 20-ს ივლისს ღამის თერთმეტს, თუ თორმეტს საათზედ ბასტილიის მოედნის ყურეში ქალს ელოდ-დით. ის ქალი მოვიდა, თქვენ მკლავი-მკლავს გაუ-ყარეთ და ლაკუეს ქუჩისაკენ წამოხვედით. ის ქალი ვინ იყო?

მორისმა პირველ სიტყვებზედვე იგრძნო გან-საცდელი და მოემზადა, რომ სესილის აღთქმას არ უღალატოს.

— მაგას ვერ გეტყვით, არ შემიძლიან, უპასუხა მორისმა რიხით და მტკიცედ.

— კარგად მოიფიქრეთ, ფერან, თქვენს პასუხ-ზედ არის დამოკიდებული თქვენი თავისუფლება, თქვენი სიცოცხლე.

— მოგახსენებთ, რომ მაგას ვერ ვიტყვი-მეთქი.

— სჩანს ის ქალი ლეა მედანი ყოფილა, ის უბედუ-რი, რომელიც წუთის წინად კუბოში მკვდარი ჰნახეთ.

— არა, გეფიცებით, რომ ის ქალი ლეა მედა-ნი არ იყო.

— მაშ ეხლა ცოცხალია?

— ცოცხალია.

— მაშ გვითხარით ვინ არის და ეხლავე თავს დაიხსნით. გახსოვდეთ, ფერან, რომ თქვენი ბელი

თქვენს ხელთ არის. ერთი თქვენი სიტყვა და გამოძიება თქვენზედ მოსპობილ იქმნება.

— მე არ შემოძლიან მაგის თქმა.

— კმარა, ეგ ხომ სულელობაა. უეჭველია, ლეა მედანი იყო, და თქვენ სახლში შეგიტყუებიათ, რომ მოგეკლათ და გაგეძარცვათ.

— მორისს თავ-ბრუ დაესხა, რომ კვლავ ჯაახ-სენდა კაცის-კვლას მწამებენო, აიფარა პირის სახეზედ ხელები და ტირილი წასქდა. ამ ხანად კი ვერ-შემონი მოთმინებიდამ გამოვიდა და კვლავ დაერწმუნა, რომ მორისია დამნაშავე, რადგანაც ქალის სახელს არ მეუბნებო; ხმა გამოიცვალა და შეუტია:

— ფერან, თქვენ უნახვიხართ თორმეტს საათზედ ლეა მედანთან ერთად; ოთხს საათზედ შინ დაბრუნებულხართ თქვენის მეზობლის სიტყვით. რას აკეთებდით ოთხ საათამდე?

მორისი ხმას არ იღებდა და სტიროდა თავ-ჩაქინდრული.

— სთქვით და! დაუმატა გამომძიებელმა გულ-გაფიცებით.

— მე ვერას ვიტყვი.

— ესე იგი, თქმა არ გინდათ. თორმეტს საათზედ ლეა მედანის ოთახში იყავით, იქ გარყვნილების ამოვნების შორის, დრო იხელთეთ, საწამლაგი მოამზადეთ და მოსწამლეთ. მერე თქვენ ან შეცდომით აგიღიათ მოწამლული ჭიქა, ან თვითონ განგებ დაგიღევიათ მოწამლული ღვინო, რომ ეჭვი არ

აერთვა უბედურსა. ამ სახით მოგიკლავთ, მოგიტაც-
ნიათ რაც კი ყოფილა და შინ წასულხართ. აი რა
გიკეთებიათ იმ ოთხს საათს. აბა დამტკიცეთ, რომ
მე ვცდები.

— ვაი ჩემი ბრალი! ოხ, ღმერთო! რა ჯოჯო-
ხეთში ჩავვარდი! და მაინც არ შემოძლიან თქმა. რაც
გენებოთ, ის იფიქრეთ, მე ვერას დაგიმტკიცებთ.

ოსკარმა მხრები აიჭიმა, თითქო ამას ამბობსო:
„მე მეგონა მაგარი და ხერხიანი კაცია და მარტო
ჩერჩეტა კი ყოფილა.“

— ხვალისათვის მოწმები დაიბარეთ, უთხრა ვერ-
შემონმა სეკრეტარს, რომელმაც ფერანის სიტყვები
ჩაწერა: დროა ბოლო მოეღოს ამ საქმეს. ეხლა ჩვენ-
თვის ყველაფერი ცხადია. ხვალ დილით ლეა მედა-
ნის სახლის სანახავად წავალთ. ფერან, აღარაფერი
გაქვთ სათქმელი?

— არაფერი, კიდევ ვიტყვი, რომ უბრალო ვარ.

ვერშემონს გული ყელში მოებჯინა და საწყა-
ლი ყმაწვილი-კაცი ისევ ციხეში წააყვანილა.

რა წამსაც მორისი გაიყვანეს, გამომძიებელს
მოახსენეს, რომ ერთს ყმაწვილს-ქალს თქვენი ნახვა
უნდაო. სახელი აკითხვინა და, რომ მოახსენეს მო-
რისის და ამელი არისო, უბძანა შემოიყვანეთო.

ამელი შემოვიდა. ძალიან კი გამოცვლილიყო:
წითური ლოყები გაჰფიტრებოდა, თვალები ჩასცი-
ვნოდა და ტუჩები გალურჯებოდა. საწყალს ქალს
ის ერთი დღე ციხეში გატარებული რამდენსამე წე-
ლიწადად დაუჯდა.

— რას მეტყვით, ჩემო პატარავ, უთხრა ვერ-
შემონმა ალერსითა და გვერდით მოისვა.

— ამ სამის დღის წინად ციხიდან რომ გამო-
მიშვით, თქვენ შემომიკვეთეთ, რომ გვიშველო, მარ-
თალი რამ შევიტყოთო. მე მეგონა, დრო არ მექნე-
ბა, რომ ყველგან დამეელო, საცა მირჩიეთ, მაგრამ
ჩემს სამუშაოზედ ქარხანაში რომ მივედი, ჩემმა ამ-
ხანაგებმა ისეთის ცუდის თვალთ დამიწყეს ყურება,
როგორც ქურდ-ბაცაცასა, მეტი გზა არ იყო, უნ-
და მოვცლოდი. გამოვართვი რაც ქარხანიდან მერ-
გებოდა და წამოვედი. ამ სახით დრო ვიხელთე და
შევუდეგ ჩემის ძმის საქმეს.

— ძალიან კარგი. გახდით რასმეს თუ არა?

— ეხლავე მოგახსენებთ. გავუბი ლაპარაკი მე-
ზობლებს ჩემის ძმის საქმეზედ, მაგრამ არავის იმის
დაჭერის ამბავიც არ შეეტყო და ჰგონებიათ, რომ
გამოძიება მოსპობილი არის კიდევცაო.

— ეგრე ჰგონიათ? რა მიზეზს ამბობენ გამო-
ძიების მოსპობისას?

— ამბობენ, რომ ქალი მოუკლავთ ვილაცა დიდ-
კაცებსა და არ უნდათ იმათი გამოჩენაო, ამასთან
ამ საქმეში პოლიტიკაც ურევიაო.

— მაგისტანა ჭორებს რაზედ აფუძნებენ?

— ამბობენ, იმ ქალს ხშირად მოჰყვანდა ხოლ-
მე ლაკუეს ქუჩაში თავისი მეგობრები კაცი თუ ქა-
ლი და ყველაზედ ხშირად მოჰყვანდა ახალ-გაზდა
კაცი, ლამაზი, შავ-თმიანი, მართებული, რომელიც
დიდ-კაცსა ჰგვანდაო.

— დიდ-კაცსაო?

— დიალ. ერთხელ იმის კარ-წინ მდგარა მთელი ერთი საათი მშვენიერი ეტლი შავად და ყვითლად შეღებილი და კარებზედ ღერბები ჰქონია.

— ვინ მისულა ეტლით, კაცი თუ ქალი?

— ვერ მითხრეს, ვერ ენახათ. მე მარტო იმას მოგახსენებთ, რაც ამ ორ დღეში შევიტყე მეზობლებისაგან; ესეც ამტკიცებს, რომ ჩემი ძმა უბრალოა. მაგისტანა საზოგადოებაში ჩემს ძმას ვინ გარევედა?

გამომძიებელმა ანიშნა სეკრეტარს, ჩაწერეო ქალის ნაამბობი.

— ჩემო კარგო, უთხრა გამომძიებელმა ქალს: თქვენი ძმა მალე დაიხსნიდა თავს, რომ გვიამბოს რა აკეთა ღამე ოცს ივლისს.

— მე ვკითხე ადრევე და სულ ამას მეუბნებოდა, შინ რომ მოვედი, საწამლაი დავლიე ჯავრისაგან, რადგანაც მეორეს დღეს ჩემი საყვარელი ქალი სხვაზედ ჯვარს იწერდაო.

— აბა რა დასაჯერია. მაგრამ განაგრძეთ. სხვა რა შეიტყეთ?

— მე მითხრეს, რომ იმ მოკვლის ღამეს დილის ოთხს საათზედ ერთს მუშა კაცს უნახავს, რომ ერთი ყმაწვილი კაცი გამოვიდა ლაკუეს ქუჩის სახლიდამ და გაიქცა კონტრესკარპის ბუღვარისაკენ, იქ საკუთარი ეტლი უცდიდაო.

— ვინ გითხრათ ეგ? ჰკითხა მაშინვე გამომძიებელმა.

— მრეცხავემა დედა-კაცმა, აუსტერლიცის ხიდის პირდაპირა ღვას, დენიზა ჰქვიან სახელადა.

— ეგ დიდად შესანიშნავია. აბა განმიმეორეთ იმისი ნათქვამი.

— როცა იმ უბანში ვიდექით მე და ჩემი ძმა, დენიზა სარეცხს გვირეცხამდა. მე ეხლაზან შეველო იმასთან, ყავა მითავაზა და როცა ვკითხე: მკვლელო იპოვეს მეთქი თუ არა, მითხრა, რომ იმას თავის დღეშიაც ვერ იპოვნიან, და იტყვიან საწყალს თვითონ მოუწამლავს თავიო. ეგ ხომ დიდი კაცების ოინებიაო და აბა ვინ გამოაჩენსო. ხშირად უნახავთო, რომ მღვდელსაც უვლია იმ ქალთანაო.

— ჰოო! ეგრე გითხრათ? უნახავს კი თვალით მღვდელი.

— არ ვიცი.

— მერე?

— მერე ისა, რომ დარწმუნებული ვარ, რომ ღამის ქეიფის შემდეგ მოწამლეს ქალი იმისთანა დიდ-კაცებმა, რომელთაც ვერას გაუბედვენო. ამასთანავე ერთი დენიზას მუშტარი ბეჯითად ამტკიცებდა, რომ მოკვლის ღამესა იმ სახლიდამ გამოვიდა ვილაც კაციო, ძალიან კარგად ჩაცმული, გაფითრებული და ილლიის ქვეშ პორტფელი ეჭირაო. ის აჩქარებული მირბოდა კონტრესკარპის ბულვარისაკენ, იქ საკუთარი ეტლი უცდიდა. ჩაჯდა და მაშინვე წავიდაო. ამის მთხრობელი დარწმუნებულია, რომ სწორედ ის იყო ქალის მკვლელი.

— ჩემო კარგო, თქვენ იმ დედა-კაცის ბინა მიგვასწავლეთ და, თუ მართალი გამოდგა ყველაფერი, რაც სთქვით, ძმას დაიხსნით.

— მე დარწმუნებული ვარ, რომ ჩემი ძმა თავს დაიხსნის, თუ არა ზე ქვეყანაზედ სიმართლე აღარ ყოფილა.

— დენიზამ გითხრა მუშტარის სახელი?

— არ უთქვამს, უბასუხა ქალმა და დაანიშენინა სეკრეტარს დენიზას ბინის ადგილი.

— სხვა არა შეგიტყვიათ-რა? ჰკითხა გამომძიებელმა.

— სხვა არაფერი. მე კიდევ გამოვიკითხავ და მოგახსენებთ.

ვერშემონი ადგა და გააცილა ამელი კარებამდინა. როცა ამელი წავიდა უბანა სეკრეტარს, რომ დენიზა დაიბარეო მოწმად. ვერშემონს საშინლად უნდოდა მალე გაეგო საიდუმლო ამ საოცარის საქმისა, რომელსაც პირველში გულ-მოდგინედ მოეკიდა და ეხლა კი მოთმინებიდამ გამოჰყვანდა, რადგანაც ყველაფერი, რაც აქამომდე შეეტყო, სულ მგონიაობაზედ იყო დაფუძნებული და არა მტკიცე საბუთზედ. მთელი ძალა ბრალის დებისა იმაში იყო, რომ მორისი ურჩობდა და არ ნდომულობდა ეთქვა, როგორ გაატარა ღამე ოცს ივლისს. ყოველ დღე დილით საღამოთი ჰკითხავდნენ ხოლმე, გზა და კვალს უბნევდნენ, აწვალვებდნენ, მაგრამ ამის მეტი ველარა ათქმევინეს-რა:

— ვერას გეტყვით, ვერასაო.

IX

ახალგაზრდა გეგმა.

სხალგაზრდა მრეცხავი დენიზა დაიბარეს და ყველაფერი, რაც ამელის ეთქვა, დაამტკიცა. ესეც დაუმატა რომ, რაც მე ამ საქმეზედ ვიცი, სულ ერთმა მუშა კაცმა მითხრა, სახელად არისტიდ ლებლანშაო.

— გჯერათ კი რომ ის კაცი ტყუილს არ გეტყვოდით? ჰკითხა გამომძიებელმა.

— რას ბძანებთ! არისტიდი თავის დღეში ტყუილს არ იტყვის.

— თქვენ იმას დაახლოვებით იცნობთ?

დენიზა ლამაზი ქალი იყო, ესე ოცდა ხუთის წლისა, ლამაზად მოყვანილი და მოხდენილი, ცოტა წამოწითლდა, მაგრამ არ შერცხვა კი და მარდად უთხრა:

— დიად, ძალიან დაახლოვებით...

— ჰო, მესმის... თქვენი...

— საყვარელი გახლავსთ, დიად ბატონო, ჩემი საყვარელია, უთხრა თამამად ახალგაზრდა ქალმა და დაასრულა სიტყვა ვერშემონისა, რომელსაც ეთაკილებოდა ამის თქმა.

— ხშირად ჰხედავთ ხოლმე?

— აბა რა კითხი უნდა. მე, მადლობა ღმერთს, თავისუფალი ვარ და ისიც სულ ჩემთანა ზის ხოლმე, როცა არა მუშაობს და ან ნავით არ დაიარება. ეხლაც თან გამომყვა და აქ არის, დერეფანში მელის.

გამომძიებელმა ზარი დააწკარუნა და უბძანა არისტიდ ლებლანს მანდ დერეფანშია და დამიძახეთო. დენიზას გაუკვირდა ეს ამბავი.

— რად გინდათ რომ ეძახით? ჰკითხა შეწუხებული სახით ქალმა: იმას ცუდი არ უქმნია რა.

— ნუ გეშინიანთ, იმას არას ვერჩით, უბასუხა ღიმილით გამომძიებელმა.

კარი გაიღო და ოთახში შემოვიდა ჩვენი ძველი მეგობარი შადია. გაწითლებულიყო როგორც ჭარხალი და წუხილით აქედ იქით იყურებოდა, ნეტა გამომძიებელთან რად მომიყვანეს, რომ უწყება არ მიმიღია დაბარებისაო. დენიზას სიცილმაც არ დაუწყწარა გული.

— არისტიდ ლებლანო, უთხრა ვერშემონმა: მინამ კითხვაზედ მივარდება საქმე, ხელი მაღლა აიღეთ და დაიფიცეთ, რომ თქვენ რასაც მეტყვით, მართალს მეტყვით, მარტო მართალს და სხვა არასფერს.

შადიმ ხელი მაღლა აიღო, მაგრამ ხმა კი ჩაუწყდა, ენა ვერ დასძრა. ისე იყო თითქო უეცრად ცივი წყალი დაასხეს თავიდან ფეხებამდინაო.

— რა დაგემართა? შეჰყვირა დენიზამ: ხომ არ შეგჭამენ. გამომძიებელს უნდა გკითხოს, მართლა

შენის თვალთ 3ნახე, რომ სისხამს დილაზედ ლაკუეს ქუჩის სახლიდამ, საცა ის ლამაზი ქალი იდგა, ვილაც კაცი გამოვიდაო.

— ეჰ, მარტო ეგ არის! სთქვა არისტიდმა, გაიწოდა ხელი და ჩვეულებრივი ფიცი წარმოსთქვა.

— თქვენ მართლა იყავით დილით ოცს ივლისს ლაკუეს ქუჩაში?

— დიად, წყალზედ მივდიოდი ნავის გასარეცხად. ნავი სწორედ საცა ვდგევარ იმის პირ-და-პირ მიბია, გავრის საწყლისპიროზედ.

— აბა როგორ მოხვდებოდით ლაკუეს ქუჩას, წყლის იქით პირს, თუ ნავი თქვენის სიტყვით, თქვენის სახლის პირ-და-პირ იყო გავრის საწყლისპიროზედ?

შადიმ პირი დააღო და სირცხვილით ხან დენიზას დაუწყო ყურება და ხან ვერშემონსა.

— ნულარ უმაღავ ბატონს გამომძიებელს, უთხრა დენიზამ, ცოტად აწითლებულმა: მე ყველაფერი ვუამბე. მაახსენე, დასამალი რა გვაქვს!

— აი ბატონო, უპასუხა შადიმ, მე წინა ღამეს დენიზასთან შეველ, მინდოდა მეოქვა, რომ ორის დლით მე და ჩემი ამხანაგები ნავით მივდივართ სასეიროდ და რადგანაც გვიან იყო, დენიზასთან დავრჩი იმ ღამეს. ამიტომაც მეორე დილას მე უნდა გამომეარნა ლაკუეს ქუჩაზედ, დენიზა ამ ქუჩაში დგას.

— კარგი, სჩანს თქვენ წამოსულხართ საწყლისპიროს სისწვრივ, უთხრა გამომძიებელმა სიცილით.

— დიად, ბატონო. მშვენიერი დღე იყო, მიხაროდა რომ თუ ამისთანა დღე დაგვიდგებოდა, კვირასაც კარგად ვისიამოვნებდით. ამ დროს ვიღაცა დამეტაკა, ტანად მაღალი კაცი იყო, კარგად ჩაცმული და ილლიის ქვეშ უშველებელი პორტფელი ეჭირა. მირბოდა საწყლიპიროსკენ ასე რომ ბოდიშიც არ მოიხადა. ბრიყვი ყოფილხარ მეთქი, მეძახე და გამოვუდექი. თქვენ იქნება არ იცოდეთ, რომ მე ვერაფრად მექაშნიკება ხოლმე, როცა მუჯლუგუნსა მკვრენ. იმ ბატონმა შეუხვია კონტრესკარპის ბულვარისაკენ, იქ საკუთარი ეტლი ელოდდა, ჩაჯდა და გააქანა ეტლი. მე თან მივაყოლე ორიოდე მკვახე სიტყვა, სჯობს არ მათქმევინოთ, რაც შეეფუტურთხე. აი ეს იყო და ეს.

— თქვენა გგონიათ, რომ სწორედ იმ სახლიდამ გამოვიდა, საცა ქალის-კვლა მოხდა?

— დიად, იმ ლამაზ ქალის სახლიდამ.

— ლამაზ ქალის სახლადამაო? განიმეორა გამომძიებელმა.

— სწორედ. ეგრე ეძახდნენ იმ ქალს იმ უბანში.

— თქვენ თითონ ჰნახეთ, რომ იმ სახლის კარებიდამ გამოვიდა?

— არა. მაგრამ ეხლავ მიხედებით, რომ ის სხვა სახლიდამ ვერ გამოვიდოდა. დენიზა ორს სახლს იქილამა ჰცხოვრობს და როცა მე გამოვედი დენიზას სახლიდგან, ქუჩაში არავინ იყო. ორიოდე ბიჯიც არ გადამედგა, რომ ის ბატონი უკან მომექცა. სხვა

არავის სახლიდამ ვერ გამოვიდოდა, თუ არ იმ ლამაზის ქალის სახლიდამა.

— ეგ ჭკუას ახლოა. აბა ეხლა მითხარით: რა სახის კაცი იყო?

— არ უნდა იყოს ხნიერი, ძალიან მკვირცხლი იყო, კარგად მოსული, შავ-თმიანი, კარგა ზორბა ტანისა, მშვენივრად ჩაცმული და მაღალის შლიაპითა, პირი-სახე კი არ დამინახავს.

— ეტლი ნაჭირავები იყო, თუ საკუთარი?

— ეგ ნამდვილად არ ვიცი. ეტლისა მე არა გამეგება-რა, ნავი იყოს, კიდევ ჰო, შევატყობდი. მე მარტო ეს დავინახე, რომ შავად და ყვითლად იყო შეღებილი და ძალიან ლამაზი იყო. ჩემს თვალში, საკუთარი უნდა ყოფილიყო.

— ეტლში რომ ჰჯდებოდა ხომ არა უთხრა რა მეეტლეს?

— არა, კარი ღია იყო, გაფეთებით შევარდა და კარის მიხურვაც ვერ მოასწრო, რომ ეტლი მაშინვე გაქანდა.

— საით, ბასტილიის მოედნისკენ?

— დიად.

— რომ გაჩვენოთ, იცნობთ იმ კაცს?

— ვერა, უკანიდომ ყველანი ერთმანეთსა ჰგვანან, კუზიანების გარდა.

— ხომ სხვა არა გახსოვთ-რა. ყოველივე წვრილმანი ცნობა, შესაძლოა, გამოგვადგეს რაშიმე.

— სხვა არა ვიცი რა, რაც მოგახსენეთ იმის

მეტი. ყოველს ჩემს ნათქვამს შეგიძლიანთ ისე მიენ-
დოთ, როგორც თქვენს საკუთარს. ის დღე ძლიერა
აქვს გონებაში ჩარჩენილი.

— რა მიზეზით? ჰკითხა გამომძიებელმა.

— იმ დღეს ერთი ახალ-გაზდა ქალი წყლიდამ
გამოვიყვანე და მოვარჩინე.

— ახალ-გაზდა ქალიო? განიმეორა ვერშემონმა.

შადიმ მოკლედ უამბო სესილის ამბავი.

— რად გადავარდნილიყო წყალში?

— მად, რომ არ სდომებიყო შერთვა იმ კაცი-
სა, რომელიც მშობლებს სდომიყოთ... იქნება ციფ-
წყალში ბანებამ გონებაში ჩააგდო: ეხლა ის ქალი
ქმრიანია.

— ჩასწერეთ თუ არა ეს ჩვენება, ჰკითხა გახა-
რებულმა გამომძიებელმა სეკრეტარს და მერე მიუ-
ბრუნდა ისევ შადის და ჰკითხა: რა ჰქვია იმ ქალს?

— უწინ სესილ ტიუსსოს ეძახდნენ, ეხლა კი
გუდარის ცოლია. ვერშემონმა გამოჰკითხა ტიუსსოს
და გუდარის ბინა სად იყო, ჩასწერა და მერე დაი-
თხოვა დენიზაც და შადიაც, უთხრა კი, რომ ისევ
მალე დაგიბარებთო.

— უცნაური ამბავია ეს ამბავი! რაღა სწორედ
იმავე დროს მოხდა! სთქვა გამომძიებელმა, როცა
ისა და სეკრეტარი მარტოკანი დარჩნენ: ამ საქმის
ოქმები წააკითხეთ ახალს ჩუმიდ-მამიებელს და უთ-
ხარით გამოიძიოს, ამ ქალის დარჩობის ამბავს ხომ
რაიმე კავშირი არა აქვს ჩვენს საქმესთან.

— დღეს აღარ ინებებთ მოწმეების გამოკითხვას?

— არა, სადღეისოდ ესეც კმარა, უპასუხა გამოძიებელმა და, მინამ სეკრეტარი ქაღალდებს აგროვებდა, გამოძიებელი ღრმა ფიქრს მიეცა ასე, რომ ვერც კი გაიგო სეკრეტარის წასვლა.

რაზედ ჩაფიქრდა? ლეა მედანის მოკვლის თაობაზედ თუ? არა მგონია, იგი ისე მწუხარედ ოხრავდა, ხელებს ისეთის მტკივნეულობით იფშვნეტდა, რომ ცხადი იყო, რალაც მძიმე სევდა მოსწოლიყო გულზედ.

— ეჰ! საყვარელო ოსკარ, რა ამბავში ხართ? ვილაცამ უეცრად ზედ ყურთან წამოაძახა.

მაშინვე ფეხზედ წამოხტა, თითქო უკბინა რამემო და დაინახა თავისი ძველი მეგობარი მათიე-დეტალიე, რომელიც უჩუმრად შამოსულიყო ოთახში.

— ნუ თუ ეგრე ძალიან შეუპყრისხართ მაგ საიდუმლო საქმეს? ჰკითხა მოხუცებულმა მათიე-დეტალიემ.

— არა. გამოძიება კარგად მიდის და მალეც გათავდება. ჩემი ნალველი ეგ არ არის. თქვენ ხომ იცით, რა მკლავს, რა მტანჯავს და რა მიღვეს გონებას დღე და ღამ.

— რაო, აქამდინ კიდევ შეყვარებული ხართ.

— ჩემს საუბედუროდ.

— ეხლა ხომ დაახლოებული ხართ და ერთმანეთს ესიამოვნებით. იმან მითხრა, თითქმის დღე არ გავა, რომ ერთმანეთი არ ვინახულობთო.

— მართალია, და ის წუთი, რომელთაც იმა-
სთან ვატარებ, ჩემთვის მეტად ტკბილია და ამასთანავე მეტად მწარეცა.

— მწარე რაღადაო?

— ქალმა იცის, რომ მე სულით და გულით იმისი ვარ, იმისაგან კი ცარიელ ღიმილის მეტს არა-
სა ვხედავ. თითქმის გამიტყდა კიდეც, რომ მეც ვუ-
ყვარვარ, მაგრამაო... გულ-დინჯად მეტყვის ხოლმე:
მაგაზედ მეტს ჩემგან სხვას ნურას მოელოდებითო.

— რაღა?! იმ ქალზედ რაღაცა ხმები დადის
უფრო სუბუქის თვისებისა და...

— ეგ სულ ცილია და ჭორი, სულ ტყუილია.
მეტად უცნაური და სანდომიანი რამ არის. თვით ის
საიდუმლოება, რომლითაც მისი ცხოვრება გარემო-
ცულია, რაღაც მშვენიერებას უმატებს. ყოველ დღე,
როცა იმის სახლიდამ გამოვდივარ, გული მარწმუ-
ნებს, რომ ხვალ გაბედნიერდებიო, მაგრამ ის ხვალე
არ მოდის და არა.

— მაშ თქვენ აღარა ჰხუმრობთ, როგორც გა-
ტყობთ.

— ზუმრობა რას მიქვია. მე იმის გამო ლამის
კატუიდამ შევიშალო, ლამის თავი მოვიკლა-მეთქი.
რაც უნდა სთქვან იმაზედ, მე არას დავიჯერებ. ის
ქალი სიწმინდის, უმანკოების მაგალითია ყველასა-
თვის. მე გაგიყვებით მიყვარს... ერთის სიტყვით, მი-
ყვარს და რაც უნდა დამემართოს ჩემი უნდა იყოს.
იქნება არ დამიჯეროთ და მე კი, ღმერთმანი, თავს
მოვიკლავ, თუ ვერას გავხდი.

— ეჰ, კარგი ერთი. მართლა რომ ჰკუდიდამ შეშლილხართ. თქვენ, ჩემო მეგობარო, ბაშვი ხომ არა ხართ, რომ მაგ სულელურს გულის თქმას აპყალი-ხართ. მაგრამ ამას კი გეტყვით, ტყუილად დაგიკარ-გავთ ეგრე მალე იმედი.

— ახლა უნდა იცოდეთ რა ტანჯვაში ვარ. მე თითქმის ყოველ დღე იმასთანა ვარ, მაგრამ...

— თვითონ მიგიწვევთ ხოლმე?

— დიალ, მეუბნება, რომ თქვენთან დროს გატარება მეტად სასიამოვნოა ჩემთვის, ჩემი უმცრო-სი ძმა თქვენა ხართო. როცა მივალ მე, მოგყვებით ჯერ ცუდ-უბრალო ტიტინს, მერე კი გული ამიდუ-ლდება ხოლმე. ტრფიალებისაგან ცეცხლ-მოდებული აშფოთებული გულის დელოვით მოვუყვები და ვუ-ამბობ მხურვალეს სიტყვით ჩემის გულის ვითარე-ბას და ისიც ყურს მიგდებს ხოლმე. ხოლო რო-ცა ამაზედ მეტს გავბედავ რასმეს, მაშინვე წამოხტე-ბა და გოგოს ეძახის; „ეხლა კი მშვიდობით, ოს-კარ, ხვალამდინაო“, მეტყვის ხოლმე იმისთანა ღიმილით, თითქო მეუბნება, იმედს ნუ დაჰკარ-გავო. წამოვალ ხოლმე გოწება არეული, რო-გორც მთვრალი, ანუ ჰკუდიდამ შეშლილი და რამ-დენსამე საათს შევაჩერდები იმის ფანჯრებს და ვდგე-ვარ ისე გიჟსავით. შინ რომ მოვალ, ამივარდება ერთი საშინელი თავის ტკივილი და მეორე დღეს მოვალ ხოლმე აქ მთლად გამოსუღელებული, გამო-ტუტუცებული.

მატიე-დე-ტალიემ ყურადღებით მოისმინა თავის ახალგაზდა მეგობრის აღსარება, დაუწყო ყურება დაკვირვებით და უთხრა ღიმილითა:

— მე როგორც ვხედავ, თქვენი საქმე ისე ცუდად არ მიდის, როგორც მე მეგონა. ცოტა პრანქია ქალი ყოფილა, მაგას პატარა მოცდა უნდა, მინამ დროს ჩაიგდებდეთ, სხვა არა უნდა-რა მაგას.

— აბა როგორ ჩავიგდებ დროსა?

— მაგას კი მე ნუ მკითხავთ. ეგ მე, როგორც მოსამართლეს, კანონებში არ მიწერია.

— ეჰ, თქვენ იცინით და მე კი არა მკითხავთ! მკვდარი ვარ, მკვდარი მის გამო.

ოთხმა დღემ გაიარა. ოსკარი იჯდა თავის ოთახში და ახალი ჩუმად-მაძიებელი გიურე თავის ძიების ამბავს უამბობდა. ძალიან დაღონებული იყო, რაღაც ფიქრში წასული. ბოლოს კი უეცრად თავი მაღლა აიღო. გიურემ მოახსენა, რომ შადის ჩვენების წყალობით, იმ ეტლის კვალი ვიპოვე, შავად და ყვითლად შედებილი რომ ყოფილაო.

— იპოვეთ? ჰკითხა გამოცოცხლებულმა გამოძიებელმა.

— დიად, ნაქირავები ყოფილა და იმ საღამოს ვიღაც ქალს უქირავნია. ქალის სახელი ვერ შევითქე. ლეა მედანის სახელით კი მისულან და უქირავნიათ, უწინაც თურმე ლეა მედანი ჰქირაობდაო მაგ ეტლსა.

— საოცარი ამბავია.

— ქალის მოკვლის შემდეგ ეტლის მატარებელი კაცი სხვას დასდგომია მოჯამაგირედ. დიდხანს ვეძებე და ბოლოს ვიპოვე. იმას ძალიან კარგად ახსოვს, რომ იმ ღამეს ერთი ქალი და ერთი კაცი კონტრესკარპის ბულვარის ბოლოში მიუყვანია.

— ქალი და კაციო! ეგ ამბავი არღვევს ყველას მას, რაც აქამდინ აღმოგვიჩენია.

— უეჭველად. ეს კია, ბატონო გამომძიებელო, რომ მე ამით არ მინდა სახელი წავუხდინო ჩემს წინად მაძიებელს, ხოლო ამას კი ვიტყვი, რომ ძალიან სუბუქად მოუკიდნია ხელი ამ საქმისათვის და სუბუქად მოქცეულა.

— თქვენა გგონიათ, რომ მორის ფერანი უბრალოა?

— მე მაგას ვერ ვიტყვი. მის წინააღმდეგ ერთი მძიმე საბუთია. იგი გამოტყდა, რომ შამპანური ღვინოები მე ვიყიდე და მე მოვწამლე ღვინოვო.

— მერე სხვა რა იცით.

— ეტლის მატარებლისათვის შეუთვლიათ, რომ ღამის ათს საათზედ, ელისეის მინდერებზედ რომ სამუსიკო სახლია, იქ მოდიო. მისულა და დანიშნულს დროს გამოსულა ქალი, რომლის ნიშნები ძალიან ჰგავს ლეა მედანის ნიშნებს. მკლავი გაეყარა თურმე ერთის კაცისათვის და ისე მოდიოდაო. ის კაცი, როგორც ამიწერეს, სრულებით არაფერში არა ჰგავს მორის ფერანსა. ქალს უბძანებია ეტლის მატარებე-

ლისათვის კონტრესკარპის ბულვარის ბოლოს მიგვიყვანეთ. რომ მისულან ერთს ყავახანასთან, დაუყენებიათ ეტლი, კაცი გამოსულა ეტლიდამ და წასულა; მცირეს ხანს უკან ისევ დაბრუნებულა და კალათით რაღაცა მოუტანია.

— ის ყავახანა ჰნახეთ?

— დიად, იქ ბუნდად ახსოვთ, რომ ამ ოთხის თუ ხუთის თთვის წინად ერთი კაცი შემოვიდა, ძალიან კარგად ჩაცმული, რაღაც დალია, კალათა მოგვაბარა და მერე, რამდენსამე საათს შემდეგ, შემოიარა და კალათა წაიღო. არავინ არ იცის ის კაცი ვინ იყო, ან რა ერქვა.

— სხვა ეტლის მატარებელმა რა გითხრა?

— კონტრესკარპის ბულვარის ბოლოს რომ მივედით, ქალმა ეტლი დამაყენებინა და მინამ კაცი კალათას გადმოიღებდა, ქალმა მიბძანა, ამავე ადგილას მოდი ღამის სამს საათზედაო. მე მოვედი და ერთი რუბი საათისა არ გასულა, ის კაცი, რომელიც ქალთან ერთად მოვიყვანე, შემოხტა ეტლში და დამიძახა: „რულის უბანში წადი, რაც შეგეძლოს ჩქარაო“. მე გავაქანე ეტლი. ბულვარის მოსახვევში დამაყენებინა ეტლი, გამოვიდა ეტლიდამ, ხუთი მანეთი მაჩუქა და დამითხოვა. მინამ მე თვალიდამ არ მივეფარე, იქილამ ფეხი არ მოუცვლიაო.

— სულ ეგ არის?

— სულ. ეტლის მატარებელი მოგახსენებთ, თუ რასმეს კიდევ საჭიროდ დაინახავთ, ჰკითხოთ. ეგ მოწამეა და თქვენ უფრო უკედ გამოიყენებთ.

— დაიბარეთ ეტლის მატარებელიც და ეტლის პატრონიცა ხვალ-ზევითისათვის, უთხრა გამომძიებელმა სეკრეტარს: ეგ ძალიან კარგი ამბები შეგიტყვიათ, უფალო გიურევ! მაგ კვალს ნუ დაჰკარგავთ და განაგრძეთ თქვენი ძიება.

— კიდევა მაქვს მოსახსენებელი.

— აბა რა გაქვთ?

— მე ვიცი რომ სახლები ყველგან მოსჩხრიკეს. მაგრამ იქ კი არა, საიღამაც უნდა დაეწყოთ თევდაპირველად. მე პირდაპირ ქარხანაში წავეღო, საცა ფერანი ჰმუშაობდა და იქაურობა მოვჩხრიკე, თუმცა ქარხანის პატრონი ძალიან გამიძალიანდა.

— იზოვეთ რამე?

— წერილი ვიპოვე, მაგრამ უნდა კი მოგახსენოთ, მე ამისი ვერა გავიგე-რა.

აქ გიურემ ამოიღო წერილი. ის წერილი იყო, რომელიც, როგორც ჩვენ ვიცით, სესილმა მორისს მისწერა.

დიდის ბეჯითობით და ყურადღებით ჩაიკითხა ის წერილი გამომძიებელმა. ჯერ პირველში ვერ გაიგო კარგად რა ეწერა. მერე კი, როცა უფრო და უფრო მოისაზრა საქმის გარემოება, მიხვდა რომ ამ წერილს შეუძლიან აუხსნას, როგორ გაატარა მორისმა ღამე ოცს ივლისს და რა მიზეზი იყო, რომ თავს იწამლავდა. როცა ჩავიდა იმ ადგილამდე, საცა სესილი ემუდარებოდა—ფიცს ქვეშ აჩვენე, რომ ღამე ოცს ივლისს მე შენთან არა ვყოფილვარო, გამომძიებელმა უნებლიედ წამოიძახა:

— აა! ძლივს არ ვიპოვეთ საიდუმლოს გასაღებიო.

გიურემ და სეკრეტარმა შეხედეს გამოძიებელს, ნეტა რა მოხდაო. ვერშემონს ისე უხაროდა ეს ამბავი, რომ იმათ აღარ გაუზიარა თავისი სიხარული. თვითონ უნდოდა დაეჩემნა სახელი, რომ საიდუმლო მე გამოგაჩინეო და გადასწყვიტა, რომ ამას იქით თვითონ საკუთრივ აწარმოვოს გამოძიება. ამის გამო გულ-დადინჯებით და ცივად სთქვა:

— რაცა ესთქვი ამ წერილს არ შეეხება. ზოგიერთი რამ, რაც მართო აზრად მქონდა აღებული, ის მგონია გამართლდეს და ამიტომა ვთქვი, რაცა ვთქვი.

ისევ წერილს დაუწყო კითხვა. ბოლოში რომ ჩავიდა ღრმა ფიქრს მიეცა. ეხლა აშკარად ჰხედავდა, რომ მორის ფერანი არაფერში იყო დამნაშავე და მთელი გამოძიება ტყუილს კვალში იყო ჩამდგარი. აშკარა იყო, რომ საწყალი მორისი აღთქმისა გამო იმეტებდა თავს და ამის საქმეს არავითარი კავშირი არა ჰქონდა ლეა მედანის საქმესთან. ვერშემონმა დააპირა, რომ საწყალი მორისი ხვალვე გაანთავისუფლოს. დაწერა კიდევ წერილი ციხის ზედამხედველთან და სთხოვა მორისს ისე ცუდად ნულარ მოეპყრობითო. ხოლო წერილი სესილისა კი არ გადასცა სეკრეტარს საქმეში ჩასაკერებლად, თვითონ ჩაიდო თავის პორტფელში, ვინ იცის, იქნება იმისათვისაც, რომ მორისს ჩააბაროს.

— უფალო გიჟრევ! უთხრა მან ჩუმაღ-მაძიებელს: ამ წერილს საქმისათვის არაფერი მნიშვნელობა არა აქვს, მაგრამ მართალს კვალში კი ჩამდგარხართ. გულ-მოდგინედ მოეკიდეთ ამ საქმეს შემდეგშია.

— მე ერთი სიტყვა კიდე მაქვს სათქმელი. დღეს საღამოზედ, ან ხვალ მე შეგატყობინებთ ზოგიერთს რასმეს იმ კაცზედ, რომელიც ხშირად დადიოდა თურმე იმ სახლში, საცა ქალი მოკლეს. მე საბუთი მაქვს, რომ ერთი მკვლელთაგანი, ანუ მათი ამხანაგი ის კაცი უნდა იყოს. თუ უწყებას გაუგზავნით, დაიძალება და გადიკარგება სადმე. ბძანება მიბოძეთ, რომ თუ საჭირო იქნება, დავიჭირო.

— ძალიან კარგი. მე მთლად მოვენდობი თქვენს სიფთხილეს, უპასუხა გამომძიებელმა და მერე უბძანა სეკრეტარს: დაწერეთ ბძანება. მაგრამ რა ჰქვიან. არ იცით?

— ჯერ არ ვიცი. უბძანეთ დაწეროს დაჭერა იმ კაცისა, რომელიც ლეა მედანის მოკვლაში ურევია-თქო.

— ბატონი ხართ. აბა როდის შემატყობინებთ, რასაც გაიგებთ, უთხრა გამომძიებელმა, როცა ბძანებაზედ ხელს აწერდა.

— იმედი მაქვს ხვალვე, უპასუხა გიჟრემ და გამოვიდა ოთახიდან.

— ძალიან კმაყოფილი ვარ დღევანდელის დღისა, ამბობდა გახარებული ვერშემონი და სიხარულით ხელებს იფშენეტდა: საწყალი ბაღლი! აბა იმას გაუხარდება აი!

X

ღამეებს სად ატარებდა გუდარა.

ამაზი იზა, სეგლენის ქვრივი, ფრინდლანდის ბულვარზედ იდგა და ორი სართული ეჭირა ერთს მაღალს და ახალს სახლში. სხვა მდგმურების შესავალი ალაყაფის კარი იყო და იზას სადგომს კი საკუთარი კარი ჰქონდა ზედ ქუჩაზედ.

აბა ერთი ოთხი საფეხური ავიდეთ კიბეზედ, მკითხველო, და შევიდეთ იზას სადგომში. წამოსასხამების მოსახდელი დიდი ოთახი შეღებილია მუხისა და მარმარილოს ფრად, პარკეთიანს იატაკზედ ძუის ხალიჩა შლია. ერთი კარი მარცხენა პატარა ხვეულის კიბეზედ გადის და კიბე კიდევ ადის საშინაო ოთახებში; მეორე კარი უშველებელ სასადილო ოთახის კარია, მესამე შუა კარი მარმარილოს კიბეზედ გადის და კიბის ბოლოს ჰდგას ბრინჯაოს ლუსკუმა ავრორასი, რომელსაც ხელში მძიმე ხვამლი უჭყრია. ზემოდ პირდაპირ კიბიდან შესავალია პატარა სასტუმრო ოთახში, ალჟირის ფარჩით მორთულში. ეს ჩიბუხის საწვეი ოთახი იყო. აქ იზა მიიღებდა ხოლმე გარეშე მცნობთა და უცნობთა; ახლოდ ნაცნობებს კი დიდს სასტუმრო ოთახში მიიწვევდა. ჩიბუხის საწვევ ოთახიდან დიდი

გალერეი მისდევდა, ყვავილებით და სურათებით მორთული. ამ გალერეის იქით დიდი სასტუმრო ოთახია, ახალის გემოვნებით მოწყობილი. მისი თეთრი კედლები, ოქროთ დაფერილი ბრინჯაოები, ოქროს ვარაყიანი მებელი, ალის ფერის ატლასით გადაკრული, თეთრი ორბუა, რომლის შუა გულზედ უშველებელი თაიგულია ქარგაზედ ნაკერი და ჭერი ხომ სულ წითელის ყვავილებით მოხატული მთლად უჭრელდება ადამიანს თვალს.

იქვე გვერდით მოსართავი ოთახია. მისი კედლები და მებელი აბრეშუმის პატარა ყვავილებიან ფარჩით იყო გაკრული. მძიმე ფარდა რომ აგეხდნათ, გახვიდოდით დიდს და მშვენიერს საწოლს ოთახში. მთელი ოთახი გაკრული იყო ოქროს ფერ აბრეშუმის ფარჩითა, რომელსაც ოდნავ ალის ფერიც გაჰქრავდა. უშველებელი ოთხ-კუთხიანი საწოლი ტახტი, ზემოდამ ფარჩის კარავ წამოდგმული, უკანა კედელთან იდგა და ტახტს ასასვლელად სამი საფეხური ჰქონდა; იმის პირდაპირ კი უზარმაზარი სარკე იყო ჩამოკიდებული. იხას, მოახლის სიტყვით, მეტად უყვარდა თურმე თმა გაშლილი წოლილიყო ტახტზედ და თავისის მშვენიერებისათვის ეყურებინა სარკეში. მორთულობა ამ ოთახისა ოთხი სელი იყო, ერთი სტოლი, ერთი სანებიერო პატარა ტახტი, და ერთი ძველებურად გამოხარატებული შკაფი, სულ ყოველივე შავის ხისა. ბუხრის თავზედ იდგა ოქროთ დაფერილი ბრიჯაო ლიუდოვიკ მეთოთხმეტეს დროე-

ბისა, მაღლა ისევ იმავ ოქროს ფერ ფარჩით გა-
კრულ ჭერზედ ეკიდა ფლამანდიის ხვამლი; ფან-
ჯრებს ჩამოფარებული ჰქონდა იმავე ფარჩის მძიმე
ფარდები. მზიან დღეში მზის შუქი ფარდების ნაკე-
ცებ შუა რომ გამოიმჭვრევალებდა, კაცს ეგონებო-
და ოთახში ოქროს ფერი წვიმა არისო.

ამბობდნენ, რომ ზოგჯერ იზა კარს ჩაიკეტავ-
და თურმე მარტო, ჩაიცვამდა ბუშის ტანისამოსს,
მდიდრულს კი არა, ჭუჭყიანს, ძონძებთანს. რაკი მკი-
თხელი იზას სადგომში შევიყვანეთ, ისიც უნდა
ვთქვათ, რომ ეგ საქვეყნოდ გამოჩენილი ლამაზი
ქალი, ბანკირის სეგლონის ქვრივი, პარიჟში თავდა-
პირველად ვიღაც ქუჩის ჯამბაზს მოჰყვა თან და უკან
სდევდა. ამ ყოვლად წარწყმედელ ქეიფით ცხოვრებაში
იზა მაინც კიდევ ჰნატრულობდა უწინდელს მხეცურს
ყოფა ცხოვრებასა. იმისთანა დრო ყოფილა, როცა
ვარდის წყალი, რომელსაც ტანზედ ისხამდა ხოლმე,
ტანზედ ცეცხლს უკიდებდა, ის წმინდა ბატისტის
პერანგი სჩხვლეტავდა და მაშინ ჟინი მოუვიდოდა დღი-
სით ძონძებში გახვეულიყო და ღამით ძაღლსავით
სადმე მიგდებულებოდა. ამისთანა დროს იმას დედაკაცო-
ბა აღარ ეტყობოდა, რაღაც გარყვნილების ვეშაპად
გაღიქცევოდა ხოლმე და გარედ, ქუჩისაკენ მიუწევდა
გული ამ მდიდარ და უხვად მორთულ სადგურიდამ.
გული აღარ უდგებოდა მშვენიერ სასადილო ოთახში,
ძვირფას საქმელებისაგან გულის ზიდილი მოსდიოდა,
ბრწყინვალე საწოლს ოთახში სული უგუბდებოდა.

მოსწყურდებოდა ხოლმე გარედ ყოფნა, მტვერი, ტალახი. მაშინ იმის გულს იამებოდა ხოლმე მარტო მყრალი ჰაერი ბაზრებისა, გაგიჟებით ჰნატრულობდა ხოლმე დამპალს ძეხვსა და მყრალს ყველსა. სული უგუბდებოდა მდიდარს ტანისამოსში და არ გაიხსნიდა კი, სულ შემოიფხრეწდა ხოლმე, რომ გადელეღა და გამოეჩინა თავისი მართლა და მშვენიერი გულმკერდი. უწინდელი ბუშის ცხოვრება წარმოუდგებოდა თვალ წინ და აიტაცებდა ხოლმე.

ამისთანა დროს გადიცავდა თავის ძველს ბუშის ჯუბას, გახუნებულს, ყალბ ბუზმენტიანს, ჩაიცვავდა დაგლეჯილს შალვარს, ყვითელ წუღებს; ყელზე, ყურებზე, ხელებზედ აისხამდა ზიზილ-პიპილებს და ეგრე გულ-გახტურებული, სანდომიანის ღიმილით გავარდებოდა და წავიდოდა პარიჟის ახლო-მახლო ადგილებში, საცა დაბალი ხალხი თავს იყრიდა ხოლმე სალოთაყად და საქეიფოდ და გაერეოდა მთვრალ ხალხში. ყველას აკვირვებდა თავისის სიტუფით და დაგლეჯილის ტანისამოსით. რამდენს საძაგელს ხუმრობას ეუბნებოდნენ და რამდენს თვითონაც უბასუხებდა ხოლმე და მაცდურად თვალს უშვრებოდა. მაშინ სწორედ გამოქნილი ბუში ქალი იყო, განადირებული, გულ-მხურვალე და თავ-აღებული.

ერთხელ როცა ამისთანა ბნელა მოუვიდა, — ექიმი ბნელას ეძახდა ამისთანა ჟინს ამ დიდ-კაცებზე. გამოჩენილ ლამაზ ქალისას — ერთი ვიღაც კაცი აწდევნა უზდელი, გარყვნილი, ურცხვი, ყველაფრის

გამბედავი და სიტყვა-პასუხით უწმაწური. იზა გამოექცა, ის უკან გამოუდგა, წამოეწია, როცა კარგა მოშორებით იყვნენ საქეიფო ადგილისა, დაუწყო შეშინება, მუქარა კინალამ არა სცემა, კინალამ ძალა არ იხმარა. ამ მხეცურმა ტრფიალებამ დაიმორჩილა იზა და ამ წუთში გაჩნდა მათ შორის სიყვარული. ეს კაცი გახდა იზას იღუმალ საყვარელად.

აი იზამ ესე გაიცნო ანდრე გუდარი, რომელსაც ჯაგლაგს ეძახდნენ.

იმ ღამეს ერთად გაატარეს დრო ერთს უწმაწურს დუქანში. დილით რომ გაიღვიძა იზამ ამ ჭუჭყიან და მყრალს ჯურღმულში, ერთბაშად გონზედ მოვიდა და მორჩა თავის უგუნურ ჟინისაგან. შერცხვა და ისე შეეზარა თავისი ყოფა-ქცევა, რომ მეტი აღარ იქნება. თვალები დაიხუჭა და აზრით გადავიდა თავის მდიდარს საწოლს ოთახში; ეს ტლანქი ძონძები ეხლა ცეცხლს უკიდებდნენ წმინდა სამოსლის ჩვეულის ტანზედა. ადგა, ჩაიხედა ობ-მოკიდებულ სარკის ნატეხში და ჰნახა, რომ ისე ლამაზი არ არის, როგორც ყოველთვის ყოფილა, სწორედ გული აერია თავისი ყოფა რომ დაინახა. ჩაიცვა ტანთ, სწრაფად გამოვიდა დუქნიდან და დილის ოთხი თუ ხუთი საათი იყო, იქირავა ეტლი და შინ წამოვიდა.

თავის მდიდარ სადგომში რომ ჰნახა თავისი-თავი, მაშინვე გაიძრო ძონძები, ვერცხლის ტასტში ვარდის წყლით დაიბანა ტანი და მიწვა თავის შავ-ხავერდის დოშაკზედა. სიამოვნებით შეხაროდა თავის

სიტუარფეს სარკეში და ამისობაში ჩაეძინა. მეორე დღეს აღარა ახსოვდა-რა.

გაიარა რამდენმამე დღემ, იზა ბულონის ტყეში იყო სასეირნოდ და შინ დაბრუნდა სადილის საჭმელად ჩაფიქრებული და დაღონებული. დილით ვილაღ სტუმრები ჰყოლოდა, დიდხანს ელაპარაკნათ, რაღაც ეწყენინებინათ და აფ-გუნებად შექმნილიყო ასე, რომ სეირნობითაც გულიდამ ჯავრი ვერ გადეს-ყარა. ჯერ ტანთ არ გამოეცვალა, რომ მოსვლის უმაღვე ზარი დაუწყარუნეს და მოახლემ მოახსენა, ვილაღ კაცია, სახელად ანდრე და თქვენი ნახვა უნდაო.

— ანდრეო! განიმეორა იზამ: ვინ ანდრე?

— რა მოგახსენოთ, ამის მეტი არა უთქვამს-რა.

— ვისგან არის? დილას რომ იყვნენ იმათგან ხომ არა?

— არა მგონია. იმათობას არა მიუგავს-რა. ვილაღ ღარიბს სამსახურის კაცსა ჰგავს.

— მაშ არ უთქვამს რა უნდა?

— არა, მარწმუნებდა კი რომ უსათუოდ უნდა ენახო ქალ-ბატონი, საჭირო საქმეაო.

— მიიღე ჩიბუხის საწევარს ოთახში, მეც მოვალ.

მოახლე წავიდა. ცოტა ხანს უკან იზა შევიდა პატარა სასტუმრო ოთახში და დაინახა ვილაღა კაცი, ფანჯარასთან მდგომარე. ზურგ-შემოქცეული იყო და ფანჯარიდამ ბაღს გადაჰყურებდა. როგორც ეტყობოდა, კაცს გული ხელთ არა ჰქონდა.

— თქვენ გენებათ ჩემი ნახვა, უთხრა იზამ: აი აქა ვარ, რა გენებათ?

კაცი მოტრიალდა. იზას ბუნდად ეცნო ეს კაცი და ჰკდილობდა მოეგონა, სად ენახა.

— თქვენს დიდს კადნიერებაში ჩამომართმევთ, უპასუხა კაცმა გაუბედავად და ხელში უგემურად ატრიალებდა შლიაპას: მე თავის დღეში ვერ ვიფიქრებდი რომ თქვენ... იქნება ვერა მცნობთ. ტყუილად გინებებიან, თავის დღეში არ უნდა დაივიწყოთ ხოლმე თავგადასავალი. მერე დიდი ხანი არ არის რაც ნელში საქეიფოდ ბძანდებოდით.

— ჰო! დაიძახა იზამ, წამოწითლდა და შუბლი შეიკრა. მაგრამ ორი წუთიც არ გასტანა ამისთანა ყოფამ, მაშინვე შუბლი გაიხსნა გაიღიმა და გაბედვით და პირ-და-პირ უთხრა:

— შენა ხარ! როგორ მიპოვე!

— ამ ერთის კვირის წინად ელისეის მინდვრებზედ ეტლში მჯდომარე გნახე; მას აქეთია სულ შენს კვალს ვეძებდი.

იზამ თვალი დააკვირვა. „ეს იქნება იმისთანა კაცი გამოდგეს, როგორიც საჭიროა ჩვენის საქმისათვის. მშვენიერი თვალადიც არის... პატარა რომ გავბანოთ, გავკლიბოთ...“ გაიფიქრა გულში იზამ და მერე ხმა-მალლა უთხრა:

— კარგი ჰქენი რომ მოხვედი და, რომ დაგარწმუნო, რომ შენი ნახვა მიამა, სადილად ჩემთან დარჩები.

— ბატონი ხარ, უთხრა არხეინად ანდრემ და დაუმატა: რაო, აქ განა კოცნა მიღებული არ არის!

— რატომ, უპასუხა იზამ და მიუშვირა თავისი მშვენიერი ტუჩები: სახელად ნეტა რა გქვია?

— ანდრე.

— გვარი?

— გუდარი.

— აბა, ჩემო თვალის სინათლე, ანდრე, ეხლა კი სადილი ვჭამოთ, უთხრა იზამ, ჩაავლო ხელი და ჩაიყვანა ძირს სასადილო ოთახში.

მოსამსახურემ ორივე კარი ერთბაშად გააღო იზას წინ.

— ჟან, უბძანა იზამ მსახურს: ერთის კაცის თეფშები და დანაჩანგალი კიდევ დააწყე და საჭმელი რომ მოიტანო, გადი. ჩვენ თვითონ იოლად წავალთ უშენოდაც. თუ ვინმე მოვიდეს, მე შინ არა ვარ არავისთვის.

გუდარს ყველა ეს სიმდიდრე მეტად ეხამა, ეუცხოვა. არ იცოდა როგორ მოიქცეს, თავის ბაღან გაცვიფნულს შლიაპას რა უყოს, როგორ გადადგას ფეხი; სულელურად დაედრიჯა პირი და იცინოდა, იზამ შლიაპა ჩამოართვა, წინა ოთახში გაიტანა და იქ ჩამოჰკიდა ჩანგალზედ, მერე ხელი ჰკრა გუდარს, რომელიც კარებში გაშტერებით გაჩერებულიყო და კასკასით უთხრა:

— ნუ გეშინიან, თამამად გადადგი ფეხი. ჩვენ მარტონი ვიქნებით და სადილზედ გულ-ახდილად ვისაუბრებთ.

სუფრაზედ ერთმანეთის პირ-და-პირ დასხდნენ. მოსამსახურემ საჭმელები მოართვა და მაშინვე გავიდა. თვითონ იზა ემსახურებოდა თავის სტუმარს. თუმცა გუდარი პირის-პირ მარტო უჯდა იზას, მაგრამ ლაპარაკს ისე ვერ უბედავდა, როგორც წელში. სიტყვა პირში უშრებოდა. გარემოცული სიმდიდრე ეხამებოდა. ლამაზი იზა ხომ თავ-ბრუს ასხამდა. ერთის სიტყვით, ეხლა გუდარი მორცხობდა და იზა კი თამამობდა. ცოტას ჰლაპარაკობდნენ და ისე შეექცევოდნენ სადილს.

— მე დიდხანს ვერა ვბედავდი ზარის დაწკარუნებას, უთხრა ბოლოს გუდარმა.

— რათა?

— მე მეშინოდა, ვაი თუ აქ სხვა იდგეს ვინმე მეთქი.

— მერე როგორ შეიტყე ჩემი ვინაობა.

— აქ მეზობლებში ვიკითხე რა გქვიან და საოცარი ამბები მიაშვეს შენზედ.

— ნეტა რა გაიმბეს? იკითხა იზამ მხიარულად, გაიცინა და გამოაჩინა თეთრი მარგალიტივით კბილები.

— მიაშვეს, რომ სხვა ქვეყნის ქალი ხარ; რომ ზანდისხან რალაც უგუნურება მოგივლის ხოლმე: რომ პოლიცია უსათუოდ უნდა ხელს გაფარებდეს, თორემ ნებას არ მოგცემდნენ ბუშის ქალად ჩაცმისას და ქალაქ გარედ საქეიფოდ თრევისას. თვითონაც გაიგებ, ეს რომ მითხრეს, მაშინვე ვიფიქრებდი: ის არის მეთქი.

— სხვა რა გითხრეს?

— ესეც მითხრეს, რომ თუ ვაჭარი კაცი ხარ და იმის ვითარებას ჰტყობულობ, ნისიად ნურას ანდობო. ბოლოს ისიც მითხრეს, რომ არავინ იცის საყვარელი ჰყავს თუ არა, ეს კია რომ სულ დიდი-კაცები დაიარებიან იმასთანაო. ერთის სიტყვით, შენზედ ამბობენ მდიდარი უცხოის ქვეყნის ქალიაო, მაგრამ უჭკუო რამ კიაო.

— შენ იმათზედ კარგად იცი, რაცა ვარ, უთხრა იზამ სიცილით: მე თავისუფალი ქალი ვარ, არავისზედ დამოკიდებული; რაც მინდა, იმას ვერავინ ვერ დამიშლის. შენ რალა საქმეში ხარ?

— მე ეხლა უადგილოდა ვარ.

— წინად რალა გიკეთებია?

— მე ერთს კაცს დახლიდრად ველექი და ეხლა ადგილს ვეძებ. სიტყვა გაშვებით და, ჩვენ აქ იმისათვის ხომ არავართ რომ საქმიანი ლაპარაკი გავჭიმოთ.

— რატომ მითამაო. საქმეზედაც ვილაპარაკოთ; შენ ძალიან კარგი მოგივიდა, რომ ჩემთან მოხვედი.

— მე კი მეგონა გამაგდებდი.

— რომ გამეგდე, რას იზამდი?

— არაფერს. მე ძალიან მინდოდა შენი პირის-სახე დამენახა, როცა მე გამოგემცნაურებოდი. სწორედ გითხრა, თავის დღეში არ მოველოდდი, რომ ასე კარგად მიმიღებდი.

— რატომ არ მიგიღებდი კარგად? მე კეთილი დედა-კაცი ვარ. თუ ნელში გაგიცანი, ეგ იმიტომ-რომ მომეწონე და ლამაზი სახისა ხარ. მეორე დილას იმიტომ გამოგექეცე, რომ ჩვენ სულ სხვა-და-სხვა წრეში ვტრიალებთ და მეგონა, რომ ჩვენ შორის კავშირი ვერ მოხერხდება-მეთქი.

— მეც ეგრე მეგონა: შენ მდიდარი და მშვენიერი ხარ, მე ღარიბი.

— მაგრამ ლამაზი ხარ, საკვირველი ლამაზი. თუ გინდა ადგილს გიშოვნის.

— მართლა?

— მაგრამ რასაც კი გაკისრებ, სუბუქი საქმე არ იქნება.

— არა უშავს რა, მითხარი შენის გულისათვის ყველაფერზედ მზადა ვარ.

— ჩემის გულისათვის არა; მე არაფერი მიჭირს, უბასუხა იზამ და გაუწოდა ღიმილით ხელი: ჩემთვის მარტო ეს არის საჭირო, რომ ხანდისხან გნახო ხოლმე. ამისათვის მე მსურს, რომ შენ ხალხში გამოგიყვანო.

— რა ადგილს მიშოვნის?

— სწორედ გითხრა, ადგილიც არ არის, რასაც მე გეუბნები. მე ნაცნობები მყავს, უცხო ქვეყნელები... იმათ მითხრეს, რომ ჩვენთვის საჭიროა ერთი მხნე, გამბედავი კაციო, იმისთანაო, რომ არაფრის წინ არ შედგესო, როცა საქმეს შევუკვეთამთო.

— მაგისტანა ხელობის კაცს შორს წასწევენ.

— ვინ იცის, იქნება ეგ არის იმათთვის საჭირო.

— აჰაა!...

ლაპარაკი ამაზედ შესწყვიტეს ცოტას ხანს. მერე იზამ ღვინო დაუსხა გუდარს, კილო გამოიცვალა და უთხრა:

— კმარა მაგაებზედ ლაპარაკი. აქმო ჩემთან, ჩემო სულისავ, სხვა დროსაც მოვილაპარაკებთ შენს თაობაზედ.

ანდრემ დალია ღვინო, ადგა, სტოლს მოუარა და გვერდთ მოუჯდა იზას, იზამ გაბედვით და ურცხვად დაუწყო ყურება.

— მე ცუდი გემოვნება არა მქონია, როგორც ვატყობ ჩემ თავს, უთხრა იზამ: ძალიან ლამაზი რამა ხარ.

გუდარმა ეს ქება ისე მიიღო, რომ არ წამოწითლებულა. უამისოდაც ხშირად უთქვამთ, რომ ლამაზი ხარო. ერთმანეთი ჩაჰკოცნეს და გააბეს უწმაწური ლაპარაკი ურცხვის არშიუობისა. მაგრამ არც ერთი და არც მეორე ვერა ჰბედავდა ის ეთქვათ, რაც გულში უტრიალებდათ. ბოლოს იზამ სთხოვა, დაწვრილებით მიამბე შენი ყოფა-ცხოვრების ამბავი: გყვარებია ვინმე, იქვიანი ხარ თუ არა. თვითონ მე კი უწინ ძალიან იქვიანი ვიყავი, მაგრამ თავი მოვირიჩინე ამ სენისაგან, რა კი ვნახე, რა საშინელებაც მოსდევს ექვიანობას. ანდრემაც უამბო, რომ მეც იქვის გამო ერთი კაცი შემომაკვდა და მას აქედ უკუღმა დატრიალდა ჩემი ბედიო.

— კაცი შემოგკდომია! დაიძახა იზამ, თუმცა აუშფოთებლად კი.

— ჰო, ესე იგი, ღუელში დავჭერ მძიმედ. მე მოკვლა არ მინდოდა; როცა ვიგერებდი, მაშინ შემომაკვდა.

— სამართალში ჩაგაგდეს?

— არა. სამართალს დავემალე და არც უღევნიათ ჩემთვის, სწორედ რომ გითხრა...

— მერე სინილისი არ გტანჯავს?

გუდარმა მხრები აიჭიმა და გაიხარხარა.

— მაშ არაფერი არ დაგაბრკოლებს?

— არაფერი.

— მე დარწმუნებული ვარ: იმათ, ვინც მე გითხარ, რომ იცოდნენ, შენზედ უკეთესს კაცს აღარ მონახამდნენ.

— ყური მიგდე, იზავ! გინდა სიკეთე მიყუ? უთხარი ჩემზედ და თუ არ გამოვდგები, ისინი თავისთვის და მე ჩემთვის.

— ლპარაკი ბევრი არ დამჭირდება, რომ მოგენდონ. რა კი მე წაგარდგენ, საქმე გათავებული იქნება.

— იცი მაინც რა საქმეში მომიხმარებენ?

— ყველაფერი ვიცი, უპასუხა იზამ და თვალი თვალში გაუყარა.

— მაშ კარგი, მე მზადა ვარ, წარმადგინე, უთხრა გუდარმა და ყელი მოიღერა.

— შენისთანა ლამაზს კაცს ძალიან უნდა ეთაკილებოდეს ღარიბად ყოფნა.

— მაშ არა!

— შენ ძალიან დაჩაგრული უნდა იყო ბედისაგან.

— ძალიან. მე ყველას ვეზიზღები და მეც ყველანი მძულან, გული კი ნატვრით საფე მაქვს...

— მე შენ მიყვარხარ და გაგაბედნიერებ კიდეც. ეხლა კი დროა შინ წადი.

— როგორ, სახლიდამ მაგდებ?

— ჰო, ეგ საჭიროა. ხვალ ისევ მოხვალ. მე დღეს საღამოზედვე შენს საქმეს შევუდგები.

— ეხლა კი ესე... ავდგე... და წავიდე რაღა? იკითხა გუდარმა სულელურის ღიმილითა.

— სულელი ნუ ხარ, ეხლა ხომ იცი ჩემი ბინა, ჩემი ნახვა ყოველთვის შეგიძლიან. ხვალ ყველაფერს მიიღებ და საღამოზედ კი შემოდი ჩემთან. მოსამსახურებისა მაინც აღარ შემრცხვება, რომ მიგიღებ.

ამ საწყენმა გულ ახდილობამ წამოაწითლა გუდარი და მაშინვე დაიხედა თავის ღარიბულ ტანისამოსზედ.

— მე ვეტყვი, უთხრა იზამ: რომ ის კაცი, რომელსაც მე გეტყვით მეთქი, იმისთანა კაცია, რომ ყველაფერს იკადრებს, არაფრის წინ უკან არ დაიხევს და მხოლოდ ის უნდა მეთქი, რომ კარგად აძლიოთ.

— მაშ, მაშ, ეგ არის რაც არის.

— მე ვეტყვი საყვარელზედ რომ იქვი აიღოს, კაცის მოკვლასაც არ მოერიდება, იმისთანა კაცია მეთქი.

— შენც კი გამიფრთხილდი, ძალიან იქვიანი ვარ.

— კარგი ერთი! ნუ სულელობ.

ამ ლაპარაკში გუდარმა ზედი-ზედ დაუწყო ღვინოს სმა, თითქო უნდა ნალევლი რამ მოიკლასო.

— სადა დგებარ, ჰკითხა იზამ და ხელი ჩაავლო.

— ვილეტის ბულვარზედ, № 44.

— შენს სახელითა დგებარ?

— ჰო.

— თუ საქმე გაგირიგე, ხვალ ბარათს მოგწერ და შიგაც ფული იქნება. მაშინვე გამოიცვალე სახელი და საღამოზედ ჩემთან მოდი.

— კარგი, მაგრამ ნუ თუ ეხლა ესე უნდა წავიდე? უთხრა გუდარმა და ანთებულის თვალით დააცქერდა.

— ჰო, ღღეს ეგრეა საჭირო.

იზა წამოდგა და თვითონ გაიყვანა გარედ ოთახში.

— ერთი მაკოცნინე მაინც, უთხრა გუდარმა.

ქალმა აჩქარებით აკოცნინა, გააღო კარი და თითქმის ძალად გააგდო კარში. ეს კი უთხრა:

— ხელამდისაო.

იზას ძალიან ეშინოდა მთვრალის კაცისა; შეეშინდა, რომ გუდარმა ბევრი ღვინო სვა, და მალე გამოაბძანა. სასადილო ოთახში რომ დაბრუნდა, სთქვა თავის-თავად:

— სწორედ ამისთანა კაცია ჩემთვის საჭირო.

მეორე დილას გუდარს მოუვიდა ბარათი და შიგ ფული. წარმოიდგინეთ რა რიგად იამებოდა ყმაწვილ-კაცს, როცა ბარათი გახსნა და შიგ ხუთმეტ თუმნიანი ბანკის ბილეთი ჰნახა და ამისთანა ბარათი:

— „კარგად მოირთე და საღამოზედ მოდი.— იზა.“

გუდარი სიხარულისაგან კინალამ არ გაგიჟდა. თავის დღეში არა ჰქონია ხელში ამოდენა ფული. ძლივს ნატვრა აუსრულდა, ღონისძიება მიეცა, კარგად ჩაიცვას და გულ-და-გულ შეებრძოლოს საზოგადოებას, რომელიც ამას ახლოს არ იკარებდა.

ანდრე გუდარი გაიზარდა იეზუიტების ხელში. სკოლიდამ რომ გამოვიდა, კარგმა თვალადმა, წყნარმა, მაგრამ ზარმაცმა ჰაბუკმა, ადგილი იშოვნა ჯამაგირით ერთს სოფდაგართან. მაგრამ უთვალ-ყუროდ თავ-განებებული ყმაწვილი გაბედოვლათდა და ადგილიდამ მალე დაითხოვეს. მერე ხან აქ დადგებოდა, ხან იქ და ყველგან ცუდი სახელი დაიგდო. ქეიფის მწყურვალედ მოყვარე ერთს სალხინოს არ გაუშვებდა, რომ არ დასწრებოდა. დაეთრევოდა ყველგან, საცა კი ქეიფი, ლოთობა და მრუშობა იყო. რადგანაც ლამაზის სახისა იყო, თვალად თუ ტანად, ურცხვად ეარშიყებოდა ქალებს.

როცა ალაღბედად იზას შეხვდა, მაშინ ამისთანა ყოფა-ცხოვრება მოწყენილი ჰქონდა და უნ-

დოდა როგორმე თავიდან აეცილებინა. რაც უნდა შემემთხვასო, ამბობდა თავის გულში: ამ უწმაწურის ცხოვრებიდან უნდა გამოვიდე, სიმდიდრე უნდა შევიძინო და ხალხში გავერიოო. დიდხანს ეძებდა ამისთანა შემთხვევას და გაბოროტებული კბილების კრაქუნით ეტყოდა ხოლმე თავის თავს:

— რასმეს უნდა მოვკიდო ხელი! მაგრამ აბა რასაო?

ბოლოს ხომ იზა შეხვდა. ჩვენ ვიცით კიდევ ამ უცნაურმა გაცნობამ სად მიიყვანა გუდარი.

მიიღო ფული თუ არა, გუდარი მაშინვე წავიდა საცა მზად შეკერილს ტანისამოსს ჰყიდიან, თავიდან ფეხამდე მოირთო და გადავიდა უფრო რიგიანად მოწყობილ სახლში გარეს უბანში. ერთის კვირის უკან კაცი ველარ იცნობდა, ისე გამოიცვალა ყველაფრით.

ხუთმეტი თუმანი მარტო ბე იყო. ორის კვირის განმავლობაში ყოველს საღამოს იზასთან მიდიოდა და რას აკეთებდა იქ, ეგ საიდუმლოდ დარჩა. ეს კი იცოდნენ, რომ იქიდან მოსულს ჯიბეები სავსე ჰქონდა ფულითა, ტამბლის ქუჩაში ყავახანაში შედიოდა და იქ ქალაღდს ჰთამაშობდა ხოლმე. აქ გაიცნო თავდაპირველად ტიუსსო, რომელმაც შეამცნია თუ არა, რომ ეს ყმაწვილი კაცი წინდაუხედავად ფულებს აბნევს, დაუახლოვდა.

შემდეგი ისტორია გუდარისა სათქმელი აღარ არის. მკითხველმა იცის, რომ თან-და-თან დაუახლოვ-

და და გაუმეგობრდა გულ კეთილ ტიუსსოს ოჯახსა, ფულის სესხებით ხელი გაუმართა და კუტრობას მოარჩინა, თუმცა ცოლი გაუუპატიურა და მერე ხომ ქალიც შეირთო. ჩვენ ისიც ვიცით, რა ამბები მოხდა ამ შერთვის გამო და რა მტრულად მოეწყვნენ ერთმანეთში ახალი ცოლ-ქმარი.

დროთა მიმავლობამ მათს ცხოვრებაში არაფერი არ შესცვალა. სესილი მარტო ხანდახან დილაობით ხედავდა ქმარს. ყოველს საღამოს გუდარი გადიოდა შინიდან და ძალიან გვიან ღამით დაბრუნდებოდა ხოლმე; სესილისათვის კი სულ ერთი იყო, საცა უნდა თრეულიყო მისი ქმარი.

გუდარი ხშირად დადიოდა იზასთან. მაგრამ ბოლოს იქაც ისე გაუხდა საქმე, რომ უწინდებულად ველარ ჰფარფარობდა და ჰთამამობდა; პირიქით, ენა დაიმოკლა და მორცხობდა კიდევ. ტრუიალების და არშიუების დრომ გადუარათ, გუდარი ეხლა საყვარელი კი არ იყო, მეგობარი იყო იზასი. იზა ეხლა უწინდებულად აღარ ექცეოდა, ბევრს უკადრისს აკადრებდა ხოლმე, ასე რომ მოახლეების წინაშეც არაფერს ჰრიდებდა. გუდარსაც სრულებით გაუქრა სიყვარული იზასი და თვითონ იზაც უწყენელად და არხეინად ელაპარაკებოდა ხოლმე ახალს საყვარლებზედ და მის ახალ-გაზდა ცოლზედ, რომლის გაცნობაც იზას ძალიან უნდოდა.

ერთხელ საღამოს იზამ გუდარი გულზე მოიყვანა ცოლის ამბების გამოკითხვითა. მართლა და

სულელური მდგომარეობა იყო გუდარისა: ქმარიც იყო და არც იყო ქმარი და ამას როცა მოაგონებდნენ, სულ აიძვრებოდა ხოლმე. ის აზრი, რომ სესილი ჯერ სხვას დაეკუთვნა, შეითვისა როგორც იყო და ჰნუგეშობდა იმით, რომ ეგ ჯვარის-წერის წინ მოხდაო, სახელდობრ, მაშინ, როცა სესილი თავისუფალი იყო და მაშასადამე სესილისაგან კი არა ვარ გაცრუებული, არამედ ჩემის საკუთარის თავისაგანაო. არც იმან შეაძულა სესილი, რომ გუნებ-ნაქცევად იყო, იმიტომ-რომ გუნებ-ნაქცეობაში სესილი მეტად დაშვებდა და ამან უფრო წაუკიდა ცეცხლი მის მხეცურ ჟინსა.

იმ ღამეს შინ რომ დაბრუნდა გუდარი ძალიან გაჯავრებული იყო. სესილს გაეხადნა ტანისამოსი და საღამურ კაბით იჯდა პატარა სასტუმრო ოთახში, რომელიც მის საწოლის გვერდით იყო. მოესმა რა რომ კარი უეცრად გაეღო, გოაცებით შეხედა კარებს და დაინახა თუ არა გუდარი, შეჰკივლა და გაიქცა საწოლის ოთახისკენ. გუდარმა შეაყენა.

— ნუ მიდიხარ, უთხრა ტკბილად: მე სალაპარაკო მაქვს შენთან.

— ეხლავ მოვალ.

— არ იქნება, დარჩი აქ.

სესილი დარჩა და რა შეიკრა სისწრაფით კაბა, ჰკითხა:

— რა გნებავთ?

— დაჯეგ.

სესილი დაჯდა და თვალი გაუშტერა გუდარს.

— კარგო სესილ! სთქვა გუდარმა: მე მინდა ერთი კარგად და საფუძვლიანად მოგელაპარაკო.

— ყურს გიგდებთ.

— ძალიან კარგი, მაგრამ გთხოვ, სიტყვა არ გა-
მაწყვეტინო. აი რამდენიმე თთვე არის რაც ჯვარი
დაგვიწერია და შენც იცი, რომ შენთვის ლაპარა-
კით თავი არ მომიბეზრებია. ეხლა კი არ შეიძლება
არ გითხრა. ქალი თუ კაცი ერთმანეთს ირთვენ
ერთის დღისათვის კი არა, არამედ სამუდამოდ მი-
ნამ ცოცხლები არიან. ამიტომაც მე მინდა ერთხელ
და უკანასკნელად მოგელაპარაკო ამ საგანზედ. რაც
ყოფილა, ყოფილა და წასულა, — და თუ საყვარელი
გყოლია, რა ვუყოთ? შენ მაშინ თავისუფალი იყავი.
შენ მალე დედადაც შეიქმნები და მე მივიღებ კის-
რად შენის შეილის მამობას; ჩემგან არც სამღუარეს
გაიგონებ, არც ყვედრებას. მითამ ახალ-გაზდა გასა-
თხოვარი ქალი არ შემირთავს და შემირთავს მხო-
ლოდ ახალ-გაზდა ქვრივი. მორჩა და გათავდა. რა
კი ეს ჩემი გულის-პასუხი გითხარი, მე გკითხავ, ნუ
თუ სამუდამოდ ესე განცალკევებით უნდა ვიცხო-
ვროთ?

— მაგაზედ გსურდათ ჩემთან მოგელაპარაკ-
ნათ?

— ჰო და შენც თვითონ ხედავ რა თავაზითაც
გელაპარაკები, უთხრა გუდარმა გაკვირვებულმა, რომ
სესილმა ასე მკვახედ უპასუხა.

— თქვენ შემცდარი ხართ, მე თქვენი ცოლი არა ვარ. ბედმა იძულებული მყო ვიცხოვრო თქვენთან ერთს ჭერს ქვეშ, მაგრამ თავის დღეში კი მე-თქვენ არ გეკუთნებით. თქვენ გინდოდათ დაგეჭირად ადგილი, რომელიც სხვისგან იყო დაჭერილი, ეგ თქვენი საქმეა, ხოლო მე ვეკუთვნი სხვას და თავის დღეში არ ვუღალატებ. თქვენს შეხახებ ამას ვიტყვი, რომ ჩემის გულისთვის კი არა, თქვენის საკუთარის პატივისათვის უნდა საიდუმლოდ შეინახოთ ის, რაც ჩვენ-შორის ლაპარაკია. თუ ამას არა იქმთ, სამასხაროდ გაიხდით თავსა.

— მეცა ვხედავ მაგას და ამიტომ მინდა ამ ჩემს სულელურს ყოფას ბოლოც. მოვუღო, სთქვა გუდარმა და შუბლი შეიკრა.

— მაგითი რის თქმა გინდათ?

— იმის თქმა, რომ შენ ჩემი ცოლი ხარ და იქნები კიდევ ნებით, თუ უნებლიედ.

— ჭკუიდამ შეშლილხარო! დაიძახა სესილმა და ეცა თავის საწოლის კარებს.

მაგრამ გუდარმა გზა გადაუჭრა და თითქმის ცხვირწინ მიუჩაბუნა კარები.

— ვიშ, უნამუსოვ! ისევ უწინდელს უნამუსობას მიჰყავით ხელი! უთხრა სესილმა.

— ჰო ვიცი, შენი რევოლვერი გინდა აგელო განა? უკაცრაოდ, კმარა ამდენი კამედიები, უბასუხა გუდარმა: ბატონო გუდარის მეუღლეც, მე ამალამ თქვენთან მსურს ყოფნა.

— არასოდეს! მე ჯერ თავს მოვიკლავ.

ამას რომ ამბობდა, უნდოდა ხელიდამ გამო-
სხლეტოდა გუდარს, რომელმაც ხელი ჩასჭიდა კი-
დეც. რომ ვერა ქნა რა, მივარდა ყელში გუდარს
და კინადამ არ დახრჩო. გუდარმა ძლივს გადირჩინა
თავი და ძიძგილაობაში კაბა ჩამოახია. კდემამ და
გაბორღტებამ ერთი-ორად გაამხნევეს ეს უბედური
ქალი; როგორც იყო ხელიდამ გამოეცალა და გა-
იქცა კარებისაკენ, მაგრამ გუდარი დაეწია, ფეხი გა-
მოსდო და საწყალი ქალი ძირს დაეცა ხალიჩაზედ.

— მიშველეთ, მიშველეთ! ყელსა მჭრიან! ყვი-
როდა სესილი, რა კი ხედავდა რომ გაძალიანება ამას
იქით ველარას უშველიდა.

სწორედ ამ დროს გარეთა კარი ვიღაცამ დაა-
რაკუნა. სესილი თითქმის ნახევრად შიშველი, თმა აწე-
წილი ეგდო იატაკზედ და, რომ გაიგონა კარის რაკუ-
ნის ხმა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა შემოიკრიბა და
ხელი ჰკრა გუდარსა. გუდარმა კარის რაკუნის ხმა
ვერ გაიგო, საზარლად ხარხარებდა და იძახდა:

— ბატონო გუდარის მეუღლევე, ჩემი იქმნები,
ჩემი.

უეცრად ხელიდამ გააგდო სესილი, ჩამოხტა
გაფითრებული და მთელმა ტანმა კანკალი დაუწყო.
კარებს იქიდან ვიღაცამ ხმა მაღლად დაიძახა:

— კანონის სახელით გაადეთ კარი.

ამ სიტყვებმა თვალის დახამხამების უმაღლეს
ლად შესცვალა გუდარი. მისი სახე წუთის წინად

თამამად მაყურებელი, ეხლა აჩენდა სულ-დაბალს ქალაჩუნობას და ლაჩრობას. სესილი კი, რა კი ჰნახა რომ გუდარმა თავი დაანება, წამოხტა ფეხზედ, მიიმალა კუთხეში და ჰცდილობდა ხელებით როგორმე დაეფარა ნახევრად შიშველი ტანი.

ამასობაში მოახლეს, რაკი გაეგონა კარის რაკუნი, გაეღო კარი და რამდენიმე პოლიციელი შემოცვივდნენ და პირ-და-პირ წამოვიდნენ პატარა სასტუმროსაკენ, რადგანაც აქედამაც ხმაურობა მიესმათ. ძნელი არ არის წარმოიდგინოს კაცმა იმათი გაოცება, როცა შემოვიდნენ ოთახში და ჰნახეს თითქმის შიშველი ქალი, რომელიც იმათ შემოსვლაზედ მივარდა ფანჯარის ფარდას და ფარდის უკან დაიმალა. ჩუმად-მაძიებელმა გიურემ წარბი შეიკრა და მკვირცხლად მოატარა თვალი ოთახში. მორთულობა ოთახისა აქოთებული იყო, ხალიჩაზედ ეყარა კაბისა და თეთრეულის ნახევები, გუდარის თითებზედ შავის თმის ბეწვები იყო, რომელნიც ძიძგილობაში ბეჭდებს ზედ აჰყოლოდნენ.

— ანდრე გუდარი რომელია? იკითხა გიურემ და იგრძნო, რომ აქ რალაც ამბავი ყოფილა, რომლის გამოკვლევაც საჭიროა.

— მე ვარ, უპასუხა გუდარმა.

— კანონის სახელით მე თქვენ გიჭერთ, უთხრა გიურემ, ჰკრა ხელი და მიაგდო პოლიციელებისაკენ, რომელნიც კარებთან იდგნენ:—ეს ქალი ვინლა? დაუმატა მან და ანიშნა სესილი.

— ჩემი ცოლია, უპასუხა გუდარმა ცოტად თავის დონეზედ მოსულმა: თქვენი მოვალეობაა მე დამიჭიროთ, ხოლო არაფითარი ნება არა გაქვთ ჩემს შინაურს საქმეში გაერიოთ. ჯერ ისიც უმართებულო საქმეა თქვენის მხრით, რომ აქ შემოხვედით. წაბძანდით და მეც მოვდივარ.

— ჩვენ აქ არ შემოვიდოდით, რომ თვითონ გაგელოთ კარები, უპასუხა გიურემ და, რადგანაც იგრძნო, რომ გუდარმა მართალი უთხრა, დაუმატა: კარგი, წამობძანდით.

პოლიციელებმა გუდარი წაიყვანეს, გიურე კი კარებში შედგა და უთხრა სესილს:

— ბოდიშს ვიხდი თქვენთან, ქალ-ბატონო.

კარები გაიხურეს და გავიდნენ. სესილი მაშინადვე შევარდა თავის ოთახში ხელ-და-ხელ გადიცვა კაბა და ისევ სასტუმრო ოთახში შემოვიდა. ცოტად გააღო კარი და ყური დაუგდო ქმრის და პოლიციელების ლაპარაკსა, მაგრამ ვერა გაიგო რა. მართო ამას კი მოჰკრა ყური, რომ გიურემ გუდარს უთხრა:

— ხომ არა გსურთ თქვენს ცოლს გამოეთხოვოთ?

— რა საჭიროა, უპასუხა გუდარმა: მე დარწმუნებული ვარ, რომ შეცდომით მიჰქვრთ. ეს შეცდომა ეხლავ გამომჟღავნდება და ისე მალე დავბრუნდები შინ, რომ ჩემი ცოლი ვერც კი გაიგებს, ვიყავ სადმე თუ არა.

ამის შემდეგ გარეთი კარი მოარახუნეს, გავიდნენ პოლიციელები და გუდარი თან წაიყვანეს. მოახ-

ლე კი შეშინებული სახით შემოვიდა სასტუმრო ოთახში, მითამ ჰკითხოს ქალბატონს—ხომ არა გნებავთ რაო და გულში კი ისა ჰქონდა, შეეტყო, ბატონი რად დაიჭირესო. სესილმა არა უთხრა—რა მას ზედ, რაც მოხდა და უბძანა წადი, დაიძინეო.

მარტო რომ დარჩა სესილი, დაეცა ტახტზე დათენთილი და დაქანცული. საზარელი ამბავი ურცხვის ძალადობისა, რომელსაც ასეთის სასწაულოთ გადურჩა, ხელახლად წარმოუდგა თვალწინ. თუმცა ამისთანა საზარო ფაქტურაში ჩავარდნილი იყო, მაგრამ ზეცამ შეიბრალა და დაიხსნა სწორედ იმ წამს, როცა ყოველივე ღონე მიხდილი ჰქონდა და უნამუსო ძალადობის სხვერპლად უნდა გამხდარიყო. ზეცამ დაიხსნა იგი ამა სირცხვილისაგან. ამ ფიქრმა შეიპყრა სესილი მთლად და აზრადაც არ მოსდიოდა ქმრის დაჭერის ამბავი. იგი არა ჰკითხულობდა, რად დაიჭირეს ჩემი ქმარი ამ შუალამისას, იგი, ჰხედავდა რა თავის თავს თავისუფლად და ბედნიერად, ჰლოცავდა თავის ბედსა.

მერე კი ცოტა ხანი რომ გავიდა, ფიქრად მოუვიდა, ვაი თუ გუდარი ისევ მალე დაბრუნდესო. რომ მიდიოდა თვითონვე სთქვა, მალე დავბრუნდებიო. აქამომდე უძალიანდებოდა ქმარს, დღესაც რაღაც სასწაულმა დაიხსნა, მერე რაღა უშველიდა? აშკარა იყო, რომ გუდარი თავისას არ დაიშლიდა. სესილს ეშინოდა, შინ მოვა და ისევ მე მომეპარდება უფრო მომეტებულის გააფთრებით და მაშინ აღარა-

ფერი არ დამიხსნისო. ამის გამო იფიქრა, რომ ერთ-ბაშად უნდა მოესპო მასთან ყოველივე კავშირი; ქვეყანა ეხლა ვერასფერს ცუდს ვერ იტყვის, ქმრის დაჭერა ასლი მიზეზია, რომ ამ სახლს მოვშორდეთ.

ზარი დააწყარუნა.

— ჩემო კარგო ჟულიეტავ, უთხრა მოახლეს, როცა ზარის ხმაზედ შემოვიდა: ჩაიცვით. მე აქ დარჩენა აღარ შემიძლიან, მეშინიან მარტო ყოფნა, დედამამსთან გადავალ. ბოხჩაში შეახვიეთ ჩემი თეთრქუელი და ხვალ დანარჩენსაც გადავიტანთ.

— უი ქალბატონო, რა კარგად გინებებიათ, უპასუხა მოახლემ: მეც შიშმა ამიტანა და ძილი არ მომეკარა. რომ გენახათ, რა უზღედლობით მოექცნენ პოლიციელები ბატონს! უსათუოდ რაღაც ძალიან ცუდი საქმე მოუხდენია.

სესილმა არა უპასუხა-რა; სესილმა და ჟულიეტამ ჩააწყეს, რაც საჭირო იყო ბოხჩაში, მერე წამოისხა სესილმა წამოსასხამი, მოახლე გამოიყოლა და გამოვიდა სახლიდამ. მალე მივიდნენ ტიუსსოს სახლთან და დაურაკუნეს კარი.

— ვინა ხართ? ჰკითხა ტიუსსომ, წამოხტა რა ქვეშაგებიდამ და ფანჯრიდამ გაღიხედა.

— მე ვარ, მამა, გამიღეთ, უპასუხა სესილმა.

— შენა ხარ! ეხლავ.

დაიწყო ტიუსსომ თავის ჩუსტების ძებნა და ელდა-ცემული ადელი კი იძახოდა:

— ღმერთო ჩემო! ნეტა რა მომხდარა?

— მე მგონია, ქმარს გამოჰქცევია, უთხრა ტიუსსომ და სანთელი აანთო: დიახ, გამოჰქცევია და ჰგონია რომ მე ხელს შევეუწყობ. როგორ არა! დამაცადოს, მე ვუჩვენებ!

— იქნება უბედურება რამ შეემთხვა.

იმის შიშით რომ იქნება ძალიან ცუდი რამ მოხდაო, ადელმა სწრაფად გადიცვა კაბა და ძირს ჩამოჰყვა ქმარს.

— ასე გვიან რად მოსულხარ? ჰკითხა ტიუსსომ ცოტა წყრომით, როცა სესილი სასადილო ოთახში შემოვიდა.

— დასაძინებლად მოვედი.

— რაო? რა მოხდა განა? ჰკითხა ტიუსსომ, შეიკრა წარბი და თვალები დააქყიტა.

— ჩემი ქმარი დაიჭირეს, უპასუხა გულ-დადინჯებით სესილმა.

— ახა ღმერთო ჩემო! რის გულისათვის? იკითხა მამამ გაფითრებით, დედა კი შეეკრთა, რადგანაც იცოდა გუდარის ამბავი, რომ ხელიდამ ყველა ავი გამოუვიდოდა.

— მე რა ვიცი, უპასუხა ქალმა, მოიხადა წამოსასხამი და უშუბლზედ მოყრილი თმა გაისწორა.

— რაზედ გიტკენია? ჰკითხა ადელმა და ანიშნა ხელი, რომელიც ძალიან დაღუურჯებული ჰქონდა სესილსა.

— ეს ქმრის სახსოვარია, უპასუხა ქალმა და მწარედ ჩაიღიმლა.

— ნუ თუ გცემს ხოლმე? ერთ ხმად ჰკითხეს დედამ და მამამ.

— დღეს დაიწყო.

— და მაგისათვის დაიჭირეს? იკითხა ტიუსსომ.

— არა, არა... ერთი მომასვენეთ ჯერ. მე ჩემს ოთახში წავალ და დავიძინებ. ხვალ ყველაფერს გიამბობთ.

სესილი ასეთს ცუდს ფერზედ იყო, ისე აჟრჟოლებდა, რომ დედ-მამამ წაიყვანეს თავის უწინდელს ოთახში და ლაპარაკი სახვალიოდ გადასდეს.

სესილი, როცა მარტო დარჩა თავის პატარა ოთახში, სადაც თავისი მშვიდობიანი ყმაწვილობა გაეტარებინა, დაეცა მუხლებზედ და ხელთ აპყრობით წარმოსთქვა:

— ჰოი, ღმერთო ჩემო! ნუ განმიტევებ მე! ამდენი ტანჯვა და წვალება გამომივლია!

თარგმანები

ილია

IV

ტფილისი

სტამბა წიგნების გამომცემელ ქართველთა ამხანაგობისა

1892

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 31 Августа 1892 года.

Типографія Грузинскаго Издательскаго Товарищества,

Лорисъ-Меликовская улица, домъ Мдивани № 28.

იჭა

დამანა ბუგოესი

წიგნი მეორე.

ნ ა წ ი ლ ი მ ე ს ა მ ე

ქართში.

I

ტიუსსო და კამპანია.

ქალის სიტყვებით აშფოთებული და დარწმუნებული, რომ ყველაფერში ქალია დამნაშავე, ტიუსსო ძალიან ცუდს გუნებაზედ შემობრუნდა თავის ოთახში. დააპირა, ხვალ დილით შევიტყობ ყველაფერს სიძის დაჭერის თაობაზედაო. ჰფიქრობდა, უსათუოდ გუდარი შეცდომით როგორმე დაიჭირეს, ან იქნება სესილის ყვირილზედ პოლიციელები შეუცვიდნენ სახლში და ამის გამო მოხდა ყველაფერიო. ეს უკანასკნელი გარემოება კი უფრო ნაკლებ სჯეროდა. ყველაზედ მეტად გულის უსიებდა ადელი, რომელიც ნუგეშის მაგიერ სწყევლიდა გუდარს და აყვედრიდა ქმარს, შენ გამიუბედურე შვილიო. ტიუ-

სსო ჩაწვა ქვეშაგებში, მაგრამ ძილი არ მიეკარა. გულდარის ავკაცობა როგორ მოუვიდოდა ფიქრად: იგი, ტიუსსოს თვალში ისეთი პატიოსანი, ისეთი გულკეთილი, ისეთი მდიდარი იყო! ხან რა იფიქრა, ხან რა და ბოლოს, რომ ვერას გახდა-რა, წამოჯდა ქვეშაგებზედ და დაიძახა:

— ოჰ, ღმერთო!

— რა დაგემართა? ჰკითხა შეშინებულმა ადელმა.

— მე სანაძლეოს დავდე, რომ აქ პოლიტიკაა გარეული. გაზეთებშიაც რალაცებსაც სწერდნენ.

თუმცა სულელობაშია ჩამოსართმევი ამისთანა სიტყვები, მაგრამ დროთა ვითარებას შეეფერებიან. ნაპოლეონ III ხელმწიფობამ შემოიტანა ჩვენს საზოგადო ცხოვრებაში კაცის დევნა რალაც პოლიტიკის მიზეზებით და თუ ჩვენი ნაცნობი ვინმე დიდის ხნით მიგვეფარებოდა თვალთაგან, მაშინვე ეს აზრი მოგვედიოდა თავში: უსათუოდ პოლიტიკაში გარეულოა. ამიტომაც ამ აზრმა რომ გაუბრინა გულში ტიუსსოს, საკვირველი არ არის, მაგრამ ადელმა კი მხრები აიჭიმა.

ახ, ნეტავი არ იქნება ეგრე იყოს! ჩვენთვისაც კარგი იქნებოდა და თვითონ იმისთვისაც, შენიშნა ადელმა.

გათენდა თუ არა, ტიუსსო თავის სიძის სახლში წავიდა, რომ შეიტყოს რამე და ცოლი კი ადგა და თავის ქალთან შევიდა. სესილმა ძალიან ცუდად გაატარა ღამე, სრულებით დათენთილი იყო და ჰგრძნობ-

და დიდს სისუსტეს ტანისას და ძარღვებისას. ჩვენ ვიცით, რა რიგადაც უყვარდა დედა და ამიტომაც მაშინვე უამბო ყველაფერი. მერე ორივემ დაიწყეს გამოცნობა მისი თუ—რა მიზეზით დაიჭირეს გულადრი. ადელმა სთქვა, რომ უსათუოდ სამარცხვინო ამბავს რასმეს ჩაიდენდაო, ან ქალწულს ქალს შეა-ცდენდა, ან ქმრიანზედ ძალას მოიხმარებდაო. ამაში შეუძლებელი არა იყო რა, რადგანაც გულადრი თითქმის სულ მუდამ გარედ დაეთრევოდა ხოლმე.

— ჩემთვის სულ ერთია რა მიზეზითაც უნდა იყოს დაჭერილი, ამბობდა სესილი: მე ყოველ შემთხვევაში მისგან თავი დავიხსენი.

— თუ შეცდომით დაუჭერიათ, ხომ მალე დაბრუნდება ისევ შინა.

— მე რა მენაღვლება. მამა ჩემმა რაც უნდა სთქვას, მე გულდართან საქმე გამითავებია. მაგისთანა სიცოცხლეს მე ვერ ავიტან, არ შემიძლიან.

— ვაი ჩემს თავს! ქვეყნის ყბად გავხდებით.

— რაო! შენ ყველაფერი იცი და მაინც გინდა რომ მე იმასთან დაფრჩე მარტო იმისთვის, რომ ქვეყანამ ყბად არ აგვიღოსო! რას ამბობ! სიკვდილი სჯობს იმ კაცთან სიცოცხლეს. ცემას მომიყვა ეხლა და ამას იქით რაღა დააყენებს... იმის მეტი კი არა უნდა-რა, რომ ვუჩივლო, მცემს-მეთქი. ტანზედ ცხადი ნიშნები მაქვს ნაცემობისა და რა გზით იმართლებს თავს? მეორე მიზეზი ცოლ-ქმრობის გაუქმებისა ჩვენ შორის ის არის, რომ ჩვენი ხასიათები ერთმანეთთან ვერ მოდიან.

— მამაშენი მოკვდება და მაგას არა იქს.

— როცა საქმე მამის ჩემის დახსნაზედ იყო მიმდგარი, მე დავემორჩილე, ეხლა კი არაფერი არ შეარყევს მის ქარხანასა. ჩვენი გაყრა არაფერს არ შესცვლის, ქვეყნის თვალში გუდარი მამაა ჩემის შვილისა, მაშასადამე მეცა და ჩემს შვილსაც მის ქონებაზედ უფლება გვაქვს კანონითა.

— ყოველივე ეგ მაშინებს მე.

— აქ საშიშარი არა არის-რა. მე უბედობამ ბევრი მწუხარება გამომატარა, ჩემი ქმარი ციხეში ზის და რად უნდა გიკვირდეს, რომ ამ ყოფაში მე მინდა ჩემს ქმარს სრულებით მოვშორდე.

— მამა შენსაც დაეკითხე.

— აბა რა უნდა დავეკითხო საწყალს მამას, უპასუხა სესილმა: მამა ჩემმა ის უნდა იყაბულოს, რაც მე მსურს.

ამ დროს ქარხანიდამ ხმა მოისმა და ადელი მაშინვე ძირს ჩამოვიდა, ტიუსსო კი ძალიან გაჯავრებული შინ მოსულყო. ვერაფერი ვერა შეეცყო-რა და თავის სიძის დაჰერის ამბავი სულელობით თვითონვე ეამბნა მეკარისათვის, რომელიც გუდარის სახლს ედგა. თვითონ მეკარეს კი არა სცოდნოდა-რა და არც რაიმე შეეცყო. გუდარიო, ეთქვა მეკარეს, ისე ხშირად გადიოდა სახლიდამ და მოდიოდა ღამე გვიან, რომ იმის წასვლა-მოსვლას ყურსაც არ ვადევნებდიო. მართალია, გუშინ ღამე კი სამი კაცი მოვიდა და იკითხეს გუდარი სადა დგასო, მაგრამ მე

გუდარის ამხანაგები მეგონა. ერთის სიტყვით, ისე ჩემად დაეჭირათ გუდარი, რომ სახლში ვერც კი ვერაფრის გაეგო.

— აი ხომ ხედავ, ამ ამბავს პოლიტიკის სუნი უდის, უთხრა ტიუსსომ თავის ცოლს.

ამ სიტყვებმა მოთმინებიდამ გამოიყვანეს ადელი. გაჯავრებულმა უამბო ქმარს, რომ საწყალს სესილს ყოველ დღე უსიამოვნება ჰქონდა ქმართან; რომ ქმარი სცემდა; რომ გუშინ გუდარი არ დაეჭირათ, მოსტეხდა რასმეს და დააშავებდა, თუ არა გჯერა, წადი და დალურჯებული ტანი უნახეო.

ტიუსსოს ელდა ეცა ეს, რომ გაიგონა.. როგორ! გუდარი, ამისი მეგობარი, იმისთანა კეთილი და პატიოსანი კაცი ცოლსა სცემდა განა? ვინ იფიქრებდა? მაგრამ მოდი და ნუ დაიჯერებ, როცა თვალრთა ჰხედავ! ტიუსსოს თავისი შვილი, თავის მამის— ერთა ქალი ძალიან უყვარდა და დიდად შეწუხდა, როცა გაიგო, რა დღეშია ცყენდა ჩავარდნილი. უსათუოდ აქ რაღაც უცნაური საქმეა დაფარული, ჰფიქრობდა ტიუსსო: ერთი მე თვითონ გამოვკითხავ ჩემს ქალსა და რასაც შევიტყობ, იმის მიხედვით შევუდგები საქმესაო.

— მაინც ის ეხლა ჩემთვის საჭირო აღარ არის, სთქვა ბოლოს თავის თავად ტიუსსომ და მით გამოაჩინა სწორედ ვაჭრული უმადურობა.

პატივსაცემს ბრინჯაოს მკეთებელს ის უმღვრევდა გულს, რომ მე მამა ვიყავიო და ხელს არ დავა-

წებდი ხოლმე ჩემს ქალსაო და ჩემმა მეგობარმა კი, რომელსაც მივათხოვე ჩემი ქალი, ცემაც დაუწყაო! რაც უნდა დამნაშავე ყოფილიყო, ცემა როგორ გაუბედა? განა საკადრისია კაცისათვის, რომ ქალსა სცემოსო?

ტიუსსო ისე ჰცხარობდა, რომ ადელს უხაროდა, იქნება ღმერთმა მიშველოს და თვითონვე მოაშოროს თავისი ქალი იმ საძაგელს ქმარსაო. ადელი გაიქცა, რომ ეს სასიხარულო ამბავი თავის ქალს შეატყობინოს, ტიუსსო კი დარჩა მარტო, დაეყუდა დაზვას, აიფარა სახეზედ ხელები და ღრმად ჩაფიქრდა.

— „მართლა რომ ვსთქვათ, ამბობდა გულში ტიუსსო: გუდარი რის მაქნისია ჩემთვის? ქარხანა ეხლა უიმისოდაც კარგად წავა. ტვინი წაიღო ყველრებით, მე რომ არა ვყოფილიყავ, დაიღუპებოდით. ერთი რაღაც სულელი ბედოვლათია; მე რომ არ შევეწრებოდი და იმისი ფული ქარხანაში არ გამემა, დღეს ლუკმა პურის ნატრული იქნებოდა. ფულის ქარხანაში ვამუშავებ და დიდს სარგებელსაც ვაძლევ. ჩემისთანა სულელი კაცი თუ, თორემ სხვა უჩემო ვინ გაუყობდა მოგებას სანახევროდ, მაშინ, როდესაც არაფერს ის არ აკეთებს და სულ მე ვარ; მართალია, ჩემი სიძეა და ჩემის ქალის გულისათვის გავიამხანაგე და თუ როგორც რიგია ჩემს ქალს ისე არ ექცევა, რიდასთვის უნდა მივეფერო? მე დარწმუნებული ვარ, რომ გუშინდელი ამბავი იმიტომ მოუხდათ, რომ ცოლსა ჰღალატობს. უნდა ახსოვდეს, რომ მისი ცოლი ჩემი ქალია; რომ ჩემი ქალი შვილმეტის

წლისაა და თვითონ ორმოცისა! მე სანაძღვოს დავსდებ, რომ საწყალი სესილი ექვს მიიტანდა... და იმას კი ცემაც უკადრებია. უკაცრაოდ, ამას იქით კი აღარას გაგაბედვინებთ. მე თვითონ ვურჩევ ჩემს ქალს, რომ სამართალს მიჰმართოს... ამას იქით ფულის სარგებელი ჩემს ქალს უნდა ვაძლიო ხოლმე“.

ამ დროს მოახლემ გაზეთი შემოუტანა. ტიუსსოს მაშინვე მოაგონდა გუდარი და მისი დაჭერის საქმე პოლიტიკის მიზეზითა. მაშინვე გაშალა გაზეთი და დააკვირვა თვალი იმ ადგილს, საცა საყოველღეო ამბებსა სწერენ ხოლმე.

— ეს რა ამბავია! დაიძახა წაკითხვის შემდეგ და გაიქცა სასადილო ოთახისაკენ, საცა ადელი და სესილი ისხდნენ: ეს კი მეტის მეტია!

— რა ამბავია? ჰკითხა სესილმა.

— აი წაკითხე! უთხრა ტიუსსომ და მიაწოდა გაზეთი.

სესილმა ჩამოართო გაზეთი და დაიწყო კითხვა. იმ კითხვაში თან და თან ფერი მისდიოდა და ბოლოს ერთი ხმა მაღლა დაიკივლა და გულ შემოყრილი წაბარბაცდა დასაცემად, მაგრამ დედა მიეშველა და გულზედ მიისვენა.

— ვაიმე, ვაიმე! დაიძახა ტიუსსომ: მე მოვკალ ჩემი შვილი!

აი რა ეწერა გაზეთში:

„ეს-ეს არის შევიტყეთ, რომ მარეს უბანში კაცი დაუჭერიათ. ძლივს იპოვეს ერთი იმათგანი, რო-

მელთაჲ ქალი მოჰკლეს ლაკუეს ქუჩაში. ჩვენს მკითხველებს, რასაკვირველია, ეხსომებათ ეს ამბავი; ის არის ქარგალი, ბრინჯაოს მკეთებელი სახელად მორის ფერანი. ჯერ ბევრში გამოტყდა, მერე კი ყველაფერი უარ-ჰყო. გამოძიება საწყალ ლეა მედანის თაობაზედ დიდის ოსტატობით მიჰყავს გამომძიებელს ოსკარ ვერშემონს. რა კი ხმა გაეარდა, რომ ამ საქმეს გაარჩევნ ამ ახლო ხანში, მაშინვე აუარებელი თხოვნა მიუვიდა სასამართლოს თავმჯდომარეს უფ. მათიე დე ტალიეს სასამართლოში შესვლის ბილეთების გამო. ამ საქმის გარჩევაში დასწრება ისე ძნელი იქნება, როგორც ახალის ოპერის წარმოდგენაში. მკითხველებს ეხსომებათ რა ყოფით იყო მოკლულის საწყალი ქალი და რა სახით შიშველი იპოვეს მკვდარი. ბრალდებული ძალიან ახალ-გაზდაა, იქნება ოცის წლისა. იგი ერთი ლამაზ ყმაწვილ-კაცთაგანია, რომელთაც გარს ეფუფუნებიან ხოლმე ქეიფის მოყვარე ქალები. მისი ურცხოზა წრეს გარდამეტებულია. გატყდა, რომ ღვინო მე ვიყიდე, საწამლაჲ მე მოვამზადე და ამტკიცებს, რომ საწამლაჲ თვითონ მე ვიხმარე და, როცა პირში წაუდგებიან, ამბობს: „აბა დამიმტკიცეთო.“ რასაკვირველია, იმასაც ამბობს, რომ ლეა მედანს თავის დღეში არ ვიცნობდიო. ჩვენ ვეცდებით მკითხველებს ვაუწყოთ სულ ყოველიფერი, რასაც გამოძიება აღმოაჩენს ამ საქმეში, რომელიც, როგორც ეტყობა, გამოჩენილთ საქმეთა შორის უნდა ჩაირიცხოს.“

რა თქმა უნდა, რომ ქმრის ამბავმა გული არ შემოჰყარა სესილს. მისი ქმარი რომ ქურდი გამო-მდგარიყო, ავაზაკი, თუ კაცის-მკვლელი იმაზედ მეტად როგორც ეზიზღებოდა, ველარ შეიზიზღებდა. ან რა ღარდი უნდა ჰქონოდა იმ კაცისა, რომლის სახელი დაირქვა მარტო მისთვის, რომ უფრო კარგად იძიოს შური. სესილს თავ-ზარი დასცა მორის ფერანის დაჭერის ამბავმა და იმ საზარელმა ბრალმა, რომელსაც მორისს სწამებდნენ. უსათუოდ შეცდომით მომხდარაო, იფიქრა, მორისის ავაზაკობა შეუძლებელი საქმეაო. ამასთანაც ლაკუეს ქუჩის სახელი, ღვინისა და საწამლავის სყიდვის ანბავი განა აშკარად არ ამტკიცებს, რომ ჩვენს თავის-მოკვლის განზრახვას პოლიცია შეუტყდენიაო.

ყოველმა ამან ისე ააშფოთა საწყალი სესილი, რომ ხმა ველარ ამოიღო და ელდისაგან გულ-შემოეყარა.

— სესილ, ჩემო კარგო სესილ, ეუბნებოდა აღერსით დედა, რომელმაც მიიყვანა, სელზედ დასვა გულ-შემოყრილი ქალი და ძმარს ასუნებდა: გონზედ მოდი, შენ გენაცვალოს ჩემი თავი, თვალი აახილე! ვაი, ხმას არ იღებს, მოკვდება და ჩვენი ბრალი იქნება, რომ იმ საძაგელს მივეცით.

— არა, მარტო მე ვარ დამნაშავე, მე! უპასუხა ტიუესსომ: ამისი ფიქრი სულ მორისი იყო და მე კი იმის დაჭერის ამბავი ხელში მივაჩეჩე. მე მეგონა, რომ სულ ამის წინააღმდეგად იმოქმედებდა ეს ამ-

ბავი, ის კი არა თუ ლამის შვილი ხელიდამ გამოგვეცალოს. მე მიწოდდა მეთქვა: „ეხლა ჰხედავ, რა კარგად მოგვივიდა მეთქი, რომ იმ ქალა-ბიქას არ მივათხოვეთ, აი რა კაცი ყოფილა...“

II

რა მძიმე საქმე.

ამომძიებელი ოსკარ ვერშემონი თავის კაბინეტში იჯდა და დიდის ყურადღებით უსმენდა ჩუმად-მაძიებელს გიუროს, რომელიც გამოძიებაში ძალიან, ჰშველოდა ვერშემონსა და რომელსაც ამ ხანად ბევრი ახალი ამბავი მოეტანა.

— მაშ, ბატონო გიურევ, სთქვა ვერშემონმა: თქვენის აზრით, ეხლა ნამდვილს გზაზედა ვარ დამღარი, აღარ მოვსტყუვდებით?

— ერთს ბეწოსაც. ეტლის მატარებელმა იცნო. ერთხელ უწინაც მიუყვანია ის ლაკუეს ქუჩაში. ის არის მკვლელი თუ არა, ამასაც შევიტყობთ; ეს კი ნამდვილია, რომ იმ უბედურების ღამეს, თორმეტს საათზედ ის კაცი ყოფილა ღვა მედანთან და გამოსულა იქიდან სამსა თუ ოთხს საათზედ დილით.

— რა ჰქვია?

— ანდრე გუდარი. ცოლი ეხლახანს შეურთავს, მაგრამ გამოჩენილი მრუში-კაცია თურმე და ცოლს ძალიან ცუდად ეპყრობა. მე მოგახსენეთ ხომ, რომ დავიჭირე მეთქი. მინამ ჯვარს დაიწერდა ყველას არწმუნებდა, რომ ჩემის ფულის სარგებლითა ვცხოვრობო და მერე კი ამხანაგად გაუხდა სიმამრს. ვისაც კი გამოგვითხე იმისი ამბავი, ყველანი ცუდად იხსენებენ; რაც კი მაღალ ფარდების ფეხ-ჩვილი ქალია, ყველასთან შინაურია: პირველიდამ დაუწყვია და უკანასკნელამდე ჩასულა. მე მგონია, რომ წყარო ცხოვრებისა კარგა ხანს მარტო აქედამა ჰქონია.

— თვითონ რაღას ამბობს?

— გამოტყდა, რომ ლეა მედანთან ყოფილა, მაგრამ დიდხანს არა ვყოფილვარ, მალე წამოვედი, მეშურებოდა, რადგანაც მეორეს დღეს ჯვარი უნდა დამეწერაო. მე რომ წამოვედი, ლეა მედანი ქვეშაგებში მწოლარე დავადე. მოწამლულის ღვინის ბოთლების შესახებ სთქვა, რომ არა ვიცი რა, უსათუოდ ჩემს შემდეგ მიუტანიათო. აი ამიტომაც შეუძლებელია ფერანის განთავისუფლება მით უფრო, რომ არ გვეუბნება, როგორ გაუტარებია ის ღამე, თუმცა კი გამოგვითყდა, რომ შამპანური ღვინო მე ვიყიდე და საწამლავიც მე გავურიეო. ამასთანაც თვითონ მე-ღუქნებმაც იცნეს ფერანი.

— მართალი ხართ.

— გუდარის შესახებ კიდევ ამას ვიტყვი, რომ მის ცოლმა თავი დაანება სახლ-კარს და მაშინვე,

დავიჭირე თუ არა გუდარი, სხვაგან გადვიდა ასე რომ სახლის გასაჩხრეკად მჭედელი უნდა მიგვეყვანა და იმისთვის გაგვეტეხინებინა დაკეტილი კარები.

— იპოვეთ კი რამე?

— მაგდონი არაფერი. ხოლო ვიპოვეთ ბევრი ძველი თამასუქები, რომლებშიაც მოხსენებული ვალი გადუხდია იმ დღის შემდეგ, როცა ლეა მედანი მოეკლათ. ამას გარდა გუდარს შეუტანია სიმამრთან საამხანაგოდ კარგა ბლომა ფული.

— ბლომა ფულიო?

— დიად, ორმოც და-ათი ათასი ფრანკი.

— მაგ საგანზედ გამოჰკითხეთ რამე?

— დიად, ვალების მოშორების თაობაზედ მითხრა, რომ ცოლს ვირთავდი და მინდოდა ჩემი საქმეები გამეწმინდა მინამ ჯვარს დავიწერდიო. იმ დიდ-ფულის თაობაზედ კი სთქვა, რომ ბირჟაზედ მოვიგე და დავგვისახელა მაკლერი, რომელმაც უმოწმა, რომ გუდარმა ჯერ ლეა მედანის სიკვდილამდე კარგა ფული მოიგო, მაგრამ ბევრით იმ ფულზედ ნაკლებიო.

— თქვენი აზრი როგორილაა დანაშაულობის შესახებ?

— თუ გუდარს თვითონ არ მოუკლავს, მაგ საქმის დამწყობი ხომ ყოფილა და ყოფილა. ვინ იცის, იქნება ის ყმაწვილი-კაციც შეცდენით გაუამხანაგებია. ხოლო დღეს ერთი ახალი და უცნაური ამბავიც მოხდა. მე შევიტყე, რომ გუშინ წინ პოლიციაში გამოუცხადებიათ, რომ ვილასაც მარიანა პა-

ლიარს დაჰკარგვია მასთან გირაოდ ყოფილი ბანკის ბილეთები სწორედ იმ ნომრებისა, რომელიც ლეა მედანიისთვის მოუპარაფთ.

— იქნება მანდ შეცდომაა რამე.

— არა, ბატონო. მე ვნახე ის ყმაწვილი-კაცი, რომელსაც ეგ ამბავი გამოუტყალებია პოლიციაში. გულ-წრფელად მიაშბო, რომ არა ვიცოდი რა მაგ გირაოებზედა, რადგანაც დედა-ჩემი ანაზღეულად გადაიცვალა და ძალიან გამიკვირდა, როცა მოვიდა ჩემთან ერთი კაცი, რომელსაც ის ბილეთები დედა-ჩემთან დაეგირავებინა და 60,000 ფრანკი ესესხნაო. იმ კაცმა მაჩვენა დედის-ჩემის ხელ-წერილი, რომელშიაც ბილეთების ნომრები ჩამოთვლილი იყოფო.

— საკვირველი ამბავია.

— უფრო საკვირველი ის არის, რომ დამგირავებელი იმ ბილეთებისა არის პატივ-ცემული ბრინჯაოს მექარხნე, რომელსაც ტიუსსო ჰქვიან და რომელსაც აბრუ გაუტეხელი სახელი აქვს... ასე რომ მე მერიდება კიდევ, რომ იმის სახლში გამოძიება მოვახდინო.

— მართალი ხართ. იქნება ის ბილეთები წინად უყიდნია, მინამ ჩვენ გამოვაცხადებდით გაყიდვის ყაღდალს.

— მაშ რა ვქნათ?

— იმასა ვიქმ, რომ ჩემთან დაფიბარებ იმ ბილეთების თაობაზედ გამოსაკითხავად, ავუხსნი რაშია საქ-

მე და ამასობაში გამოვათქმევინებ ყველაფერს, რაც ჩვენთვის საჭიროა.

მიუბრუნდა ვერშემონი სეკრეტარს და უბძანა ტიუსსოს დაბარება.

— აბა, გიურევ, დაუმატა გამომძიებელმა: მე მგონია გამოძიებას მალე გავათავებთ, ეხლა საქმე კარგად მიდის.

გიურე გამოვიდა. ვერშემონი დაებჯინა სტოლს და ღრმად ჩაფიქრდა. უსათუოდ მისი ფიქრი სულ ეს საქმე იყო, რომლის გამოძიებაც მისთვის მიენდოთ; უსათუოდ ახლად შეტყობილი ცნობები და უწინდელი ერთმანეთს წინ დაუყენა და ჰკოდილობდა, რომ ლოლიკისა და სიმართლის შუქით გაანათოს ეს ბნელი და საიდუმლო დრამა. რასაკირველია, დიდი სიფთხილევც უნდა ეხმარა, რადგანაც ამაზედ იყო დამოკიდებული თუ არ სიცოცხლე, კაი-კაცობის სახელი მაინც შეწამებულია. წინასწარი დატუსაღება კაცისა, თუ შეცდომით არის მომხდარი, ხშირად ათახსირებს სამუდამოდ, ხშირად სამარცხვინო დაღსა სდებს ხოლმე მართალს კაცს. რა თქმა უნდა, რომ მაგის გულის ტკივილი ექმნებოდა ამ ჟამად გამომძიებელს და ამიტომაც ასე ბეჯითად ჩაუფიქრდა ყოველს წვრილმანს გარემოებას ამ საიდუმლო საქმისას. აი აილო ხელში კალამიცა; შექცევლია, იმისთვის აილო, რომ ზოგიერთი აზრი და შენიშვნები დასწეროს დასახსოვებლად. მაგრამ უკაცრაოდ, ქაღალდზედ დასწერა სხვილის ასოებით „იზას“ და მერე სამი ხანა სამიჯნურო ლექსი ზედ მოაყოლა.

ამისთანა დიდსა და მძიმე საქმეში გართულმა ვერშემოწმა ვერ გაიგო, რომ კარი დაუთრევს. სეკრეტარმა მოახსენა ვიღაცა არისო.

— მობძანდეს, სთქვა გამომძიებელმა მოუთმენ-ლობით. შემოვიდა ყარაული.

— რად მოხვედით, მე თქვენ არ დამიძახნიხართ, უთხრა წყრომით ვერშემოწმა,

— მაპატივეთ, ტელეგრამმა გახლავთ.

— მაჩვენეთ.

ვერშემოწმა წაიკითხა შემდეგი:

გავრი!

„დღეს ერთმა კაცმა დასახურდავებლად მოუტანა ზარათს ბანკის ბილეთები, რომლის ნუმრებიც თქვენ გამოგიცხადებიათ. მომტანი დავიჭირეთ ბილეთებით ხელში. რას გვიბძანებთ?“

— მისწერეთ, უთხრა გამომძიებელმა სეკრეტარს: ის კაცი აქ გამოგზავნონ.

და ხელახლად მიუბრუნდა თავის ლექსების გალამაზების საქმეს.

სეკრეტარმა მისწერა პასუხი და გაგზავნა; ჯერ ცოტა მოითმინა, რომ არ შეეშალოს ამისთანა მძიმე საქმეზედ ფიქრი და მერე კი გაუბედა და მოაგონა, რომ დღეს დაბარებულია საკითხავად ახლად დაჭერილი გიურესაგან ტუსადიო. ვერშემოწმნა ძალიან ეწყინა ეს ამბავი, მაგრამ რას იქმოდა? დაემორჩილა სამსახურის ვალდებულებას და უბძანა მოაყვანიეთო.

ანდრე გუდარს დატუსალების შემდეგ გადეწყვიტა, რომ რაც უნდა მკითხონ, პასუხს არ ვეტყვიო. რასაც კი გიურე ჰკითხავდა, ყველაფერზედ უარს ამბობდა, თითქო ჰშიშობს არა წამცდეს რაო. ეს კი იყო, რომ გამოტყდა, ღეა მედანს ვიცნობდი და ძალიან დაახლოვებულიც ვიყავიო.

თუმცა კონსიერჟერის ციხეში გამომძიებელის ოთახის შორი-ახლო იყო ანდრე გუდარი დატუსალებული, რომ მის წაყვან-წამოყვანაში დრო ტყუილად არ დაიკარგოს, მაგრამ მთელი სამი დღე იჯდა, ისე რომ არავის ჩვენება არ ჩამოუერთმევია. მხოლოდ დატუსალების მეორე დღეს გამოიყვანეს და პირისპირ დაუყენეს ეტლის მატარებელს, რომელსაც იგი მიეყვანა ოც ივნისის ღამეს კონტრესკარპის ბულვარზედ. გუდარმა თვალი მოჰკრა თუ არა ეტლის მატარებელს, ფერი ეცვალა.

— ეს კაცი*გეცნობათ, თუ არა? ჰკითხა გიურემ.

— არა, უპასუხა გუდარმა: სახე კი მეცნობა და არ ვიცი სად მინახავს.

— აბა გაიხსენეთ, რომ ოცს ივნისს ღამაში ეტლი იჭირავებთ ღამის ათს საათზედ, კონცერტიდამ რომ გამოხვედით და უბძანეთ კონტრესკარპის ბულვარზედ წამიყვანეთ.

— მე ეგ კარგად მახსოვს.

— მაშ იმ ეტლის მატარებელს ვერა სცნობთ?

— ვერა, მე მაშინ არც კი შემხედნია ეტლის მატარებლისათვის. იქნება ეს კაციც იყოს, რა ვიცი.

— თქვენ კი გეცნობათ ეს ბატონი? ჰკითხა ეტლის მატარებელს გიურემ.

— თავიღამ ფეხამდე.

— ძალიან კარგი, ეგეც სამყოფია. შეგიძლიანთ წახვიდეთ, გამოძიებელი დაგიბარებთ.

გუდარი ისევ თავის სენაკში ჩასვეს. ორმა ღღემ და ორმა ლამემ კიდეც გაიარა. მეტად მძიმედ მიდიოდა დრო გუდარისათვის, ნამეტნავად ლამით, როცა ეგდო ხოლმე თავის ხმელს საწოლზედ და მარტო გათენებისას თუ მოუვიდოდა ძილი. ყველაზედ მეტად ის ფიქრი აწუხებდა თუ, — რა ამბავია ეხლა ჩემს სახლშიო. ეშინოდა, ცოლმა ტიუსსო არ გადამამტეროს და ეს უკანასკნელი, რა კი მე ტუსაღადა ვარ, არ წავიდეს დედა-კაცთან, რომელსაც ჩემი ბილეთები აქვს გირაოდ, კუპონები არ მოსჭრას და არ წარაწარადგინოს ფულის მისაღებადო. გუდარმა ნება ითხოვა, შინიღამ დავიბარო ვინმეო, მაგრამ უთხრეს, მინამ გამოძიებელი არა გკითხავს, შენთან კაცს არ მოვუშვებთ და, თუ გინდა, ბარათი მისწერეო. იცოდა რა, რომ ამ სახით ტუსაღებს მახეში გააბმენ ხოლმე, რადგანაც ტუსაღის ბარათებს პოლიციელები კითხულობენ, გუდარმა მეტად ოსტატური ბარათი დასწერა ცოლთან და სთხოვდა ნუ გაამხელ ჩემის დატუსაღების ამბავს, ნამეტნავად ეცადე არ შეატყობინო ეგ ამბავი შენს დედ-მამასაო და ჰპირდე-

ბოდა, მეც მალე დავბრუნდები შინ, რადგანაც ჩემი სიმართლე, რა თქმა უნდა, აშკარად მტკიცდებაო. ამასთან დაუმატა, რა ცუდ-უბრალოდ იჭერენ ხოლმე ციხეში სრულიად მართალს კაცსა და რამდენჯერ მოტყუებულა და შემცდარა ხოლმე თვითონ სამართალიცაო.

ამას გარდა იღუმალად დაწერა ერთი სხვა, ძალიან მოკლე ბარათიცა, ზედ დააწერა: „ფრიად საჭირო. სეგლენის ქვრივს, ფრიდლანდის ბუღვარი,“ გაირღვია სერთუკის კალთა და მაუდის და სარჩულის შუა დამალა.

მესამე დღეს დილით შემოვიდა ამის სენაკში ვიღაცა კაცი სენაკის დასაგველად და დასაწმენდად. ძალიან ჰგვანდა დიდის ხნის ნატუსაღვესა და ცბიერი სახე ჰქონდა. ამან უთხრა, თუ გნებავს ან ბარათის სადმე გაგზავნა, ან სიტყვის დაბარება, ჩემ-ზედ მოაგდეო. ჯერ პირველად გუდარს ძალიან გაუხარდა ეს ამბავი და კინალამ ის საიდუმლო ბარათი არ მისცა, მერე კი ეჭვი აიღო, ვაჟ თუ განგებ მოგზავნილი კაცია, რომ გამომათქმევინოს რამეო, და ამიტომაც აიღო და მისცა ბარათი ტიუსსოსთან, რომელსაცა სთხოვდა, ყველას ასე უთხარით, რომ მე პარიჟიდან სხვაგანა ვარ წასული სავაჭრო საქმეების გამო და ჩვენი ამხანაგობის პირობა შეინახე, მეც ხეალ გამოვალ ციხიდანაო.

ჯერ თითქმის არც კი ჩაებარებინა ბარათი, რომ ორი ყარაული შემოვიდა და გამომძიებელთან წაიყვანეს.

ძლივს მოუვიდა დრო თავი ემართლებინა. ამიტომაც, რა თქმა უნდა, ძალიან გაუხარდა, რომ გამოძიებელთან წაიყვანეს. მინამ გამოძიებელთან მიიყვანდნენ, კარგა მანძილი უნდა გაეგლო სასამართლოების ეზოში. ანაზღეულად ერთმა ფიქრმა გაურბინა გულში. აქედ იქით მიიხედა და ჩუმად დააგდო ტროტუარზედ იზასთან მიწერილი ბარათი. რის იმედიც ჰქონდა, აუსრულდა. თავი შეჰყო. დერეფანში თუ არა, დაინახა რომ ვიღაცა კაცი დასწვდა ბარათს, აიღო, წაიკითხა, ვის სახელზედ იყო, და იქვე ფოტოს ყუთში ჩააგდო.

გუდარი შევიდა რა გამოძიებლის ოთახში, მიიღო ისეთი სახე, თითქო არაფერში ურევივარ და არაფერი აინუნშიაც არ მომდისო. ვერშემონმა მოაშორა რა თვალი ქაღალდს, რომელზედაც დაწერილი ჰქონდა იზასთან ლექსი, შეხედა გუდარს და რა ჰნახა კაცი ლამაზად ჩაცმული, მართებულად მქცევი და სანდომიანის სახისა, გაოცდა. მაგრამ მალე გაიმართა ისევ და ჰკითხა რა გუდარს ვინაობა, განაგრძო:

— რასაკვირველია, გეცოდინებათ, რომ თქვენ გედებათ მეტად მძიმე ბრალი.

— ასეთი საშიშარი და მძიმეა მართლაც, რომ არც კი მჯერა და სწორედ მოგახსენოთ ძალიან მიკვირს, რომ ამდონს ხანს ჩვენებაც არ ჩამომართვით. ჩემი ერთი სიტყვაა სამყოფი დარწმუნდეთ, რომ პოლიცია ჩემ შესახებ სტყუვდება.

— ლეა მედანს იცნობდით?

— დიახ, ჩემი საყვარელი იყო.

— დიდხანს?

— ორ თთვეზედ მეტი.

— სად ინახულებდით ხოლმე?

— ლაკუეს ქუჩაში დროებით სახლი ეჭირა და იქ.

— მეორე სახლში, საცა მუდამი ბინა ჰქონდა, არ დადიოდით?

— თავის დღეშიაც.

— თუ იმ ქალის საყვარელი იყავით, მაშ რა მიზეზია, რომ თუ არა დროებით სახლში, თავისთან არ გინახულებდათ ხოლმე.

— ღმერთო ჩემო, იმიტომ რომ მე ერთი მრავალთაგანი ვიყავ. თქვენც იცით, რა ქალიც იყო მედანი; მე ლეა მედანისათვის ის ვიყავ, რასაც იმისთანა ქალბატონები კაპრიზს ეძახიან.

— უცნაური ხელობა გჭერიათ.

— მე მაშინ უცოლო ვიყავ, თავისუფალი. ჯერ მაშინ მე იმოდენა შეძლება არა მქონდა, რომ იმისთანა ქალები, როგორც ლეა, ხასად დამესო და თუმცა იმაზედ კარგა ფული გავაფუჭე, მაგრამ მე იმითიც მადლიერი ვიყავ, რომ თავის კაპრიზად გამიხდა.

— მაშ იმის გულითადი მიჯნური ყოფილხართ.

— ეგ ერთი და იგივე არ გახლავთ. მე მოგახსენებთ იმისი კაპრიზი ვიყავ მეთქი. მე ორი თთვე მეტი ვიცნობდი, მაგრამ მარტო ოთხჯერ კი მინახავს.

— უკანასკნელად სიკვდილის ღამეს ჰნახეთ?

— დიაღ.

— როცა შეიტყეთ იმისი სიკვდილის ამბავი, რატომ მართლ-მსაჯულებას არ დაეხმარეთ ავაზაკები როგორმე ხელში ჩაგვგედო; იმას მაინც შეგვატყობინებდით, რა დროს გამოხვედით სახლიდან.

— იმიტომ-რომ მეორეს დღეს ჯვარი უნდა დამეწერა, მაგრამ ჩემი ჯვარის წერა უცებ ჩაიშალა. მწუხარებისა და ალიაქოთის გამო აღარ მომგონებია ჩემი ყოფილი საყვარელი და ამასთანაც იმ დღეებში გაზეთი ხელშიაც არ ამიღია. ერთი თთვეც გავიდა, რომ მერე შევიტყე ლეას სიკვდილი. ჩემის აზრით, საცოდავი ლამაზი ქალი კაცისაგან კი არ არის, ფათერაკით არის მკვდარი.

— როგორ თუ ფათერაკით?

— ასე რომ ის უცხო ქვეყნელი იყო, მგონია, ბუში იყო. მოგეხსენებათ, რომ ბუშის ქალები ხმარობენ ხოლმე რაღაც ბალახ-ბუღახებსა. იმასაცა ჰქონდა ეგ ჩვეულებად. გთხოვთ მომიტევეთ, ყველაფერი უნდა დაწვრილებით გითხრათ, თუმცა ვშიშობ ვაი თუ იფიქროთ, ვითომ საცოდავის ქალის მოთხრა მინდოდეს, მაგრამ სხვა გზა არ არის, უნდა ყველაფერი მართალი მოგახსენოთ, რომ მოცხოვნილი ჩირქი ჩამოვირეცხო. ლეას ერთი საოცარი, ღრმად წამხდარი ბუნება ჰქონდა. ვნებათ-მხურვალეება რომ მოუვიდოდა, მიიღებდა ხოლმე რაღაც დამათრობელს სასმელსა, რომელსაც თვითონ აკეთებდა და შამპა-

ნურ ღვინოში ურევდა. ამ სასმელის ზედ-მოქმედებით ჩაიძინებდა და სიზმრად მოეღანდებოდა ათასფერი მეძაფ-მრუშობის სურათები, რომელთა გამოც სწორედ დაოსდებოდა ხოლმე. რამდენს ვურჩევდი, მაგრამ ვერ დავაშლევინე ეს წამბილწველი გარყვნილება და იმის სიკვდილს იმას ვაწერ, რომ წყეული სასმელი გარდამეტებით მიუღია. ეს მით უფრო დასაჯერია, თუ გაიხსენებთ რა ყოფით იყო მწოლარე საწყალი, როცა თქვენ მკვდარი ჰნახეთ.

ვერშემონი დიდის ყურადღებით ადევნებდა თვალ-ყურს გუდარსა, რომელიც ჰლაპარაკობდა თავისუფლად, გულდინჯად, არხეინად, როგორც კაცი, რომელიც დარწმუნებულია თავის სიტყვების სიმართლეზედ. ყოველი ეს გამომძიებელს გზა-კვალს ურევდა.

— მაშ თქვენა გგონიათ, რომ იმისი სიკვდილი ჟათერაკის საქმეა?

— სწორედ.

— მაშ აბა ერთი მიაშბეთ, როგორ გაატარეთ თქვენ საღამო ოცს ივლისს? სად შეხვდით ლეა მედანს?

— ერთის კვირის წინად ათს თუ თორმეტს ივლისს მე და ის ერთად ვიყავით არმენონვილის პავილიონში საუზმის საქმელად და, რადგანაც ეთაკილებოდა იქ ცალკე ოთახში დარჩენა და არც უნდოდა თავისთან წავეყვანე, ლეამ...

— რატომ არ უნდოდა თავისთან წავეყვანეთ?

— აკი მოგახსენეთ, რომ არ უნდოდა ვენახე მე იმის კუროს და გულითაღს მაჯნურსა.

— მოგწონდათ კი მაგისთანა მარქაფა მიჯნურობა? ჰკითხა კიცხვით ვერშემონმა.

— მე მაგის მეტი არა მდომებია რა, უპასუხა ანდრემ აჩქარებით, რაკი ჰნახა რომ ამისი ნათქვამი არ მოეწონა გამომძიებელს: მე შემხვდა ლამაზი ქალი, რომელიც სხვას უჯდა ხასად: მე ვუთხარი, თუ გინდა დროებით გაგიმიჯნურდები და მერე თუნდა დავიწყებასაც მიმეც მეთქი. ის თანახმა გამიხდა. მე ფიქრად სულაც არ მქონია, რომ გულითად მიჯნურად გავეხადე. თუ სწორე თქმა გინდათ, იმან თავის საყვარელს უღალატა და მე ამაში მონაწილეობა მივიღე. სხვა არაფერი.

ამისთანა გულ-ჩირქიანობა მეტად ეზიზღა გამომძიებელს და უთხრა:

— განაგრძეთ.

— ლეამ შემომიკვეთა, ოცს ივლისს ღამის ცხრა საათზედ მოდი ჩემთან კონცერტში და იქიდან ერთად წავიდეთ ჩემს საიდუმლო სახლში ლაკუეს ქუჩაშიო.

— ეგ სახლი უწინაც გენახათ?

— დიად, ერთხელ წინაც ვყოფილყარ.

— უთხარით კი, რომ მეორეს დღეს ჯვარს იწერდით?

— ვუთხარი და სწორედ ამის გამო შემეხვეწა, რომ უკანასკნელი თავისუფალი ღამე იმასთან გამეტარებინა.

— მერე?

გამომძიებელი დაეყუდა სტოლზედ, მოჰყვა ფიხი-
ლების კვნეტას და ბეჯითად თვალს ადევნებდა ყო-
ველს ცვლილებას გუდარის სახისას. გუდარი კი იდგა
გულდინჯად და არხეინად და მართებულად, თითქო
ვერა ჰგრძნობს ვერშემონის თვალის გამჰყვრეტაო-
ბასაო.

— მე დანიშნულს ადგილს მივედი, განაგრძო
გუდარმა: ენახე ლეა და მოინდომა მაშინვე წამოსვლა.

— მარტო იყო.

— მარტო.

— იმ კონცერტში, რომელზედაც თქვენ ლა-
პარაკობთ, მარტო ქალებს უკავალეროთ არ უშვებენ.
გუდარი აირია.

— იქნება თან მიჰყვა ვინმე და, მე რომ დამი-
ნახა, დაიმაღლა.

— ჩვენ შეტყობილი გვაქვს, რომ ლეა მედანი
შესულა კონცერტში ხელი-ხელ გაყრილი ვილაც
თქვენის ტანის კაცთან და ისე ქეიფიანად ყოფილა,
რომ კინაღამ უკან არ გამოუბრუნებიათ.

— სხვა იქნებოდა, მე არა ვყოფილვარ, უთხრა,
სისწრაფით შემკრთალმა გუდარმა.

— მერე?

— ჩვენ მაშინვე წამოვედით. ეტლი გარედ
ელოდდა ლეა მედანს. სწორედ ის ეტლის მატარე-
ბელი იქნებოდა, რომელიც მე პირში წამიყენეს,
იმიტომ რომ მიცნო. მე თვითონ კი არ ვიცოდი თუ

ეტლი ნაქირაფებია, მე ლეას საკუთარი მეგონა. ლეამ უბძანა ეტლის მატარებელს, მე და შენ რომ ვიცით იქ წავიყვანეთ; ეტლის მატარებელს, რასაკვირველია ეცოდინებოდა ის საქეიფო სახლი ლაკუეს ქუჩაში, რადგანაც ჩემს გარდა ბევრიც სხვა მიუყვანია. ჩვენ ძალიან მალე მივედით. ეტლიდამ რომ გამოვედი, ლეას მოვაგონე, რომ ხვალ ადრე მინდა ადგომა და ამიტომაც ეტლის მატარებელს შევუკვეთე, სამს საათზედ მოდი მეთქი.

— მერე რა ჰქენით?

— შევედით ლეას სადგომში, საცა საკმელ-სამელი ლეას ყოველთვის მზადა ჰქონდა ხოლმე; სახელობრ, შაქრის პურები და ორი თუ სამი ბოთლი შამპანური ღვინო.

— სად იყო ყოველივე ეგ შენახული?

— სასადილო ოთახის განჯინაში, ლეამ მითხრა რომ გოგოს, რომელიც ამ სახლს უყურებს, ნაბძანები აქვს ჩემგან, რომ შაქრის პურები და შამპანური ღვინო მზად იყოს ხოლმე და თავთავის ადგილას იდგესო.

— ძალიან კარგი, მერე?

— ლეამ ქვეშაგებთან მოდგა პატარა სტოლი და სინი ზედ დასდვა. ჩვენ ქვეშაგებში მწოლარენი ვკამდით და ვსვამდით.

— რამდენი ბოთლი ღვინო გქონდათ?

— ერთი. მე ვიცი, რომ თქვენ ორი ბოთლი გიპოვიათ იქ და ერთში საწამლავი ყოფილა. სწო-

რედ ეგ გარემოება ამტკიცებს ჩემის ნათქვამის სიმართლეს. უეჭველია, ჩემი წამოსვლის შემდეგ გაუხსნია მეორე ბოთლიც, ჩაუსხამს თავისი გრძნეული სასმელი... გაუფთხილებლობით მეტი დაუღწევია და...

— მაშ ღვინო, თქვენის აზრით, თვითონ ჰქონია ლეა მედანს?

— დიად.

— ეგ გარემოება დიდად საყურადღებოა.

— მე ვამტკიცებ, რომ ის ორი ბოთლი შამპანური ღვინო განჯინაში ჰქონდა.

— მაშ იმ პატარა კალათაში რაღა იყო, რომელიც თქვენ ხელში გჭერიათ, როცა ლეა მედანთან ერთად მიდენილხართ ბულვარზედ.

გუდარი ხელ ახლად აირია.

— არ მახსოვს.

— აბა გაიხსენეთ როგორმე, უთხრა გამომძიებელმა უცნაურის ღიმილით.

— მოგახსენებთ, არ ვიცი მეთქი.

ეს რომ სთქვა, გუდარი ძალიან არეული იყო. იგრძნო, რომ გაება მახეში, წამოსცდა რა აშკარა ტყუილი, რომელზედაც დგომა ეხლა შეუძლებელია იყო. ეს მაშინვე გამოჩნდა.

— მაშ თქვენ, განაგრძო გამომძიებელმა: უარყოფთ, რომ ეტლის მატარებელი დააყენეთ ბულვარზედ, ჟვანახანაში შეხვედით, გამოართვით გაფთხილებით შეკრული კალათა, რომელიც იქ მიგებარე-

ბინათ მოსამსახურისათვის, მოხვედით, ისევ ჩაუჯექით ლეა მედანს ეტლში და წახვედით კალათით თან.

— ღმერთო ჩემო, მე მაგას პირდაპირ უარს არა ვყოფ, მაგრამ ვამბობ, რომ არ მაგონდება მეთქი ეგ წვრილმანი ამბავი, რომელსაც არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს.

— თქვენ გგონიათ რომ მნიშვნელობა არა აქვს; მე კი შესაძლოა ვიფიქრო, რომ იმ კალათაში შაქრის პურები იყო და შამპანური ღვინო, რომელიც თქვენს ვახშამს შეადგენდა.

— მე თვითონ თავის დღეში მაგისტანა მცირე ვახშამს არ მივიტანდი.

— მაშ კარგი, პირისპირ დაგიყენებთ ყავახანის მოსამსახურეს, რომელსაც კალათა თქვენგან ჰქონია მიბარებული. ეხლა კი ისევ თქვენს ამბავს დავუბრუნდეთ. თქვენა და ლეა მედანმა შაქრის პური სჭამეთ და ერთი ბოთლი შამპანური ღვინო დალიეთ?

— დიაღ.

— რამდენს საათზედ წახვედით შინ?

— გათენებისას, სამს, თუ ოთხს საათზედ.

— ქალს ეძინა?

— ეძინა კი არა, ძლივს-ძლივს გამოვეცალე ხელიდამ, არ მიშვებდა; მეხვეწებოდა პატარა გვიან წადი, უკანასკნელი ღამეა ერთად ყოფნისაო.

— თავის მოკვლაზედ ხომ არა გაუხსენებია რა?

— არა, აკი მოგახსენეთ, რომ არა მგონია მეთქი წინად-განზრახვით მოეკლას თავი. როცა მე წამოვე-

დი, ისეთს ყოფაში იყო, რომ ვერც კი გამიბედნია თქმა... სულ მთლად გააფთრდა, რომ მე არა ვრჩებოდი.

— თქვენა გგონიათ, რომ მარტო დარჩა? მითამ თქვენს შემდეგ სხვა არავინ მივიდოდა?

— მე გგონია, არავინ.

— ერთის სიტყვით, თქვენა გგონიათ, რომ ის უბედური ქალი მეტის-მეტის მხურვალეებით იყო სნეული და ამისათვის ხმარობდა გრძნეულს სასმელებს, რომელიც ამ ჟამად მეტი მოსვლია და ამიტომ მომკვდარა.

— სწორედ.

ვერ შემოწმა ჯერ პირველად რომ ჰნახა გუდარი ეგრე მართებულად მქცევი და მოლაპარაკე, ეგონა მართალი კაცია და ტყუილად დავიჭირეთო, მაგრამ ბოლოს კი რამდენსაც ელაპარაკებოდა, უფრო და უფრო სჯეროდა, რომ დამნაშავე უნდა იყოსო.

— მე კი გგონია რომ. საქმე ასე მომხდარა, უთხრა გამომძიებელმა მშვიდობიანად: თქვენ დაგიფრიათ საცოდავი ქალი და გინახავთ რა, რომ იმას გონება აღარ აქვს, მოწამლული შამპანური ღვინო შევიპარებიათ.

— მეო? მითამ მე მოვწამლე? ღმერთო ჩემო! ეგ რა ბძანეთ? დაიძახა გუდარმა.

გამომძიებელს ღიმილი მოუვიდა, რომ ისე ოსტატურად იქცევოდა გუდარი, მაგრამ მაინც არ მოტყუვდა.

— მაშ მე გიამბობთ ყველაფერს დაწვრილებით, რაც იყო, უთხრა გამომძიებელმა: თქვენა და ლეა მედანმა ერთად ჰქამეთ სადილი არმენონვილის პავილიონში ოცს ივლისს და არა ათის დღის წინად, და დაათვერით ქალი, რადგანაც იცოდით, რომ საწყალს ღვინის სმა უყვარდა. წამოხვედით იქიდან და მთვრალი ქალი თქვენ მოგყვანდათ; კინაღამ ბაღში არ წაქცეულიყო, ასე რომ იქაურ მოსამსახურეებს სიცილი ასტეხოდათ. მაშინ თქვენ ეტლი მოგიყვანებიათ და წასულხართ კონცერტში. კონცერტში შექეიფიანებული ლეა მედანი ხმა-მალლა თურმე ჰლაპარაკობდა და ჰხარხარებდა. ზედამხედველს შეემჩნია ეს და თქვენ გერჩიათ ლეა მედანისათვის, წყნარად მოიქეციო. ათს საათამდე იქა ჰყოფილხართ, მოგსვლიათ ეტლი და იქიდან წამოსულხართ ბულვარებისაკენ. მონმარტის ბულვარზედ დაგიყენებიათ ეტლი ყავახანასთან, საცა თქვენ ოთხის საათის წინად მადერა დაგიღევიათ. გამოგირთმევიათ იქ მოსამსახურისათვის მიბარებული კალათა, ჩამჯდარხართ ეტლში და მოსულხართ კონტრესკარპის ბულვარამდე... გაქვთ რამე სათქმელი ყოველს ამაზედ, რაცა ვსთქვი?

— მე ისევ იმას მოგახსენებო, უპასუხა გუდარმა, რომელსაც იმოდენად უფრო ემატებოდა გულის-სიმტკიცე, რამოდენადაც ბრალი თან-და-თან ჰკხადებოდა, რომ ლეა მედანი ვნახე მეთქი კონცერტში ათს საათზედ, რადგანაც თვითონ დამინიშნა იქ ნახვა. მთვრალი არ იყო, მაგრამ მეტად აფორიაქებუ-

ლი იყო მეძავ-მრუშობის მხურვალეობითა. ჩვენ იქი-
დამ წამოვედით ბუღვარებზედ და იქნება ყავახანა-
შიც შევედი, ზოგჯერ შევდიოდი ხოლმე, მაგრამ
კალათი იმ დღეს არც მიმიბარებია და არც წამო-
მიღია, ეგ რამდენისამე დღის წინად იყო.

— ეტლის მატარებელს უნახვიხართ, რომ ყავა-
ხანიდამ კალათა გამოგიტანიათ.

— სწორედ დღეები არევია. ერთხელ წინადაც
წაუყვანივართ მე და ლეა მედანი ათს საათზედ ლა-
კუეს ქუჩაში. მაშინ კი მართალია, ყავახანიდამ წამო-
ვიღე კალათით ზღვის ლოკოკინა, რომელიც იმ სა-
ლამოს ვიყიდე და იქ მივაბარე. იმ დღეს მე და ლეა
მედანს ერთად უნდა გვეჭამა ვახშამი იმის სახლში.

— კეთილი, თქვენი ჩვენება ჩაწერილია; პირ-
ში წაგიყენებთ ეტლის მატარებელსაც და ყავა-
ხანის მოსამსახურესაც, ახლა ისევ ჩემსას გეტყვით:
რომ მისულხართ ლეა მედანთან ლაკუეს ქუჩაში,
თქვენ ამოგიღიათ ორი ბოთლი შამპანური ღვინო
და შაქრის პურები. ჯერ ერთი ბოთლი გაგიხსნიათ
და, უბედური რაკი დამთვრალა, თავი ველარ დაუ-
ჭერია: გაშიშვლებულა მთლად და თქვენ კიდევ მა-
ინც გისმევიათ ღვინო და, როცა მიხდია ცნობა სრუ-
ლად, მაშინ მეორე ბოთლიც გაგიხსნიათ მოწამლუ-
ლის ღვინითა. გონება მიხდილს ცალკე ღვინით და
ცალკე ვნებათ-მხურვალეობით იმ უბედურს, სრულად
თქვენზედ მონდობილს, დაუღევია საწამლაღვი, რომ-
ელიც, მეცნიერთა გამოკვლევით, გამომდგარა იმის-

თანა საწამლადად, რომ ერთსა და იმავე დროს კაცსა ჰკლავს და სიტკბოებითაც ავსებს. საცოდავს თქვენთან მწოლარეს ხრიალი დაუწყვია, თქვენ საწოლიდამ გადმოგიგდიათ და საცოდავი ისე დაგდებულა თავდაყირა დათვის ტყავზედ, საცა ჩვენა ვნახეთ პირზედ მხიარულ ღიმილით, თითქო სძინავსო. თქვენ კი ამდგარხართ, მალე ჩაგიცვამთ, გადმოგიქოთებიათ იქაურობა და მოგიპარავთ...

— აჰა, ახლა ქურდიცა ეყოფილვარ!

— თქვენ მოგიპარავთ ბანკის ბილეთები და საგარეო საქმეთა მიწერ-მოწერის ქაღალდები; მერე დანარჩენი საწამლავი შეგისხამთ ბუხარში და წამო-სტულხართ. მეოთხე საათის ნახევარი ყოფილა და კონტრესკარპის ბულვარზედ ეტლი გდგომიათ. ქუჩა სირბილით გაგირბენიათ და სირბილში დასჯახები-ხართ ერთს მუშა კაცს, რომელსაც სწყენია და უკან გამოგდგომიათ. აი ეს ამბავი როგორ ყოფილა, ბატონო ანდრე გუდარო.

გუდარმა სახეზედ ერთი წარბიც არ შეინძრია, სრულებით ნრა შეიმჩნია რა. ხოლო საფეთქლებზედ ძარღვი სისხლით აევსო და ძლიერ დაუწყო ცემა.

— ღმერთო ჩემო! სთქვა მან წყნარად: მე რა-ლა მეთქმის. თქვენმა ატაცებულმა გამოხატულობამ საოცარი ამბავი გამოსახა. რაც ლაკუეს ქუჩაში მოხ-და, იმის მოწმად მარტო ერთი სულიერი იყო და ის სულიერი მე ვარ. მართალი გითხარით. მე არ მიჯერებთ და თქვენი გამოხატულობა ჯერ კაცის

მკვლელადა მხდის მე და მერე ქურდად. აბა რა უნდა გითხრათ მაგაზედ. მე ქურდი ვარ, მე მოვიპარე ბანკის ბილეთები... სახლი ხომ გამისინჯეთ... აბა მიპოვეთ რამე კი? სად ჯანაბაში წავიღებდი? ეგ თქვენგან მოგონილი ზღაპარი კიდევ იქნებოდა რამე, რომ ერთი მცირედი, სულ უბრალო გეში რამ მაინც გეპოვნათ ჩემში.

— მერე ვინ გითხრათ, რომ არ გვიპოვნია?

გუდარმა წარბი დაუშო.

— თქვენ ამ მოკლე ხანში პირში წაგიყენებთ კაცს, რომელსაც თქვენგან მინდობილი ჰქონდა ის ბილეთები.

ამ ხანად კი გუდარმა თავი ველარ დაიჭირა, აიძვრა და თვალ გაფაციცებით დააქცერდა გამომძიებელს, ერთი შევიტყო, მართალს ამბობს, თუ მცდისო. რის ფიქრიც და შიშიც ჰქონდა დაჭერის დღის აქედ, ეხლა სულ წარმოუდგა თვალ წინ. უსათუოდ ბებერმა პალიარის ქვრივმა, ტიუსსოს თხოვნით, მოსკრა კუპონები გირაოდ მიცემულს ბანკის ბილეთებს, გაგზავნა ბანკში დასახურდავებლად და კუპონები და თვითონ მიმტანიც ხელში ჩაიგდესო. ხოლო ეს შიში ისევ მალე მოიშორა თავიდან, ისევ მალე გაიმაგრა გული და გამოტეხის მაგიერ, რომელსაც ვერშემონი ელოდდა, რადგანაც იმის ფიქრით, გუდარი მომწყვდეული იყო და მეტი ილაჯი აღარ ჰქონდა, მაგრამ გუდარმა კიცხვის ღიმილით უთხრა:

— თქვენ ნომრები გქონიათ ბანკის ბილეთებისა, რომელიც მოუპარავთ ლეა მედანისათვის. ეგ ჩემთვის მეტად სასიხარულო ამბავია. თუ მართლა დაგიჭერიათ კაცი, რომელსაც ეგ ბილეთები გაუყიდნია, მაშ ხელში გყოლიათ ქურდი, და დამნაშავე იმ საქმისა, რომელსაც მე მაბრალეობთ. ხოლო მე კი სრულად დარწმუნებული ვარ, რომ აქ არაფერი დანაშაულობა არ მომხდარა და, თუ ლეა მედანს ბანკის ბილეთები, ან თამასუქები რამ ჰქონია, ის მაგაებს არ შეინახავდა თავის დროებითს ბინაზედ ლაკუეს ქუჩაში და ამიტომაც ძნელი იქნება იპოვოთ ქურდი არ მომხდარის ქურდობისა.

ვერშემონი მოთმინებიდამ გამოჰყვანდა გუდარის არხეინობას და ურცხვობას. გუდარს ისე ეჭირა თავი, თითქო ამ ლაპარაკმა გამომძიებელისამ უფრო თავი მოაბეზრა, ვიდრე შეაშინაო; თითქო დარწმუნებული იყო, რომ ყურებზედ ხახვსაც ვერ დამაჭრიან, თუნდა ყველაფერი დამიმტკიცონ კიდეცაო.

— ანდრე გუდარ, უთხრა ვერშემონმა: კიდე გეუბნებით, თქვენ წარმოგიდგენენ ბანკის ბილეთებს და იმ კაცს, ვისაც თქვენგან ჰქონია ბილეთები მიწოდობილი. ეხლა ის მითხარით, პორტფელით რომ ქაღალდები წაიღეთ, რა უყავით?

— რა ქაღალდები?

— ერთი უშველებელი საგარეო საქმეთა შესახები მიწერ-მოწერა.

— მე აკი მოგახსენეთ, რომ საწყალ ლეას სახლი-
დამ დილით აღრიან გამოვედი და შინ წავედი-მეთქი.

— მაშ კარგი, ეტლის მატარებელი პირში წა-
გიდგებათ და გვიმოწმებს, რომ თქვენ ჩაჯექით
ეტლში დილის ოთხის საათის ნახევარზედ.

— მე მაგას უარს არა ვყოფ.

— ის გვიმოწმებს, რომ თქვენ უბძანეთ გარედ
უბანს რულის წამიყვანეო, მაშინ როდესაც თქვენი
სახლი კი რივოლის ქუჩაში იყო. სჩანს, ლეას სა-
ხლიდამ პირ-და-პირ შინ არ წასულხართ.

— მე ბულონის ტყეში წავედი, რადგანაც ძა-
ლიან ცხელოდა და იმ ახირებულ ღამის შემდეგ
მინდოდა ცოტა რამ წმინდა ჰაერზედ ვყოფილვიყავ.
გარეთუბანს რულის რომ მივედი, ეტლი დავითხოვე
და შინ ფეხით წამოვედი, ელისეის მინდვრებზედ გა-
მოვიარე; ეტლის მატარებელი მიმოწმებს, რომ ეტ-
ლიდამ გამოვედი, ხელში მარტო პატარა ჯოხი მე-
ჭირა და ილლიის ქვეშ არა რაიმე პორტფელი არა
მქონია.

— იქნება პალტოს ქვეშ დამალული გქონდათ.
ერთის სიტყვით, თქვენ არ გინდათ გვითხრათ ის ქა-
ლალდები რა უყავით?

— მე არ მესმის რა ქალალდებს ბძანებთ.

— მაშ თქვენ არა სტყდებით და ამტკიცებთ,
რომ ლეა მედანი თქვენ არ მოგიკლამთ და არც
არაფერი მოგიპარავთ იმის სახლიდამ; გვარწმუნებთ,
რომ სიკვდილი ფათერაკად შეემთხვა, რადგანაც სა-

წამლავი მეტობით მიეღო და სახლიდამაც მითამ არა დაკარგულა-რა?

— დიად.

— კეთილი, სადღეისოდ ესეც სამყოფია. ხელო პირში წაგიყენებთ ყველას, ვისაც კი უნახვიხართ.

და მიუბრუნდა რა სეკრეტარს, უბძანა:

— დასწერეთ ბძანება, რომ ბრალდებული მაზასში გადიყვანონ.

— თქვენ არც ერთი მცირედი გეშიც არა გაქვთ ხელში ჩემს გასამტყუვნებლად, უთხრა გუდარმა და კისერი მოიღერა: თქვენ ერთი მცირედი საბუთიც არა გაქვთ იმისთანა, რომლის ძალითაც ჩემი დატუსაღება შესაძლო იყოს. მე ვითხოვ ეხლავე განმათავისუფლოთ და პირობას გაძლევთ მაშინვე გამოცხადდე, როცა კი თქვენი ნება იქნება.

გამომძიებელმა მხრები მაღლა აიწია და ხელით ანიშნა ყარაულებს, რომ ტუსალი გაეყვანათ.

— ეს უსამართლობაა, განაგრძო გუდარმა: თქვენ თქვენს უფლებას ბოროტად ამოქმედებთ. მე მართალი ვარ. პასუხს გაცემთ... გაფთხილდით...

— წაიყვანეთ, უბრძანა ვერშემონმა ცივად.

გუდარი წაიყვანეს. ჯავრისაგან არ იცოდა რა ექმნა. უწინდელ ციხეში მიიყვანეს და იქიდან გადიყვანეს მაზასში. სატუსაღო ეტლში, რომ იჯდა, სულ თითებს იკენებდა გაბოროტებისაგან.

მარტო რომ დარჩა, გამომძიებელმა განკარგულება მოახდინა, რომ საქმე ააჩქაროს და სრულად

დარწმუნებულმა გუდარის ბრალეულობაზედ უბძანა, რომ სახვალიოდ ყველა მოწმეები დაიბარონ. მეორე ტელეგრამამაც მოვიდა გავრილამ და იწერებოდნენ, რომ გამოვისტუმრეთ პარიჟს კაცი, რომელსაც ზა-რაფთან მიეტანა ბანკის ბილეთებიო; ყველა ბილეთი კი ვერ ვიპოვეთ, მაგრამ ბარათი ვუპოვეთ ყუთში და იქიდან ყველაფერი სცნა პოლიციამაო. რაცა ვკითხეთ, არ ისურვა პასუხის მოცემა, მხოლოდ ეს კი გვაუწყა, რომ ეხლახან ერთი ბებერი ნათესავი ქალი მომიკვდა პარიჟში და სიკვდილის წინ თავის ხელით გადმომცა ბანკის ბილეთებიო; ქალაღდები-დამა სჩანს, რომ ამ კაცის სახელი ბოიე არისო.

— ეს რა ამბავია? დაიძახა ვერშემონმა: აბა რა საფიქრებელია, რომ ბოიე იყოს!

— შეუძლებელია! შენიშნა სეკრეტარმა: უსათუოდ პოლიციას კარგად ვერ გაუგია საქმე. მაგრამ დღეს საღამოს იმ კაცსაც მოიყვანენ და ყველაფერს გავიგებთ.

ამ დროს შემოვიდა ჩუმაღ-მაძიებელი გიურე.

— აბა რას გვეტყვით? ჰკითხა ვერშემონმა.

— ბევრს ახალს და კარგს ამბავს. კაცი, რომელსაც გამოუტყხადებია ბანკის ბილეთების დაკარგვა, ტიუსსოა, გუდარის სიმამრი.

— ოჰო!

— გუდარს იმ უბანში საშინელი სახელი აქვს გავარდნილი: ჯერ დედის არშიყი ყოფილა, მერე ქალი შეურთავს. თავის სიმამრს ამხანაგად გახდომია,

შეუტანია საამხანაგოდ ის ბანკის ბილეთები, რომელნიც მერე დაუგირავებია პალიარის ქვრივთან და გამოურთმევია სამოცი ათასი ფრანკი ძალიან დიდ სარგებლით იმ პირობით კი, რომ ბილეთები დაბეჭდილ ქალაქში ყოფილიყო შენახული და მართო გუდარი მისულიყო ხოლმე კუპონების მოსაქრელად.

— ძალიან გაფთხილებულა წინადვე.

— გუდარის სახლობამ არა იცის რა. ყველანი, ვინც კი არიან მის სახლობაში, პატიოსანი ხალხია და ამ არამზადას მოუტყუებია. ყველაზედ უფრო შესაწუხარი ის არის, რომ გუდარის ცოლი ორსულია.

— საცოდავები! ხომ არა გითქვამთ რა?

— არაფერი. მე მხოლოდ ტიუსსოს გამოვკითხე ბილეთების ამბავი. ქმრის დაჭერას, როგორც ეტყობა, ძალიან არ შეუწუხებია საწყალი ცოლი და სიმამრს კი ჰგონია, რომ გუდარი რაღაც საპოლიტიკო საქმეშია გარეული. მე ისე მებრალეობდნენ, რომ კარგადაც ვერ გამოვკითხე. მგონია, საჭირო იყოს, ხვალვე ყველანი დაიბაროთ.

— რასაკვირველია. დაწერეთ ბძანება რომ ფერანი განათავისუფლონ, უბძანა ვერშემოწმა სეკრეტარს.

— უკაცრავად კი, შენიშნა გიურემ: ერთი დღე, წინ იყოს თუ უკან, არაფერია. ფერანი საჭირო იქნება ხვალ, როცა გუდარს მოწმებს პირში წაუყენებთ.

— ფერანი ეხლა აქ რა შუაშია?

სთქვა ეს გამომძიებელმა და წავიდა საუზმის საჭმელად; როცა ისევ დაბრუნდა, მოსამსახურემ მოართვა ბარათი. ვერშემოწმა გამოართვა და რომ ხელი იცნა, გაწითლდა და სირცხვილისაგან ფანჯრისაკენ გასწია, გახსნა ბარათი და წაიკითხა შემდეგი:

„საყვარელო მეგობარო! თქვენ თითქმის დამივიწყეთ. იქნება, მიჯავრდებით რაზედმე? მე მინდა უსათუოდ გნახოთ დღეს საღამოს და კარგად ჩაგკოცნოთ.“

იზა.“

— მოვალ თქო, უბძანა მოსამსახურეს.

მოსამსახურე რომ გავიდა, მიუჯდა სტოლის და მოჰყვა საქმის სჩხრეკას. მაგრამ ყოველივე ღონე იხმარა და ვერაფერი ვერა გააკეთა რა. ხელები უთრთოდა, ვერა დაეწერა რა და ყოველ წუთს ამოიდებდა ჯიბიდან სასურველს ბარათს და სიხარბით გადიკითხავდა ხოლმე.

III

მასზედ თუ ბოიე რაგვარ გამოდიოდა წელიდამ
დაუსკვლეველი.

ას დღეს აქედ, რაც ტიუსსომ შეიტყო დაკარგვა ბანკის ბილეთებისა, რომელნიც პალიარის ქვრივს ებარა, საშინლად შეწუხდა. სახლობაში არავის რა უთხრა ამ საგანზედ, მაგრამ ძალიან კი ეძნელებოდა ამისთანა ამბის საიდუმლოდ შენახვა. მთელი ღამეები არ ეძინა ხოლმე; ბილეთების დაკარგვას თან დაჰყვა გუდარის დაჭერაცა და ეს ამბავი მოსვენებას არ აძლევდა. გათენებისას ადგებოდა და მაშინვე წავიდოდა ხოლმე, რომ შეეტყო რამე. ჩვენ წინადაცა ვსთქვით, რომ გუდარის დაჭერის მიზეზი რაღაც საპოლიტიკო საქმე ეგონა. მერე კი ეჭვი შეუვიდა, ეს ბანკის ბილეთები ამ საქმეში ხომ არაფერს მოასწავებსო. გუდარის ბარათმა ხომ სულ არია ტიუსსო, იმიტომ რომ გუდარი უთვლიდა ფთხილად იყავი და არა წაგცდეს რა მაგ ბილეთების თაობაზედაო.

ერთს სალამოს უწყებაც მოუვიდა, გამომძიებელი იბარებდა. ამან უფრო დააფიქრა და მთელი ღამე გაატარა მოუსვენრად, ესიზმრა ვითომ თვითო-

ნაც დაატუსაღეს და ამის ელდით დილით ადგა და ყველაფერი უამბო ცოლსა. ცოლმა ძალიან იოცა პალიარის ქვრივის სიკვდილი და ბილეთების დაკარგვა, ხოლო ქმარს კი ნუგეში სცა, შენ აქ რა შეუაში ხარო. დაიმშვიდა რა გული ცალკე მით, რომ გულწრფელად გაენდო ცოლსა და ცალკე ცოლის ნუგეშინის ცემითა, ტიუსსო ადგა და წავიდა გამომძიებელთან.

წავიდა თუ არა ქმარი, ადელი ადგა და შევიდა სესილთან. ახალგაზდა ქალი ჯერ კიდევ უქეიფოდ იყო ქმრის დატუსაღების დღის აქედ და ამიტომაც ადვილად დაეთანხმა მორისის დასამელის, რომ არ წასულიყო გამომძიებელთან, როგორც პირველად უნდოდა, და არ გაემჟღავნებინა საიდუმლო, რომელიც, სესილის ფიქრით, დაიხსნიდა მორისსა და მოეცაღნა — იქნება გამომძიებელის დაპირებისამებრ უიმისოდაც გაენთავისუფლებინათ. ორსავე ქალს ეშინოდა, რომ სხვათრივ საქმე გაჭიანურდება და საქმის გაჭიანურება უფრო ავნებს, ვიდრე უშველის რასმეს მორისსაო.

სესილმა შეიტყო თუ არა დედისაგან, რომ ტიუსსო გამომძიებელს დაუბარებია და დაკარგულა ბანკის ბილეთები, რომელიც გუდარს პალიარის ქვრივისთვის მიებარებინა, სთქვა გულში: ეს საქმე სახუმარი აღარ არისო.

— მამას არაფრის ფიქრი არ უნდა ჰქონდეს, უთხრა დედას სესილმა: გუდარისაგან კი დასაჯერია, რომ ის ფული მოეპაროს.

— რას ამბობ? ხომ არ გაგიჟებულობარ? დაიძახა დედამ.

— კი არ გავეგიჟებულვარ და ის კაცი არც ერთს ბოროტს არ მოერიდება.

მამა რომ დაბრუნდა შინ რამდენსამე სათს შემდეგ, ასეთი ამბავი მოუტანა, რომ რასაც ელოდნენ, იმაზედ მეტი იყო.

ტიუსსო მოვიდა სასამართლოდამ ფერ-მიხდილი, სახე სულ დაღმეკოდა; ძლივსღა იდგა ფეხზედ, თითქო მთვრალია და ღონე მიხდილი დაეცა სკამზედ. თვალებს გიჟსავით აქედ იქით ატრიალებდა, მკლავები ჩამოეყარა, თითქო მათრახები ჰკიდილა.

ადელმა და სესილმა ერთ ხმად დაიკივლეს:

— ოჰ ღმერთო! რა მომხდარა სამაგისო?

მისცვივდნენ ორნივ, ხელთ-სახოცით მოსწმინდეს შუბლზედ ცივი ოფლი.

— ერთი სთქვი რა მოხდა? ჰკითხა ცოლმა.

— მამი გვითხარით, ნუ გვაწვალებთ, დაუმატა ქალმა.

— ოჰ, ნუღარ მკითხავთ, ნუ! ძლივ-ძლივ წამოსთქვა ბოლოს ტიუსსომ.

— რისთვის დაუჭერიათ? ჰკითხა მოუთმენელობით სესილმა: ქურდია თუ? იმას მოუპარავს ის ბილეთები?

— ჰო, ჰო, ქურდია, ჰდუდუნებდა ტიუსსო და თავს იქნევდა.

— ღმერთო დაგვიფარე! დაიძახა ტიუსსოს ცოლმა: საუკუნოდ მოგვჭრა თავი.

— ჰო, ქურდია, ქურდი... მაგრამ ეგ კიდევ არაფერი.

— განა სხვაც რამეა?

— კაცის მკვლელიც ყოფილა! სთქვა ტიუსსომ და თავში ხელი შემოიკრა.

ორმავე ქალმა ერთ ხმად დაიკივლეს ელდისაგან და თვალებზედ ხელი აიფარეს, თითქო თვალ-წინ ედგათ კაცის-მკვლელი. თუმცა გუდარი ძალიან ცუდ კაცად მიაჩნდათ, მაგრამ თავის დღეში ფიქრადაც არ მოუფიქროდათ, რომ კაცის მკვლელიც იქნებოდა. უნდოდათ ერთ მძიმე დანაშაულობაში რასმეში გაბმულიყო, რომ მიზეზი ჰქონოდათ ცოლ-ქმრობა გაეუქმებინათ და აი სურვილი გარდამეტებით აუსრულდათ კიდევ. საჭირო იყო თავის მდგომარეობაზედ ფეიქრათ რამე და გადეწყვიტათ, როგორ მოქცეულიყვნენ. სესილი უფრო გულ-მშვიდად იყო; დიდი ხანია სესილი თავის ქმარს ზიზლითა და მძულვარებით უყურებდა. რასაც აქამომდე წინად ჰგრძნობდა და რაზედაც ეჭვი ჰქონდა, ყველაფერი აუხდა ეხლა. სამუდამოდ განთავისუფლდება იმ კაცის ხელიდამ; თუმცა ქვეყნის სალაპარაკოდ კი გახდება, მაგრამ არავინ არ გაჰკიცხავს, ყველანი შეიბრალებენ და პატივის-ცემას არ მოაკლებენ. მართალია, სასამართლოში ასტეხენ ლაპარაკს სესილის თაობაზედ, რადგანაც ეგ საჭირო იქნება საქმისათვის, მაგრამ იტყვის, რომ გუდარი მძულდა და ოღონდ იმას კი არ შევერთე, თავის მოკვლა განვიძრახეო. თუ გუდარი

ჩვეულებრივ ურცხოებაზედ თავს დასდებს და მოინდომებს ჯავრის ამოყრას მით, რომ გაამჟღავნებს—მე მაგას თავის დღეში ქმრად არა ვყოლივარ და მშობიარეც ჩემგან არ არისო, მაშინ მე თვითონ ვიტყვი ყველაფერსა, სთქვა გულში სესილმა. მაშინ მთელს საზოგადოებას ზურგს შეევზებუნებ და აშკარად ვიცხოვრებ ჩემის შეილის მამასთანაო. ამასთან თავში გაურბინა იმ ფიქრმა, რომ იქნება გუდარი სიკვდილით დასაჯონ და ამ ფიქრმა წარბიც არ შეუხარა სესილს. მისგან შეყვარებულმა კაცმა იცოდა რა ქალიც არის და სიხარულით შეირთავდა და ჩამორეცხდა ჩირქს, რომელიც ანდრე გუდართან ჯვარის წერამ მის სახელს მოაცხო.

ადელს კი სწორედ მკვდრის სახე ედო. ის მართო იმაზედ სწუხდა, ქვეყანა რას იტყვისო. ყველანი, ვინც შურით უყურებდნენ ჩვენის ქარხანის ფეხზედ დადგომას, ეხლა მოგვესევინა მშიერ მგლებივითაო. რას იტყვიან ჩემსა და გუდარის დაახლოვებაზედა? გამოძიება რამდენს რასმეს გამოამჟღავნებს? სირცხვილის სიწითლე მოეფინა სახეზედ. ეს ავზაკი, რაკი ჰნახავს, რომ ხსნა არა აქვს, არავის დაზოგავს და ჩვენის სახლობის ჯავრის ამოსაყრელად საქვეყნოდ უამბობს ყველაფერსა და თავზედ ლაფს დამასხამს. ამ საშინელის ფიქრის გამო სცხვენოდა ქმრისათვის პირში შეეხედნა.

ტიუსსო დამჯდარი კაცი იყო. ძალიან უნდოდა, რომ სიძე გაბმულიყო, რადგანაც ამით თავიდან

მოიშორებდა. ძალიან უნდოდა სიძის ყვედრებას გადარჩენოდა, რადგანაც იმან დაიხსნა კუტრობისაგან და ეხლა სასიამოვნოდაც მიაჩნდა, რომ მიზეზი მიეცა ცუდად ეხსენებინა თავისი სიძე. ერთი რამ კი უმძიმებდა გულს. კაცის-მკვლელობა სამარცხვინოდ ჰხდოდა არა მარტო გუდარს, არამედ იმათაც, ვინც ანგარების გამო ქალი მისცეს ავაზაკსა. რას იტყოდნენ სოვდაგრები იმ კაცზედ, რომელსაც ერთად ერთი ქალი ჰყვანდა და ისიც კი ჩაუგდო ხელში ერთს ვილაც არამზადას, რომელსაც არც რაიმე თვალსაჩინო ხელობა ჰქონდა და არც ღონისძიება დამტკიცებინა, საიდანა აქვს შეძენილი ქონება. როცა ტიუსსოს ფული უჭირდა, ამ გარემოებას ყურიც არ ათხოვდა.

მაშინ ამბობდა ციუსსო: „კაცს თუ ფული აქვს, პატიოსანი კაცია.“ მისთვის ესეც სამყოფი იყო, რომ გუდარს დაჰმეგობრებოდა და სიძედ გაეხადნა. ხოლო ფული, რომელმაც ფეხზედ დაუყენა ქარხანა, სისხლში იყო მოსვრილი, ავ-კაცობით იყო მოპოვებული. მართალია, გამომძიებელმა უთხრა, რომ დაკარგული ფული ვიპოვნეთ, მაგრამ ის ფული ხომ იმათ უნდა დაუბრუნდეს, ვისთვისაც მოუპარავთ, ესე იგი, საცოდავის სხვერპლის მემკვიდრეებს და მაშინ ხომ ტიუსსო ხელახლად ჩავარდება სიღარიბეში, ქარხანა დაეღუპება. ტიუსსო აშკარად ჰხედავდა, რომ რისაც ეშინოდა, მაინც ის დაემართა და ზედაც შეეკეცა ის გარემოებაც, რომ ძალა-უნებურად მფარველად გახდა ნაქურდალისა და ქალიც ისევ შინ დაბრუნ-

და კაცის მკვლელის შვილითა. ხედავდა, რომ დაი-
ლუბა, ქვეყანაში შეირცხვინა თავი და ვერ გაეხედნა
შეეჩივლა ვისთვისმე. მთელის თავის სახლობის წი-
ნააღმდეგ, თვითონ მოინდომა ქალის მითხოვება და
ეხლა სირცხვილით ცოლისათვის პირზედაც ვერ შეე-
ხედნა. ამ განწირულების ჟამს ტიუსსო ჰფიქრობდა —
თავი უნდა მოვიკლავო.

ამ დროს დაარაკუნეს კარი და ოთახში შემო-
ვიდა ვიღაც ადელის უცნობი კაცი. ადელმა ხელი
მოჰკიდა სესილს, და გადიოდა რა კარებში, სთქვა:

— კლოდ, შენთან ვიღაც არის.

ტიუსსომ მძიმედ ამოიოხრა და აიღო მაღლა
თავი. მის წინ იდგა ლუი პალიარი. ტიუსსოს ძალიან
შერცხვა, ეს ყმაწვილი-კაცი რომ ჰნახა. მაგრამ ლუი
პალიარი მიუახლოვდა, ჩამოართვა ხელი და უთხრა:

— ბატონო ტიუსსო, მე ვერ გაგიხედეთ დამე-
ყენებინეთ, როცა გამობძანდით გამომძიებლის ოთა-
ხილამ, თქვენ მაშინ ძალიან შეწუხებული ბძანდებო-
დით. ეხლა კი, უკაცრავოდ, გიახელით, საჭირო საქ-
მე მაქვს.

— ჩემი საბელი ყელისა თქვენს ხელთ არის,
უპასუხა ტიუსსომ მწუხარის ხმითა: მაგრამ გეფიცე-
ბით, მე აქ არაფრის ბრალი არა მაქვს, მე შემაცდი-
ნეს...

— მე მაგაში დარწმუნებული ვარ და სწორედ
ამიტომაც გიახელით თქვენთან. მე ყველაფერი შევი-

ტყე და ვიცი. თქვენ ისეთს განწირულებაში ხართ, რომ მე წყლულზედ წყლულს არ მოგიმატებთ.

— მადლობელი ვარ, უპასუხა ტიუსსომ და მაგრად მოუჭირა ხელი.

— დედაჩემს უსესხებია თქვენთვის სამოცი ათასი ფრანკი და გირაოდ გამოურთმევია ბანკის ბილეთები, რომელიც იმ ავაზაკს თქვენთვის გადმოუცია. ის ბილეთები ნაქურდალია და მაშასადამე თქვენ არ დაგაკუთნებენ. ჩვენ დავხიოთ თქვენი პირობის წერილი, რომელიც დედა-ჩემისათვის მიგიციათ და დავწეროთ ახალი თამასუქი მასზედ, რომ თქვენ ისე-სხეთ ჩემგან ის ფული კანონიერის სარგებლითა და ვადად, რამდენი ხანიც გნებავდეთ, ის დანიშნეთ. თანახმა ხართ?

— ოჰ, ბატონო პალიარ, თქვენ მისხნით მე ჭირისაგან. თანახმა ხარო? როგორ არა ვარ თანახმა; მაგით სირცხვილისაგან ვისხნი თავს და ამას იქით ეგ ფული ვალად მემართება თქვენგან და არა იმ ავაზაკისაგან.

ეს რომ უთხრა, ტიუსსომ მხურვალე მადლობით ჩამოართვა ყმაწვილს-კაცს ორივე ხელი და მაგრად მოუჭირა. რაც გულზედ სევდა აწვა და ჰქენჯნიდა, ეხლა ანაზღეულად მოესხნა და განებნივა. ეხლა რაღას ინაღვლის, ეს პატიოსანი კაცია. მისი სიძე კი კაცის-მკვლელია. ეხლა სრულებით უარჰყო იგი. ეხლაკი ტიუსსო ბედნიერი კაცი იყო. ეხლა მარტო თვითონ იყო პატრონი თავისის ქარხნისა, მოცილვე აღარა ჰყვანდა. პატიო-

სან კაცისაგანა ჰქონდა ნასესხი სამოცი ათასი ფრანკი მცირე სარგებლით, უგირაოდ, ეხლა ყველას უამბობს, რა ფლიდი, არამზადა და ავაზაკი იყო ამისი სიძე, რომელიც ჰბედავდა და ქალს უცემდა. პირველი მოწამე და მთხრობელი მე ვიქნები სასამართლოში და თუ სასამართლო გაამართლებს, მაშინ ჭვეყანაზედ სამართალი აღარ ყოფილაო. თვალ-წინ მოელანდა კიდევ გილიოტინა. ჩემს სიძეს თავს მოსჭრიან, ჩემი ქალი დაქვრივდება და მერე ძალიან კარგს საქმროს ავუჩენო. ისიც კი უთხრა პალიარს, როცა შვეიცყე გუდარის დაჭერა, მაშინვე ფიქრად მომივიდა სასამართლოში წარმედგინა ბანკის ბილეთები და ამიტომაც დედა-თქვენთან წავედიო.

ამავე დროს და ამავე ბანკის ბილეთების თაობაზედ ჰქონდათ ლაპარაკი პოლიციაში ჩუმად-მაძიებელთა უფროსს და ბოიეს, რომელიც უწინ ჩუმად-მაძიებელი იყო.

— ეგ რა დაგმართვიათ, ბოიე! უთხრა გაოცებით მისმა უწინდელმა უფროსმა, ჰნახა რა ბოიე ტუსაღის ტანისამოსითა: თქვენ, ეგრე დიდად ქებულის პატივ ცემულთა, ღვთის-მოშიშ გვამთაგან და ამ ყოფაში გხედავთ! თვითონ თქვენც ისეთი ღვთის-მოშიში კაცი იყავით. მე არა მჯეროდა, რომ თქვენ მართლა დაგიჭირეს; მეგონა აქ შეცდომაა რამე მეტი. მე თქვენი საქმე მიკვირს და მეოცება, თქვენ თვითონ იძიებდით საქმეს. თქვენ თვითონ იცოდით, რომ ბანკის ბილეთებია დაკარგული და მერე ის

ბილეთები თქვენს ხელშივე ჩნდება. გაგიჟდით, თუ რა მოგივიდათ? ხომ იცოდით, რომ მაგ ბილეთებზედ ყადაღა იყო დადებული?

— მე გთხოვთ ყველაზედ უწინარეს ეგ გარე-მოება მიიღოთ ჩემის სიმართლის საბუთად, უპასუხა ბოიემ მშვიდობიანად: მართლა გიჟი უნდა ვყოფილიყავ, ან სულელი, რომ ეგ ბილეთები მომეპარა, მაშინ, როდესაც ვიცოდი, რომ ყადაღა დადებული. მე მარტო გავრში შევიტყე პოლიციის კამისარისაგან, რომ ეგ ბილეთები ნაქურდალია, მოუპარავთ მაშინ, როცა ქალი მოუკლავთ ლაკუეს ქუჩაში.

— როცა დაუჭერიხართ მაშინ გითქვამთ, რომ ეგ ბილეთები მოუტია თქვენთვის სამკვიდროდ გარდაცვალებულს დეიდა თქვენს სამსახურიდამ გასვლის წინა დღეებში? მართალია?

— სწორედ. ვამტკიცებ მაგას და გთხოვთ ნება მომცეთ დაწვრილებით მოგახსენოთ მაგის ამბავი. თქვენ მე კარგა ხანია მიცნობთ და არა მგონია ბოროტის მოქმედად მიცნობდეთ.

— თქვენ ისეთი ღვთის-მოშიში კაცი ხართ, რომ არ შემოძლიან თქვენზედ ცუდი რამ ფიქრად გავიტარო.

— მე დეიდა მყვანდა, რომელიც ჩემთვის დედის მაგიერი იყო. როცა დედა მომიკვდა, იმან მიმაბარა მე წმინდა მამათა სასწავლებელში. ჩემმა სინიდისიანმა ცხოვრებამ, ყოველთვის სამაგალითომ და ზნეობითმა ყოფა-ქცევამ შეაყვარა ჩემი თავი დეიდა

ჩემს, ასე რომ მე უფრო ვუყვარდი, ვიდრე თავისი ღვიძლი შვილი, ერთი საძაგელი რამ, ქურდ-ბაცაცა, რომელმაც ჩაამწარა სიცოცხლის დღენი საცოდავს დედა-კაცსა. უკანასკნელს სულის დაღევამდე მე გვერდთ ვყვანდი. დეიდაჩემს ერქვა მარია-ანნა პალიარ და იღვა წმ. პავლეს ქუჩაში № 40. რა კი ვნახე, რომ უკანასკნელ დღეშია, შვილს დეპეშით ვაცნობე. დროზედ, რასაკვირველია, არ მოვიდა. მერე მოვიდა ისიც მარტო იმისთვის, რომ დედის ქონებას დაჰპატრონებოდა. აი რა კაცი იყო ჩემი დეიდაშვილი, ლუი პალიარი. თუნდა შვილი ერთი საძაგელი რამ იყოს, სალახანა, გარყვნილი, არამზადა, ქურდი, ურჯულო, მაინც დედას კანონი ნებას არ აძლევს, რომ შვილი გამოაკლოს მემკიდრეობას და თვისი ქონება სხვას უფრო ღირსეულის ნათესავს დაუგდოს. ამასთანაც ჩემმა პატივცემულმა დეიდამ ძლივს იცოდა წერა-კითხვა. ანდერძი არ დაეწერა და, როცა აღსასრული მოუახლოვდა, მე მიბძანა აკანკალებულის ხმით—ვაი შენს დამკარგავსა, საცოდავო მოხუცო—(აქ ბოიემ ცრემლი მოიწმინდა ხელსახოცით): „შვილო ჩემო, მე არ მინდა რომ უმადურმა, უღირსმა შვილმა ჩემმა წაგართოს ის, რის მოცემაც მე მსურს შენთვის. კანონი ნებას არ მაძლევს ეს ფული შენ გიანდერძო და აჰა ჩემის ხელით მომიცია შენთვის და ვერავინ ველარ გამოგართმევს.“ ჯერ მე დიდს უარზედ დავუდევდი, მაგრამ ბევრი მემუდარა და ბოლოს თანახმა გაუხდით და მაშინვე აღთქმა დავდე, რომ

ნაწილს მოვახმარებ მეტქი ღვთის სასურველს საქმეზედა. რაკი თანახმა გავუხდი, მოხუცებულმა მიზძანა, ყუთი გააღე და ამოიღეო დაბეჭდილი კონვერტი. კონვერტი ამოვიღე. წითელის ლაქით იყო დაბეჭდილი და ბეჭედზედ ორი ასო იჯდა: კ. დ. შიგ ეწყაო ზანკის ბილეთები. რომ მივართვი, მიბძანა: აჰა, შენთვის მიჩუქებია; დაანებე თავი სამსახურს და შენი ცხოვრება ღვთის სამსახურს შესწირო.“ მერე გამგზავნა, მღვდელი მომიყვანეო. მე მინდოდა იმისი საკუთარი მოძღვარი მომეყვანა, მაგრამ თვითონ არ ინება და მე წავედი, და ვინც პირველი შემხვდა, ის მოვუყვანე. ერთს წმინდა კაცს შევხვდი, აბატს დიუტილიელს, რომელსაც იმ ცოტას ზანში გაემართა სათნოების სახლი უპატრონო ყმაწვილების ბინის ასაჩენად და მოსავლელად. თქვენ, რასაკვირველია, შეტყობილი გექნებათ ამბავი ამ მართლა და ღვთის სასიამოვნო საქმისა, რომლისათვისაც მე მინდოდა შემეწირა უფრო ბევრი წილი დეიდისაგან ნაჩუქარ ფულებისა. ღირსეულმა მამამ დიუტილიელმა გაანდო დეიდა ჩემი და დეიდა ჩემს თვითონ ეთქვა, რომ ის ფულები მე მაჩუქა. თვითონ მოძღვარმა მითხრა მე ეს ამბავი რამდენსამე დღის შემდეგ, ესე იგი, მაშინ, როცა მე მივედი იმასთან, რომ დეიდისაგან ნაბოძებ ფულიდამ ნაწილი რამ შემეწირა იმ ღვთის საამურ საქმისთვის. ის ღირსეული კაცი, რომლის სიტყვას არ შეიძლება ადამიანი არ ენდოს, დაამტკიცებს ჩემს ნათქვამსა და ამ მძიმე საქმისათვის დაარღვევს აღსარების საიდუ-

მეოცობასა, თუმცა კი ნაჩუქარ ფულების ამბავი დღე-ღამეებს ეთქვა აღსარების დროს კი არა, იმის წინააღმდეგ ლაპარაკში.

— აბატი ყოველს მაგას გიმოწმებთ?

— უეჭველად. მე ამასაც დავუმატებ და ვიმოწმებ გავრის პოლიციის კამმისარს, რომ რა წამსაც შევიტყე—ის ფულები ნაქურდალია, მაშინვე სულ დავუბრუნე ხუთის ბილეთის გარდა, რომელნიც შევწირე სათნოების სახლს, უპატრონო ყმაწვილთათვის გამართულსა. მე მდიდარი მეგონა ჩემი თავი და ეხლა, როგორცა სჩანს, მოვსტყუედი. მე არ ვნანობ, მე ისევ უწინდელებ შრომით მოვიპოვებ ჩემს ლუკმა პურსა. ნება მომეცით გთხოვოთ ვითარცა ჩემს უწინდელს უფროსსა გამოიკითხოთ ეს ამბავი აბატი დიუტილიელისაგან და ხელახლად მიმიღოთ სამსახურში.

ყოველივე ესე ასეთის გულწრფელობით იყო ნათქვამი, რომ კაცი ექვს ვერ შეიტანდა იმის სიტყვების სიმართლეზედ. უფროსი ჩუმად-მაძიებელის პოლიციისა დარწმუნებული იყო, რომ ბოიე უდანაშაულოა.

— მოხუცებულმა ქვრივმა პალიარმა იცოდა, თუ არა საილამ იყო ეგ ფულები? მაინც ჰკითხა მან მეტი სიფთხილისაგამო.

— არა; დეილა ჩემი აღებ-მიცემობდა, ასესხებდა ხოლმე ფულებს, ყიდულობდა ბილეთებსა და სხე. უსათუოდ, არა სცოდნია და ისე უყიდნია ის ბილეთები იმ ავაზაკისაგან, რომელსაც მოუპარავს.

— ყველგან შეიძლებოდა იმათი დახურდავება?

— ყოველგან. ეს საქმე ასე იქნებოდა: ~~„უსაზო“~~ თუოდ მაგ ბილეთებს გირაოდ მიიღებდა, და რადგანაც პატრონს არ გამოუხსნია, საკუთრებად დაჰრჩენია. აბა ქურდი, რასაკვირველია, გამოსახსნელად არ მივიდოდა.

— მართალია, ბოივე. პარიჟიდან ნურსად ნუ წახვალთ, უწინდელს სახლშივე დადექით და ყოველდღე აქ გვეჩვენეთ ხოლმე. ამ პირობით განთავისუფლებთ.

— თუ მიბძანებთ აბბატს დიუტილიელს მოგიყვანთ.

— საჭირო არ არის. მე თქვენც გიჯერებთ.

ბოიეს გულისიდან ლოდი აეხსნა, როცა პოლიციიდან გამოვიდა თავისუფალი. პირდაპირ გასწია ადას ქუჩისაკენ და გაჩერდა ერთ პატარა სახლის წინ, რომელიც მღვდლის სადგურსა ჰგავდა. მარმარილოს ქვაზედ ალაყაფის კარის თავში ეწერა; „სათნო სახლი უპატრონო ყრმათა მოსაველელოდ.“ დაუთრკუნა კარი, კარი გაუღეს და ბოიე შევიდა. დახვდა წინ ეროი ჩასუქებული კბუკი, თურაშაულ ვაშლივით წითური, გძელის თმითა და გძელის ანაფორას მგზავის სერთუკითა და ჰკითხა:

— რა გნებავთ?

— აბატ დიუტილიელი მინდა.

— მობძანდით.

კბუკმა აიყვანა ბოიე მეორე სართულში. ერთს კარებზედ ეწერა: „საზოგადო კრება“, მეორეზედ: „დი-

რექტორის კაბინეთი.“ ამ უკანასკნელ ოთახში შევიდნენ ჭაბუკი და ბოიე. ამათ დახვდათ ოთახში ერთი ორმოცის წლის კაცი კარგად ჩასუქებულ სახით, მკვირცხლის და ცბიერის თვალებითა, დახუჭუჭებულ თმითა; ბოიე რომ იცნა, სასიამოვნოდ გაუღიმა, ჩამოართვა ხელი და მაგრა მოუჭირა.

— თქვენა ბძანდებით, შვილო ჩემო, უთხრა აბატმა: მობძანდით, მე თქვენთან სალაპარაკო მაქვს. თქვენ კი, გუსტავ, შეგიძლიანთ წახვიდეთ.

ჭაბუკი რომ გავიდა, აბატმა განაგრძო:

— საყვარელო შვილო, თქვენი წიგნი მარტო დღეს მივიღე. ძალიან დამაფიქრა, მაგრამ მივხვდი, რაც გინდოდათ და სწორედ ისეც მოვიქცევოდი, როგორც ჰთხოულობდით. ჩვენ ერთმანეთს უნდა პირი მივეცეთ და სარჩლი გავუწიოთ. მე მხოლოდ იმან გამაკვირვა, რომ თქვენი წიგნი პროვინციიდან იყო და ფოსტით კი არ მომივიდა.

— მე დაჭერილი ვიყავ და ძალიანაც მიფრთხილდებოდნენ. ჩემი ამბავი ხომ იცით, ათასნაირი ოსტატობა შემეძლიან. ციხეში რომ ვიყავ, დრო ვიხელთე, წიგნი მოგწერეთ და ჯიბეში შევინახე. მერე, როცა რკინის გზით წამომიყვანეს, მეორე კლასის ვაგონში ჩამსვეს. იქ თვალი მოვკარ ერთს ქურდს, რომელიც ერთს დროს მე დაჭერილი მყვანდა; იმანაც მიცნო და რა მნახა, ორ ჟანდარმშუა ვზივარ, გაიფიქრა, ჩემის ჯურის კაციიო. თვალი ვუყავ და წიგნი დავდე სკამზედ და ერთი ოქროც ზედ დავა-

დე ისე უჩუმრად, რომ ჟანდარმებმა ვერ გამოიგეს. იმან მარდად სტაცა ხელი წიგნსა და საქმე დამშა იყო.

— როდის მოხვედით?

— წუხელ ღამით.

— მე კი წიგნი დღეს დილაზედ მივიღე. აბა ეხლა თქვენს საქმეს შევუდგეთ.

აბბატი დიუტილიელი ვერ იყო კარგად არხი-პისკოპოსთან. რმდენჯერმე ანაფორის ტარების ნება ჩამოართვეს, მაგრამ ის კი მაინც იცვამდა სხვის დაუკითხავად. ორჯერ თუ სამჯერ რაღაც სასულიერო საზოგადოება შეადგინა და სამართალმა გაუუქმა. მაგრამ მაინც იმედს არა ჰკარგავდა. ახალი საზოგადოება, რომელიც ხელახლად შეედგინა, რაღაც უცნაური რამ იყო. შეჰკრებდა ხოლმე ყოველ საღამოს უპატრონო ყმაწვილებსა. ბევრი შემწე ამოუჩნდა ამ საზოგადოებას დიდკაცთაგანაც, რომელნიც ხანდის-ხან კადრულობდნენ და ამ კრებებზედ დაიარებოდნენ. ამ ღვთის საამურ საქმეზედ ბოიემ შესწირა დეიდისაგან ნაჩუქების ფულიდამ ნაწილი, როგორც თვითონ ამბობდა. ეს საზოგადოება დიდს გამოარჩომას მოასწავებდა. წევრნი დიდს ფულს სწირავდნენ, აქამდის შინიდან მოარულნი ყმაწვილები იყვნენ, ~~ეს~~ კი ჰფიქრობდნენ, რომ ბინაც და საქმელ-სასმელიც აეჩინათ. რაცა ესტკვით, იქიდან მკითხველი მიხვდება, რა წითელი კოჭიც ბძანდებოდა აბბატი, რომელიც ჩვენ წარუ-

დგინეთ. მაგრამ უფრო უკედ გაიცნობდით, რომ შე-
საძლო იყოს ჩამოგითვალთ რამდენჯერ ყოფილა
სამართლის ქვეშ და რამდენს და რა გვარს დანაშა-
ულობაში ყოფილა შეწამებული ეს ღვთის მოშიში
ღირექტორი სათნო სახლისა.

— მოვილაპარაკოთ, უთხრა აბბატმა.

— ხომ გესმით, უთხრა ბოიემ: როცა დეიდა
ჩემი მარიანა უკანასკნელ დღეში ჩავარდა, მე მო-
ვგვარე მახლობელ ეკლესიის მღვდელი, რადგანაც
არ მინდოდა მომეყვანა იმის საკუთარი მოძღვარი.

— მე რატომ არ შემატყობინეთ?

ბოიემ ისე დაიგრიხა პირის სახე, რომ ცხადად გა-
მოხატა „მე შენ, ჩემო საყვარელო, ვერ გენდობოდით.“

— საქმე საშური იყო, განაგრძო ბოიემ: და
თუნდა ეგეც არ ყოფილიყო განა სულ ერთი არ
არის ვისთვისაც უნდა ეთქვა აღსარება. მღვდელი
მივიყვანე, წაუკითხა შესანდობარი ლოცვები და წა-
ვიდა. მას აქეთია თვალთ აღარ მინახავს. როცა მკი-
თხეს, ეს ამბავი დავმალე და ვუთხარი, რომ ვითომ
თქვენა მყვანდით დეიდა ჩემის მოძღვრად.

— ძალიან კარგი.

ბოიემ უამბო ყველაფერი, რაც ელაპარაკნა პო-
ლიციის შესახებ მოხუცებულის პალიარისა და და-
არიგა ამა და ამ სახით უნდა მიმოწმო.

— კარგი, მაგას ყველაფერს დავიხსომებ, უპა-
სუხა აბბატმა, მაგრამ ერთი ეს მითხარით: ეგ როგორ
მოხდა, რომ დაჭერილი არა ხართ?

ბოიემ უამბო და აბბატმა, რაკი პასუხი მიიღო, განაგრძო:

— მაშ ესე უნდა ვიცოდეთ, რომ ფული, თქვენგან აქ შემოტანილი, ეკუთვნის ჩვენს წმინდა საქმეს. თუმცა მოუტყუებიხართ, მაგრამ თქვენ რა იცოდით ეგ ფული საიდან არის, აიღეთ და გულწრფელად შემოგვწირეთ ჩვენ. ჩვენ ვუპატრონებთ მაგ ფულებს.

— ეგ თქვენ იცით.

— ნუ გეშინიანთ. მე მაგ ფულებს ვერავინ გამომართმევს და თქვენ ჩვენთან ერთად დიდს მოგებას მიიღებთ.

— მე თქვენი იმედი მაქვს.

სხვა დანარჩენი კი უნდა დაგებრუნებინათ. ახლა როგორ გგონიათ, მე გამომძიებელთან დამიბარებენ თუ არა?

— უფროსმა მგონი გული დააჯერა ჩემის სიტყვების სიმართლეზედ, მაგრამ ვინ იცის, იქნება საქმისათვის საჭიროდ დაინახონ თქვენი ჩვენებაცა.

— ნუ გეშინიანთ, თქვენი საქმე ჩემზედ მოაგდეთ.

— ჩემი ბარათი თქვენა გაქვს?

— აი, უთხრა აბბატმა და ამოიღო ჯიბიდან ბარათი.

— ისევ მე მომეცით.

— სიამოვნებით. მითამ რის შიში გაქვთ? ჰკითხა აბბატმა, როცა ჰნახა, რომ ბოიემ მოუყიდა სანთელს და ბარათი ფერფლად აქცია.

— დღეს ესეა, ხვალ რა მოხდება, არ ვიცი. პოლიცია სახლებსა სჩხრეკს და არ ვარგა, რომ ამისთანა ხელ-ჩასაკიდებელი ბარათები ხელში ჩაუვარდეს ვისმე.

— მართალი ხართ, შეილო ჩემო, მეც გავფთხილდები, რაკი მაგრეა, უბასუხა აბბატმა, რომელიც, ეტყობოდა, ჩვეული იყო, რომ ამისთანა სათნოების სახლშიაც მოუტრიალებლად შემოვა პოლიცია მოსაჩხრეკად.

— ბატონო აბბატო, ჰსთქვა ბოიემ და წამოდგა ფეხზედ: რამდენსამე დღეს ვერ გეჩვენებით. ვინ იცის, იქნება თვალი გვადევნონ. მე ამასაცა გთხოვთ, რომ უბძანოთ თუ ვინიცობაა იკითხონ, ყველამ აქაურმა სთქვას, რომ მე და თქვენ ერთმანეთი არ გვინახავს დეიდა ჩემის სიკვდილის დღის აქედ.

— კეთილი.

— თუ ახალი რამ მოხდეს, მაცნობეთ.

— მოსვენებული იყავით, შეილო ჩემო, სთქვა აბბატმა და გააცილა კარებამდინ.

ბოიე შინ დაბრუნდა მოსვენებული და გახარებული. ხოლო მეკარის სიტყვებმა გააოცეს.

— მე ვიცი, რომ დღეს შინ დაბრუნდებით, უთხრა მეკარემ.

— საიღამ იცოდით?

— კამმისიონერმა დღეს ბარათი მოიტანა აქ, თქვენს სახელზედა.

— კამმისიონერმაო! ეს რას ნიშნავს?

გახსნა ბარათი და წაიკითხა:

„მოწყალეო ხელმწიფევე, ერთს სულიერს ძალიან უჭირს თქვენი დახმარება და დღესვე სალამოს ექვს საათზედ მოხმადნით „თანხმობის მოედანზედ“, ლილის ლუსკუმასთან. თუ დღეს არ შეგიძლიანთ, სხვა დრო დანიშნეთ, მოიწერეთ და ბარათზედ ასე დააწერეთ: „მინამ მოითხოვდნენ:“ — კ. ტ.

— ვა! იგივე ასობია რაც ბანკის ბილეთების კანვერტის ბეჭედზედ იჯდა. უსათუოდ წავალ.

IV

ყასა იზას საეგარჯლისა

იღხანს გაგძელდა ლეა მედანის საქმის გამოძიება და არაფერი ხელჩასაკიდებელი საბუთი არ გამოჩნდა. მაგრამ, როგორც ხშირად მოხდება ხოლმე, ერთმა სულ უბრალო გარემოებამ ძვირფასი გეში აღმოაჩინა და საქმე ჯეროვანს კვალში ჩააყენა. გუდარის გამოკითხვამ და მოწმების პირში წაყენებამ დაარწმუნა გამომძიებელი, რომ დამნაშავე გუდარია.

გუდარი ჰხედავდა რომ თავის დაძვრენა ეხლა ძნელია და მაინც გული არ გაიტეხა და ყოველს კითხვაზედ გამომძიებელს მშვიდობიანის გულით და

არხეინად აძლევდა პასუხს, მითამ და აქ არაფერიაო. ესეც კი უნდა ვსთქვათ, რომ ერთი იმედი ძალიან ამხნევებდა: დარწმუნებული იყო, რომ ბევრი ფარული შემწე ჰყავს და ყოველს ღონისძიებას იხმარებენ, როგორმე გამოიხსნან. „იზა ეცდება მომიპოვოს ისეთი ძლიერი ქმაგები, რომელთა წინაშეც თვით სამართალი ქედს მოიდრეკსო“, ჰფიქრობდა იგი. თუნდ ეგეც არ ყოფილიყო, ისეთი საფუძვლიანი საბუთიც არა იყო-რა, რომ გეგმტყუნებინათ. ერთი იმ ბანკის ბილეთების ამბავი აღონებდა და საქმეს ურევდა. გუდარი ამტკიცებდა, ჩემი საკუთარი ბილეთები იყოვო; ლეას იმათი ნომრები ჩაწერილი ჰქონდა იმიტომ ვითომა, რომ უფრო კარგად ჰყიდდა ხოლმე ბირჟაზედ, რადგანაც ბევრი ნაცნობი დი ხელშემწყობი ჰყვანდაო. ლეა მედანი ჩემთვის ჰყიდდა და ყიდულობდა ბილეთებს ბირჟაზედ და ამ სახით დიდს მოგებას მაძლევდაო. ამ საგანზედ კითხულმა ბირჟის მაკლერმა უმოწმა, რომ ლეა, ჩემის შუამავლობით, ჰყიდდა და ყიდულობდა ბანკის ბილეთებსაო; ეგ ნაქურდალი ბილეთებიც ჩემის შემწეობით იყიდაო. მაკლერმა აჩვენა კიდევ, რომ ლეა მედანი აღებ-მიცემობდა თავისის სახელითა და თავის დღეში არ გაუხსენებია, თუ სხვისთვის ან სხვისის ფულით აღებ-მიცემობდაო. გუდარი კი თავისას ამბობდა და მაგარზედ იდგა.

ვერშემონი სრულად დარწმუნებული იყო, რომ გუდარია დამნაშავე, როცა იზას ბარათი მოუფი-

და. ახალგაზდა გამომძიებელმა აღარ დაიგვიანა, ადგა და წავიდა იზასთან. რა თქმა უნდა, რომ იზა უწინდელზედ უფრო მშვენიერი ეჩვენა, მაგრამ იმ გუნებაზედ კი აღარ დახვდა, როგორც უწინ. აღტაცებით, მხურვალედ დაუწყა სიყვარულზედ ლაპარაკი. იზამ ჯერ გულკეთილად მოუსმინა, მერე კი კილო იცვალა და სთხოვა, სხვა საგანი ამოერჩია სალაპარაკოდ. მოჭრით უთხრა, რომ თქვენ რადგანაც გამომძიებელი ხართ, ვალად გაწევთ თქვენს ტრფიალს ქალს აცნობოთ ყოველივე გარემოება მაგისტანა იშვიათის და საიდუმლო საქმისა, როგორც ღვა მედანის საქმეაო. მართალია, ზოგიერთი რამ გიაშენიათ ჩემთვისა, მაგრამ რაც უფრო ღირს საცნობია, იმას კი მიმაღავთო. წარა-მარა ლაპარაკი მაგ საქმეზედ მომწყინდა, მე მინდა ყველაფერი შევიტყო, მთლად ყველაფერიო.

ამას რომ ეუბნებოდა ტრფიალებით და არშეცობით გადუტრიალა თვალი და იმით გაუთავა სიტყვა, რომ თუ კაცს უნდა, სიყვარული დაუმტკიცოს ქალსა, ყველაფერი უნდა უამბოს, რასაც კი ქალის ცნობის მოყვარეობა მოითხოვსო. ჭეშმარიტის სიყვარულის საბუთი ამაზედ უკეთესი სხვა ძნელად იქნებაო. იზამ რა ჰნახა, რომ ვერშემონის სახეზედ გაოცება გამოიხატა, ბავშურის სიწრფოებით დაუმატა, რომ საშინლად მიყვარს მაგგვარი გამოჩენილი სასისხლო სამართლის საქმეებიო. დამდამობით ზედ დავაკვდები ხოლმე წიგნებს, საცა მაგისტანა ამბები

სწერია და მღელვარება, რომელსაც კითხვის შემდეგ ვგრძნობილობ, დიდს სიამოვნებას მაძლევს: მაშინ მგონია თითქო თვალწინ ვხედავ მთელს მელოდრამასაო.

რაკი, შეამჩნია რომ ამ სიტყვებმა იმოქმედეს გამომძიებელზედ, პირდაპირ მიიტანა იერიში.

— მე საშინელი რამა გგონივართ განა? უთხრა იზამ ათრთოლებულის ხმით: მართალია ყოველივე ეგ ქალური აზრი და წადილი არ არის, მაგრამ რა ექნა რომ ღმერთს სხვათა მგზავსად არ გაუჩინივარ.

— თქვენ გული არავისზედ მიგიწევთ, ქმარი არა გყავთ, შვილი არა გყავთ, არა გყავთ სახლეულობა და რასაკვირველია, რომ მარტო ადამიანის ბიწიერებისათვის მიგეჩვიოთ ყური, უთხრა ვერშემონმა და მაგრად მოუჭირა ხელი.

— გული რომ ვიზედმე მიმიწევდეს, მერე რა-ღას იტყვით?

— ნუ თუ? დაიძახა ვერშემონმა და გულ-ნატკენობით შეხედა იზას.

— მაშ?! მე ძმა მყავს და ერთს ღროს მპატრონობდა... მე კი გულიდამ გადავივიწყე... იქნება უქონლობის გამო შიმშილითაც მოკვდა სადმე, სთქვა იზამ კვნესით და თვალში ცრემლით: ეჰ, ამას თავი დავანებოთ, სხვაზედ რასმეზედ ვილაპარაკოთ.

— საცოდავი!... არა, კიდევ იზაზედ სჯობია ლაპარაკი. მე მოგინახავთ ძმას. როგორა გგონიათ, პარიჟშია?

— არა, არა, სხვა დროს მოვილაპარაკოთ ჩემს ძმაზედ... როცა უფრო კარგად გავიცნობთ ერთმანეთსა... როცა თქვენს საშინელს საქმეს ბოლო მოვლება... მაშ არაფერს შემატყობინებთ?

— მე ყველაფერი გიამბეთ, რის თქმაც შეიძლება.

— მაშ არ გინდათ, რომ ჩემი რჩევა მოისმინოთ? იქნება რაშიმე გამოგადგეთ.

— რა ბაშვი ხართ!

— ახლა მორჩებით როდისმე მაგ საქმეს თუ არა? ერთი განთავისუფლდით, რომ ხშირად ვნახოთ ხოლმე ერთმანეთი. მალე გაათავებთ?

— ამ ერთს კვირაზედ.

— ძლივს!...

— მაშ მართლა ძალიანა გსურთ ჩემი ხშირად ნახვა? იზავ, განა არ იცით, რომ თქვენი ხილვა ჩემთვის უტკბოესი ნეტარებაა... ჩემი წყურვილია მოუშორებლივ თქვენთან ყოფნა... ხოლო ამისათვის საჭიროა, რომ მე გიყვარდეთ.

— იქნება შეგიყვაროთ კიდევ, ვინ იცის? მე საყვარლისაგან იმას ვითხოვ, რომ მთლად მე დამეკუთვნოს. თუ მე გიყვარვართ, ჩემი ნება, ჩემი სურვილი თქვენი კანონი უნდა იყოს. კაცი, რომელსაც მე შევიყვარებ, მე უნდა ხმა-ამოუღებლივ მემორჩილებოდეს. კაცმა, რომელსაც მე ვუყვარვარ, თავისი სიყვარული უნდა დამიმტკიცოს რაიმე თავ-გაწირვითა, წინ დაუხედავად, გიჟურად უნდა ჩემთვის თავი გა-

მოიმეტოს. ჩემს სიყვარულს უნდა ანაცვალოს ყოველი ანგარიში გონიერებისა, გვარი, სახელი, ქონება ყოველისფერი, ყოველისფერი. ერთის სიტყვით, რაც კი რამ არის ქვეყანაზედ, ფეხთ უნდა დაუგოს... მაშინ მეც ვიგრძნობ იმ სიყვარულს და აღარასფერი არ დამაყენებს: მთლად მივეცემა, მონად გავუხდები.

ეს მხურვალე სიტყვები მოისმინა ვერშემომნა და ისეთი ღიმილი მოუვიდა, თითქო მას ელაპარაკებოდა ბაში და არა მოწითული ქალი.

— იზავ, სიყვარული იგრძნობება მხოლოდ მას შემდეგ, როცა ადამიანი მთლად მიეცემა ხოლმე.

— ეგ მეც ვიცი.

— სიყვარულს ეჭვიც მოსდევს...

— ოო, მე ძალიან ეჭვიანი ვარ... და არა მწყინს, რომ სხვაც ჩემზედ ეჭვიანობდეს... ჩემის ქერივობის დღენი რომ გადააქოთონ, ჩირქს ვერ მიპოვიან; ჩემს ცხოვრებაში ვერ ჰნახვენ ვერც ერთს მიზეზს ეჭვისათვის; მე სინილისი ვერაფერში გამამტყუნებს.

ვერშემომნი ჩააცქერდა მის საუცხოვო თვალებს, თითქო უნდა ამოიკითხოს რამეო. როგორღაც გულს არა სჯეროდა ის, რაც ყურს ესმოდა.

— თქვენი ყოფა-ცხოვრება ჰბადავს ბევრს ჯორსა, უთხრა მან: თქვენი ყოფა-ქცევა მეტად თავისუფალია.

— განა მე ნება არა მაქვს, როგორც მინდა, ისე მოვიქცე. როცა აქ მომიყვანა ბიძა ჩემმა, მე სეგლენი შევირთე. ყველას შემუშრდა ეს ამბავი. ჩემი

ქმარი, მართალი უნდა თქვას კაცმა, წინ დაუხედავად იქცეოდა, არა ყოფილა იმისთანა საშიშარი საქმე ფულის მოგებისა, რომ ის არ გარეულოყო. ჩვენი სახლი დიდ-კაცურად იყო დაყენებული; მე პატარაობითვე დაჩვეული ხელ მოკლედ ცხოვრებასა, იმის სახლში რომ შევედი და ვნახე იმისთანა აუარებელი სიმდიდრე, რასაკვირველია, მეოცა და მეუცხოვა. ჩემს ქმარს ვუყვარდი და პატივსაცა მცემდა. სრულს თავისუფლებას მაძლევდა, თუმცა ჯერ ბაშვი ვიყავ. არც მე გამოვსულვარ იმასთან პირშეად. მომენდო და იმის ნდობის ღირსება არ შემიგინებია. უნდა გენახათ, რა რიგად თავს მევლებოდნენ კაცები... რეებს არ მეუბნებოდნენ... მეც გამიტაცა ახალმა ცხოვრებამ იქამდე, რომ თავი აღარ მაგონდებოდა, უგუნურად ვფანტე ფულები. შევეჩვიე მდიდარს ყოფა-ცხოვრებას და ეხლა ძალიანაც მინდა, მაგრამ ველარ გადავჩვეულვარ. ეხლა მე ვხარჯავ ჩემს უკანასკნელს ფულსა.

— ეგ ხომ უგუნურებაა.

— რა ვუყოთ? ან ხელოხლო შევიძენ ქონებას, ან არა და თავს მოვიკლავ, როცა აღარა მექნება-რა.

— მანდამდე საქმეს ვინ მიგაყვანინებთ.

— სწორედ გითხრათ, ხანდისხან თმა ამიღგება ხოლმე შიშით, როცა თვალ წინ წამომიღგება ის უფსკრული, რომლისაკენაც მე მივიზიდები, მაგრამ რა ექნა, თავი ველარ შემიმავრებია, ვერ შევმდგარვარ. მე თქვენ გეუბნებით ამას, ოსკარ, იმიტომ, რომ

მე გიყვარვართ და მაგ სიყვარულმა თქვენ ბოლო უნდა მოგიღოთ. მე ვიყავი მიზეზი ჩემის ქმრის გაკუტრებისა და ეხლაც მინდა, რომ არაფერმა არ დააბრკოლოს ჩემი წადილები... მე ქაჯი ვარ, მე ვლუპავ ყოველს მას, რასაც ვუყვარვარ.

— თქვენ საუცხოვო რამა ხართ, გულ-წრფელი, გულუბრყვილი. თქვენ ღმერთს გაუჩენიხართ ადამიანთა საბედნიეროდ.

— კიდევ გეტყვით, მე მზითვად მომაქვს ხოლმე წაწყმედა კაცისა და დაღუპვა.

— მე დიდად ბედნიერი ვიქნები, რომ თქვენის გულისათვის წავწყმდე და დავიღუპო.

— მომისმინეთ, ოსკარ, მე თქვენ მომწონხართ როგორღაც, — ლამის შეგიყვართ. თქვენ გაცილებით სჯობიხართ იმ წარამარა ხალხს, რომელნიც მე გარს მეხვევიან. მე საცა მივალ უბედურება მიმაქვს. მე ძმაზედ ხელი ავიღე და ვინ იცის სად დაიღუპა; მე ჩემი ქმარი დავლუპე, ყველაფერი გავუფლანგე... გეუბნებით, ვისთანაც მივალ, უბედურება მიმაქვს მეთქი... თქვენ კაი გულის კაცი ხართ, ყმაწვილი კაციც, თქვენ მოგელით, ბედნიერი და ბრწყინვალე მომავალი. მინამ ღბო გაქვთ, მომერიდეთ, მე გული-დამ ამომიღეთ. თუ მე შეგიყვარეთ, იცოდეთ დაგლუპავთ კიდევ. დამივიწყეთ-მეთქი, თორემ ვგრძნობ, რომ შემიყვარდებით.

— თქვენ ამბობთ რომ უბედურება მეწევა, თუ შეგიყვარდებით. პირიქით, იზავ, მაგ იმედით ვცო-

ცხალვარ: ჩემი არსებითი ნატვრა ეგ არის. თქვენ არ იცით რა განუზომელის სიხარულით აღაგვსეთ ჩემი გული, როცა მიაბნებთ, რომ თქვენ ესეთს ბრწყინვალეს, ესეთს მშვენიერს გიცხოვრიათ ქვეყანაზედ და იმისი ტალახი კი არ მოგცხებიან; გარემოხვეული ათასნაირის მაცდურებით, არ დაცემულხართ და დაშთამილხართ ისევ ისე გულ-უბრყვილო, წრფელი, წმინდა, როგორც ყოფილხართ მაშინ, როცა თქვენს მშვიდობიანს და ღარიბს სახლში გიცხოვრიათ! ახ, ნეტავი ჰგონობდეთ, რა ცეცხლი მწვავდა, რა ექვები მიხოკდნენ უწინ გულს და რა ნეტარებით ამევსოებლა გული თქვენის აღსარების შემდეგ.

— ეჰ, უპასუხა იზამ განგებ გაჯავრებულმა, მითამ ჰნანობსო: მე არავინ არა მყვარებია თავის დღეში.

ოსკარს ორივე ხელი იზასი ხელში ეჭირა: გვერდთ უჯდა მდივანზედა; მერე ტანზედ ხელი მოჰხვია და მოჰიდა თავისკენ. თვალები აენთო.

— იზავ, უთხრა მან თრთოლითა: მე ლამის ჰკუდიდამ შევცდე, მე მიყვარხართ თქვენ სრულის ტრფიალებითა და დარწმუნებული ვარ, რომ თუ ნატვრა ჩემი გამიმტყუნდებოდა, თავს მოვიკლავ... იზავ, ნუ მომატყუებთ, მართალი მითხარით. მე ისე ძალიან მიყვარხართ, რომ ყველაფერს ავიტან თქვენგან, ოღონდ კი მართალი მითხარით... თქვენს ჭკრივობაში მართლა არა ყოფილა არც-ერთი კაცი, რომ თავი მოეწონებინა—თქვენის სიყვარულითა?

— გეფიცებით ჩემს მამა-პაპას, არ ყოფილა, უპასუხა იზამ ისეთის სიმართლის კილოთი, რომ ყველა ეჭვი განუქარვა.

— იზავ, მე თქვენ მიყვარხართ და მზადა ვარ ყველაფერში ჩემი თავი განაცვალოთ, დაიძახა ოსკარმა და მაგრად მიიკრა გულზედ ქალი: თუ ჩემი სამსახური მცირედ მაინც ავნებს თქვენს ბედნიერებასა, მაშინვე თავს დავანებებ. მე ძალიან მდიდარი ვარ და შეგვიძლიან ჩვენთავადაც კარგად ცხოვრება. სიმდიდრეში გყვარებით ცხოვრება და არა მოგაკლდებათ რა. ყოველივე შენი სურვილი აღსრულებული იქნება, იზავ, თუ შემოყვარებ.

იზამ თმაზედ ხელი გადუსვა ყმაწვილ კაცსა, ღიმილით შესცქეროდა, ხოლო თვალებში წინანდელი ცეცხლი აღარ უჩანდა.

— ნეტავი მართალი იყოს, რაცა სთქვით, უთხრა გულ-დინჯობით იზამ.

— ნუ თუ ეჭვი გაქვთ მაგაზედ?

— მე იმაზედ კი არ გეუბნებით, რასაც მპირდებით. მაგ დაპირებულთაგან არც იმატებს, არც იკლებს სიყვარული... მე აკი გითხარით, რომ ძლიერს სიყვარულს მაშინ ვიგრძნობ მეთქი გულში, თუ საბუთი მექნება, რომ ის, ვისაც ჩემს სიყვარულს ვუძლენი, მზად იქნება ყოველისფერი ჩემთვის გამოიმეტოს.

— მე ვარ მზად.

— მაშ დროს ვიხელოებ, რომ ეგ საბუთი, მივიღო მე. თქვენგან... მაშინ გეტყვით: თუ გიყვარ-

ვართ ესა და ეს უნდა ამისრულოთ მეტქი. რასაც შემოგიკვეთთ, ისეთი მძიმე რამ უნდა იყოს თქვენთვის, რომ როცა სიყვარული გაგინელდება, შენ გახსოვდეს, რომ ჩვენ შორის იმისთანა საიდუმლოა, რომელიც ვალად გვდებს სამუდამოდ ერთად ცხოვრებასა.

ვერშემონი შეშფოთვით შეჰყურებლა ქალს და უნდოდა გამოეცნო, რის თქმა უნდაო.

— ახლა, იხავ, თქვენს გამგონს შეიძლება ეგონოს, რომ თქვენ გსურთ ავაზაკობა რამ მაქმნევი-ნოთ.

— თუნდ ეგეც იყოს! უკან დაიწევთ თუ?

ეს რომ თქვა, იხა დაიხარა ოსკარისაკენ, რომელიც ამ ჟამად მის წინ დაჩოქილი იყო. თავისის მხურვალეებით აღვსილის თვალთა ჩააცქერდა ოსკარის ცეცხლ-მოკიდებულს თვალსა, და ისე ახლო მიიტანა ტუჩები ოსკარის ლოყასთან, რომ ოსკარს ეგონა მაკოცაო.

მშვენიერი იხა ძალიან ხერხიანი იყო არშიყო-ბაში; როცა უნდოდა ისე კეკლუცობდა, რომ მთელს თავის საოცარს სიტურფეს სრულის ბრწყინვალეებით გამოაჩენდა ხოლმე; კაცს გონებას წაართმევდა მისი მართლა და მშვენიერი რხევა ტანისა და სიკეკლუ-ცე თვითვეულის მოძრაობისა. კარგად იცოდა რა მომხიბლავი სიტურფე ჰქონდა მის ღიმილს, რა უძლეველი ღონე მის თვალსა. თვითვეული ფეხის გადადგმა, ხელის გაქნევა, ტანის რხევა ისე ჰქონდა

წინაღვე განზრახული, რომ გამოიჩინოს ტანადობის სიტუტე და საოცარი მშვენიერება ყოველის ასოსი.

✓ განა შეეძლო ჯერ კიდევ არშიყობაში გამოუცდელს, გარყვნილობისაგან ჯერ კიდევ გაუფუჟებელს ვერშემონს ამისთანა სირინოზისაგან არ დამარცხებულიყო? ოციოდე წუთმა გაიარა იმ ყოფაში, რომ იზა თავს ადგა ვერშემონსა, და ამას კი სისხლი ტვინში აუვარდა. ჭკუა როგორღაც მოუდუნდა, აერია; დაეკარგა ლოლიკა და მის მაგიერ რაღაც გიჟური გამოხატულობა მოელანდა. ბოლოს ამ უცნაურმა ყოფამ გადუარა ოსკარს. დაივიწყა ყოველისფერი ჭკეყანაზედ, გარდა იმ მშვენიერის თვალებისა, რომელნიც დასცქეროდნენ და უბასუხა მტკიცე ხმითა მასზედ, რაც იზამ ისე მოჭრით ჰკითხა:

— არა, უკან არ დავიწვევ, არაფრის წინაშე უკან არ დავიწვევ... შენის გულისთვის, შენთვის, რომელიც მიყვარხარ, რომელმაც ლამის ჭკვიდამ შემშალოს. მითხარ რა გინდა, იზავ, ყველაფერზედ მზადა ვარ; მიბძანე და მე აღვასრულებ... მე მიყვარხარ შენ, გაგიჟებით მიყვარხარ...

რამდენჯერმე განიმეორა: „მიყვარხარ, მიყვარხარო“. იზა სტკებოდა ამ სიტყვების მუსიკითა და, როგორც ფრთხილი ჩიტი, ხან იქით მიიხრიადა კეკლუცად თავს, ხან აქედ, თითქო მშვენიერს სიმღერას ყურს ადევნებსო.

— ოჰ, რა რიგად მიყვარხარ, ამბობდა ხელ-ახლად ვერშემონი, ისევ ისე დაჩოქილი და ეხვეოდა იზასა.

იზა სწრაფად გამოუსხლტა ხელიდამ და განზედ გაუდგა. ვერშემონი კი ისევ დაჩოქილი დარჩა. მერე მივიდა იზა ახლო, ერთი ხელი ნიკაპს ჩაავლო და მალლა აახედა, მეორე ხელი შუბლზედ დაადო და არშეყობით უთხრა:

— კმარა ამდონი სიგიჟე... კმარა, თორემ ლამის მეც გავგიჟდე... ადევ!

სთქვა რა ესა, გაიქცა და ოთახის მეორე კუთხეში სელზედ ჩამოჯდა, ვერშემონიც წამოდგა, მივიდა იზასთან და საარშეყო ლექსების თქმას მოჰყვა.

— კმარა, გეყოფათ, უთხრა იზამ მხიარულებით: როგორ არ მოგწყინდათ, ბატონო ვერშემონო; აქ გვერდით ჩამოჯექით და მიაშბეთ რამე იმ საქმეზედ, რომელიც ამდენს ღროს გართმევთ, იმ გაუთავებელ გამოძიებაზედ... მე მინდა ყველაფერი შევიტყო... აბა თვითონ იფიქრეთ: ყოველთვის, როცა კი ჩემი მეგობარი ქალი მოვა ხოლმე, რომელმაც, როგორც ბევრმა სხვამ იცის, რომ თქვენ ჩემი ხშირი სტუმარი ხართ...

— ეე!... შეუნიშნავთ კიდევ...

— მა რა გგონიათ; ზედაც უმატებენ ზოგიერთს რასმეს ჩვენს თაობაზედ. ხომ იცით, კორებსა და კიცხვას მე ყურს არ ვათხოვებ ხოლმე. ჰო, იმას ვამბობდი: ჩემი მეგობარი ქალები ყოველთვის მეუბნებიან: „თქვენ უნდა იცოდეთ, იპოვეს თუ არა ნამდვილი დამნაშავე? რაზედ არის ეხლა გამოძიება დამდგარიო?“ და როცა ვეტყვი, რომ მეც იმდენი

ვიცი, რამოდენიც თქვენ, აიმრიზებიან ხოლმე, რადგანაც ჰგონიათ, ვითომ მე ვიცი და იმათ კი ვუმაღავ.

— ძალიან გაგეხარდებათ, რომ იმათი ცნობის მოყვარეობა დააკმაყოფილოთ?

— ძალიან... მე თავსაც მოვიწონებ მაგით, ჩემო ლამაზო გამომძიებელო.

— მაშ, ჩემო ლამაზო იზავ, ხვალ, როცა ჩემს სამსახურს მოვრჩები, საქმეს თან წამოვიღებ აქ და...

— და აქ ჩემთან ისაქმებთ...

— აქ ვისაქმებ... მითომ რატომ არაო... ეს კი მართალია, შემოვალ თუ არა თქვენთან, მაშინვე ჰკუთ მეფეანტება, მაგრამ თქვენ დამეხმარებით.

— მაშ! რა ბედნიერი ვიქნები, თუ ტყუილად შეწამებულს გამოვიხსნით.

— უნდა ვეცადოთ; ეგ ჩემი მოვალეობაა.

იზამ გააცილა კარებამდინ ვერშემონი, გამოთხოვების დროს. მიუშვირა რა თავისი ლოყა საკოცნელად, უთხრა:

— ხვალამდის!

მერე მოვიდა სტოლთან და ჩაფიქრდა.

— აბა, რაგორ უნდა მოვახერხო მე ეგ? ჰკითხა თავის-თავსა.

დიდხანს იჯდა ჩაფიქრებული, ზოგჯერ ტუჩებზედ სიხარულის ღიმილი გაუთამაშებდა ხოლმე, ზოგჯერ წარბი შეეკვროდა. ბოლოს წამოდგა და თმები გაისწორა.

— არა, უსათუოდ მოვა, სთქვა ხელახლად ხმა-
მალლა.

მერე ისევ მიუჯდა სტოლს და მოჰყვა წერასა.
წერილი გრძელი უნდა ყოფილიყო, რადგანაც კარგა
ხანი მოუწდა.

ახალგაზდა გამომძიებელი, შინისაკენ მიმავალი,
დიდხანს ვერ მოვიდა თავის ღონეზედ მას შემდეგ,
რაც გამოიარა იზასთან ყოფნის დროს. ბევრსა ჰცდი-
ლობდა სხვაზედ რაზედმე მიემართა ფიქრი, მაგრამ
ტვინი არ უჯერებდა. მარტო ერთი იზა ედგა გო-
ნების თვალ-წინა. ჰგრძნობდა, რომ მისგან დამონე-
ბული იყო, ტყვედ წაყვანილი, გატაცებული ჰფიქ-
რობდა, რომ ყველასა ვიქ, რასაც კი შემომიკვეთსო.
ეხლა აშკარად ჰხედავდა, რომ იქნება სამსახურიც
დააკარგეინოს, მაგრამ ამაზედ არა სწუხდა: იზას სი-
ყვარული მეტად დიდი ფასია ყოველის დანაკარგი-
სათვის და ის სიყვარული საკმაოა, რომ ცხოვრება
ნეტარებად გაუხადოს.

ოსკარ დე-ვერშემონი არ იყო ხნიერი კაცი;
ორმოცისაც არ შესრულებულიყო და თვალად უფ-
რო ახალ-გაზდა სჩანდა. მაღალი, მშვენიერი ტანადი,
გამოჩენილი იყო ზრდილობიანის ქცევითა და მოხ-
დენილობითა; მიხრა-მოხვრა მშვიდლობიანი ჰქონდა და
ლამაზი. ძალიან კარგად და დიდის მოხდენით იცავ-
და. ერთის სიტყვით თვალად თუ ტანად მეტად ლა-
მაზი რამ იყო.

ოსკარ ვერშემონი იყო უკანასკნელი შთამომავალი ძველის გვარის, რომლის წარმომადგენელიც ყოველთვის სამხედრო სამსახურს, ჰრჩეობდნენ ხოლმე. როცა მამა-მისი მიშელ დე-ვერშემონი მოჰკლეს აფრიკაში და დედა დაუქვრივდა, მას შემდეგ დედამ მთელი თავისი სიცოცხლე შესწირა შვილის აღზდასა და ჰცდილობდა შვილი ისეთს გზაზედ დაეყენებინა, რომ არ მისცემოდა მეომარის განსაცდელით სავსეს ცხოვრებას. დედის მეოხებით ოსკარი გამოვიდა კაცი მშვიდობიანი, მორცხვი და ზნეობით თავ-შენახული. მამა-კაცის ხასიათს, გაწურთვნილს დედაკაცის მზრუნველობით, ხშირად დაეტყობა ხოლმე დედა-კაცური თვისება. ოსკარმა შეასრულა სწავლა ერთს პროვინციის უნივერსიტეტში და სწავლის დროს დედასთან სცხოვრობდა. მინამ იზას შეეყრებოდა, ერთი-ერთმანეთზედ უყვარდა ერთი მოახლე და ორი სხვა კმრიანი ქალი, რომელთაც თვითონვე გააბედვინეს არშიყობა. ამ არშიყობის განმავლობაში ერთი პატარა სასაცილო საქმე დაემართა: ერთმა ქვრივმა მოიტაცა, ხნით ოსკარზედ ბევრით მეტმა, და ამის გამო იმ ქვრივს სამასხარო სახელი დაარქვეს: „ბაღლები მტაცებელიო.“ სწავლის შესრულების შემდეგ რამდენსამე ხანს პროვინციაში მსახურებდა, მერე კი ნაცნობების შემწეობით გადმოიყვანეს პარიჟში.

შთამომავლობით ოსკარი ეკუთვნოდა ძველს თავად-აზნაურობას. წინა-პარმა მისმა ელოამ მიიღო

გრაფობა 857 წელსა კარლოს მელოტისაგან. მას შემდეგ კაცი არ იყო ამის გვარში იმისთანა, რომ საფრანგეთის მხედრობაში თავი რითიმე არ გამოეჩინა. პირველ რევოლუციის დროს გრაფ ელი დევერშემონ პრინც კონდეს მიემხრო, ამის გამო დაჰკერილ იქმნა, განსამართლებულ და სიკვდილით დასჯილ 5 იანვარს 1793 წ., მეორე ძმამ მიშელმა კი მიიღო კონვენტისაგან საპატიო ხმალი ვაჟ-კაცობისათვის, რომელიც გამოეჩინა ომში საფრანგეთის მტრებთან. ამ უკანასკნელისაგან იყო შთამომავალი ჩვენი ოსკარ დევრშემონი, რომელსაც უფლება ჰქონდა გრაფობით ეხსენებინა თავი, მაგრამ არ ჰნდომულობდა, რადგანაც მისი წინა-პარი მიშელი დემოკრატი იყო გულთით და არ ჰხმარობდა მაგ ტიტულს.

ოსკარ დევრშემონს მისცეს გამომძიებელის თანამდებობა პარიჟში დედის სიკვდილის შემდეგ. მილიონერის სახელი ჰქონდა დავარდნილი და უმაღლესის თანამდებობის მიღებაც დაპირებული ჰქონდა.

შინ რომ მოვიდა ოსკარი იზას სახლიდამ, ჰცდილობდა მოესაზრა რამ ღეა მედანის საქმის თაობაზედ, მაგრამ იზას სახე თვალ-წინ ედგა და მისი გონების თვალი გაჩერდა ხელ-ახლად ამ მშვენიერს სულიერზედ, რომლისათვისაც მზად იყო ენაცვალეობინა ყოველის ფერი და თითქმის სიცოცხლეცა.

„ახ ნეტავი მაშინ შემხვედროდა იზა, როცა ბიძამ მოიყვანა პარიჟში უმანკო და წრფელი,—ჰფიქრობდა ოსკარი: სულ ის ფიქრი მიკლავს გულს,

რომ ჩემამდე სხვა ყოფილა, რომლისათვისაც უაღერ-
სნია, უკოცნია იზასა... მაგრამ რა სულელი ვარ!..
განა უმაღლესი ნეტარება არ არის, რომ ეხლაც იყოს
კაცი იმისაგან შეყვარებული?.. აი რასა ვიქ: პატა-
რა სახლს ვიყიდი, ძალიან მდიდრულად მოვრთავ და
მოვაწყობ და, თუ მე მართლა ვეყვარები, დავაბინა-
ვებ იმ სახლში, მაშინვე გამოვაცვლევენებ ეხლან-
დელს ტანისამოსს და ჩავაცმევ ახალს, რომელსაც
მე თვითონ ვაჩუქებ. მე მინდა, რომ ყველაფერი კა-
ბილამ წულებამდე მარტო ჩემგან ჰქონდეს. ნებას მივ-
ცემ, რაც ეხლა აქვს ყველაფერი გაჰყიდოს და ის
ფული, როგორც უნდა ისე მოიხმაროს, ხოლო რა
კი ფებს ჩემს სახლში შემოსდგამს, მას დღეს აქედ ყო-
ველისფერი საკუთრივ ჩემგან ექნება... და თვითონ
იზაც ჩემი იქმნება, მარტო ჩემი...”

აქ გაუბრინა გულში იმ ფიქრმა, რომ ეს ყვე-
ლაფერი ჯერ კიდევ სიზმარია. დაცა დივანზედ, თავ-
ზედ წაივლო ორივე ხელი და ჰკითხა თავის-თავს
ხმა-მალლა:

— ნეტა რა უნდა იმ ქალს ჩემგან? ნეტა სი-
ყვარულის ნიშნად რა საბუთი სურს მომთხოვოს? რა
დანაშაულობაში უნდა გამრიოს?

თუმცა ეხლა დანაშაულობაში გარევის ფიქრი
ისე აღარ აშინებდა, მაგრამ მაინც ტანში ჟრჟოლამ
გაუბრინა.

— საშინელი რამ არის! დაიძახა ოსკარმა: მა-
გრამ მე იმ ქალისათვის რას არ ვიზამ, რას; რა მარ-

თალია ეს ნათქვამი: „ყველაზედ უწინარეს ქალი მონახეთო“.

გადაწვა დივანზედ, წარმოიდგინა თვალ-წინ იზა და ნებივრობას მიეცა, თუმცა იწოდა კი.

V

ქ ა ლ ი მ ა ნ ა ხ ე თ .

ეორეს დღეს ვერშემონი დაპირებისამებრ წავიდა იზასთან და თან წაიღო ლეა მედანის საქმე. იზამ მადლობის ნიშნად ტუჩებში აკოცა. ამ კოცნამ ჭკუა და გონება აურიო საწყალს გამოძიებელს და, ჩამოჯდა თუ არა საწერს სტოლთან, იზა თავს დაადგა და ისე გადმოეყუდა, რომ მისი თმები ვერშემონის შუბლს ეხებოდა. იზას მომხიბლავ თვალთა მოქმედებით გონება ატაცებულმა ოსკარმა მაშინვე უამბო ყოველივე რაც იცოდა ლეა მედანის საქმის თაობაზედ და თავის სიტყვა ამით დაასრულა:

— ნამდვილ დამნაშავედ მე ანდრე გუდარჩი მეგონა, თუმცა კი უნდა ვსთქვა, რომ მის გასამტყუვნებლად გულ-სადები საბუთი არა არის რა, თუ საბუთად არ ჩავთვლით იმ ბანკის ბილეთებს, რომელიც მას ვუპოვეთ და რომელიც შესაძლოა ისე ჩა-

ვარდნოდეს ხელში როგორც თვითონ ამბობს. იქნება მართალიც იყოს. ჩვენ არაფერი უეჭველი საბუთი არა გვაქვს დავამტკიცოთ, რომ ის ბილეთები სწორედ ლეა მედანისა ყოფილიყოს. გუდარი იმ ქალის საყვარელი ყოფილა, გუდარს ის ღამე, როცა ლეა მედანი მოჰკლეს, იმ ქალთან გაუტარებია. აი მარტო ამაზედ არის დამყარებული გამოძიება.

ეს რომ მოისმინა ყურადღებით, იზა სკამზედ ჩამოჯდა ოსკარის პირ-და-პირ და ჩაფიქრდა.

— საწყალი! სთქვა იზამ დაღონებულის ხმით.

— მორისი? ჰკითხა გამომძიებელმა.

— არა, ანდრე, უპასუხა იზამ: საწყალი ანდრე, რომ თავისის სიყვარულის სხვერპლად შექმნილა. ეგ ცხადია. საწყალს სდევნიან და აწამებენ იმისთვის, რომ თავის საყვარელთან ყოფილა, სხვა არაფერი საბუთი გქონიათ მის წინააღმდეგ.

— კარგო იზავ! თქვენის ტრფიალის ბუნების ბრალია, რომ ეგრე გული შეგტკივით მაგ შეყვარებულ კაცისათვის. მაგრამ აქ ექვი კი უადგილოა. სწორედ ის არის დამნაშავე.

— სტყუედებით. ჩემი აზრი საბუთიანია... რა უნდა ჰქონოდა აზრად, რომ საყვარელსა ჰკლავდა? თქვენ ამბობთ: ბანკის ბილეთების გულისათვისაო. ხომ არ იცით, რომ ის ბილეთები სწორედ იმ ქალისაა. განა ჰკუთას ახლო არ არის, რომ იმ კაცს ღია, რომელიც ცნობა არა ჰქონია, სცოდნია, ცოლას არ ჩაიდენდნო ბირჟაზედ დიდის ხერ-

ხით აღებ-მიცემობს, აუღია და თავისი ფულები იმისთვის მიუზღვია საწარმოებლად. აქ დაუჯერებელი რა არის? უკეთესს მისანდობს კაცს ვის იპოვიდა, თუ არ თავის საყვარელსა... სხვა უკეთესად ვინ გამოადგებოდა, თუ არ საყვარელი...

— თქვენ მართალი ხართ... თქვენ შეუდარებელი ამხანაგი ხართ გამომძიებელისათვის. მართალია, საყვარელი ქალი ყოველთვის უკეთესი მრჩეველია საყვარელისთვის.

— რომ სიმართლით ვსაჯოთ, ყოველთვის ჩვენ ჩვენი თავი იმათ ადგილას უნდა დავაყენოთ ხოლმე, რომელთა ზედაც ჩვენა ვსჯით... მე ჩემი თავი ლეა მედანის ალაგას წარმომიდგენია. აბა იფიქრეთ: მე მყავს არშიყი, რომელიც ძალიან მიყვარს... ხოლო მე სხვა კაცისაგანაც დავალებული ვარ, იმ კაცი-საგან, რომელიც მე მაცხოვრებს. რომ ის კაცი ხელიდამ არ წამივიდეს, მე უნდა ჩემი სიყვარული დამეფარა. ამის გამო ვიჭერ ცალკე სახლს სადად, მაგრამ ლამაზად კი მოწყობილს. საცხოვრებლად ხომ არ მინდა, მარტო სიამოვნებისათვის. ნუ თუ თქვენა გგონიათ, რომ, როცა კი იმ სახლში წავიდოდი ჩემს საყვარელთან საქეიფოდ, თან წავატრევდი ბანკის ბილეთებს ოთხმოცის ათასის ფრანკისას. რა ჭკუაში მოსასვლელია.

— მაგაშიაც მართალი ხართ... მე ქედს ვაძლავ თქვენის გონიერების წინაშე, გულმოდგინედ, რომე-
გამომძიებელმა და თითქო წიგნ შესაძლოა ისე ჩა-

ღალღებს შლა. იზამ ძალიან კარგად შეამჩნია, რომ მისმა სიტყვებმა ჯეროვანად გასჭრა.

— ლეა მედანისათვის მოუპარავთ ძვირფასი ბრილიანტები და თქვენ ერთი იმათგანიც ვერ გიპოვნიათ, რომ იმითი გეში რამ მიიტანოთ მაინც. ლეა მედანი მოუწამლავთ; უეჭველია მოსჩხრეკდით სახლს იმ კაცისას, რომელსაც თქვენ ეძახით...

— ანდრე გუდარს.

— დიად, ანდრე გუდარის სახლს. თქვენ იმას ვერ უპოვეთ-რა, არც საწამლავის ნიშანი რამ, არც კაცი, რომელსაც მისთვის ღვინო მიეყიდნოს.

— ეგ მართალია.

— ერთი ამას მაინც იკითხავდით: რის გული-სათვის მოსწამლავდა საყვარელს ქალსა? გაჭირვებულს ცხოვრება ჰქონდა, თუ რა?

— შეძლების შესაძენად მოახდენდა მაგ ავ-კაცობას.

— ტყუილია, თქვენისავე სიტყვით, მეორე დღეს ჯვარი უნდა დაეწერა... ერთი აფთარი რამ უნდა იყოს ადამიანი, რომ წინა ღამით ერთი ქალი მოჰკლას და მეორეს დღეს კი მეორე შეირთოს. თუ გუდარს წინაღვე გამოუტანია თავისი ბილეთები, ეგ იმიტომ, რომ სიმამრის საქმეს სჭირდებოდა და იქ უნდა მიეშველებინა ფული. განა ერთხელ და ორჯერ სასიმამროს უსესხნია თავის სასიძოსაგან ფული... ცხადია, რომ ქურდობის მოსახდენად გუდარი იმ ავკაცობას არ ჩაიდენდა.

• ყოველი თქვენი სიტყვა მაოცებს მე, იზავ! მართა დედაკაცისაგან თუ გაიგონებს აღამიანი მაგისთანა ცხადსა და მართალს მსჯელობას... უკანასკნელ დასკვნას მაინც თქვენგან მოველი... მიბძანეთ.

— მე არა მგონია, რომ ღეა მედანი გასაქურდლად მოეკლათ. ამბობენ ღეა მედანი საპოლიტიკო აგენტად ჰყოლია ერთს უცხო ქვეყნის მთავრობასა. იქნება რაც საჭიროა, იმაზედ მეტი რამ შეტყობილი ჰქონდა ღეა მედანს და საჭიროდ დაინახეს იმისი თავიდამ მოშორება. სინილისზედ პატარა შემომწყრალი მკვლელი, რასაკვირველია, ბრილიანტების ჩაჯიბვასაც არ ითაკილებდა.

— ვსთქვათ ეგრე იყო, მითამ აქედამ რა გამოგყავთ?

— ის გამომყავს, რომ თქვენ ტყუილს კვალში ჩამდგარხართ. გუდარი აქ არაფერს შუაშია. ციხეში ჩასმით თქვენ იმას დიდი ზიანი მიაყენეთ.

— ეგ მაგდენი არაფერია, უპასუხა ვერშემონმა არხეინად.

— ნამდვილი დამნაშავე, ჩემის აზრით, მორისფერანია. უნახავთ, რომ იმ ღამეს თავის ოთახიდან გასულა და შესულა. ღვინის გამყიდავი ამოწმებს, რომ ფერანს უყიდნია იმისაგან შამპანური ღვინო; თვითონ მორისივე ამბობს თავის პირით, რომ ღვინოში საწამლაღი მე ჩავასხიო; დასასრულ ვერა უთქვამს-რა მასზედ, თუ ის ღამე სად და როგორ გაატარა.

— იმავე საათს, როცა გუდარი, მისისავე სიტყვით, ლეა მედანთან ერთად მოდენილან, მორისი უნახავთ სხვა ქალთანა.

— უეჭველია ის ქალიც ამხანაგად ჰყოლია. აბა ვინ გააბედვინებდა მაგისთანა ავ-კაცობას, თუ არ ქალი? უსათუოდ ქალმა გააზრახა და ამის დასამტკიცებელიც ბარათია, რომელიც საქმეში გაქვთ ჩაკერებული; ის ქალი დაჰყოლია ფერანს მხოლოდ იმ პირობით, რომ ლეა მედანი მოეკლა და ლეა მედნის სიკვდილი საჭირო ყოფილა იმ ქალისათვის, რომელისამე მიზეზის გამო. თუ ამაში ბრალი არა ჰქონდა, ლეა მედნის სიკვდილის შემდეგ, მეორეს დღესვე რად გადიკარგა პარიჟიდან.

— თქვენი მსჯელობა სწორედ თავზარსა მცემს, იზავ! თქვენ ახალის უშუქით გამინათეთ ყოველივე გარემოება საქმისა. თქვენ მართალს ამბობთ; ის ბარათი სულ სხვა საბუთია, თუ კაცი კარგად დააკვირდება.

— აბა, ერთი ხელმეორედ გადიკითხეთ.

ოსკარმა მონახა ქალაღლებში სესილისაგან მორისთან მოწერილი ბარათი, ამოიღო და ხმა მალლა გარკვევით კითხვა დაიწყო. მინამ ბარათს კითხულობდა, იზა ფეხზედ იდგა, ხელი ოსკარის მხარზედ ებჯინა და თავი ისე დაეხარა, რომ ლოყით ვერ შემონის თმას ზედ ეხებოდა. რალა თქმა უნდა, რომ გამოძიებელის გონება იზამ გაიტაცა და ამიტომაც ბარათი უგულისყუროდ გადიკითხა.

— მაინც კიდეც წინანდელს აზრზედვე დგეხართ? ჰკითხა იზას ოსკარმა.

— ხაყვარელო ოსკარ, ნუ თუ არ იცით, რომ მაგის დამწერი ვიდრე ერთს სიტყვას დასწერდა ათჯერ მოიფიქრებდა. რომ მაგ ბარათის ნამდვილი აზრი გამოიცნოს კაცმა, პირდაპირ კი არ უნდა წაიკითხოთ, უნდა სთარგმნოს, ერთის სიტყვით, იმოდენა დრო მოანდომოს, რამოდენაც საჭიროა ახლად მოგონილის ასოებით დაწერილის წასაკითხავად... მე მხოლოდ ორიოდ სიტყვას განიშნებთ, რომელნიც ჩემთვის ეხლაც მეტად ცხადნი არიან.

იზამ ხელი გაიწოდა ბარათისაკენ ისე, რომ კინალამ ოსკარის ტუჩებს არ შეახო და უჩვენა ბარათში შემდეგი სტრიქონი: „აი უკანასკნელი წყალობა, რომელსაც მე შენა გთხოვ, მორის. — და შემდეგ: — მორის, შემომფიცე, რომ ყოველთვის და ყოველს შემთხვევაში ამაზედ იდგები, რომ მე არა ვყოფილვარ შენთან ოცს ივლისს ღამეს; რომ იმ დღეს მე შენ არ გინახვივარ...“ და სხვანი.

— მე მგონია ეს ცხადი საბუთია, სთქვა იზამ.

ოსკარმა ჰოს ნიშნად თავი დაუქნია.

— ყური მიგდეთ, დაიწყო ისევ იზამ: მე მომანდეთ, მე, ეგ ბარათი; მე ნამდვილს აზრს მაგ ბარათისას შეგიტყობთ და ჰნახავთ მას მერმედ, რომ გამოსაძიებელიც აღარა დაგრჩებათ-რა... მე დარწმუნებული ვარ, რომ ამ ბარათშია ამ საქმის გამოცანა.

ვერ შემონმა კოკმანი იწყო იმიტომ კი არა, რომ ვერ ენდობოდა იზას, არამედ იმიტომ, რომ არ უნდოდა ამისთანა უსიამოვნო საქმით შეეწუხებინა საყვარელი ქალი. იზა ამის კოკმანმა შეაწუხა და არ იყო რომ ცოტა გულნაკლულად არა ჰკითხა:

—ნუ თუ ჰშიშობთ, რომ თქვენის ნდობის ღირსი არ ვიყო?

—რას ბრძანებთ! მე მარტო ის მაწუხებს, რომ თქვენ თქვენს გონებას ამისთანა უსიამოვნო საქმეზედ მოაცდენთ.

— პირიქით, მე დიდის სიამოვნებით მოვეკიდები მაგ საქმეს. თუ მე რამდენიმე საათის ჯაფით გიპოვით დანაშაულობის საბუთს, რომელსაც თქვენ ამოდენა ხანია ეძებთ და ვერ გიპოვიათ, განა თავმოსაწონებელი არ იქნება ჩემთვის? თუნდ ეგ არ იყოს, მე მგონია საკმაო საბუთები წარმოგიდგინეთ, რომ ნამდვილი დამნაშავე ის არის, ვისიც განთავისუფლება თქვენ გინდათ და ის უბედური ლეტარდ ევარია, თუ ვილაცა, სხვის მაგიერად იტანჯება.

იზა განგებ გადაასხვაფერებდა ხოლმე გუდარის სახელს, ხან ივიწყებდა, მითამ და იმისი ცნობა არა აქვს. სხვა გამომძიებელი ვერ შემონივით შეყვარებული რომ არ ყოფილიყო, მაშინვე მიხვდებოდა, რომ აქ იზა რაღასაც ეშმაკობს, მაგრამ ვერ შემონი კი სრულებით გაბრუებული იყო იზას სიყვარულითა და ვერაფერს მიუხვდა. ამ სახით ორისავე შეწამებულის ბედი ეხლა იზას ხელში იყო. შეყვარებული

გამომძიებელი სრულად დატყვევებული იყო იზასა-
გან. რასაც იზა იტყოდა, ამას შეურყეველი ჭეშმა-
რიტება ეგონა. ვერ მიუხვდა, რომ აქ იზა გუდარის
სარჩლს ეწევა. ოსკარს ის უხაროდა, რომ საყვარე-
ლი ქალი ჰკისრულობს გამომძიებლის მოვალეობას,
ამხანაგად უხდება. ამან წააქეზა, აიღო და ბარათი
გადასცა იზას.

ოსკარმა ვერა შეამცნია-რა. სიხარულმა გაუ-
ნათა თვალები იზას. რა კმაყოფილების ღიმილმა
გაურბინა ტუჩებზედ, როცა იზამ ბარათი ჩამოართვა
და დაუყოვნებლივ ჯიბეში უკრა თავი!

— ეს ბარათი ქალის დაწერილია, სთქვა იზამ:
და ქალის ეშმაკობას ქალი უფრო მალე მიხვდება,
ვიდრე მამა-კაცი. ზოგიერთი სიტყვები სწორედ საქა-
ლო გამოცანა არის. საყვარელს კაცთან მიწერილს
ბარათში ბევრი გაუგებარი სიტყვებია სხვისათვის, მა-
გრამ თვითონ საყვარელ კაცისათვის კი ცხადია ხოლ-
მე. აი სწორედ მაგისთანა სიტყვებს მე უნდა გამო-
ვუნახო აზრი. იმედი მაქვს ნამდვილს კვალში ჩავდგე-
ბი და თქვენც ჩაგაყენებთ... დიად, ჩემო კარგო გა-
მომძიებელო, მე დაგიმტკიცებთ თქვენ, სადამდის
მიადწევს ხოლმე დედა-კაცის ხერხიანობა. მე დიდის
გულმოდგინებით დავაკვირდები ამ ბარათს, რომელ-
საც თქვენ, როგორც გეტყობათ, დიდს მნიშვნელო-
ბას არ აძლევთ.

უკანასკნელი სიტყვები უფრო რიხიანად სთქვა
და თვალი დააშტერა ოსკარსა.

— ოო, ეხლა მაგ ბარათს სულ სხვა თვალთ ვუყურებ, სთქვა გამომძიებელმა: წინად არცკი მინდოდა საქმიანს ქაღალდებში გამერია, მეგონა გარეშე საიდუმლოა და ვაი თუ გამომჟღავნებით ვისიმე ოჯახის მშვიდობიანობა დაირღვეს-მეთქი. მე გადაწყვეტილი მქონდა—ხვალ მორის ფერანი განმეთავისუფლებინა და ეგ ბარათი დამებრუნებინა.

— ხვალ უნდა გაგენთავისუფლებინათ? დახე, რა რიგად იმუშავა თქვენმა ბედმა, რომ ეგ საქმე აქ მოიტანეთ... ეს ბარათი თვითონ ნამდვილი ბარათია, თუ ნამდვილიდან გადმოწერილი?

— ნამდვილია. ასლი არ გადმომიღებინებია.

— მართლა! დაიძახა იზამ და ცოტად ამოიოხრა. დაეჯინა სტოლს და პირ-და-პირ თვალებში ყურება დაუწყო ახალ-გაზდა გამომძიებელს და გამომძიებელი კიდევ ტრფიალებით შეჰლიმოდა.

— აბა ერთი გაბედეთ და სთქვით კიდევ, რომ აქ ჩემთან საქმის გაკეთება არ შეიძლება, განაგრძო იზამ: აბა ერთი კიდევ გაბედეთ და სთქვით, რომ მე ამ საქმეში ცუდი სეკრეტარი ვარ და მაშინ მე ვიცი.

— ძალიან მარჯვე და მშვენიერი სეკრეტარი ხართ, იმისთანა სეკრეტარი, რომელიც მთელს გამოძიებას თვითონ ჰკისრულობს და რომელთანაც დროც სიტკბოებით მიდის და საქმეც კეთდება. ახლა ერთი ეს ვიკითხოთ: ჩემი მშვენიერი სეკრეტარი კი კმაყოფილია ამ სადამოსი?

— მითომ რატომ არა? მე ჭეშმარიტი გამოგვიცანი, მე იქნება გადავარჩინო მართალი კაცი სასჯელს... მე ძალიან მოხარული ვარ, იმიტომ რომ მე მგონია კეთილი საქმე ვქენ.

— რაღა თქმა უნდა, რომ უკეთესი სიტუბოებაა მართალის კაცის დახსნა.

— ეგ ეგრეა, მაგრამ მე ერთი რამ მინდა შევიტყო...

ეს რომ უთხრა, იზა დააცქერდა ვერშემონსა და მერე ჰკითხა:

— ეგ იქნება თქვენ ჩემის პატივისცემით მოგდით, რომ ნათქვამს მიწონებთ?

— თქვენც არ მამიკვდეთ...

— მაშ თქვენც ჩემსავით დარწმუნებული ხართ, რომ მართალია ის ვილაცა... რამ დამავიწყა!...

— ანდრე გუდარი.

— დიად, მაშ ჩემი ნათქვამი ჭკუაში დაგიჯდათ?

— სწორედ. ეს კი უნდა მოგახსენოთ, კარგო იზავ, რომ მაგისტრის დიდი ჯაფა არ იყო საჭირო. მე თვითონ არ გითხარით, საქმე ისე ძნელია, რომ სწორე აზრი ვერ შემიდგენია მეთქი. ამიტომაც ვავიანებდი გამოძიების წარდგენას სასამართლოში. მე მართო ერთი საბუთი მეჭირა ხელში: ეგ ბანკის ბილეთები იყო, რომელიც გუდარის ხელში აღმოჩნდა. ბირჟის მაკლერმა გვიმოწმა, რომ ეგ ბილეთები ღია მედანიასთვის მე თვითონ ვიყიდეო. მაგრამ მესმოდა კი რომ მაგისტრანა საბუთი მეტად მხატვრულად არის

და ამიტომაც ექვში ვიყავი. ნუ დაივიწყებთ, რომ ეს საქმე პირველია, რომელიც მე შემხვდა გამოსაძიებლად პარიჟში და მძიმე საქმეც არის. ძალიან ცუდი რამ იქნება, ამ გამოძიებაში თავი შევირცხვინო, მით უფრო, რომ ყველგან გულ დაჯერებით ვიძახოდი, დამნაშავე ხელში მყავს მეთქი. განა მადლობელი არ უნდა ვიყო თქვენი, რომ შეცდომა ჩემი დამანახვეთ და გამისწორეთ. დედა-კაცურის გულთა მხილაობით პირუთვნელად—თქვენ ხომ არც ერთს შეწამებულს იცნობთ, არც მეორეს—თქვენ მეუბნებით: „აი ნამდვილი დამნაშავე ვინ არის.“ ყოველივე სიტყვა მოწმებისა და პოლიციელებისა, რომელიც მე თქვენ წაგიკითხეთ, თქვენ დიდის ჭკუით გასინჯეთ და ასწონეთ და მაშინვე საქმესაც სწორეს თვალთ დაუწყეთ ყურება. ბარათს, რომელსაც არაფრად ვაგდებდი, თქვენის გამოძიებით დიდი მნიშვნელობა მიეცა ეხლა. მე ეგ ბარათი მორისის გასამართლებელ საბუთად მიმაჩნდა, თქვენ კი პირიქით მაგით ამტყუნებთ მორის ფერანსა, რომელმაც, გაგიტყდებით, ძალიან მომაწონა თავი, მაშინ როდესაც მეორემ შემადქულა თავი თავის უწმაწურის ქცევითა და ლაპარაკითა.

— მაშ ეხლა თქვენ სწორედ დარწმუნებული ხართ?

— დიალ, ჩემო კარგო, და ამასთანაც ჩემის თავისა მრცხვენიან. თქვენ ერთს საათში იპოვეთ ის, რასაც ჩვენ მთელი ექვსი თთვე ვეძებდით და ვერ ვიპოვეთ.

— აი ეხლა კი სრულებით კმაყოფილი ვარ, სთქვა გახარებულმა იზამ.

მას მერმედ ჩაჩუმდა და რამდენსამე წუთს ორივენი დაჩუმებულნი იყვნენ. ოსკარი გულ-აღელვებით თვალს აღევნებდა იზას.

— რამ დაგაფიქრათ, იზავ? ჰკითხა ოსკარმა.

— მე ერთი თქვენი ნათქვამი მომაგონდა და იმაზე ჩაფიქრდი.

— რომელი?

— თქვენა სთქვით, რომ „სრულის მიუდგომელობით სჯითო, რადგანაც არც ერთს იცნობთ და არც მეორესაო“.

— დიალ, ვსთქვი, მაგრამ ამითი მინდოდა მე-თქვა, რომ თქვენ თვითონ პირ-და-პირ არ გამოგიკითხავთ შეწამებულნი, როგორც მე გამოგკითხე და მაშასადამე იმათი მოხერხებული სიტყვა-პასუხი თქვენზედ ვერ იმოქმედებდა.

— ტყუილად თავს ჰმართლულობთ, მეც სწორედ ეგრე ავუხსენ ჩემს თავს თქვენი ნათქვამი. ეს კი უნდა იცოდეთ, რომ მე ერთი იმისთანა ნიჭი მაქვს, რომლის მოწყალებით ჩემ წინ ვერა სჭრის ვერც მოხერხებული სიტყვა, ვერც სასიამოვნო, თუ უსიამოვნო სახე. მე სახის მეტყველი ვარ: თვალი კი მოვკრა და უმაღვე ყველაფერს გავუგებ ხოლმე კაცსა. დღეის აქამომდე არ მახსოვს, რომ მე ერთხელ მაინც მოვტყუებულვიყავ.

— ძვირფასი ნიჭი გქონიათ.

— და მე მინდა ის ნიჭი გამოვიყენო ამ ჩუქნს
საქმეშია, სთქვა იხამ და გაილიმა: ნებას მომცემთ?

— რა ნებას?

— შეიძლება ვნახოთ ამ საქმეზედ დაჭერილები?

— მესმის. ვერ ვიტყვი, რომ კანონი მაგის ნებას
გვაძლევდეს, მაგრამ შეიძლება კანონს გვერდზედ
ავუაროთ... რაიმე პატივ-სადების მიზეზის სახელითა.

— თუ შეიძლება, მე და თქვენ ერთად უნდა
წავიდეთ.

— თუ ერთად წავალთ, მაშინ კი კანონიც ვერ
დაგვაბრკოლებს.

— მაშ, საყვარელო ოსკარ, ისე მომიხერხეთ,
რომ ორივე შეწამებული ვნახო.

— ძალიან კარგი. ძალიან საინტერესო იქმნება
შევიტყო, თვითვეული მათგანი როგორ კაცად გე-
ჩვენებათ.

— იმის ნებასაც ხომ მომცემთ გამოველაპა-
რაკო?

— ეგ კი ცოტა საძნელოა, მაგრამ რაკი ჩემ-
თან ერთად იქნებით, მაგის ნებასაც მოგცემთ. მარ-
ტო რომ წახვიდეთ, ციხის უფროსები სალაპარაკოდ
არ მიგიშვებდნენ, თუნდა ნახვის ნება გქონოდათ
კიდევ.

— ლაპარაკი საჭიროა. თქვენ ხომ იცით მე
ბუშის ჯიშისა ვარ და ჩვენის ჯიშის ადამიანმა ცო-
ტაოდენად მკითხაობაც იცის. სახეზე, ხმაზე, ხელებ-
ზე შევატყობთ ხოლმე ვინ როგორი კაცია. რომ

უფრო კარგად გამოვიცნათ, გამოლაპარაკება ფრიად საჭიროა.

— რაკი გსურთ, ბატონი ბძანდებით.

— როდის?

— იმედი მაქვს, ეხლავე არ მოინდომებთ წასვლას.

— არა, ხვალ წავიდეთ.

— ძალიან კარგი, ხვალ წავიდეთ, უთხრა ოსკარმა და თვალი თვალში გაუყარა იზასა.

— თქვენ რაღაც გინდათ მითხრათ და ყოყმანობთ, შენიშნა იზამ.

— ნუ თუ ამას თქმა უნდა, რომ მე მარტო ამ საქმემ არ მომიყვანა თქვენს სახლში. ყველაზე უწინარეს, რასაკვირველია, თქვენი ნახვა მინდოდა, თქვენთან ლაპარაკი თქვენზედვე... ნუ თუ ჯერ კიდევ არ მოსულა ის დრო, რომ ჩემის გულის პასუხს ველიროს...

— ეხლა გვიან არის, უთხრა იზამ სიცილით: ეხლა მეტად დაღალული ვარ და ამასთანაც ჩვენის საქმისათვის კიდევ შრომა მომეღის... ხვალამდის.

— რა ბძანეთ?

— დროზედ ჩამოაგდეთ ლაპარაკი და მომაგონდა, რომ ეხლა მეტად დაგვიანებულია...

მივიდა და ზარი დააწკარუნა.

— ეუსტინა გაგაცილებთ, განაგრძო იზამ.

— ჰოი, ბოროტო!

— ნახვამდის! ხვალამდის!

იზამ მიუშვირა თავისი მშვენიერი ტუჩები ;
ოსკარმა აკოცა და მორჩილებით უკან გაჰყვა
ჟუსტინას, რომელიც ამ წუთში ოთახში გამო-
ცხადდა.

იზა მარტოკა რომ დარჩა, კარები კლიტით ჩაი-
კეტა, მიუჯდა სტოლს, ამოიღო სტოლის უჯრიდან
პატარა ყუთი და ხმა მალლა სთქვა:

— დიად უნდა ვისაქმოთ.

ყუთი სავესე იყო შუშებითა, ბალახ-ბულახეუ-
ლებითა და სხვა ამგვარებითა. თვითონ ბუშმა და
ბუშთა შორის გახდილმა იზამ იცოდა წამლებისა და
საწამლავების შედგენა და კეთება. სხვა-და-სხვა შუში-
დამ თვითონ-ორიოლა წვეთი დაასხა ლანბაქზედ და ერთ-
მანეთში აურიო. მერე აიღო სესილის ბარათი, გულ-
მოდგინებით გადიკითხა, ამოაწება ფრთა წამალში და
ზოგიერთს სტრიქონებს წაუსო. ეს რომ გაათავა,
აანთო პატარა კანდელი და იმის ალზედ გააშრო
ბარათი. როცა აშრობდა, ოთახში სასიამოვნო სუნი
დადგა. ეს საქმე რომ სრულებით გაათავა, იზამ და-
ხედა ბარათს და ძალიან მოიწონა თავისი ნაკეთები.
არავის არ მოუყვდილა ფიქრად, რომ ეს ბარათი
განგებ წაუხდენია ვისმე. ყველას ის ეგონებოდა,
რომ ბარათზედ დაღვრილა სურნელი წყალი რამ და
იმას ამოუჭამია ზოგიერთი სტრიქონები და სიტყვე-
ბიო. ხოლო ხელ-უხლებლად დარჩა იმისთანა სი-
ტყვები, რომელთაც ნამდვილი აზრი ვეღარ გაიგე-
ბოდა, რაკი წინა და უკან ზოგიერთი სტრიქონები

და სიტყვები ამოკმული იყო წამლითა. ამოკმულზედ შეიძლებოდა რაც უნდა ის დაეწერა კაცს, თუ კი ხელს მიამგზავსებდა.

ეს ფიქრი მოუვიდა იზას, როცა სიამოვნებით დაჰყურებდა თავის ნამუშევარს.

— თუ საჭირო იქნება ჩაწერა წაშლილის სიტყვების სამაგიეროდ, შეიძლება ჩაიწეროს, სთქვა იზამ და ეშმაკურად ჩაიცინა.

აიღო ბარათი და ჩასდვა მარმარილოს სტოლში, საცა პირის საბანი და პირის საკეთი იარაღი იყო. ამ სტოლზედ ბევრი შუშები ეწყო სხვა-და-სხვა გვარ სურნელიანის წყლითა. ერთის შუშის ქვეშ ამოსდო ის ბარათი, მითომ იმისათვის, რომ მერე ოსკარ ვერშემონი დააჯეროს, შუშა გადმოვარდა, გატყდა და სურნელი წყალი დაესხა ბარათსაო. როცა ეს გაათავა, იზა ტანისამოსის გახდას მოჰყვა, მოახლე აღარ შეაწუხა. ჩამოიშალა თმები, რომელნიც გადმოეფინნენ ტიტველა მხრებზედ. იზამ ჩაიხედა სარკეში და თავის თავს თვალი ვეღარ მოაშორა. უნდა ესთქვათ, რომ თვითონ იზა ტრფიალი იყო თავის მშვენიერებისა.

— დროა, სთქვა მან ღიმილით: ხვალ მთლად ჰკუთხედ შევშლი და რაც მინდა, იმას ვაქნევინებ.

მეორე დილას იზა მოირთო და დანიშნულს საათზედ მოუთმენელად ელოდებოდა ვერშემონსა. როცა ოსკარის ეტლი მოგრიალდა კარების წინ, ჟუსტინა გაეგება და უთხრა, ნუღარ შესწუხდებით,

ეტლიდამ ნუ გამოხვალთ, ქალბატონი ეხლავ თვითონვე ჩამოხდნდებაო. მართლაც, იზამ დიდხანს არ ალოდინა. ჩამოვიდა, ჩაუჯდა ეტლში და წავიდნენ.

იზა ძალიან მხიარულად იყო, მთელი გზა სულ იცინოდა, ძალიან უხაროდა, რომ ჯერ არ მინახამს ციხე და ეხლა ვნახავო.

— მართლა, ბევრი ისაქმეთ წუხელის, ჩემო პაწია სეკრეტარო? ჰკითხა ხუმრობით ვერშემონმა.

— რაზედ უნდა მესაქმა? ჰკითხა იზამ თავის რიგზედ, მითამ და არაფერიო.

— როგორ თუ რაზედ? ბარათის წაკითხვას არ აპირობდით!?

— მართლა! მაგრამ სულ გადამავიწყდა, თიქრად აღარ მომსვლია. რა წამსაც თქვენ წახვედით, ძალიან მოშლილი ვიყავ დაღალულობით და მაშინვე დაეწეპი.

— იმედი მაქვს ბარათი არ დაგიკარგავთ.

— ჩვენ არაფერი არ დაგვეკარგება... დღეს საღამოზედ მოგართმევ იმ ბარათსა... მე ჩვეულებად მაქვს ბარათებს ხოლმე სატელეფონო სტოლზედ ვინახავ, რა თქმა უნდა, რომ ის ბარათიც იქ იქნება... ღმერთო! რა უცნაური ხასიათი მაქვს. გუშინ ის ბარათი ძალიან მენატრებოდა, ეხლა კი სულ გონებიდამ ამომეცალა, არც კი მაგონდება.

— მოიმედე ვარ, რომ არის თქვენთვის ზოგიერთი იმისთანა საგანი, რომელიც არ გავიწყდებათ ხოლმე თავის დღეში.

— მაგალითებრ, რომელი?

— თქვენი დაპირება.

— ჩემი დაპირებაო? სთქვა იზამ, მისწვდა და ნაზად ჩამოართვა ხელი: ჩემს აღთქმას ჩემს ღლეში არ დავივიწყებ ხოლმე.

— როდის ასრულდება?

— რა წამსაც მივიღებ საბუთს, რომელსაც მე მოვითხოვ.

— როდისღა?

— ეგ თქვენზედ არის დამოკიდებული.

— მართლა! სთქვა ვერშემონმა იმისთანა ხმითა და თვალებიც ისე აუბრიალდა, რომ იზა პატარა აქედ მოეცალა. იზამ შეატყო, რომ ოსკარი გათამამდა, შეეჩვია და ეშინოდა არა გამიბედოს-რაო.

მივიდნენ კონსიერჟერს. იზამ მკლავი მკლავში გაუყარა ოსკარს და ისე შევიდა ციხეში. ციხეში რომ შევიდნენ, იზამ შეწუხებულის სახე მიიღო. ოსკარი ჰგრძნობდა, რომ მკლავი უკანკალებს იზას და ჰცდილობდა კარგს გუნებაზედ მოეყვანა. როცა გუდარის სენაკის კარი გაუღეს და გამოძიებელმა სთქვა:

— გუდარ, თქვენ...

ერთი კივილი მოისმა. იზამ შეხედა გუდარს თუ არა, გულს შემოეყარა. მოცვიდნენ ციხეში მოსამსახურენი და ყველანი გარს შემოეხვივნენ გონება მიხდილს ქალს. ბოლოს ხელით ჩაიყვანეს კანტორაში და იქ მოასულიერეს.

— მალე წამიყვანეთ შინ, უთხრა იზამ ოსკარსა: მერე როცა მოიცლით, მოდით ჩემთან, მე ერთი იმისთანა სათქმელი მაქვს, რომელსაც აქ ვერ ვიტყვი.

ოსკარი დაემორჩილა. უბრძანა თავის მოსამსახურეს, ეტლი მოართვით და ქალი თავის სახლში წაიყვანეთ; მერე ეტლი ისევ აქ მომართვითო. როცა ეტლი თვალიდამ მოშორდა, ოსკარმა აღარ მოიცადა და პირდაპირ თავის სახლში წავიდა.

გუდარი რაღას ჰფიქრობდა? რაკი კარი გააღეს და იზა გამომძიებელთან დაინახა, მკლავი მკლავ გაყრილი, გაუკვირდა. უფრო გაუკვირდა და შეაშინა კიდევ იზას კივილმა. რამდენსამე ხანს ისე გაშრა, რომ თითქო გაქვავდაო. როცა კარები ისევ მოუხურეს და დაუკეტეს, მიიხედ-მოიხედა და იატაკზედ ბარათი დაინახა, სწრაფად დასწვდა, გაიცინა და სთქვა:

— ეს ძალიან კარგია!... აქედამ ყველაფერს შევიტყობ...

გახსნა ბარათი, მიიხედ-მოიხედა ხომ არავინ მათვალიერებსო და დაიწყო კითხვა.

VI

შპა დამახსენი და მე შეგეფვარებ.

ზასთან რომ მოვიდა ოსკარი, ჟუსტინას მწუხარე სახეზედ შეატყო, რომ აქ რაღაც ცუდი ამბავია.

— რა ამბავია? ჰკითხა ჟუსტინას.

— ქალბატონი ძალიან ცუდ გუნებაზედ მობძანდა. ძლივ-ძლივს გადმოგსვით ეტლიდამ. მე და ჩემმა ქმარმა ხელით მოვიტანეთ საწოლამდე. მაშინვე გულის შემოეყარა და ექიმი დავიბარეთ.

— ექიმმა რა სთქვა?

— ჯერ შეშინდა ავადმყოფი ჰრომ ნახა, მერე გამოჰკითხა ქალბატონს და მარტო მაშინ მიჰხვდა, რითაც არის ავად. უთუოდ შეჰშინებია რისამე. თქვენ გეცოდინებათ იქ რა მოხდა?

— მეც ის ვიცი, რაც თქვენ.

— ექიმმა წამალი დაუწერა და ძალიან არგო. ეხლა სძინავს.

— მაშ უკედ შექმნილა.

— დიალ, ეხლა ლამაზადა სძინავს. მე მიბძანა თქვენი, რომ რა წამსაც მობძანდება, მაშინვე გამაღვიძეო. მაგრამ ძალიან დასუსტებულია, სჯობს რომ ცოტა მოსვენებით იყოს.

— რასაკვირველია. მაგრამ რა მიზეზი შეემთხვა მაგისტანა? ნუ თუ ციხის ნახეზედ მოუვიდა? ან იქნება დამნაშავეს დანახვა იყო მიზეზი? მაშინ შემოეყარა გულს, როცა იმას თვალი მოჰკრა...

— როცა ქალბატონი შინ მობრძანდა იმ ყოფით, ჩვენ გვეგონა, რომ თქვენ შეგემთხვათ რამე და იმაზედ შეწუხებულა. ყველამ იცის, რომ ქალბატონს თქვენ ძალიან მოსწონხართ.

ოსკარი ცოტად წამოწითლდა, ჟუსტინამკი განგებ დაუწყო ლაპარაკი, რომ ქალბატონს მოსწონხარო და მერე დაუმატა:

— იმედი მაქვს მომიტევებთ, რომ თქვენი ამბავი გამოგვითხე თქვენს მსახურს და მიპასუხა, არა ვიცი-რაო. ქალბატონი რომ მარტო მობრძანდა, საკვირველი არ არის, რომ მე და ჩემს ქმარს თქვენი ფიქრი მოგვეცა, ხომ არა შეემთხვა-რაო.

— მაშ თქვენ სწორედ დარწმუნებული ხართ, რომ ძარღვების სისუსტე მოუვიდა...

— დიად, ბატონო. მე მგონია, იმისაგან არის ეგრე, რომ ამ უკანასკნელს დროს ძალიან მოკრძალებით სცხოვრებს, თითქო მონასტერშიაო. აი სულ ამ მოკლე ხანში შეიცვალა. ამას წინად მხიარულად იყო ხოლმე, თვითონ დადიოდა სტუმრად და თავისთანაც იწვევდა. ეხლა კი სულ სხვაა. მარტო თქვენზედ ჰფიქრობს; როცა თქვენ მოგელით, არ იცის რა ქმნას ხოლმე, მინამ თქვენ მოხვალთ. რადგანაც მეტად გულ-დახურულია და არ უნდა, რაც

გულში აქვს სხვას შეატყობინოს, ამიტომაც ძარღვების სისუსტე მოსდის ხოლმე. იქნება არ ვარგოდეს, რომ ამისთანაებს ვყბედობ, მაგრამ, მე ძალიან მაფიქრებს ქალბატონის ავადმყოფობა. ამისათვის თუნდა დამძრახონ კიდეც, ოღონდ ქალბატონი კი კარგად მყვანდეს.

ყურებამდი წამოწითლებულმა ოსკარმა ორმოცდა-ათ ფრანკიანი ბილეთი ჩაუდო ხელში ჟუსტინას და უთხრა:

— ფიქრი ნუ გაქვსთ, ჟუსტინავ! თქვენ ძალიან კარგადა ჰქმენით, რომ ყველაფერი მითხარი.

ჟუსტინამ თავი ისე აჩვენა, თითქო არ მინდაო ფულის გამორთმევა.

— ოჰ, ბატონო! თქვენ კეთილის გულისა ბძნებულებართ, მაგრამ ეს კი საჭირო არ არის...

— ინებეთ, ჟუსტინავ, ინებეთ. იზა ქვეშაგებად არის?

— არა. როცა წამალი დალია და არგო, ქვეშაგებიდამ აბძანდა, ექიმის რჩევით იბანა ცივ წყალში, მერე ტანთ ჩაიცვა, მიწვა პატარა ტახტზედ და ჩაეძინა.

— მაშ ეხლა კარგად არის?

— ღიაღ, მიბძანდით, იქნება ეხლა ღვიძავს კიდეც.

— ერთად წავიდეთ.

შევიდნენ ორნივ იზას საწოლში ფეხ-აკრეფით; ეშინოდათ არ გამოეღვიძებინათ იზა, რომე-

ლიც ჯერ კიდევ ძილში იყო, თუ განგებ იმძინარებდა თავსა.

— თქვენ წადით, უთხრა ოსკარმა ჟუსტინას: მე აქ მარტო დავრჩები, მინამ გამოიღვიძებს.

ჟუსტინა გავიდა. მარტო რომ დარჩა ოსკარი, ჩამოჯდა იზას პირ-და-პირ და ისე დააშტერდა, თითქო თვალებით შეჰქა უნდა იმ მშვენიერის მძინარის ქალისაო.

ოთახში არც ბნელოდა, არც სინათლე იყო და ამ შუქიან სიბნელეში იზა საუცხოვო რამ იყო. თერთრი აბრეშუმის კაბა ეცვა ოქრომკედით მორთული და ისე მშვენივრად გადაწოლილიყო, რომ სიტურფე მისის თვალ-ტანადობისა კალმით ნახატი გეგონებოდათ. გულთან კაბის ღილები გახსნილი ჰქონდა და გული ცოტად გადაღელილი. ოსკარს ამის დანახვაზედ გონება დაებნა და რაღაც გაგიჟებით დასცქეროდა ლამაზს ქალსა. სწორედ დნებოდა. უნდოდა მივარდნოდა, გულში ჩაეკრა და კოცნით დახვეწით გაეღვიძებინა, მაგრამ ადგილიდამ ვერ დაიძრა: სიყვარულმა და გულთა-თქმამ იქავ ადგილზედ დალურსმა. ბოლოს იზამ თვალი აახილა. მიმოიხედა გოაცებით გარშემო, თითქო ვერ მიმხვდარა სადა ვარო და ოსკარი რომ დაინახა, თვალეზზედ ხელები აიფარა და ტირილი დაიწყო.

— ღმერთო ჩემო! ღმერთო ჩემო! იძახოდა იზა.

გოაცებული და შეშინებული ოსკარი მივარდა მაშინვე.

— იზა, ჩემო პაწაწავ, რა დაგეშართათ? რა გატირებთ? მითხარით, ნუ მკლამთ. ეს ორი უკანასკნელი საათია მე მკვდარი ვარ, არ ვცოცხლობ კი, ვიტანჯები. მე ხომ არა გაწყენინეთ-რა? მითხარით, ნულარ მაწვალებთ.

იზა ტახტიდამ ჩამოვიდა, ხელი მოჰკიდა ოსკარს და გვერდთ მოისო. თვალები ცრელითა ჰქონდა საფსე.

— არა, ჩემო მეგობარო, არა, თქვენ არა ხართ მიზეზი, უბასუხა იზამ: პირიქით, თქვენგან, როგორც ჩემის კეთილის მყოფელისაგან, მოველოდები შეველას და ხსნასა!.. ოჰ, რომ იცოდეთ, რა უბედური ვარ!

— ნუ სტირით, იზავ, ჩემო ლამაზო, ჩემო ძვირფასო მეგობარო.

ამ სიტყვებზედ მოეხვია. იზამ თავი იმის მკერდზედ მოიხარა და გულ ამოჯდომით სტიროდა. ოსკარს სისხლი თავში აუვარდა და სრულებით დაიბნა.

— კმარა, იზავ, უთხრა მან ათრთოლებულის ხმითა; ერთი თქვენის მწუხარების მიზეზი მითხარით... იზავ, გესმის, მე მსურს ყველაფერი შევიტყო... მითხარ შენ გეთაყვანე, შენ!...

— ვერ გეტყვით, ვერა. ვიცი გიყვარვართ და მე მეშინიან თქვენი სიყვარული არ დამეკარგოს.

— ხომ იცი, რომ მე შენს სიყვარულს გულიდამ ველარ ამოვიღებ, მითხარი...

— რომ იცოდე, რა ცეცხლი მიკიდია გულში. ის პერჩინა მომკვდარვითა. სინიდისი, სინიდისი მამხილებს მე და მეუბნება: ეგ სულ შენი ბრალიაო...

— ნუ სტირი, იზავ, ჩემო კარგო, ჩემო საყვარელო!

ეუბნებოდა და ჰკოცნიდა თვალებში, თითქო თავისის კოცნით უნდა ცრემლები მოსწმინდოსო.

— მომხედე მე მაგ მშვენიერის თვალებითა, განაგრძო ოსკარმა: გული დაიმშვიდე და მითხარი, რა გაწუხებს. შენ თვითონ არ იცი, რას ჰლაპარაკობ; მეც ვერა გავიგე რა... გონება მოიკრიფე... მითხარ, ისეთი რა მოხდა?

— თქვენ არ მომიძულებთ, რომ მე უღირსი რამ მომეხდინოს... თქვენს სიყვარულს არ მომაკლებთ, რაც უნდა დამმართოდეს?

— ღმერთო ჩემო! გულის მიხეთქ.... ნულარ მავწვალე, მითხარი ჩქარა.

— მაშე ყური მიგდეთ.

ხელიდამ გამოუსხლტა, დაეცა ოსკარის წინ მუხლებზედ და მოჰყვა ხელების მტვრევას.

— ახა ღმერთო ჩემო! აღარ იტყვი, რა ამბავია? დაიძახა ბოლოს ოსკარმა სრულად შემკრთალმა და შეშინებულმა.

— ოსკარ, დაიწყო იზამ ვედრების ხმითა, თითქო რაშიმე დამნაშავე არისო: ის დაჭერილი კაცი, რომელიც დღესა ვნახეთ, ჩემი ძმა არის. ანდრე გუდარი კი არა ჰქვიან, გიორგი გრეგოროა. დიად, ჩემი ღვიძლი ძმაა და მე უმადურმა, როცა ბედნიერებაში ჩავვარდი, ღობა აღარ ვავუწივე და დავიწყებას მივეც.

— მაშ ეგ არის! ეხლა მესმის თქვენი მწუხარება, უთხრა ოსკარმა და ფეხზედ წიმოაყენა: ნუ სტორი, საყვარელო მეგობარო. ეხლა ვიცი რა მიზეზითაც შემოგეყარათ გული. ოჰ, თქვენმა გულის-შემოყრამ რა რიგად შემაშინა.

იზამ ისე აჩვენა თავი მითამ არა მესმის-რაო, იდგა ისე, ხელებს იმტვრევდა მწუხარებით და დუდუნებდა მითამ-და თავის თავს ელაპარაკება:

— ჩემი ძმა! ჩემი... ციხეში ზის!

— ნუ გეშინიათ, იზავ! გამომძიებელის განკარგულებით ციხეში ჯდომა უპატიურობა არ არის. თქვენ თითქო წინაღვე იგრძენით, რომ მახლობელ კაცს ესარჩლებით, გუშინ რომ ისე ჭკვიანურად მიმტკიცებდით მის სიმართლესა.

— ოჰ, ეხლა უფრო მეტად მჯერა, რომ გრეგოროს მაგაში ერთი ბეწვი ბრალიც არა აქვს.

— ჩემო საყვარელო იზავ, გამიგონეთ. მე გუშინვე დავრწმუნდი, რომ მართლა უბრალოა და მინდოდა კიდევ გამომეშვა, მაგრამ დღეს სხვა ახალი საბუთი ჩაგვივარდა ხელში... ფიქრი კი ნუ გაქვთ, ერთი ორიოდღე დღე კიდევ მოუგვიანდება ციხეში, სხვა არაფერი... მე ბძანებას მივცემ, რომ დღეის იქით კარგად მოეპყრან.

იზას კანკალი მოუვიდა, ოსკარმა რომ სთქვა ახალი საბუთი ჩაგვივარდა ხელშიო.

— კიდევ ბრალს რასმეს სდებენ? ოსკარ, მითხარით, რა ახალი ცილი შეუწამებიათ?

— ნუ სწუხართ, ჩემო კარგო; მე გეუბნებით, რომ ყველაფერი გარიგდება-მეთქი.

— მაინც მინდა ყველაფერი ვიცოდე.

— თქვენ ხომ იცით, იზავ, რომ ანდრე გუდარი არაფერს პასუხს არ იძლეოდა, როცა პირში წაფუყენებდით ხოლმე მოწმებსა; ცუდის ყოფა-ქცევის კაცი ყოფილა თურმე; გუდარი ამტკიცებს, რომ ბანკის ბილეთები ჩემი არისო, თქვენ კი ამბობთ, ჩემი ძმა ღარიბიაო...

— მე ეგ არ მითქვამს; მე მარტო ის გითხარით, რომ ერთი დამთხვეული რაღაც რამ არის-მეთქი, გზა კვალ არეული. საშინელი მოთამაშეა ქალღმრთისა, მაგრამ თუნდა დავიფიცავ, რომ ავ-კაცობას კი არ იქმოდა თავის დღეში. აბა მითხარით, სხვა რა საბუთი უპოვნეთ?

ოსკარმა ამოიღო უბილამ ბარათი, გიურესაგან ხელმოწერილი და წაიკითხა შემდეგი: „დღეს სასამართლოში ვერ გაიხლებით; ჩვენ ახალს გეშს წავაწყდით; თუ არა ვცდებით, ჩვენ შეურყეველი საბუთი გვექნება გუდარის გასამტყუნებლად. გუდარიც მაგას უარს ვერა ჰყოფს. იმედი მაქვს, ხვალ საბუთი წარმოგიდგინოთ.“

— ჭკუაზედ შეშლილან.

— ხვალ ყველაფერს შევიტყობთ, უთხრა ოსკარმა: კმარა მაგაებზედ ლაპარაკი. თუ, როგორც იმედი მაქვს, შესაძლო იქნება, ხვალვე გამოვუშვებ.

ორივე ჩაჩუმდნენ კარგა ხანს.

— ჩემო კარგო და ძვირფასო იზავ, განაგრძო მერე ოსკარმა სატრფიალო ხმითა: რა საშინელი მწუხარება გამოვიარე მე დღეს; რომ იცოდეთ, რა ტანჯვაში ვიყავ თქვენს კრემლებს რომ ვუყურობდი... რა რიგად მიყვარხართ მე, იზავ! ოჰ, რა გიჟური გულის თქმა მწვავს და მდაგავს. უნდა იცოდეთ, რა ცეცხლი მეკიდება, როცა გულზედ მიგიკრავთ ხოლმე...

ამის თქმაზედ გადაეხვია იზას და ცეცხლ-მოკიდებულ ტუჩებით ზედ დააკვდა იზას ლოყასა. გონება სრულიად გამოეცალა.

— თავის დღეში, იზავ, მე არ მიგრძნია ის, რასაც ეხლა ვგრძნობ შენს ახლოს. როცა გეუბნები „მიყვარხარ“, მე მგონია, რომ ჩემი სიტყვა უღონოა გამოსთქვას ის, რასაც ვგრძნობ. იზავ, შენ მე არას მეუბნები პასუხად. იზავ, მომხედე და მითხარ რამე... იზავ, რატომ არ გებრალები!...

იზა, თითქო ეხლა გამოფხიზლდაო, შეხედა ოსკარს გაოცებულმა, თითქო უკვირს, ეს როგორ მოხდა, რომ მე ოსკარი მეხვევაო. სწრაფლად გამოეცალა ხელიდამ, ორივე ხელი ჩამოართო, ისე მოიხარა თავი, რომ პირის სახეს დაუსწორა, თვალები აუბრიალდა, ტუჩებმა თრთოლა დაუსწყეს და ისეთის სიკეკლუცით უთხრა, რომ კაცი ვერ გამოსთქვამს:

— მართლა გიყვარვართ კი?

— მართლაო!... მიყვარხართ გაგიჟებით, აღტაცებით!...

— თუ მოინდომებ, მეც შეყვარები. მე იმას აღარ გამოვუდგები, რა ბოლო ექმნება ჩემს სიყვარულს. მე თუ შევიყვარებ კაცს, მთელის ძალით შევიყვარებ, მერე იმისთანა სიყვარულით, რომელიც არასდროს და არასფერში აღამიანს თავს არ აზოგვინებს... ხოლო მოიგონე კი რა გითქვამს შენ ჩემთვის...

— რალა მოგონება უნდა... მიბძანე და ასრულებული იქნება.

— ამ რამოდენისამე დღის წინად, შენ მე მითხარი: ოღონდ კი შემეყვარე და რასაც მთხოვ, ყველას აგისრულებო.

— ეხლაც მაგასვე გეტყვი.

განგებ, თუ შემთხვევით იზამ ერთი ხელი განუთავისუფლა ოსკარსა და ოსკარმა ლამაზი იზა გულზედ მიიკრა.

— მეც ჩემის მხრით გითხარი: მე მარტო იმისთანა სიყვარული მჯერა-მეთქი, რომელიც ყოველიფერზედ მზად არის კაცს თავი გააწირვინოს.

— მიბძანე, ჩემო სალოცაუო იზავ... მიბძანე, ყველას აღგისრულებ, იმიტომ, რომ მიყვარხარ.

სთქვა ეს და დაუწყა კოცნა.

— მე გითხარი მაშინ შენ, იმისთანა საქმეს დაგავალე-მეთქი, რომ როცა ჩვენი სიყვარული განელდება, შენ გახსოვდეს, რომ ჩვენ შორის საერთო საიდუმლოა, რომლის მაზეხით განუყრელად უნდა ერთად ვცხოვრობდეთ.

— მითხარ რალა, რა გინდა. ჯერ კი ჩემი კოცნა უკანვე დამიბრუნე.

— აჰა, კარგი, უთხრა იზამ და აკოცა: თუ მოინდომებ შენი ვიქნები... მე შენ მიყვარხარ, ოსკარ. ვერშემოწი სიხარულისაგან სულ გადიოდა. მაგრამ ამ დროს იზა ხელიდან გამოუხსნო, ერთი-ორი ფეხი უკან დაიწია და უთხრა:

— წადი და ეხლავ გამოუშვი გეორგი... ანდრე გულდარი... და მერე ისევ ჩემთან მოდი... მაშინ საუკუნოდ შენი ვიქნები.

— რას ამბობ, რას?

— ეგ ის სხვერპლია, რომელსაც სიყვარულის სახელით მე შენგან ვითხოვ, ძმა დამიხსენი და მე შეგიყვარებ.

ოსკარმა გონება-დაბნეულობით შეხედა იზას, თითქო ვერ მიმხვდარა ეს რა ამბავი დაემართათ. ქალი ითხოვდა სწორედ იმას, რის აღსრულებაც შეუძლებელი იყო.

— გამიგონე, ოსკარ, განაგრძო იზამ: დღეს დილით შენა მკითხე, როდის აღსრულდება შენი პირობაო. მე გიპასუხე, მაშინ მეთქი, როცა, რაც მინდა, აღმისრულდება. შენ მითხარი, ვინიცის როდის იქნება ეგაო. რომ შორს არ გადაგვედვა, მე პასუხად მოგეცე, რომ შენზედ არის დამოკიდებული მეთქი. ოსკარ, თუ მე შენ მართლა გიყვარვარ, დღესვე გამოუშვებ ჩემს ძმას ციხიდან.

— შეუძლებელია.

— მაშ შეიძლება.

— იზავ, თქვენ ჩემგან უნამუსობას ჰთხოულობთ. განა შეგიძლიათ უნამუსო კაცი შეიყვაროთ!..

— მე იმას შევიყვარებ, ვისაც მე ვუყვარვარ. ან მშვიდობით, ან ნახვამდის, ოსკარ... თუ გიორგის გამოუშვებ, დღეს საღამოზედ ისევ ჩემთან მოდი... მაშ ეგრე საღამომდინ...,

იზამ კეკლუცად და სანდომიანად გაუღიმა და უცებ გავარდა ოთახიდან.

— საშინელება! დაიძახა ოსკარმა, წამოხტა სკამიდან, ყელსახვევი მოიგლიჯა, თითქო ყელში რაღამაც წაუჭირაო. ბარბაცით მთვრალივით მივიდა, დაავლო ხელი ქუდს და წავიდა შინ. მამავალი ქუჩა-ქუჩა მიიძახოდა:

— არას ოდეს! არას ოდეს!

ამასობაში იმისი ცეცხლ მოკიდებული ტვინი სხვაფრივ ჰმოქმედებდა: იზას საწოლი, ხვევნა-კოცნა, ყოველივე ეს წარმოუდგა თვალწინ, საუცხოვოს შუქით გაბრწყინვალეებული; მერე მოეჩვენა სენაკი ტუსალისა. ამ სენაკიდან ტუსალი რომ გამოუშვას, სამაგიეროდ მიიღებს ტრფიალებას მშვენიერის ქალისას. ეს ფიქრები მოაწვა გულისზედ, ჰჯიჯგნიდა გულის და გამწარებული თან და თან ფეხს უჩქარებდა ასე რომ გერც კი ამჩნევდა, რომ გამვლელ-გამომვლელი ამის დანახვაზედ შედგებოდნენ ხოლმე და უკვირდით— ამ კაცს რა ემართებაო.

შემოდგომის ბოლო იყო; ციოდა და ოსკარი კი გულ გადაღელილი, უყელსახვევოდ მიეშურებოდა. წამდა-უწყუმ იხდიდა ქუდს და შუბლიდან ოფლს იწმენდა. საკვირველი არ არის, რომ გამვლელ-გამომვლელს ჰკუთახედ შემცდარი ეგონათ.

ბოლოს შედგა და გონება მოიბრუნა. ოჰ, არა. გულმა სრულიად დასძლია და დაიმორჩილა. უფრო გულ-დამშვიდებული კი წავიდა, მაგრამ აი რა ფიქრებმა დაუწყეს თავში ტრიალი: „უბედური! ჰფიქრობდა იგი: ძმა რომ ჰნახა დატუსაღებული ციხეში და საშინელს ბრალში გარეული, ელდა ეცა... თავის თავს აბრალებს ძმის ამ ყოფას, მე ავიღე ჩემს ძმაზედ ხელიო. გულ ჩვილია, როგორც ყოველი ქალი და მარტო გულის ძგერას აჰყოლია. უნდა ძმა ციხილამ დაიხსნას და ამით შეიმსუბუქოს თავისი დანაშაული მის წინაშე. სკოდნია რომ კაი კაცი ყოფილა და არა სჯერა ეხლა იმისი ავ-კაცობა. მაგრამ საძაგელი რამ კია... მართალია, ქალი იმის ხელით არ უნდა იყოს მოკლული, მაგრამ მაინც საძაგელი რამ არის... ახლა მართლა რომ ვსთქვათ, იმისთანას მითამ რას ითხოვს ჩემგან იზა? მარტო ხამართლიანობას, სხვას ხომ არაფერს. მე ხომ არავითარი უეჭველი საბუთი არ მიჭირავს ხელში მის გასამტყუნებლად. ჩემი ვალია ციხილამ განვანთავისუფლო და მარტო პოლიციის ზედამხედველობის ქვეშ დავაყენო. რაკი არაფერი საბუთია, მე ცუდად ვშვრებოდი რომ ციხეში მეჯდა აქამდინაც... ან საილამ მომივიდა ფიქრად, რომ რაც იზამ მოხოვა, უკადრისი საქციელია... სადა მქონდა გონება? ისე როგორ მოვლორდი, რომ იზას ვუთხარი: „შეუძლებელია“ მეთქი. აქ შეუძლებელი რა არის, რომ თვითონ სამართლიანობა ითხოვს უსაბუთოდ კაცი არ იტანჯებოდეს, იზა მარ-

თალია დღესაც, როგორც გუშინ. თავის პატიოსანის გულისთ გამოიღწო მართალი და ეხლა ითხოვს ჩემგან ცუდ-კაცობას კი არა, კარგს საქმეს, სამართლიანობას.“

„იზას სურვილი რომ ავასრულო, განაგრძო ოსკარმა ფიქრი: ის კაცი განვათავისუფლო და ხვალ გამოჩნდეს, რომ კაცის მკვლეელია, მერე... მერე რა? ხვალინდელი დღე ჩვენ არ გვეკუთნის. უსაბუთოდ დატყვევება ციხეში კაცისა ბოროტ-მოქმედება იქნება ჩემის მხრით მით უფრო, რომ გუშინ დავრწმუნდით, დამნაშავე სულ სხვა კაცია... ამას გარდა ანდრე გუდარი სხვა ქვეყნის კაცია, იმისი დატუსაღება ერთს ალიანქოტის ასტებს. ყოველივე ეგ საქიროა ცნობაში მოიყვანოს კაცმა.“

ამ ფიქრებში მყოფი ოსკარი შედგა და გადაეყუდა წყლის პირს გავლილს მუაჯირსა და ხმა მალლა სთქვა:

— საწყალი იზა! რა რიგად უნდა სწყენოდა ჩემი მკვახე სიტყვა! რით უნდა გავისწორო ჩემი დანაშაული? იმით, რომ უნდა სურვილი აღვუსრულო... მაგრამ განა ეგ იკმარებს კი...

თვალი ააყოლა წყალს და სახეზედ სიამოვნება გამოეხატა: წარმოუდგა თვალწინ იზას სიყვარული, და ოსკარის ნეტარებას სამზღვარი არა ჰქონდა.

ბოლოს გაიფიქრა: ერთი კარგად უნდა გადავსინჯო კიდევ საქმე და, რაც საქიროა, იმისთანა განკარგულება მოვახდინო.

ეს რომ გადასწყვიტა, სრულად დადინჯებულმა გასწია სასამართლოსაკენ. ეგრე გვიან მისვლამ გააკვირვა მოსამსახურეები. რაც მოხელენი იყვნენ თი-თქმის სულ წასულიყვნენ შინ. სეკრეტარი ოსკარისა ჯერ არ წასულიყო და ეს ძალიან იამა ვერ-შემონსა.

— ძალიან მიხარია, რომ აქ დამხვდით, უთხრა სეკრეტარს: დაწერეთ...

ამ სიტყვაზედ ცოტა შედგა და იმწამსვე დაუმატა:

— თქვენ წინ, მგონი, გუდარის საქმეა.

— დიალ.

— მე მომეცით... მე ახალი ცნობები მივიღე... ეგ კაცი შეცდომით ჩაგვიგდია ამ ყოფაში... ერთი ჩქარა დაწერეთ ბძანება, რომ გამოუშვან.

— გამოუშვან? ჰკითხა გაოცებულმა სეკრეტარმა.

— დიალ, ააჩქარეთ, თუ ღმერთი გწამთ.

ეს რომ სთქვა, გამომძიებელი წამოწითლდა: სეკრეტარისა შერცხვა და ქალღღებს შლა დაუწყო. სეკრეტარმა ბძანება მოამზადა. გამომძიებელმა ხელი მოაწერა და უთხრა:

— თქვენ თვითონ წაიღეთ, თორემ ხვალამდე არ გამოუშვებენ და თვითონ გუდარიც აქ მომიყვანეთ.

სეკრეტარი თავის ქნევით გამოვიდა ოთახიდან. ამისთანა ამბავი თავის უფროსის წინდაუხედაობად ეჩვენა.

მარტო რომ დარჩა ოსკარი, მოაგროვა ქაღალდები, რაც გუდარის საქმეს ეკუთვნოდა და პორტფელში ჩაიწყო.

— მტყუანია თუ მართალი — ეგ მე არ ვიცი. სთქვა თავის-თავად ოსკარმა: იმწამს კი, როცა მე ხელი მოვაწერე, ჩვენ მისი გასამტყუნებელი საბუთი ზელში არა გვქონია...

ამით დაიმშვიდა გული, გააღო ფანჯარა და ჩაფიქრდა. ფეხის ხმა მოისმა და უკან მოიხედა. სეკრეტარმა გუდარი შემოიყვანა ოთახში. ვერშემონმა მაშინვე მიკეტა ფანჯარა და უთხრა გუდარს:

— რად დაგვიმალეთ, გუდარ, თქვენი ნამდვილი სახელი?

— საფრანგეთში ანდრე გუდარის სახელით ვიმუშავებოდი. ჩემი ნამდვილი სახელი კი გიორგი გრეგორია.

თქვენ იცნობთ გრაფინას სეგლინ — ზინსკისას?

— ჩემი მწყალობელია.

— იმის წყალობითა ხართ დღეს თავისუფალი.

— თავისუფალიო! მადლობელი ვარ, ძლიერ მადლობელი!

— გრაფინამ იმისთანა საბუთები წარმომიდგინა თქვენზედ, რომ მიზეზი აღარა გვაქვს ციხეში გამოყოფით.

— მოგახსენებდით, რომ მართალი ვარ მეთქი. თუმცა მაწუხებდა ციხეში ჯდომა, მაგრამ იმედი მქონდა მალე გამიშვებდით.

— მე გირჩევთ ეხლავ წახვიდეთ და გრაფინას მადლობა გადუხადოთ.

— ყველაზედ უწინ იმას ვიახლები.

გუდარი გამოვიდა, გამომძიებელმა ამოიოხრა და თვალები დაბლა დაიღო. სეკრეტარმა, გაოცებულმა გუდარის გამოშვების გამო, მოაგროვა ქალაქები და დააპირა შინ წასვლა.

— გამომძიება მაგ კაცზედ უმაღლესის მთავრობის ბძანებით მოისპო? ჰკითხა მან გამომძიებელს.

გამომძიებელმა უფრო ძირს ჩაჰკიდა თავი, რომ თავის სახის სიწითლე არ შეემჩნივებინა.

— არა, მე სრულებით დავრწმუნდი, რომ სხვა არის დამნაშავე: გიურე შესცდა, ბოიე კი მართალი გამოდგა.

— დამნაშავე მორის ფერანია?

— სწორედ. მე ხელში მაქვს ბარათი ქალისა, მისის ამხანაგისა და ის ბარათი ამტკიცებს იმის დანაშაულობას. ხვალ იმ ბარათს თქვენ გადმოგცემთ... ეხლა კი შეგიძლიანთ შინ წახვიდეთ. მე კიდევ ცოტა ხანს დავრჩები აქ, მინდა ბარათი დავწერო.

სეკრეტარი წავიდა. ოსკარმა ბარათი დაწერა, დაბეჭდა და ზედ დააწერა: „გრაფინას სეგლინ— ზინსკისას, ფრინდლანდის ქუჩა.“

მოსამსახურეს უბძანა ბარათი წაიღეო და თვითონ შინ წავიდა.

გზა და გზა, რალა თქმა უნდა, გუდარის განთავისუფლების ამბავი მოსვენებას არ აძლევდა.

ჯერ გაიფიქრა, ავჩქარდით, მერე კი თავის თავი დაარწმუნა, რიგიანად და კაცთ მოყვარებით მოვიქეცი და ღეა მედანის მკვლელი ფერანია და სხვა არავინაო. მას მერმედ თვალ-წინ წარმოუდგა გონების მიმტაცებელი სახე იზასი და ღეა მედანის სახე დავიწყებას მიეცა.

სრულად დარწმუნებული იყო, რომ ეხლა იზა ამისია, რადგანაც გუდარი განათავისუფლა. ამ იმედით ერთი პატარა ლამაზი სახლიც იყიდა იზასათვის შალიოს ქუჩაში და აპირებდა იქ დგომას იზასთან ერთად, თუმცა საქვეყნოდ კი სურდა თავის უწინდელს სახლშიაც ბინა არ მოეშალა.

ახლა გუდარის ამბავს მოგყვით. როცა შეიტყო გამომძიებელისაგან ციხიდან გამოშვების ამბავი, მაშინვე მიხვდა, რომ ეს იზას საქმეა. არც აქამდინ ჰქონდა ეჭვი, რომ დღეს იქნება, თუ ხვალე ციხიდან გამოუშვებდნენ და სასამართლომდინ მისი საქმე არ მიახწევდა. ეს იყო მიზეზი, რომ ყურსაც არ იბერტყამდა და პასუხს არ აძლევდა ხოლმე გამომძიებელს. თვითონაც მტკიცედ იყო დაჯერებული, რომ გასამტყუნებელ საბუთებს ვერ უპოვიდნენ. თუ იმ ბანკის ბილეთებს იტყვიანო, ჰფიქრობდა გულში: მე მოწმებს ვიშოვნო, რომ მე და ღეა მედანი ერთად აღებ-ვმიცემოდით ბანკის ბილეთების შესახებაო, მარტო ეტლის პატრონია-და, რომელიცა ჰმოწმობს, რომ მოკვლის ღამეს მე და ღეა მედანი მიუყვანივართ. მეც უარს არ ვამბობ, მეც ვამტკიცებ

რომ იმ ღამეს ლეა მედანთან ვიყავ, აქ იმისთანა რა საბუთიაო. ჰგრძნობდა კი, რომ ყოველივე ეს ვერაფერი პასუხია და გულში მაინც შიშობდა. გამომძიებელს ლაპარაკში შეატყო, რომ გულში დარწმუნებულია ამის დანაშაულობაზედ. მაშ რატომ ჩვეულებისამებრ არ მითხრა, რომ ვწუხვარ, უბრალო კაცი ამდენს ხანს დაჭერილი მყვანდიო. სჩანს სხვა მიზეზით გამომიშვა და არა იმიტომ, რომ მართალი ვეგონეო. მე ლაპარაკში შევატყე, რომ მირჩევდა, რაც მალე წახვალ პარიჟიდამ და გადიკარგები, უფრო უმჯობესი იქნებაო. მაგრამ ხვალისათვის რაღა დროს ფიქრი იყო, საქმე ის იყო, რომ გუდარი დღეს თავისუფალია.

— თავისუფალი ვარ! თავისუფალი! იძახოდა გულში გზა და გზა. როცა იზასთან მივიდა და კარის ზარი ჩამოაწკარუნა, ჟიუსტინა მიეგება, იცნო და უთხრა:

— ჩქარა ადით, გრაფინა გელით.

შევიდა იზას ოთახში და ორივე ხელი გაუწოდა იზას. იზამ ძალიან ცივად ჩამოართვა ხელი, მაგრამ გუდარმა იცოდა იზას უხიაკობა და არ იწყინა ამისთანა დახვედრა.

— მე ციხილამ გამომიშვეს და მოველ მადლობა გადაგიხადო.

— ხომ ხედავ ალექსეული აგისრულებ. შენმა გაუფთხილებლობამ კინაღამ ბოლო არ მოგიღო.

— მართალია.

— ტყუილ უბრალოდ დროს ნუ ჰკარგავთ. აქ მალე ერთი კაცი უნდა მოვიდეს და არ მინდა შენ აქა გნახოს. როგორც დაგარიგე წიგნში, სწორედ ისე მოიქეცი, თუ არა? გამოგკითხეს რამე?

— თითქმის არა გამოუკითხავთ-რა. მარტო მკითხა, შენი ნამდვილი სახელი რა არისო? როგორც მოგეწერა, მეც ისე ვუთხარი. სხვა პასუხებიც მზადა მქონდა, მაგრამ ეტყობოდა, რომ მალე უნდოდა თავიდან მოვეშორებინე და ასე გამოვიდა, თითქო ჩემი მადლობელი დარჩა, რომ ისე მალე მოვშორდი.

— შენ უნდა იცოდე, რომ შენმა სიმართლემ კი არ დაგიხსნა ციხიდანა. არც ერთი საბუთი არა გაქვს თავი იმართლო, დღეს, ხვალ და ხვალ ზევით შიში ნურაფრისა გაქვს. გამომძიებელი დღეს აქ მეყოლება დამწყვედეული. ხვალ ზევით კი კვირაა. მასაღამე შენს ხელთ არის თითქმის სამი დღე. რაც შეიძლო აჩქარდი და ამ სამს დღეში გადიკარგე საითმე პარიჟიდან. ფული გაქვს?

— თითქმის არაფერი.

— მე მოგცემ. აი სამი ათასი ფრანკი. გასწი და მომწერე ხოლმე... ნემეცურად.

იზამ ფული ჩააბარა.

— გმადლობ! უთხრა გუდარმა და ფული ჯიბეს იკრა.

— ჰკუიანად იყავ. ამაღამე თავს უშველე. მეორედ, თუ ისევ ხელში ჩაუვარდი, ვეღარ დაგიხსნი.

— მშვიდობით, იზავ. ერთს არ მაკოცნიებ?

— აჰა, ოღონდ კი მალე წიდი... მაშინვე წიგნი მოიწერე... მე გული არ მომისვენებს, მინამ არ შევიტყობ, რომ სამშვიდობოში ხარ.

გამოესალმნენ ერთმანეთს და, როცა გუდარი გადიოდა, იზამ უთხრა:

— შინ ნუ შეხვალ... ყველაზედ უარესი მტრები შინა გყავს.

— მაგას მეც დაგიფიცამ.

გუდარი წამოვიდა იზას სახლიდან ძალიან ავ-გუნებითა. იმას ეგონა, რომ იზა ტრფიალებით მიიღებდა. ამის მაგიერ იზა ძლივს ახერხებდა, რომ თავისი ზიზლი არ გამოეჩინა.

— იზავ, დამაცა, მაგ გვარ დახვედრისათვის, როცა იქნება, პასუხს მამცემ, ბურღლუნებდა გზა-და-გზა გუდარი: მაგას ვალად დაგაწერ. ჯერ რაც შეიძლება ბლომად დაგტყუებ ფულებს, მერე ვიფიქრებ, როგორ გადაგიხადო სამაგიერო. მწარედ ინანებ, რომ უმადურად მომეჩეცი.

გუდარი პარიკმახერთან შევიდა, წვერი მოიპარსა, თმა გაიკრიჭა, მერე წავიდა ტიუსსოს სახლისაკენ.

„რატომ არ უნდა წავიდე იქ, ფიქრობდა გზა-და-გზა: იქ ანგარიშები მაქვს გასასწორებელი.“

ათი წუთი არ გასულა გუდარის წასვლის შემდეგ, რომ მოსამსახურემ ოსკარის ბარათი მოუტანა იზას.

— პასუხს თხოულობენ? ჰკითხა ქრისტიანამ მოსამსახურეს.

— არა, ბატონო, უპასუხა მოსამსახურემ.

მოსამსახურე წავიდა და ჟუსტინამ ბარათი ქალბატონს წაუღო. იზამ სანთელი მოიღვა ახლო, წაიკითხა ბარათი თუ არა, მოჰყვა ერთს საშინელს ხარხარს. მიაწოდა ბარათი და უთხრა:

— ერთი წაიკითხე, ჟუსტინავ, სულ გადარეულა. ხა, ხა, ხა!

მოახლემ წაიკითხა და ისიც მოჰყვა ხარხარს.

— ხა, ხა, ხა! აბა ჰკუა ეგ არის აი! სთქვა ჟუსტინამ: ხა, ხა! ლამის სიცილმა დამაოსოს. ქალბატონო, ამას კი სწორედ ჰყვარებიხართ.

— მართალია, მაგრამ ცოტა ჰარბად მოსვლია.

დაეცა ტახტზედ და დიდხანს სიცილი არ მოუშლია.

— აბა, ჟუსტინავ, უნდა მოვემზადნეთ, ჩემო კარგო! მე პირობა მივეც და უნდა ავასრულო. ხვალ ჩვენ მდიდრები ვიქნებით.

VII

ახალ-მაყალი ოჯახში.

ას მერმედ, როცა კლოდ ტიუსსომ ლუი პალიარი ჰნახა და სხვა ახალის პირობით შეეკრა, სახელდობრ, როცა უნდოდა და რამდენიც უნდოდა ცოტ-ცოტაობით შეეძლო გადაეხადა ვალი

და სარგებელიც ცოტა იყო დანიშნული, მას მერმედ-მეთქი, ტიუსსოს სახლში ისევ მხიარულება დატრიალდა. სესილის თხოვნამ ქმართან განქორწინების შესახებ გასჭრა; მშვიდობიანობა ჩამოუყარდათ სახლში, სიძეს ყველამ ზურგი შეაქცია და თითქმის მისი სახელის ხსენებაც აღარ იყო ხოლმე. როცა სესილზედ ჰლაპარაკობდნენ, მამის გვართ ახსენებდნენ ხოლმე. ტიუსსომ რამდენჯერმე ინახულა გიურე, ეხმარებოდა კიდევ საქმეში და ბევრი ავ-კაცობა შეიტყო თავისის სიძისა. ტიუსსოს უხაროდა, რომ მისი სიძე ისე გაბმული იყო დანაშაულობაში, რომ ხსნა აღარსაიდამა ჰქონდა.

იმ საღამოს, როცა გუდარი გამოუშვეს და როცა ჩვენ გვინდა შევიყვანოთ მკითხველი ტიუსსოს სახლში, ტიუსსო დიდს წვეულობას აპირებდა. ის დღე სესილის სახელ-წოდების დღე იყო. რაც ავიდღეები იყო, როგორც იყო გადურჩნენ ეხლა. უხაროდათ კიდევ, რომ შემთხვევა მიეცათ პატარა ემხიარულნათ და გაერთოთ საწყალი სესილი. მორისის თაობაზედ კაი ამბები მოსდიოდათ. დილით ამელი ყოფილიყო და ეამბნა, რომ სეკრეტარი ენახე გამომძიებელისა, მხიარულად დამიხვდა და მითხრა, ამ ორიოდ დღეში გამართლებულს მორისს განათავისუფლებნო. სესილი დედ-მამის სახლში თავის ჩვეულებრივს ცხოვრებას მიეცა. რაკი ქმარს მოშორდა სამუდამოდ, გადმოიტანა დედ-მამასთან თავის მზითევი, სამკაულები და წინანდელი ოთახი დაისაკუთრა.

ნელის სიხარულით უცემდა გული ამ ახალგაზდა ქალს, რაკი ხედავდა, რომ დედ-მამის სახლში აღარაფრის შიში არა აქვს; რომ საუკუნოდ მოშორდა თავის მტანჯველსა; რომ ყველა თავს დასტრიალებს და ყველა პატივს სცემს. რა სიამოვნებით უყურებდა ეხლა თავის მომავალ დღეებსა. შვილს გავზდიო, მოტყუებულის ქმრისა აღარ მეშინება. სესილი გულმავიწყი არ იყო; რომ მოაგონდა, რა უბედურებაც გადახდა, უკვირდა ცოცხალი როგორ გადავრჩიო. მაშინ მოაგონდა თავ-გამომეტებული ყმაწვილი-კაცი, რომელიც ზიდიდამ გადავარდა წყალში და სესილი წყლიდამ გამოიყვანა. მოაგონდა და იმისი ნახვა მოუხდა. მოუყვანეს შადი. როცა შადიმ ჰნახა, რომ მეორედ მადლობას უხდიან, სიამოვნებით წამოწითლდა, ვეღარ უთხრა უარი ტიუსსოს და ამის ქარხანაში ქარგლად გადმოვიდა. მოკლესანში ეს ვაჟკაცი ყმაწვილი ბიჭი თითქმის შეილად გახდა ტიუსსოს ოჯახში. ისე მიენდვნენ, რომ მთელი ქარხანა ამას ჩააბარეს, ამას მიანდეს ფულის მიღება და დარიგება. ძალიან მოსწონდა შადის ეს თანამდებობა, იმიტომ-რომ მის ცოცხალს და მკვირცხლ ბუნებას ძალიან შეეფერებოდა ეს ხელ-ფეხის დაუწყნარებლობა.

სასადილო ოთახი ბრწყინვალედ იყო გაჩაღებული. თოვლსავით თეთრს სუფრაზედ ელვარებდა სუფრის სამკაული. ყვავილების კონებით მორთული იყო ყოველი კუთხე და მშვენიერი სურნელება მოფენილი იყო მათგან მთელს ოთახში. ყველანი მოი-

სწრაფიდან სესილის მოსალოცავად და ანუგეშებ-
 დნენ, რომ თქვენის ქმრის უბედურება თქვენს სა-
 ხელს ჩირქს არ მოაცხებსო. ყვავილებით აავსეს მთე-
 ლი ოთახი. სესილი ჩავიდა ქარხანაში და მადლობა
 გადაუხადა ქარგლებს და მუშებს, რომელთაც თვითო
 ყვავილების კონა მიართვეს „პატარა ქალბატონს“,
 ტიუსსომ კიდევ ფუნჯი დააღვეინა თავის მუშებსა.
 სესილმაც ყველას სადღეგძელო დალია და ძალიან
 მხიარულად იყო, რომ ყველას ასე ჰყვარებია. სადი-
 ლი მზად იყო და ყველანი დასხდნენ.

მარტო მახლობელნი იყვნენ სადილად მოწვეულ-
 ნი. მათ შორის იყო ლუი პალიარი, რომელიც ყო-
 ველთვის ეუბნებოდა ხოლმე ტიუსსოს: „თუ ფული
 გნებავთ, ნუ დამერიდებით, მე თავისუფალი ფული
 მაქვს.“ მოწვეული იყო აგრეთვე ამელი, მორისის და
 და შადი, რომელმაც უთხრა ტიუსსოს:

— მე ღვინოები ჩამაბარეთ და რაც ბოთლებია
 მე მომიწყეთ ახლო. აი ჰნახავთ, როგორ გამოვიყე-
 ნებ. იმედი მაქვს ნახშირი არ გაწვევინოთ.

სესილი ლუი პალიარის და შადის შუა იჯდა,
 ტიუსსო თავის ქალის პირ-და-პირ ცოლისა და ამე-
 ლის შორის. როცა სამზარეულოდამ კარი გამოა-
 ღეს და საჭმელები შემოიტანეს, საჭმელების სუნმა
 დაავიწყათ სურნელება ყვავილებისა.

— კატერინავ, სთქვა მხიარულებით ტიუსსომ:
 მაგ სილამაზესთან, რომ სიმღერაც გცოდნოდა, ქვეყა-

ნაზედ ვერავინ ვერ შეგედარებოდა.“ აბა ჩემო გვრიტებო, იმედია, კარგად შევექცევით.

ტიუსსომ მსუნაგსავით ტუჩები გაიღოკა ენით.

მინამ წვენსა სჰამდნენ, ხმა არავინ ამოიღო. წენიანის შემდეგ შადი წამოდგა, გამოიჭიმა, როგორც ძელი, აიღო ჭიქა ხელში და სთქვა:

— მოწყალენო ხელმწიფენო, ქალნო და კაცნო! წმინდა სესილის დღეგრძელობისათვის იყოს!

— ღმერთმა აცოცხლოს წმინდა სესილ! განიმეორა ყველამ.

— ღმერთმა ჩვენს პატარა ქალბატონს ძეობა მშვიდობიანად გადაახდევინებინოს, განაგრძო შადიმ.

ჭიქები დაცალეს და ტიუსსომ უთხრა ჩუმად პალიარს:

— უბედურებაა, რომ იმ საძაგლის ჯიშისა იქნება... საწყალი ჩემი ქალი!

სესილმა და ადელმა ერთმანეთს შეხედეს და ჩუმად ჩაიცინეს. ტიუსსოს ფიქრად არ მოსვლია, რომ სესილი დიდ ბედნიერებად სთვლიდა შვილის ყოლას.

შადი თამაღობას ძალიან კარგად ასრულებდა. ხუმრობას და მასხარობას დასასრული არა ჰქონდა. ტიუსსოს ცოლმა სიცილით უთხრა შადის, — ფრთხილად იყავიო; პალიარი დიდის ყურადღებით ექცეოდა კდემ-მოსილს ამელის, რომელიც გვერდთ ეჯდა. ტიუსსომ დაიმკლავა ხელები, როცა მზარეულმა მოუტანა და წინ დაუდგა მთელი ინდოური.

— ახ, ნეტავი! დაიძახა აღტაცებით შადიმ და თვითო ხელში თვითო ბოთლი აიღო:—ახ, ნეტავი ქუჩები ამისთანაებით იყოს მოკირწყლული, მაშინ მე კბილებით ვივლიდი.

ტიუსსო ამ დროს სჭრიდა ინდოურსა და ჩასცა თუ არა ჩანგალი მკერდში, შედგა და სთქვა:

— შეილებო, იცით ამას ინდოურს რად ეძახიან? არა განა? იმიტომ, რომ ქათამია...

— ხა, ხა, ხა! ჩაიხარხარა შადიმ.

— რას იცინი? აქ სასაცილო არა არის-რა. სიტყვა გამაწყვეტინე, მე მინდოდა მეთქვა, ეგ ქათამია ანდოეთისა, იქილამ არის პირველად მოყვანილი; ჯერ ინდოურს ქათამს ეძახდნენ, ეხლა მარტო ინდოურს ეძახიან.

ზარის წკარუნნი მოისმა.

— ასე გვიან ვინ უნდა იყოს, იკითხა ტიუსსომ: ნეტავი კარები დაკეტილი ყოფილიყო. აბა, ჰნახე, შადი!

შადიმ დააპირა გასვლა თუ არა, კარი გაიღო და ოთახში შემოვიდა ვილაც კაცი. თითქო გველმა უკბინაო, სესილმა ისე დაიკივლა:

— აქ ვინ მოგიყვანათ! აქ რა გინდათ?

ტიუსსო, მისი ცოლი და ამელი კარებისკენ ზურგ შექცეულები ისხდნენ, სესილის პირ-და-პირ. შადის და პალიარს, სესილის გვერდთ მსხდომარეებს, პირი კარებისაკენა ჰქონდათ, ამათგან მარტო სესილი იცნობდა ახლად მოსულს ანდრე გუდარსა, რო-

მელიც ქუდ-მოუხდელი, გულ-ხელ-დაკრებილი მიე-
ყრო ზურგით კედელს და იქ გაჩერებულმა მკვახედ
და კანდიერად წამოიძახა:

— ეს კაი ამბავია! მე ციხეში სული ამომდიოდა
და ესენი კი ქეიფობენ!

ეს ხმა რომ გაიგონეს, ადელმა და ტიუსსომ მოი-
ხედეს უკან. ყველანი წამოხტნენ ფეხზედა. ტიუსსომ
გულზედ მოსულმა შეჰყვირა:

— შენ აქა ხარ... გამოქცეულხარ განა, არამზა-
დავ... ეხლავ გაეთრიე, თორემ დაგაჭერინებ... შადი,
წადი პოლიციას შეატყობინე.

— რაებს ჰბოდავ, შე სულელო, შენა!... მე
ჩემს ცოლეურისას ვარ, მე სათქმელი მაქვს და ვი-
ტყვი კიდეც. აბა ვნახავთ ყურს როგორ არ დამიგ-
დებთ... მე ყველაფერი ვიცი, რაც ჩემზედ საქმე ჩა-
გიდენიათ, ყველაზედ მძიმე საბუთები ჩემს წინააღმ-
დეგ თქვენ წარგიდგენიათ. მე აქ არ მოგიჯდებით...
ნუ გეშინიანთ, მაგრამ აქედამ ისე ფეხს არ მოვი-
ცვლი, რომ თქვენ სამაგიერო არ გადაგიხადოთ. მე
აღარაფრის შიში მაქვს; რაც დამემართა, უარესს ვე-
ლარ მიზამთ, მე...

სესილი მიუხვდა, რასაც აპირობდა ის უბედური,
აჩქარებით მივარდა, მკვახედ და მოკლედ უთხრა:

— აღარა გაბედოთ-რა! გადით აქედამ...

ანდრემ ჩაიხარხარა.

— ის გირჩევნიათ, ბატონო გუდარის ცოლო,
ხმა ჩაიწყვიტოთ, უთხრა პასუხად გუდარმა: თქვენ,

რომელიც ცოლად არ მყოლიხართ თავის დღეში... რამდენიც გასურდეთ შვილები იყოლიეთ... თუ შენ ცოლობა არ გაგიწევია, დედა-შენი ხომ...

მანამ სიტყვას დაასრულებდა, სესილმა დაავლო სუფრიდამ უშველებელს დანას ხელი და მივარდა გუდარს. დანა მოუდერა, თითქო დაკვრას უპირობსო, და შეჰყვირა:

— აბა ერთი სიტყვაც და აქვე სულს გაგაფთხოვინებ.

რომ სესილი მუქარას დასრულებდა, ამაში ეჭვი არ იყო. გუდარმა ამაზედ გული დაარწმუნა, რაკი სესილი ისე გააფთრებული დაინახა. სიტყვა შესწყვიტა და უნებლიედ უკან დაწეულმა, ხელები მოიშველია, რომ დანა აიცილნოს.

ადვილად მისახედრებია, რა ალიანქოთი შეუდგათ აქ დამსწრეთა. მარტო ადელი დაცა სკამზედ, თავი ჩაჰკიდა და თრთოლამ აიტანა, როცა გუდარის უკანასკნელი სიტყვები მოესმა. შიშით გული მისდიოდა, აი ან ეხლა დაასრულებს სიტყვებს, ან ეხლაო. ტიუსსო კი ვერაფერს მიმხვდარიყო. რაკი დაინახა თავისი ქალი დანით ხელ-მოღერებული, სხვებთან ერთად მივარდა ქალს და ხელი დაუჭირა. ყოველივე ეს ისე უმაღ მოხდა, რომ უკანასკნელმა სიტყვებმა გუდარისამ მის ყურამდინ არ მიახწია. ეგონა, სესილი გააფთრდა იმიტომ, რომ ქმრის დანახვა ეზიზღაო. შადი და პალიარი ცდილობდნენ დანა წაერთმიათ, მაგრამ სესილი არა ნებ-

დებოდა, იცოდა რომ გუდარი მარტო ამ დანის ში-
შით ველარ ბედავს. ლაპარაკსაო. ამიტომაც უთხრა
შადის:

— დანას ნუ მართმევთ! ეგ უბედური გააგდეთ
აქედამ, თორემ აქავ მოვკლავ. მოვკლავ, თუ ერთი
კიდევ ხმა ამოუღია.

— ეგ ადვილია, უპასუხა შადიმ. მაგის აქედამ
გაგდება ჩემს კისერზედ იყოს.

მინამ პალიარი დასტრიალებდა სესილს, რის-
ხვით გაათვრებულს, შადი გუდარს ეცა.

— თავი დამანებეთ! რაც თქვენი საქმე არ იყოს,
ნუ ერევით, დაუყვირა გუდარმა: მე ჩემს სახლში
ვარ. მე აქ მინდა ყოფნა, და მინამ წავალ, მინდა,
რომ ამ სულელმა იცოდეს...

სესილმა რაც ძალი და ღონე ჰქონდა იხმარა,
გამოუსხლტა ხელიდამ პალიარს, მივარდა გუდარს
და შეჰკივლა:

— უსიკვდილოდ ვერ მომრჩება...

— არ გეყურება, ხმა არ უნდა ამოიღო... ხმა
გაიკმინდე-მეთქი... და აქედამ გაეთრიე, უთხრა შა-
დიმ გუდარს და ასეთი მუშტი უთავაზა შიგ პირის-
სახეში, რომ გუდარი კინალამ გადიქცა. შეეჭიდნენ
ესენი ერთმანეთს და ძიძგილაობა დაიწყეს. პალია-
რი მივარდა, ორივეს ჰკრა ხელი, გარედ გაყარა და
კარები მოიკეტა.

გუდარმა, როგორც იყო თავი დაახწია შადის,
გავარდა ქუჩაში და დაიძახა:

— მობძანდი, მობძანდი, თუ კაცი ხარ...

— შენ თუ არ მითხარ, მე კი გაგექცეოდი განა! უპასუხა შადიმ და გამოუდგა.

აქ ისევ ერთმანეთს ეცნენ. თუმცა ერთნაირის ღონითა სცემდნენ ერთმანეთს, მაგრამ შადის, როგორც უფრო ყმაწვილ-კაცს, თითქო ღონე თან-დან თან ემატებოდაო, გუდარს კი აკლდებოდა. ბოლოს გუდარი ისე დაოსდა, რომ შადის ცემაზედ მარტო ღრიალებდა და ილანძლებოდა.

— ეშმაკმა წაგიღოს, შე არამზადავ! ყვიროდა შადი: მე გიჩვენებ შენს თამაშას. მაგ შენის ღინგისაგან თხლე—შეჭამადს გავიკათებ.

ეს რომ უთხრა, ხელ-ღონიერმა შადიმ, ჰკრა მოგვერდი, არხში გადუძახა გუდარი და მუხლი გულში დააჭირა.

— დამნებდები, თუ არა, ხომ ხედავ ქვეშ ამოგიდე და, რომ მოვინდომო, სულს აქავ დაგალევიანებ, უთხრა შადიმ.

უეცრად შადიმ იგრძნო, რომ გუდარმა წამოიწია და კინაღამ ქვეშ არ ამოიღო თვითონ შადი. თვითონ შადიმაც არ იცოდა, როგორ მოხდა ეს ამბავი. უმაღლ წამოხტა ფეხზედ და მოემზადა ხელ ახლად სცემოდა, მაგრამ წამოდგომისვე უმაღლ გუდარმა მოჰკურცხლა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა. ცხვირ-პირ დამტვრეულმა მელიამ პატარა შორს გაიგულა თავი თუ არა, მობრუნდა, შადის მუშტი მოუღერა და შემოსძახა:

— დამაცა, შე არამზადავ, მე შენ ამას არ შეგარჩენ...

ტანისამოსს რომ ისწორებდა, შადიმ თვალი შეასწორო, რომ მიწაზედ რალაც ბარათი გდია კარგად დაკეცილი. დასწვდა და აიღო.

— ეს რა უნდა იყოს... წიგნია. თუ საჭიროა, ზომ მოვა კიდევ წასაღებად და მაშინ ვნახოთ... ჯერ ჩვენი ანგარიშები არ გაგვისწორებია.

ყველა გაიკვირვებს, რომ ორი კაცი ერთმანეთს სცემდნენ და სხვა ორნი კი არ ჩამოეშველნენ. მაგრამ, როცა პალიარმა ხელის კვრით ორნივე გარედ გამოაგდო და მიუკეტა კარები, სესილი შეეხვეწა:

— გევედრებით, ნუ მიეშველებით, ბატონო პალიარ, აქ დარჩით და მამა ჩემს ნუ გაუშვებთ.

ბევრი ცდა მოუწადა პალიარს, რომ ტიუსსო შინ დაეყენებინა.

— მე მინდა თვითონ დავუხვდე იმ საძაგელს. ოჯახის უფროსი მე ვარ, ამბობდა ტიუსსო: ჩვენ გავაუპატიურა და ჩემი ვალია გადავუხადო სამაგიერო. გამიშვით, პალიარ, გამიშვით.

— ნუ, ბატონო ტიუსსო, ნუ ინებებთ. მაგისათვის თქვენ როგორ შეგაწუხებთ. თუ შადი ჭკუას ვერ ასწავლის, როგორც რიგია, მაშინ მე აქ არა ვარ? მე იმან გამქურდა, დედაჩემი მოატყუა და მე უნდა მოვსთხოვო პასუხი, მე...

— მაშ ერთი მივხედოთ მაინც, რა ყოფაში არიან, სთქვა ტიუსსომ.

მაშინ სესილმა ხელი მოჰკიდა მამას და თითქმის ტირილით უთხრა:

— მამი, მე არ მინდა, რომ შენ წახვიდე... გე-
ხვეწები... განა არა ხედავ, რა რიგად მწყინს მაგის-
თანა ამბები... ნუ წახვალ, შენი ჭირიმე! ნუთუ
გინდა, რომ ავად გამხადო!...

— არა, ჩემო პაწაწავ, რასაკვირველია, არ მინ-
და. ბატონო პალიარ, ერთი გაისარჯეთ და გახედეთ
რა ამბავშია შადი...

ამ დროს კარიც გაიღო და შადი შემოვიდა
მწუხარე სახით, ცხვირ-პირ დასისხლიანებული, ტა-
ნისამოს დაგლეჯილი და გასისხლიანებულის ხელე-
ბითა, თუმცა გაფხაჭნულიც არსად რა ჰქონდა და
კარგადაც იცოდა იმათი ხმარება.

— რა ჰქენ, ჰკითხეს შადის.

— თუ ეხლაც ისე მირბის, როგორც ჩემგან
მოჰკურცხლა, ცხრა მთას იქნება გადაცილე-
ბული. თუ სურდა, რომ რამდენსამე დღეს არავის
ეცნო, ეხლა ხათრიჯამი უნდა იყოს, ისე ლამაზად
შევუშალე ცხვირ-პირი, რომ თქვენი მოწონებული.

— ჩემო საწყალო ბაღღო! უთხრა ტიუსსომ
და მადლობით ჩამოართვა სისხლით მოსვრილი ხე-
ლი.

— ეს არაფერია! სამზარეულოში წავალ, თავ-
პირზედ ცოტა ცივს წყალს შევისხამ, გავგრილდები
და ამით გათავდება ყველა. მე კარი ჩავკეტე, რომ
პურის ქამა აღარ დაგვიშალონ.

— მართალი ხარ, სთქვა ტიუსსომ: რაც იყო, იყო. არა ღირს ამაზედ თავი შევიწუხოთ. დროა პუ-რის ჭამას დავუბრუნდეთ. ხვალ ვნახოთ, რა უნდა ვიმოქმედოთ.

ყველანი ისევ სუფრაზედ დასხდნენ. სესილი გვერდთ მოუჯდა დედას და ეალერსებოდა.

— ჩემო კარგო შვილო! მე მეგონა, რომ აი ეს ეს არის ცოცხლები დავიმარხებით-მეთქი, უთხრა დედამ ჩუმად.

— ნულარ გეშინიან, დედი! ყველაფერი ამით გათავდა.

— ჩემო საყვარელო, რა გინდოდა გექნა?

— მოვკლავდი, ერთი სიტყვა კიდევ რომ ეთქვა. ჩემს დღეში ისე არ გაფხზდარვარ, როგორც იმ წუთს ვიყავი... აი გამიშინჯე ხელები, თითქო ცეცხლი მიკიდიოა.

— ჩემო საწყალო სესილი, სულ ანთებული ხარ და კანკალებ. რა გემართება გეთაყვა?

— არაფერი. მშვიდობით გადვუტრჩით... გამხიარულდი, მამა გვიყურებს.

— მართლა და ტიუსსო შეწუხებულის სახით მოვიდა ამათთან.

— რა ამბავია? ავად ხომ არა ხარ, სესილი?

— ფიქრი ნუ გაქვს, მამი... მე ცოტად აშფოთებული ვარ.

— ჩემო კარგო, ვაჟკაცო შვილო, ასაშფოთებელი მიზეზი კი გაქვს. ჩემს დღეში ისე გაშმაგებუ-

ლი არ მინახებიარ. სწორედ მოგახსენოთ, შენს მეგობრობას უფრო ვირჩევდი, ვიდრე შენს მტერობას. საშინელი რამა ყოფილხარ.

შადი პირდაბანილი და გათქიზებული შამოვიდა. თუმცა თვალი ცემისაგან დალურჯებოდა, მაგრამ მანც კარგს გუნებაზედ იყო და ქეიფიანად, როგორც ყოველთვის.

— ბატონო ტიუსსო, სთქვა მან სიცილით: სულ მარტო თქვენ არ მიირთვათ, თორემ ომ გადახდილს ასეთი მადა მაქვს, რომ კამეჩიც არ მეყოფა.

— მობძანდი, რაც იყო ნულარ მოვიგონებთ, ამბობდა ტიუსსო: ხვალ ვეცდები, რომ ამისთანა ამბები ჩემს სახლში აღარ მოხდეს... აბა, დავსხდეთ რაღა!...

ყველამ თავისი ადგილი დაიჭირა. მაგრამ ისეთი მხიარულება აღარ იყო, როგორც თავდაპირველ. ამელიმ ჰნახა, რომ სესილს ფერი წასვლია, მივიდა და ჰკითხა დაბლა ხმით:

— ავად ხომ არა ხარ?

— ჰო, ცოტა ავ-გუნებად შევიქენ. ნუ რა გრჯის კი-რა. ცოტა ხანს კიდევ, და მერე ერთს რასმეს მიზეზს მოვიდებ და ნებას მოვსთხოვ სუფრიდამ ადგომისას. შენ ამაღამ ჩვენთან დარჩი. მეშინიან, ღამე უფრო ცუდად არ შევიქნე და დედის ჩემის შეწუხება არ მინდა..

ტიუსსოს ცოლი შიშით და შეწუხებით უყურებდა თავის ქალსა.

— რა ამბავია, ამელი? ჰკითხა მან.

— მე სესილს ვუთხარ, რომ უსათუოდ ამ შფოთისაგან დაიღალეოდი და ურიგო არ იქნება ცოტა მოგესვენა-მეთქი.

— ამელი მართალს ამბობს, სთქვა ტიუსსომ.

სესილს ნება მისცეს ადგომისა. სესილი და მისი მეგობარი ამელი ერთად გამოვიდნენ ოთახიდან. დანარჩენთა განაგრძეს სადილი კარგა მხიარულად.

შუალამე იყო, ჯერ სადილი არ გაეთავებინათ, რომ ამელი ჩამოვიდა სესილის ოთახიდან და უთხრა, სესილი ცუდად შეიქმნა და ექიმი საჭიროვო.

— ათი წუთი და ექიმს აქ დავბადავ, სთქვა შადიმ.

— სწორედ ამ ალიანქოთის ბრალია, სთქვა ადელმა: საცოდავი ჩვენი ქალი!... ტიუსსო, იმისი ყოფა მე ძალიან მეფიქრება.

— რას ამბობ, დედა-კაცო! დაიძახა ტიუსსომ და ჰკრა ხელი სტოლს: თუ სესილს დაემართა რამ, მე ტიუსსო არ ვიქნები, თუ იმ არამზადა გუდარს ჩემის ხელით არ მოვკლავ.

ექიმი მოვიდა და დიდხანს არ მოუნდა ავადმყოფის სინჯვას. დედას გამოუცხადა, რომ ალიანქოთს და შფოთს ძალიან შეუწუხებია ქალი და ამის გამო წინა დღით მშობიარობა მოსალოდნელია და ამიტომაც ამაღამ ავადმყოფს ვერ მოვშორდებიო. ტიუსსომ ჰკითხა, ხომ საშიში არა მოელის-რაო. ექიმმა უპასუხა, ჯერ მაგის თქმა არ შემიძლიანო.

თუმცა ეს კი მალონებს, რომ ძლიერი სიცხე აქვს და მეტად აღელვებულია, მაგრამ მე აქ ვეყოლები და თქვენ ნურას ფიქრი ნუ გაქვთო. ტიუსსომ დაუჯერა ექიმს და წავიდა დასაძინებლად, მაინც არაფრის გამოსადეგი იყო; ადელ და ამელი კი სესილთან დარჩნენ, რომ ექიმს დაეხმარონ, თუ საჭირო იქნება.

სესილი მეშვიდე თვეში ძლივს იდგა. ამაზედ შადიმ, თუ სახუმრად არა, დედ-მამის ნუგეშად მაინცა სთქვა, რომ დედა შვიდი თვის ორსული იყოვო, როცა ვოლტერი დაიბადა, მაგითი ვოლტერს დღე არ დაჰკლებიაო. ნეტავი ჩვენმა ყმაწვილმაც იმდენი იცოცხლოს, რამდენიც ვოლტერმა იცოცხლაო. მაგრამ ამ ხუმრობამ ტყუილად ჩაუარა შადის, რომელმაც, რა ჰნახა, რომ ხუმრობა როგორღაც თავს არ მოდის, ხელი ჩაავლო პალიარს და შინ წამოვიდნენ.

საშინელი ღამე იყო ის ღამე მშობლებისათვის. ტიუსსოს მწუხარებით ძილი გაუკრთა. ბოლოს ადგა და წავიდა, რომ შვილის ამბავი იკითხოს. ცოლი და ამელი ტირილით დახვდნენ. სესილი თან და თან უკან-და-უკან მიდიოდა და დედა ხედავდა, რომ მისი ქალი სიკვდილისა და სიცოცხლის შუა... სხვა გზა არ იყო, უკანასკნელი ღონისძიებლა უნდა ეხმარათ და მკვდარი შვილი აყოლეს. დილისათვის ყოველი-ფერი მორჩომილი იყო, სესილს ჩაეძინა და ყველას გული დაუმშვიდდა. როცა გაიღვიძა, კიდევ საჭირო

იყო ექიმის მოყვანა. სესილი თუმცა განთავისუფლდა, მაგრამ მორჩენაზედ ჯერ ძალიან შორს იყო. ექიმმა ბეჯითად გასინჯა და თავი გაიქნიე-გამოიქნივა; ისეც მძიმე სნეულობა ახლა სხვა, უფრო მძიმე სნეულებად გადაექცა. ანთება აუვარდა ტვინში, ბო-
დვა არ მოეშალა. ბოლოს ველარც რა ესმოდა, ვე-
ლარც ვერავისა ჰცნობდა. მთელის საათობით გაჭი-
მული იწვა ლოგინზედ შეშინებულის დედის წინ, ხელს აფათურებდა, თითქო რაღასაც ეძებსო და სულ ამას იძახოდა:

— მოკვდა... აი სულ ცივია... მორის... ერთი გამიგონე, მომხედე... აგერ იქ, იქ! ყვიროდა საწყა-
ლი და ხელს იშვერდა თახჩისაკენ: უშველეთ საწყა-
ლს, თავსა სჭრიან... აგერ მკედარიც დაეცა...

ამ საშინელის მოჩვენებით ზარ-დაცემული და შეშინებული დაეცემოდა ხოლმე ქვეშაგებზედ გო-
ნება მიხდილი.

წვეულების მეორე დილას სესილის განთავი-
სუფლების შემდეგ, როცა კარგა-მყოფობის იმედი მოეცათ, ამელი გამოეთხოვა ტიუსსოს ცოლს და წავიდა ძმის საქმეზედა. ადელმა დიდი მადლობა გადაუხადა და უთხრა, შენი საქმე ისაქმე, ნუ აუ-
ჩქარდები, აქ სამაგისო, ღვთის მადლით, აღარა არის რაო. ამელი სასამართლოსაკენ წავიდა. ეხლაც მარ-
ტო სეკრეტარი დახვდა, მაგრამ უწინდებურად მხი-
არულად კი აღარა. სეკრეტარმა უთხრა:

— ჩემო კარგო, მე რომ იმედი მოგეცით, იმ იმედმა უქმად ჩაგიარათ. თქვენის ძმის წინააღმდეგ სხვა ახალი მძიმე საბუთები აღმოჩნდა... ეხლა რასაც სამართალი იტყვის, ის იქნება.

ადვილად მისახვედრია, რა რიგად მოუყლავდა გულის საწყალს ქალს ეს ამბავი. ამელი დაბარბაცდა, რომ სკამისთვის ხელი არ ჩაეგლო, ძირს დაეცემოდა. თვალთაგან ცრემლები ღაპა-ღუპით წამოსკდა და გულ-ამოჯდომით მოჰყვა:

— მძიმე საბუთებო... სამართალი იტყვისო... ოხ, მაღალო ღმერთო! ღმერთო ჩემო! სჩანს დაწყევლილები ვყოფილვართ.

სეკრეტარმა ანიშნა და მოსამსახურემ გამოიყვანა საწყალი ამელი ოთახიდან. დერეფანში ჩამოჯდა სკამზედ და იმედ დაკარგული მწუხარებას მიეცა. უეცრად ერთი სიტყვა მოესმა და იმან გამოაფხიზლა.

ხალხი ირეოდა სასამართლოს დერეფანში და, რომ ნახეს ახალგაზდა, ლამაზი ქალი, რომელიც იქვე კუთხეში ტიროდა და ვაებდა, ჰკითხეს მოსამსახურეს, ვინ არის და რა დაჰკარგვიაო. მსახურმა ხმა დაბლა უთხრა, მაგრამ ასე კი რომ ამელიმ გაიგო:

— აი, ლეა მედანი რომ მოჰკლა, იმისი დაა.

ამელი მაშინვე წამოვარდა ფეხზედ გიჟივით. მოიწმინდა ცრემლები და მრისხანის ხმით უპასუხა:

— სტყუით, ჩემი ძმა კაცის მკვლელი არ არის. მე ვარ დაი პატიოსანის კაცისა.

სთქვა ეს თუ არა, აბრიალებულის თვალებით, ფერ-მკრთალი, თმა აწეწილი გაიქცა თავის მეგობარ სესილთან. იქ მაინც ნუგეშს მომცემენ და იმედსაო. განა ერთხელ სესილმა არ უთხრა, რომ „მე წავიხდენ ჩემს თავსა და იმას კი დავიხსნიო.“

ეს სიტყვები მოაგონდა იმედ დაკარგულს ამელის, როცა სესილთან მიდიოდა. ცხადი იყო, რომ სესილმა რაღაც იცოდა იმისთანა, რომლის ძალითაც შეიძლებოდა მორისის დახსნა. ეხლა, როცა გაიგებს, რომ სხვა გზა აღარ არის მორისის დახსნისათვის, სესილი მაშინვე წავა გამომძიებელთანა, ყველაფერს ეტყვის და ძმას გამინთავისუფლებსო. ეს უკანასკნელი იმედილა იყო საწყალის ამელისათვის და რამდენადაც უახლოვდებოდა ტიუსსოს სახლს, იმდენად ემატებოდა. რა ექვი უნდა აქ, ერთი სიტყვა სესილისა და ჩემი ძმა დახსნილი იქმნებაო. ტიუსსოს სახლში რომ მივიდა, მაშინ სესილის ყოფა სწორედ ბეწვზედ იყო მიმდგარი. ტიუსსო ტიროდა, ადელი ქვითინებდა და ჰლოცულობდა. მოახლემ კი უთხრა გაოცებულის ამელის „ამბობენ სესილი ვეღარ მორჩებაო.“ ეხლა მარტო თავის ძმისათვის კი არა, თავის მეგობარ ქალისათვისაც საშინელი კენესა ამოუშვა გულიდამ.

— სწორედ დაწყევლილნი ვართ, დაწყევლილნი! ვაიმე ძმაო, მომიკვდი? დაიკივლა და გულ-შემოყრილი იქავ დაეცა. ლუი პალიარი მოსულიყო წინაღვე სესილის ამბის შესატყობლად და, რომ ჰნა-

ხა ამ ყოფაში ამელი, აღარ მოჰშორებია, მინამ გონ-
ში არ ჩაადლო. ეუბნებოდა ტყუილად შიშობენ დედ-
მამანიო, საშიში არაფერია, ჯერ კიდევ იმედია მორ-
ჩენისაო. ამელი ჭკუიდან შეშლილივით ყურს უგ-
დებდა და თვალ გაშტერებით უყურებდა პალიარს.
პალიარს შეეშინდა ჭკვიდამ ხომ არ შესცდა უბე-
დურიო, ისე აფოთინებდა ხელებს და ისე არეული
ჰქონდა თვალები. პალიარი ხელ-ახლად მოუყვა სე-
სილის ამბავს, მაგრამ ამელიმ უეცრად გააწყვეტინა
და უთხრა:

— მარტო მაგას არა ვჩივი და არა ვტირი...
ძმა მელუჰება, ძმა...

ამ ხანად კი პალიარი ვერაფერს მიუხვდა და
სთხოვა ერთი კარგად გამაგებინე, რა ამბავიაო. სა-
წყალმა თვალში ცრემლით უამბო, რა ბრალსაც სდებ-
დენ მის ძმასა. ამ ამბავმა ააჟრჟოლა ყმაწვილი კა-
ცი, მაგრამ მალე დაიმორჩილა თავისი თავი. ქალი
არწმუნებდა, რომ აქ რაღაცა ამბავი იმაღავს თავსა
და ვერ გამიგია, თორემ ჩემი ძმა მართალიაო. პალიარ-
მა დაიჯერა ამელის სიტყვა, რადგანაც გულში ამე-
ლის სიყვარული შეჰპარვოდა. იმედი მისცა, მე ჩემს
თავს დავსდებო, რომ მორისი გავამართლოვო. ამელიმ
უამბო, გამომძიებელთან ვიყავი, იქ იმედი გადამი-
წყვიტეს, აქედ გამოვეშურე, რადგანაც სესილი დამ-
პირდა, მე დავიხსნი შენს ძმასაო, მაგრამ, დახეთ ჩემს
უბედურებას, სესილი ამ დღეში და ამ ყოფაში და-
მხვდაო.

— მაშ როცა სესილმა ეგ გითხრათ, რატომ მაშინვე არ შეეხვეწეთ, წასულიყო და გამომძიებელისათვის ეთქვა ყოველისფერი?

— თვითონ სესილსაც უნდოდა, მაგრამ გამომძიებელი დაპირებული იყო დღეს არა, ხვალ შენს ძმას გამოეუშვებ, რადგანაც თვითონ ნამდვილი დამნაშავე ვიპოვეთო.

— მეტი საბუთი სიმართლისა საქმეს არ წახდენდა.

— მე აკი მოგახსენეთ, რომ მე და სესილს ეგ ღონე უნდა გვეხმარა, როცა სხვა ილაჯი აღარ იქნებოდა.

— რაღა?

— არ ვიცი... ეს კი გავიგე, რომ სესილმა სთქვა, მე დავიღუპები და იმას კი დავიხსნიო... ზოგჯერ კაცს იმისთანა მიზეზი აქვს, რომ, რაც უნდა, იმას ვერა იქმს, ნამეტნავად სესილი ვერ იქმოდა მაგას, რადგანაც ჩემის ძმის და სესილის ამბავი ყველამ იცოდა... ცოლ-ქმრობის პირობა ჰქონდათ მიცემული, როცა იმ საძაგელმა, რომელიც გუშინა ვნახეთ, ამდენი საძაგლობა ჩაიდინა.

— კიდევ სხვას ბევრს ჩაიდენს საკვლაოდაც... ეხლა, ბატონო ამელი, უთხრა პალიარმა, დაუდგა პირდაპირ და ორივე ხელი ჩამოართვა: ნუ სტირით და კარგად შემომხედეთ მე. ჩემს კისერზედ თავია პატიოსანის კაცისა, იმისთანა კაცისა, რომელიც, რასაც იტყვის, იმასვე ჰფიქრობს. მე მომენდეთ, რო-

გორც ერთგულს მეგობარს და გეფიცებით, რაც უნდა დამემართოს, თქვენს ძმას დავიხსნით.

— ოჰ, რა კეთილი კაცი ყოფილხართ, ბატონო ლუი!

ლუი პალიარმა მოიზიდა ამელი და აკოცა. ამელის უფრო ძლიერ ამოუჯდა გული და ტირილს მოჰყვა.

— ხომ არ ჯავრობთ ამ კადნიერებისათვის, ბატონო ამელი?

ამელიმ თავისი მშვენიერი, ცრემლიანი თვალები მიაპყრა პალიარსა და ჭარხალივით აწითლებულმა უთხრა:

— არა, გულმა დღევა დამიწყა... ისე მეუცხოვა ნახვა კაცისა, რომელსაც ასეთი კეთილი გული ჰქონია.

— დიად, მეც მაგასა ვგრძნობ, თქვენ რომ გხედავთ, საწყალო.

პალიარმა თვალი თვალში გაუყარა, ამელიმ კდემობით თავი დაბლა დაიღო და რადგანაც პალიარს ამისი ხელები კიდევ ხელში ეჭირა, უთხრა:

— უკაცრაოდ, ბატონო ლუი! მე უნდა წავიდე, სესილი მინდა ვნახო.

პალიარმა ხელი გაუშვა. ამელი მაშინვე წავიდა სესილის ოთახისაკენ.

VIII

ღამე საეგარუდისა

შენიერი შემოდგომის ღამე იყო. საღამოზედ ღრუბელი ჩამოწვა, მაგრამ რამდენსამე ხანს შემდეგ ისევ გადიყარა და ჰაერი მაშინვე გამოიცვალა. ცივი ნესტი, რომელიც ძვალ-რბილში შეატანდა კაცს, ნოტიო სითბოდ გადიქა, კაცს ეგონებოდა ზაფხულის ბოლონდელი დღე არისო. იზა სრულად შიშველი ჩამდგარიყო ვერცხლის აუზში და ჟუსტინა ასხურებდა ვარდის წყალს მის მართლარე ტანსა. შავის თმებით გარემოსილი პირის სახე იზასი ღიმილით გამოიყურებოდა. იზამ ჰკითხა თავის მოახლეს:

— დღეს ხომ მაინც არ ცივა?

— ღვთის მადლით არა, უპასუხა მოახლემ ღიმილით: უმაგისოდაც შეიძლება გაცივდეს ადამიანი თქვენისთანა ჭირვეულის გუნებისა. რომელს კაბას გვიბძანებთ, მოგიმზადოთ.

— რომელიც ყველაზე უფრო დარბაისლურია. შენ თვითონ იცი, ჟუსტინავ, რომ ეხლა სულ ერთია. ჩქარა კი, ის გველის.

ჟუსტინამ გადააცვა თეთრი უმტვერო, კრუჟევე-ბით მორთული წმინდა ბატისტის პერანგი.

— მოასწრობთ მორთვას, თქვენს მორთულობას ბევრი არა უნდა-რა.

იზა ჩამოჯდა. მოახლემ ჩააცვა, თითქო განგებ გათლილ, ლამაზს ფეხზედ აბრეშუმის ჩულქები. იზა წამოდგა და სარკესთან მივიდა.

— თავს მე თვითონ დავივარცხნი. შენ ის გძელი შავის ხავერდის კაბა მომეცი.

— აი ბერების ანაფორას რომ ჰგავს....

— სწორედ... თვალის დახამხამების უმალ შეიძლება კაცმა ტანიდამ გადიძროს. ჩქარა...

იზამ თავი დაივარცხნა ისე ლამაზად, რომ კარგს პარიკმახერსაც გაუჭირდებოდა. ჟუსტინამ კაბა მოართვა და იზამ სწრაფად გადიცვა; ვერავითარი სიტყვა ვერ გამოხატავდა იზას მშვენიერებას, ისეთი რამ იყო იმ შავ ხავერდის კაბაში. ჟუსტინამ პატარა კრუჟევის მოსახვევიც მოუტანა, იზამ კეკლუცად მოიხედა და ცოტად მოიფარა სახეზედაც. იზა მზად იყო.

თავის საწოლ ოთახში შევიდა, პატარა ყუთის პატარა ოქროს გასაღები, საათის გასაღების ოდენა, ამოიღო და თმებში დაიმალა.

— იქნება რამდენიმე დღე მომიგვიანდეს, სთქვა იზამ: შენ კარგად გამოგავე ბუხარი, რომ არავინ შეამცნიოს ფერფლი ქაღალდებისა, რომელნიც ჩვენ დავეწვით... მშვიდობით ხვალამდე.

იზა კიბეზედ ჩამოვიდა. ეტლი ელოდდა. ეტლში ჩაჯდა. ჟუსტინამ უბძანა ეტლის მატარებელს

თანხმობის მოედანზედ წადიო. ეტლი წავიდა და რამდენსამე ხანს შემდეგ გაჩერდა. მაშინვე მეორე ეტლიდამ გამოვიდა კაცი და იკითხა: ქალი ხომ არა ზის მაგ ეტლშიო. ეტლის მატარებელმა ჰო უთხრა და ის კაცი მივიდა და ეტლის კარი გამოაღო.

— თქვენა ხართ, იზავ? უთხრა ოსკარ ვერშემონმა: ხელი მიბოძეთ წავიდეთ.

იზა მიიყვანა მეორე ეტლთან და, როცა ორივენი ჩასხდნენ, ეტლი მაშინვე დაიძრა.

— იზავ, კმაყოფილი ხარ ჩემი?

— განა არა ხედავთ, რომ პირობა აგისრულებთ...

— რომ იცოდეთ, იზავ, რა თრთოლამ ამიტანა. დანიშნული საათი გადავიდა და მე მეგონა აღარ მოხვიდოდით.

— მე როცა სიტყვას ვაძლევ, ავასრულებ კიდევ ხოლმე.

— პირობას მაძლევ, რომ გეყვარები?

— მე მიყვარხართ და ეგ თქვენც იცით...

— ყოველთვისაც გეყვარები?...

— ყოველთვის...

— რომ იცოდე შენ ჩემთვის რა. ხარ, ჩემო სიცოცხლე, ჩემო ბედო!... შენ რომ ჩემი არ ყოფილიყავ, თავს მოვიკლავდი. იზავ! სიცოცხლე უშენოდ შეუძლებელია.

— ნუ სულელობ... რატომ ჩემთან არ მოხვედით?

— ყური დამიგდე, იზავ, და სასაცილოდ კი ნუ ამიგდებ.

ოსკარმა ტანზედ ხელი მოჰხვია და თავისაკენ მიიზიდა. იზა არ ეწინააღმდეგებოდა. იგი უყურებდა ოსკარს ნელის ღიმილითა და ოსკარი მის თვალში კითხულობდა სიყვარულს.

— იზავ, მე შენ გაგიჟებით მიყვარხარ, განაგრძო ოსკარმა: თავის დღეში იმისთანა რამ არ მინახავს შენს გარემო, რომ ეჭვი ამეღოს რაზედმე... მაგრამ ვეჭვობდი კი; რაც შენ გარემო იყო, ყველაზედ ეჭვი მქონდა.

— როგორ? ისე რომ ჩემი გული შენს აზრებზედაც იჭვნეულებდა... მე ვიცი შენ თავისუფალი ქალი ხარ და შენი ცხოვრება შენს ნებაზედ არის. მე არა მაქვს ნება შენს წარსულს ცხოვრებაში ხელი გავუერიო.

— ჩემი წარსული ცხოვრება უსაყვედუროა და წმინდა. ჯერ პატიოსანი გასათხოვარი ქალი ვიყავ და მერე პატიოსანი დედაკაცი.

— მწამს, იზავ, მე შენი სიტყვა. მაგრამ შენს მკვდარს ქმარზედაც კი ეჭვი გულის მიღრღნის. ყოველი ეს ნივთეულობა, ეს მებელი, ეს მორთულობა, რომელიც გარს გარტყია, ყოველს წუთს მაგონებენ შენს ქმარს, მისი სახსოვარი შენს სახლში ჰსუფევს... ეს ამბავი გულის მიკლავს და ვერ ამიტანია. ვიცი ეს სიგიჟეა, სიყმაწვილეა, სულელობაა, მაგრამ რა ვქნა, თავი ვერ დამიმორჩილებია... მე ვიწვი და ვიტანჯები. შენ ბედნიერებით გარემოცული ხარ, რაც გინდა ყველას აისრულებ ხოლმე და მე კი ვკვდე-

ბი, რომ ყოველივე ეგ სხვისაგანა გაქვს და არა ჩემგან.

— წვერ-ულვაშიანო ბაშვო, უთხრა გულ-მართლად იზამ: განა არ იცით, რომ ჩემი ფიქრი თქვენთან განუშორებელია მას აქედ, რაც გნახეთ თქვენ.

— მართლა? ყური მიგდე, იზავ! მე მკლავს ის ფიქრი, როცა მაგონდება, რომ შენ ერთს ღროს სხვისა ყოფილხარ, რომ სხვა მოგხვევია შენ, რომ სხვას ულაპარაკნია შენთან, ისე როგორც მე, რომ სხვას მოუწყვეტია შენის ტუჩებიდამ კოცნა, როგორც მე...

— დაჩუმდით, უთხრა იზამ და სიცილით ხელი მიაფარა ტუჩებზედ: თქვენ იმოდენასა იქმთ, რომ მათქმევინებთ, რაც სათქმელი არ არის და რაც დათარულად უნდა მქონდეს.

— მითხარ, მითხარ, გეხვეწები, ჩემო ძვირფასო საყვარელო. ოჰ, რომ იცოდე, რა საუცხოვო მუსიკაა შენი ლაპარაკი.

— მაშ კარგი. როცა ქმარს ვირთავდი, არ ვიცნობდი ჩემს საქმროს. ჩემი გათხოვება სწორედ ანგარიშის საქმე იყო. როცა პარიჟში მომიყვანეს, მე ის კაცი კი არ მაჩვენეს, რომელიც უნდა შემეყვარებინა, არამედ ის კაცი, რომელიც უნდა შემერთო. ჯვარი დაგვწერეს, სულ ყოველიფერი მზად იყო, ყველაფერი წინადადე გარიგებულიყო, მე სეგლენს არ ვიცნობდი. განა გგონიათ, რომ ამისთანა ცოლ-ქმრობაში სიყვარული შესაძლოა? მე აკი გითხარით, ოს-

კარ, რომ მე არავინ არა მყვარებია, ვიდრე თქვენ არ გაგიცნით. განა ჩემის სულელობის საბუთები ხელთ არა გაქვთ?

— ჩემო კარგო, ძვირფასო საყვარელო... ჩვენ ხელი-ხელს გაყრით შევეუდგებით ერთად სიყვარულის აღყვავებულს გზასა...

— ქმარი მე მეგობრად, ამხანაგად მყვანდა; იგი ითხოვდა ჩემგან მარტო ტკბილს მუსაიფს და მუსაიფით შექცევასა; უნდოდა სახლში მეგობარი ჰყოლოდა, მანუგეშებელი ავად-მყოფობაში... და მეც მარტო ამ სამსახურს ვუწევდი...

— მართლა თუ?

— ნუ თუ თქვენა გგონიათ, რომ ორჯელ შესაძლო იყოს სიყვარული? განა გული დასაფხრეწი საგანია, რომ ყველას თვითო-თვითო ნაკუწი დაურიგდეს? ახ, რა სასაცილონი ხართ მამა-კაცი, რომ სიყვარული ასე მჩვრად მიგაჩნიათ.

— მე აღტაცებაში მოგყევარ, იზავ!...

ყოველივე ესე გულმართალის ხმით იყო თქმული. კაცს ეგონებოდა, რომ იზა უმანკო, წმინდა რამ არის. ხმის კანკალში ისმოდა კდება, მორცხვობა, ტრფიალება. ოსკარს უხაროდა, ყურს უგდებდა, ყოველივე სიტყვა უკვდავებად მიაჩნდა. როგორც წვეთი წვეთზედ, ისე ესხურებოდა ხოლმე ყოველი სიტყვა მის გულს და ყოველი სიტყვა უძლიერებდა მწვავს ცეცხლსა.

— მაინც და მაინც მე მინდა, იზავ, რომ ყოველისფერი ჩემგანა გქონდეს... ხომ არა ჯავრობ, რომ შენის გულისთვის ყველაფერზედ ხელი ავიდე?

— ვჯავრობო! ჩემი სურვილი ის არის, რაც თქვენი.

— არც ინანებ თავის დღეში... შენი სიცოცხლე იქნება ჩემს ხელში ერთი ხანგრძლივი ბედნიერება... მე შენ მიმყევხარ ახალს ბინაზედ, მაგრამ ის ბინა შენია. ერთხელ როგორღაც წამოქცდა, რომ სიმდიდრის ჩვეულს შემოგეხარჯა კმრისაგან დარჩენილი ფული. მიანებე შენი სახლი შენს მოვალეებს და ახალს სახლს იშოვნე. მე მინდა მიგიღო შენ, როგორც მშობელი მიიღებს ხოლმე შვილსა, ტიტველ-შიშველი. ჩემის კარის ღირეზედ დაიხდი ფეხთსაცმელსა, ტანთ-საცმელს ცეცხლში ჩაჰყრი, ამით დასწვავ შენსა წარსულსა, ასე რომ მისი ფერფლიც აღარ დარჩება ჩემის გულის სატკენად. აგრე განწმენდილი დაიწყებ ახალს ცხოვრებას, ცხოვრებას სიყვარულისას და ბედნიერებისას, რომელსაც მე ფიანდაზად შენს ფეხთა-წინ გარდაგიშლი.

— მე მცხვენიან, რომ ჩემის გულისთვის მაგაებსა სჩადით... აღარ ვიცი, რა პირითლა გიყუროთ, რომ ვხედავ ამისთანა საბუთს თქვენის სიყვარულისას, მაშინ, როდესაც მე მეგონა არ გიყვარვართ-მეთქი.

— ოჰ, იზავ, მე ბედნიერი ვარ, რომ ღმერთმა შემადღებინა შემოგწირო ყველასფერი, რაც კი შენთვის საჭიროა. მე მდიდარი ვარ და ძუნწსავით კი

ვცხოვრებდი უსიხარულოდ, უნუგეშოდ. შენა გნახე და მაშინვე შევიტყე, რა სამოთხეა სიცოცხლე. მე ვიპოვე ჩემში იმისთანა სიმები, რომელთა ყოფნა არც კი მომსვლია ფიქრად. რომ იცოდე, რა ნეტარება ყოფილა სიყვარული. ჩემი სიყვარული ბაშვის სიყვარულსა ჰგავს, ყოველივე ჩემი ფიქრი მას მიერთმის. მე გონებიდამ ვიშლები, ბედნიერი ვარ, რომ შენ ჩემი ხარ, მე მეკუთვნი, გიყვარვარ. ბედნიერება, რომელსაც აქამდის ვნატრობდი, ეხლა მეწვია, ეხლა ვიცანი და ხელთა მაქვს... ოჰ, იზავ, მომაკვდავთა შორის მე უბედნიერესი კაცი ვარ...

ჰკოცნიდა იზას, იზაც ჰკოცნიდა და ოსკარი სულ ამას იძახდა:—მიყვარხარ, მიყვარხარ.

იზას ხელი უთრთოდა, თითქო ტრფიალებით აღტაცებულიაო, და ეუბნებოდა აკანკალებულის ხმით:

— ყოველთვის ეგრე გეყვარები... ფიცს მაძლევ, თუ არა?

— მე მიყვარხარ, მეყვარები... თავსაც დავდებ სასიკვდილოდ შენის გულისთვის... ჩემო იზავ, მიყვარხარ, მიყვარხარ, მე მგონია თავის დღეში მეორედ აღარ ეღირსოს ადამიანს ამისთანა საათი გამოუთქმელის ბედნიერებისა. ახ, ნეტავი ამ ბედნიერებაში ამომივიდეს სული, დავიძინო და ხვალ აღარ გავიღვიძო...

— აბა სიკვდილი რა ფიქრად მოსასვლელია ამისთანა დროს...

ეტლი შედგა.

— ჩვენ მოვედით თქვენს ახალს სახლში, ქალბატონო, უთხრა ოსკარმა: გრაფინია სეგლენ-ზინტსკაია დღეის ამას იქით აღარ არსებობს... ინებეთ და ჩამოხდნით, ბატონო იზავ, ბარონესსავ დე-ვო, გრაფინიავ დე-ვერშემონ.

იზა ისე გაოცდა, რომ ერთის ფეხით უკან დაიწია. რა რიგად აიშვერდნენ ტუჩებს წინაპარნი ოსკარისა, — ეგ გულადნი მეომარნი, როცა ჰნახავდნენ თვის გადაგვარებულს შთამომავალს, მაგ მართლმსაჯულობის წევრს, რომელსაც აგრეთის პატივისცემით შეჰყვანდა თავის სახლში ქუჩაში ნათრევი ქალი. დიად, მათი მტვერი, მათი ძვლები შეიძროდნენ, თუ გაეგოთ, რომ მათი უკანასკნელი უღირსი შთამომავალი ამ რიგად ფეხ-ქვეშ უგებს მშვენიერს იზას მათს განთქმულს სახელს!

იზა მაშინვე მიჰხედა თავი როგორ უნდა დაეჭირა. გამოვიდა ეტლიდამ და თავი ისე აჩვენა, მითამ მეტად აღელვებულია ბედნიერებისა და სიხარული-საგან. რომ გადმოვიდა ეტლიდამ, აქედ-იქით მიიხედა. ღამის სიბნელე აშინებდა და, ვიდრე ეტლი განშორდებოდა, მივიდა ოსკართან და უთხრა დაბალ ხმით:

— სადა ვართ? მე შიშმა წამიღო...

შიში და იზა! იზამ, როგორც ყოველისფერში გამოცდილმა ქალმა, თვალი გადაავლო თუ არა მათ წინ აყუდებულს სახლს, გარშემო ბალით მორთულს, სიხარულით აკანკალდა, ოსკარს კი ეგონა, რომ შიშით მოსდის კანკალიო.

— ნუ გეშინიან, იზავ! აქ შენს სახლში ხარ...

— ჩქარა შევიდეთ, მე მეშინიან... მცივა...

მიეკრა ოსკარს და ოსკარმა ხელი მოჰხვია.

— იზავ, თანახმა ხარ მასზედ, რაცა გთხოვ?

— თანახმა ვარ, უბასუხა იზამ: მე თქვენს ხელში ვარ როგორც ყმა.

მივიდნენ კარებთან, შევიდნენ თუ არა, იზამ თავი ოსკარის მხარზედ მოიხარა და მაშინვე გადაავლო თვალი გარეშემოს. მდიდარი მარმარილოს კიბე, უხარ-მაზარი ვაზები, მშვენიერი ლუსკუმები და ხომლები აოცებდნენ მაყურებელს. ბოლოს გადიწია მძიმე ფარდა კარისა და შევიდნენ ოთახებში.

— ეს სულ ჩემია, ჩემი, ამბობდა იზა გახარებული.

რასაკვირველია, მოსამსახურენი ოთახიდან დაითხოვა ოსკარმა და ჩაკეტა კარები. იზა უძრავად იდგა. ხელებ - გაშლილი, სიწითლე - მორყეული, თითქო მორცხობსო, რომ უცხო კაცთან მართო არისო. ვერშემოწი ტრფიალებით გატაცებული მივიდა იზასთან და უთხრა ხვეწნით:

— ჭირვეულობა მაპატივე... იზავ, რადგანაც ამის შემდეგ შენ ჩემი ცოლი ხარ... ხომ არა ჯავრობ... მე ჩემი თავი შემძულდა, რომ შენ ჩემ გამო აგრე მორცხვობით წამოწითლდი.

იზა ხმას არ იღებდა და, თითქო მართლა სცხვენიანო, თავი მალლა ვერ აეღო. ეს შეამცნივა ოსკარმა და შეწუხებულის ხმით უთხრა:

— იზავ... იზავ... თუ გიყვარდე, გეხვეწები...

— მე თქვენი ვარ... თქვენ ხელთა ვარ... მაგრამ...

ოსკარმა შეიყვანა იზა ერთს მშვენიერად მორთულს ოთახში და უთხრა: ეს ოთახი შენიაო, აქ მოისვენე და მეც მალე მოვალაო.

ოსკარი რომ გამოვიდა, იზა მარტო დარჩა. მიიხედ-მოიხედა და რა ნახა ასეთი მდიდრული მორთულობა, წინაღვე მომზადებული ძვირფასი სამკაული ქალისა, აღტაცებაში მოვიდა.

— მადლობა ღმერთს, სთქვა მან: ყოველივე ეს ჩემია, ჩემი!! მოვალეები აღარ შემაწუხებენ!.. ეხლა უდარდელი, უზრუნველი ცხოვრება მექნება.

სიამოვნებით სავსე გადაწვა მშვენიერს ტახტზედ. უეცრად თვალი მოჰკრა ზარის ზონარსა. ფიქრად მოუვიდა მოდი ზარს დავაწკარუნებო, ეგონა, რომ სახლში მარტო თვითონ და ოსკარი არის. დასწია ზონარს. მაშინვე კარი გაიღო და შემოვიდა მოახლე. იზას ისე გაუკვირდა, რომ დაიკივლა.

— რას მიბძანებთ, ქალბატონო, იკითხა მოახლემ.

მოახლემ ეს უთხრა მოლდავანურად, ესე იგი, იმ ენაზედ, რომელიც იზას ღვიძლი ენა იყო. მოახლე იყო მორთული ისე, როგორც იზას სამშობლოში ჰრთვენ ხოლმე მდიდარნი მებატონენი შინა მოსამსახურე ქალს. ძალიან იამა იზას, რომ შემთხვევა მიეცა თავის ღვიძლ ენაზედ ლაპარაკისა. გამოჰკი-

თხა მოახლეს და შეიტყო, რომ დღეს დილაზედ მოვიდა მოლდავიდამ, საიდამაც ვერშემონს სამი მოახლე დაებარებინა იზას საამებლად. არც ერთმა მათგანმა ერთი სიტყვა არ იცოდა ფრანციულად და მარტო მოლდავანურად ჰლაპარაკობდნენ; მეტის-მეტი გულ-მოდგინება იყო ეს ვერშემონის მხრით. ამ ახალი მოახლის შემწეობით იზა მოირთვა, მერე შევიდა თავის საწოლს ოთახში, ჩაიკეტა კარები, გაარღვია სკამის გადასაკრავი და ოქროს პაწია გასაღები დამალა გარღვეულში.

სამის დღის უკან ამ ამბის შემდეგ, აგენტი გიურე მივიდა იზას უწინდელ სადგომში და ნება ითხოვა სეგლენის ქვრივის ნახვისა. კარის-მცველმა უთხრა, რომ ეს სამი დღეც არის სახლი დაკეტილია და დაცლილია. მოსამსახურენი სულ დაითხოვეს და თვითონ სეგლენის ქვრივი იზა თავის ქვეყანაში, მოლდავიაში წავიდაო. აქ ერთს კაცს ჩააბარა თავის ავეჯი და უბრძანა ყოველისფერი გაყიდე და მოვალეები მოიშორეო. ამ ორი კვირის შემდეგ გაჰყიდიან მის ქონებასა. გიურეს ეწყინა ეს ამბავი და ბუდღუნით გამობრუნდა.

— ტყუილად მეუბნებიან ისინი, რომ მე ვცდები, ამბობდა გულში გიურე: მე დარწმუნებული ვარ, რომ ხელში მყვანდა ნამდვილი დამნაშავე... უსათუოდ ისა და იზა ერთად გაიქცნენ. იმავე დღეს, როცა ციხიდან გამოუშვეს... რა ვუყოთ... სულ ერთია! ეხლა მე კვალი მიტანილი მაქვს და თვალიდამ ვეღარ და-

მეკარგება. მაგას ითხოვს ჩემი საკუთარი მართებუ-
ლობა და აგრეთვე იმ კაცის სიმართლეს, რომელ-
საც ჰსურთ გადახდევინონ სხვების დანაშაულობა...
უსათუოდ ზევიდამ იყო ნაბძანები, რომ ის კაცი
გამოუშვეს... ვნახოთ მაინც და მაინც. ამ ორის კვი-
რის შემდეგ იყიდება იზას ქონება და მე მივალ და-
სათვალთვლებლად.

ნ ა წ ი ლ ი მ ე ო თ ხ ე

სახლი ბაზილიოსი, ტარტიუჩისა და ამხ.

I

გოურე ჭმუჭმედებს.

ამოძიება ლეა მედანის სიკვდილის თაობაზედ გათავდა და მორის ფერანის განსამართლების დღეც დანიშნეს. თავ-მჯდომარეს სამჯავროი-სას მატყე დე-ტალიეს თავი მოაბეზრეს თხოვნითა: ბილეთები მოგვეცი განსამართლებაში დასასწრებადო. მთელი პარიჟი მიეშურებოდა, რომ დასწრებოდა ამ დაფარულის საქმის გარჩევის დროს მით უფრო, რომ გაზეთებმა ხმა დააგდეს ამ საქმეში რალაც სახელ-მწიფო საიდუმლოება თავს იმალავსო.

აგენტს გიურეს ჯავრით გული ყელში მოე-ბჯინა, რომ ყური არ ათხოვეს ამის ნაკვალევსა და ამიტომაც დროებით დაეთხოვა თავის უფროსს და

ისევ შეუდგა თავის ნაკვალევს, ერთი მე მაინც დავ-
რწმუნდე ვცდები, თუ არაო. ყველაზედ წინ ეტლის
მატარებელს მიატანა, რომელიც ლეა მედანის მო-
კვლის დღეს გუდარს ჰყოლია. ეტლის მატარებელმა
უთხრა, რომ მე შემოძლიან გაჩვენათ ის სახლი,
საცა გუდარი ჩემის ფიქრით შევიდა, მაგრამ კი ვერ
დავიფიცავ მართლა იქ შევიდა, თუ არაო. ის სახლი
იზას სახლი გამოდგა: გუდარი იქ შესულიყო. რა
თქმა უნდა გიურემ მაშინვე გამოიკითხა მშვენიერის
იზას ვინაობა. უამბეს ბევრი უცნაური ამბავი ამ
ქალზედ, უამბეს, თავ-დაუჭერელ ქალსავით სცხოვრებ-
დაო, თუმცა საყვარელი კი არა ჰყოლიაო; ბანკირის
ქვრივი ფულს ბზესავით აბნევდა და უზარ-მაზარ ვა-
ლებში ჩავარდაო. მერე წავიდა გიურე პოლიციაში,
იქ ბევრი ვერა შეიტყუა-რა იზაზედ. მაგრამ მაინც ერ-
თი კაი ცნობა მოიპოვა: იქ უთხრეს, რომ ერთი გე-
მის ჯარის კაცია სიმონ რივე, იზას ამბავი იმან და-
წვრილებით იცისო. მაშინვე იმ ჯარის კაცისაკენ
გაექანა დაუღალავი გიურე და აუხსნა, რომ ერთს
კაცს გაგიჟებით უყვარს იზა; იმაზედ ჯვარის და-
წერა უნდა და თუ იზას ვინაობა არ შევიტყუთ,
დაიღუპებაო. მე იზა უღირსი დედა-კაცი მგონია, მა-
გრამ ხელში კი არავითარი საბუთი არ მიჭირავს,
რომ ეს დავამტკიცოო. ბებერი ჯარის კაცი სიმონი
მასლაათზედ თავის დღეში უარს არ იტყოდა ხოლ-
მე, ოღონდ კი შემთხვევა ჰქონოდა და ამასთანაც
საშინლად ეჯავრებოდა ქალები საერთოდ და იზა

საკუთრივ. ბევრი თხოვნა აღარ დასჭირდა გიურეს. სიმონმა უმბო, რომ მე ერთს გემის ჯარის კაცს რიგობერს სოვაჟს ვიცნობდი. ერთი თოკილამ გამოშვებული რამ იყო და მადლობა ღმერთს მოკვდაო. იმ რიგობერმა მიაშო, რა წითელი კოჭიც ბძანდება ის ქალი, რომელიც ბანკირმა სეგლენმა შეირთო. ის რიგობერი დაათრევდა იმ ქალს საქეფოდ ღუქნებში და მიკიტან-ხანებში და ერთობ იმისთანა ადგილებში, საცა მართებული ადამიანი ფეხს არ შესდგამს. და როცა ვუსაყვედურე რაზედ ჰრყენი მაგ საწყალ ქალსაო, ეს პასუხი მომცაო:

— ჰრყენიო! მითხრა ხარხართ რიგობერმა: იცით, სადა ვნახე პირველად ეგ ქალი? ვიდდინის ახლო, სოფლის პირას, ერთის კვირის გაძარცული იყო ოსმალებისაგანა. იზა ჯერ იმათ აფიცრებს ასთრეოდა, მერე მოსწყენოდა ოსმალების მეტის-მეტი ბრიყვული ქცევა, მოჰგონებოდა, რომ ქრისტიანია, რომ თავისის ქვეყნის მტრებთან ქეიფი და ყოფნა სამარცხენოა და გამოქცეულიყო. მე სოფლის პირას გზაზედ მომავალი შემხვდა და ასე იყო მისუსტებული ცალკე შიმშილისაგან, ცალკე შიშისაგან, მღევარი არ ღამეწიოსო, რომ არაქათი აღარა ჰქონდა. მას აქეთია იზას მე ვინახავ, ვაჰმევ, ვასმევ და ესეც ვიცი, რომ ღამით ბევრჯელ შინ არ არის და სად ატარებს ღამეებს კი, არ ვიცი.

— სწორედ ის კია, ბანკირი სიგლენი რომ შეირთო? ჰკითხა გიურემ.

— ნამდვილად. დამაცათ, ჯერ სადა ხართ! რამდენსამე ხანს შემდეგ ვნახოთ ჩვენი რიგობერი მორთულა როგორც დიდი-კაცი ვინმე და ის გოგო, როგორც მეფის ქალი... რიგობერი განგებ თავს ისე აჩვენებდა, ვითომ და ფრანციული ერთი სიტყვაც არ ესმის. ის ნათრევი გოგო, რიგობერი და ერთი ვილაცა კი იმათი მსგავსი სათოკე გაამხანაგებულიყვნენ და ჰყვლენდნენ თურმე პატიოსანს სახლსა... მგონია, რა რიგად ცუდლუტობს ეხლა, როცა დიდი-კაცის ცოლად გახდა.

ეს ამბები რომ შეიტყო გიურემ, გული დააჯერა, რომ ნამდვილს კვალშია ჩამდგარი. მთელი ორი დღე ზედი-ზედ მივიდა სასამართლოში, მაგრამ გამომძიებელი იქ ვერა ჰნახა. მესამეს დღეს შეჰხვდა და დაუწყო ლაპარაკი. ვერშემონმა სიტყვა გააწყვეტინა და უთხრა:

— ტყუილად ნუ ირჯებით, მე აკი გთხოვეთ თქვენ, ნულარას ეძიებთ-მეთქი. გამოძიება გათავებულია და საქმეც წარდგენილია გასარჩევად. მე გამოსაკითხავი აღარა მაქვს-რა. მე ჩემი აზრი შემიდგენია და დარწმუნებული ვარ, რომ არა ვცდები. თქვენც გირჩევთ ხელი აიღოთ მაგ საქმის გამოკვლევაზედ, თუ გინდათ, რომ უსიამოვნობაში რაშიმე არ ჩაიგდოთ თავი.

ამის თქმაზედ ვერშემონმა დაჰხია მოხსენება, რომელიც გიურემ წარუდგინა.

„სხვა გზა არ არის, თავი უნდა დავანებო მაგ საქმეს, იფიქრა გიურემ: უსათუოდ ზევიდამ ბრძანება რამ მოსვლია.“

გიურემ მართლა განიზრახა თავის დანებება, მაგრამ მეორეს დღეს შადი, რომელიც ტიუსოსთან ენახა, მოვიდა ამასთან და საქმე ხელ-ახლად გადატრიალდა.

— თქვენ როგორ მომაგენით? ჰკითხა გიურემ.

— ძალიან ადვილად, პოლიციაში ვიკითხე თქვენი სადგური.

— რა გნებავთ?

— ლეა მედანის საქმეზედ მოვედი.

— ეგ საქმე მე აღარ შემეხება, თავი დავანებე; მაგის მიზეზით ბევრი უსიამოვნობა მივიღე. დამნაშავე უჩემოდაც იპოვეს და მალე გაასამართლებენ კიდევ.

— ეგ ყველაფერი ვიცი, მაგრამ უნდა კი გვიშველოთ რამე.

— მე არ მესმის, რა შველაზედ ლაპარაკობთ.

— მე არ მიკვირს, იმიტომ რომ საქმეს კარგად ვერ აეხსნი ხოლმე. ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ ფერანი მართალია და გვინდა ეს როგორმე დავამტკიცოთ.

— ბიჭოს! მაშ თქვენც ჩემი აზრისანი ყოფილხართ.

— და არც ცოტა საბუთები გვაქვს. მაგრამ, გიმეორებთ, იმ საბუთების ახსნა მე არ შემიძლიან. მე

აქ იმისთვის გიახელ, რომ გთხოვთ წამოაბანდეთ ჩემს მეგობარ პალიართან, რომლის დედასაც გირაო-და ჰქონდა დაკარგული ბანკის ბილეთები. პალიარ-მა კანონები კარგად იცის და ის დაგიმტკიცებთ, რომ ფერანი ამ საქმეში მართალია. ჩვენ კარგად ვიცით, რომ გარჯას გასამრჯელოც უნდა და მუქთად არ ჩაგიტარებთ შრომას.

— მე თქვენგან გასამრჯელოს არც ვითხოვ და არც ვინდომებ. თქვენ კაი ხალხი მუშა-კაცი ხართ და, თუ რამ შემიძლიან, გიშველით, იმიტომ მაინც, რომ მეც თქვენის აზრისა ვარ. ვიცი, რომ ჩემის ხელობის კაცთა შორის ბევრი ცუდი კაცია, სა-ცა არა ჰკითხვენ, ყველგან ეჩრებიან, მაგრამ იმის-თანანიც არიან, რომელნიც პატიოსნად ასრულებენ თავის თანამდებობას... მე ძველი ჯარის-კაცი ვარ; ომის დროს მეც მიომნია ჩემის ქვეყნის მტრებთან და სისხლი მიღვრია. თქვენი შველა ჩემი ვალია და გიშველით კიდევ. გამოძიება გათავებულია, ჩვენ მეორეს, ჩვენს საკუთარს გამოძიებას მოვახდენთ და იმედი მაქვს ისე მალე გავათავოთ, რომ განსამართ-ლების დღემდე მოვასწროთ.

— მაშ თანახმა ხართ... ძალიან კარგი. მართალი ბრძანეთ, თქვენი ხელობისა ბევრი ცუდი კაცია, მაგრამ კაი კაცებიც კი ყოფილან.

— თქვენ უსათუოდ მორის ფერანის მეგობარი ხართ?

— ღიად, ამხანაგები ვართ; ერთს ღროს ერთად ვჟუშობდით. მე იმისი დაჭერის ამბავი ეხლახან შევიტყე, როცა ტიუსსოსთან გადავედი. თქვენ გეცოდინებათ, რა საბუთები აქვთ იმის გასამტყუნებლად?

— მოკლულის ქალის სახლში ორი ბოთლი შამპანური ღვინო საწამლავეთ იპოვეს.

— ეგ ვიცი.

— იმ საღამოს ფერანს ეყიდნა სწორედ იმისთანა შამპანური ღვინო და ჰფიცავს, რომ საწამლავე ჩემის თავის მოსაკლავად ჩაეყარეო.

— არ მესმის, სთქვა შადიმ და ტუჩი აიშვირა.

— ესეც იციან, რომ ღამით შინილამ გამოსულა. არც თვითონ ამბობს ამაზედ უარს, მაგრამ სად გაატარა ღამე, ამას კი ჰმალავს.

— მაინც რას ამბობს?

— პასუხს არ იძლევა, ამბობს, რომ მაგის თქმა არ შემოიძლიანო.

— არც ეგ მესმის. მაგრამ იქნება ჩვენ როგორმე ავიხსნათ ეგ ამბავი.

— მე იმედი მაქვს, რადგანაც მე დარწმუნებული ვარ, რომ დამნაშავე ფერანი არ არის.

— როდის ინებებთ მობრძანებას?

— ეხლა პალიარი განა შინ არ იქნება?

— შინ არის და თქვენ გელით.

— მაშ რაღას ვიცდით, ეხლავ წავიდეთ.

ნახევარ საათს შემდეგ პალიარის ოთახში ისხდნენ ორივენი.

— მე ძალიან მაწუხებს ამბავი ერთის ახალგაზდა ქალისა, რომელსაც შავი ბედი სდევნის, უთხრა პალიარმა გიურეს: ერთი პატიოსანი, გულ-უბრყვილო ქალია და ეხლა ისე უნუგეშოდ და უპატრონოდ დარჩა, რომ შეგეცოდებათ.

— პატიოსნება და გულ-უბრყვილობა იშვიათი ღირსებაა, ნამეტნავად იმ წრის ხალხში, მიუფო გიურემ მძიმედ.

— იქნება არც ისე იშვიათია, როგორც თქვენა ფიქრობთ, უპასუხა პალიარმა: თქვენ რომ მუშა ხალხს ისე დაახლოვებით იცნობდეთ, როგორც მე, მაშინ სულ სხვას იტყოდით. ამაზედ ლაპარაკი მერე იყოს, ეხლა ჩვენს საქმეს დავუბრუნდეთ. ის მუშა-ქალი, რომელზედაც მე მოგახსენებთ, სულ მარტოდ-მარტოა, ობოლი, ნათესავთაგან მარტო ერთი ძმა-და ჰყავს და ის უბედურიც ახლა დაჭერილია ღელა მედანის საქმის თაობაზედ. მე არ ვიცნობ იმ ყმა-წვილს, მაგრამ შადი და ტიუსსოს სახლობა კი კარგად იცნობს. ყველანი ესენიც დარწმუნებულნი არიან, რომ ფერანი მაგ საქმეს არ იქმოდა.

— ეგ ვერაფერი საბუთია. კაცის კვლა ხომ ხელოსნობა რამ არ არის. კაცის კვლას სწავლა და ცოდნა არ უნდა. მომხდარა, რომ ძალიან მშვიდობიანს კაცს მიზეზი მოსცემოდეს და კაცი მოეკლას.

— დანაშაულობას ხომ საგანი რამ უნდა ჰქონდეს, კაცს იმისთვის ხომ არ მოჰკვლენ, რომ აიღონ და იმისი სისხლი დალიონ, რამე საგანი უნდა ჰქონ-

დეთ. აბა რა საგანი უნდა ჰქონოდა იმ საწყალს ყმა-წვილს, წასულიყო და ლეა მედანი მოეკლა? აბა როგორ გაიცნობდა უბრალო დღიური მუშა ქეიფის ქალს მაღალის წრისას? სახლში კი შეუშვებდა?

— მაგაში მეც გეთანხმებით. მეც დარწმუნებული ვარ, რომ მორის ფერანი მართალია.

— უფრო კარგი, მე აღვუთქვი ამელი ფერანს, რომ არაფერს არ დავზოგავ-მეთქი და შენის ძმის სიმართლის დასამტკიცებლად საბუთებს კი შეგიგროვებ-მეთქი. თქვენ შემეწევით, თუ არა?

— დიად. ეს არის, რომ გამოძიება გათავებულია და ფერანს მაინც გაასამართლებენ. მაგრამ არა უშავს-რა. ოღონდ საბუთები ჩავიგდოთ ხელში და დაე გაასამართლონ, ხომ გაამართლებენ.

— საბუთებს ვიპოვით.

— მაშ ერთი ბეჯითად მოვილაპარაკოთ ჩვენს საქმეზედ. მე ჩუმად ძებნას შევუდგები და თქვენც კი უნდა მიშველოთ. თქვენთვის, როგორც მოსაქმე კაცისათვის, ადვილია ზოგიერთი ამბავი შეგვიტყვოთ, მე კი, როგორც პოლიციის აგენტს, დამიმაღავენ. თქვენი სახელი? ჰკითხა გიურემ შადის.

— არისტიდი ლებლანი, მეტს სახელს შადის მეძახიან, თქვენც ეგრე დამიძახეთ.

— ბატონო შადი, მეონია თქვენ გენახათ იმ დილით კაცი, რომელიც გამოვიდა თურმე იმ სახლიდან, საცა ლეა მედანი მოჰკლეს?

— დიად, მე ვნახე.

— მითამ ის კაცი იყოს ქალის მკვლელი? თქვენ როგორ გგონიათ?

— თავს მოვიჭრი, რომ სწორედ იმისი მოკლულია და არა მორისისა, რომელიც არ შეიძლება არ მეცნო. მე დარწმუნებული ვარ, რომ მკვლელი ის ჯაგლაგი გუდარია, რომელიც ეხლახან ლაზათიანად მივბეგვე.

— როგორ თუ მივბეგვეთ?

შადიმ ყველაფერი უამბო.

— ამელი ფერანმა როდის გაიცნო ტიუსოს სახლობა?

— სესილის დობილია; ამელის ძმა ტიუსოსთან ჰმუშაობდა.

— დიდი ხანია მას აქედ?... იქნება მორისი ქალის მკვლელის ამხანაგია?

— ვისი? აიმ ჯაგლაგისა? რას ბრძანებთ!... მორისის და სესილს ერთმანეთი უყვარდათ. გუდარის წყალობით მოუვიდა, რომ მორისი სახლიდამ დაითხოვეს. იმ ჯაგლაგმა სწორედ ჯადო-ნაქნარივით შეაყვარა თავი სესილის მამას, და სესილს რომ არ უნდოდა გუდარის შერთვა, ეგ იმითი მტკიცდება, რომ ჯვარის-წერის დღეს ქალი წყალში გადავარდა, თავს ირჩობდა და მე გამოვიტანე წყლიდამ.

— დაიცათ, უთხრა გიურემ: ყოველივე ეგ შეტყობილი ჰქონდა გამომძიებელს, მაგრამ გამომძიება როგორღაც უცნაურად წაიყვანეს... უსათუოდ მაღლიდამ რაიმე ბრძანება იყო. დიად, მე მახსოვს, რომ

ეგენი ყველაფერი ცნობილი ჰქონდა გამომძიებელს. დილით 21 ივლისს თქვენ სესილი წყლიდამ გამოგიყვანათ. სესილი წყალში ჩავარდნილიყო აუსტერი-ლიცის ხიდიდამ განა?

— დიალ.

— აი რას მოგახსენებთ, ბატონებო, სთქვა ბოლოს გიურემ: რასაც აქ ვიტყვით, ჩვენშივე უნდა დარჩეს. არავის დაძრახვა არ გვინდა, მაგრამ გულახდილად ლაპარაკი კი საჭიროა. ჩვენ არაფერი არ უნდა დავმალოთ, რაც კი საქმის ასახსნელად საჭიროა.

— მართალია, მართალი! დაიძახეს პალიარმა და შადიმ ორივემ ერთად.

— მორის ფერანს და ტიუსსოს ქალს ერთმანეთთან ხომ არაფერი ჰქონიათ? იქნება ჯვარის-წერის წინა ღამეს სესილი თავის საყვარელთან იყო, რომ მასთან ერთად მომკვდარიყო.

— ღამაცათ! დაიძახა შადიმ: ერთი რაღაც მაგონდება... დიალ, სწორედ, როცა ექიმმა გონზედ მოიყვანა სესილი, სესილს გულის ზიდილი ძალიან მოუვიდა. ექიმმა წარბი შეიკრა და დაიძახა: „ჩქარა საკაცო!“ მე გაოცებულმა ვკითხე: „განა უკედ არ შეიქმნა? მე მეგონა სულ გადარჩა-მეთქი.“ აქ სხვა რაღაც ნიშნებია და ჯერ კი ვერ გამიგია, მიპასუხა ექიმმა: მე დარწმუნებული ვარ, რომ მინამ წყალში ჩავარდებოდა, დიდი წვალემა გადაჰხედიოა.“

— თქვენ კარგად გახსოვთ, რომ, რასაც ამბობთ, სწორედ ეგრე იყო? ჰკითხა გულ აღელვებით გიურემ.

— დამატათ, კიდევ რას გეტყვით. საავადმყოფოში რომ მივედით და ენახე სესილის უკეთობა, ექიმს ვუთხარი: „ამისთანა ლამაზი და თავს კი ირჩობდამეთქი!“ „აბა წყალმა დაიხსნა კიდევ სიკვდლისაგანა.“ მერე დაუმატა: „საწყალს მძიმე ნალველი ჰქონია; თავი სასიკვდილოდ დაუდგია, მაგრამ მინამ წყალში ჩავარდნილა, ჯერ საწამლაღი დაუღვიაო.“

— როგორ, მაგისთანა ამბები გცოდნიათ და გამომძიებელს არ შეატყობინეთ?

— ამელიმ მითხრა, რომ თვითონ სესილი ჰნახავს გამომძიებელს. სესილს ეთქვა: „ნუ სწუხარ, ჩემო ამელი, ჩვენ დავიხსნით შენს ძმასა; მე ჩემს თავს დავლუპავ და იმას კი გადავარჩენო.“

— არც ეგ უთხარით გამომძიებელსა! უსაყვედურა გიურემ გულ-ფიცხად.

— განა კი მკითხეს რამე, უპასუხა შადიმ: აი თქვენ ყველაფერს ყურს უგდებთ და სხვანი კი დამიყვირებდნენ: „ბევრს ნუ ჰბოდავთ, თქვენ ისა სთქვით, რასაც გკითხავთ!“ მოდი და აქ სთქვი რამე.

— მართალია. ზოგჯერ გამოძიება სულელურად მიჰყავთ ხოლმე. ჩვენ ყველაზედ უწინარეს ეგ ამბავი დაწერილებით უნდა შევიტყოთ. მე ტიუსსოსთან წავალ და სიფრთხილით გამოვკითხავ სესილს.

— განა არ იცით...

— რა?

— ისა, რომ საწყალი ქალი ძალიან ავად არის. აი ორი დღეა გონება-მიხდილი წევს. ექიმს ფიქრი მიეცა, იქნება აღარ აღდგესო, უთხრა შადიმ და თვალში ცრემლი მოერია.

— ახა ღმერთო ჩემო! აი უბედურება! მე თვითონ იმ ექიმსა ვნახავ, რომელსაც საავადმყოფოში უწამლნია. იმის ჩვენებას დიდი მნიშვნელობა ექნება.

— მე, მგონია, თვითონ მორისი რომ ნახოთ ციხეში, ცუდი არ იქნება, უთხრა პალიარმა: ერთი ნოხერხებულად რომ გადუკრათ სიტყვა ამ ამბავზედ, იქნება ყველაფერი ათქმევინოთ.

— ნახვა არ შეიძლება. ის ეხლა კონსიერჟერში აღარ არის, მაზასში, ჯერ ექიმს გამოგკითხავ და მერე მორისის ვეჭილს ვნახავ და ყველაფერს ვუთხზობ.

— ამბობენ, ქალის მოკვლის მიზეზი გაქურდვა იყოფო. მორისს ყველაფერი გადაუქოთეს და ვერა უპოვეს-რა. მაშინ როდესაც ნაქურდალი ბანკის ბილეთები კი გულარს დედი-ჩემისათვის დაეგირავებინა... ჰო, მართლა, მაგ ბილეთებს რა უყვეს? მე ვერ გამიცია, ამ საგანზედ რატომ ჩაფუშეს საქმე.

— როგორ? განა თქვენთვის არა გამოუცხადებიათ-რა! საკვირველი გამოძიებაა! ბანკის ბილეთები ერთს პოლიციის აგენტს უპოვეს და იმას უთქვამს, რომ ჩემმა დეიდამ სიკვდილის ჟამს მაჩუქაო. იმ აგენტს ბოიე ჰქვია.

— ბოიე! დაიყვირა პალიარმა: ოჰ, ის არამზა-
და! იმან მოჰპარა საწყალს დედა-ჩემს ის ბილე-
თები.

— მართლა, მაგ კაცზედ ვერაფერს მეტყვი-
ვინ არის, რა კაცი არის? ესენი ყველაფერი გამო-
გვადგება საქმისათვის.

— ბოიე ჩემი დეიდა-შვილია. თუმცა დედა მისი
დიდი ღვთის მოყვარე იყო, მაგრამ უქმროდ კი შვი-
ლი ჰყოლა. ბოიეს პატარაობაში „ღვთის შვილს“
ეძახოდნენ. დედა სამადლო სახლში მოუკვდა და დე-
და-ჩემმა თავისი დისწული აიყვანა გასაზღვლად და
ნიაბარა იეზუიტების სემინარიაში, ამ სკოლიდამ გა-
მოვიდა საზიზღარ კაცად. ორჯერ თუ სამჯერ
სამართალში იყო ავზნეობისათვის განსამართლე-
ბული, ერთხელ კიდევ რაღაც ავკაცობისათვის.
ყოველთვის იეზუიტები ჰქომაგობდნენ და გადაარჩინ-
დნენ ხოლმე. ბოლოს პოლიციაში ადგილი უშოვნეს.
საძაგელი რამ არის და ძალიანაც მეჯავრება. თუმ-
ცა თვალად კეთილ სულსა ჰგავს, მაგრამ ბოროტია
და შურის მძიები. სწორედ მელიაა კაცის სახითა.
დედა-ჩემი დააჯერა, რომ დიდი ღვთის მოყვარე კა-
ცია, ამით აუბა თვალები, დასტყუა ფულები, თუმცა
განსვენებულს არ უყვარდა ხშირად გახსნა ქისისა.
ჩემზედ საძაგელ ხმებსა ჰყრიდა, ამბობდა, რომ თო-
კით დასარჩობიაო და პირში მეუბნებოდა, შენი უკე-
თესი მეგობარი მე ვარო.

— იმ ბანკის ბილეთებზედ რაღას იტყვი?

— აკი მოგახსენეთ. ეხლა აშკარაა, რად დამი-
 ბარა მე სწორედ იმ დროსათვის, როცა დედა-ჩემს
 ენა ჩავარდნილი ჰქონდა და გონება მიხდილი. მარ-
 ტო მომაკვდავ დედა-კაცთან მყოფს ვინ დაუშლიდა
 იქაურობა სულ გადაეჭოთებინა. განსვენებულს არ
 უყვარდა შინ ფულის შენახვა. ეგ ბანკის ბილეთე-
 ბიც იმიტომ დარჩენია შინ, რომ დაბეჭდილ კონ-
 ვერტში ყოფილა. არამზადა ბოიე გახსნიდა იმ კონ-
 ვერტს, იფიქრებდა, ხომ არავის ეცოდინება ამ ბან-
 კის ბილეთების ამბავი, და მოიპარავდა. ამის დასა-
 მტკიცებლად აი რა საბუთია: იმისი სამსახურიდამ
 უეცრად გასვლა და პარიჟიდამ გაპარვა.

— აი თვითონ ბოიემ კი რა აჩვენა:— მე აქამ-
 დის არ ვიცოდი, რომ ლაპარაკი დედა-თქვენზედ
 იყო— იმანა სთქვა, რომ დედა-ჩემს მე ძალიან ვუყვარ-
 დი და ღვიძლი შვილი კი თვალის დასანახავად
 ეჯავრებოდაო. როცა კვდებოდა, უნდოდა ულუკმა-
 პუროდ არ დავეგდე და შვილის უჩუმრად აიღო და
 კონვერტი ბანკის ბილეთებით მაჩუქაო. ჯერ კი უარი
 ვუთხარიო...

— ოჰ, ის მყრალი, ისა! უარი ვუთხარიო! უნამუ-
 სოდ სტყუვის. მერე რაო, ჰკითხა პალიარმა გულ-
 ზედ მოსულმა.

— იმას რომ დავუჯეროთ, მითომ იმიტომ მიი-
 ლო ეგ საჩუქარი, რომ მოძღვარს ურჩევია.

— კარგი ამბებით კი ექნება ყურები გამოჰე-
 დილი მის მოძღვარს.

— მის მოძღვარს კი არა, დედი-თქვენის მოძღვარს. დედა-თქვენი შეჰხვეწნია მოძღვარს და იმის შემწეობით ძლივს-ძლივს აუღებინებია საჩუქარი.

— აქ ცხადი ტყუილია. დედა-ჩემმა იცოდა, რომ ეგ ბილეთები სხვისა იყო, აბა როგორ აჩუქებდა. დედა-ჩემი ძალიან პატიოსანი დედა-კაცი იყო და მაგას არ იქმნოდა.

— მაგაზედაც პასუხი მზადა ჰქონდა. დედა-თქვენს მითამ ეკითხნოს მოძღვრისათვის, ვადითა მაქვს დაგირაგებული და ვადა გადაცილებულიაო, შემოძლიან როგორც მინდა ისე მოვიხმარო ეს ბილეთებიო. მოძღვარს უთქვამს შეგიძლიანთ და მაშინ აიღო და მე მაჩუქაო. არ მინდოდა ამელო, მაგრამ ბევრი მეხვეწა და მეტი რა გზა იყოვო.

— და ეს ყველაფერი დაუჯერეს? არა, ფიქრად მაინც როგორ არ მოუვიდათ, რომ იმისთანა ხელმოჭერილი დედა-კაცი, როგორც დედა-ჩემი იყო, სამოც ათას ფრანკს ისე ადვილად არ ასესხებდა, მერე უცხო კაცსა. ✓

— ამაზედ ბოიეს პასუხი მზადა ჰქონდა. სთქვა, რომ დედა-ჩემი უწინაც ფულს ასარგებლებდა და ურიის სარგებელს იღებდა და იმით სცხოვრებდა, ეგ იმის ხელობა იყოვო.

— უნამუსო კაცი რომ იქნება, იქნება. არ ეყო, რომ გაქჰურდა, ცილსაცა სწამობს.

— ჩვენ მაგ ბოიეს თვალი უნდა ვადევნოთ. ესეც სახეში მისაღებია, რომ პირველი გამოძიება

იმის ხელში იყო. იმის რჩევით არის დაჭერილი მორის ფერანი, მოწმეებიც იმის ნაშოვნია. ეხლა იმის საკეთილო ის იქნება, რომ როგორმე ანდრე გულდარი გაამართლოს, თორემ, თუ ანდრე გულდარი გაება ამ საქმეში, იმ ბილეთებს ჩამოაგლიან.

— აბა დაგვარიგეთ, თვითოეული ჩვენგანი რა გზას დაადგეს, და ჩვენ დაუყოვნებლივ საქმეს შევუდგებით, სთქვა პალიარმა.

— მე მღვდელი ჩამაბარეთ, სთქვა შადიმ: და ნახავთ, რაებს გამოვათქმევინებ. ასე მოვიკატუნებ თავს, ისეთის ფარისევლობით მოვექცევი, რომ ყველაფერს წინ გამიშლის.

— კარგი, მე შევიტყობ იმ მღვდლის ბინას და თქვენ გაცნობებთ. უთხარით, რომ ქვრივის პალიარის შვილისაგანა ხართ და შვილს უნდა შეიტყოს, დედამ ხომ არაფერი დააგალა შვილსა-თქო.

— მე რაღას მანდობთ? ჰკითხა პალიარმა.

— თქვენ ამელი ნახეთ, მგონია თქვენი საწყენი არ იყოს, უთხრა გიურემ და ჩაუცინა: და სთხოვეთ, რომ, რაც იცოდეს თავისის ძმის შესახებ, ყველაფერი გიამბოთ.

— ძალიან კარგი, უთხრა პალიარმა და წამოწითლდა: მაგრამ მე წინადაც გამომიკითხავს და ყველაფერი უამბნია, რაც იცოდა. გამომძიებელმა ერთს რაღაც ბარათზედ მკითხა, ვითომ ჩემს ძმას მიეღოს და მის ქაღალდებში კი არ აღმოჩენილიყოსო.

— უსათუოდ ეგ ის ბარათია, რომელიც მე ვიპოვნე ქარხანაში, საცა მორისი ჰმუშაობდა. ამბობენ ყველაზედ დიდი საბუთი მორისის დანაშაულობაზედ ის ბარათია, ქალისაგან არის დაწერილი, რომელიც ფერანს ამხანაგად ჰყოლია ამ საქმეში. ქალი სწერს და ემუდარება: შენ გაიწირე თავი და მე კი დამიხსენიო.

— როგორ? ნუ თუ მართლა მაგისთანა ბარათი არის სადმე! დაიძახა პალიარმა და ფერი წაუვიდა.

— გეუბნებით, ეგ უსათუოდ ის ბარათია, რომელზედაც თქვენ ლაპარაკობთ.

— არა, ბარათი, რომელზედაც მე ვლაპარაკობ, სესილის დაწერილია და თვითონ ამელის ხელით გაგზავნილია მორისთან.

— ვაი შენს ბიჭს? იქნება ამ ბარათშიაც ხერხი რამ უხერხეს... ეხლა მე ნება არა მაქვს მაგ საქმეში გავერიო და ქაღალდები გადავსინჯო. მაინც ეგ ამბავი დავიწყებას არ უნდა მიეცეს და ხელზედ უნდა დავიხვიოთ.

ამასობაში შადი ადგა და ჯიბეების სინჯვა დაიწყო. სახეზედ რაღაცა ელდამ გაუბრინა, თითქო რაღაც აგონდება და ვერ მოუგონიაო.

— რას ეძებთ? ჰკითხა გიურემ.

— ბარათზედ რომ ლაპარაკი დაიწყეთ, მომაგონდა, რომ, როცა ის გუდარი ჯაგლაგი მიგიტყეპეთ, უბილამ რაღაც ქაღალდი გავარდა, ავიღე და შევი-

ნახე, ეხლა ველარ მიპოვია, არ ვიცი, რა ვუყავი. ვინ იცის გამოგვდგომოდა რაშიმე.

— არა მგონია, რომ იმისთანა ოსტატს ავაზაკს შეენახა ჯიბეში ქალაღდი, რომელიც მისი გამამტყუნებელია.

— ძალიანს კარგს იზამთ ის ბარათი იპოვოთ; სთქვა გიურემ: მაგისთანა ავაზაკებმა იციან შენახვა იმისთანა ქალაღდებისა, რომელნიც, თვითონ იმათაც თავსა სჭრიან და სხვასაც. ერთი კარგად მონახეთ!

— ჯიბეებში კი არა მაქვს, მაშინ პატარა შექეიფიანებული ვიყავ და იქნება დავკარგე კიდეც... მოიცათ, სწორედ ახალის შალვრის ჯიბეში მექნება, მაშინ ის მეცვა. სალამოზედ შინ რომ მივალ, მოვენახავ და, თუ ვიპოვე, მოგიტანთ.

— განა ხელ-მოსაკიდებელი არის რამე იმაში? ჰკითხა პალიარმა?

— არ ვიცი, უთხრა შადიმ: არ წამიკითხავს, ისე ჩავიდე ჯიბეში და მერე გადამაფიწყდა.

— ბატონო შადი, უთხრა გიურემ! მგონი თქვენ იმ უბანის ახლო სდგეხართ, საცა ლეა მედანი მოჰკლეს?

— ძალიან ახლო, მხოლოდ წყლის მეორე ნაპირას. ხშირად ზოგიერთის მიზეზისაგამო დავდივარ ხოლმე, ლეა მედანის სახლის გვერდით რომ სახლია, იქ.

— ის მიზეზი მე ვიცი. თქვენა და ის ქალი ერთად მინახვისხართ გამომძიებელთან.

— თქვენ მაშინ იქ იყავით?

— თუ ხსოვნა არა მალატობს, მგონი იმ ქალს დენიზა ჰქვია. ოც-და-ხუთის წლისა თითქმის იქნება და ძალიან ლამაზია.

— სწორედ ამბობთ. მე ვხედავ, რომ პირში გე-
მო გქონიათ.

— თუ გნებავთ, ბატონებო, უთხრა გიურგე ყველანი ერთად წავიდეთ იქ, საცა ქალი მოჰკლეს სახლში კი ნუ, გარეშემო მივათვალ-მოვათვალიც რომ. ერთი უნდა გავზომოთ რამოდენა მანძილია იმ სახლიდამ, საცა ფერანი იდგა, აუსტერლიცის ხი-
დამდე, საიდანაც სესილი გადავარდნილა წყალში. ის გზა გამოვიკვლიოთ, რომელზედაც ქალის მკვლეელი მიმავალა ეტლამდე.

— საცა მე ის ჯაგლაგი გუდარი ვნახე? იკითხა შადიმ.

— დარწმუნებული კი ხართ, რომ სწორედ გუ-
დარი იყო.

— არა, სახე არ დამინახავს და ვერ ვიცანი. მაგრამ ეგ არაფერია, მე დარწმუნებული ვარ, რომ მარტო მაგისტანა უნამუსოს შეუძლიან მაგისტანა საქმის მოხდენა.

— თქვენ, ბატონო შადი, შეიარეთ თქვენსა და ის ბარათი მონახეთ. თუ რაშიმე გამოსაყენია, სჯობს ეხლავე ვიცოდეთ.

— იქნება საქმისათვის ფული იყოს საჭირო, უთხრა გიურეს პალიარმა: გთხოვთ ნუ დამზოგავთ, რამდენიც გნებავდეთ, მიბძანეთ.

— მაღლობელი ვარ, უპასუხა გიურემ: ჯერ საჭირო არ არის და, თუ დამეხარჯება რამე, ანგარიშს მოგართმევთ. ეხლა კი ღრია, წავიდეთ.

ყველანი წავიდნენ. რამდენსამე წუთს შემდეგ კონტრესკარპის ბულვარზე მივიდნენ.

— ეტლი აქ იდგა, სთქვა შადიმ: აქედამა სჩანს ის სახლიც, საცა ქალი მოჰკლეს. აქამდინ მგონი ის სახლი არავის დაუტყერია.

— შვიდი თთვეა მას აქედ, რაც ქალი მოჰკლეს და მას აქედ ვერავის გაუბედნია მაგ სახლის დატყერა, სთქვა პალიარმა და ცნობის მოყვარეობით დაუწყა სახლს სინჯვა.

— ეგ გამოძიებას კარგად მოუხდებოდა, შენიშნა გიურემ. არც სახლის პატრონი იქნება წაგებაში, იმიტომ რომ ლეა მედანმა ერთი წლის ქირა წინ მისცა.

გიურე იმ გზაზედ წავიდა, რომელზედაც გაუვლია კაცს, შადის რომ შეხედრია, და მინამდის შადი თავის სახლში მიირბენდა ბარათის მოსატანად, გიურე შევიდა იმ სახლში, საცა მორისი მდგარიყო. მორისის სახლის კარებთან რომ მივიდა, შედგა, ამოიღო საათი, დანიშნა და ჩამოვიდა უკანვე კიბეზედ. მერე გასწია აუსტერლიცის ხიდისაკენ და ყოველ ფეხის გადადგმას სთვლიდა. როცა უკან მო-

ბრუნდა, შადიც მოსულიყო და ბარათი მოეტანა. გიურემ გამოართვა ბარათი და წაიკითხა, მაგრამ ვერა გაიგო-რა.

— აბა რას იტყვით? ჰკითხა შადიმ.

— სრულიად ვერა გავიგე-რა, უბასუხა გიურემ: ვგრძნობ კი, რომ ამ ბარათში რაღაც საიდუმლოა. აი რა სწერია: გახსოვდეს ისტორია გიორგი გრიგოროსი რომელიც მე გიამბე. გიორგი გრიგოროშენა ხარ, არ გაამჟღავნო კი, უარზედ დადევ და განთავისუფლებული იქნები. შენს გასამტყუნებლად არაფერი საბუთი არა აქვთ, ყოჩაღად იყავ. გამოხვალ თუ არა, მაშინვე მნახე.

— სულ ეგ არის?

— დიალ. ძნელი გასაგებია, მაგრამ საჭიროა კი ეს ბარათი შევინახოთ.

— საავადმყოფოში წავიდეთ, თუ არა? ჰკითხა შადიმ.

— დიალ, უნდა წავიდეთ.

საავადმყოფოში რომ მივიდნენ, შადიმ იკითხა იმ ექიმის სახლი, რომელიც სესილს სწამლობდა. ორი მისი ამხანაგი გარედ დარჩნენ ქუჩაში.

— რა დაგმართვიათ? ჰკითხეს ორივემ ერთად, როცა შადი მოვიდა გულ-ამღვრეული.

— აი ბედი! დაიძახა შადიმ: საწყალი ექიმი ამ ათის დღის წინად მომკვდარა.

— ეგ ვერაფერი ამბავია, სთქვა გიურემ: მაინც იმის სიკვდილი გზას ვერ გადაგვიღობავს.

კარგად დაარიგა, ვინ რა უნდა ისაქმოს, დაუნიშნა დრო და ადგილი, სად უნდა მოიყარონ თავი. მერე გამოეთხოვა პალიარს, შადის და წავიდა.

II

სასოწარკვეთილება

ამოძიების გათავების შემდეგ მორის ფერანი მახასში გადიყვანეს. საწყალი ძალიან გამოიცვალა, სამის თთვის ციხეში ჯდომამ ხალისი მოუკლა. რაკი ჰხედავდა, რომ თავის გამართლების გზა არა ჰქონდა და რომ ესეთის მიდგომით გამოძიება მიდიოდა, სასოწარკვეთილებაში ჩავარდა. ჰგრძნობდა, რომ ხსნა აღარ არის და იღუპება. ეხლა, თუნდ რომ ეთქვა კიდევ, როგორ გაატარა 20 ივლისს ღამე, არ დაუჯერებდნენ. ამაოდ ეძებდა სახსარს თავი როგორმე გამოეხსნა უსამართლო ბრალდებისაგან. 20 ივლისის ღამეს ქალთან ერთად ენახათ. ქალის დასახელებაზედ უარზედ იდგა. გამოძიებელს ეგონა, რომ ის ქალი ამის ამხანაგი ყოფილა და ამ ქალისათვის გადაუცია ბანკის ბილეთები, რომელნიც ლეა მედანისთვის მოუპარავსო.

— ქალი მოუწამლავს ერთ-გვარის საწამლავით, რომელიც შამპანურ ღვინოში აურევია და, თუმცა

ამბობს, რომ ჩემის თავის მოსაწამლად ვქენი ეგ საქმეო, მაგრამ სტყუისო. თუ ეგ მართალია, ცარიელი ბოთლები მორისის სახლში უნდა გვეპოვნა და ვერ ვიპოვნეთო. ამასთანაც, შამპანური ღვინო, რომელიც მორისის უყიდნია, მეტად ძვირია, იმ უბანში, საცა მორისი სცხოვრობს, არ იშოება და მარტო ერთს დუქანში არისო. იმ დღეს მარტო მორისის უყიდნია შამპანური ღვინო, მაშასადამე, მისი დანაშაულობა უეჭველიაო.

მორისს არ შეეძლო უარი ეყო ასეთი დალაგებული მსჯელობა. მაგრამ უკვირდა, როგორ მოჰხდა, რომ ამდენი საბუთი ჩემ წინააღმდეგ მოგროვდა, და გული დააჯერა, რომ განზრახ მოიყვანეს საქმე ასე, და მოწმებიც განზრახ ტყუილს ამბობენო. პირველ ხანში უნდოდა თავი ემართლებინა, მაგრამ ციხეში ჯდომამ ხალისი წაართვა და გამბედაობა მოუკლა. არა ერთხელ თვალში ცრემლი მოჰრევია და გულამოჯდომით უტირნია, როგორც ბავშვა. ხშირად მოჰგონებია სესილი და ამ მოგონებას ხშირად გაუმწარებია ამისათვის სიცოცხლე. სესილი სხვისი ცოლია, სხვაზედ ჰხარჯავს თავის ალერსსა, მაშინ როდესაც თვითონ მორისი ამოდენა წვალებაშია. ერთხელ თავის მოკვლაც მოიწადინა, და ეს ამბავი გაუხდა მიზეზად, რომ გამომძიებელმა იფიქრა: უთუოდ დამნაშავე არის და განსამართლების შიშით თავის მოკვლა მოუწადინებიაო. რამდენსამე დღეს კიდევ იმედი მოეცა, რომ საქმე კარგად გაუთავდებოდა,

რადგანაც გამომძიებელმა ტკბილად დაუწყო ლაპარაკი. მაგრამ უცრად ყველაფერი ხელ-ახლად გამოიცვალა.

— ფერან, თუ თქვენის თავის სიკეთე გინდათ, გამოტყდით ყველაფერში, უთხრა გამომძიებელმა ბოლოს დროს: ამით შეიმსუბუქებთ სასჯელს. ჩვენ ხელში გვაქვს საბუთი, რომ თქვენ ამხანაგი ქალი გყოლიათ. იმისი სახელი გვითხარით.

— მე არ მესმის, რა გინდათ ჩემგან. გეუბნებით დანაშაული არა მაქვს და არც ამხანაგი მყოლია. მე ვხედავ, რომ რაღაც უცნაურის გზით მრავალი საბუთი მოგროვდა ჩემ წინააღმდეგ, მაგრამ გეფიცებით— დამნაშავე არა ვარ.

— ამ ბარათზედ რაღას იტყვით, რომელიც თქვენს სამუშაო უჯრაში ვიპოვეთ.

სესილის ბარათი რომ ჰნახა ფერანმა, გულ-მტკივნეულად შესძახა:

— იმისი ბარათია!

— აი, ხომ ხედავთ, უთხრა გამომძიებელმა: თქვენ უნებურად. გამოგტეხათ თქვენმავე სიტყვამ, იმის ბარათიო, გვითხარით იმ ქალის სახელი.

— ძალიან ვწუხვარ, რომ ეგ ბარათი ვიპოვნიათ, მაგრამ ეგ ბარათი მევე მამართლებს, რადგანაც მანდ ისა სწერია, რის თქმაც მე ვერ შემეძლო.

— თქვენ მაინც ისევ კამედიას თამაშობთ. თქვენა გგონიათ, რომ ზოგიერთი დამალული სიტყვა ამ

ბარათისა ძნელად გამოსაცნობია. ძალიანა სცდებით, ჩვენ ძალიან კარგად გამოვიცანით. აი წაიკითხეთ.

მორისმა გამოართვა ბარათი. ჰნახა, რომ ბევრი ასო და სიტყვა წაშლილია და, დანარჩენი რომ წაიკითხა, კანკალი მოუვიდა ელდისა და გაკვირვებისაგან.

— კაცს, რომელსაც განზრახ წაუშლია ასოები და სიტყვები ამ ბარათში, უნამუსობა ჩაუდენია—სთქვა მორისმა.

— ჩუმად! განა თქვენც უნდა სხვას სწამებდეთ უნამუსობას.

საწყალმა ყმაწვილმა კაცმა ნაღვლიანად გაიღიმა, იფიქრა, რომ ბედს ჩემზედ სრულებით ხელი აუღიაო. ამ ბარათის პოვნას უნდა დაეხსნა მორისი ამ ვაებისაგან აღთქმის გაუტეხელად, მის მაგიერ რაღაც უცნაურის უბედურობით ეს ბარათი ყველაზედ ჩეტს საბუთად შეიქმნა ამის წინააღმდეგ.

— მაშ ყველა გათავებულა, სთქვა მორისმა: მე ვიღუბები, მაგრამ აღთქმას კი არ ვუღალატებ და იმას დავიხსნი.

— მაშასადამე, აღიარებთ განა თქვენს დანაშაულს?

— არასფერს არ ვაღიარებ და, რაცა ვთქვი, ის მართო მე ვიცი. აბა რა ვქნა, რომ იმისთანა კაცები არიან, რომელთათვისაც ჩემი დაღუბვა საჭირო ყოფილა და რომელთაც ამდენი საბუთი მოუციათ თქვენთვის ხელში, რომ გზა აღარა მაქვს თავი ვი-

მართლო. თქვენ თქვენი მოვალეობა აასრულეთ, ბატონო გამომძიებელო, გამამტყუნეთ, მე ამას იქით აღარაფერზედ პასუხს აღარ მოგცემთ. მე დამარცხებული ვარ, მაგრამ მაინც გეტყვით კიდევ, თავის დღეში არ ვიცნობდი და არც მინახავს ლეა მედანი და არც დანაშაული მაქვს იმ საქმეში, რომელსაც მე მაბრალებთ.

— ჩვენ საკმაოდ ვიცით, რაც საჭიროა, შეგიძლიანთ ამას იქით ხმაც აღარ ამოიღოთ, თუ გნებავთ. მაგრამ კი ძალიან შეგიწყნარებდათ სამართალი, თუ რომ იმ ქალს დაგვისახელებდით.

— სათქმელი აღარა მაქვს-რა.

— მაშ სრულებით უარზედ სდგეხართ?

მორისმა მხრები აიწია და მალლა აიხედა. ვერშემონმა კიდევ ერთხელ მოსთხოვა ქალის სახელი; მორისი, როგორც მუნჯი, ისე იდგა. მაშინ გამომძიებელმა წაუკითხა მორისის ნათქვამი, რომელიც ცოტად გადაესხვაფერა გამომძიებელს. ამ სიტყვების მაგიერ: „მე ვილუპები, მაგრამ აღთქმას კი არ ვუღალატებ და იმას დავიხსნი,“ ესე ჩაეწერა გამომძიებელს: „თქვენ ყველაფერი გცოდნიათ, მე ვილუპები, მაგრამ აღთქმას კი არ ვუღალატებ, ქალზედ არაფერს ვიტყვი და გადარჩენილი იქნება.“

ამ გადასხვაფერებამ მარტო ღიმილი მოჰგვარა. მორისს და მწუხარედ გააქნევინა თავი. აღარა სთქვარა, დაავლო კალამს ხელი და ხელი მოაწერა. გამომძიებელს გულზედ მოეშვა, თითქო ამის თქმა უნ-

ლაო: „ძლივს არ გათავდა ეს საქმე და ძლივს არ განვთავისუფლდით.“ ბრძანება დასწერა, რომ ფერანი მაზასში გადესყვანათ.

გზა-და-გზა ჰფიქრომდა საწყალი ყმაწვილი კაცი: რა ვქნა, ვინ უნდა იყოს ის კაცი, რომელსაც ეგრე გადაუსხვაფერებია სესილის ბარათი და ესე ბეჯითად მე რაღა მდევნის. მაშინ მოაგონდა, რომ ამ საქმეში რაღაც საპოლიტიკო ქაღალდები არის დაკარგული და უსათუოდ საჭიროდ დაინახეს ნამდვილის დამნაშავეს მაგიერ ხელი წაეწლოთ ვისთვის-მე და მე ბოგანა კაცს, უბინაოს, უოჯახოს, ქვეყანაში გამოუჩენელს წამავლეს ხელი. აბა ამის შემდეგ რაღა თქმა უნდა, გამამტყუნებენ და, თუ საქმეს აგძლევენ, მარტო იმისთვის, რომ ხალხს თვალი აუბანო.

მაზასის ციხეში რომ მიიყვანეს, მორისი ბედს დაემორჩილა. ეხლა მარტო თავის დის ნაღველი-ლა ჰქონდა, რომელიც უპატრონოდ, უბინაოდ, უმწყოდ და უნუგემოდ ჰრჩებოდა. ეგ ნაღველი უწყლავდა გულს იმ უსიხარულო ციხეში. მას შემდეგ, რაკი თავის მოკვლა ვერ მოუხერხდა, ქედი მოიდრიკა და უღრტვინველად ელოდდა, რას მოუტანდა ბედი.

ახალგაზდა ვეკილმა, რომელიც დაუნიშნეს მორისსა, გადიკითხა საქმე, დარწმუნდა, რომ დამნაშავეა მორისი და სთქვა გულში: სამართალს სასჯელის შემსუბუქებას-ლა თუ ვთხოვო, თორემ სხვა აღარა გაეწყობა-რაო. მაგრამ მორისი რომ ჰნახა, აზრი გამო-

იცვალა. მორისმა გადაწყვეტილად უთხრა, რომ სასჯელის შემსუბუქება მე არ მინდა, მე მარტო ჭეშმარიტება და სიმართლე მჭირიაო.

— რაც საჭიროა, მე უფრო ვიცი, უთხრა ვეკილმა: ხოლო არ დაივიწყოთ, რომ ვეკილი იგივე მოძღვარია. მე უნდა მითხრათ ყოველისფერი მართალი და არაფერი არ უნდა დამიმალოთ.

— მართალი ის არის, რომ მე დამნაშავე არა ვარ. 20-ს ივლისს ღამე ჩემს სახლში გავატარე, მარტო ვიყავ, თუ იყო კიდევ ვინმე ჩემთან—მაგის თქმა არ მინდა, ეს კია, რომ ჩემის ოთახიდან ფეხი გარედ არ გამომიდგამს. მე ორი ბოთლი შამპანური ღვინო ვიყიდე, ერთში კი არაა, ორივე ბოთლში საწამლაღი ჩავყარე და მოწამლული ღვინო დაველიე. როგორ მოჰხდა, რომ ჩემი ცარიელი ბოთლები მოკლულის ქალის სახლში გამოჩნდა, ვერ გამიგია. გარწმუნებთ, რომ, რასაც ბრალსა მდებენ, იმაში დამნაშავე არა ვარ.

— ღიდათა სცდებით, რომ მაგ გზით მოგიწადინებიათ თავი იმართლოთ.

— გზა რას მიქვიან! დაიძახა უბედურმა მორისმა და ცრემლები გადმოჰყარა: მე მართალს ვამბობ. არ ვიცი, ვის მაგიერად მსჯიან მე, ვხედავ კი, რომ უნდა დავიღუპო... თუ სიკვდილისაგან ვერ დამიხსნით, გემუდარებით, თქვენ მაინც დაიჯერევით, რომ უბრალო ვარ და უკანასკნელს საათამდე იძახეთ, რომ მე დამნაშავე არა ვარ, არა და არა!

ვექილსაც კი გული ამოუჯდა. მორისსა ჰკითხა: სახლობა, ნათესაობა გყავს რამე, თუ არაო. ეგონა იქნება იმათ ათქმევინონ რამეო. საწყალომა უპასუხა, რომ მარტო ერთი დაჟ მყავს, და სთხოვა ვექილს, იმისი ამბავი შემიტყეო. ვექილმა აღუთქვა და წავიდა. გულში თავის თავს სიტყვა, მისცა რომ დიდის მეცადინეობით ამ უბედურების გამართლებას შევუდგებო.

ვექილის ნახვამ ცუდი ზედ-მოქმედება იქონია მორისზედ, რადგანაც იმისი აზრი საზოგადოების აზრად ეჩვენა. ამ სახით ყველას კაცის მკვლელად მიანდათ მორისი. მთელი ეს დღე ისე გაატარა, რომ თავ-ჩაღუნული იჯდა თავის სენაკის კუთხეში და გულ-ამოჯდომით სტიროდა. ნეტავი ჩემამდინ მოუშვან ვინმე მაინც, ერთი გამომეკითხნა ჩემი მახლობელნი რას ჰშვრებიანო. ხოლო ამ საქმის საიდუმლომ აიძულა გამომძიებელი, რომ არავინ მოეშვა მორისთან. ნაპოვნი ბარათი, რომელიც მორისის გამტყუნების დიდ საბუთად უნდა ყოფილიყო, აჩვენებდა, რა ყოფაშია უნდა ყოფილიყო მისი ამხანაგი ქალი. გამომძიებელს იმედი ჰქონდა მარტოდ დამწყვდეული ფერანი, როცა იქნება, გამოგვითყდებაო.

მორისი, რომელიც შეეჩვია თავის მარტოობას, ძალიან გაოცდა, როცა საღამოზედ ციხის გუშაგმა ვახშამი რომ შემოუტანა, რაღაც ბარათიც მისცა. ვექილს შესცოდებოდა მორისი და ეთხოვნა, რომ ნება მიეცით წიგნების მიღებისა და წერისაო. მორისს

ეგ ნება მისცეს იმ პირობით კი, რომ ჯერ წაეკითხებინებინა გამომძიებლისათვის, ნახვა ვისიმე კი აკრძალული ჰქონდა.

მიღებული ბარათი რამდენიმე დღის წინად დაწერილი იყო. აბა იფიქრეთ რა რიგ გაუხარდებოდა! აჩქარებით მივარდა ბარათს, ჰნახა, რომ თავის დისაგან არის და სწრაფად გადიკითხა: ბარათში ეწერა: „ჩემო უბედურო და გულისთად საყვარელო ძმაო, ბედმა შენზედ ხელი აიღო და ჩვენ ამოდ ვეძებთ ნუგეშსა. ჩვენ ვიცით, რომ შენ მართალი ხარ და საბუთებს ვეძებთ. მაგრად იყავ, გულს ნუ გაიტეხ. შენ პატიოსანი და შრომის მოყვარე კაცი ხარ და როგორ შეიძლება, რომ შენ მაგ საშინელის დანაშაულობის მსხვერპლად შეიქმნე. ამბობენ, რომ არ გინდა თქმა, როგორ გაგიტარებია ღამე, როცა ქალი მოუკლავთ, რატომ არ გინდა დაასახელო ის ქალი, რომელიც იმ საღამოს შენთან ერთად უნახავთ? შენმა კეთილის-მყოფებმა მითხრეს, იქნება ქმრიან ქალთან ჰქონდა საქმე და იმიტომ არ ამბობს ვინ იყო, რომ არ შეეარცხვინოვო. იმათ არ იციან, რომ შენ გულში ერთის სიყვარული გქონდა, იმის გულისათვის. თავიც მოიწამლე, აქაო-და სხვას ირთავსო—და აბა ამ დროს სხვა ქალთან როგორ იქნებოდით... ეხლაც თვალ წინ მიდგას ის საშინელი დილა, როცა მე შენ მომაკვდავს მოგასწარი და არაფერი უსიამოვნება არ მოგვადგებოდა, რომ ჩვენ მაშინ სოფელში არ წავსულიყავით... შეიტყე თუ არა,

რომ სესილის ქმარი ანდრე გუდარი დაიჭირეს... (აქ სიტყვები წაეშალათ) სესილი თავის დედ-მამის სახლში გადმოვიდა და უნდა ითხოვოს ქმარს გაჰყარონ. სესილის სულ შენ ახსოვხარ; ყოველთვის შენზედ ვლაპარაკობთ (აქ კიდევ ორი სტრიქონი იყო წაშლილი) მერწმუნე, ჩემო კარგო ძმაო, რომ შენი სიმართლე უეჭველად დამტკიცდება: ჩემზედ ნურაფერს შესწუხდები: სესილი ძალიან მწყალობს და არაფერი მიჭირს, მეტის მუშაობით არ ვიღალები. გულის ნუ გაიტეხ, მალე ვნახავთ ერთმანეთს. შენი ჭირიმე მითხარი, ვინ იყო ის ქალი, რომელიც შენთან ერთად უნახავთ. მე ვნახავდი იმ ქალს და ყველა ამ უბედურებას გადავრჩებოდით. ქალს არა მოუვა-რა, რისა უნდა ეშინოდეს? მე მითხრეს, რომ, თუ ამისთანა საქმეში ქალის ნამუსზედ ლაპარაკი ჩამოვარდება, სამართალი გაუფრთხილდება, როგორც დიდ საიდუმლოს. ჩემო კარგო ძმაო, გამომძიებელმა მითხრა, თუ გვეტყვის, როგორ გაატარა ის ღამე, მაშინ უეჭველად გავამართლებთო. საყვარლის გულისათვის როდი უნდა გაიფუჭო თავი და არ უნდა შეირცხვინო ნამუსი. შენი და ჩვენი ნამუსი განა არა ჰღირს იმ ქალის ნამუსადა, და ძალიან ნაკლებ ჰყვარებიხარ, თუ თავის მშვიდობიანობის დარღვევის შიშით იქამდის მიგიყვანა, რომ შენ, უბრალო, უღანაშაულო მაგისთანა საშინელ დანაშაულობაში გაგაბა. ჰკუაზედ მოდი, მაგასა გთხოვს შენ შენი საყვარელი ამელი. გაბედე, გაბედე, ჩემო საყვარელო

ძმაო, დაასახელოე ის ქალი, უსინიდისობა არ იქნება შენგან, სიკვდილს გადარჩები, ნამუსსაც არ შეირცხვენ.“

მორისმა დაუწყაო კოცნა ამ ბარათსა და რამდენჯერმე გადიკითხა. საწყალს კარგს ამელის ფიქრში სულ ძმა ჰყოლია! მორისს იამა, რომ სესილი ქმარს ეყრება. ბარათი დიდის ხნისა იყო—იმ დროისა, როცა გამომძიებელი იმედს აძლევდა მორისს მალე განოგიშვებო. მხოლოდ ერთგან ბარათმა ძალიან შეაწუხა მორისი. ეგ იქ, საცა ეწერა: „საყვარლის გულისათვის თავი როდი უნდა გაიფუჭოვო...“

მართალია, ჰფიქრობდა მორისი: ამელი ყოველ დღე ჰხედავს ხოლმე სესილს და უთუოდ გამოჰკითხავდა რასმეს ამ ბარათზედ. სესილი უთუოდ არას ეუბნება და მე ამ საძაგელ დანაშაულობაში მხვევს და ვერ უთქვამს ბოდიშადაც, რომ ქმრის შეწუხებას ვერიდებო.

იმედ-გადაწყვეტილმა ჩაჰკიდა თავი და ხმანაღლა სთქვა:

— მე არ მეგონა ის ამისთანა... მე მაინც ჩემს ფიცს არ გადავალ.

ითხოვა ქალაღდი და თავის დას მისწერა მოკლედ ბარათი სავსე ძმურის სიყვარულითა და აღერსითა. გულის დასამშვიდებლად არწმუნებდა, რომ ნუ, ნუ გეშინიან უეჭველად გამამართლებნო. სთხოვა ყველაფერში სესილს დაეკითხეო, შენი და ჩემი ბარათებიც აჩვენე ხოლმე და ჰკითხე, რას იქმოდან იმ

შემთხვევაში, რომელსაც ამელი თავის ბარათის ბოლოში იხსენიებდა. ეგონა, რომ სესილი მიმიხვდება, რასაც ვამბობო. ბარათი რომ დასწერა და ციხის გუშაგს მისცა, მორისს ცოტა გულზედ მოეშვა.

მეორეს დღეს მოკლე ბარათი მიიღო ამელისაგან. სწერდა, რომ პირველის ბარათის შემდეგ, სესილი ძლიერ ავად გახდა; რვა დღეა ქვეშაგებში წევსო და ექიმმაც იმედი გადიწყვიტაო. ღმერთს შეავედრე, სწერდა ბოლოს ამელი. მორისს თავზარი დაეცა—ეგ ერთად-ერთი მოწმობაც, რომელსაც შეეძლო მოერჩინა მორისი, ხელიდამ წაუვიდა, უკვდებოდა ის, ვის გულისათვისაც მთლად დასდვა თავისი სიცოცხლე.

— უნდა ვილოცო იმისთვისაც და ჩემთვისაც! დაიძახა გულმოკლულმა: მე დაღუპული ვარ.

თავი დავანებოთ მორისს და ისევ დავუბრუნდეთ იზას, რომელიც იყო მიზეზი მორისის წვალეზისა. მკითხველს მოვაგონებთ, რომ ბოიემ მიიღო ხელ-მოუწერელი ბარათი, რომელშიაც ეწერა: ამ საღამოზედ თანხმობას მოჭედანზედ მოდიო. დააპირა თუ არა, მეორე ბარათი მიიღო, ნულარ გაირჯები, მინამ ხელ-ახლად შეგატყობინებდეთო.

ორივე ბარათი იზას სიტყვით იყო დაწერილი. გამოძიებული საქმე რომ გადასჩხრიკა, იზამ შეიტყო, რომ პირველი გამოძიება ბოიეს მოუხდენია, რომ მისგან მოგროვილ საბუთების ძალით გამომძიებელს ბძანება მიუცია მორისის დაჭერისა. მაშასადამე, ისე

უნდა მოეხერხებინა, რომ ისევ ბოიესთვის ჩაებარებინა ეგ საქმე. თუმცა იზამ შეიტყო, რომ ბოიე სამსახურში აღარ არის, მაგრამ მაინც თავის განზრახვა არ შესცვალა. ამ მიზეზით გაუგზავნა ბოიეს ბარათი და სთხოვდა თანხმობის მოედანზედ მოსვლასა.

იზას არ ეგონა, რომ ვერშემონი ესე მალე დაჰყვებოდა და გუდარს გამოუშვებდა. ამ ჟამად ბოიე საჭირო არ იყო და ამიტომაც ამისი ნახვა აღარ ინდომა. ხოლო გუდარის გამოშვებით საქმეს ბოლო ჯერ კიდევ არ მოეღებოდა, საჭირო იყო დამნაშავე ეპოვნათ, რომ გაესამართლებინათ და დაესაჯათ. მორისის გასამტყუნებლად შესაძლო იყო საკმაო საბუთები არა ჰქონოდათ და ამის გამო იქნება ხელახლად დაეწყოთ გამოძიება. ეს იზას ვერაფრად ეჭაშნიკებოდა მრავალის მიზეზისა გამო, მაშინ ბოიე დასჭირდებოდა და ამიტომაც მისწერა: თუ საჭირო იქნები შეგატყობინებო. ბოიე მოუთმენლად ელოდდა მესამე ბარათსა და ბოლოს მოუვიდა კიდევცა.

რალა თქმა უნდა, ბარათი იზასაგან იყო. ვერშემონისაგან ნაყიდს სახლში რომ გადავიდა, იზა ტყვესავით იყო; ერთის წუთითაც კარზედ ვერ გამოდიოდა, რადგანაც ოსკარი პირველს ხანებში დღე-ღამე სულ შინ იყო. ბოლოს, როგორღაც მოახერხა ერთი საათი გამოსვლა და მაშინვე პირდაპირ თავის მოახლე ჟიუსტინასთან წავიდა, რომელიც იქვე გვერდით სასტუმროში იდგა. იმისაგან შეიტყო—ვილაც უცნაური კაცები მოდიოდნენ და იზას კითხუ-

ლობდნენო; გუდარიც მოსულა და გაჰკვირვებია, როცა შეუტყვია, რომ იზა უეცრად დაიკარგაო. გუდარს შეეტყო ჟიუსტინას ბინა და გამოეგზავნა ბარათი იზას სახელზედ. იზამ გამოართვა ეს ბარათი, წაიკითხა და დასწერა მაშინვე ორი ბარათი — ერთი ბოიესთან და მეორე გუდართან. ორივეს სთხოვდა მნახეთო.

ვერშემონმა რომ გადიყვან ლამაზი იზა თავის სახლში, იმ პირობით გადიყვანა, რომ მოსამსახურეებიც კი სულ ახლები ჰყოლოდა. იზა ჯერ ეთანხმა ამაზედ ულაპარაკოდ, მაგრამ გულში კი განიზრახა ჟიუსტინას ისევ მოვაყვანიებო, რადგანაც ჟიუსტინა იყო მისი ავან-ჩავანი ყველაფერში. ჟიუსტინა, იზას სურვილისამებრ, იქავ გვერდით დადგა. მეორეს დღეს გადმოსვლის შემდეგ იზამ დრტვინვა დაიწყო: ახალმა მოახლემ არა იცის-რა და ვერც მალე დაისწავლის ჩემს სამსახურსაო. იზამ ნაღვლიანად ამოიოხრა და ჟიუსტინას თავი ინატრა. ყოველ დღე თითო-ოროლა სიტყვას გადუგდებდა ხოლმე ვერშემონს თავის ძველ მოახლეზედ და ვერშემონის ყური შეაჩვია ნელ-ნელა; ბოლოს ვერშემონმა იგრძნო, რომ თავის ძვირფას საყვარელს ძველი მოახლე უნდა დაუჭიროს. მინამ ეს მოჰხდებოდა, იზამ ერთხელ კიდევ ჩუმად ინახულა თავისი ავან-ჩავანი მოახლე და იმან უამბო, რომ ამ ოთხს დღეში საჯაროდ გაიყიდება იზას ავეჯეულობა მოვალებების გასასტუმრებლად.

— ხომ არ დაგავიწყდა, რაც გითხარ პატარა ყუთის შესახებ? ჰკითხა იზამ.

— მე ბელარს ვუთხარი, უპასუხა ჟიუსტინამ: დამპირდა, რაც უნდა ბევრი დამეხარჯოს, მაინც ვიყიდი იმ ყუთსაო.

— შენც უნდა დაესწრო გაყიდვის დროს. რა ვიცი, არ შეეშალოს და სხვა ყუთი არ იყიდოს.

— ფიქრი ნუ გაქვთ, ყველაფერი კარგად იქნება.

— როცა იყიდის, მეორეს დღესვე კარებთან ახლო ფანჯარაში დადოს თავის მაღაზიაში სხვა ნივთებ შორის.

— ეგეც მითქვამს.

— ხომ გითქვამს ჩვენის კარის მცველისათვის, რომ, თუ ჩემს სახელზედ ბარათები მოვა, შენ გადმოგცეს ხოლმე.

— თქვენი რწმუნების ქალაღი იმას ვაჩვენე და ფოსტაშიაც წავიდე, იქ მითხრეს ეგ ქალაღი საკმაოაო.

— ვეცდები ამ ორ დღეში კიდევ განხო, თუ როგორმე თავს დავისხლეთ.

— რა რიგად მოგბეზრდათ მგონია ამისთანა ცხოვრება!

— მომწყინდა და ეგრე!

გამოეთხოვა მოახლეს, ჩაჯდა ეტლში და იფიქრა: „მართალია, ვის არ მოსწყინდება ამისთანა სიცოცხლე, მაგრამ რა ვქნა, უნდა ვითმინო, მინამ სმართალი თავისას იტყვის. იმ სულელს კი ისევ პარიჟში უნდა ყოფნა და ნახავთ, თუ ხელ-ახლად არ

გაებას. რაც უნდა მომივიდეს, დღესვე უნდა მოვახერხო, რომ პარიჟს მოჰშორდეს“.

თავის უწინდელ სახლისკენ რომ გაიარა, თუმცა უკან გადაწვა ეტლში, მაგრამ მაინც თვალი შეასწორო, რომ ერთი ვილაცა კაცი ყურადღებით ჰკითხულობდა კედელზედ გაკრულს განცხადებას იზას ნივთების გაყიდვისას. იზას გაეცინა და შუბლი გაეხსნა. რომ სცოდნოდა ის კაცი ვინ იყო, სწორედ თრთოლა მოუვიდოდა. ის კაცი იყო პოლიციის აგენტი გიურე, რომელმაც წინა დღით უთხრა მტირალს ამე-ლის:

— რა გატირებთ? სიტყვას გაძღვეთ, რომ თქვენს ძმას დავიხსნით.

III

რა ამოქმედა შადამ.

მისთანა ქალებს, როგორიც იზაა, პარიჟში ის უპირატესობა აქვთ, რომ გაზეთები თვალყურს ადევნებენ და ყოველს წვრილმანს ამბავს მათ შესახებ სწერენ ხოლმე. ხოლო, როცა ამ ლამაზის ქალის ქონების გაყიდვა იყო, გაზეთებმა თავის ჩვეულებას უღალატეს და ხმა არ ამოიღეს, თუმცა ეს ქონება იმისთანა იყო, რომ სახსენებლად

ჰღირდა. მართალია, ოთახების მორთულობა არც სილამაზით, არც ლაზათით გამოჩენილი არ იყო, მაგრამ მეტად ძვირფასი იყო.

მას აქედ, რაც ეგ განცხადება გამოკიდებული იყო, გიურე ყოველ დღე იზას ძველს სახლს აუვლიდა და ჩაუვლიდა ხოლმე. ხშირად შეხვედრია აქ იზას მოახლეს ჟიუსტინას და უკვირდა, ეს ძველი მოახლე აქ რისთვის დაიარებაო. ყოველთვის, როცა ჟიუსტინა შევიდოდა ხოლმე ოთახებში, საცა იზას ქონება იყო გამოფენილი გასასყიდად, გიურე თან შეჰყვებოდა ხოლმე, მაგრამ ვერაფრის ალლო ვერ აიღო.

ორი დღე ხალხს უშვებდნენ ნივთების გასაჩხრეკად. გიურე დიდის გულ-მოდგინებით ჰსინჯავდა ყოველ ნივთს და ამ სინჯვას მთელი ოთხი საათი მოახმარა. მისმა გამოცდილმა თვალმა აქაც ვერა შეამჩნია-რა. ყველაფერი მდიდრული იყო—ძვირფასი, მაგრამ ულაზათო, ერთი სიტყვით იმისთანა, როგორსაც კაცი შეხვდება ხოლმე ქეიფის მოყვარე ქალის სახლში, რომელიც ეხლა ხან გამოსულა მოედანზედ.

იმ დღეს, რა დღესაც გაყიდვა დანიშნული იყო, გიურე ყველაზედ წინ მივიდა, იმის გვერდით დადგა, ვისაც უნდა გაეყიდნა. იმისთანა ადგილი ამოირჩია, რომ იქიდან ყველას დაინახავდა. რაღა თქმა უნდა, იქ მოგროვილი ხალხი იმისთვის არაფერი იყო, თუმცა ბევრს რასმეს კი გაიგონებდა იზაზედ და იმის ქო-

ნების თაობაზედ, რომელიც არა ერთხელ გამოუტანიათ გასასყიდად. ამ ნივთებს თავისი ისტორია ჰქონდა. ხან ერთს იხას მაგვარს ქალს ჩაუვარდებოდა ხელში, ხან მეორეს. გიურე თვალს ადევნებდა მართო ჟიუსტინას, რომელიც შემოვიდა თუ არა, მივიდა ერთს გამოჩენილ მებელის ვაჭართან და ხმა-დაბლა დაუწყო ლაპარაკი. საშინლად უნდოდა შეეტყო, რაზედ ჰლაპარაკობდნენ. ლაპარაკის შემდეგ ორნივე გავიდნენ მეორე ოთახში. გიურეს უნდოდა თან გაჰყოლოდა, მაგრამ იმოდენა ხალხი იყო, რომ ვერ გაატანა და თავის ადგილას დარჩა. ჟიუსტინა და ვაჭარი ისევ მალე მობრუნდნენ და სწორედ გიურეს პირ-და-პირ დასხდნენ ოთახის მეორე თავში.

ჟიუსტინამაც შეამჩნია, რომ ის უცნაური კაცი გულ-მოდგინებით თვალს ადევნებს, და ვერ მიმხვდარიყო, ვინ იყო და რა უნდოდა. წამ-და-უწუმ გიურეს შეჰხედავდა ხოლმე, მაგრამ ვერას ამჩნევდა.

როცა გაყიდვას მოჰყენენ, ხალხმა მოძრაობა დაიწყო. შადიც აქ შემოვიდა და გიურემ უთხრა, აქ ჩემთან დადექიო. თქვენ ამოგეფარებით და თვალყურს ისე დავიჭერო.

გაყიდვა დაიწყეს. გიურემ დაინახა, რომ ჟიუსტინამ მებელის ვაჭარს აჩვენა ერთი პატარა ლამაზი ყუთი, რომლის გაყიდვის რიგი მოვიდა.

— ყუთი გააღებინეთ, დაიძახეს მსყიდველებმა.

— რით გავაღოთ, გასაღები დაკარგულია, უბასუხა გამსყიდავმა: ხომ ხედავთ ყუთი ახალია.

ეს ყუთი ახალი ათ თუმნადა ჰღირდა. იმ ვაჭარმა, რომელიც ჟიუსტინასთან ჰლაპარაკობდა, პირ-და-პირ ცხრა თუმანი შეაძლია.

— „თუ ვისთვისმე ძალიან საჭირო არ არის ეს ყუთი, გროშს მეტს აღარავინ მისცემს, გაიფიქრა გიურემ: მაგისთანა მდიდარს მებელის ვაჭარს რად უნდა ეგ ყუთი; არც იმ მოახლისათვის არის საჭირო. აქ რალაც ამბავი უნდა იყოს.“

შადის ყურში უჩურჩულა, შენც ივაჭრეო.

— ცხრა თუმანი და სამი მანეთი, დაიძახა შადიმ და იფიქრა, ხომ არ გაგიჟდა ეს გიურეო: განა არ იცით, რომ მაგდენი ფული მე არა მაქვს, უთხრა ჩუმიდ გიურეს.

— ცხრა თუმანი და რვა მანეთი, დაიძახა ვაჭარმა.

— ათი თუმანი, წასჩურჩულა გიურემ შადის.

— ათი თუმანი, დაიძახა შადიმ და გაწითლდა, რადგანაც მთელმა ხალხმა ამას დაუწყაო ყურება.

ჟიუსტინამ თავი მაღლა აიღო და უნდოდა დაენახა ეს ბედოვლათი მსყიდველი.

— ათ თუმან ნახევარი, დაიძახა ვაჭარმა.

— თერთმეტი თუმანი, უპასუხა შადიმ.

— თერთმეტი თუმან ნახევარი...

— თორმეტი თუმანი, დაიყვირა შადიმ და მოპირდაპირეს სიტყვა გააწყვეტინა.

— თორმეტი თუმან ნახევარი, უპასუხა ვაჭარმა.

შადის უნდოდა კიდევ გადაემატნა, მაგრამ გიურემ ნება არ მისცა:

— კმარა, უთხრა გიურემ: მე ვიცი, რაც საჭიროა ჩემთვისა. მაგ ყუთს თვალი არ მოაშორო, შემიტყუე, სად წაიღებენ.

— საცილობელი ნივთი მებელის ვაჭარს დარჩა. ოთახში სიჩუმე ჩამოვარდა და გიურეს მახვილ ყურამდე მოაწია ჟიუსტინას სიტყვამ: „ძლივს!“ ამის შემდეგ მოახლე ოთახიდან გავიდა.

ნაყიდს ყუთს, რასაკვირველია, ეხლავე არ დაანებებდნენ და ვაჭარი, რომელმაც იყიდა, ოთახში დარჩა. რალა თქმა უნდა, გიურემ თვალი აღარ მოაშორა.

ბოლოს შემოიტანეს დიდი კალათა, რომელშიაც ოც-და-ხუთი ბოთლი შამპინიური ღვინო ეტევიდა, უნდა ესეც გაეყიდნათ.

— კალათა ოც-და-ხუთი ბოთლიანი, დაიძახა გამსყიდველმა: მაგრამ ოც-და-სამი ბოთლი შამპანური ღვინოდაა; ორი ბოთლი დაუხარჯავთ.

ამოიღო ერთი ბოთლი, გააცალა ნამჯე, რომელშიაც შეხვეული იყო, გასინჯა, რაგვარი ღვინოა, და გამოაცხადა:

— აბა ერთი ეგ ბოთლი ღვინო მიბოძეთ, უთხრა გიურემ გამსყიდველს. ბოთლი მოაწოდეს. გასინჯა ბოთლი და ჩუმად უთხრა შადის:

— ეს მთელი კალათა უნდა ვიყიდოთ, ივაჭრეთ.

— ოც-და-სამი ბოთლი შამპანური ღვინო ოც-და-ხუთი მანეთი, დაიძახა გამსყიდველმა.

— ოცდა რვა, უპასუხა შადიმ.

ვილამაც კიდე გადუმატა; შადიმ ასწია ფასი და სამ თუმნად დაინარჩუნა შამპანური ღვინო. გიურემ უბილამ ქალალდი ამოიღო და შემდეგი დასწერა: „გიურემ იყიდა, პოლიციის აგენტმა, რომელიც სთხოვს გამსყიდველს ამაზევე შეამოწმოს, რომ კალათას ორი ბოთლი შამპანური ღვინო აკლდა ამა-და-ამა ნიშნისა.“ ხელი მოაწერა და ბარათი ფულთან ერთად გადასცა გამსყიდველსა, რომელმაც თხოვნა აუსრულა და შეამოწმა.

მინამ გამსყიდველი მოწმობას სწერდა, ვაჭარმა, რომელსაც თვალს ადევნებდა გიურე, დაუძახა მუშას, ჩააბარა ნასყიდი ყუთი და უთხრა:— წაიღეო.

— ჩქარა გაჰყევით შადი, უთხრა გიურემ: ერთი შემიტყე, სად მიიტანენ; ჩვენი საქმისთვის ეგ ძალიან საჭიროა.

შადი გაჰყვა. ათის წუთის შემდეგ ყუთი მიიტანეს ბებელის დუქანში სენ-ჰონორეს ქუჩაზედ. შადი იქავ კედელს აეფარა, თვალი ადევნა, და ჰნახა, რომ ვაჭარმა აიღო და თვალ-საჩინო ადგილას დუქნის ფანჯარაში დასდგა, მერე გასინჯა საათი და შევიდა დუქანში.

შადიმ იფიქრა, რაც საჭირო იყო, ხომ გავიგეო და წამოვიდა ისევ გიურესთან. როცა შადი მივიდა, გიურე ჰნახა ქუჩაში—ეტლში იჯდა და ამას უცდიდა,

ნასყიდი კალათა თანა ჰქონდა; გიურემ სთხოვა ჩაჯექ და წამომყეო; შადი არ გაჰყვა, მეც აქ ნასყიდი მაქ საქონელი და უნდა წავილავო. მაშ კარგი, უთხრა გიურემ: პალიართან შევეყარნეთ ხვალა. დღევანდელმა დღემ უქმად არ ჩაგვიარაო. გიურე მაშინვე პოლიციაში წავიდა და იმ მებელის დუქანთან რომ გაიარა, საცა ყუთი მიიტანეს, შედგა და დარწმუნდა, რომ ის ყუთი მართლა აქ მოუტანიათ და ფანჯარაში დგას. ნეტა რა მიზეზი იყო, რომ ეს ყუთი იყიდაო? იფიქრა გიურემ: რასაკვირველია, მოგებისათვის იყიდდა, მაგრამ იზას მოახლეს რაღა საქმე ჰქონდაო? გიურეს ეჭვი მოუვიდა, აქ რალაც საიდუმლო საქმე თავს იმალავსო.

პოლიციაში რომ მივიდა, ჩააბარა ნასყიდი კალათა და წარუდგინა მოწმობა გამსყიდველისა. გამობრუნდა აქედამ და ისევ მებელის ვაჭართან მივიდა და უთხრა: აღარ ვივაჭრეთ ეგ ყუთი, რადგანაც არ გვინდოდა ფასი აგვეწიაო.

— როგორ მომიყიდიტ ეხლა მაგ ყუთს, რომლის გამო ეგრე ცხარედ დავეტაკენით? ჰკითხა გიურემ.

— მე თქვენ ვერ მოგყიდიტ, უპასუხა ვაჭარმა.

— რატომ?

— გაყიდულია.

— როგორ? ეგრე მალე?

— ერთმა ქალმა შემომიკვეთა ამის ყიდვა და მეც იმისთვის ვიყიდე... დარწმუნებული ვარ, რომ ფასზედ ყოყმანობას არ დაიწყებს.

— მეწყინა, ღვთის წინაშე, უთხრა გიურემ, რომელსაც ეკვი გაუძლიერდა: მე ძალიან მინდოდა მაგ ყუთის ყიდვა; ჩემის მებელის მაგვარია და სწორედ მაგისთანა ყუთი მაკლდა. მაგრამ მგონია სხვაგანაც ვიშოვი.

— უფრო იაფადაც; მე მოგართმევთ სულ ახალს სწორედ მაგისთანას.

— მაგაზედ მერეც მოგელაპარაკებით. მშვიდობით; იმედი მაქვს ისევ მალე გნახოთ.

გიურე გამოვიდა და ვაჭარმა კარებამდინ გამოაცილა. რაღა თქმა უნდა, ცნობის მოყვარეობამ აიტაცა. აქ თუ ერთი მიზეზი არ იყოს, ვინ მისცემდა ამდენს ფულს ძველ ყუთში? ცხადია, აქ რაღაც ამბავი უნდა იყოს: უეჭველად უნდა შევიტყო, რა ამბავიაო.

დუქნიდამ რომ გამოვიდა, გიურე ისე აეფარა კედელს, რომ თითონ ყველას ჰხედავდა დუქანში შემსვლელს და გამომსვლელს და ამას ვერავინა. მთელი ერთი საათი აქ ატუზული იდგა. საღამოს ხანიც მოახლოვდა. ამ დროს დუქანში შემოვიდა მდიდრად ჩაცმული ქალი პირბადითა, თან მოჰყვა კაციც, რომელსაც სახე პალტოს საყელოში დამალა. გიურე დაუპირდაპირდა დუქანს და ქუჩის მეორე მხრიდამ დაუწყო ცქერა. ქალი და კაცი მიიყვანა ყუთთან, რაღაცა ლაპარაკი დაიწყო, რაღაც დანიშნა ქალაქში და ფული მიიღო.

„დასწყევლოს ღმერთმა, იფიქრა გიურემ, ამ ვაჭარმა მგონი მასხარად ამიგდო, მითხრა, რომ გაყი-

დუღია და ეხლა კი მიჰყიდა ამ ბატონებს. თუ გაყიდული იყო წინაღვე, აქ რაღას მორბოდნენ. განათითონ მედუქნე ვერ გაუგზავნიდა? რა უთავბოლოდ არის გაბმული და არეული ეს ამბავი. უსათუოდ ყველაფერი უნდა შევიტყოთ.“

ვიდრე გიურე ამ ფიქრში იყო, ვაჭარმა ქალი და კაცი მიაცილა ეტლამდე, რომელიც დუქნის კარებთან იდგა. ვაჭარმა ეტლის კარი გამოაღო და, რომ სვამდა ეტლში ქალს, მოახსენა:

— ეხლავ მოგართმევთ. ნუ შესწუხდებით, ბატონო, განაგრძო ვაჭარმა: ყოველს სიფრთხილეს მოვიხმარებ. ყუთს არა დაუშავდება-რა, ისე მოგართმევენ.

ქალი და კაცი ჩასხდნენ ეტლში, ვაჭარმა მიხურა კარები ეტლისა და შემობრუნდა დუქანში.

— რას ჰნიშნავს ყოველივე ეს? ჰფიქრობდა გიურე და იკვნეტდა უღვაშებს: ნეტა ვის იგდებენ მასხარად? უსათუოდ უნდა შევიტყო ეს საიდუმლო. ცხადია, სწორე კვალში ვარ ჩამდგარი.

გიურე უფრო გაიოცებდა, რომ ამათი ლაპარაკი გაეგონა. დუქანში რომ შევიდნენ, ახალ-გაზდა ქალმა იკითხა:

— ეს პატარა ყუთი, რომელიც აი იმ ფანჯარაშია გამოდგმული, ახალია, თუ არა?

— სულ ახალია, ბატონო. აიმ ყუთზედ არა ბრძანებთ? ახალია, ახალი.

კაცმა, რომელიც ქალს თან მოჰყვა, შეჰნიშნა, რომ ურიგო არ იქნება, ყუთი გაგველო და გვენახა შიგნით როგორიაო.

— რა საჭიროა! უთხრა ქალმა.

— ჩემის აზრით, სჯობია გავალოთ, უბასუხა კაცმა: მაშინ ჰნახავთ, იმისთანაა, როგორიც გინდოდათ, თუ არა.

— მე საკმაოდ გასინჯული მაქვს. რამდენად აფასებთ?

— ოცს თუმნად.

— მეტის-მეტია, დაიძახა ქალმა: სურვილი მეტად ძვირად დამიჯდება.

— განა ქვეყანაზედ არის რამე იმისთანა, რომ შენთვის, ჩემო მეგობარო, მეძვირებოდეს?

— განა არ ვიცოდი, რომ ჩემთვის არაფერს დაიშურებდით. ნეტავი თან არ მომეყვანეთ.

— თუ შეიძლება, ყოვლად დაუყოვნებლივ გაგზავნეთ ჩვენსა ეგ ყუთი, უთხრა კაცმა ვაჰარსა.

— ადვილია. გვიბრძანეთ, სად არის თქვენი სახლი?

— აი ფული მიიღეთ და გამოგზავნეთ ამ ადრესით: „გრაფინია იზა სეგლინ-ზინტსკაიას შალიოს ბუღვარზედ.“

კაცმა ჩააბარა ფული ოცი თუმანი.

— განა არ შეიძლება ჩვენვე როგორმე ეტლით წავიდოთ? იკითხა ქალმა.

— რაღა, ბატონო. ვინ იცის, იქნება ეტლში დაუშავდეს რამე ყუთსა. მე საიმედო კაცს ვიშოვნე და ის ეხლავ მოგართმევთ. თითქმის თან გამოგაყოლებთ.

— იმედი მექნება, რომ არ დააგვიანებთ.

— ნუ სწუხართ, ყველაფერს თქვენის სურვილისამებრ აღვასრულებ.

ეტლი წავიდა, ხოლო გიურე კი ისევ თავის საფარშივე დარჩა. დიდიხანი არ გასულა, მოვიდა მუშა, ჩაიბარა ყუთი და წაიღო.

— „ერთი ვნახავ, სად მიიტანენ ყუთსა“, იფიქრა გიურემ და მუშას შორი-ახლო აედევნა.

ნახევარს საათს შემდეგ ყუთი შეიტანეს ერთს ლამაზს სახლში შალიოს ბულვარზედ.

როცა მუშა გამოვიდა სახლიდან, გიურე წინ დახვდა და ჰკითხა:

— თქვენ მგონია ამ ლამაზ სახლიდამ გამობანდით?

— დიაღ.

— მე აქ ერთს სახლს ვეძებ და ვერ მიპოვნია... ის სახლი ეკუთვნის ვიღაც გიურეს.

— გიურესო... არ ვიცი. ძალიან იშვიათად მოგხვდები ხოლმე ამ ადგილებს.

— მე კი მგონია, რომ ეს სახლი, საიდანაც თქვენ გამოხვედით, ან ეხლაც გიურესი არის, ან კიდევ ოდესმე ყოფილა.

— არა, ბატონო. ეგ სახლი ქალისაა და მასთან ვილაცა კაციც სცხოვრებს.

— ქალისა არისო?

— დიად, გრაფინია იზა სეგლინ-ზინტკაიასია.

— რა ბრძანეთ? იკითხა მუშამ.

— არაფერი... მადლობელი ვარ, მე წავალ გიურეს სახლს მოვინახავ.

მოშორდა მუშას და ხმა-მალა სთქვა:

— ცხადია, ნამდვილს კვალში ჩავდექი. ჰოო, იზა ჰყიდულობს ყუთსა, რომელიც თვითონვე გააყიდვინა. რატომ წინაღვე არ დაინარჩუნა? ჯერ, უსათუოდ, დაჰვიწყებია და მერე მოჰგონებია, რომ ყუთში ეჭვის მისატანი რამ ქალაღდი დარჩენია. თორემ სხვა რა მიზეზი უნდა იყოს. დაყოვნება აღარ მოგვიხვდება. ხვალვე დილით ვერშემონი უნდა ვნახო. საჭიროა ახალი გამოძიება. გუდარი რად მისულა მაშინ იზასთან? ერთი ნება უნდა ვითხოვო ის ყუთი გავსინჯო.

აქ გიურეს მოაგონდა, რომ მთელი დღე არა უჭამია-რა, და წავიდა სადილის საჭმელად.

IV

ეგზანა „სეგაჲი.“

ქვენ წინადა ვთქვით, რომ იზამ დაიბარა ბოიე მნახეო და ერთი რალაც მიკიტანხანა დაუნინა, იქ მოდიო. იმავე დროს დაიბარა გუდარი, ჰნახა, დაარიგა როგორ მოიქცეს და თავის მაგიერად გაგზავნა ბოიეს სანახავად.

იზამ იცოდა, რომ ბოიე საჭირო იქნება, რადგანაც მისმა მოხერხებამ გააბა მახეში მორის ფერანი. ვიდრე გამოდიება ბოიეს ხელთ იყო, არავის ექვი არა ჰქონია, რომ სწორედ მორისია დამნაშავე. ხოლო, როცა გამოდიება სხვას მიანდეს, მაშინ ექვი გუდარზედ გადიტანეს. იზამ მოახერხა, რომ მეორე გამოდიების საბუთები ჩააფუჩეჩა, მაგრამ საქმის გარემოება ხელ-ახლად შეიცვალა და იზა სცდილობდა მოიპოვოს იმისთანა საბუთები, რომ პირველი გამოდიება გამართლდეს.

თუმცა გუდარიც გაანთავისუფლეს და საქმეც წარდგენილი იყო პროკურორთან, მაგრამ პროკურორმა საქმეს წუნი დასდო, ბევრი რამ აკლიაო და ითხოვა ხელ-ახლად შეესება საქმისა. ამიტომაც იზასათვის საჭირო იყო ისევ ბოიე გაეწესებინათ სამსახურში და იმისთვის ჩაებარებინათ საქმე. რალა თქმა

უნდოდა, რომ ბოიეს, საითაც უნდოდათ, ყურს იქით უზამდნენ და გააუქმებინებდნენ გიურეს გამოძიებასა. ამ მიზეზით იზამ მესამე ბარათი მისწერა ბოიეს და, როცა გუდარი გაგზავნა ბოიეს სანახავად, ეს დააბარა:

— თუ მორის ფერანს დასჯიან, შენ გეშველება. ამისთვის საჭიროა, მორის ფერანის წინააღმდეგ უეჭველი საბუთები მოვაგროვოთ... მიშველე მაგ საბუთების მოგროვებაში და შენ სრულებით თავ-გადარჩენილი იქნები.

გუდარს იზაზედ დიდი ხანია გული აყრილი ჰქონდა; ჰხედავდა, რომ იზასა სძულდა და თვალის დასანახავად ეჯავრებოდა და თუ შველის, უფრო იმისთვის, რომ თვითონ იზამ დაისხლიტოს თავი ამ საქმიდამ და თვითონ გუდარი კი, თუნდ ჩამოერჩოთ, არას ინალვლიდა. ძალიან შეწუხებული გამოცთხოვა იზას და წამოვიდა. ეხლა აშკარად დაინახა, რომ იზა თავისათვისა სცდილობს და გუდარი ფიქრშიაც არ მოსდის; რომ იზას მარტო თავის თავი უყვარს, გული, გრძნობა არა აქვს, და მარტო გარყვნილებას მისდევს.

— გესმის თუ არა, უთხრა გამოთხოვების დროს იზამ გუდარსა: ეცადე, რაც გითხარ, თორემ დაიღუპები... იცოდე, მეორედ მე შენ ველარ დაგიხსნი, შენთვის მე არა მცალიან.

— კარგი, მე წავალ, უთხრა გუდარმა ისე, რომ არც კი შეუხედნია იზასათვის.

გულარი წამოვიდა ისე, რომ არც კი გამოემშვიდობა.

— ჰოო, ეგრე მექცევი განა, მშვენიერო ქალო! ამბობდა გულარი გზა-და-გზა: მე გეჯავრებით, რადგანაც ეხლა მე საჭირო აღარა ვარ, განა? დამაცა შეუნამუსოვ, შენ! თქვენ აქ ხალხსა ჰზოცთ, თქვე თოკილამ გამოქცეულეზო, თქვენა! თქვენის გულისათვის აქ კაცები სიცოცხლეს არა ჰზოგვენ და თქვენ კი მარტო თქვენის თავისათვის სცდილობთ. ჰოი შენამუს - დაკარგულო! მოპარულის ფულებით რომ ფარფაშობ და ცხვირი მაღლა აგიღია!.. იქნება დავავიწყდა, რომ არიან იმისთანანი, რომელთაც იციან, რა წუმბეში გდებულხარ და რა ტალახში გიცხოვრია... ძალიანაც ნუ იწევ თავში, თორემ პირში ტყვია ხომ არა გვაქვს ჩასხმული, შენის საქმეების გამოქვეყნება ძნელი არ არის!.. თუ მე დავილუბები, შენც ჩემთან ჩავითრევ, იცოდე!.. რაც უნდა დამემართოს, დღევანდელს შენს სიტყვებს გულში ჩავიმარხავ და დრო მოვა, როცა...

აქ თვალი მოჰკრა, რომ ვილაცანი თვალს ადევნებენ და ორიოდე პოლიციელიც ავის თვალთ შემოსცქერიან. ვინ იცის, იქნება გიჟადაც ეგონათ. ხმა გაიწყვიტა და ააჩქარა ფეხი. ბინდი მორეული იყო, როცა ბოიესთვის დანიშნულ მიკიტანხანასთან მივიდა. ჰქ ერთი დედა-კაცი შეჰხვდა და ჰკითხა:

— ბატონო, ვერ მიმასწავლებთ სოვაჟის ყავახანა რა ადგილას არის?

— აი ემანდ არის, უთხრა დედა-კაცმა და იქავ ცხვირ წინ მიუთითა.

— ექა?

— დიად, აი მაგ დიდ სახლში.

გუდარმა თვალი გადაავლო და ჰნახა იქაურობა მინგრეულ-მონგრეულია, შეფიქრდა და ხელ-ახლად ჰკითხა:

— ეს არის?

— სწორედ, უბასუხა დედა-კაცმა და მოჰშორდა. გაოცებული გუდარი მივიდა ნანიშნევ სახლთან. რვა საათი იყო, როცა გუდარი სამიკიტნოში შევიდა. კარი შეღო თუ არა, სინათლე ეცა თვალში და ისეთი სუნი გამოვიდა, რომ კაცს თავ-ბრუს დაასხამდა. გუდარი რომ შევიდა და მიიხედ-მოიხედა, გაუკვირდა—ამისთანა უწმინდურებაში რა ფიქრად მოუვიდა იზას, რომ კაცი მოიწვიაო. სამიკიტნო ხალხით გატენილი იყო, გუდარი თვალ-გაფაციცებით იყურებოდა, აგებ გამოვიცნო, ვინ არის იზასაგან დაბარებული კაციო. ამ ფიქრში იყო, როცა ერთი იქ მყოფთაგანი ადგა და ამისაკენ გამოსწია.

— თქვენ, მგონია, ვილასაც ეძებთ? ჰკითხა გუდარსა.

— დიად.

— სახელი მითხარით, ვისა?

— ბოიეს.

— მე გახლავარ.

— ძალიან კარგი.

— თუ გნებავთ, ჩვენ აი იქით კუთხეში თავისუფლად მოვილაპარაკებთ.

— სულ ერთია ჩემთვის.

წავიდნენ და ორნივე კუთხეში დასხდნენ, ხოლო ორივეს ეგრე ყოფნა როგორღაც ეჩოთირებოდათ.

— თქვენ უსათუოდ გეცოდინებათ, უთხრა ბოლოს გუდარმა: რაზედაც უნდა მოვილაპარაკოთ?

— არ ვიცი, უპასუხა ბოიემ ქურდულად და თავის ქნევით: მე მარტო ის ვიცი, რომ თქვენ რაღაცა უნდა შემომიკვეთოთ, დიდს ფულის თურმე მპირდებიან გასამრჯელოდ, თუ ავასრულე, რასაც მომთხოვენ. მეუბნებიან ამასთანაც, უწინდელს თანამდებობაზედ ისევ შეგიყვანთ და გაგამწესებთო. ყველა ეს კარგია, მაგრამ რას ითხოვენ ჩემგან, ის კი ჯერ არ შეუტყობინებიათ. არ შეიძლება გვიბძანოთ, თქვენ ვინა ბძანდებით?

— იმას ითხოვენ, რომ თქვენგან დაწყობილი საქმე თქვენვე უნდა განაგრძოთ, უთხრა გუდარმა და პასუხი კი არ მისცა უკანასკნელ კითხვაზედ: უნდა დაამტკიცოთ, რომ თქვენ მაგიერი აგენტი, რომელსაც თქვენ შემდეგ მიანდეს ის საქმე, შემცდარია და სტყუის. ლეა მედანის საქმეზედ გელაპარაკებით. თქვენ თქვენად წარუდგინეთ საბუთები, რომელსაც ჩვენ მოგცემთ ხელში.

— ერთი დამაცათ, შეჰნიშნა ღიმილით ბოიემ: ჩემმა მოადგილე აგენტმა რომ გამოძიება წარადგინა, ის უჩემოდაც დაწუნებულია გამომძიებლისაგან,

იმიტომ რომ გამოძიებელი იმასვე სდებს ბრალს, რომელიც მე დავაჭერინე. სჩანს, ჩემი გამოძიება სწორე გამოძიებად უცვნიათ და ის კაცა კი, რომელიც ჩემმა მოადგილემ დააჭერინა, გაუმართლებიათ და განუთავისუფლებიათ. ამაზედ მეტი მგონი საჭირო აღარა იყოს-რა.

— არ შეიძლება ვიფიქროთ, რომ მაგ უსამართლოდ დაჭერილს უნდა ჯავრი ამოიყაროს მასზედ, თუ რად დამიჭირესო?

— ძალიან სცდება, თუ ეგრეა. გამოძიებელი შესცდა, რომ ის ხელიდამ გაუშვა. იმას, ვისაც ეხლა ბრალსა სდებენ, არ შეიძლება ამხანაგი არა ჰყოლოდეს და ძალიან დასაჯერია, რომ...

ბოიემ სიტყვა არ დაათავა. გუდარს უნდოდა რაღაც ეთქვა, მაგრამ ენის განძრევაც ველარ გაჰბედა.

— მე მაინც არ მესმის, ჩემგან რასა თხოულობთ, სთქვა ბოიემ.

— ადვილი გასაგები კია, უთხრა მკვახედ გუდარმა: ჩვენ გვინდა, რომ ჩვენგან გასამრჯელო მიიღოთ და ჩვენც იმისთანა სამსახური გაგვიწიოთ, როგორსაც პოლიციას უწევდით.

— სუ! ეგრე ხმა-მაღლა ნუ ამბობთ მაგას, უთხრა ბოიემ ჭურღულადვე: სწორედ მაგ საგანზედ აქ არაფერი არ ითქმის... იქ პოლიციაში ვირჯებოდი სიმართლის აღმოსაჩენად, საზოგადოების საკეთილოდ... აქაც ხომ ამათივე სახელით არ ითხოვთ ჩემს სამსახურსა?

— ჩვენ თავის ღლეში ვერ მოვრჩებით ჩვენს ლაპარაკს, თუ აგრე მოვყევით. ჩვენ ბევრი ვილაპარაკეთ და არაფერი კი ვთქვით.

— ჩემი ბრალი არ არის. თქვენი სურვილი თქვენვე უნდა სთქვათ და არა მე. ყველას ხომ არ გავნდობი: არ გიცნობთ, არ მიცნობთ.

— მე კი აქ რომ მოვდიოდი, კარგად ვიცოდი, ვისთან მექნებოდა საქმე. ჩვენ თქვენ გიცნობთ; ვიცით, რა ხელობის კაციცა ხართ. ძალიან, ძალიან კარგად გიცნობთ, რაცა ხართ, ბატონო ბოიეც.

— მეც კარგად გიცნობთ თქვენ, ბატონო ანდრე გუდარ, უპასუხა სიცილით და ხელების ფშვნეტიტ დათხოვნილმა აგენტმა.

ანდრე თითქო ეკლებზედ იჯდა, წამოხტა მაშინვე და შეშინებით დაუწყაო ყურება თავის მესაუბრესა. რამდენსამე წუთს სინჯავდნენ ერთმანეთს და ერთსა და იმავე დროს მიხვდნენ, რომ ორივენი დიდი, თოკილამ გამოშვებულები არიან, რომ ერთი მეორეს ვერ წაუვა. გუდარი აქ რომ მოდიოდა, ეგონა, ბოიე ჩემთან როგორ მოვა, საითაც მინდა, თავს იქით ვუხამო. ეგონა, ვეტყვი თუ არა, რომ კარგად გიცნობ, ბატონო ბოიე, მაშინვე ქედს მოიდრეკს და მეტყვის: „მიბრძანეთ, თქვენი ყურმოჭრილი ყმა ვარო“. ეგრე კი ვერ აუხდა. ბოიემაც თავის მხრით უთხრა, მეც კი კარგად გიცნობო და ისეთის კილოთი უთხრა, ისეთი თვალით დააცქერდა, რომ გუდარი თავიდან ფეხებამდე აირივა.

— დიად, ბატონო გუდარ, მე ვიცი, ვინცა ხართ, და ძალიან კარგადაც ვიცი. თქვენ კაი მსხვილი სალახანა კაცი ხართ. თქვენ დიდი ავან - ჩავანი ბძანდებით ნამუსზედ ხელ - ალებულ ლამაზ ქალებისა. და იმის გამო, რომ მარტო ხორცის სიამოვნებას აჰყოლიხართ და არც კი გინდათ შეიტყოთ სული, გული აქვთ იმ ქალებს, თუ არა, — თქვენ ჯაგლავს გეძახიან. დიად, მე ძალიან კარგად გიცნობთ თქვენ, ანდრე გუდარ, რომელსაც მეტ სახელს ჯაგლავს გეძახიან. მაგრე ქეიფის ცხოვრებისათვის ფულებია საჭირო, ხოლო თქვენ თავის დღეში შრომით და ჯაფით ფული არ გიშოვნიათ. მე ვიცი, რომ ლეა მედანს ბანკის ბილეთები ჰქონდა და თქვენ წაგიღიათ.

ანდრეს ჯერ გონება დაებნა, მიიხედ-მოიხედა და, რა ჰნახა, რომ ამათკენ თვალი არავის უქირავს, ბოიეს სიტყვა გააწყვეტინა:

— ჰო, მართლა, ის ბანკის ბილეთები, რომელიც მერე თქვენ მოიპარეთ!

— ეჰ, ბატონო გუდარ, უპასუხა ბოიემ: რად იხმარეთ იმისთანა სიტყვა, რომელიც მე, თქვენზე რომ ვლაპარაკობდი, ვერ გავბედე გამომეთქვა. თქვენ თვითონ მაძულებთ უკადრისის სიტყვის ხმარებას და მე თქვენსავე სიტყვას გაგიმეორებთ: ლეა მედანს ბანკის ბილეთები ჰქონდა და თქვენ მოიპარეთ.

— ყური მიგდეთ, უთხრა გაჯავრებით გუდარმა: თავი დავენებოთ მაგისთანა ლაპარაკსა, თორემ ყბელობის მეტს ვერას გავაკეთებთ.

— მითამ?

— ბატონო ბოიევ, ერთმანეთის წაყვედრებას ბოლო მოვუღლო.

— მეც ეგ მინდა.

— თქვენზედ დიდი ეჭვია პალიარის ქვრივის ბანკის ბილეთების დაკარგვის გამო.

— ეგრე კია?

— თქვენ თანამდებობაზედ ხელი აგაღებინეს, ცხოვრების სახსარი შემოგაკლდათ. ერთი რომ წავუჭურჩულო ყურში გამომძიებელს, ხომ დაგიბარებენ და მოგკითხვენ: საიღამ გიშოვნიათ ბანკის ბილეთები, რომელიც დეიდა-თქვენსა ჰქონოდა მობარებულიო.

ბოიე სულ იცინოდა და გუდარი კი თან-და-თან სცხარობდა.

— მე ვეტყვი, ეგ ბილეთები იმიტომ გამოვართვი-მეთქი, რომ კაცი, ვისაც მიუბარებია, ვერ გაჰბედავს უკანვე მოითხოვოს, რადგანაც ეს ბილეთები მოპარული აქვს-მეთქი, — უთხრა ბოიემ.

— თქვენ ლამის ყელში სისხლი მომგვაროთ. ერთი მითხარით, გინდათ თუ არა მოვრიგდეთ?

— რასაკვირველია. ამას კი გეტყვით, ტყუილად ნურავინ ინდომებს, რომ მე თავზედ წამომაჯდეს და მხედნოს. თქვენ გეგონათ, რომ, რაც გინდათ, იმას მაქნევინებთ, რადგანაც ჩემი ავკარგიანობა გცოდნიათ. მაგრამ მეც ხომ ვიცი თქვენზედ ზოგიერთი რამ, იქნება მასზედაც მეტი, რაც თქვენ იცით ჩემ-

ზედ... მხრებს რად იჭიმავთ? არ გეჭაწნიკათ თუ? თუ მე ხელს მოვკიდებ გამოძიებას, დარწმუნებული იყავით, გიჟრეს გამოძიებას სულ მოვშლი... მე უადგილოდ ვარ, ფულები მიჭირს, მართალია, მაგრამ თქვენგან კი მაინც არ შევშინდები. სამჯერ მომსვლია თქვენი ბარათი. ნუ თუ იმისთანა სულელი გგონივარ, რომ არ შევიტყობდი, ბარათებს ვინ იწერება ჩემთან. მე ვიცი, ბატონო გუდარ, ჩემი თავი თქვენთვის ძალიან საჭიროა და ამიტომაც შემოძლია მოგთხოვოთ, როგორაც კაცმა, რომლის ხელშიაც თქვენი საბელია ყელისა.

გუდარი მიჰხვდა ეხლა კი, რომ ძალიან ოსტატ და ჭკვიან კაცთან აქვს საქმე; რომ ეს ბოიე ეშმაკობაში და ოსტატობაში ბევრით წინ არის თვითონ გუდარზედ. დარწმუნდა, რომ ამ იეზუიტს, ამ ტარტიუფს, ამ დონ-ბაზილიოს ვერაფერში მოატყუებს. მიჰხვდა, რომ ამისთანა კაცთან ბრძანება არ გაუვა, უნდა თვითონ დაემორჩილოს. გუდარს დიდი ხანი ველარ მოეკრიბა გონება, რომ პასუხი გაეცა. შიშმა აიტაცა. ბოლოს როგორც იყო შეშინებულის ხმითა ჰკითხა:

— აბა რას მომთხოვთ გასამრჯელოს?

— ჯერ თქვენ მითხარით, რა საქმეს მკიდებთ, უპასუხა ბოიემ უწინდელებს ღიმილით.

გუდარმა არეულად შეჰხვდა ბოიეს და პასუხი ვერ მისცა.

— მახლას, უთხრა ბოიემ: მე რომ აქ მოვდიოდი, ვიცოდი, რა საქმეზედაც მეძახოდით. აბა ერთი დავლიოთ, ბატონო გუდარ, და მოვილაპარაკოთ.

ლენო დაუსხა, თვითონაც დაისხა, და რომ დალიეს, ბოიემ უთხრა: თქვენა გწამებდნენ ლეა მედანის მოკვლას; თქვენ დაჭერილიც იყავით... მძიმე საბუთებია თქვენს წინააღმდეგ. გაგათავისუფლეს, მაგრამ ყოველს წუთს იმის შიშში ხართ, აი მოვლენ და ხელ-ახლად დამიჭერნო.

გუდარმა უთხრა—მართალია, და ბოიემ ისევ იმ ღიმილით განაგრძო:

— თქვენი შიში უმიზეზო არ არის, ბატონო გუდარ. მე ჩემის მხრით გეტყვით, რომ დიდი წინდაუხედაობა იქნება თქვენგნით, რომ მას შემდეგ, რაც გადაგხედათ, კიდევ პარიჟში დარჩეთ; მაგრამ რა? ეგ თქვენი საქმეა. მაინც კიდევ გიჯობთ თავი მიიმალოთ სადმე და სამალავს ადგილს მე გიშოვნით, თუ გნებავთ. მე წევრი-დამფუძნებელი ვარ ერთის საზოგადოებისა, რომელიც ჰმეველის და ნუგეშს აძლევს ყოველს კაცს, რომელიც იმ საზოგადოებას მიჰმართავს. მაგრამ საქმეს რომ დავუბრუნდეთ, ისა სჯობია. თქვენ გაგათავისუფლეს, მაგრამ მანამ სამართალი ქალის მკვლელს, ანუ გამქურდავს არ იბოვის—თუ ვინიცობაა არ დამტკიცდა, რომ ლეა მედანმა თვითონ მოიკლა თავი—ისინი, ვისზედაც მცირედი რამ ეჭვი აქვთ მოტანილი, ვერ იტყვიან—გადავრჩითო... მე ვიცი კაცი, რომლის წინააღმდეგ მცირეოდენი

საბუთებია. იმას გაასამართლებენ და თქვენ ეხლა აი რის თქმა გინდათ: „ბატონო ბოივე, თქვენ გამოგიძიებიათ ეს საქმე; თქვენის რჩევით დაიჭირეს ის ყმაწვილი კაცი მორის ფერანი. რასაკვირველია, დარწმუნებული ხართ, რომ დამნაშავე ის არის. გაგვიმჟღავნეთ ყოველისფერი, რაც კი მისი წინააღმდეგია. ჩვენ ფული ბევრი გვაქვს და გიშველით სხვა ახალი საბუთებიც მოვაგროვოთ“.

გუდარს გაეცინა; სწორედ ისა სთქვა, რის თქმაც თვითონ გულში ედვა და ვერ გაეხდნა კი.

— სწორედ ეგ არის, ბატონო ბოივე, სწორედ, უთხრა გუდარმა.

— ერთის სიტყვით, განაგრძო ბოივე საქმიანის კაცის კილოთი: თქვენ გინდათ ანდრე გუდარი დაიხსნათ და მორის ფერანი კი დაასჯევინოთ სამართალსა. რა თქმა უნდა, რომ ანდრე გუდარისათვის ეგ ძალიან კარგი იქნება?

ბოივე დააშტერდა გუდარს ისე, რომ გუდარმა ვერ გაუძლო და თავი ჩაღუნა.

— სწორედ მაგის თქმა მინდოდა, უთხრა ბოლოს გუდარმა.

— აბა რას მომცემთ მაგისათვის? ჰკითხა ბოივე.

— კარგი იქნებოდა თქვენ გეთქვათ, რას ითხოვთ? ჰკითხა თავის რიგზედ გუდარმა.

— ძალიან ბევრს, უპასუხა ბოივე: თქვენგამო ორი ათას-ხუთასი თუმანი ხელიდამ გამოამეცალა. ის ბანკის ბილეთები ხომ ჩემს საკუთრებას შეადგენდა.

კუდარს თავ-ბრუ დაესხა. ნუ თუ დანაკარგს მოგვთხოვს, გაიფიქრა გულში.

— აბა, რამდენს ითხოვთ? უთხრა გუდარმა.

— მე იმას ვიქმ, რომ თქვენ ხელს აღარავინ გახლებთ...

— პარიჟში კი მინდა დარჩომა, იცოდეთ.

— შეგიძლიანთ. თქვენც დამეხმარებით საბუთების მოგროვებაში მორის ფერანის წინააღმდეგ. თუ საქმე გაჭირდება, მე გიშველით აქედამ გაქცევას. ჯერ ხომ თავისუფალი ხართ და ეგრეც იქნებით. მორის ფერანის გასამტყუნებლად ასეთს საბუთებს გიპოვნით, რომ ხსნა აღარ იყოს. თუმცა პოლიციაში აღარა ვარ, მაგრამ იქ ბევრი მეგობრები მყვანან, ყველაფერს შემატყობინებენ. და, თუ რამ საშიში იქნება, მაშინვე გაცნობებთ. თქვენც ხომ ეს გინდათ?

— რასაკვირველია. თქვენ უნდა ყოველივე ლონის-ძიება იხმაროთ, რომ ჩემზედ ერთი ბეწო ექვიც აღარ ჰქონდეთ.

— მაგას თქმა აღარ უნდა.

— ას ოც-და-ხუთს თუმანს მოგცემთ.

— ბეისათვის თუ! იკითხა ბოიემ: როდის მომცემთ?

— ხვალე. მაშინვე, რაკი ფერანს გაამტყუნებენ...

— გაამტყუნებენ, თუ გაამართლებენ,—თქვენი რა საქმეა. ოღონდ თქვენ ხელი არ გახლონ, სხვა რა გინდათ.

— ფერანის გასამართლების შემდეგ კიდევ მაგ-
დონს მოგცემთ.

— არა, ორას ორმოც-და-ათს თუმანს ვითხოვ.

— ბევრია, მაგრამ რა გაეწყობა. თქვენს სიტ-
ყვაზედ იყოს. ამ დღიდან მე ხელი არავინ არ უნდა
მახლოს.

— მომითმინეთ, პირობა გარკვევით და რიგია-
ნად უნდა დაიდვას. ჩემი ვალია, რომ თქვენ თავი-
სუფალი იყოთ და, თუ ხელ-ახლად გეშს მოიტანენ
თქვენზედ, აქედამ უნდა გაგაპაროთ. ამისათვის ვი-
თხოვ თქვენგან ორას ორმოც-და-ათს თუმანს წინად.
ას ოც-და-ხუთს მას მერმედ, როცა სამშვიდობოში
გაგიყვანთ, თუ თქვენი გაპარება საჭირო იქნება.

ეგ მეტად მძიმე პირობაა.

— ასე კია და! უთხრა ღიმილითვე ბოიემ: ამა-
ზედ ნაკლებ მე არ დაგჯერდებით. დღესვე შევუდგე-
ბი თქვენს საქმეს. რას იტყვით. თანახმა ხართ, თუ
არა?

— თანახმა ვარ. ეს კი იცოდეთ, რომ, თუ მე
ხელ-ახლად დამიჭერენ და მკითხვენ რასმეს ბანკის
ბილეთების თაობაზედ, მე ვაჩვენებ, რა პირობითაც
დავუგირავე პალიარის ქვრივსა და ამ ჩვენებიდან ცხა-
დი იქნება, რომ თქვენ, თუ არ ქურდობით, სხვა გზით
ვერ ჩაიგდებდით ხელში იმ ბილეთებსა.

— მუქარა რა საჭიროა, უთხრა ბოიემ: პირობა
ხომ შევეკარით და ჩხუბი ეხლა მეტის-მეტი იქნება.

— მაშ კარგი, ერთი დავლიოთ, უთხრა გუდარმა.

— ეგა სთქვათ, თქვე დალოცვილო! უპასუხა ბოიემ და დაისხეს ორივემ ღვინო.

— ხელო ხომ ვნახავთ ერთმანეთსა...`

— ყველაზედ უწინარეს სიფრთხილე გვინდა. დღესვე წაგიყვანთ იმ სახლში, საცა დრომდე თავი უნდა დაიმალოთ.. იმედი მაქვს, გუდარ, რომ უთავ-ბოლო ცხოვრებამ ღვთის სიყვარული არ დაგიკარ-გათ. მე თქვენ ღვთის სახლში მიმყევხართ. იქ სულ ღვთის მოყვარე და ღვთის მლოცველი ხალხია. ლოც-ვისა და სულის ცხონების საქმის მეტს იქ ვერასა ნა-ხავთ. შეიფერებთ კი ამისთანა ცხოვრებას?

— მაგისი რა მოგახსენო, ეს კი მგონია, სამა-ლაფად მაგისთანა სახლი ასლი იყოს, უთხრა გუ-დარმა: პოლიციას ფიქრადაც არ მოუყა იქ მომნა-ხოს.

— მართალსა ბრძანებთ. ამასთანაც არც იქ იქ-ნებით ძალიან ხელ-ფეხ შეკრული. იქაურების ავ-კარგიანობას ყველაფერს გეტყვით, რომ წინაღვე იცოდეთ, რა ხალხთან გექნებათ საქმე.

ამის მერმედ წამოდგნენ, გუდარი გაუსწორდა მელუქნეს და კაი გუნებაზე შეიქნა. ბოიე ძალიან კაცი გამოადგა. უხაროდა, რომ საქმე კარგად წარე-მართა: იზას გამომძიებელი ხელში ჰყვანდა, ბოიესა-გან კიდევ ყოველ დღე შეეძლო შეეტყო, რა მდგო-მარეობაშია საქმე და შიშია რამე, თუ არა. გუდარს უნდოდა გზა-და-გზა მოჰლაპარაკებოდა ბოიეს გულ-ახლილად. დააპირა სამიკიტნოდამ გამოსვლა თუ არა,

სამი ვილაცა კაცი შემოვიდა და გუდარი შიშით ისევ ჩაჯდა.

— რა დაგემართათ? ჰკითხა ბოიემ.

— ნახეთ, ვინ შემოვიდნენ?

— ვინ? ჰკითხა ბოიემ მარდად.

— პოლიციელები, რომელთაც მე დამიჭირეს.

ბოიემ მიიხედა იქით, საითკენაც გუდარმა აჩვენა და მაშინვე გუდარსავით იქვე ჩაჯდა.

— სუ, უთხრა გუდარს: ხმას ნუ ამოიღებთ. ისე უნდა მოვახდინოთ, ვერ დავგინახონ.

ორივენი სტოლს დაებჯინენ და ჩაღუნეს თავები ისე, რომ სახე არ უჩანდათ.

ამ სამ ახალ-მოსულებში ერთი გიურე იყო, მეორე პალიარი და მესამე ის გემის ჯარის-კაცი, რომელმაც გიურეს უამბო ამას წინად იზას ამბავი.

როცა ამ ჯარის-კაცთან მოვიდა მელუქნე და ალაგი უჩვენა დასაჯდომად, ჯარის-კაცმა გულ-კეთილობით უთხრა:

— თუ გამორჩომა გექნებათ, დღეს გექნებათ. ასე მწყურია, რომ ზღვას დავაშრობ.

ბოიემ ყურები აცქვიტა, უნდოდა გაეგო, რას იტყოდნენ ახლად მოსულები და მის ყურამდე მოაღწია ჯარის-კაცის შემდეგმა სიტყვებმა:

— აი აქ ეძინა ხოლმე რიგა სოვაჟსა და იმ ქოხში კი, რომელიც თქვენა ნახეთ, ის ქალი იდგა.

ამ დროს მელუქნემ გაიარა ბოიეს და გუდარის ახლო. ბოიემ დააყენა და ჩუმად თითქმის ყურში უთხრა:

— შეიძლება აქედამ ისე გავიღეთ, რომ ამ დიდს კარებს ავცდეთ?

— ჰმ, უპასუხა მელუქნემ: რაო? განა იმათ შორის არის იმისთანა ვინმე?

ბოიე მიჰხვდა, რასაც ჰკითხავდა მელუქნე და უპასუხა:

— არის.

— მაშ ფრთხილად უნდა ვიყვნეთ. თქვენს უკან პატარა კარია, იქიდან ისე გახვალთ, რომ ვერავინ დაგინახვთ.

— მაღლობელი ვარ, უთხრა ბოიემ და ხელში ფული ჩაუღო: აბა როგორმე გავიპაროთ, უთხრა მერე გუდარს: იმათ ჯერ თვალიც არ მოუკრავთ ჩვენთვის.

მარდად წამოდგნენ და იმ პატარა კარიდან რომ დააპირეს გაპარვა, ანდრეს რაღაცა უნდა ეთქვა, მაგრამ ბოიემ შეაყენა და ორივენი ხმა ამოუღებლივ გაიპარნენ.

— გიჟრე სცდილობს, როგორც ეტყობა, სთქვა ბოლოს ბოიემ: აშკარაა, თქვენ დაგეძებთ, ან თქვენ გადევნებთ თვალ-ყურსა. უსათუოდ ახალი ამბავი რამ მომხდარა.

— მითამ? იკითხა გუდარმა და ფიქრს მიეცა.

— აი თქვენ თვითონ იფიქრეთ: თუ არ თქვენის მიზეზით, რად მოვიდნენ ისინი აქ?

— თქვენა გგონიათ, რომ პარიჟილამვე ამედევნენ მე და თან მომყვნენ?

— მე ეგრე მგონია.

— აგენტი გიურე კიდეც ჰო, მე მიცნობს; მეორენი მგონია აგენტები არ არიან.

— არ იცნობთ?

— არა, მე მარტო გიურე ვიცანი.

— მე გიურეს არ ვიცნობ, ახლად შესულია პოლიციაში. მეორეს კი, აი ყმაწვილი კაცი რომ იყო, ვიცნობ. იმ დედა-კაცის შვილია, რომელსაც თქვენ ბილეთები დაუგირავეთ. აი ხედავთ, აქ რალაც ქსელია გაბმული და თქვენს საქმეს შეეხება.

— ეე! მაშ თქვენი დეიდა-შვილი ეგ არის!

ბოიემ პასუხი არ მისცა. ჰფიქრობდა, რა მიზეზი უნდა იყოს, რომ პალიარი ასდევნებია გიურესა. ჩუმად ხომ არ დაუნიშნავთ ჩემზედ გამოძიებაო. ძალიან შეშინდა, თუმცა არ აჩვენა კი გუდარს, რომ გულში შიში შეეპარა.

— მესამე ვილა იყო? ჰკითხა გუდარმა.

— იმას კი არ ვიცნობ, აგენტს კი არა ჰგვანდა.

— იქნება აქაურია ვინმე და ბელადად მოუძღვა.

— არა მგონია. აქ მცნობი არავინ გამოუჩნდა.

ცოტას ხანს ორივე დაჩუმდნენ.

— თქვენი განზრახვა ხომ არ გამოგიცვლიათ? ჰკითხა გუდარმა.

— რომელი?

— სადღაც სახლში უნდა მიგეყვანეთ თავის დასამალავად.

— ნუ სწუხართ, იქ მივდივართ. მაგრამ ჯერ უნდა იცოდეთ იმ საზოგადოების სახელი და მერმე ერთი სხვა სახელი რამ უნდა მოვიგონოთ თქვენთვის, რომ იმ სახელით ჩავწერონ.

— მიბრძანეთ, მე ყველაფერში თქვენზედა ვარ მონდობილი.

— თქვენ დაბინადებით ერთს სახლში, რომელსაც ჰქვია: „კეთილ გზაზედ დამაყენებელი ბინა ჭაბუკათათვის“. აბბატ დიუტილეილის გამგეობის ქვეშ არის.

— ეგ კარგია, მე დამაყენებთ სახლში, რომელიც მღვდლის გამგეობის ქვეშ არის, განა? უთხრა გუდარმა და გულიდამ ყოველივე სიმძიმე აეხსნა. იცოდა, რომ ამისთანა სახლში პოლიცია ფეხს ვერ შემოსდგამდა, თუ უმაღლესის მთავრობის ბრძანება არ იქნებოდა: მიმიღებენ კი? დაუმატა კითხვა გუდარმა.

— მაგისი მე ვიცი. თქვენი შესვლა იმ სახლში არ ეწინააღმდეგება საზოგადოების წესდებასა.

— როგორ? იკითხა გაოცებულმა გუდარმა.

— ისე.

აქ ბოიემ უამბო ყველაფერი წესი იმ სახლისა და დაარიგა, როგორ უნდა მოიქცეს იქ ყოფნის დროს.

დავანებოთ თავი ამათს ლაპარაკსა და მიგბრუნდეთ ისევ სოვაჟის ყავახანაში.

ბოიე მოსტყუვდა. არც გიურეს და არც იმის ამხანაგებს ფიქრადაც არა ჰქონიათ გუდარს უკან აპყლოდნენ.

ჩვენ ხომ ვიცით, რომ გიურემ პოლიციაში შეიტყო გემის ჯარის-კაცის სიმონ რივოს ამბავი. ისიც ვიცით, რომ ამ სიმონ რივომ უამბო იზას ვინაობა. როცა გიურე დარწმუნდა, რომ თავი-და-თავი მონაწილე ღეა მედანის მოკვლაში იზა ყოფილა, ხელახლად მივიდა სიმონთან. ჩამოუგდო იზაზედ ლაპარაკი, სიტყვა-სიტყვაზედ შეჰყენენ და ბოლო სიმონმა უამბო, რომ იზას ერთი საყვარელი ჰყვანდა მოლდავიელი, სახელად გიორგი გრეგორო—გოლესკოვო. გიურეს, რასაკვირველია, მაშინვე მოაგონდა, რომ ანდრე გუდარმა ეგ სახელი დაირქვა, როცა ბოლოს გამომძიებელმა ჩვენება ჩამოართვა. ცხადი იყო, რომ გიურე კი კვალს აედევნა. სიმონმა ესეც უამბო, რომ ორის წლის წინად ეგ გიორგი გრიგორო რიგა სოვაჟმა მოჰკლა. მაშინ გიურემ სთხოვა სიმონს ერთი წამიყვანე და ის ადგილები მაჩვენე, საცა იზა იდგა პირველ ხანებში, პარიუში რომ მოვიდაო. პალიარმაც, რომელსაც ყოველისფერი ეს უამბო გიურემ, მოინდომა თან გაყოლა. აი რა მიზეზი იყო ამათის მოსვლისა სოვაჟის ყავახანაში. სწრაფად მიათვალ-მოათვალიერეს იქაურობა და ისევ გამოვიდნენ.

— რიგას ამბავი ჩვენთვის საჭირო არ არის, სთქვა გიურემ: ჩვენ ჩვენი მოხილვა განვაგრძოთ.

— ეხლა აქედ წამოვბრძანდით, უთხრა სიმონმა და ქოხი დაანახვა, საცა იზა მდგარიყო. შიგნით ქოხი სულ მინგრეულ-მონგრეული იყო; აი აქ იძინებდა ხოლმე ის უნამუსო გოგო. მე მერეც შევხვდრე იმას, როცა დიდი კაცის ცოლად შეიქმნა. მაგრამ, ვფიცავ, თავის დღეში ისეთი ლამაზი არა ყოფილა, როგორც იმ დილას, როცა მე და ლეიტანტმა ვნახეთ; ის მაშინ გამოდიოდა... ხომ იცით, რის თქმა მინდა... ისე იყო ჩაცმული, რომ ბევრს რასმეს დაინახავდა კაცი... ტანსაცმელი მგონი ძვირად არ ექნებოდა ნაყიდი.

— ღარიბად იყო?

— ასე რომ დაგენახათ, გროშის ჩუქებასაც კი აკადრებდით.

— მაგ ყოფაში იყო ამ ორის წლის წინად!

— ორი თუ არა, სამი წელიწადი კი იქნება მას აქედ... აბა ახლა აქედ გამომყევით.

სიმონმა გაატარა თავის ამხანაგები ეზოზედ და გაიყვანა ქუჩაში.

— შე კაი კაცი, ამ ტლაპოში რაზედ გვატარებ, უთხრა პალიარმა.

— არა უშავს-რა, როგორმე გავინაპირებთ. ნუ გეშინიანთ, გუბეში არ შეგიყვანთ... არხებზედ ფეხ-და-ფეხ გადახტომა შეიძლება.

რამდენსამე ხანს იარეს წუმპესა და ტალახში. ბოლოს სიმონი მივიდა და ერთს დაქცეულ ქოხთან გაჩერდა.

— აქ ჩვენ არავინ დაგვიშლის. აქაურები ამ ადგილს შიშით ვერ მოჰყარებიან.

— შიშითო?

— დიად, შიშით. მკვდარი გიორგი გოლესკო აქ იპოვეს.

— აქ მოეკლათ გოლესკო?

— აქ მოეკლა ბებერს სოვაჟს. თავის დროზედ ბევრი ლაპარაკი იყო ამაზედ.

— გამოძიება იყო?

— რა გამოძიება? ყველგან ხომ ცხვირს არ წაჰყოფს პოლიცია.

— აი კაი ამბავი! დაიძახა გიურემ.

— რად გინდათ, გამოძიება იყო, თუ არა?

— მაშინ დამტკიცებული იქნებოდა მაინც, რომ ის კაცი მართლა მოკლული ყოფილა. თორემ ეხლა, ვინ იცის, იქნება ჭორად დადის ეგ ხმა. ხალხი ყბე-დია და ჭორიკანაობა უყვარს. მაშ თქვენ ამბობთ, რომ გიორგი გოლესკო იქ მოჰკლეს, საცა ეხლა სამიკიტნოა.

— ბებერმა რიგამ აქ მოათრია მკვდარი. ეს ამბავი გვიან შეიტყეს; როცა სოვაჟი დაიჭირეს, გააღეს კარები და მკვდარი ნახევრად შექმული თავგებისა-გან აქ იპოვეს. მას აქედ ამ ქოხს „მკვდრის სახლს“ ეძახიან. და აქაური ბრიყვები, რომელთაც არც ღმერ-

თი სწამთ, არც ეშმაკი, გაივლიან ამ სახლის წინ თუ არა, პირჯვარს გადიწერენ ხოლმე.

— ეს ამბავი კარგად უნდა შევიტყოთ. თუ დავამტკიცებთ, რომ გრიგორო გოლესკო მოუკლავთ ამ სამის წლის წინად, მაშინ კაცი, რომელმაც ეხლა ეგ სახელი დაირქვა, ძალიან გაებმის. ჩვენ კი ვიცით, რომ სხვის სახელი დაირქვა, სამართლისათვის კი საჭიროა უეჭველი საბუთი.

— თუ გნებავთ ისევ დუქანში შევიდეთ, ხახა ამომიშრა, უთხრა სიმონმა: ცოტა ჩალობა უნდა. იქ ყველაფერს, რაც მინახავს, გიამბობთ.

— როგორ თუ გინახავთ?

— ჰო და მინახავს...

— ერთი წამოდით ჩქარა, გვიამბეთ ყველაფერი.

— მოვასწრობთ, დრო ჯერ კიდევ ბევრი გვაქვს.

სამნივე ისევ დუქანში მობრუნდნენ და სტოლს გარს მოუსხდნენ. გარს ყველანი ჩამოეცალნენ ამათ, რადგანაც მედუქნემ ანიშნა, რომ აქ პოლიციის აგენტი იყო. ერთი ლაზათიანი ჭიქა გამოშუშა თუ არა სიმონმა, დაიწყა:

— ჯერ ის უნდა გითხრათ, ვინ იყო გრიგორო გოლესკო. იზას საყვარელი იყო და იზასაც უყვარდა სხვა საყვარლებზედ უფრო მეტად და, როცა იზამ შეატყო, რომ გოლესკო ბევრს უშლის, უთხრა—პარიჟიდან წადიო. თვითონ გოლესკოსაც ძალიან უნდოდა თავის ქვეყანაში წასვლა, რადგანაც ჯიბეზედ ძალიან თხლად იყო. უნდა გითხრათ, ყველა ის მა-

სხარები ზამთარს აქ ატარებდნენ და გაზაფხულდებოდა თუ არა, დაიქსაქსებოდნენ ხოლმე, ზოგი საით გადიკარგებოდა, ზოგი საით. ჯამბაზები, ქუჩის მასხარები, კამედიანტები და სხვა ამისთანა ცუდლუტი ხალხი სულ ამ არე-მარეში სდგას ხოლმე. იმ წელს ყველანი გაიფანტ-გამოიფანტნენ, მარტო ბებერი რიგა სოვაჟი და გოლესკო დარჩნენ, რადგანაც გოლესკოს სოვაჟისგან უნდა მიეღო თავისი წილი ნაშოვარიდგან და ისე წასულიყო. ბებერი სოვაჟი არ აძლევდა. ორივე თოკიდან გაშვებულები იყვნენ და, რაღა თქმა უნდა, ჩხუბი მოუვიდოდათ. ერთს საღამოს, სოვაჟთან საქმე მქონდა და აქ მოვედი. მოვუახლოვდი სახლს თუ არა, დავინახე, რომ ის ბებერი ეშმაკი ქოხში ფარნით ხელში რაღაცას ჰკოდვილობს. უნდა გითხრათ, ის ბებერი არამზადა უნდა მე წამეყვანა, იმისთანა საქმე იყო. მე ვიცოდი, რომ ისე სიტყვით არ გამომყვებოდა. მე მივიმალე კუთხეში და დავუწყე ლოდინი. ის ავაზაკი დადიოდა ქოხში, თითქო რაღაცას დაეძებდა. როცა თავი გამოჰყო კარებიდან, წინ ვილაცა შეეფეთა, ფანარი მიანათა და იცნო გოლესკო.

— „დროა, სოვაჟ, გავსწორდეთ, უთხრა გოლესკომ: დიდი ხანია დროა“.

— მე ეგ მიამა. დეე ერთი მითელონ-მეთქი ერთმანეთი, ახია მაგათთანა კაცებისათვის; ორივე დასარჩობები არიან-მეთქი; მე სული გავიკმინდე, ვნახოთ, რით გათავდება-მეთქი ამათი საქმე... დეე მგლებს

ერთმანეთი დაეჭამათ—მე რა ხელი მქონდა. ვინ იცის, რომ გამოფრენილიყავ, ორივე მე მომცვივნოდა და ერთი ლაზათიანად მივებეგვე, პატრონი ვინ იყო.

სვიმონი შედგა, და მოჰყვა ნელ-ნელა წუწვნით სმა ღვინისა.

— მერე რა მოჰხდა? ჰკითხა გიურემ მოუთმენ-ლობით:

— მოთმინება იქონიეთ, რას ეჩქარებით, უთხრა სვიმონმა და განაგრძო: ბებერმა სოვაჟმა გააქრო ფანარი, მერე იქით მიდგა, ასე რომ მე ისე ველარა ვხედავდი. გოლესკო კი თვალ წინ ამეყუდა მთელის თავის ტანითა. თუმცა ბნელოდა, მაგრამ თვალი სი-ბნელეს შეჩვეული მაქვს და ყველაფერს ვხედავდი.

— „რიგა, შენ გინდა უკანასკნელი ლუკმაც გამომაცალო პირიდან, რაღა? უთხრა გოლესკომ: მე ჩემი მამე და წავალ ჩემთვის.“

— „მე შენი არა მაქვს-რა,“ უპასუხა იმ ბებერ-მა არამზადამ.

— „გეუბნები, რიგა, მე ჩემი მომეც, თორემ შენი აღსასრული მოვა“.

— ბებერმა ავაზაკმა მხარი აუქცია, თავისის კატის თვალებით შეამცნო, რომ გოლესკოს ხელში დამბაჩა უჭირავს.

— „დიდი ტუტუცი რამ ყოფილხარ, უთხრა რიგამ, რომ აქ ჩემთან საჩხუბრად მოსულხარ!“

— „მომცემ, თუ არა ჩემსას? ჰკითხა ხელ-ახლად გოლესკომ.

ამ დროს ავაზაკმა სოვაჟმა გაიძრო უშველ-
ბელი სარტყლის დანა, ყასბის დანის მსგავსი,
და უკან მოექცა გოლესკოსა. რომ მოატყუოს მტე-
რი, ფანარი იქ კუთხეში მიაგდო. გოლესკოს ეგო-
ნა სოვაჟიც იქვე იქნება და ესროლა დამბაჩა. ის კი
არა თუ, საძაგელი სოვაჟი უკანიდამ მოეპარა და შიგ
ბეჭებში ჩასცა დანა. საწყალს გოლესკოს უნდოდა
მობრუნებულიყო, მაგრამ დაბარბაცდა და დედამიწა-
ზედ გაიშხლართა. სოვაჟმა იპოვა თავისი ფანარი,
ანთო და დაუწყო სინჯვა თავის ნამოქმედარს.

— თქვენ ადგილიდამაც არ დაიძარიო? ჰკითხა
პალიარმა.

— ეი რა ყოჩალი ყოფილხართ! მე რა ხელი
მქონდა? ბებერი ავაზაკი ცალ ფულადაც არა ჰღირდა
და არც გოლესკო იყო ამაზედ მეტის ფასისა. სო-
ვაჟმა გადმოუბრუნა ჯიბეები, ამოაცალა, რაცა ჰქონ-
და, რაღაც ქაღალდებზე უპოვა და ჯიბეში ჩაიწყო.

— ყოველივე ეს გამოგვადგება, სთქვა პალიარ-
მა: კარგა კი უნდა დავიხსომოთ.

— მართალს ამბობთ, ჩემო პაწიაე! ქაღალდე-
ბი რომ ჯიბეში ჩაიწყო იმ ბებერმა ავაზაკმა, რო-
მელსაც არ უყვარდა სხვასთან ლაპარაკი, სთქვა
თავის-თავად: „ყველამ იცის, რომ გოლესკო წასუ-
ლია, ვის მოუვა ფიქრად მაგისი მონახვა“. მერე აიღო
მკვდარი, შეიტანა იმ ქოხში, რომელიც მე გაჩვენეთ
და მეც თან ავედევნე. როცა დაიხარა, რომ მკვდა-
რი ძირს დადოს, ერთი ასეთი მუშტი ვუთავაზე თავ-

ში, რომ თავ-ბრუ დაესხა. დედა-მიწაზედ დაეცა, ზედ დავაჯექ, ხელები შევეუკარი და კრიკა აფუკარი, რომ არ დაეყვირნა. ახ, ნეტავი მაშინ კი დაგენახათ და! მალე მოვიდა გონს, ფორთხალობა დაიწყო, უნდოდა ხელიდამ გამომცლოდა, მაგრამ ვერ მივართვი. მე სიცილით ვკვდებოდი, ის რომ კაპასობდა და ტუჩებს იკვნეტდა, სხვა ღონე რომ არა ჰქონდა.

— რაო, ეშმაკის თესლო! ვუთხარი მე: კარგად მოგთელე, თუ არა? იღმუილე რამდენიც გენებოს, მე ისე ჩაგჭედე, რომ ხელიდამ ვერ წამიხვალ. მგონია, არაფერი მომიტეხნია შენთვის. მე, ჩემო ძმაო, კარგად ვიცი ხოლმე ჩაბეჭვა. აი ამისთანა ბოლო ჰქონდა იმ ახმახს გოლესკოსა.

გიურემ ყოველივე ეს ჩასწერა თავის სახსოვარს წიგნში.

— ეხლა საკმაოდ ვიციტ ეგ ამბავი, სთქვა გიურემ: ჩვენი გამოძიება შესრულდა. ხვალ მოვითხოვ, რომ გამოძიებელმა მოისმინოს. თუ უარს მეტყვის, გაზეთებში გამოვაცხადებ.

— სულ იმ გოგოს საქმე კი იყო, სთქვა სვიმონმა: მე ვიცი, რა წმინდა წყლისაც არის ის ქალი, რომელზედაც მე და თქვენ ვლაპარაკობთ. იმის ხელიდამ რა არ გამოვა.

— იმ ეჭვის გარდა, რომელიც მიიტანეთ, როცა იმისი ნივთები ისყიდებოდა, სხვა ახალი ამბავი ხომ არა შეგიტყვიათ-რა იმ ქალზედ? ჰკითხა გიურეს პალიარმა.

— მე ამოწერილი მაქვს პოლიციის წიგნიდამ ზოგიერთი ამბავი იმ ქალზედ და ის ისეთი ამბებია, რომ ბევრს არას მოვეთავაზები იმ ქალბატონსა. რაც პოლიციაში იმაზედ შემიტყვია, კარგად უხდება იმას, რაც თქვენგან შევიტყეთ, უთხრა გიურემ სვიმონს.

— ახ, რა ლამაზია ის ნამუსზედ ხელ-აღებუ-ლი, რომ იცოდეთ? სთქვა სვიმონმა.

გიურემ გაშალა თავისი სახსოვრის წიგნი და წაიკითხა შემდეგი:

„იზა ღარიბის ბუშის შვილია, ბუშებს თან და-სდევდა ქუჩა-ქუჩა; უკანასკნელ არეულობის დროს სოფლები ქურდობით გააჩანაგეს. რადგანაც ყველა-ზე ლამაზი იყო, ბუშებში თავ-კაცს ეჯდა ხოლმე ხასად. მეტად უსირცხვილო ყოფა-ქცევის ქალია. ერთხელ ერთს სოფელში სულ მთლად გატიტვლე-ბული იზა, ნაცემ-ნატყეპი ენახა ერთს ვილაცა ზინტ-სკის, რომელიც გრაფობით იხსენებდა თავს. იმ ზინტ-სკიმ ხასად დაისვა, ქუჩყს და ტანტალს შეჩვეული იზა ძლივს იშვნევდა მდიდრულ ყოფა-ცხოვრებას და შეიყვარა თავისავითვე ბუში გიორგი გოლეს-კო, რომელიც სამართალში იყო მიცემული ქურ-დობისათვის და ავაზაკობისათვის. იმას გაჰყვა და გა-იქცა.“

— მართალია, ამისთანა ადამიანთან დიდი თავაზა არ დაგჭირდებათ, უთხრა პალიარმა.

— ხვალ შევუდგები საქმეს, სთქვა გადაწყვეტილად გიურემ.

თვითო ჭიქა ღვინო დალიეს და სამიკიტნოდამ სამნივე ერთად გამოვიდნენ.

V

სასამართლოში.

ინამ აგენტი გიურე გამოძიების ამბავში იყო, შადისა და პალიარის შემწეობით სცდილობდა ყოველიფერი ნახული და სმენილი რიგზედ მოეყვანა და ცხადის საბუთებით მისულიყო გამოძიებელთან, — თითონ საქმე თავის წესზედ მიდიოდა: ვერშემონმა შეავსო გამოძიება, ბრალდებითი ოქმი შედგენილი იყო და გასამართლების დღეც დაენიშნათ.

გასამართლების დღეც მოვიდა; მორისს დიდხანს ჰქონდა ლაპარაკი თავის ვეჭილთან. ვეჭილი თითქმის დარწმუნდა, რომ მორისი უბრალოა, მაგრამ ბევრს ეცადა და ვერ ათქმევინა, სადა და როგორ გაატარა ღამე ოცს ივლისსა. მორისს ყოველივე იმედი გაღუწყდა. სესილი ავად იყო და ამის გამო ვერ შეეძლო იმისათვის ეკითხნა რამე და საწყალი დარწმუნდა, რომ ბედის-წერა სდევს და გამართლება შეუძლებე-

ლია. ამელი არა ჰშორდებოდა ავადმყოფს სესილსა; რამდენიმე დღის განმავლობაში ძალიან უკეთობა დაეტყო სესილს და ამელი ეხვეწებოდა ვეჭილს, ეცადოს, რომ გასამართლება სხვა დღისთვის გადადონ. საწყალს ქალს ცოტაოდენი იმედი მიეცა, რადგანაც პალიარი, რომელიც ყოველ დღე დადიოდა სესილის ამბის შესატყობლად, ნუგეშს აძლევდა და ამხნევებდა. პალიარმა დააჯერა კიდეც ამელი, რომ ჩვენ ნამდვილ დამნაშავეების კვალში ჩავდექითო. ტიუსო და იმისი ცოლი სწორედ დახოცილები იყვნენ: აღარცარაფერი ესმოდათ, ვერცარაფერს ჰხედავდნენ. იმათი ფიქრი სესილის მორჩენა იყო.

გასამართლების დღე რომ მოვიდა, იმ დილით მორისი მოირთო დიდის მეცადინეობით და ჰეტიქრობდა, როგორ გაგიმართლო თავიო; ისევ იმ გადაწყვეტილებაზედ დადგა, რაზედაც აქამდინ იყო: ყველაფერზედ მართალს ვიტყვი, ხოლო იმას არ გამოვცვლი, რომ შინ მარტოკა მოვედი და თავი უნდა მომეკლა, რადგანაც ქალი, რომელიც მე მიყვარდა, მეორეს დღეს სხვაზედ ჯვარს იწერდაო.

დიდი დარბაზი სასამართლოსი სავსე იყო ხალხითა. ბრალდებულის სკამი ცარიელი იყო ჯერ კიდევ. მსაჯულნი თავის ადგილას ისხდნენ, მარჯვნივ მოჩანდა ტან-მაღალი ბრალმდებელი. წინ ისხდნენ დიდის ყოფით მორთული ქალები, თითქო მოსულან თავის მდიდრულის ტანისამოსის საჩვენებლადო. ყმაწვილი კაცები და ახალგაზდა ვეჭილები ფეხის თი-

თებზედ დგებოდნენ, რომ ქალები გაესინჯათ. ყველაზედ უფრო დიდი ყურადღება სამმა ქალმა მიიზიდა. ჟანნა დესილიაკმა, რომელსაც სწყალობდა ჰერცოგ X, ბერატში სახემწიფო მინისტრის საყვარელი და ამაზედ კიდევ უფრო მეტად იზა, რომელიც აოცებდა ყველას თავისის საგანგებო მშვენიერებითა.

ღარბაზში ხმაურობა და მოძრაობა იყო, რადგანაც ყველანი ისწრაფოდნენ თავიანთი ადგილები დაეჭირათ; ხშირად მოისმოდა სუს ძახილი, რომ როგორმე ხმაურობა შეეწყვიტათ. თავმჯდომარის ბრძანებით შემოიტანეს და გაარიგეს სტოლზედ ნივთიერი საბუთები, რომელთ დანახვაზედ ბევრს ღიმილი მოუვიდათ. ამ ნივთიერს საბუთებს შეადგენდნენ: წმინდა ბატისტის პერანგი, სულ კრუჟევეებით მორთული, ორი ბროლის ჭიქა და ორი შამპანური ღვინის ბოთლი.

ბოლოს თავმჯდომარემ დაიძახა:

— ბრალდებული შემოიყვანეთო.

ყველანი ატოკდნენ, აბრეშუმის კაბების შრიალი გაისმა და ჩურჩული ქალებისა, რომელნიც მოუთმენელობით ფეხზედ წამოხტნენ. მორისი შემოვიდა და თან მოსდევდა ორი ჟანდარმი. საწყალი გაფითრებული იყო, მაგრამ დამშვიდებული კი; მშვიდობიანის თვალით დიდხანს ჰსინჯავდა ხალხსა. ისეთი გულმტკივნეულობა აღძრა და ისე მოეწონა ხალხს, რომ თვითონვე შერცხვა და აწითლდა. იზა ხმა-ამო-

უღებლივ დააშტერდა მორისსა, თითქო თვალით შეჰმა უნდაო და უნებურად წამოიძახა:

— რა მშვენიერია ეს ყმაწვილი-კაცი!

იზამ თვალი ველარ მოაშორა. როცა ხმაურობა შესწყდა, თავმჯდომარემ უბრძანა ბრალმდებელის ოქმის წაკითხვა. წაიკითხეს ოქმი და მორისმა მოისმინა თავ-ჩაკიდებით. ტუჩებზედ უთრთოდა ღიმილი ძრახვისა. მაგ ოქმის კითხვამ გული აუშლვრია. ჩვენ ხომ ვიცით, რა საბუთებითაც ამტყუნებდნენ: ორი ბოთლი შამპანურ ღვინისა, რომელიც ეყიდნა ღვა მედანის მოკვლის წინა-დღეს; იმ ღამეს შინ არ ყოფნა მორისისა, მისი ბუღვარზედ ყოფნა ერთ ვილაც ქალთან და ბოლოს ბარათი, საიდანაც სჩანდა, რომ ამხანაგად ერთი ვილაც ქალი ჰყოლია. როცა ბრალმდებელმა ეს წარმოსთქვა: „ჩვენ დარწმუნებულნი ვართ, რომ ამ საქმეში მარტო მორისი არა რეულა, რომ ხელთმძღვანელი ვილაც ქალი ყოფილა, ქალს წაუტეხებია და ეგ ავაზაკობა მოუხდენინებია,“ — იზამ წარბები შეიკრა.

ოქმის კითხვაში ბევრმა დრომ გაიარა. მერე უკბილო ბრალმდებელმა, ტუჩებზედ ღიმილით, გააჰიანურა თავისი სიტყვა დიდის კოპწიაობითა და პრანჰიაობითა. მისი მჭევრ-მეტყველობა ნაფიცთა მსაჯულთათვის არ იყო, სცდილობდა მოსწონებოდა ქალებს, რომელთაც მიშელე „ყვავილების გრეხილს“ ეძახდა. როცა ვითომ ერთი მოსწრებული სიტყვა წარმოსცდებოდა, მაშინვე ერთ-ერთს ქალს დააცქერ-

დებოდა—მოეწონა, თუ არაო? მსაჯულებს თითქო
 ეძინათ თვალთ დაუხუქავად; იმათი მიბინდული თვა-
 ლები იყურებოდნენ და ვერაფერს ვერა ჰხედავდნენ.
 თავმჯდომარემ მათიე დე-ტალიემ თვალი შეასწრო
 იზას და გაუცინა, ხოლო იზა ისე ატაცებული იყო
 მორისის სილამაზითა, რომ ვერაფერი ვერ შეჰნიშნა.
 იზას თვალი და გული მთლად მოიტაცა მორისმა, მაგ
 უმანკო კრავმა, რომელიც ეგრე გაბედვით, ეგრე
 გულ-გრილად, უდანაშაულოდ უნდა დასჯილიყო
 სიკვდილით დამნაშავის მაგიერ.

მორის ფერანს ეგონა, ამ ხალხში და მოწმეებთა
 შორის ჩემი კეთილის-მყოფელი, გულ-შემატკივარი
 ვინმე უსათუოდ იქნებაო, მაგრამ მოსტყუედა. მისი
 დაც კი არ მოსულიყო. მაშინ იფიქრა, რომ უსა-
 თუოდ ახალი საბუთები აღმოუჩენიათ, ასე რომ ჩემი
 მეგობრებიც კი დარწმუნებულან ჩემს დანაშაულო-
 ბაზედაო. როცა მოწმეები დაასახელეს, არც მისი დაჲ
 აღმოჩნდა, არც ტიუსსოს ქალი. დას არაფერი მი-
 ზეზი ჰქონდა, სესილის თაობაზედ კი წარმოდგენი-
 ლი იყო ექიმის მოწმობა, რომ ძალიან ავად არისო.
 თუმცა მორისის მომხრე ვეჭილმა ითხოვა, განსამართ-
 ლება სხვა დღისთვის გადიდვას, მაგრამ თხოვნა არ
 შეიწყნარეს. ყოველ ამან დაარწმუნა მორისი, რომ
 ამისი საქმე წინაღვე გადუწყვეტიათ, დამნაშავედ არის
 ცნობილი და, რაც უნდა ჰქმნას და ილაპარაკოს, ვე-
 ლარა დაიხსნის-რა. როცა საწყალმა მორისმა მწყუხა-
 რეს თვალით შეჰხედა თავის ვეჭილსა, ვეჭილმა მხრები

აიწია და თითქო ამის თქმა უნდაო: „რალა გინდათ ჩემგან? რაც შემეძლო, არაფერი დამიზოგავს“.

მორის ფერანს ჰკითხეს: დამნაშავედ სცნობ შენს თავს თუ არაო,—უარი სთქვა. ამ უარის თქმაზედ ღიმილი მოუვიდათ მსაჯულებს და ნაფიცთა. მერე შეუდგნენ მოწმეების კითხვას.

ფერანი ჰხედავდა, რომ აქ მოწვეულნი მოწმეები მისი უცნობნი არიან. მოწმეები ამტკიცებდნენ, რომ ჩვენ ეგ ვნახეთ ამა და ამ საათზედაო; ერთმა მათგანმა აჩვენა, რომ შამპანური ღვინო ჩემგან იყიდაო; რომ ბოთლები, რომელიც ლეა მედანის სახლში იპოვეს, ჩემის ღუქნიდამ არისო.

თავმჯდომარემ, დარწმუნებულმა რომ ამის შემდეგ ფერანი თავს ველარაფრით იმართლებსო, ჰკითხა:

— ფერან, რა პასუხს იძლევით ყოველ ამაზედ?

— არაფერს პასუხს, ბატონო თავმჯდომარევ!

— თქვენ ხომ უარს არა ჰყოფთ, რომ ამ მოწმისაგან გიყიდნიათ შამპანური ღვინო?

— დიალ, ბატონო. (იმათ, რომელნიც თანაუგრძნობდნენ მორისს, გაუკვირდათ ეს სიტყვა მორისისა).

— ხომ მართალია, რომ კლოდ ბერნარის წიგნის შემწეობით, იმისთანა საწამლავის შეზავება ისწავლეთ, რომელსაც სასიამოვნო სიკვდილი მოსდევს?

— დიალ, ბატონო.

— თქვენ ის საწამლავი შეურიეთ ღვინოს და ლეა მედანს მიუტანეთ?

მორისმა მწუხარედ ჩაიღიმია და უპასუხა:

— ბატონო თავმჯდომარე, გეფიცებით, რომ მოწამლული ღვინო ჩემთან დარჩა და არსად წამიღია; გეფიცებით, რომ ჩემს დღეში ღვა მედანთან ფეხი არ შემიდგამს; გეფიცებით, რომ არ ვიცი, ის ქალი ვინ იყო.

— ხომ იყიდეთ ორი ბოთლი შამპანური ღვინო, მაშინ როდესაც თქვენ ყოველთვის იათის ფასის ღვინოსა სვამდით; თქვენ გიყიდნიათ შამპანური ღვინო საუკეთესო ღირსებისა და მიგიციათ იმისთანა ფასი, რომელიც თქვენთვის სამძიმოა. ვთქვათ ეგ არაფერი. თქვენის თავის მოსაწამლავად მოწამლეთ ის ღვინო?

— დიად, ბატონო.

— ახლა ვინ გინდათ მაგითი დააჯეროთ? თქვენ უქონელი მუშა კაცი ხართ, თქვენ იათის ფასის ღვინოსა ხართ ჩვეული და გინდა დაგვაჯეროთ, რომ ის ძვირფასი ღვინო მარტო თქვენთვის იყო და სხვა არავისთვის? თქვენ ის ღვინო გიყიდნიათ, იმიტომ რომ ვისთვისაც გდომებიათ, ის ჩვეულის იყო საუკეთესო ღვინოების სმასა და, რასაკვირველია, იმისათვის უკეთესს ღვინოს ამოარჩევდით. თქვენ გზინებიათ, ვაი თუ პირველ დაწაფებაზედვე ღვინო დაიწუნოს და აღარ დალიოსო და ამის გამო ამოგიჩევიათ კაი ღვინო.

— ბატონო თავმჯდომარე, ჩემს სიცოცხლეში ის პირველი იყო, რომ იმისთანა ღვინო ვიყიდე. რა-

კი თავი სასიკვდილოდ მქონდა გადადებული, მე ფულზედ რაღას დავღონდებოდი; რაც მითხრეს, მქონდა, ავიღე და მივეცი მაშინვე.

— კარგი, ნათიცი თქვენს ჩვენებას ასწონენ. თქვენ ამტკიცებთ, რომ შინ იყავით, გეძინათ, ოთხი მოწამე კი, თქვენი მეზობლები, ამბობენ, რომ ჩვენ გავიგეთ, ღამის ორს საათზედ კარების რაკუნით: თქვენ ამ დროს ღეა მედანის სახლიდამ შინ მოსულხართ.

მორისმა მხრები აიჭიმა და უთხრა:

— მე თქვენ მართალი მოგახსენეთ; და ეხლა რადგანაც არ მესმის, ჩემგან სხვას რას თხოულობთ, პასუხს აღარაფერზედ მოგცემთ.

ამ სიტყვებმა დიდი ზედ-მოქმედება იქონიეს მსმენელებზედ; გულწრფელმა, მშვიდობიანმა სიტყვა-პასუხმა, მართებულმა ქცევამ მორისსამ ყველა გააოცა. გულ-შემატკივრობის ხმაურობამ, რომელიც მას მოესმა, ხალხისაკენ მიახედა მორისი და მიიხედა თუ არა, თვალი მოჰკრა იზასა. ღამაჲ ქალს ღიმილი ეხატა სახეზედ, ცეცხლი, რომელიც ქალის თვალში ეღვარებდა, ყმაწვილ კაცს ეოცა, ქალის გაშტერებით მაყურებელმა თვალმა არია ყმაწვილი კაცი, უნდოდა თვალი გაესწორებინა, მაგრამ ვერ გაუძლო ქალის თვალთა მეტყველებას და თავი ჩალუნა. იგრძნო, რომ თავში სისხლი აუვიდა.

თავმჯდომარემ ჰნახა, რომ ხალხმა გულ-შემატკივრობა აღმოუჩინა მორისსა და გაიხმაურა, წარბი შეიკრა და მკვახედ უბრძანა ბოქაულს:

— ბოჭაულო, სთხოვეთ აქა მსხდომარეთა ხმა-
ურობა შესწყვიტონ, თუ კიდევ განიმეორებენ, მე
მოვითხოვ, რომ აქედამ გაბრძანდნენ, შემოიყვანეთ
მოწამე.

ბოჭაულმა მოახსენა:

— აბბატი დიუტილიელი.

ეს სახელი რომ გაიგონა იზამ, რომელსაც თავ-
ლი ვერ მოეშორებინა აქამომდე მორისისათვის, მოი-
ხედა და შეჰხედა ახლად შემოყვანილს მოწამესა.

აბბატი მიუახლოვდა თავმჯდომარეს. როცა თავ-
მჯდომარემ დაათვია აბბატი და კითხვა დაუწყო,
იზამ თავი ჩალუნა და თავის ხელსახოცს კენეტა და-
უწყო.

— ჩვენ მოვისმინეთ ჩვენება რამდენისამე მო-
წამისა, უთხრა თავმჯდომარემ ნათიცთა მსაჯულთა:
მაგრამ აქამდის ვერ აგვიხსნია, რა დამოკიდება ყო-
ფილა მორისსა და ლეა მედანის შორის. თქვენ, ბა-
ტონო ნაფიცნო მსაჯულნო, მოისმინეთ ჩვენება,
რომელიც სრულიობით ამტკიცებს, რომ სწორედ მო-
რის ფერანს უყიდნია ღვინო და მოუწამლავს კიდევ.
გარდა ამისა, თვითონვე მორისი, საბუთებით გამტყუ-
ნებული, ამას უარს არა ჰყოფს. ფერანი ამტკიცებს,
რომ ლეა მედანს არ ვიცნობდი და თავის დღეში
იმასთან არა ვყოფილვარო.... ბატონი აბბატი იმ
უბედურის ქალის მოძღვარი ყოფილა; ეს საკვირვე-
ლი არ არის, ხშირად შეიძლება შეჰხედეს კაცი იმის-
თანა ნამუს-დაცემულს ქალებს, რომელნიც ჩაფლულ

არიან ბოროტების მორევში, მაგრამ სარწმუნოება კი არ დაუკარგავთ. ბატონი აბბატი დიუტილიელი სცდილობდა დაეყენებინა უბედური ქალი კეთილს გზაზედ. ბატონო აბბატო, ხშირად დადიოდით ხოლმე ლეა მედანთან?

— ბატონო თავმჯდომარე, სრულებით არ ვიცოდი, რა ყოფა-ცხოვრების ქალი იყო ლეა მედანი; მე მითხრეს, რომ ძალიან კეთილ-მომქმედი ქალია, მდიდარია, ღვთის-მოყვარე, ბევრი უბედურება გამოუვლია თავის ქვეყანაში და ყოველთვის მზად არის უბედურთა შემწეობისათვისაო. როცა მე ვმართავდი „საზოგადოებას გზა-დაბნეულთა შემწეობისათვის“, მაშინ მე მიმასწავლეს იმ ქალთან. მივედი და მაშინვე მომცა კარგა ფული და მითხრა, როცა საჭიროება მოითხოვდეს, ნუ დამზოგავთ კეთილ საქმისათვისაო.

— რა აზრისა იყავით თქვენ იმ ქალზედ?

— უნდა მოგახსენოთ, ბატონო თავმჯდომარე, რომ მე მაგაებში ერთი უმეცარი რამა ვარ. მე რამდენჯერმე ვყოფილვარ იმასთან და მეგონა, რომ ის ქალბატონი მაღალის საზოგადოების ქალია; მე მეგონა, რომ სცდილობს-მეთქი თავისი წინანდელი ცოდვები კეთილის საქმეებით მოინანოს. კიდევ მოგახსენებთ, მე ის ძალიან დიდის გვარეულობის ქალი მეგონა, მარტო ამ საშინელმა საქმემ ამიხილა თვალები და ვიცან, რა ქალიც თურმე ყოფილა. შინაურობაში ბარონესობით იხსენიებდნენ და მე კი ლეა დე-მედანის სახელით ვიცნობდი.

— ხშირად დადიოდით იმასთან?

— ძალიან იშვიათად, ბატონო თავმჯდომარევ, მხოლოდ მაშინ, როცა დამიბარებდა საქმისათვის.

— როცა ინახულებდით ხოლმე, საექვო არაფერი შეგიძინევიათ?

— თავის დღეში, ბატონო თავმჯდომარევ. რომ შემემცნია რამ, ფეხს აღარ შევდგამდი.

— სტუმრები ხშირად გინახავთ იმასთან?

— ყოველთვის. ღვა დე-მედანი მიმიღებდა ხოლმე სასტუმრო ოთახში და იქ სულ ოთხჯერ ვყოფილვარ და ოთხჯერვე სტუმრები დამხვედრიან.

— იქ ეს ბრალდებული ხომ არ გინახავთ? ბრალდებულო, ფეხზედ წამოდექით და ერვენეთ ბატონს აბბატსა, უთხრა თავმჯდომარემ მორისს.

მორისი, ბრძანებისამებრ, ფეხზედ წამოდგა და მშვიდობიანის ღიმილით დაუწყო ცქერა აბბატსა, ვნახოთ, რას იტყვისო.

— ბატონო აბბატო, იცნობთ ბრალდებულსა?

— დიად, ბატონო თავმჯდომარევ.

დარბაზში ყრუდ გაისმა ხმა სიბრალულისა.

— ღვა მედანთან გინახავთ ეგა?

— დიად.

— ხომ არა სცდებით?

— არა, ბატონო თავმჯდომარევ, ნამდვილად ვიცი. ეგ უნდა მე მიცნობდეს! მე ორჯერ მინახავს იქ, ერთხელ ღვა დე-მედანთან მარტოდ. მე მეგო-

ნა, ქალის ნათესავია-მეთქი, ერთმანეთს ძალიან ჰგვანდნენ და „შენობით“ ჰლაპარაკობდნენ.

თავმჯდომარეს კმაყოფილების ღიმილი გამოეხატა ტუჩებზედ. აღმაცერად გადაჰხედა ნათიცებსა, თითქოს ამას ეუბნება: „არც ეხლა გჯერათ, ამას ხომ ღვთის მსახური კაცი ამტკიცებს. მოდით ეხლა ცნუ დაიჯერებთო.“ ბრალმდებელმა გამარჯვებულის სახით გადაავლო თვალი მთელს სახლსა. „განა მე ტყუილს ვიტყვადი! აი თვითონ მღვდელი ჰმოწმობს,“ ამბობდა ბრალმდებელის თვალი. ნათიცთა მსაჯულთა ერთმანეთ დაუწყეს ყურება, პირები დააღეს და თავის ქნევით გაიფიქრეს: „ეს კი ხუმრობა არ არის; მღვდელი ტყუილს არ იტყვის.“ ხალხს გული აემღვრა, ვეჭილმა წარბი შეიკრა, აბბატი კიდევ გულ-ხელ-დაკრებილი, თავ-ჩაკიდებული მოწიწებით იდგა. გამჭრიახი მაყურებელი მაშინვე შეატყობდა, რომ აბბატს ტუჩები უთრთის და საფეთქლებში ძარღვი ძალიან უცემს, ხოლო სახე კი ღინჯადა აქვს. მარტო იზამ შეამცნია ეს. მორისი ძლივს სულს იბრუნებდა; ცხადი იყო, რიდასიც თქმა უნდოდა. თავმჯდომარე, კმაყოფილი, რომ აბბატმა ასეთი ცხადი საბუთი მისცა მორისის გასამტყუნებლად, მიუბრუნდა მორისს:

— ბრალდებულიო, რა პასუხს მოგვცემთ?

რამდენსამე წუთს ყველამ ხმა გაკმინდა. აბბატი ისევ თავ-ჩალუნული იდგა და მარტო მაშინ თავი მალლა აიღო, როცა მორისმა სკამს მუშტი დაჰკრა,

ტანში მთლად გაიმართა, მიაპყრა თვალი თავმჯდომარეს და წამოიძახა:

— მე მოგახსენეთ, რომ აღარას ვიტყვი-მეთქი... მაგრამ მე ესეცა ვთქვი, რომ მართალს ვიტყვი-მეთქი. რაც მაგან სთქვა, მაგის მოთმენა არ შემძლიან... მე იმას მოგახსენებთ, ბატონო თავმჯდომარევ, რაც რამდენსამე დღის წინად მითქვამს, როცა მე და ეგ კაცი პირის-პირ დაგვაყენა გამომძიებელმა.

— მართებულია ილაპარაკეთ, გააწყვეტინა სიტყვა თავმჯდომარემ.

— ეგ მიჰქარავს, განაგრძო მორისმა: ვინც უნდა იყოს, მღვდელი თუნდ ეპისკოპოზი, მაინც ვიტყვი, რომ ურცხვი მატყუარაა. პირში გეუბნები, შე ავაზაკო, მიჰქარავ-მეთქი. თუ იმ ქუჩის გოგოსთან შენა თრეულხარ, იმიტომ თრეულხარ, რომ შენი ძალური წადილი მოგეკლა; შენ მე იქ არ გინახვივარ, არა! მიჰქარავ, სტრუობ, სტყუი!

ამ სიტყვებზედ მთელი ხალხი ფეხზედ წამოცვივდა, თითქო მეხი დაეცაო. ბრალმდებელმა კი დაიძახა:

— ბატონო თავმჯდომარევ! მღვდელს შეურაცხყოფით იხსენიებს და მე თქვენთვის მომიხსენებია; გთხოვთ ყურადღება მიაქციოთ.

— ჟანდარმებო, დააჩუმეთ ბრალდებული, დაიძახა თავმჯდომარემ: ბრალდებულო, თუ მაგ რიგადვე მოიქეცით, გარედ გაგაყვანინებთ. ბატონო აბბატო, შეუწდევით. მე ძალიან შეჯავრა ის, რაც მოჰხდა.

— ბატონო თავმჯდომარე, მე მართალი მოგახსენეთ, სთქვა აბბატმა: ჩემი სინილისი წმინდაა. მე ჩემს თავს ვერას ვუსაყვედურებ. მე შემინდვია მაგისათვის, საწყალი ისეც ძლიერ უბედურია!

მორისმა მხრები აიჭიმა.

აღელვებული ხალხი კიდევ რაღასაც მოელოდა მორისისაგან, მაგრამ მორისმა ზიზლით გადაავლო თვალი აბბატსა, ჩაჯდა და ძლიერ ამოიოხრა, თითქო გულზედ მოეშვა მას შემდეგ, რა კი ისა სთქვა, რაც უნდოდა. გადიწყვიტა გულში: ლაპარაკში, რომელიც მისს სიკვდილს-სიცოცხლეს შეეხებოდა, აღარ გარეულოყო, დაეჯინა სკამს და გულ-გრილად დაუწყო ყურება მსაჯულებსა და ამ სახით თვალი მოაშორა იზას ცეცხლით აპრიალეზულის თვალებს.

ცოტას ხანს გაჩუმებული დაიმედ-გაცრუებული ხალხი ისევ თავის ადგილას დასხდა. თავმჯდომარე გადიხარა მსაჯულებისაკენ და ჩუმად რაღაცა უჩურობდა. მერე თვალით აჩვენა ბრალმდებელს, რომ ბრალდებული დაწყნარდა და საქმეს განვაგრძობ. თავმჯდომარემ ჰკითხა.

— ბატონო აბბატო, ხომ სცნობთ ბრალდებულსა? სახელდობრ თქვენ გინახავთ ორჯერ ეგ ლეა მედანთან.

მღვდელმა თავი დაიქნია და ანიშნა—ვიცნობო.

— ეგ და ლეა მედანი მარტოკანი ერთად გინახავთ და გაგიგონიათ, რაც ულაპარაკიათ, რა აზრისა იყავით მაგათ ერთმანეთთან დაახლოებაზედ?

— მე აკი მოგახსენეთ, მაშინ ლეა მედანი მე დიდი კაცის ქალი მეგონა, დარწმუნებული ვიყავ, რომ კეთილ-ზნეობიანია. მეგონა, რომ ბრალდებული იმის ნათესავია და ამის გამო ეგრე დაახლოვებულნი არიან. გარდა ამისა ერთმანეთს ძალიან ჰგვანდნენ, ისიც ამისთანა ქერა იყო, როგორც ესა. ამისთანავე სანახაობა ჰქონოდა და ეგეთივე ცისფერი თვალები. ეს მსგავსება უფრო მაჯერებდა, რომ ნათესავები არიან. ჩემი აზრი მხოლოდ მაშინ შეიცვალა, როცა შევიტყე, ვინა ყოფილა ის უბედური ცოდვილი ქალი. ეხლა კი მგონია ბრალდებული იმ ქალის საყვარელი იყო.

— ბრალდებული გინახავს იმ ოთახში, საცა ის ქალი მკვდარი ჰნახეს?

— არა, ბატონო თავმჯდომარევ.

— ერთმა მოწამემ სთქვა, რომ ლეა მედანთან ლაკუეს ქუჩაში ხან ყმაწვილი კაცი დადიოდა, ხან მლდელიო.

— არა, ბატონო თავმჯდომარევ, მე ლეა მედანთან დავდიოდი მხოლოდ იქ, ბირონის ქუჩაზედ რომ სახლი ჰქონდა.

— იქ შეხვდებოდით ხოლმე ბრალდებულსა?

— დიად, ბატონო.

თუმცა მორისი სცდილობდა, თავი შეემეგრა, მინამ ჰკითხავდნენ მოწამეს, მაგრამ ველარ მოითმინა, მოიხედა აბბატისაკენ და სცდილობდა თვალი თვალში გაეყარა. მოისმინა თუ არა აბბატის ჩვენება, წამო-

ვარდა ფეხზედ გაცეცხლებული, წინ გადმოიხარა, მუშტები შეიკუმშა და პირზედ ქაფით გაცოფებულმა შეჰყვირა:

— თქვენ მიჰქარავთ, მიჰქარავთ და მიჰქარავთ! თქვენ უსათუოდ გინდათ კალთა გადაფაროთ ნამდვილს დამნაშავეს, იმიტომაც ეგრე ურცხვად სცრუობთ!... ცრუო, მატყუარავ! თქვენ მიჰქარავთ, რომ ამბობთ—გიცნობო. საიღამ მიცნობთ, რომ თავის დღეში არ გინახვივარ... რომ შემეძლოს, ჩემის ხელით დაგარჩობდი. შე არამზადავ, შენა! შენ მღვდელი კი არა, შენა ხარ...

ამ ხანად უფრო ძლიერი არეულობა ასტყდა. თავმჯდომარე ფეხზედ წამოდგა, მთელი ხალხი დაიძრა და თანაგრძნობა გამოაცხადა მორისის სიტყვაზედ, რომელშიაც უტყუარი გულ-მართლობა ისმოდა და ეს გულ-მართლობა ყველამ იგრძნო. რაკი ასეთი აშფოთება და გაფოთება ჰნახეს მორისისა, ჟანდარმები მაშინვე მისცივდნენ; ჰშიშობდნენ არ ეცეს მოწამესა, რომელიც შიშისგამო უკან ეფარებოდა ჟანდარმებსა. ვეჭილი მივარდა მორისსა სწორედ მაშინ, როცა ორმა ჟანდარმა თავმჯდომარის ბრძანებით საყელოში ხელი სტაცეს მორისსა. ვეჭილი სცდილობდა დაეწყნარებინა მორისი და ის უბედური კი გულამოჯდომით და განწირულებით ეუბნებოდა:

— სტყუის, სტყუის, გეფიცებით, სტყუის... ჩემს დღეში არ მინახავს მე ეგ. ჩემს დღეში მე იქ არა ვყოფილვარ. სტყუის!

თავმჯდომარე ისევ ფეხზედ იდგა. ბოლოს, როგორც იყო ხალხი დაწყნარდა. როცა ყველანი დაწყნარდნენ, საწყალი მორისი, სრულიად გათახსირებული დაეშვა თავის სკამზედ. მარტო იმისი ქვითინი - ლა ისმოდა. თავმჯდომარემ გაუჯავრებლივ უთხრა:

— ბრალდებულიო, ავად ხსენება და მუქარა უფრო მეტად ამძიმებს თქვენს ყოფასა. მაგ გვარი თავის გამართლება უკადრისობაა. მე მოვალე ვიყავ დამესაჯეთ მაგისათვის. მაგრამ მეცოდებით და იმედი მაქვს, რომ მაგ სათაკილო ქცევას თქვენვე შეინანებთ და მეორედ აღარ გაბედავთ. ჩვენ შევაჩერებთ საქმის გარჩევასა. როცა მარტო დარჩებით და კარგად ჩაფიქრდებით, თქვენს ღლეწანდელს შეცდომას შეინანებთ. ბატონო აბბატო, თქვენ სინილისს ქვეშ ლაპარაკობდით; რაც იცოდით, მართალი სთქვით. მე ვითხოვ თქვენგან ბოდიშს ამ უბედურის მაგიერ და გთხოვთ შეგვინდოთ, რომ კისრად დაგდეთ ეს მძიმე მოვალეობა, რომლის აღსრულებისათვის თქვენ იძულებულ გყოთ მართლ-მსაჯულებამ.

— მე აქ, ბატონო, ერთი უბრალო მოწამე ვარ და მოვალე ვიყავ მართალი მეთქვა. მე, როგორც სულიერმა მამამ უნდა შევუნდო მაგ უბედურს და შეცდომილს ყმაწვილს კაცსა და თქვენცა გთხოვთ შეიწყნაროთ. შინ რომ დავბრუნდები, მაგისათვის ვილოცებ და ღმერთს შევავედრებ, რომ თავისის მოწყალების მადლი მოჰყინოს.

— ხვალ დილის ათს საათამდე საქმის წარმოება შეჩერებული იქნება, გამოაცხადა თავმჯდომარემ.

მორისი არ გაიყვანეს კი, გაიტანეს, როგორც მკვდარი. მთლად უღონო და მისუსტებული იყო. ხალხი დაიშალა და ძალიან გულ-აღელვებული წავიდა.

— როგორ დავიხსნა ეგ ყმაწვილი? როგორ ვუშველოვო? ამბობდა იზა, როცა თავის ეტლში ჯდებოდა.

მარტო დამსწრე ხალხს ეცოდებოდა საწყალი მორისი და მარტო ისინი გულმტკივნეულობდნენ საწყალის ყმაწვილ-კაცისათვის. ხოლო საზოგადოდ კი, გაზეთების წაკითხვის შემდეგ, სულ სხვასა ჰფიქრობდნენ. გაზეთებში დაბეჭდილებიდანაა სჩანდა, რომ ბრალდებულების ოქმი მორისის წინააღმდეგ საფუძვლიანად არის შემდგარი. იქიდანაა სჩანდა, რომ მორისი ლეა მედანის საყვარელი ყოფილა; რომ მორისს მოუმზადებია საწამლაღი და ვერ უარუყვია, რომ ლეა მედანთან გაეტარებინა ღამე, რადგანაც ვერ უთქვამს, სადა ყოფილა იმ დროს. გარდა ამისა ბარათიც ამტყუნებდა; ბარათში ცხადი იყო, რომ ვიღაც ქალი ეხვეწებოდა:—ნუ გამცემო.

მეორე დღეს უფრო ბევრი ხალხი მოგროვდა სასამართლოში, ნამეტნად ქალები. დილის გაზეთებს აეწერათ საკვირველი სიტუარფე მორისისა და აბა რა საკვირველია, რომ ქალები თავს მოიყრიდნენ. გარდა ამისა, მოწმებთაგანი ყველა არ იყო ჯერ ნაკითხი,

ერთი კიდეც დარჩენოდათ და იმისი ჩვენება მეტად საინტერესო იყო ქალებისათვის. ეგ ერთი—ექიმი იყო, რომელსაც უნდა ეამბნა მკვდრის გაქრამ რა აღმოაჩინა და როგორ მოჰხდა სიკვდილი ლეა მედანიას. ის ყოფა, რა ყოფითაც მკვდარი ლეა მედანი ენახათ, რასაკვირველია, მოითხოვდა იმისთანა სიტყვების ხმარებას, რომელნიც ქალის ყურისათვის გასაგონი არ არის და ეგ ამბავი თავმჯდომარემ წინაღვე აუწყა მაყურებელთა.

— წინაღვე მომიხსენებია, უთხრა მაყურებელთ თავმჯდომარემ: რომ ჩვენ აქ ჰეშმარიტების აღმოჩენა გვინდა და ექიმს ვერა ვთხოვ, რომ სიტყვა-პასუხს დააკლოს რამე. ამიტომაც წინაღვე გაცნობებთ, რომ ექიმის ჩვენებაში იქნება ზოგიერთი იმისთანა სიტყვა გაერიოს, რომ სასმენლად სათაკილო იყოს და მსმენელთათვის უსიამოვნო. მათ, ვისაც ამისთანა სიტყვები ეთაკილებათ, ვთხოვ თავი მოარიდონ და აქედამ წაბძანდნენ.

ქალები წამოწითლდნენ, სიცილით თავები ჩაღუნეს, მაგრამ არცერთი მათგანი აღგილიდამ არ დაიძრა. მარტო ერთი წამოდგა და გავიდა. ეგ იყო აბბატი დიუტილიელი. იზა დარჩა, მორისი სიახლოვეს გადაჯდა და თვალი მოუშორებლივ გაუშტერა.

მორისი, გუშინდელ დღეს აქედ, საცოდავი სანახავი იყო. დარწმუნებული იყო, გამამტყუნებნო, და მხნეობა ჩამოერთვა; ჰგრძნობდა, რომ ყველასაგან თავ-მინებებული და დავიწყებულია.

— ეგ საძაგელი, ეგა! ამბობდნენ ზოგნი: მაგის-
თანანი სულ ეგეთები არიან. რა რიგად შეუშინდა
სასჯელს!...

საწყალი ტანჯული ვერც ველარას ჰხედავდა,
ვერც ველარას ყურს უგდებდა. ექიმი დიდხანს ჰლა-
პარაკობდა და იმ ლაპარაკიდან სჩანდა, რომ მორისი
ავზნე კაცია, გარყვნილია, ღამე გაუტარებია ღეა
მედანთან და მოუწამლავს. ამ ჩვენების შემდეგ თავ-
მჯდომარემ ჰკითხა მორისს—პასუხად რას იტყვიო; ხო-
ლო მორისი გაქვავებულსავით იდგა და ხმა ველარ
ამოელო. თავმჯდომარეს უნდოდა კიდევ ბრალმდე-
ლისათვის ეთქვა, დაიწყეო.

მაგრამ რამდენისამე წუთის წინად ბოქაული
მოვიდა მორისის ვექილთან, რაღაც უთხრა ყურში
და ბარათი მისცა. ბარათი წაიკითხა ვექილმა გაო-
ცვებით და სიხარულით წამოდგა მაშინვე ფეხზედ
და სიხარულისაგან აჩქარებულმა უთხრა თავმჯდო-
მარეს:

— ბატონო თავმჯდომარევ, გთხოვ, კიდევ ერთ
მოწამესაც ჰკითხოთ.

თავმჯდომარემ მხრები აიწია და უპასუხა:

— ნუ თუ გგონიათ, მოწყალეო ხემწიფევ, რომ
ნაფიცთა მსაჯულთა ჯერ კიდევ თავისი აზრი არ
შეუღდენიათ ამ საქმეზედ.

— ბატონო თავმჯდომარევ, მე ჩემს თხოვნაზედ
ვდგევარ. მოწამე ავად იყო, როგორც ამტკიცებს
ექიმის მოწმობა. ავადმყოფობის გამო ჩვენება არ ჩა-

მოუტომევიათ. ეხლა აქ მოსულა და მე ვითხოვ თქვენის მიუდგომელობისაგან, რომ ეკითხოს. საკაციო მოუყვანიათ აქ მოწამე.

თავმჯდომარემ ჭოჭმანი შეჰქმნა და თვალით დაეკითხა ბრალმდებელს. ბრალმდებელმა ურჩია:

— თქვენი თხოვნა აღსრულდება, უთხრა ვეჟილს თავმჯდომარემ: ვინ არის ის მოწამე?

— გუდარის ცოლი.

ხალხი ყოველთვის ხარბია ხოლმე ახალ ამბებისა, მაგრამ ამ ახალმა ამბავმა არავითარი ცვლილება არ მოახდინა. სულ სხვა ზედ-მოქმედება იქონია გუდარის სახელის ხსენებამ მორისსა და იზაზედ. ამ სახელის ხსენებაზედ იზამ კისერი მოიღერა და თითქმის ხმა-მალლა იკითხა:

— ეს ვინ გუდარის ცოლი უნდა იყოს?

მორისი წამოდგა, გამოიჭიმა. მისი სახე სრულიად შეიცვალა. დაუწყო ყურება თავმჯდომარეს და მერე, როცა თავმჯდომარემ უბრძანა ბოქაულებს, მოწამე შემოიყვანეთო, მორისმა თვალი კარებს გაუშტერა.

— სესილი არის, სესილი! ამბობდა თავის-თავად მორისი და არა სჯეროდა კი, რომ ის იქმნებოდა.

ხალხმა შეატყო მორისს, რომ სწრაფად შეიცვალა სახეზედ და მიჰხვდა ამ მოწამეს დიდი მნიშვნელობა აქვს.

როცა კარი გაიღო და შემოვიდა ახალგაზდა, ფერ-მკრთალი ქალი, რომელიც ამელისა და ბოქაულის ძლივს მოჰყავდათ, ოთახში ხმა გაისმა გაოცებისა.

შემოვიდა დარბაზში თუ არა, სესილმა თვალით მაშინვე იპოვა მორისი და რა ნახა, რომ მორისი მისკენ ხელებს იწვდის, გაიღიმა და ტუჩები დასძრა. მორისმა გაიგო, რომ სესილმა სთქვა: „მე აქა ვარო.“

თავმჯდომარემ უბრძანა, რომ სესილი დასვან და, როცა დასვეს, ჰკითხა:

— ბატონო, ღონე საკმაოდ გაქვთ მოკრებილი რომ გვიპასუხოთ?

— დიად, ბატონო თავმჯდომარევ, პასუხის მოცემის ღონე კიდევა მაქვს, მიბრძანეთ და მოგახსენებთ.

ადვილად გასაგებია, რა რიგად იმოქმედა ამ ახალის მოწამის აქ მოსვლამ. თუმცა ხალხმა არ იცოდა, რას იტყოდა სესილი, მაგრამ ჰგრძნობდა კი, რომ რაღაც დიდს ამბავს შეეიტყობთო. ხალხმა ხმა გაიკმინდა და ყველანი სმენად გადიქცნენ. ხალხი ხან მორისს უყურებდა და ხან მოწმად მოსულს ქაღასა. იზა გაბოროტებით უყურებდა სესილს, რომელმაც ასე უცბად მიიზიდა ამოდენა ხალხის გული.

— თქვენ იცნობთ ბრალდებულსა? ჰკითხა თავმჯდომარემ.

— ძალიან კარგად, ბატონო, მე კარგა ხანია ავადა ვარ და არ ვიცოდი, რა მდგომარეობაშია ეგა. მარტო დღეს შეეიტყე მაგისი ყოფა და თუმცა ექიმმა დამიშალა, მაგრამ მაინც აქ მოვედი. ექიმმა მითხრა უსიკვდილოდ ვერ გადარჩები, თუ შინიდან გა-

ხვალ... რა ვუყოთ, ოღონც მართალი დავიხსნა და მე, რაც მომივა, მომივიდეს!

— რა გაქვთ სათქმელი?

— გარწმუნებთ, ბატონო თავმჯდომარე, რომ მორისი უბრალოა. გეფიცებით, რომ უბრალოა...

— შეილო ჩემო, უთხრა აღერსით თავმჯდომარემ: შავისთანა მოწმობა საკმაო არ არის მკის გასამართლებლად. მართლ-მსაჯულებებს საბუთი უნდა.

— დიად, ვიცი ბატონო, რომ საბუთები უნდა მოგახსენოთ, სთქვა სესილმა და დაიწყო საშინელი ტირილი.

— გული დაიმშვიდეთ, ბატონო და გვიამბეთ.

— დიად, ყველაფერს მოგახსენებთ... თქვენა ხწამებთ მორის ფერანსა, რომ ოცს ივლისის ღამეს თავის საყვარელი ქალი მოუკლავს.

საცოდავი სესილი ამბობდა ამას და სცდილობდა გაეღიმნა განაგრძო ლაპარაკი ხმა-წყვეტითა და თავის-თავს ისე ძალას ატანდა, რომ მორისს გული ამოუვცდა და უნდა დაეჩუმებინა, მაგრამ ვეჭილ-მანება არ მისცა.

— მორის საყვარელი არა ჰყავს, სთქვა სესილმა, მაგას მართო მე ვუყვარვარ...

— თქვენ ხომ ქმარი გყავთ?

— დიად. ოხ ღმერთო ჩემო, რა ძნელი გამო-სათქმელია!

ღარბაზში ისეთი სიჩუმე იყო, რომ თუმცა სესილი სუსტის ხმით ჰლაპარაკობდა, მაგრამ ყოვე-

ლივე სიტყვა, ყოველივე ხმა, ყოველივე კვნესა ისმოდა.

— ჩვენ ერთად შეზღილენი ვართ და იმ აზრით ვზღებოდით, რომ თავის დროზედ ცოლ-ქმარნი შევიქმნებოდით... მერე მოინდომეს ჩემი სხვაზედ გათხოვება... მაშინ შევფიცე მორისს, რომ თავს მოვიკლავ და სხვას არ შევირთავ-მეთქი...

სესილი ერთს წუთს შედგა; თავმჯდომარე ხან ამ ქალს უყურებდა, ხან ხალხს გადაჰხედავდა, თითქო კითხულობდა: „რაებს ამბობს? ეს სრულებით საქმეს არ შეეხება: კვიდამ ხომ არ შემოილა?“

სესილი ღიმილით უყურებდა მორისსა, თითქო ეუბნებოდა: ნუ გეშინიან, რაკი დავიწყე, ბოლომდისიც გავალ.

— ოც-და-ერთს ივლის მე სხვაზედ უნდა დამეწერა ჯვარი... მე ვკითხე ჩემს დედ-მამას — დარწმუნებით, მათხოვებთ-მეთქი? მე მითხრეს, რომ უმჯობესი ლადაო. მაშინ შინიდან გავიქეცი ოც ივლისს ლადა-მოს. მე და მორისმა ერთმანეთს პირობა მივეცი, რომ ერთად დავხოცილიყავით, რადგანაც ერთმანეთს ვეღარ შევირთავდით. ბასტილიის მოედანზედ შევხვდით ერთმანეთს და მორისმა თავის სახლში წამიყვანა...

— მაშ თქვენ იყავით სადამოს ოცს ივლისს კონტრესკარპის ბულვარზედა?

— დიაღ, ბატონო თავმჯდომარე, მე გახლდით.

ნათეცნი მსაჯულნი და ხალხი დიდის გულ-
მოდგინებით ყურს უგდებდნენ.

სესილმა განაგრძო:

— მოგახსენეთ, თავისთან წამიყვანა-მეთქი...
მაშინ მე ვუთხარი: „მორის, დღეს ჩვენი ქორწინე-
ბაა, მე და შენ დღეს ცოლ-ქმარნი ვართ ღვთისა
წინაშე...“ აი ეს ბეჭედი, რომელიც ეხლა ხელზედ
მაქვს, მორისმა მომცა: ზედ ამოჭრილია ჩვენი სახე-
ლი და რიცხვი. მე ვუპასუხე: „მე შენი ცოლი ვიქ-
ნები, მაგრამ თავი კი უნდა მოვიკლა, რადგანაც
სხვასა მრთავენ და უკადრისობა იქნება ქმარი მყვან-
დეს და შენ საყვარლად დაგიჯდეს.“ თვითონაც თავის
მოკვლა მოიწადინა, რაკი ეგრეაო. წავიდა, იყიდა ეგ
ღვინო... მე ძალიან კარგადა ვცნობ მაგ ბოთლსა.

ამის თქმაზედ ანიშნა ბოთლზე, რომელიც იქავ
სტოლზედ იდგა ნივთიერთა გეშთა შორის.

— მორისმა შამპანურ ღვინოში საწამლავი აუ-
რია, რამდენიმე შაქრის პურიც მოიტანა... ჩვენ დავ-
ნაყრდით და მერე დავიძინეთ...

სესილმა თავი ჩალუნა, ფერ-წასულს ლოყებზედ
აღიმული აუვიდა კდემისაგამო.

— თქვენ მითამ ორივე ბოთლი დალიეთ? ეგ ძა-
ლიან ბევრი იქნებოდა თქვენთვის! უთხრა თავმჯდო-
მარემ.

— მაგან დაგვიხსნა კიდევ, მგონია... ჩემმა აგე-
ბულებამ ვერ აიტანა იმოდენა ღვინო... ბოლოს,
შუალამის სამს საათზედ, მე გამომეღვიძა... ავად ვი-

ყავ, თავი საშინლად მტეხდა, გულში ცეცხლი მეკიდებოდა... მივიხედ-მოვიხედე, სადა ვარ-მეთქი, და ვიგრძენ, რომ ჩემთან მორისია...

ეს რომ სთქვა, აკანკალდა, თითქო მკვდარს ხელი შეახო.

— მე მეგონა, მკვდარია... ის მკვდარი იყო და მე კი ცოცხალი! ელდა-ცემული წამოვვარდი ქვეშაგებიდამ და მინდოდა ფანჯარიდამ გადავვარდნილიყავ... ფანჯარიდამ მდინარე სენა დავინახე. მაშინ მე... მორის!...

დაიძახა ეს და საცოდავი ქალი გრძნობა-მიხდილი სკამიდამ ძირს იატაკზედ დაეცა.

ყველანი საწყალს ქალს მისცივდნენ. გუშაგებმა დაიჭირეს მორისი, თორემ უნდოდა მიჰშველებოდა. ამელი მიჰვარდა თავის მეგობარს და სესილი ოთახიდამ გამოიტანეს მკვდარსავითა. ამ ამბავმა დიდი ალიაქოთი ასტეხა სასამართლოს დარბაზში: ხალხი აირივ-დაირივა, თავმჯდომარე და ბრალმდებელი მთლად დაიფანტნენ, რომ სესილის ეგეთი ჩვენება მოისმინეს და ყურს აღარ ათხოვებდნენ ხალხს, რომელიც ხმა-მაღლა აცხადებდა თავის გულმტკივნეულობას მორისის მიმართ. მორისი აქედ-იქით ეცემოდა თავის გალიაში, ჰშფოთავდა, თუმცა ვეჭილი დაწყნარებას ურჩევდა და ანუგეშებდა—საქმე ეხლა მოგებულიაო... მაგრამ მორისს თავისის თავის დარდი აღარა ჰქონდა... საქმე იმაში იყო, რომ სესილი იმ ყოფაში იყო, რომ შეიძლება მომკვდარიყო კიდევ და

ეგრე უგუნურად თავი შეეწირა მორისისათვის... ოხ, რა რიგად უყვარდა ეხლა სესილი! რა რიგად დაუყუჩა ორიოდე წუთით ამდენი ხნის ტანჯვა და წამება!...

ხალხი მოუთმენელად ელოდდა, რით გათავდება საქმეო. ნაფიცნი მსაჯულნი, გულ-ნატკენნი ახალგაზდა ქალის გულუბრიყვილო ლაპარაკითა, ერთმანეთში ჰლაპარაკობდნენ და წინაღვე შეედგინათ თავისი განაჩენი. იხა ათრთოლდა, ტუჩებს იკვნეტდა და ამბობდა გაცოფებული:

— უჰ, რა რიგად ჰყვარებია ეს ქალი!

ბოქაულმა შეამცნივა, რომ ბრალმდებელს ღმარაკი ჰსურს, სთხოვა ხალხსა—დაწყნარდითო, მაგრამ დიდხანს ვერ დააწყნარა. ბოლოს, როგორც იყო ბრალმდებელმა სთქვა:

— ბატონო თავმჯდომარევ, ამ ახალის მოწმის ჩვენებისამო, მე გთხოვთ ახალი გამოძიება მოახდინოთ და ხელ-ახლად ცნობები შეაკრებინოთ.

ხალხში უკმაყოფილების ხმა გაისმა.

— ბრალდება უმთავრესად დაუფძნებული იყო მასხედ, რომ ბრალდებულს ვერ ეთქვა, სად გაატარა ღამე ოცს ივლისსა, უთხრა თავმჯდომარემ ნაფიცთ მსაჯულთა: ამ ახალის მოწამის ჩვენება მთლად აუქმებს ბრალდებასა... ბრალდებულო, თქვენც ამტკიცებთ მას, რაც ამ ახალმა მოწამემ გვაუწყა? ჰკითხა თავმჯდომარემ მორისსა.

მორისი წამოდგა, მოიწმინდა ცრემლები და აღელვებულის ხმითა სთქვა:

— მე პატიოსანი სიტყვა მიცემული მქონდა, რომ არავისთვის და არასდროს არ გამემჟღავნებინა ის, რაც მოჰხდა ოცს ივლისის ღამეს. მე ჩემს საცოლოს შევფიცე, რომ მომკლან კიდევ არ გავამჟღავნებ-მეთქი. ეხლა თითონვე აღიარა და მით განმათვისუფლა ფიცისაგან. ეხლა ვაცხადებ, რომ ოცის ივლისის ღამე მე გავატარე სესილ ტიუსსოს ქალთან; რომ მე ჩემის ოთახიდან არ გამოვსულვარ და ჩემს ოთახში დილით მნახა ცოცხალ-მკვდარი ჩემმა დამ ამელიმ და სიკვდილისაგან დამიხსნა. რაცა სთქვა სესილმა, ტიუსსოს ქალმა, მართალია.

— ბრალმდებელის სურვილისამებრ, სთქვა მკვახედ თავმჯდომარემ: მე საქმეს გადავდებ სხვა დროსთვის და ახალის ცნობების შესაკრებად დავნიშნავ ხელ-ახლად გამოძიებასა.

განსამართლება ამით გათავდა.

ვერ ითქმის, რა რიგმა მწუხარებამ შეიპყრო მორისი, როცა ჟანდარმებმა ხელ-ახლად წაიყვანეს. ვეჭილი ეუბნებოდა, რომ გაგამართლებენო; მორისს კი არცარა ესმოდა — რა, ვერცარასა ჰხედავდა. მისი ფიქრი მარტო სესილი იყო, სესილი, რომელმაც ჭეშმარიტების შუქი მოაყენა ამის საქმეს. მორისი მასზედ კი არა ჰფიქრობდა — რა ჰქმნა სესილმაო, არამედ მისი ფიქრი თვითონ სესილი იყო. თავისი თვლით ჰნახა, რომ სესილი გადიქცა სკამიდან, ჰნახა, რომ მკვდარსავით ასწიეს და გაიტანეს; უნდოდა მივარდნოდა და ზედ დაჰკდომოდა, ხოლო ჟანდარმებმა

არ გაუშვეს და თუმცა სტიროდა, ჰყვიროდა, თავს იკლავდა—გამიშვითო, მაგრამ ხელი ჩაჰკიდეს და ისევ საპატიმროში წაიყვანეს.

როცა საპატიმრო ეტლში სვამდნენ, მორისი ისე დაფანტული იყო, რომ ვერ დაინახა დიდ-ძალი ხალხი, რომელიც ელოდდა ამის გამოსვლას, რომ გულმტკივნეულობა გამოეცხადებინათ. როცა საფეხურზედ შესდგა ფეხი, მაშინ მოიხედა ხალხისაკენ, რომ შეეტყო, რა ხმაურობააო, და მსწრაფლვე თავი ჩალუნა... მან დაინახა გაშტერებით მოპყრობილი მწვავე თვალი იზასი.

მორისი ჩაჯდა ეტლში და ეტლი მაშინვე წავიდა. იზა დიდხანს უყურებდა მიმავალს ეტლსა, მწუხარე, ჩაფიქრებული მიემართა თავის ეტლისკენ, რომელიც იქვე სასამართლოს წინ იდგა.

რასა ჰფიქრობდა იზა? ძნელი გამოსაცნობი არ იყო, თუ კაცი დააკვირდებოდა მის ბოროტებით სავსე თვალს, მიქცეულს პატარა გუნდზედ, რომელიც სასამართლოს კიბიდან ჩამოდიოდა. ლუი პალი-არი და ამელის ჩამოჰყვანდათ სესილი და შადი კიდევ დარბოდა ეტლის საშოვნელად. სესილი ცოტა მოჯობინებულიყო; უღიმოდა კიდევ თავის მხლებელთა და იზამ ვერ შესძლო, რომ არ ეთქვა:

— ვიშ, რა მშვენიერი რამ არის!

ეტლი იზასი წავიდა. იზა ეტლის კუთხეში მიჯდა და ტირილს მოჰყვა. ნეტა რა უნდა ვქნა, იძახდა თავის-თავად. იზა აქამდის მთელის გულის-თქმით

მიეცემოდა ხოლმე ყოველს ჟინსა. ეხლა კი ჰგრძნობდა, რომ მორისის სიყვარული ჩაუვარდა გულში. საკმაო იყო ერთი ნახვა მორისისა, რომ იზა სიყვარულით ანთებულიყო. ყოველმა უკადრისმა წადილმა გაიღვიძა იზას აგებულებაში, როგორც იმ ღამეებში, როცა ბუშის ტანისამოსით მორთული აქა-იქ დაეთრეოდა და ეძებდა იმ უკადრისთა წადილთა დაკმაყოფილებასა. დიად, იგივე ჟინები აეშალა, მხოლოდ ეხლა ეს ჟინები უფრო გაუძლიერდა, უფრო მეტს ითხოვდა, რადგანაც უკადრისთა გულის-თქმათა გარე იზას გრძნობას სხვა გარემოებაც დაემატა. ეს გარემოება იმაში მდგომარეობდა, რომ საცოდავის ყმაწვილ-კაცის სიცოცხლე და სიკვდილი იზას ხელში იყო და იზა სიყვარულისათვის თავისუფლებას მიანიჭებდა... მაგრამ ვინ იცის? ჰფიქრობდა იზა: იქნება ამ აღებ-მიცემობაზედ უარი სთქვას იმ უგუნურმა. თუ კი ქალის ნამუსის დასაცველად ხვაშაი არ გაამჟღავნა და თავი სასიკვდილოდ გადასდვა, სხვას რას არ იქმს ეგ თავზე ხელ-აღებული, გიჟი გმირიო?

ყმაწვილს სესილი უყვარს და ვაი თუ მე ზურგი შემომაქციოს, მე, იზასაო! ამ ფიქრზედ იზას თვალში რისხვის ელვამ გაურბინა. როგორ? კაცმა მე უნდა დამიწუნოს, უარ-მყოს იმისთვის, რომ სხვა უყვარსო?! მოაგონდა იზას, რომ მორისმა ყურადღებით ერთხელაც არ შემოჰხედა. დამინახა კიო? აქ მოაგონდა რა აღტაცებითაც მიაგება მორისმა თვალი

სესილს. მოაგონდა მისი სიხარული სესილის დანახვაზედ, მისი თვალთა მეტყველება, მისი ქცევა... ცხადია, იმის თვალში სესილის მეტი ქვეყანაზედ სხვა ქალი არავინ არის, რადგანაც სესილის გულისთვის თავი სასიკვდილოდ გადაედვა და კაცის მკვლელის სახელით უნდა მომკვდარიყო. სისხლი უდუღდა იზას საშინელის ძლიერებითა. მორისი უნდოდა, უყვარდა იგი და სწყუროდა მისი სიყვარული... როგორ ვაჯობო მე იმ ქალსა, როგორ შევეცილო, ნამეტნავად ეხლა, როცა თავისი თავი მსხვერპლად მოუტანა მორისსა და მით უფრო ძლიერად დაიპყრო ჭაბუკის გულიო. რა ვქნა, რა მოვახერხო?

ხომ ვიცით, იზა რაც არის, და ამის გამო არ გაგვიკვირდება, როცა შევიტყობთ, რა ფიქრი მოუვიდა თავში იზას. აი რა ფიქრი მოუვიდა: გუდარს გავცემ, სესილს ვნახავ და ვეტყვი: „მე ეხლა ზედ მიწევნით გიცნობთ; თქვენ პატიოსნებაზედ ხელს არ აიღებთ, თქვენ არ ინდომებთ მორისის სიყვარულსა, რადგანაც ქმარი გყავთ. ბარათი მისწერეთ მორისს და მე გამატანეთ, მისწერეთ, რომ, რაც შეგეძლოთ, ყოველივე ღონე იხმარეთ მის გადასარჩენად, ხოლო ამაზედ ნუ დაამყარებს ნურას იმედს; რომ იმას თქვენ თავის ღლეში ველარ ინახულებთ“. ამ რიგად მე დავიხსნი მორისს სასჯელისაგან და სესილს—გუდარის ხელიდამა, იფიქრა იზამ.

ამაების ფიქრში იყო ეტლის კუთხეში მიწოლილი იზა. უეცრად სიცილი აუტყდა და დაიძახა:

— ჰკუთნად შევიშალე, თუ რა ამბავია... განათვითონ მე დავუთმობდი სხვას ჩემს საყვარელსა!

მხრები აიჭიმა, წამოსწორდა, აღელვებულმა ხელებზედ დაიგლიჯა ხელთათმანი, გიჟსავით სიცილს მოჰყვა და სთქვა:

— სულ ერთია, ესე თუ ისე, ის ჰაბუკი ჩემი იქნება. მე მიყვარს და გათავდა... ყველაზედ უწინარეს საჭიროა, რომ ჩემმა სულელმა ხელ-აქლად გამოძიება მოახდინოს... საჭიროა ჯერ გავანთავისუფლებინო.

ჩაფიქრდა... თავში გამოისახა ხერხი, თუ როგორ აქმნევიოს ოსკარ ვერშემონს ის, რაც საჭიროა განზრახულისათვის.

— აბა ანდრე გუდარი როგორ გავცე. რა ვიხერხო, რა? ჰფიქრობდა იზა.

ამ წუთში ვერავინ ვერ იცნობდა თავ-მომწონეს და მედიდურს იზასა. გულზედ ჯავრი ეწვა, მკვახედ იყურებოდა, ტუჩებს იკვნეტდა... ჰფიქრობდა, რა ვიხერხო და წამდაუწუმ ამბობდა: „არა, არა! ეგ არ შეიძლება! ანდრე გუდარი რომ გავცე, ხომ ჩემი თავიც დავიღუპე, არა, ორივე უნდა დავიხსნა, ორივე!“

ამ დროს ეტლი იზას სახლების კარის წინ გაჩერდა და, როცა იზამ ფეხი ეტლიდან გამოადგა ჩამოსასვლელად, მოსამსახურეების მაგიერ წინ შეეფეთა ვილაკ უცნობი კაცი, რომლის დანახვაზედაც იზას შიში შეეპარა.

— რა გნებავთ, მოწყალეო ხელმწიფევ? ჰკითხა იზამ.

— თუ არა ვცდები, თქვენ მგონია სეგლენის ქვრივი ბძანდებით? ჰკითხა თავის რიგზედ გიურემ. (გიურე იყო).

— დიაღ, მე ვარ. რა გნებავთ? ეს რა ამბავია? ჟიუსტინავ, ჟიუსტინავ! დაიძახა იზამ გაფითრებულმა.

— ნუ ჰყვირით, ბატონო! ნურც გამოდინხართ ეტლიდამ. კანონის სახელითა მე თქვენ უნდა დაგატუსალოთ!... მე ბრძანება მაქვს მაგ საგანზედა... ნება მიბოძეთ ჩავჯდე თქვენთან ეტლში და ბრძანებას მაშინ გაჩვენებთ. გთხოვ, ბატონო, ალიაქოთს ნუ ასტეხთ, ალიაქოთით ვერას გახდებით, პოლიციის მოხელენი გარშემორტყმულნი არიან.

— გაფრთხილდით, მერე არ ინანოთ, უთხრა იზამ სრულიად დაფანტულმა.

გიურემ ერთი პოლიციის მოხელე გვერდთ მოუსვა იზას და თვითონ კი წინ სკამზედ ჩამოუჯდა. იზა ეტლის კუთხეში მიიკუნტა, თითქო ზიზღობს მოხელეებთან ჯდომასაო და უყურებდა მათ შიშითა და ელდითა. იზას ვერაფერი ვერ გაეგო, ეს რა ამბავი დაემართა, და ჯერ არ გამოფხიზლებულიყო ოცნებისაგან, რომ ეტლი პოლიციის წინ გაჩერდა.

იზა გაქვავებულსავით იჯდა ეტლში და პირი ისე გაჰშრობოდა, რომ ხმა ვეღარ ამოედო. გიურემ ეტლის კარები გააღო, გადმოხტა ეტლიდამ და, თავაზით, მიაწოდა რა იზას ხელი, უთხრა:

— მოვედით, ბატონო. თუ თქვენი ნება იქნება, ხელი მიბოძეთ და გადმოხადნდით.

VI

და მოჰხდა ტიუსსოს სახლში.

მკენ უნდა ვაუწყოთ მკითხველსა, როგორ მოჰხდა, რომ სესილი ისე მისწრებაზედ გამოცხადდა სასამართლოში, და მისმა ჩვენებამ იძულებულ ჰყო, განსამართლება სხვა დღისათვის გადაედვათ და ახალი გამოძიება დაენიშნათ. იმ სადაგელის ამბის შემდეგ, რომელიც გუდარმა ჩაიდინა ტიუსსოს სახლში იმ დღეს, როცა წვეულობა ჰქონდა ტიუსსოს სიხარულის ნიშნად, რომ სამუდამოდ თავიდან მოიშორა თავისი უნამუსო სიძე,—სესილი ძალიან მწუხარედ შეიქნა, ძვირად დაუჯდა დედის დასხნა გაბიაბრუებისაგან. მკვდარივით შეიტანეს თავის ოთახში. შვიდი თთვის ორსული მშობიარედ გახდა და მკვდარი ჰყობა. მაგ მშობიარობამ უკანასკნელ განწირულების დღეში ჩააგდო. გამოკეთდა ცოტად თუ არა, მშობიარობის ანთება მოუვიდა და მისი სიცოცხლე ბეწვზედ-და ეკიდა. სწეულებამ ძალიან გამოსცვალა სესილი; ბოდვამ და სიცხემ გონება წაართვა. საწყალი ამელი, რომელიც მას უვლიდა, ორ-გზით

იტანჯებოდა, რა ჰხედავდა, რომ ძმის სიცოცხლე დამოკიდებულია სესილის მორჩენაზედ. ამ ავადმყოფობაში როგორც სიკვდილი, ისე მორჩენაც სწრაფია და უცები ხოლმე. სრული მორჩენა ერთბაშად მოდის, თუმცა ღონე გვიან უბრუნდება, აგებულია სუსტია, მაგრამ სული კი განცხოველდება ხოლმე. სესილსაც ეგრე მოუვიდა. ერთხელ ექიმმა, კარში რომ გამოდიოდა, ჩაავლო ხელი ტიუსსოს და უთხრა:

— პატარა ხანს ჩემთან გამოისეირნეთ.

შემინებული ტიუსსო გაჰყვა და ჰკითხა ათრთოლებულის ხმით:

— სთქვით, ექიმო, სთქვით! რის თქმა გნებავთ? ჩემი ქალი უკანასკნელ დღეშია, განა?

— დიად, უპასუხა ექიმმა და ხელი ჩაავლო ტიუსსოს: ძალიან ცუდად არის. საყვარელო ტიუსსოვ, გულ-მაგრად იყავით... საჭიროა დედა მოაშოროთ...

— ოჰ, ღმერთო! ღმერთო! ქვითინებდა ტიუსსო: მითხარით, ბატონო ექიმო, ქალი მეკარგება?

— გული გაიმაგრეთ, ძალიან ცუდად არის.

— მაშ მომიკვდება? ჰკითხა საცოდავმა მამამ გულის მწველის ხმითა.

— ჯერ ყმაწვილი ქალია, მაგარი აგებულია აქვს. როცა კაცი ახალგაზდაა, იმედი დაკარგული არ უნდა იყოს. მაგრამ მაინც, საყვარელო ტიუსსოვ, მე თქვენის ოჯახის მეგობარი ვარ და მოვალე ვარ წინაღვე გაცნობოთ... თქვენი ქალი ძალიან, ძალიან

ავად არის. თუ რამე საქმე გაქვთ თქვენს ქალთან, დაეშურეთ მოლაპარაკებას, თორემ, ვინ იცის, იქნება ეს ღამე ველარ გააღწიოს.

საშინელი სანახავი იყო საცოდავი მამა. ერთი შეჰკივლა და ბაშვსავით ღრიალი დაიწყო. დაავიწყდა, რომ ექიმს გამოჰყვა, თავი დაანება, შინისაკენ გამოიქცა და გზა-და-გზა იძახდა:

— ვაიმე, შვილო, ვაიმე!

შინ რომ მოვიდა, მაშინვე ავადმყოფის ოთახში შევიდა. ადელი, მისი ცოლი, დაღალული, დათენთილი მწუხარებისაგან, სიცოცხლე მიღებული სევდისა და უძილობისაგან, თავთ ეჯდა თავის ქალსა, ჩაჰლიმოდა სესილსა და, სესილი რომ სულთა-ბრძოლაში იყო და ტუჩებს აცმაცუნებდა, დედას ეგონა მე მელაპარაკებო და უხაროდა. ქმრის ფეხის ხმა რომ მოესმა, მოიხედა და მივარდა ზედ, რაკი ნამტირალევი ჰნახა. გამოიყვანა გარედ ძალად და ჰკითხა დაბალ ხმით:

— ექიმმა იმედი გაღწევიტა?

ტიუსსო ისე გამშრალი იყო, რომ პასუხი ვერ უთხრა. მარტო ჰოს ნიშნად თავი დაუქნია, უფრო მწარედ დაიწყო ტირილი და გადებვია ცოლსა. ადელი გაშეშდა, თვალი გაუშტერდა, ისე რომ ცრემლიც კი შეუშრა.

— რა გითხრა, რა? მალე წაგვერთმევა? ჰკითხა ქმარს მკაფიოდ.

— ღამეს ველარ გააღწევსო, უპასუხა ქვითინით ქმარმა.

ადელი გამოეცალა ხელიდამ ტიუსსოს. მთლად გათახსირებული იყო. მივიდა ქალის კვეშაგებთან, გადმოაწყო წამლების შუშები—საჭირო აღარ არისო... ჩაჯდა, ორივე ხელები ჩაავლო ქალის ხელს და, თითქო გაქვავდაო, ისე უძრავად ჩაჰყურებდა თვალებში.

ეგ ჩაჩუმებული, შეკავებული მწუხარება საშინელი რამ იყო და დედა უფრო საცოდავი სანახავი შეიქმნა, ვიდრე სულთ-მობრძავი ქალი.

დედ-მამის ოთახი სესილის ოთახის პირ-და-პირ იყო. ტიუსსო თავის ოთახში შევიდა და ქვითინით და ტირილით დაეცა ტახტზედ. ქვევით სასადილო ოთახში იყვნენ ამელი, შადი და პალიარი. წინად რომ შეწუხებული ტიუსსო ჰნახეს, მიჰხედნენ, რაც ამბავი იყო და ამელიმ ხმა-მალლა ტირილი დაიწყო. სესილის სიკვდილს მისი ძმის დაღუპვაც ზედ მოსდევდა. ჯერ კიდევ დილით ვეჟილს ეთქვა, სესილის ჩვენება საკმაოა, რომ მორისმა თავი იმართლოსო. სესილი კი კვდებოდა! მორისიც დაიღუპება... მწუხარებისაგან ჯანც-გაწყვეტილი ქალი დაეცა მუხლებზედ და ლოცვას მოჰყვა. ძნელი მისახვედრი არ არის, რომ საცოდავი ამელი ერთის მხრით მეგობარსა ჰგლოვობდა და მეორეს მხრით ძმასა. ერთადერთი საყვარელი, ერთად-ერთი თავისიანი ხელიდამ ეცლებოდა და ეღუპებოდა!

პალიარი ანუგეშებდა, მაგრამ ამელი ყურს არ უგდებდა.

— ოჰ, ღმერთო! ნუ თუ შენგან შეჩვენებულ ვართ! შეგვიბრალე! შეგვიწყალე ჩვენ! ევედრებოდა ღმერთს საცოდავი ქალი.

შადიც მწარედ სტიროდა კედელთან მიყუდებული. მას აქედ, რაც სესილი წყლიდამ გამოიყვანა, გულში ჩაუვარდა და-ძმური სიყვარული სესილისა და, ტიუსსოს სახლობას რომ დაუშინაურდა, უფრო გაუძლიერდა ეგ სიყვარული. ტიუსსოს სახლში ისე იყო, თითქო თავისიანებში არისო.

— საწყალი! ჰკენესოდა შადი: თუ კი ესეთი მოკლედ დღე ჰქონდა, ჰლირდა-ლა, რომ წყლიდამ გამოვიყვანე! არა, უსამართლობაა, უსამართლობა! ვაი ჩვენს უბედურებას!

სიტკა და ტირილს მოჰმატა. ავადმყოფის სახლში აღელი გაქვავებულსავით იჯდა, ხელი ეჭირა სესილისა, თვალს არ აშორებდა ქალსა, რომელსაც სიცოცხლე ნელ-ნელა თავს ანებებდა. არავისი ტირილი და ქვითინი არ ესმოდა, ეგონა, რომ მარტო სულთა-მბრძოლის ხრიალი-და ისმის. საცოდავნი სულ მიწასთან გასწორდნენ მწუხარებისაგან! ქალის სიკვდილის მომლოდინეთა, სრულიად იმედი გადიწყვეტეს და თავი დაანებეს ქალის მოვლასა. ამისთანა მწუხარების ცეცხლით მთელი ოთხი საათი გაატარეს და ამ ოთხის საათის განმავლობაში ვერაფერ ვერ ჰბედავდა შეეხედნა სესილისთვის, გული უკვდებოდათ, რომ ესმოდათ საცოდავის ქალის უკანასკნელი ხრიალი.

ტიუსსო პირველი იყო, რომ მივიდა და დაჰხედა თავის ქალსა; საცოდავს მამას ფერი წაჰსვლოდა, სახე დაღმეჭოდა. კედელ-კედელ ძლივ მივიდა ქალის ქვეშაგებთან. სულთა-მბრძოლის ხრიალი შესწყდა. ცოლი მისი იქავ იჯდა სესილთან და თავ-ჩაღუნული, გამწარებული ელოდდა ქალის აღსრულებასა. ტიუსსო ჰბარბაცებდა მოვრალსავით და სულ მას იძახდა: „დაგვენთქა ყოველივე იმედი, დაგვენთქა!“

ადელს ამისი სიტყვები არ ესმოდა. ტიუსსომ ძალა დაატანა თავის-თავსა, მივიდა, ცოლს ზურგთ უკან დაუდგა, დაჰხედა სესილს და ხმა-მაღლა დაიძახა. მოეჩვენა, ვითომც სესილმა შემომცინაო, და გულზედაც მოეშვა. ამის ხმაზედ ამოცვივდნენ ქვევიდამ პალიარი და შადი სწორედ იმ წუთს, როცა ტიუსსო გადებვია თავის ცოლს და სიხარულით ატაცებულმა უთხრა:

— ადელ, ადელ, ჩვენმა შვილმა მოიხედა!

საცოდავი დედა სცდილობდა გაელიმნა.

მართლაც, სესილს ღიმილი მოუვიდა და თავისუფლადაც სუნთქვა დაიწყო, აღარ ისმოდა უბედურების მომასწავებელი ხრიალი.

— უკედა ხარ, სესილ? ჰკითხა მამამ.

ყველას ეჩვენა, რომ ის ბნელი ოთახი განათლდაო, როცა სესილმა სუსტის ხმით უპასუხა:

— დიად, მამავ, დიად, უკედა ვარ, უკედ. დიდხანს ჰეძინა, ბედნიერი ვარ, რომ კიდევ გხედავთ.

უჰ, რა მძიმე ძილი იყო... ყელი მიშრება, წყალი მწყურიან, დედი!

ადელმა კანკალით მიაწოდა ჭიქა წყალი და წამოუწია თავი. უნდა ეკოცნა და ვერ გაჰბედა.

სესილი სრულებით გამობრუნდა. შიში აღარაფრისა იყო.

იმედმა კვლავ ჩამოაგდო ამ სახლში სიხარული. უბედურება ისე ახლო იყო, რომ ესეთი სწრაფი მოხედვა ავადმყოფისა არც კი სჯეროდათ. ავადმყოფს დიდის სიფრთხილით თავს დასტრიალებდნენ და ადელი ნებას არ აძლევდა არავის, ხმა გაეცა სესილისათვის. ამელის სული მისდიოდა სესილთან ლაპარაკისათვის, უნდოდა ეთქვა რამ, მაგრამ დედისა ერიდებოდა.

მეექვსე დღეს სესილი სულ კარგად შეიქმნა. იმოდონად მოჯობინდა, რომ ოთახში სიარულიც შეეძლო დედის შემწეობით. ადელს შიში სრულებით გაუქრა, ასე რომ ზოგჯერ მოჰშორდებოდა ხოლმე კიდეც თავის ქალსა და მოახლის ანაბარად სტოვებდა. სესილმა ერთხელ ჰკითხა მოახლეს:

— ამელი ქვევით არის?

— დიად, ბატონო, იქ გახლავთ. ძალიან შეწუხებულია.

— უთხარით, ისე კი, რომ დედამ არ გაგიგოთ, აქ ამოვიდეს ერთს წუთს.

მოახლე ჩუმად ჩაიპარა კიბეზედ და ამელის ანიშნა, სესილი გეძახისო. ამელი მაშინვე ამოვიდა სესილთან. სესილმა ხელი ჩამოართვა და ჰკითხა:

— რაო, ამელი, რას იტყვი. ახალს? მორისისა რა იცი?

თუმცა ამელი სცდილობდა ცრემლი შეეკავა, მაგრამ ვერ შესძლო; თვალებიდან ცრემლები წამოსცივდა, დაეცა მუხლებზედ სესილის წინ, სესილის ხელი მიიფარა სახეზედ და ჰქვითინებდა. სესილი მწუხარებით დაჰყურებდა საცოდავსა, ბოლოს ხელი მოაცილა და უთხრა:

— რა მოჰხდა განა? მითხარი. მორისი კიდევ დაჰქერილია?

— დღეს არჩევენ იმის საქმეს და მძიმე საბუთები აქვთ მის გასამტყუნებლად. მე სასამართლოში შიშით ვერ წავსულვარ. საწყალს ჩემს ძმას ვერ უთქვამს, როგორ გაატარა ოცს ივლისს ღამე. მე ვუთხარი იქ, რომ დილით ჩემი ძმა ცოცხალმკვდარი ვნახე-მეთქი, თავი მოეწამლა შენის გული-სათვის-მეთქი. მაგრამ ორმა მოწამემ კი აჩვენა, რომ შუალამის ორს საათზედ, ქალის მოკვლის დღეს, გარეთი კარი და მორისის ოთახის კარი გაიღოვო.

სესილი წამოდგა და დააპირა ტანთ ჩაცმა.

— ჩქარა, ჩქარა, სთქვა სესილმა: გაგზავნე, ეტლი მოაყვანინე, მომეცი შალი და ძირს ჩამიყვანეთ. სასამართლოში უნდა წავიდე, მე იქ ვუამბობ, როგორ და სად გაატარა ღამე ოცს ივლისს მორისმა.

ამელი განცვიფრებული, გაფითრებული იდგა ისევ დაჩოქილი და თავის ყურებს არ უჯერებდა...

შეჰშინდა, რომ მორისის ხსენებაზედ ისევ ხომ არ მოუბრუნდა ანთებაო.

— ამელი, ჩქარა, ეტლი მოაყვანინე, შალი მომეც, უთხარი, ძირს ჩამიყვანონ... მე შევატყობინებ როგორც გაატარა ის ღამე მორისმა. ის ღამე ჩვენის ქორწინების ღამე იყო და იმ დღილამ მე მორისის ცოლი ვარ, გესმის? აი ჰნახე, იმისი ბეჭედი მაქვს ხელზედ.

რადგანაც ყველას ეგონა, რომ ბეჭედი, რომელიც სესილს ხელზედ ჰქონდა, გუდარის ჯვარის წერის ბეჭედი, ამიტომაც ამელიმ იფიქრა, რომ სესილი ბოდვაშია, და ჰნანობდა, რად ვახსენე მორისიო. იქნება ამითი სესილი ხელ-ახლად ავად გახდესო. იქნება თანაც გადიულოიოს ავადმყოფობამა და მეგობარი ქალიც დავკარგო და ძმაც ველარ გადავარჩინოვო. ეშინოდა, რომ საცაა ტიუსსოს ცოლი ამოვა და მისაყვედურებსო. სცდილობდა დაედინჯებინა სესილი, რადგანაც სესილი ძალიან აღელვებული იყო.

— ღღეს ველარ მივუსწრობთ გასამართლებას, აქამდინ გათავებული იქნება, უთხრა ამელიმ.

— ხომ რამდენიმე დღე მოუწდებიან? იკითხა სესილმა.

— რასაკვირველია; ღღეს დიდი საქმეა, რომ მარტო მოწმეების გამოკითხვას მორჩნენ.

— მაშ ჩვენ ხვალ წავიდეთ, უთხრა სესილმა: ხვალ უფრო უკედ ვიქნები. მე სამართალი მიბარებდა მოწმად... მე ეგ მახსოვს, მე მესმოდა, როცა ჰლა-

პარაკობდით ჩემს დაბარებაზედ, მაშინ ძალიან ავად ვიყავ და ვხედავდი, შენ რომ სტიროდი.

ამელი გაოცდა, ვერ გაეგო, რას ჰნიშნავდა ბოდვა, ეგრე უეცრად შემწყდარი. სესილი მიუხვდა გაოცებას, ჩაჯდა, მოიზიდა თავისკენ ამელი, მოეხვია და უთხრა:

— შენა გგონია, ჩემო ამელივ, რომ მე ბოდვაში ვარ. არა, ჩემო კარგო. მე არა მიჭირს-რა, ძალიან კარგადა ვარ, ოღონდ სისუსტე მაქვს... ერთი ყური დამიგდე, ჩემო საყვარელო, შენ მგონია ექვითა ხარ შენს ძმაზედ.

ამელიმ თავი ჩალუნა და იტირა.

— თავი მაღლა აიღე, ამელივ, ერთი შემომხედე და! შენი ძმა პატიოსანი კაცია, თავი გაიწირა ჩემის გულისათვის. ხოლო ეხლა მე აღარაფერს არ უნდა მოვერიდო. მე ფიცი ჩამოვართვი შენს ძმას, არ გამცემეთქი ჩვენის შვილის გულისათვის... საცოდავი ბაში ეხლა მკვდარია...

ამელიმ ხელ-ახლად შეჰხედა სესილს და იფიქრა: ბოდვა ხელმეორედ მოუბრუნდაო. სესილმა შეამცნია, რომ ამელი კანკალმა აიტანა, მოეხვია და უთხრა:

— ნუ გეშინიან, მე არა ვბოდავ. მე მართალს გეუბნები. შენ ჩემი და ხარ და მორისი ჩემი ნამდვილი ქმარია... ოცს ივლისის ღამეს ჩვენ თავები მოვიწამლეთ... დილის სამს საათზედ მორისს თავი დავანებე, წყალში მინდოდა თავი დამერჩო, რადგანაც

მორისი მკვდარი მეგონა. ჩემი შვილი მორისისაგან იყო...

ამელი გაოცდა, თავის ყურებს არ უჯერებდა. ამ სახით ყველა ცხადი იყო; აღარაფერი ეჭვი არა ჰრჩებოდა, სესილის ნათქვამი შეწამების კვანძსა ჰხსნიდა. მისი ძმა არამც თუ ჰმართლდებოდა, არამედ პატიოსნებით იმოსებოდა, რადგანაც დიდ-სულოვნობით სასიკვდილოდა თავსა სდებდა, ოღონდ სირცხვილისაგან ქალი დაეხსნა. ამელი გადაეხვია სესილს, ატირდა, მაგრამ ეხლანდელი ცრემლი სიხარულისა და ნუგეშისა იყო და უთხრა:

— მართალია, მართალი, შენ ჩემი და ხარ. ოხ სესილ, რა რიგად მიყვარხარ!

როცა სესილმა თავი გაიწირა, რომ გადაარჩინოს მამა, მორისის მაგიერ ჯავრი ამორყაროს და შეირთო გუდარი იმ განზრახვით, რომ ისე დაამწაროს სიცოცხლე, როგორც ის სხვას ამწარებდა, — მაშინ საჭირო იყო გარეგანი მართებულება დაეცვა, საჭირო იყო ქვეყნის პატივი არ დაჰკარგოდა და ოჯახი დაედგინა. ქმარს, მეტი რა გზა ჰქონდა, უნდა დაჰმორჩილებოდა თავის ბედს და საიდუმლოდ შეენახა ის ამბავი, რომელიც მას ქვეყნის სასაცილოდ ჰხდიდა. მაშინ სესილს მარტო თავისი შვილის ფიქრი და დარდი ჰქონდა. რაკი შეიტყო, რომ მორისი ცოცხალია, გული მოუკვდა, ეს რა ვქენო, სხვა რად შევირთეო. რაღა ეშველებოდა? რადგანაც ეხლა შვილის ყოლას მოელოდდა, სესილმა ყოველი-

ვე თავისი მზრუნველობა მასზედ მიაქცია; უნდოდა, პატიოსანი სახელი და გაუჭირვებელი ცხოვრება მიენიჭებინა თავის შვილისათვის, ამიტომაც აიღო და ის ბარათი მისწერა მორისს, რომელიც იზამ გადაასხვაფერა და რომელიც ყველაზე მძიმე საბუთად წარუყენეს პირში საცოდავს მორისს.

ეხლა კი სხვა იყო, ეხლა ქმარს თავი დაანება, განქორწინება მოჰხდა ცოლ-ქმართა შუა. თუმცა სამართალმა სესილი სრულიად გაამართლა, მაგრამ ცოტა არ იყოს ცუდი ზედ-მოქმედება იქონია საზოგადოებაზედ. საზოგადოება ყოველთვის ცუდის თვალთ უყურებს ხოლმე ცოლ-ქმართა განქორწინებას: ქორწინება სიკვდილამდე დაურღვეველია, არასდროს არ უნდა გაუქმდეს, რაც უნდა ვაივაგლახი გამოიარონ ცოლ-ქმარმაო. სჯობს კაცმა თვალი დახუჭოს ცოლისა თუ ქმრის საქციელზედ და ნუ მოშორდებიან კი ერთმანეთსაო. როგორც გინდათ მოიქეცით, ოღონდ კი ერთად იყავით ოჯახისა და შვილების გულისათვისაო... პატიოსანს ქალს, თუნდაც ავაზაკს და ბილწს ქმარს გამოჰქცეოდეს, არვინ სახლში არ უშვებს. რადა? იქნება შეეზიზღა ბილწ კაცთან ყოფნა, იქნება მოერიდა გარყვნილებასა და ზოგჯერ ავაზაკობასაც, მაგრამ ვინ არის გამკითხველი? ყველა ამას იძახის: „ქმარს თავი დაანებაო.“ პირიქით, თუ ქალი, რაც უნდა ცუდი ყოფა-ქცევისა იყოს, ქმართან არის, მაშინ იმისი ავზნეობა, თუნდა მთელმა ქვეყანამ იცოდეს, არავის აინუნშიაც არ

მოსდის, მაინც კიდევ ყველგან კარი ღია აქვს, ყველა მაინც კიდევ პატივით და ალერსით მიიღებს ხოლმე. სესილმა იცოდა ეს ამბავი. სესილი შვილს მოელოდდა და თავის შვილის სახელის გულისათვის განიზრახა ისე მოქცეულიყო, როგორც მისწერა მორისსა. როცა საზიზღარმა მოქმედებამ გუდარისამ დღე-ნაკლები მშობიარება მოუსწრაფა, ავად გაჰხადა და შვილიც მკვდარი აყოლა, მაშინ სესილის გული აღივსო უფრო მეტის მძულვარებით და მტრობით გუდარის მიმართ. შვილი აღარა ჰყვანდა და რაღა დააბრკოლებდა? ეხლა იმისათვის სულ ერთი იყო, ქვეყანას რაც უნდა ეთქვა, აღარაფრის შიში და რიდი აღარა ჰქონდა. აქამდინაც ავადმყოფობამ დააბრკოლა, თორემ წავიდოდა და ყველაფერს გამოაცხადებდა და, რაკი მაინც ცოტად მოჯობინდა, განიზრახა, უსათუოდ წავალ, ყველაფერს ვაღიარებ და დავიხსნი მორისსაო.

ამელი და სესილი დიდხანს ჰლაპარაკობდნენ. სესილმა უამბო ოცის ივლისის ღამის ამბავი დაწვრილებით და, როცა გაათავა, უთხრა ამელის:

— ეხლავე გაიქეც ვექილთან. საჭიროა, რომ ხვალვე სასამართლოში ჩვენება ჩამომართვან. ყველაფერი, რაც ჩემგან შეიტყე დღეს, თავიდან ბოლომდე უამბე.

თვალის დახამხამების უმაღლეს ამელი მზად იყო წასასვლელად. ხოლო ამ დროს ადელიც შემოვიდა. რა დაინახა დედამ, რომ სესილს თვალები აჰპრიალე-

ბია და გაფითრებული ლოყები შეჭყედილობია, შეშინდა და დადიხა:

— ვუიმე, ამელის უწყენინებია რაღაც—უსათუოდ მორისზედ გეტყოდა რასმეს. ეჰ, შვილო, რა გაუფრთხილებელი რამა ხარ! შენ ისევ ცუდად შექმნილობარ.

— არა, დედი, უთხრა სესილმა ღიმილითა: პირიქით, ძალიან კარგადა ვარ და ხვალ გარედ გასვლას ვაპირებ.

— რას ამბობ, რას? შეჰბღავლა დედამ.

— დედი-ჯან, დღეს მორისის საქმეს არჩევენ. სწამებენ, რომ ოცს ივლისის ღამეს ქალი მოჰკალიო, და მორისს არ უნდა თქმა მისი, თუ სად გაატარა ის ღამე. ხომ უსიკვდილოდ ვერ გადურჩება მაგისტანა ბრალსა.

— ახლა შენ რას უშველი მითამ, ჩემო კარგო?

— როგორ თუ რას ვუშველი? იმისი დახსნა ჩემს ხელთ არის. ოცს ივლისს ღამე ჩვენ ერთად გავატარეთ.

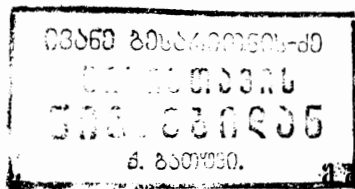
— ვუი შენს დედას, შვილო! შენი შინიდან გასვლა და შენი სიკვდილი ერთი იქნება.

— შესაძლოა, მაგრამ მორისს ხომ გადავარჩენ.

ადელმა გულამოჯდომით ტირილი ამოუშვა, რაკი თვალწინ წამოუდგა ის ხიფათი, რომელსაც მისი ქალი ეგრე გაუფრთხილებლად ეძლეოდა.

ამელი სესილის თხოვნისამებრ მაშინვე ვეჭილთან გაიქცა; მაგრამ შინ ველარ მიასწრო, გასულიყო.

მერე პალიართან გაიქცა და პალიარმა კიდევ გიურესთან მიიყვანა. გიურემ დაპირება, როგორც უნდა მოქცეულიყვნენ და შემდეგ, რაც მოჰხდა სასამართლოში, ხომ სულ ვიცი.

VII

თ ა ა ზ ა ს ა .

წათმა ექვსი დაჰკრა თუ არა, შადი, პალიარი და ამელი მივიდნენ და კარის ზარი დაუწკარუნეს გიურეს. გიურემ მაშინვე გაუღო კარი.

— თქვენა ბძანდებით, წარმოსთქვა გიურემ და თავის სტუმრებს ხელი ჩამოართვა: ახალი ხომ არა შეგიტყვიათ-რა?

— შეგიტყეთ და ძალიან კარგი ამბავიცა, უთხრა შადიმ.

— დაბძანდით, უთხრა გიურემ, და მოვილაპარაკოთ.

— ბატონო გიურე, სთქვა პალიარმა: ერთმა დიდმა ამბავმა მოგვიყვანა თქვენთან. სესილი უკედ არის. გუშინ დიდხანს ელაპარაკნა ამელისთან და ეთხოვნა—მორისის ვეჭილი ჰნახეო. ამელი წასულიყო და შინ ვერ ენახა; ეხლა ჩვენ გათენებისვე უმაღლეს თქვენთან მოვედით, რომ რჩევა გკითხოთ და დარიგება მოგვცეთ.

— საქმე რაშია? ჰკითხა გიურემ სწრაფად.

— თვითონ ამელი გიამბობთ და ჩვენ კი ვეჭილ-თან წავალთ, იქნება შინ მოვახელოთ როგორმე, მინამ სასამართლოში წავა.

— ვერ მოახელებთ. ვეჭილი მორისისა კვირაში სამჯერ სენჟერმენში დადიანოვს ეხლა ციქ არის და იქი-დამ პირ-და-პირ სასამართლოში მივა. ნუ აჩქარდები, გულდაწყნარებით მოვისმინოთ ის ამბავი, რომელიც ამელიმ უნდა გვიამბოს.

ამელიმ სესილის ნათქვამი ყველაფერი დაწვრილებით უამბო. გიურეს არ გაუკვირდა, თუმცა ძალიან კი გაუხარდა.

— მე ვიცოდი, რომ ეგრე უნდა ყოფილიყო! დაიძახა გიურემ: მორისს არაფერი ბრალი აქვს! ეს ამბავი სულ სხვა კაცის საქმეა, აი იმისი, ჩვენ რომ ვიცით. საჭიროა ხელ-ახლად მისი დაჭერა.

— ჯერ ჩემი ძმა გამოიხსენით, შეევედრა ამელი.

— გამოვიხსენით, სხვას რომ დავიჭერთ.

— ეხლა ჩვენ რას გვირჩევთ? ჰკითხა ამელიმ.

— თქმა აღარ უნდა, რომ მორისს უნდა მიეშველოთ და მე კი ნამდვილის დამნაშავეს დაჭერას შევუდგები, უთხრა გიურემ: მაგრამ აბა როგორ მიეშველებით? ვეჭილს მარტო სასამართლოს დარბაზში ჰნახავთ.... მოდით, ბარათი მივწეროთ თავმჯდომარესა.

— მეც მაგას ვფიქრობდი, სთქვა პალიარმა და თქვენთვის უნდა მეკითხნა, რა მივწეროთ-მეთქი. ამე-

ლი სცდილობდა ენახა თავმჯდომარე, მაგრამ უარი უთხრეს.

— საკვირველიც არ არის, სთქვა გიურემ: როცა საქმე გარჩევაშია, მაშინ ყველა ნათესავები დამნაშავისა თავს აბეზრებენ ხოლმე ხვეწნითა და თხოვნითა. რა თქმა უნდა, რომ თავმჯდომარე მოვალეა დამნაშავის ნათესავებს ერიდებოდეს ხოლმე, თორემ ბევრი ბოროტება წარმოსდგება მართლმსაჯულებისათვის.

— მაშ მაგ საბუთით, რომელიც მართლა რომ პატივსადებია, თქვენ არ გვირჩევთ ბარათის მიწერასა?

— რატომ! ოღონდ კი ბარათი პირდაპირ სამართლოში მიუტანონ და იქ მისცენ თავმჯდომარეს, ჰსურს საქვეყნოდ წააკითხვინებს იმ ბარათს, ჰსურს უყურადღებოდ დასტოვებს.

— მაშ შეუძლიან არ წაიკითხოს... ეგ ცუდი ამბავია.

— შეუძლიან, მაგრამ არა მგონია ეგა ჰქმნას. სასამართლოს საგანი ჭეშმარიტების აღმოჩენაა და თქვენი ბარათი ჭეშმარიტების აღმოჩენას ხელს შეუწყობს. ამასთანაც თავმჯდომარე მიუდგომელი და მტკიცე გულის კაცია; ამიტომაც ჩვენს ბატონებს არ უყვართ. გამომძიებელიც რომ მაგისთანა კაცი ყოფილიყო, ჩვენი საქმე უეჭველად კარგად იქმნებოდა.

— ამ საქმეში ყველანი როგორღაც უცნაურად იქცევიან, თითქო გონება დაუკარგავთო. ვშიშობ,

რომ ვაი თუ თქვენს ბარათს ათასნაირი ფათერაკი დახვდეს და ადგილამდე ვეღარ მიაღწიოს. ჩემის ფიქრით, სჯობია ბარათი არ მიეწეროთ.

— სხვა საქმე რომ იყოს, უსათუოდ გირჩევდით ბარათის მიწერას, ხოლო ამ საქმეში ამდენი იღუმანლი ხვანჭია, ამდენი მოულოდნელი ფათერაკია, რომ, მინდა თუ არა, თქვენს აზრს უნდა დავეთანხმო. სხვა ღონეც შეიძლება მოვიხმაროთ ზე თუმცა უფრო ძლიერ იმოქმედებს მაყურებლებზე და მსაჯულებზე, მაგრამ მეტის-მეტი გამოვა...

— აბა რა ღონეა? ჰკითხეს ამელიმ და პალიარმა ერთის ხმით.

შადიმაც ყურები აცქვიტა. რაკი გაიგო მეტის-მეტი იქნებაო, იფიქრა უსათუოდ საჭირო იქნება ერთი აყალ-მაყალი ავტეხოთ და აყალ-მაყალის ატეხა ხომ ჩემი საქმეა, უსათუოდ ჩემი დახმარება დასჭირდებათო.

— სწორედ, ეს უფრო უკეთესი იქმნება, სთქვა გიურემ: ჩვენ ძირს გამოვეუთხრით ბრალდებასა და სამართალი იძულებული იქმნება ახალი გამოძიება დანიშნოს. მეც ეგ მინდა. სხვაფრივ ვერას გავაწყობთ. ამ საქმეში როგორღაც ნაწყვეტ-ნაწყვეტი ამბებია, რაღაც ქაღალდებია დაკარგული. ადვილად საფიქრებელია, რომ სამართალმა, თქვენს ბარათს რომ მიიღებს, საჭიროდ არ დაინახოს ახალის მოწმის გამოკითხვა.

— ეგ ხომ მეტად დიდი უსამართლობა იქნება! დაიძახა შადიმ.

— მითამ რაღაო? ახალი მოწამე ვინ არის? ავადმყოფი ქალი... გთხოვთ, ნუ მიწყენთ, რასაც ვიტყვი. მე ვიცი, რომ სესილი პატიოსნებით სავსე ქალია, ხოლო მოსამართლემ მაგისი არა იცის-რა. იგი სჯის მარტო მით, რასაც საბუთი იტყვის. აბა იფიქრეთ, რა ფასი ექმნება მოსამართლეების თვალში იმ ქალის ჩვენებას, რომელიც დედ-მამის სახლიდან გაქცეულა, მამის მოჯამაგირესთან მისულა, რომელსაც, რაკი უნახავს, რომ სურვილი არ უსრულდება, თავი სასიკვდილოდ გადუდვია და რომელიც გათხოვების უმაღლეს კმარს გაჰყრია... აბა თქვენვე სთქვით, რა ფასი ექმნება ამისთანა ქალის ჩვენებას!... ნუ დაივიწყებთ ამასაც, რომ ავადმყოფობის გამო გამოძიებაში არ გამოცხადდა, ეხლა კი ისევ ის ავადმყოფი მოდის და ამბობს, რომ, — როცა ქალი მოჰკლეს, იმ ღამეს მე ჩემს საყვარელთან ვიყავი, ქმარი მყვანდა, მაგრამ მე მის ცოლად თავის ღლეში არა ვყოფილვარ, შვილი ჩემის ქმრისა კი არ იყო, ჩემის საყვარლისა იყოვო. ვინ არ იფიქრებს, რომ მოსულა და თავის საყვარლის გამოხსნა და გამართლება უნდაო. მაგ სიტყვებში მსაჯულები მარტო ურცხვობას დაინახვენ და იტყვიან: უსათუოდ ჰკვიდამ შემცდარია ეს ვილაც არისო და მის სიტყვებს ყურადღების ღირსად არ გაჰხდიან.

— ეგ ხომ გადამეტებული უსამართლობა იქნება!

— მე ხომ არ ვამტკიცებ, რომ უსათუოდ ესე მოჰხდება-მეთქი. მე მარტო იმას ვამბობ, რომ შეიძ-

ლება ესეც მოჰხდეს-მეთქი. ადვილად საფიქრებელიც არის.

— მაშინ რაღა გვეშველება? ჰკითხა მოუთმენლად ამელიმ.

— აი რა: საქმის გარჩევას დაიწყობენ ათს საათზედ. თქვენ თერთმეტზედ სესილი სასამართლოში მოიყვანეთ. მე ბარათს მოგცემთ და შეგიშვებენ. თქვენ ბოქაული იკითხეთ, ჩემი კარგი ნაცნობია და ჩემი ბარათი აჩვენეთ. ის წავა და მორისის ვეჟილს შეატყობინებს სესილის მოსვლას!... დარწმუნებული კი ხართ, რომ სესილს იქ მისვლა შეუძლიან?...

— თუ საჭირო იქმნება, ხელში ავიყვან და ისე მივიყვან სასამართლოში, სთქვა შადიმ.

გიურემ დაწვრილებით დაარჩავა; როგორც უნდა მოიქცნენ.

— თქვენ რომ მაგ ამბავში იქმნებით, არც მე დავიკრებ გულზედ ხელებსა, დაასრულა სიტყვა გიურემ.

გიურეს სტუმრები სესილთან წავიდნენ. გიურემ რომ გააცილა, დაიწყო ოთახში ბოლთის ცემა და დიდხანს ჰფიქრობდა, ბოლოს ხმა-მალლა სთქვა:

— დღესვე უნდა დავიჭიროო ის ქალბატონი... მერე იმ კაცს დავუწყებ ძებნას.

ეს რომ გადასწყვიტა, მაშინვე წავიდა გამოძიებელთან, ესე იგი, ოსკარ ვერშემონთან, მაგრამ შინ არ დაჰხვდა და მოსამსახურემ, რომელიც გიურეს კარგად იცნობდა, სიცილით უთხრა, რომ ახალგა-

ზდა გამომძიებელი რამდენიმე ღამეა შინ აღარ მოდისო.

ეწყინა ეს ამბავი გიურეს, რამდენიმე ხანი ეხეტილა ქუჩებში და მერე თერთმეტს საათზედ სასამართლოში წავიდა. ვერშემონიკ პატარა ხანს უკან იქ მოვიდა. გიურემ უთხრა სალაპარაკო რამა მაქვსო, მაგრამ ვერშემონმა სიტყვა მოუჭრა, თითქო ეწყინაო:

— თქვენ სწორედ ატაცებულსავითა ხართ, უთხრა გიურეს: მაგ საქმემ ტვინი შეგირყიათ, მგონი... მე აკი გითხარით, რომ მაგ საქმის გამომძიება გათავდა-მეთქი. დღეს გარჩევაც გათავდება და ის საძაგელი ღირსეულის სასჯელს მიიღებს...

— ბატონო, დამნაშავე რომ არ არის: მე ცხადი საბუთები მაქვს.

— მე თქვენი უჯიათობა არ მესმის. თითქო ჯაგრის ამოყრა გინდათ ვისიმე და გსურთ, როგორმე გააბათ.

— უკაცრავად კი არ ვიყო და მეც ეგ მამლის თავში ფიქრად... მეცა მგონია, რომ ამ საქმეში ვიღასაც ხელს აფარებენ და მტლად უდებენ იმ საცოდავს, რომელსაც დღეს ასამართლებენ.

— მაგითი რის თქმა გინდათ?

— ყველაზე უწინარეს ის, რომ თქვენ მოვალე ხართ ჩემი სიტყვა მოისმინოთ.

— მე მაგაზედ უარს გეუბნებით და განგიმეორებთ ჩემს ბრძანებას, რომ თქვენ სხვა თქვენი სა-

ქმეები აწარმოვოთ და მაგას თავი დაანებოთ, უთხრა ვერშემონმა. გიურე გამოეთხოვა, გააღო კარები და, რომ გადიოდა, სთქვა:

— მე თავად ვიცი, რაც უნდა ვქმნა. ისიც ვიცი, რომ სამსახურიდამ გამომაგდებენ, მაგრამ მაინც კიდევ ჩემს თანამდებობას არ ვუღალატებ და ჩემს მოვალეობას ავასრულებ.

გამოვიდა და ვერშემონი გაოცებული დარჩა. ოსკარს ვერ გაეგო, ეს უჯიათობა და დაჟინება რას ჰნიშნავდა. ბეჯითად დაჯერებული, იყო რომ მორისია დამნაშავე. იზაც თავის მხრით კვერსა სცემდა, მართალი ხარო. ბოლოს, იფიქრა: უსათუოდ გიურეს ბოიეს მტრობით მოსდის და უნდა იმას სახელი და აბრუ გაუტეხოს და თვითონ თავი გამოიჩინოსო.

ოსკარს გული სრულებით დაუწყწარდა მას აქედ, რაც გრიგორი გოლესკო განათავისუფლა. თვითონ სტკბებოდა ქალის სიყვარულითა, რომელიც ღმერთად მიაჩნდა და სხვას არას დასდევდა. მარტო იმისი ეშინოდა, ვაი თუ სხვა ახალი გამოძიება თავზედ მომახვიონო.

გიურეს სიტყვები ვერშემონს ძალიან ეწყინა. უსათუოდ ჩემი წყენა უნდოდა, თორემ იმისთანაებს არ მეტყუადაო. მაგრამ, რადგანაც თავისი საკუთარი საქმე უფრო იზიდავდა მის გულსა და გონებასა, მალე გადაივიწყა გიურეს ნათქვამი. სასამართლოს დარბაზში, შესვლა არ ინდომა, თავის ოთახში შევიდა ღ ჩაფიქრდა. ფიქრში რომ იყო, ერთი ნაცნობი შემოვიდა.

— საქმის გარჩევაში არ დაესწართ და არც გაიგეთ რა ამბავი მოჰხდა? ჰკითხა მან.

— რა მოჰხდა?

ნაცნობმა უამბო სესილის ნამბობი და გამოძიების ხელ-ახლად დანიშნვა. ადვილად გამოსაცნობია, რა რიგად იმოქმედა ახალგაზდა გამომძიებელზედ ამ ამბავმა. სიანს გიურე მართალი ყოფილაო. ჩემზედ რას იფიქრებენ ჩემი უფროსები, როცა შეიტყობენ, რომ გიურეს სიტყვაც არ მოვეუსმინეო. ამღვრეული, გულ-ნაკლული ვერშემოწი წამოვიდა სასამართლოდამ.

ამასობაში გიურეც თავისას არ იშლიდა. ხან ერთს ოთახში შევიდოდა, ხან მეორეში და, ვისაც კი შეჰხვდებოდა, ეფიცებოდა, ამტკიცებდა მორისის უბრალოებას, მაგრამ ვერაფერს გაჰხდა. ბოლოს, უფროსს ბრალმდებელთან მივიდა. სხვა დროს არც ეს ბატონი ათხოვებდა ყურს გიურეს, მაგრამ მას შემდეგ, რაც სასამართლოში მოჰხდა სესილის მიწეზითა, არ შეიძლებოდა ყურადღება არ მიექცია გიურეს ლაპარაკისათვის.

გიურემ ყველაფერი უამბო, რაც კი იზას თაობაზედ შეეტყო. მისის სიტყვით, ლეა მედანის მკვლელობა ანდრე გუდარი იყო, მაგრამ ხელთმძღვანელი და მოთავე კი იზა არისო.

— როცა იზას ავეჯეულობას ჰყიდდნენ, მე ვიყიდე ერთი დიდი კალათა, რომელშიაც შამპანური ღვინის ბოთლები იყო. იმ ბოთლებს ორი აკლდა

და ეს ამბავი შემოწმებულია იქაურის მოხელესაგან. სწორედ ის ორი ბოთლი აკლდა, რომელიც ღვა მედანის სახლში ეპოვნათ. მე გთხოვთ, ბრძანება მომცეთ და ორის დღის განმავლობაში ნამდვილნი დამნაშავენი ჩვენს ხელთ იქნებიან.

— მაშ კარგი. თქვენ ეხლავ წაბძანდით ელისეის მინდვრების პოლიციის მოხელესთან და ბრძანება გადაეცით სიგლენის ქვრივის დაჭერის თაობაზედ. მერე თვითონ მიდით სიგლენის ქვრივთან და გაფრთხილებით უაყალ-მაყლოდ დაატუსაღეთ. გუდარის დასაჭერადაც ბრძანებას მოგცემთ.

— საქმის გარემოება ისევ იმავე გამოძიებელს უნდა მოხსენდეს ხოლმე ჩემგან, თუ არა?

— ვერშემოწან აღარ შეუძლიან გამოძიების წარმოება... ხვალ შეიტყობთ, ვისაც მიენდობა ახალი გამოძიება.

გიურე სრულიად კმაყოფილი წამოვიდა, რაკი ის ორი ბრძანება მიიღო.

— ძლივს!.. დაიძახა გიურემ: მე წინაღვე ვიცოდი, რომ საფრანგეთში მართლ-მსაჯულება მოიძევება კიდევაც.

ჩვენ უკვე ვიცით, როგორც აასრულა გიურემ პირველი ნაწილი მინდობილობისა. იმ დროს, როცა ლამაზი იზა მიიყვანა პოლიციაში, ჩვენი ოსკარ ვერშემოწნი ღრმად ჩაფიქრებული ნელ-ნელა მიდიოდა ელისეის მინდვრებზედ იმ სახლისაკენ, საცა სტკბებოდა თავის საყვარელთან. იქ მოელოდდა გულის

დამშვიდებასა, რადგანაც სინიდისი სტანჯავდა, რომ თავის მოვალეობა ისე ვერ ასრულო, როგორც რიგია. ყოველი, რაც უწინ იზას მეოხებით ნამდვილი და ჭეშმარიტი ეგონა, ეხლა სულ სხვა გამოვიდა. გამოძიება მიდგომით აწარმოვა, ქალის ტრფიალებას ეყმო და ხელთმძღვანელადაც ქალი გაიხადა. სისუსტე გამოიჩინა, რომ ქალს აჰყვა და თავისი მოვალეობა დაივიწყა.

სესილის ჩვენება ძირს უთხრიდა მთელს შენობას ბრალდებისასა, რომელიც ისეთის ოსტატობით მისგან აგებული იყო. ეს კიდევ არაფერი: უფროსების თვალში ან დამნაშავეს ამხანაგად უნდა გამოჩენილიყო, ან უნიჭო კაცად. ეს მძიმე საქმე პირველი იყო, რომელიც გამოსაცდელად მიენდო თავმჯდომარის თხოვნით და შემწეობით. მაგ საქმეზედ დამოკიდებული იყო მისი სახელი, თავის გამოჩენა და სამსახურში დაწინაურება. ეხლა კი მაგ საქმის გამო დამცირების მეტი არა მოელოდლა-რა. სულ ცოტა რომ ვთქვათ, ეხლა უკან დამაყენებენ, უკან დამწევინ და იქნება სამსახურიდამაც გადამაყენონ. ის არა სჯობია, რომ მე თვითონვე დავასწრო და სამსახურიდამ გამოვიდეო?

ჯერ უწინ პატივ-მოყვარეობა იტაცებდა ამის სულსა და გულსა, ეხლა კი მარტო იზას სიყვარული-ლა ამოქმედებდა. მითამ რა? გამოვა სამსახურიდამ და უფრო ბედნიერიც იქნება, რადგანაც არაფერი არ დაუშლის ნეტარებით იცხოვროს საყვარელ ქალ-

თან. ეხლა წავალ, ვეტყვი სამსახური აღარ მინდა-მეთქი და ვიცხოვრებ მარტო იზას სიყვარულით. პარიჟიდან-ორივ ერთად წავალთ სხვაგან სადმე, იტალიაში ჯვარს დავიწერთ, მერე ჩემს მამა-პაპეულს სოფელში დავბრუნდებით და იქ ერთმანეთის სიყვარულით და ტრფიალებით ვიცხოვრებთ, როგორც სამოთხეშიო.

რამდენადაც მიუახლოვდა იმ სახლს, საცა საყვარელი ქალი ეგულებოდა, იმოდენად უფრო სამაცდუროდ ეხატებოდა თვალწინ ის ბედნიერი ცხოვრება ცოლთან, რომელსაც შეუწყუხებლად ანაცვალა თავისი პატივ-მოყვარეობა.

შესავალის კარის გასაღები თავისი ჰქონდა და ყოველთვის ჯიბეში ატარებდა. იმით გააღო კარი და ისე წყნარად შევიდა, რომ არავის გაუგია. შევიდა სასტუმრო ოთახში და, რომ იზა იქ არ დაუხვდა, იფიქრა, უთუოდ გვიან არისო და საათი გასინჯა. ეგონა, რომ იზას ლოდინით გული გადალევია და სასადილო ოთახში შესულა. მაგრამ, როცა იქაც ვერ იპოვა იზა, შესწუხდა და მოსამსახურე იხმო; შემოვიდა მოახლე.

— გრაფინია სადა ბძანდება?

— ეხლახანს დაატუსაღეს, უპასუხა მოახლემ.

— რას ამბობთ! დაიძახა გაოცებით ვერშემომნა; ეგონა, მოახლე ჭკუიდან შემლილათ.

— გრაფინია სასამართლოში წაბძანდა, უთხრა მოახლემ: ჩვენ აქ მოველოდით, დაბრუნდებაო, მა-

გრამ მის მაგიერ პოლიციის მოხელე მოვიდა სამის კაცითა და ქალბატონი იკითხა. მე ვუპასუხე, რომ დილას აქეთია გრაფინია სასამართლოშია და საცაა მობძანდება-მეთქი. მოხელემ მიბრძანა — აქედამ ფეხი არ მოიცივალოვო. არ უნდოდა, რომ პოლიციის მოსვლა შემეტყობინებინა ვისთვისმე. როცა ქალბატონი მობძანდა, ჯერ ეტლიდამ ფეხი არ გადმოედგა, რომ მოხელემ ბრძანება აჩვენა უნდა დაგატუსალოთო. მე ვერ ვინახულე ქალბატონი, უკან ეტლის კუთხეში მიჯდა, მოხელენიც გვერდით მოაუსხდნენ; მე კი მი-თხრეს, თუ გრაფინიას პატივისცემა გაქვს, ნურავის ნუ შეატყობინებ, ეხლავ დავბრუნდებითო. მე ელდა მეცა, შევევარდი ჩემს ოთახში და იქ ვიჯექ მარტო, მინამ თქვენ დაიძახებდით. მეგონა პოლიციელები დაბრუნდნენ-მეთქი და მეც თქვენს ძახილზედ მაშინვე გამოვიქეცე.

მოახლის ნაამბობმა თავზარი დასცა ვერ შემონსა. ფერი ეცვალა, ტუჩები დაელმიჭა. ამაოდ ეკითხებოდა თავის თავს, რას მოასწავებს იზას დაჭერა, მაგრამ პასუხი ვერ მიეცა. ნეტა ვის ბრძანებით დაიჭირეს იზაო? რა ბრალსა სწამებენ? მე ხომ არა ვარ მიზეზი? მაგრამ ან მე რა მიქნია იმისთანა? შეეცდი, სხვა ხომ არაფერი. ვაი თუ ბრალმდებელმა პასუხის გებაში მიმცეს მაგ შეცდომისათვის? დამნაშავეს ამხანაგობას ხომ არა მწამებენ? ხომ არ ჰგონიათ, რომ მიდგომით განვათავისუფლე გიორგი გოლესკო, ანდრე გუდარად რომ იხსენიებოდა? რა

ვქნა, როგორც საქმე მახსოვს, მე ამ შემთხვევაში გონიერებით და სიმართლით მოვიქეციო. ეს ხომ ასეა, მაგრამ ცხადი კია, რომ იზა ჩემის მიზეზით არის ამ ყოფაში ჩავარდნილი. იზა წმიდაა, პატიოსანი ქალია. მე კი ამისთანა დღე დავაყენე. მაგრამ რითა და როგორ, ვერ გამიგიაო.

ხან რა სუთელსუთი აზრი მოსდიოდა თავში, ხან რა. გვიან რომ არა ყოფილიყო, ეხლავე გაიქცეოდა უფროსს ბრალმდებელთან საკითხავად... ყველა ყველა და, დახმარება უნდაო. როგორ? იზამ იმ ნარნარმა და ნაზმა ქალმა მთელი ღამე საპატიმროს დახშულს და მყრალს ოთახში უნდა გაატაროს! მერე ჩემის მიზეზითაო! ამას რომ ჰფიქრობდა, ცივს ოფლს ასხამდა. მისი ყოფა საშინელი რამ იყო. სწორედ მიწასთან გასწორდა, გაშრა, მოიშალა. ჰგრძნობდა, რომ ამ წუთს არავითარი ღონისძიება არა აქვს, როგორმე მიეშველოს და ეს უფრო ცეცხლს უკიდებდა და ათახსირებდა. ვაი, ვაი, მე ვარ, მე ვარ იმის წვალების მიზეზიო! იძახდა საწყალი გამომძიებელი და თავში იცემდა.

პოლიციელები, უეჭველია, ჩემს დასაჭერადაც მოვლენო, ჰფიქრობდა ვერშემონი. მაგრამ ამ საგანს ყურადღებას არ აძლევდა... რას ვაქნევ თავისუფლებასა, თუ იზა იმ ყოფაში მეყოლება და იმას იქილამ არ დავიხსნიო. მაგრამ რა გზითა? სჯობს მოვუცადო პოლიციელებს, ვნახოთ, რა გამოვა. უეჭველია, ქალაღი ექნებათ იზას დაჭერის თაობაზედ

და იმ ქალაღლში მიზეზი უსათუოდ მოხსენებულღა.

შევიტყობ რასმეს მაინცაო.

თან-ღა-თან გული დაუღინჯღა. ღიად, პოლიციელების დაბრუნებას უნღა მოვუცადოვო, სოქვა გარღაწყვეტოტ ვერშემონმა. ამ ფიქრში რომ იყო, ფეხის ხმაც მოესმა.

— აი მოვიღნენ, შემოვიღა და მოახსენა მოახლემ: პოლიციის კამმისარი კი აღარ მოჰყოლია და სხვანი კი ისინივე არიან.

ვერშემონმა თვითონ გაუღო კარები და გიურე შემოვიღა. ვერშემონმა თვალღი შეასწრო თუ არა, გაცოფებოტ შეჰყვირა.

— თქვენ, თქვენ აქაც მოხვეღოტ!

გაანჩხლება ვერშემონისა აღვიღად გამოსაცნობია. გულ-ღამშვიღებოტ როგორ უნღა ყოფიღიყო მას აქედ, რაც ამ ეროს ღღეს მწუხარება გამოიარა. ჯერ სესიღლის ჩვენება ქვეყნის სასაციღლოღ ჰხდიღა, მერე იზას ღატუსაღებამ მოუკიღა ცეცხლი, ახღა ამ გიურეს მოსეღა და ნახვა, იმ გიურესი, რომელმაც უმართებუღო ლაპარაკოტ ღიღას ისე აწყენინა. აბა მოთმინებღდამ როგორ არ გამოსუღიყო. ჯერ ეგონა, რომ ეს ყვეღაფერი გიურეს ეშმაკობააო, ჯავრის ამოსაყრეღად მოაჰორა რამე საწყაღს იზაზეღაო. იმაზეღ უფრო აფოტრღებოღა, რომ გიურემის წინ თაფ-მოწონებოტ იღგა და თავისი უფროსი აინუნშიაც არ მოსღიოღა. სისხღი თაფში აუვარღა ვერშემონს და უფრო და უფრო ხმა აი მაღღა:

— მაშ თქვენა ხართ, მოწყალო ხელმწიფე! დღეს დილაზედ ყურიც არ ვათხოვე თქვენს სულელურს ყბედობასა და ეხლა ჯავრს იყრით, განა! თქვენ ჩემი, თქვენის უფროსის დაბეზლება გაბედეთ, განა! თქვენ უნამუსო ენა-მტანია ხართ, სახლში უფარდებით თქვენს უფროსს, მის კერძო ცხოვრების გამოძიებაში შედიხართ, რომ მიზეზი იპოვოთ და თავზედ ლაფი დაასხათ! ჩემდა სამარცხვინოდ რაღაც ჭორები დაუყარეთ ქალს, რომლის სიყვარულის ბედნიერება მე მაქვს... აი შე ურცხვო!... რატომ დილას ხელი არ გამოიწოდეთ და ფული არა მთხოვეთ, რომ ეგ ჭორები თქვენთვისვე შეგენახათ? ვისი ბრძანებით გაბედეთ და აქ შემოხვედით, გრაფინიას სახლში, ჰა? მე ვარ თქვენი უფროსი და მაგისტანა ბრძანება არ მომიცია. მითხარი და, შე ფლიდო და ავაზაკო!

გიურე წინანდელეებრ თავ-მოწონებული იდგა და ზიზღით შეჰყურებდა თვალებში ვერ-შემონსა. ჯერ გაწითლდა, მერე გაფითრდა და ცივმა ოფლმა დაასხა შუბლზედ, მაგრამ მაინც თავი დაიჭირა. წელში გამართული, როგორც ომში ჯარის კაცი, იდგა და სცდილობდა არ გამოემჟღავნა ის, რასაც გულში ჰგრძნობდა, თუმცა გული ყელში ჰქონდა მობჯენილი ჯავრის გამო. სხვა პოლიციელებს უკვირდათ, ამოდენა ლანძღვა როგორ აიტანაო. გიურეს უნდოდა პასუხი მიეცა, მაგრამ ჯავრისაგან ვერ შესძლო.

— სულ-დაბალო მაბეზლარავ! განაგრძო ვერ-შემონმა: ეხლა პირ-გამშრალი დგეხარ განა ჩემ წინა?

ეხლა კარგად იცი, რომ მე ადვილად დავარღვევ იმ აბლაბუდას, რომელიც შენ გაგიბამს პატიოსანის ქალის გასაბმელად. სათქმელი რომ აღარა გაქვს, ხმაც ვერ ამოგიღია, შე უსინიდიდისოვ!

გიურეს უნდოდა ხელ-და-ხელ სცემოდა, მაგრამ თავი შეიკავა და საშინელის ხმით შესძახა:

— ბატონო ვერშემონ, აი ჩემი პასუხი: მე ჩემს მოვალეობას ვასრულებ.

— როცა მე მელაპარაკებით, ვერშემონობით კი არ უნდა მახსენებდეთ, უნდა მითხრათ, ბატონო გამომძიებელო-თქო.

— თქვენ გამომძიებელი აღარა ხართ; დღეს თქვენ გადაყენებული ხართ, როგორც ულირსი, და ხვალ კი, ვინ იცის, იქნება დამნაშავეს ამხანაგადაც შეგრიცხონ.

ვერშემონს სირცხვილმა ალიმული მოუკიდა სახეზე და თავი ჩალუნა.

— თქვენ თქვენი თავი ჩემი უფროსი გეგონათ, განაგრძო გიურემ: და შეურცხ-ყოფა მომაყენეთ. მე მაგ შეურცხ-ყოფას უკანვე გიბრუნებთ. მე და თქვენ-ში თქვენ უფრო გეკუთვნით უსინიდიდისობის სახელი, ეგ უფრო მართალი იქნება.

გიურე... თქვენ მგონი გავიწყდებათ, რომ...

— რაებს ამბობს! მე არა მავიწყდება - რა.... თქვენ ჩემი უფროსი აღარა ხართ... თქვენ აქ გარე-შე კაცი ხართ, კურო აიმ გოგოსი, რომელსაც იზას ეძახიან.

— ხმა გაიწყვიტე, შე უბედურო! დაიძახა ოსკარმა და დააპირა ეცეს გიურეს.

— თუ ერთს ფეხს წინ წამოსდგამთ, ჩემ ხელ-ქვევითებს ვუბრძანებ მანდვე გაგაკაფონ.

ორივენი ჩაჩუმდნენ. გიურეს ხელ-ქვევითნი იმ სახით მოიმართნენ, რომ ერთი გიურეს სიტყვა და ვერშემონის გაკავება ერთი იქნებოდა. ბოლოს გიურემ უთხრა:

— ბატონო ვერშემონო! ის, ვისაც ეხლა აქ შეურაცხ-ყოფა მიაყენეთ, შეილია იმისთანა კაცისა, რომელსაც თავის ქვეყნისათვის სისხლი დაუღვრია. ის მოკვდა ქვეყნისათვის და თუმცა ქონება არ დაუგდია შვილისათვის, მაგრამ უჩირქო სახელი და მაგალითი მოვალეობისა კი დამიტოვა... ბატონო ვერშემონო, მეც ჯარის კაცად ვიყავ, როგორც მამა-ჩემი და, როცა ჯარიდამ გამოვედი, საცხოვრებლად რაიმე ღონისძიება უნდა მეშოვნა. სხვა ხელობა რომ არა ვიცოდირა, პოლიციის მოხელეობა ვიკისრე. ჩემი მოვალეობაა აღმოჩენა და პოვნა ავაზაკებისა, კაცის-მკვლელებისა და ქურდებისა. თქვენ მიჰქარავთ, რომ მეუბნებით აბლაბუდა გაგიბამს ქალის შესარცხვენადო. ბატონო ვერშემონო, თქვენ მიჰქარავთ, რომ მამბეზლარადა მხდით. მე მამბეზლარა კი არა ვარ, მე ვარ პოლიციის მოხელე. თქვენ მხრებს იწევთ და თითქო იმის თქმა გინდათ,—ეგ ორივე ერთიაო. სტყუით, თუ მაგას ჰფიქრობთ. თქვენ მექსელედ გამხადეთ, განა! ღიად, მე აბლაბუდას ვაბამ, რომ ის

ბუზი დავიჭირო ხოლმე, რომელსაც ბოროტება და ჭირი თან დააქვს. აბლაბუდის ჭიას ყველანი ზიზღით უყურებენ ხოლმე და ბუზს კი, რომელსაც ჭირი დასწეულება თან დააქვს, გულ-დინჯად შეხვდებიან... მე დავიჭირე ის ქალი, იმიტომ რომ ლეა მე-დანის მკვლელის ამხანაგია.

— მიჰქარავთ! მიჰქარავთ! დაიძახა ვერშემონმა.

— მე თქვენ მოგახსენეთ, რომ მე თქვენი ხელ-ქვეითი აღარა ვარ და გთხოვთ ეგრე ნუ მელაპარაკებთ, უთხრა წყრომით გიურემ.

— რაში ჰხედავთ ამხანაგობას?

— მე თანამდები არა ვარ მაგისი პასუხი მოგცეთ. მე ჩემის მოვალეობის აღსასრულებლად მოვსულვარ მონდობილობისამებრ. სწორედ გითხრათ, ჯერ უნდა თქვენ აქედამ გამებძანებინეთ, როგორც კაცი, რომელმაც მე მოხელეს თანამდებობის აღსრულების დროს შეურაცხყოფა მომაყენა. თქვენ აქ ვინა ხართ, რომ ჩემი მოქმედების ანგარიშსა მთხოვთ, პირიქით მე უნდა გკითხოთ თქვენ: აქ, ამ სახლში, თქვენ რა ხელი გაქვთ?

— რას ჰნიშნავს ეს კომედია, ბატონო გიური?

— მე მონდობილი მაქვს, გავჩხრიკო ეს სადგური და წავიღო ყოველისფერი, რაც კი საეჭვოდ მეჩვენება. ხელ-მეორედ გთხოვ, ბატონო ვერშემონო, მიბრძანოთ — თქვენ აქ რას აკეთებთ. მე სხვაფრივ ვუცქერი ამ საქმეს: თქვენა გქონდათ მონდობილი გამოძიება, და როდესაც მე ვაპირებდი ნამდვილ-

დამნაშავეზედ მითითებას, თქვენ ყური არ მათხოვეთ. დღეს კი მე იძულებული ვიყავ მიმემართნა უფროსს პროკურორისათვის და მივიღე მისგან ბრძანება უმთავრეს დამნაშავეს დატუსაღებისა, მოვდივარ აქ და გხედავთ თქვენ ამ დამნაშავეს სახლში. როგორა გგონიათ, საბუთი მაქვს თუ არა, რომ თქვენც ამ დამნაშავეს ამხანაგი მეგონათ?

ვერშემონს აღარ ესმოდა უკანასკნელი სიტყვები გიურესი; რა კი გაიგო, რომ გიურესს მიუმართნია უფროსის პროკურორისათვის და მისგან აქვს ბრძანება იზას დატუსაღებისა, დაიწყო იმაზედ ფიქრი, თუ რა დანაშაულობა უნდა ჰქონდეს იმის საყვარელს.

— მაშ მე თქვენ პროკურორთან დამაბეზღეთ?

— მე ჩემი მოვალეობა შევასრულე, მიუგო გიურემ.

— მაშ თქვენის წყალობით დამითხოვეს სამსახურიდამ?

— შესაძლებელია. მე თქვენ ათასი საბუთი წარმოგიდგინეთ, რომელნიც ამტყუნებდნენ ნამდვილს დამნაშავეს და თქვენ ეს ყურის გდების ღირსად არა სცანით.

— საბუთები ზინტსკის ქვრივის წინააღმდეგ? ჰკითხა შუბლის მოღრუბლოვით ვერშემონმა: თქვენ ჩემთვის მაგ საგანზედ არაფერი გითქვამთ.

— რას გეტყოდით, რომ ყურს არ მიგდებდით?

ოსკარი აღელვებული წავიდა პურის საკმელ ოთახისკენ. გიურე უკან გაჰყვა. მას ფიქრადაც არ მოსვლია ის აზრი, რომ გამომძიებელი იზას ამხანაგი ყოფილიყო; რაღაც უჩურობდა ყურში ერთ მოხელეს; მოხელე გავიდა, პატარა ხანს უკან დაბრუნდა და იმანაც რაღაც წასჩურობდა გიურეს. ოსკარმა დაისხა წყალი, უცბად გადაჰყლაპა და დაბრუნდა ცოტა დამშვიდებული.

— გიურე, თქვენ მითხარით, რომ მე სამსახურიდგან დამითხოვეს, სთქვა იმან:—ჩემთვის რომ არა უცნობებიათ-რა?

— ღღეს ხელი მოაწერეს და ხვალ გაცნობებენ.

— მაგ ამბავს ჩემი არც სიამოვნება შეუძლიან, არც შეწუხება. მე გადავწყვიტე სამსახურიდამ დათხოვნის ქალაღდი მიმეცა, რაწამს შევიტყე, რაც მოჰხდა სასამართლოში. მაგრამ ჯერ მე კიდევ სამსახურში ვარ და თქვენა ხართ ჩემი ხელქვეითი. დავივიწყოთ, რაც მოჰხდა და გთხოვთ, შემატყობინოთ მიზეზი ზინტსკის ქვრივის დატუსაღებისა და აგრეთვე წარმომიდგინოთ საბუთები, რომელნიც, როგორც ამბობთ, გაქვთ თქვენ.

— ეგ მართალია. თქვენ დათხოვნილი იქნებით მხოლოდ ხვალ, თქვენ ჯერ კიდევ შეგეძლოთ ბრძანება მოგეცათ ჩემთვის, მე რომ ამ მოქმედების უფლება არა მქონდეს მონიჭებული თქვენის უფროსისაგან. მე შემეძლო პასუხი არ გამეცა თქვენთვის,

მაგრამ ვასრულებ თქვენს სურვილს, რადგან, რაც თქვენ იზა შეიყვარეთ, მას აქედ მის ხელში სათამაშოდ გაჰხდით.

— გიურე, გთხოვთ, უცხო საგანზედ ლაპარაკს თავი დაანებოთ. სწორედ პასუხი მომეცით: მიჩვენეთ თქვენი საბუთები.

გიურემ შეჰნიშნა, როგორ იტანჯებოდა ვერშემონი, როდესაც კი იზას სახელს ახსენებდნენ და შეეცოდა.

— ხომ არა დაგვიწყებიათ - რა გამოძიების ამბები?

— მე ყველაფერი მახსოვს, უპასუხა ვერშემონმა: სთქვით.

— ხომ გახსოვთ, რომ ანდრე გუდარის დანაშაულობის ძებნის დროს, ჩვენ გამოვკითხეთ მეეტლეს, რომელსაც წაეყვანა დამნაშავე დანაშაულობის ღამეს. იმან აჩვენა, რომ ეტლში მჯდომი რულში ჩამოხტა ეტლიდამაო. მე კიდევ გამოვკითხე იმ მეეტლეს და მაჩვენა, რომ მოგზაური, როგორც მახსოვს, ფრიდლანდის ალლეიაში ჩამოხტა და ერთს სახლში შევიდა, რომელშიაც მაშინ, როგორც შევიტყე, იდგა ქვრივი სეგლენისა.

— ფრიდლანდის ალლეიაში, იზას სახლში! ეგ შეუძლებელია.

— მე თქვენ არ გითხარით, რომ მაგის საბუთები მაქვს-მეთქი. ის კაცი, რომელიც თქვენ განათავისუფლეთ, რადგან გიორგი გოლესკო გევონათ,

არის ანდრე გუდარი, იზას უწინდელი საყვარელი. მე მაქვს კანონიერი მოწმობა გიორგი გოლესკოს დამარხვისა, რომელიც კიდევ გუდარის წინადა ჰყავდა იზას საყვარლად და რომელმაც იზას გულისთვის მოიკლა თავი.

— არა, არა, ეგ შეუძლებელია. თქვენ არ უნდა გქონდეთ მაგის საბუთები.

— მე არაფერს არ ვიტყვი, რაც კი ჩემის თვალით არ მენახოს.

ვერშემონი ამ სიტყვებზედ საცოდავი სანახავი გაჰხდა. ჯერ არა სჯეროდა, ცილის-წამება ეგონა, მაგრამ მალე დარწმუნდა, რომ გიურეს ნათქვამი ჭკვაზედ ახლო იყო და სახე საზარლად შეეცვალა: იზა სხვას უყვარდა და იზასაც უყვარდა ის სხვა; ვერშემონს მოაგონდა, რომ თითონ ამანვე განუთავისუფლა იზას მისი საყვარელი გუდარი. იზამ იცრუა, როცა სთქვა, რომ გიორგი გოლესკო ჰქვია. მკვდრის საყვარლის სახელი ცოცხალს გადაარქვა, შესაძლებელია, რომ იზას მშვენიერება და ცბიერება ერთად თავსდებოდნენ! არა, არა სჯეროდა ვერშემონს ამისთანა საძაგლობა. გიურე მიუხვდა მის აზრს.

— რაკი შევიტყე, რომ მკვლელი შესულიყო იმ სახლში, რომელიცა სდგას ფრიდლანდის ალღეიაში, მაშინვე გამოვიკითხე იმ სახლის მდგმურების ვინაობა. მე შევიტყე, რომ იმ სადგურში მდგმური ქალი, რომელშიაც დამნაშავე შევიდა, უცხო ქვე-

ყანაში წასულიყო; შევიტყე, რომ ის საშიშარი ადამიანი ყოფილა...

— საშიშარი!

— დიად, თქვენ რომ თქვენის გულის ღელვას არ აჰყოლოდით, თქვენს გონებას რომ დაჰკითხებოდით და გამოგეკითხნათ იმ ქალის ამბავი...

— რა საჭირო იყო! მე ბევრი არაფერი მწამს ხალხის მითქმა-მოთქმისა.

— მე ვხედავ, რომ თქვენ მხოლოდ თქვენგანვე თვალთ ნახული დაგარწმუნებთ.

— მიჩვენე საბუთები.

— პირველი საბუთია, უეცარი მიმალვა იმ ქალისა გუდარის გამოშვების მეორეს დღეს.

— მე კარგად ვიცი იმ ქალის მეორე სადგურში გადასვლის მიზეზი, წარმოსთქვა მწარეს ღიმილით ვერშემონმა: და თუ სხვა თქვენი საბუთები მაგ ღირსებისა არის...

— იმისი მოძრავი ქონება გასაყიდად იყო დანიშნული და მე დავესწარ გაყიდვაზედ, გააწყვეტინა სიტყვა გიჟრემ: მე ვიყიდე ერთი კალათი შამპანურ ღვინოებით სავსე, რომელსაც ორი ბოთლი აკლდა; შამპანური ღვინო იყო სახემწაფო ქარხნისა.

— ეგ რა ვუყოთ! ცოტა ბოთლებია მაგავე ქარხნისა?

— გამყიდველმა მომცა მოწმობა, რომ მე კალათი შამპანურ ღვინის ბოთლებით ამა-და-ამ ყო-

ფაში ვიყიდე. მასუკან მე შევნიშნე, რომ იზას უწინდელი გოგო იქვე იყო და ერთი ვაჭარი ჰყვანდა თანა.

გოგო რომ ახსენა, ვერ შემონმა წარბი შეიკრა და ყური უფრო ბეჯითად დაუგდო.

— ეს ვაჭარი მონაწილეობას არ იღებდა ვაჭრობაში, ვიდრე ერთის ყუთის ვაჭრობა არ გამოაღებოდა; გოგომ რაღაც ანიშნა და, თუმცა მე ამ ყუთის ფასი ძალიან მაღლა ავწიე, მაინც ვერ ვაჯობე. მე ამ ყუთის ამბავი მიკვირდა: გოგომ ფასი ისე მაღლა ააწევინა, რომ, შექველია, აქ სხვა რაღაც მიზეზი უნდა ყოფილიყო. შექველად შიგ დამალულია რამე-მეთქი, ვიფიქრე მე და ყური ვუგდე, სად წაიღებდნენ იმ ყუთს. ვაჭარმა ეს ყუთი მაშინვე ფანჯარასთან დასდო; მე შევევაჭრე, იმან მიმიპასუხა, რომ გაყიდულიაო. პატარა ხანს უკან მოვიდა კარეტა, რომლიდანაც ქალი და კაცი გადმოხტნენ და დაუწყეს ვაჭრობა; იმათ კი არ უთხრა, რომ გაყიდულიაო. მორიგდნენ ფასზედ, იყიდეს ეს ყუთი და წამოიღეს მყიდველის სახლში, აქ, იმავე პირთან, რომელსაც უწინ ეკუთვნოდა ის ყუთი.

— ეგ ვაჭარი სენტ-ონორეს ქუჩაზედა სდგას, განა?

— დიაღ.

— მაშეგ მე და იზა ვიყავით და მე ვიყიდე ის ყუთი, თქვენ კი მე მარწმუნებთ, რომ ის ყუთი იზას უწინდელს სადგურშია და ჰქონდა, ფრიდლანდის ალღეისთან?

— მე ხელწერილი მაქვს ვაჭრისაგან მოცემული.

— ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო! მაშ ყველაფერი მართალი ყოფილა. წამომყევ, გიურე, წამომყევ! დაავლო ხელი სანთელს და წაიყვანა პოლიციის მოხელეები მეორე სართულში.

— აი ეს ყუთი, წამოიძახა გიურემ.

— გიურე, თქვენ თითონ გააღეთ, მე ადგილიდან ვეღარ ვიძვრი, სთქვა ვერშემონმა.

ოსკარმა კანკალით გადასცა შანდალი ერას მოხელეს და თვითონ დაეცა სავარძელს. გიურემ ამოიღო ჯიბიდან გასაღებები და ეძებდა ამ ყუთის გამოსადგეს. მალე გააღო ყუთი და შიგ ფოსტის ქაღალდის და სამი პაწაწა ლაქვარდის ფერის ყუთის მეტი ვერა ჰნახა-რა. გიურემ გააღო ისინიც. ოსკარი წამოდგა, რომ დაენახა, რა იყო ამ ყუთებში და განცვიფრებისაგან დაიყვირა: ერთს ყუთში მშვენიერი მორთულობა ეწყო იაგუნდისა და ბრილიანტისა. იაგუნდები თითქმის კაკლის სიმსხოები იყვნენ; ეს თვლები ძვირფასად უნდა ჰღირებულიყვნენ.

— მე არსად მინახავს ეს ძვირფასი თვლები, წარმოსთქვა ვერშემონმა.

სახეზედ სიცოფე გამოეხატა. ვინ აჩუქა იზას ეს თვლები და რისთვისო?!

— თქვენ არ იცოდით, რომ ეს ძვირფასი თვლები ჰქონდა იზას? ჰკითხა გიურემ.

— როდესაც გავიცან ზინტსკის ქვრივი, მიუგო ოსკარმა: მე მოვთხოვე, რომ წარსულთან საერთო აღარაფერი ჰქონოდა და გაეწყვიტა ყოველივე კავ-

შირი. ამ აზრით იზა გადავიდა ფრიდლანდის ალლეის ახლო სადგურიდამ; ჩემის სურვილისამებრ მთელი თავისი მოძრავი ქონება ჩაქუჩით გაჰყიდა; ყველას თავი დაანება, ვისაც კი იცნობდა და მარტო ჩემთან სცხოვრობდა, მარტო ჩემთან. მე ისიც მოვინდომე, რომ სახელი გამოეცვალა. ყველაფერი გაჰყიდა; ყველაფერი, რასაც აქა ჰხედავთ, ჩემგან არის ნაყიდი. აი ამიტომ ვამბობდი, რომ აქ ვერაფერს ვერ იპოვით-მეთქი. ეს ყუთი იმიტომ გავადე, რომ იზა მარწმუნებდა: ერთი კვირა თვალს ვერ ვაშორებ მაგ ყუთსაო. მე გავაყიდინე ყოველივე ნივთეულობა; ამოვარჩევინე და ვუყიდე ახალი. მე შემიძლიან დაგაჯეროთ, რომ ეს ნივთები მე არც მიყიდნია და არც მინახავს ამის მეტად.

გიურე ყურს უგდებდა ვერშემონის ლაპარაკს და როდესაც გაათავა, მოაგონდა, რომ ლეა მედანს ძვირფასი თვლები დაჰკარგოდა და ვერსად ვერ იპოვნეს.

ჩვენ ამ ნივთებს წავიღებთ, სთქვა გიურემ: უნდა შევიტყოთ, საიდან იშოვნა ესენი იზამ?

გიურემ გადააქოქა მთელი ყუთი, მაგრამ ვერა იპოვა-რა. ერთმა მოხელემ შეჰნიშნა, რომ ყუთს უკან დამალული უჯრა უნდა იყოსო.

— აბა მოძებნეთ, თუ ეგეები გეხერხებათ, უთხრა გიურემ.

— მე ეგეები ვიცი, რადგან ყმაწვილობის დროს ხის ამოჭრასა ვსწავლობდი.

მართლაც, რომ მალე გამოჩნდა მიმალული უჯრა.

— ეს რა უნდა იყოს? რალაც მინებია, სთქვა გიურემ და ამოიღო პატარა ყუთი, შუშებითა და მინებით სავსე, შინაურ აფთიაქის მსგავსად. იცით, რა არის ესა? ჰკითხა ვერშემონს.

— არა.

— ესეც თვლებთან იყოს, სთქვა გიურემ და ამოიღო კიდევ რამდენიმე წერილი. აბა ეს რალაა?

პირველი წერილი გერმანულად იყო დაწერილი, რომელიც გიურემ არ იცოდა. მაგრამ დაჰხედა თუ არა ქალაღდს, სიხარულით წამოიძახა:

— ძლივს!

— რა ამბავია? ჰკითხა ვერშემონმა.

— დაჰხედეთ. ეს ერთი სტრიქონი ყველაფერს გაგაგებინებთ. მე ვიცი, რომ არა ვცდებოდი.

— ღმერთო ჩემო, წამოიძახა ვერშემონმა, როდესაც წერილის თავში წაიკითხა: „ელლა კერმედან“ და კონვერტზედ: „ლეა მედანს, ქუჩა ლაკოე, პარიჟში.“ კონვერტზედ ერთის პრუსიის ქალაქის შტემპელი იყო.

— ოჰ, ღმერთო ჩემო, განაგრძელა სიტყვა ვერშემონმა და ძლივს იმაგრებდა კვითქვითს. მაშ ყველა მართალი ყოფილა. ჩემგან გაღმერთებული ქალი საზარელი რამ ყოფილა და მე მისი სათამაშო. მე მან დამთარვინა თავისი ავკაცობა... ოჰ, იზა!

— ბატონო ვერშემონო, თქვენ თვითონვე განსაჯეთ თქვენი საქმე. თქვენ გამომძიებელი ხართ და უბრალო კაცზედ მეტი გესმით.

იმან უბრძანა მოხელეებს ყუთის გატანა; სხვა აღარაფერი გაუჩხრეკია, რადგან ყოველისფერი ვერშემონის ნაყიდი იყო. მოხელეები რომ გავიდნენ, ოთახში დარჩა მარტო ოსკარი—დაჩოქილი, სირცხვილისა და დარდისაგან გაწითლებული და სავაძროის ბალიშში თავი ჩაეყო.

მოხელეები ჩასხდნენ ეტლში და უბრძანეს მეეტლეს პოლიციაში წასვლა.

იმათი წასვლა რომ გაიგო, გოგო შევიდა ოთახში და შეშინებულმა უკან დაიწია, რაკი დაინახა, რომ ოსკარი ძირს ხალიჩაზედ წევს და ჰქვითქვითებს.

— რა დამართვიათ, ბატონო, ხომ არა გცემეს იმ წყეულებმა?

ვერშემონმა პასუხი არ გასცა, იქნება ვერც კი გაიგონა, ახალგაზდა გოგო რას ეუბნებოდა. გოგოს კი ეგონა, რომ ადგომა აღარ შეუძლიანო და ხელი მიაშველა.

— ადექით და მომეყუდეთ მე, უთხრა გოგომ. ვერშემონი ადგა და გოგოს შემწეობით მივიდა კუშეტკასთან.

— აქ მოისვენეთ, უთხრა გოგომ, მე წავალ და ექიმს დავიბარებ.

ოსკარს ძლივსლა ესმოდა გოგოს ნალაპარაკები; განცვიფრებული უყურებდა მას; რაკი დაინახა, რომ გოგო წასვლას აპირებს, გააჩერა.

— ნუ დაიბარებ... აქ დარჩი... მე არაფერი არა მინდა-რა.

ძლივს შეიმაგრა ვერშემონმა ტირილი. გოგომ შეიტყო, რომ ვერშემონი საშინლად სწუხდა, თუმცა მიზეზს კი ვერ მიჰხვდა. ისე შეეცოდა ვერშემონი, რომ ორი მსხვილი ცრემლი ჩამოუვარდა თვალიდან.

— ყოჩაღად იყავით, უთხრა გოგომ.

— სწორედ რომ დიდი სიყოჩაღე მეჭირება, მიუგო იმან მწარე ღიმილით.

— უნდა გრაფინიაზედ ვიზრუნოთ რამე.

— მართალია, უნდა ვიზრუნოთ რამე... როგორ უნდა გაატაროს იქ ღამე... ეს შეუძლებელია... ჩადით ძირს და უთხარით ცხენები შეაბან.

— ეხლავე. ოღონდ ნუ შესწუხდებით და ყველაფერს ეშველება.

გოგო გავიდა. ოსკარს, მარტო დარჩა თუ არა, კიდევ ტირილი მოუვიდა; მოაგონდა გიურეს სიტყვები: „თქვენ გამომძიებელი ხართ; თქვენ თვითონვე განსაჯეთ თქვენი საქმე.“ ის იჯდა კუშეტკაზედ თავ-ჩამოკიდებული და ფიქრით იყო გატაცებული: არა, ეს შეუძლებელია; ის განსაცვიფრებელი, მშვენიერი ქმნილება კაცის-მკვლელი როგორ იქნება; აქ რაღაც საზარელი შეცდომაა. იზას, თუნდა მტყუანიც იყოს, თავი როგორ უნდა დავანებო! მე უნდა დავიხსნა ის მოხელეების კლანჭებიდან, საზიზღარის ციხიდან, მაგრამ როგორ დავიხსნა?

მოულოდნელად იმისი გონება დაუბრუნდა კიდევ დღევანდელის დღის ამბებს. რად ჰზრუნავდა

იზა გუდარისათვის, რაღა სცრუობდა და სცდილობდა, ყოველისფერი შეეტყო გამოძიების თაობაზედ. ჟღერს ვერშემონს. ეჭვი არა მოუვიდოდა-რა. იზაზედ, ეხლა კი შეეზარა იმის ურცხოებისა, მისი გარეგანი სინაზე ჰფარავდა თურმე ავკაცობას, ცბიერებას. რა საშინელებაა! იზა არის საყვარელი გუდარისა და მისი ამხანაგი ლეა მედანის მოკვლაში. ეს შეუძლებელია, მაგრამ მართალი კია. სიცოფის მაგივრად იქვნეულობამ დაუღრღნა გული ვერშემონს; დაეცა კუშეტკაზედ და ქვითქვითით ამბობდა:

— მაინც რომ მიყვარს ის ქალი!... არა! ის დამნაშავე არ იქნება... იზა უბედურია! ანდრე გუდარი არის მკვლელი და ღირსი სასჯელისა. იზამ კი არა იცოდა-რა; იზა მსხვერპლია; იმას უყვარდა ის საზიზღარი კაცი და უნდოდა მისი შველა... როგორ შეიძლება ამხანაგი იყოს! არა, არა! მე ამას დავამტკიცებ. მე შევცდი და მევე გავასწორებ ჩემს შეცდომას. მე წავალ უფროსს პროკურორთან, ვეტყვი ყოველისფერს და შევეხვეწები, რომ სამსახურიდამ არ დამითხოვონ, რომ მევე ჩამაბარონ ამ საქმის გამოძიება. მე უარს არ მეტყვიან...

ვერშემონი გიჟსავით ჰლაპარაკობდა; მერე წამოდგა, თვალები მოიწმინდა და დაიწყო ოთახში წინდა-უკან სიარული, ხმა-მაღლა თავისით ლაპარაკი, ხელების ქნევა, თითქო ვილასაც ელაპარაკებო.

— მე გამომძიებელი ვარ... მე შევასრულებ ჩემს მოვალეობას... თუ იზა დამნაშავეა, სასჯელში მივ-

ცემ... მომეცით შეძლება თავისუფლად ვიმოქმედო; ნუ დაატყვევებთ ჯაშუშის სიტყვით.

ვერშემონი გაჩერდა, მიეყუდა კარებს და შუბლზედ ხელი წაივლო. რამდენსამე წუთს თვალ-წინ წარმოუდგა მისი ცხოვრება იმ დღიდან, როდესაც პირველად ჰნახა იზა ბაღში იზასავე სახლში. იმან იგრძნო, რომ იზა მხოლოდ გუდარის განთავისუფლებასა სცდილობდა. მიჰხვდა, რომ გამოასულელებს და დაჰკიდა თავი.

ვილაცამ მხარზედ ხელი დაადო. ვერშემონმა მოიხედა და, რა დაინახა მათივე დიუტალი, ყელზედ შემოეხვია.

— ოჰ, ჩემო მოძღვარო! დაიყვირა იმან: შემობრალეთ, თუმცა დამნაშავე ვარ, მაგრამ უბედურებაც საკმაოდ მომადგა.

VIII

ც რ უ - მ ლ წ ა მ ე .

ვენ უნდა დავიწყოთ ჩვენი ამბავი იმ დღიდან, როდესაც იზა გამოვიდა ეტლიდან სასამართლოს პირ-და-პირ და დაინახა სესილი, რომელიც კიბეებზედ ძლივს ჩამოდიოდა ამელისა და პალიარის შემწეობით. იზამ რომ დაინახა მშვიდობიან-

ნი და გადაშლილი სახე სესილისა, ბრწყინვალემა მისის დიდროვანის ცისფერ თვალებისა, მისი მიმკრთალებული სახე, შავის თმებით შემოზღუდული, უნებურად წამოიძახა:

— ოჰ, რა მშვენიერებაა!

შადი ძირს ჩამოიჭრა, რომ ეტლისათვის დაეძახნა და დაემშვიდებინა ტიუსსო და იმისი ცოლი, რომელნიც ისე შეშინებული იყვნენ თავიანთ ქალის ქცევით, რომ ვერ გაჰბედეს სასამართლოში მისვლა და ელოდნენ ამბავს ერთს ყავახანაში სასამართლოს პირ-და-პირ. ისე სწუხდნენ ისინი თავიანთის ქალის ქცევის გამო, რომ საუზმეც კი არა სჭამეს. ტიუსსო მაინც ცოლს ნუგეშს აძლევდა.

— ექიმმა სთქვა, რომ ფიქრი აღარაფრისაა და რაღას ქვითინებ; რისა უნდა გვეშინოდეს? თუ გული შეუღონდება, იქ არა ჰყავს ნაცნობები და მეგობრები, მაშინვე შეგვატყობინებენ. მეც არ მომწონს იმისი სხვის საქმეებში გარევა, იმიტომ კი არა, რომ მორისის საქმეში გაერია, მორისი ყოველთვის მყვარებია და მიყვარს; არა, ძნელი ის არის, რომ სხვას უნდა სიკეთე მოუტანოს და შეიძლება ამითი თავის-თავს ავნოს. ექიმმა იცი კიდევ რა სთქვა: რომ დაუშალოთ ამ საქმეში გარევა, უფრო ავნებთ, ვიდრე ნების დართვითაო.

— მე მაგას არა ვჩივი. ჩემი ქალი ისე იქცევა, როგორც მისი ვალია... მაგრამ მე მეშინიან!.. ადელმა ტირილი დაიწყო.

— კარგია, კმარა! ის კი არ გვეყოფა, რომ ჩვენ ჩვეულებისამებრ ვერ მოვიქცეთ დღეს და შენ კიდევ აქ ტირილი მორთე! მე ვიცი, რომ სესილს სრულებით არა უშავს-რა და რასა სწუხართ, აბა ერთი?

ორივენი დასხდნენ სტოლთან და ბიჭმა ჰკითხა: რას ინებებთ მოგართვათო?

— ჩვენ ჯერ საუზმე არ გვიჭამია და მე კარგადა მშინ, უთხრა კლოდმა ცოლს: მოვატანინოთ რამე საჭმელი და ჭამის დროს ვერც კი შევამჩნევთ, დრო როგორ გაირბენს.

ადელმა ხმა არ გასცა. მოიტანეს საუზმე. ტიუსსოს უნდოდა უფრო მტკიცე ხასიათი გამოეჩინა, მაგრამ საჭმელი გემოთაც ვერა ჰნახა.

— შენ განგებ იმიტომ არასა სკამ, რომ მეც არა ვჭამო-რა, უთხრა იმან ცოლს. ცოლმა ქვით-ქვითი დაიწყო; ცოლის ცრემლების დანახვაზედ იმასაც ამოუჯდა გული.

— მეც შენსავით მწუხარედა ვარ, უთხრა ქმარმა: და უფრო მწუხარედა ვხდები, შენ როცა შემოგხედავ ხოლმე. ახლა შიმშილით ხომ არ დავიხოცებით... იქნება გგონია, რომ მე შენზედ ნაკლებ მტკიოდეს გული!

ადელი სცდილობდა გაეღიმა; მოიწმინდა თვალებზედ ცრემლი და ჩანგალი აიღო; ცოლიცა და ქმარიც ერთმანეთს ატყუებდნენ: არც ერთს არა ჰშიოდა. ორივე იტანჯებოდნენ და უმაღლედნენ ამ

ტანჯვას ერთმანეთს. ადელი სულ იმაზედ ჰფიქრობდა, ჩემი ქალი ბოლომდის მიიყვანს საქმეს, თუ არაო, და იმის ჩვენება, რომელმაც მისი ქმარი უნდა დაჰლუპოს, თითონ სესილს ხომ არას ავნებსო.

— კარგია, ადელ, უთხრა კლოდმა, მალე მოვშორდებით ამ ტანჯვას; ეს უკანასკნელია.

კარები გაიღო და შემოვიდა შადი; მწუხარე ცოლ-ქმარნი წამოხტნენ და ხელები შადისკენ გაიწვდინეს.

ჩვენ ვაჯობეთ, წამოიძახა შადიმ, ძლიერ ადელვებულმა და ყურიც არ ათხოვა ყავახანაში მყოფს უცხო პირებს.

— სესილი? ჰკითხა ადელმა.

— ძალიან კარგად არის. ერთს წუთს კი დასუსტდა, მაგრამ უფრო გასჭრა. ეხლა ჩინებულად არის, აგერ თითონ ისიც.

— ჩქარა წავიდეთ, ჩქარა, დაიძახა ადელმა.

— მოითმინეთ, მიუგო შადიმ: ხომ იცით, რომ ჩვენ მშვიდრები ვართ, მეტადრე სესილი. ექიმმა ბრძანა, რომ ბულიონი და ლოკოკინები ვაჭამოთ.

სესილი შემოვიდა; ადელი ყელზედ შემოეხვია. თავის ქალს ღიმილი რომ დაინახა, თითონაც გაუბრწყინდა სახე.

— აკი გეყუბნებოდი, უთხრა გახარებულმა ტიუსსომ; მაგაში ჩემი სისხლი სდგას; რაც შიში მეტია, მით უფრო ღონივრდება ეგა. წავიდეთ ცალკე ოთახში და იქ გვიამბეთ ყოველისფერი.

ტიუსსოს ცოლი სულ თავის ქალს შესცქეროდა, უნდოდა შეეტყო, რა მოჰხდა სასამართლოში. თუმცა ცოტა დაამწვიდა იგი ქალის ღიმილმა, მაგრამ ჯერ კიდევ ვერა ჰბედავდა იმის წარმოდგენას, რომ ყოველისფერი მშვიდობით გათავდა. კლოდი კი სრულებით გამხიარულდა.

შადისა და ტიუსსოს გარდა ძალზედ არავის არა ჰშიოდა. ცალკე ოთახში საუზმე იმიტომ უნდოდათ, რომ შინაურულად ყოფილიყვნენ. ყველანი რომ თავ-თავის ალაცას დასხდნენ, ამელიმ ყოველისფერი დაწვრილებით უამბო. საექვო აღარ იყო, რომ მორჩის ეშველა. თითონ ტიუსსომ წინად არ იცოდა, როგორი იქნებოდა სესილის ჩვენება და ვერ წარმოიდგენთ, როგორ განცვიფრდა, როცა ყველაფერი გაიგო; თვალები კინალამ გადმოუცვივდნენ ბუდიდამ; ხან ერთს შეჰხედავდა, ხან მეორეს და თავისის მსხვილის ტუჩების ცმაცურით მხოლოდ ამ სიტყვებს ამბობდა.

— ნუ თუ ეგ მართალია? მაშ მართალია? მაშ განგებ მოგონილი არ არის?

— რასაკვირველია, მართალია, ეუბნებოდნენ ღიმილით.

— მაშ შენ შენის ქმრისათვის ცოლობა არ გაგიწევია?

— არას; დროს.

— როდის!

პირველში თითქო აპირებდა თავისის ქალის ზნეობის შემაგინებელ ქცევის გაკიცხვას, მაგრამ,

რაკი დაინახა, რომ სხვები მას არ თანაუგრძნობდნენ, ფიცხლავ შესცვალა თავისი განზრახვა. ეს საქმე ურიგოდაც არ მოჰხდა: ტიუსსოს ეზიზღებოდა გუდარი და ეს გუდარი თავის დღეში იმის სიძე არა ყოფილა. მისმა ქალმა შეატყო, რომ ის კაცი, რომელთანაც უნდოდათ მისი შეკავშირება, ავაზაკი იყო, და განდევნა იგი. მორისი კი კარგი ყმაწვილი კაცია; ქალმა შეატყო, რომ ის იყო გულ-მართალი, და პირდაპირ, ზნეობის შეურცხვენელად დაუთმო მას თავისი გული. მორისი ღირსი იყო ამ ჯილდოსი. ოჰ, რა ხასიათის ქალია, რა კარგი ქმნილებაა!

— ამ საქმეში ეტყობა ძლიერება, გაბედულობა, სთქვა ტიუსსომ. რა მტკიცე ხასიათია დამალული მაგ ნაზს ქმნილებაში! ჩემი სისხლია, ჩემი სისხლი-მეთქი!

მართლა, რომ სესილმა ძალა გამოიჩინა და გაბედულობაც. იმან უარჰყო კანონიერი, მაგრამ უღირსი ქმარი. თუმცა საფრანგეთის კანონი არ მისცემდა არას დროს ნებას ახალის შეუღლებისას; ამისათვის ბევრი საბუთი იყო საჭირო და სესილს საბუთად ჰქონდა მხოლოდ უზომო სიძულვილი თავის ქმრისა. მაგრამ სიძულვილი კანონიერი საბუთი არ არის!

საუზმის შემდეგ ყველანი შინ წავიდნენ.

— აქვილაც კაცი გახლავთ, ბატონო, ფერანის დამცველი ვარო და სესილთან ლაპარაკი მინდაო, უთხრა გოგომ ტიუსსოს, როდესაც ტიუსსო შინ შედროდა.

ადელს ეშინოდა, რომ, ვაი თუ სესილმა დღევანდელი დაღალულობა ვერ აიტანოსო და უთხრა ქმარს, ასე შეატყობინე იმ კაცსაო; მაგრამ სესილმა არა ჰქნა და მოინდომა მასთან ლაპარაკი. ეს რამდენიმე ხანია ტიუსსოს სახლში ყველანი სესილს ემორჩილებოდნენ. რამდენსამე წუთს შემდეგ სესილი მარტო ელაპარაკებოდა ფერანის დამცველს ტიუსსოს კანტორაში.

სესილმა ყველასფერი დაწვრილებით უამბო დამცველს. როდესაც ლაპარაკი წერილზედ ჩამოვარდა, სესილმა გამოუცხადა, რომ მე დავწერე წერილიო, მაგრამ როცა დამცველმა იმ წერილის კოპიო უჩვენა და სესილმა წაიკითხა, განცვიფრებულმა წამოიძახა:

— ვინ ჩაიდინა ამისთანა ურცხვი საქმე!

— რა, თქვენი წერილი ხომ გადასხვაფერებული არ არის?

— ეხლავე შეიტყობთ.

სესილი დაჯდა სტოლთან და წერილი ისე გადასწორა, როგორც დაეწერა.

— ეს წერილი გასამართლებლად გამოადგებოდა იმას, სთქვა დამცველმა: წერილი განგებ არის გადასხვაფერებული.

— გარდა ჩემის... გარდა გუდარისა, მე არ ვიცი, ვის რას გამოადგებოდა მორისის დაღუპვა, სთქვა სესილმა.

— უეჭველია, ნამდვილი დამნაშავე უნდა იყოს სადმე. ეხლა დარწმუნებული ბძანდებოდეთ, რომ

მორის ფერანი თქვენის წყალობით განთავისუფლებული იქნება.

— ჩემის წყალობითაო! მერე ჩემთვის არ იტანჯებოდა ის საცოდავი ამდენს ხანსა! როდის განთავისუფლებენ?

— ჯერ ერთი საბუთი კიდევ არის იმის წინააღმდეგ.

— რომელი საბუთი? თქვენ კარგად იცით, როგორ გაატარა იმან დამე ოცს ივლისს. ის საშინელი წერილი მე გავასწორე. შამპანურ ღვინის თავობაზედ მე თქვენ ხომ გითხარით, რომ ის თუმცა იმ ვაჭრისაგან არის ნაყიდი, რომლისაგანაც საწამლავი უყიდნიათ, მაგრამ სხვა ნიშანი აზის. ხომ ჰხედავთ, რომ აღარცერთი საბუთი აღარ ივარგებს მის გასამტყუნებლად.

— არა, ჯერ ერთი გარემოება კიდევ არის, რომელსაც გამოძიება სჭირდება, თუმცა კი მორისი უარპყოფს: არა, მართალი არ არისო.

— ეგ რაღაა?

— ერთის მღვდლის ჩვენება, რომელიც ამბობს, რომ მე მორის ფერანი ხშირად მინახავს მოკლულთანაო.

— ლეა მედანთან... მერე რაო?

— ფერანი იმის საყვარელი იყოვო.

— მღვდელი ამბობს მაგას? წარმოსთქვა ზიზლით სესილმა: მორისს ჩემს გარდა სხვა არავინ არ

უყვარს. ეგ მღვდელი ცილის-მწამებელი ყოფილა. მორისმა რაღა უბასუხა?

დამცველმა უამბო, რა ნაირად უმართებულოდ ეგინებინა მორისს მღვდლისათვის და როგორ გულმოსული უარჰყოფდა მის ჩვენებას; სესილი სიხარულმა აიტაცა.

— დარწმუნებული იყავით, რომ იმ მღვდელს უცრუენია, სთქვა ქალმა.

— ძნელი ეს არის, რომ იმისი წოდება დიდს მნიშვნელობას აძლევს მის ჩვენებას.

— თქვენა ბრძანეთ, რომ ნამდვილ დამნაშავეებს უნდათ მორისის დაღუპვა; ცხადია, რომ იმათგანვე უნდა იყოს ისიც, რომელმაც ჩემი წერილი ისე ურცხვად გადასხვაფერა და ისიც, რომელმაც ეგეთი სიცრუე სთქვა სასამართლოში.

— თქვენ, მე მგონია, ძალიან გაბედულობით ამტყუნებთ; მაგრამ, როცა კი მაგონდგება მორისის ცხარე ლაპარაკი, მეც ეჭვი მომდის მღვდლის ჩვენების სიმართლის გამო.

— იქნება მაგ მღვდელს უკისრნია ნამდვილის დამნაშავის გამართლება და ეხლა აღარავის და აღარაფერსა ჰზოგავს, ოღონდ თავისი დაპირება შეასრულოს?

— ეგ არაფერი ქრისტიანობა იქნებოდა: ბრალიანის გამართლება და უბრალოს გამტყუნება.

— ყველა მღვდელი ქრისტიანულად როდი იქცევა.

— მართალსა ბრძანებთ. ახლა, თუ შეგიძლიანთ, შეიტყუეთ რამე იმ მღვდლისა და მე კი წავალ ჩემის საერთო აზრის ასასრულებლად.

დამცველი გავიდა და სესილი დაბრუნდა თავის დედ-მამასთან.

— მე თქვენთან სალაპარაკო საქმე მაქვს, უთხრა შადის.

სესილმა უამბო თავის ნალაპარაკევი დამცველთან და სთხოვა შეეტყო იმ მღვდელის ვინაობა, რომელმაც მორისის წინააღმდეგ ჩვენება მისცა.

მეორეს დღეს გაზეთებში დაბეჭდილი იყო გუშინდელის სხდომის ამბავი სასამართლოში და სხვათა შორის მღვდლის ჩვენებაც. სესილმა მოინდომა, შადი მაშინვე წასულიყო და შეეტყო რამ იმ მღვდლის თავობაზედ, მაგრამ პალიარმა არჩია ჯერ გიურეს მოველაპარაკოთო, რომელიც ამტკიცებს, ვითომ ნამდვილის დამნაშავეს კვალისთვის მიეგნოს. თითონ გიურე დაგვარიგებს, როგორ მოგკიდოთ ამ საქმეს ხელი. სესილი თუმცა უარზედ იდგა და უნდოდა, რომ საჩქაროზედ გაეგო რამ იმ მღვდლისა, მაგრამ შადი მაინც ჯერ გიურესთან წავიდა. გიურეს ამ დღეებში ძალიან ბევრი საქმეები ჰქონდა და შადიმ ის შინ ვერა ჰნახა. სესილს ძალიან ეწყინა და დააყვედრა შადის, რატომ ჩემი სიტყვა არ დაიჯერეო. იმ დღეს აღარაფერი იქნებოდა. შადიმ და პალიარმა დააწყეს, რომ მეორე დღეს დილა-ადრიან გიურესთან შეყრილიყვნენ.

ადელი თვალს არ აშორებდა თავის ქალს და სიამოვნებით შეჰყურებდა, რომ სესილი თან-და-თან მოჯობინდა: აღარც სუსტად იყო და ფერიც კარგი ჰქონდა. მთელმა სალამომ მხიარულად გაიარა; ყველას ის იმედი აცხოველებდა, რომ მორისი მალე განთავისუფლდებოდა. ამელი ხშირად შეჰხედავდა ხოლმე პალიარს და თვალებით მადლობას უხდოდა ისეთის მონაწილეობის მიღებისათვის იმის ძმის ბედში.

მეორე დღეს განთიადისას შადი და პალიარი დანიშნულს დროს მოვიდნენ გიურესთან, რომელიც ის იყო სხვაგან წასვლას აპირებდა. გიურე ასე ადრე იმიტომ გამოდიოდა შინიდან, რომ ოსკარ დე-ვერ-შემონმა ხრიკი არა მომიგდოს-რაო. ოსკარისათვის იზა ღმერთი იყო და ის არას დაჰზოგავდა მის დასახსნელად. საჭირო იყო თვალ-ყურის დევნა. გიურემ არ უამბო თავის სტუმრებს, წინა დღეს რაც მოჰხდა, არ უთხრა, რომ მტკიცე საბუთები ჰქონდა ეხლა ხელში. ვიდრე ისინი თავის მისვლის მიზეზს ეტყოდნენ, გიურემ სთხოვა ნება, რომ მათგანს მოტანილს გაზეთებში წაეკითხა სასამართლოს გუშინდელის სხდომის ამბავი. ის სრულებით კმაყოფილი იყო ყოველისფრისა, რაც მოჰხდა და გულ-დაჯერებული, რომ მორისი უბრალოა, მარტო ერთს რასმეს სწუხდა.

— როგორ დავარდვიოთ იმ მღვდლის ჩვენება? სთქვა მან.

— მაგ ჩვენების თავობაზედ მოვედით ჩვენც თქვენთან, უპასუხა პალიარმა და უამბო სესილისა და ფერანის დამცველის ნალაპარაკები.

— რა ვქნათ, რა ვუყოთ? ჰკითხა პალიარმა.

— ეხლავე შეიტყობთ, რა უნდა ვქნათ. ვიდრე ჩაცმას გავათავებდე, შადი წავიდეს ეტლის მოსაყვანად. ჩვენ არავინ არ უნდა გვნახოს; ჯერ პოლიციაში წავიდეთ და შემდეგ, საცა საჭირო იქნება.

შადიმ მალე მოიყვანა ეტლი. რამდენსამე წუთს შემდეგ ეტლი პოლიციის წინ გაჩერდა; გიურე გადმოხტა ეტლიდან და შევიდა კანცელარიაში გუშინდელის ტუსალის ამბის შესატყობად. იზა ჯერ საერთო ოთახში ჩაესვათ, მაგრამ შუა-ღამის დროს ცალკე ოთახში გადაეყვანათ. გიურეს ეს არაფრად მოეწონა და იკითხა—ვისის ბრძანებით გაუწიეთ ეგ თავაზი იმ ქალსაო? იმას ეგონა, რომ ახალგაზდა გამომძიებელის გვარს დაუსახელებდნენ, მაგრამ ბრძანება თურმე სასამართლოს თავმჯდომარის მატყე დიუტალისა ყოფილიყო და იმ მიზეზით იყო გამოცემული, რომ ვითომ საჭირო იყო ტუსალის საიდუმლოდ შენახვა. გიურემ შეიტყო აგრეთვე, რომ იზას, იმავე თავმჯდომარის ნება-დართვით, მიეწერა მოკლე წერილი პრუსიის საელჩოში. ეს ამბავი არაფრად ექაშნიკა გიურეს. „ალბად მალლა ჰმოქმედებენ, უნდა გაუფრთხილდეთ,“ გაიფიქრა.

გიურე ისევ ეტლში ჩაჯდა და სცდილობდა თავისი შთაბეჭდილება დაემალა თავის ამხანაგებისა-

გან. რამდენსამე წუთს შემდეგ ეტლი გაჩერდა ობსერვატორიის მოედანზედ და გიურემ წაიყვანა შადი და პალიარი ყავახანაში.

— აგერა, მოვედით, სთქვა იმან, დავსხდეთ, ვისაუზმოთ და ვიფიქროთ, როგორ უნდა მოვიქცეთ. იცნობს ვინმე იმ მღვდელს დიუტილიელს?

ორივემ უპასუხეს, არ ვიცნობთო; გიურე საშინლად დაღონდა.

— თქვენ მაინც უნდა იცნობდეთ, პალიარ, უნდა გენახოთ მაინცა.

— მე? უპასუხა იმან განცვიფრებით: მე ჩემს დღეში იმისი სახე არ მინახავს.

— მე ქაღალდებს რომ ვშინჯავდი, იქილამ შევიტყე, რომ იმ მღვდელს დედა-თქვენი უზიარებია სიკვდილის წინ. თვითონ უჩვენა, რომ ის ქაღალდები, რომელნიც ბოიეს ხელში ყოფილა, პალიარის დედამ მომცაო.

— ჰმ! ეხლა მივხვდი; ეგ ჩემის ბიძაშვილის საქმეა; ყველანი ერთმანეთზედ კუდი-კუდს გადაბმული არიან. თქვენ მართალი ხართ, ბატონო გიურე, წმინდა შეთქმულობაა მორისის დასაღუპავად.

— კარგი იქნება, რომ ეგ საქმე კარგად გავიგოთ.

— ჩემთვის ყველა ცხადია. ჩემთვის რომ ყური დაეგდოთ და ჩემის ბიძაშვილის გარდა ჩემთვის რომ ეკითხნათ გასამართლებელ საბუთებისა, ესე მალე არ გაამართლებდნენ იმ ავაზაკსა. ის მღვდელი, რომელმაც დედა-ჩემი აზიარა, ღირსეული კაცია; შეიძლე-

ბა, მე და ის ერთის აზრისა არ ვიყოთ, მაგრამ მე მაინც ყოველთვის პატივსა ვცემ იმას. ის მღვდელი ღირსეული კაცია-მეთქი, გეუბნებით, ღირსეული.

— თქვენ იმას იცნობთ?

— ვიცნობ.

— მაშ ბოიეს ჩვენება კიდევ ტყუილია.

-- ნამდვილად.

— ეგ დიდი საქმეა... ის მღვდელიც მაგას იტყვის, რასაც თქვენ ამბობთ?

- უეჭველად აბბატი ლორენი იცნობდა ბოიეს და არა დედა-ჩემს. დედა-ჩემის სიკვდილის შემდეგ მე იმან შემატყობინა, რომ დედა-ჩემის უკანასკნელი საფიქრებელი მე ვიყავი. ბოიეზედ ის, ეტყობოდა, ზიზღით ჰლაპარაკობდა. ბოიეს უნდოდა მიემხრო ეს აბბატი და მის შემწეობით დედა-ჩემისაგან გამოეტყუვნა რამე, მაგრამ აბბატი არ დასთანხმდა. ლორენმა მითხრა აგრეთვე, რომ დედა-თქვენმა თქვენს ბიძაშვილს არაფერი არა უნადერძა-რა და ესა სთქვაო: ბოიე კარგი ყმაწვილი კაცია, კაი ადგილი უჭირავს; იმას არაფერი გაუჭირდება, მაგრამ, თუ უბედურება შეემთხვა რამე, ჩემი შვილი არას დაჰზოგავს მისთვის. ზიარების შემდეგ ლორენი გამოსულიყო დედა-ჩემის ოთახიდან, ბოიეს შეჰხვედროდა და მხოლოდ ეს ეთქვა: ძალუა-თქვენი წმინდა ადამიანია; შეატყობინეთ იმის ავადმყოფობა იმის შვილს და ილოცეთ მისთვის. აი ეს არის მთელი ამბავი.

— ძალიან კარგი. უნდა ცხარედ მოვეკილოთ ამ საქმეს. მე დიუტილიელს არ ვიცნობ, მაგრამ ეხლავე წავალ მასთან; თქვენც იქვე იმის სახლის ახლო იყავით. თუ საჭირო ვნახე რამე, მაშინვე განიშნებთ, რომ მოქმედების დრო არის; მაშინ შადი ეტლში ჩაჯდება და ამ ბარათს საჩქაროზედ პოლიციაში წაიღებს. იქ ოთხს კაცს მოგცემენ. ვიდრე ისინი არ მოვლენ, პალიარი სახლიდამ არავის გამოუშვებს. ჩვენ უნდა ხელთ მოვიგდოთ ის ცრუმოწამე. აბა წავიდეთ.

— წავიდეთ, წავიდეთ.

ყველანი გაემართნენ ადას ქუჩისაკენ; მივიდნენ თუ არა იმ სახლთან, რომელიც დანიშნული იყო „ახალგაზდა ცოდვილთ ზნეობის გასასწორებლად,“ შადიმ მიუთითა იქვე ახლო ერთს სახლზედ, რომელსაც წამალს უსვამდნენ. საუზმის დრო იყო; ყველა მუშები წასულიყვნენ და კედელთან წამლის კასრები ელაგა.

— აი საქმეც ვიშოვეთ, სთქვა შადიმ: ვიდრე გამოხვიდოდეთ, ჩვენ ამ სახლს წამალს წავუსვამთ, უფრო არავინ რას მიგვიხედება.

— ეგ კარგი მოიგონეთ. აბა წადით, მეც მივდივარ, ყური ჩემკენ გეჭიროთ.

პალიარმა და შადიმ გაიხადეს პალტოები, მუშებისაგან დატოვებული წინ-საფარები გაიკეთეს და მიჰყვეს წამლის წასმას ხელი. გიურე შევიდა დიუ-

ტილეილის სახლში, რომლის კარები გაუღო ჩვენმა ნაცნობმა სქელ-სქელმა მსახურმა.

— მე სალაპარაკო მაქვს აბბატ დიუტილეილთან, სთქვა გიურემ.

— არ შეიძლება თქვენი გვარი მიბრძანოთ?

— აბბატმა ჩემი გვარი არ იცის. მე ერთის ქველ-მომქმედ ქალისაგან ვარ გამოგზავნილი. ერთმა აზრმა გაუელვა თავში გიურეს და თავის სიტყვებს ეს დაუმატა:

— მე გრაფინია იზა ზინტსკისაგანა ვარ გამოგზავნილი!

— ცოტა ხანს მოითმინეთ.

მსახური ავიდა მაღლა და საჩქაროზედ დაბრუნდა უკან.

— მობრძანდით ზემოდ, ბატონო, უთხრა იმან.

გიურე შევიდა აბბატის კაბინეტში; აბბატს თითქო ფეხები უკან ჰრჩებოდა მიგებების დროს. გიურემ რომ ის დაინახა, წამოიძახა:

— თქვენ... თქვენ... ეს თქვენა ხართ აბბატი დიუტილეილი!

შეშინებულმა აბბატმა უკან დაიწია; იმანაც იცნო გიურე და არაფრად ესიამოვნა, რომ ის ასე მალე იცნეს.

— როგორ მოჰხდა, რომ მე თქვენ კიდევ შეგხვდით, უთხრა გიურემ, როგორ დაიძვრინეთ თავი, იმოდენა ავკაცობას რომ გაბრალებდნენ? ოჰ, ეხლა მესმის, რა არის ეს „თავ-შესაფარებელი სახლი“ და

როგორ უსწორებთ ზნეობას ახალგაზდა ცოდვილებს. ✓

აბბატი თითქო მიწასთან იყო გასწორებული; თავი მაღლა ვედარ აიღო; მაგრამ თავს ძალა დაატანა. ეცადა გაეღიმა და უთხრა გიურეს:

— ღმერთო ჩემო! სრულებით დამაყრუეთ თქვენის „ოჰ, უჰ“-ს ძახილით. მე ერთი სიტყვა არ მესმის თქვენის ლაპარაკისა. ალბად სხვა გგონივართ ვინმე.

აბბატმა გული გაიკეთა და გვერდ-გვერდ დაუწყო ღიმილით ყურება გიურეს.

— მაშ თქვენ მე ვერ მიცნობთ განა? უპასუხა მხიარულად გიურემ: მაშ მე შევცდი.

გიურემ დაიწყო ოთახში წინ-და-უკან სიარული და ყურსაც არ ათხოვებდა აბბატის სიცრუევს. ისე ათამაშებდა გიურე მას, როგორც თავის კატა. მერე მივიდა ფანჯარასთან, აჰხადა ფარდა და სთქვა:

— ეს სახლი დიდი-კაცის სადგომსა ჰგავს; არ ეტყობა, რომ ღარიბებისათვის არის დანიშნული. გიურემ გაღიზიანდა. აბბატი გაწითლდა და განცვიფრდა, რომ გიურე ესე მოუხრიდებლად იქცეოდა.

— ბატონო ჩემო, უთხრა იმან გიურეს: მე თქვენ არ გიცნობთ; თქვენ თუ გრაფინია ზინტსკიმ გამოგგზავნათ, რას ჰნიშნავს ეგ უცნაური ქცევა?

გიურემ მისწია ფარდა, გაიხედა ეზოში და თვალები გაუბრწყინდნენ. ეტყობოდა, რაღაცა საყურადღებო დაინახა. მან ვერ დამალა თავისი შთაბეჭდილე-

ბა. აბბატმა რომ ეს შეჰნიშნა, წელში გაიმართა და მოუთმენელად უთხრა:

— ახლა, აღარ მეტყით, მოწყალეო ხელმწიფევე, რა მიზეზით მოსულხართ? ნუ თუ გნებავთ, რომ ბიჭებს დავუძახო?

გიურემ ხმა არ გასცა და ეზოს თვალს არ აშორებდა; პატარა ხანს უკან მივიდა მეორე ფანჯარასთან, რომელიც ქუჩისაკენ იყო, და გააღო.

— რას ჰჩადიხართ, ჰკითხა განცვიფრებით დიუტილეილმა.

— მინდა ვნახო, რა აწერია თქვენს სახლს, უპასუხა გიურემ.

— გთხოვთ მაგ ხუმრობას მეტად ნულარ გააგრძელებთ, თორემ იძულებული ვიქნები... აბბატმა ზარი აიღო. გიურე მივარდა და სტაცა ხელი.

— კმარა, კმარა! ხმას ნულარ ამოიღებთ ემილ დიუტილეილ, კანონის ძალით თქვენ დატუსაღებული ხართ.

აბბატი დიუტილეილი წელში გაიმართა, აიტუზა გიურეს წინ და უთხრა:

— მესამედ გეუბნებით მე, რომ თქვენ სცდებით. ჩემი გვარი დიუტილეილია. ჩემს წოდებას პატივი უნდა სცეთ: ამას თქმა არ უნდა. მე ყოველისფერს თქვენს ქცევას მოგიტეევებთ, მხოლოდ გთხოვთ მითხარით, რა დაგაბარათ გრაფინია ზინტსკისამ.

— მე მხოლოდ ერთი რამა მაქვს დაბარებული: შენა და ერთი კიდევ სხვა უნდა დაგატუსალოთ.

გიურემ რომ ეს წარმოსთქვა, დიუტილეილი კარებისაკენ გაექანა; უნდოდა გაქცევით დაეხსნა თავი და თანაც ეშინოდა, გიურე არ გამოიმდგეს დასაჭერადაო. მაგრამ გიურე ყურს აღარ ათხოვებდა. დიუტილეილმა აიწია თავის ანაფორის კალთა და გაცხარებული ჩაიჭრა კიბეზედ. გიურე დაბრუნდა ფანჯარასთან და ხელ-ახლავ ანიშნა. მასუკან ჩავიდა ქვევითა და დაიწყო სხვა ოთახების მოჩხრეკა, თუმცა სქელ-სქელი მსახური ეურჩებოდა.

აბბატმა მიადწია გარედ კარებამდე, მაგრამ დაკეტილი დაჰხვდა; დაიწყო ბრაზუნი, წყევლა, ქოლვა, მეკარეს ძახილი, რომელიც მეორე მხრივ მოვიდა კარებთან.

— ეს რას ჰნიშნავს? კარები დამიკეტეს? ჰკითხა აბბატმა.

— როგორ თუ დაგიკეტეს?

— ის სად არის?

— ვინ ისა?

— პოლიციის მოხელე...

— ვაიმე, პოლიცია! დაიყვირა სქელ-სქელმა მსახურმა, ფერი ეცვალა ღ იმ წამსვე მოჰკურცხლა... აბბატმა კარები კინალამ გაამტვრია, მაგრამ ვერ გააღო კი.

გიურემ დაინახა, რომ ვილაცა აძვრა კიბეზედ, და უკან გამოუდგა. უცნობი შევიდა ოთახში და უნდოდა კარები ჩაეკეტა, მაგრამ გიურე ძალით შევიდა ოთახში.

— ძლივს არ გიპოვნეთ, ანდრე გუდარ!

— რა გინდათ ჩემგან?

კანონის ძალით მე თქვენ გატუსაღებთ.

გიორგმე შეამჩნია, რომ გუდარი აქედ-იქით იცქირებოდა, თითქო გაქცევას აპირებსო, და შეუტია:

— ალაგვიდამ არ დაიძრა, თორემ გაგათავებთ.

— რა უფლებით მატუსაღებთ? მე განთავისუფლებული ვარ. გვარები შესცდენოდათ და სხვა საბუთი რომ ვერა მოიპვეს-რა, განმათავისუფლეს.

— მე ეხლა ვერას გიპასუხებთ. თქვენ ჩემი ტუსადი ხართ და თუ მცირედსაც არის წინააღმდეგობას გამიწევთ, ცოცხალი ვერ გადამრჩებით. ნუ სცდილობთ გაქცევას; სახლი გარ-შემორტყმულია, ვეღარსად წახვალთ...

ძირიდან ხმაურობა მოისმა. გიორგმე შუბლი მოიღუშა. გუდარმა ყური მიუგდო.

აბბატს ძლივს-ძლივობით ქუჩის კარები გაეღო და გაქცევასა ჰლამოდა, მაგრამ შადის მოყვანილმა მოხელეებმა დაიჭირეს. ის თურმე წინააღმდეგობას უწევდა, მაგრამ მაშინადვე გაეთოკათ და ეტლში ჩაესვათ. გუდარმა რომ კიბეზედ ფეხის ხმა გაიგონა, ეგონა მე მეშველებიანო; წელში გაიმართა და აპირებდა გიორგესთან შეჭიდებას. გიორგე კარებში ჩადგა; მალე მოხელეები მოეშველნენ.

— წაიყვანეთ ეს კაცი, უთხრა გიორგმე: და ხელებზედ ხუნდები გაუკეთეთ.

მოხელეები მისცვივდნენ და ძალით უნდოდათ შეეკრათ, მაგრამ გუდარს არც ღონე ჰქონდა, არც სიმამაცე; მაშინვე დაჰნებდა მოხელეებს.

— ჯერ პოლიციაში გაგზავნეთ, სთქვა გიურემ. მაგის დაჭერა დიდი ამბავია; უნდა ფრთხილად ვიყოთ.

— კარების მცველის ჩვენებით, სთქვა პოლიციელმა, ჩვენ ერთი მღვდლად ჩაცმული კაცი და-ვატუსაღეთ.

— დიუტილეილი, ძალიან კარგი, ორივე წაიყვანეთ. ჩვენ კი სახლი გაეჩხრიკოთ და, ვინცა ვნახოთ, დავიჭიროთ. მთელი დასტა უნდა ხელთ მოვიგდოთ, მარჯვედ იყავით.

ამ დროს შემოვიდა ვილაც უცხო პირი; მოხელეებს ხელი ჰკრა და მივიდა გუდარის მისაშველე ბლად.

— ეს რა ამბავია? ეს ვისი ბრძანებაა? სთქვა იმან.

— ჩემი, უთხრა გიურემ და იცნო ბოიე: ეს თქვენა ბძანდებით, ბატონო ბოიე? ესეც ერთი; მე თქვენ გატუსაღებთ.

— მე გატუსაღებ? უთხრა ბოიემ მედიდურად: რომლის უფლებით, მაჩვენეთ ბრძანება. გეტყობათ თანტაზიას გაუტაცნიხართ.

— შე ჩემს ვალს ვასრულებ და ჩემის უფლების ძალით გატუსაღებთ თქვენ, პოლიციის ჯაშუშო.

გიურემ დაურიდებლად სტაცა ხელი ბოიეს და ისე მაგრად ჩასჭიდა, რომ ჩააჩოქა.

— მოლაღატევე, პირმოთნე სულო, წუწკო ჯაშუშო, ეხლა შენ ჩემი ტყვე ხარ. წაიყვანეთ ესა და უთხარით, რომ სხვებთან ერთად წააბძანონ, უთხრა იმან სხვა მოხელეებს.

ბოიე მიწასთან იყო გასწორებული. თავი ჩალუნა ძირსა, სილაჩრე და სიწუწკე გამოიჩინა. მიჰხვდა, რომ ეხლა ანდრე გუდართან ერთად წაიყვანდნენ პოლიციაში, იგრძნო, რომ ილუპებოდა და დაუწყო მიმწყდარის ხმით ხვეწნა გიურეს:

— ბატონო გიურე, თქვენა სცდებით, თქვენ მე არ მიცნობთ და ამიტომ ცუდი კაცი გგონივართ. თუ თქვენ ჩემი დაჭერა გაქვთ მონდობილი, მე ჩემის უფროსების ბრძანებას წინ ვერ გადავუდგები. მაგრამ გთხოვთ, მიცნათ თქვენს ამხანაგად და სხვა დამნაშავეებში არ გამრიოთ.

გიურემ ზიზლით შეჰხვდა, რაკი ჰნახა, რომ თავის ამხანაგებს ჰლალატობდა ბოიე.

— არაფერი საბუთი არა არის-რა, რომლის ძალითაც შეიძლებოდეს ჩემი დაჭერა, გააგრძელა ბოიემ: გარდა იმისა, რომ მე ამ სახლში მნახეთ. ეს ადვილად აიხსნება; მე აქ ჩემის სამსახურის გამომისობით ვარ. გთხოვთ, ნება მომცეთ, საყვარელო მეგობარო, რომ მე თითონ მივიდე პოლიციაში. აი ეხლავე წავალ...

გიურემ თვალიც არ დაახამხამა. მოხელეებმა გუდარი ძირს ჩაიყვანეს. გიურემ ერთს მოხელეს რალაც უთხრა და სხვაგან გაისტუმრა.

— არა, ბატონო ბოიე, უთხრა გიურემ მკვახედ: თქვენ იმიტომ როდი დაუტუსაღებინართ, რომ ამ სახლში გნახეს. თქვენ ძალიან კარგად უნდა იცნობდეთ მაგ ორს პირს, რომელთანაც თქვენ იყავით.

— მე თქვენ გეუბნებით, რომ აქ სრულებით შემთხვევითა ვარ.

— რა საჭიროა ჩემთან თავის გამართლება. თქვენ ხომ იცით, რა არის სამსახური: მე უფროსების ბრძანებას ვასრულებ.

— იმათა ბრძანეს ჩემი დაჰყვება?

— დიალ.

— მერე რას მობრალევენ?

გიუჩრემ დაინახა, რომ იმისაგან გაგზავნილი მოხელე და პალიარი ერთად მოვიდნენ.

— ბატონო პალიარ, შეატყობინეთ ბატონს ბოიეს მაგის დაჰყერის მიზეზი.

— ოჰ, აქ შევხვდით მე და შენ ერთმანეთსა! შენ კიდევ შენის დაჰყერის მიზეზსა ჰკითხულობ? შენ დაჰყერილი ხარ, როგორც ქურდი, ქურდი-მეთქი, გესმის?

ბოიე ცოტა შეჰკრთა, რაკი პალიარი იცნო, მაგრამ მალე გასწორდა, თავი ძირს დაჰკიდა და უთხრა:

— მე შენგან ლანძღვა-გინებას დიდი ხანია შევეჩვიე, ჩემო ბიძაშვილო, ეხლა მესმის: შენ მე ცილი დამწამე და სთქვი, რომ ვითომ მე მომეპაროს ის, რაც ნებითა რის მოცემული. შენ არ იცი, რომ ამას თვითონ დედი-შენის მაზიარებელი მღვდელი დაამტკიცებს?..

— რომელია ეგ მღვდელი? ჰკითხა პალიარმა.

— ეგ ის მღვდელია, რომლის სახლშიაც თქვენ მე მღევნით და არა სცემთ პატივს მის წოდებას.

თქვენ სდევნით აგრეთვე ერთს პირს, რომელსაც მე ვერ წავექომაგები, მაგრამ რომელსაც ამ სახლში ალაგი აქვს. ნუ დაივიწყებთ, რომ ეს სახლი თავშესაფარი ბინაა.

— მაშ შენ ამტკიცებ გიუჟრესა და ამ ბატონის წინ, რომ დედი-ჩემის მაზიარებელი ამ სახლის პატრონი იყო?

— დიალ, პატივცემული აბბატი დიუტილეილი.

— მერე დედა-ჩემმა უთხრა მაგას, რომ მან სამკვიდროდ დაგიტოვა კონვერტით ფული?

— სწორედ ეგრე ეთქვა აბბატისათვის. მაგრამ მე კარგად ვიცი, შენ ისეთი ურწმუნო ხარ, რომ არ დაიჯერებ მაგის სიტყვებს.

— ეგ ის მღვდელი არ არის, რომელმაც ლეა მედანის მკვლელობის თავობაზედ აჩვენა, რომ იმ ქალთან ხშირად ჰხედავდა მორის ფერანს?

— სწორედ ის არის. შენ არა გჯერა იმის სიტყვა? მე ვიცი, რომ შენ მღვდლები გეჯავრება.

— აი, ჩემო საყვარელო, მე აბბატ ლორენს რჩევასა ვკითხავ და ორივეს ერთად შევყრივ, იმასა და აბბატ დიუტილეილს.

— აბბატ ლორენსაო! წამოიძახა განცვიფრებით ბოიემ.

— დიალ, აბბატ ლორენს; შენ იმედი გქონდა, რომ შენს სიტყვას დავიჯერებდი და არ შევკრებდი ჯეროვანს ცნობებს. მე, სწორე გითხრა, პირ-მოთნე არა ვარ, და ყოველს სარწმუნოებას პატივსა

ვცემ, რომელიც კი გულ-წრფელია და ბიწს არა ჰშველის. მე ეგ შენი აბბატ დიუტილელი მეზიზღება, რადგან ღირსია ზიზღისა; მაგრამ აბბატ ლორენს კი პატივსა ვცემ, რადგან პატივისცემა შეჰფერის.

— მე აბბატ ლორენს არ ვიცნობ, სთქვა ბოიემ: და ამიტომაც განვცვიფრდი, იმისი სახელი რომ წარმოსთქვით.

— შე საცოდავო, რაღასა სცრუობ, აბბატ დიუტილელი დაქერილია.

— დაქერილია?! თქვენ დაიჭირეთ?

— იმან უნდა გამოაცხადოს აბბატ ლორენთან, რომ მან დედა-ჩემი აზიარა.

— აბბატ დიუტილელი დედი-შენის უკანასკნელს ჟამს მოვიდა; წინად ვიღაც სხვა მღვდელი იყო.

— ნუ სცრუობ. აბბატ ლორენი მოსულიყო უკანასკნელს ჟამს; დედი-ჩემის ექიმმა იცნო იგი, დედა-ჩემს ეთქვა იმ მღვდლისთვის, მთელს ჩემს ქონებას ჩემს შვილს ვუტოვებ და თუ ჩვენს ნათესაობაში საწყალი გამოჩნდება ვინმე და ღირსი შეწვენისა, ის შეუწვენელს არ დააგდებსო. მაგრამ აქ თავის გამართლების დრო არ არის. გინდოდა შენი დაქერის მიზეზი შეგეტყო და აი შეიტყე.

— წაიყვანეთ აქედამ, სთქვა გიურემ.

ბოიემ დაუწყო თავის ბიძაშვილს წყევლა და გინება, მაგრამ მოხელეებმა დიდხანს იქ არ გააჩერეს.

— რა მომავონებდა, რომ აქ ამდენ ნადირს შევხვდებოდი. აქ შეთქმულობა გაუმართავთ ფერანის წინააღმდეგ. ესენი ყველანი კაი ვაჭბატონები არიან, მაგრამ დიუტილიელს არც ერთი არ შეედრება. ეს ოთხჯერ, თუ ხუთჯერ ჩამეარდნია ხელში.

— დიუტილიელი ვილაა?

— აბბატია, გაკრეჭილი, გადაყენებული. ყოველივე ავი ზნე მაგას სჭირს; რამდენჯერმე გვარის გამოცვლისათვის მღვდლის ტანისამოსის ტარება აღკრძალული აქვს. ამ სახლს რაღაც სხვა დანიშნულება აქვს; აქ უეჭველად ბევრი ავკაცობა უნდა იმალებოდეს, უნდა კარგად მოვჩხრიკო. ორი მოხელე აქ დავაყენოთ; მე კი წავალ, ვნახავ, რას მიბრძანებენ.

— ჩვენც წამოვიდეთ?

— დიად, თქვენ სხვა ახალის ეტლით გამოგვყევით უკან. თქვენ ორივე ახალგაზდანი ხართ, მარჯვე და ღონიერნი. თუ იმ წყეულებმა გაქცევა მოინდომეს, ხელი მოგვაშველეთ. ღმერთმა ნუ ჰქნას, რომ გულდარი ხელიდამ წაგვივიდეს.

პალიარი წავიდა შადის მოსაძებნად და ჰნახა, რომ ის ერთს სურათთან იყო გაჩერებული.

— რა სურათებია აქა? წამოიძახა შადიმ: ზოგი ისეთი უწმაწურია, რომ შეხედვაც კი გეზიზღება.

გიჟურე მგონი მიჰხვდა, რის თავშესაფარი ბინა უნდა იყოს აქა. მაგრამ მარტო ბოიეს ნახვა არა კმარა, რომ კაცმა სთქვას, აქ ავაზაკებისა და გარყვნილების საბუდარი უნდა იყოსო.

ყველანი ძირს ჩამოვიდნენ; მოხელეებს ორი ეტლი ჰქონდათ; ერთში გუდარი ჩასვეს; მასთან ორი მოხელე ჩაჯდა; ხელებზედ ხუნდები ჰქონდა გაკეთებული. გუდარი ყურს არათერს ათხოვებდა და თითქო დარწმუნებული იყო, მალე განმათავისუფლებენო. მეორე ეტლში ჩასვეს დიუტილეილი და ბოიე, მათთან ჩასხდნენ გიურე და ერთი მოხელე. მეოთხე მოხელე კოფოზედ დაჯდა.

შადი და პალიარი ახდის ეტლში ჩასხდნენ. ეტლები გაემართნენ პოლიციისაკენ. გიურემ ორს პოლიციელს უთხრა: მაგ სახლს უყარაულეთ, შიგ ყველა შეუშვით, მაგრამ გარედ კი ჩემს მოსვლამდის ნურავის გამოუშვებთო. გიურემ ის სახლი, ერთის სიტყვით, თავგების მახედ გადააქცია.

მივიდა თუ არა პოლიციაში, გიურე შევიდა უფროს პროკურორის ოთახში. იმას არაფრად მოეწონა, რომ აქვე იყვნენ მათი დიუტალი და ოსკარ ვერშემონი. ვერშემონი საცოდავი. სანახავი იყო.

— ახალი ამბავი რა იცით? ჰკითხა პროკურორმა.

— მე ვიპოვე ანდრე გუდარი, უბასუხა გიურემ. ის იმალებოდა ერთის მღვდლის სახლში, რომელსაც დიუტილეილს ეძახიან და რომელიც მოწმად იყო დანიშნული ლაკუეს ქუჩაზედ კაცის-კვლის გამოძიების დროს. იმათთანავე იყო პოლიციის მოხელე ბოიე, რომელსაც ის საქმე ჰქონდა მინდობილი. მე საეჭვოდ მეჩვენა მათი მეგობრობა და სამივე დავიჭირე.

— ძალიან კარგად გიქნიათ. თუ ეგ ბატონები ერთმანეთთან კარგად არიან, ეგ საქმე მართლა რომ საეჭვოა.

ეხლა ცხადი იყო, საქმე რად წავიდა ცუდად. იმ პოლიციის მოხელეს, რომელსაც საქმე ჩაბარებული ჰქონდა, ბრალდებულთან კავშირი ჰქონია და, რასაკვირველია, გამოძიებას სხვაფრივ წაიყვანდა. გიურემ რამდენისამე სიტყვით დაუხატა სახე ესრედ. წოდებულის აბბატ დიუტილეილისა. ამ ამბავმა მათიე დიუტალი ძალიან გააკვირვა, რადგან რამდენისამე დღის წინად იმ მღვდელმა ძლიერი შთაბეჭდილება იქონია მასზედ თავის მშვიდობიანის ჩვენებით. გიურემ უამბო აგრეთვე, როგორის ურცხვის სიცრუით მოეხსენებინა ბოიეს და ყველა დაერწმუნებინა, რომ ბანკის ქალღლები, რომელთაც სასამართლო ეძებდა, ვითომ პალიარის დედას ეანდერძნა. ცხადი იყო, ამ სამს კაცს პირი შეეკრათ სიმართლის დასამალავად. არ იყო ურიგო შეეტყოთ, რა ჰხდებოდა დიუტილეილის სახლში; გიურეს მაშინვე მიანდევს იმ სახლის დაწვრილებით გაჩხრეკა.

— თუ ვნახე რამე, ვის უნდა შევატყობინო? ჰკითხა გიურემ პროკურორს.

რამდენსამე წუთს ყველანი ჩუმად იყვნენ; ვერ-შემონი ტუჩებს იკვნეტავდა; მას უნდოდა თავის ალაგის ხელმეორედ დაჭერა, თავის შეცდომილება განახლებულის ცდით მოენანია და იმიტომ მოვიდა დღეს პროკურორთან. მათიე დიუტალიც დაჰპირდა

შემწეობას. გიურე მოვიდა სწორედ იმ დროს, როცა საქმე კარგადა ჰთავდებოდა.

პროკურორმა მატეი დიუტალს შეჰხედა. გიურემ შეჰნიშნა ესა და წარბი შეიკმუხვნა; იგი მივიდა ვერშემონთან და დაბალის ხმით უთხრა:

-- მე არაფერი არა მითქვამს-რა თქვენს წინააღმდეგ, რადგან ისედაც მწუხარება გადგათ... მაგრამ, თუ ამ საქმეს კიდევ ხელს მოჰკიდებთ, მე ჩემს მოვალეობად ჩავსთვლი, უარი ვთქვა თქვენთან სამსახურისა და, რასაკვირველია, მიზეზსაც გამოვაცხადებ.

ვიდრე გიურე ამას ელაპარაკებოდა ვერშემონს, მატეი და პროკურორიც ერთმანეთს დაბალის ხმით ელაპარაკებოდნენ. მატეი სცდილობდა, რომ იმის ახალგაზდა მეგობრისთვის კიდევ ჩაებარებინათ ამ საქმის გამოძიება.

— გთხოვთ დიდის თხოვნით, ამ საქმეს თავი დაანებოთ, ჩურჩულით ეუბნებოდა გიურე ვერშემონს. თავი დაანებეთ, თუ გიყვართ იზა, რომელსაც ჩვენ დამნაშავედა ვრაცხავთ. თქვენ, თქვენდა უნებურად, იმის მხარეს დაიჭერთ და არ მოისმენთ ჩემს მოხსენებას, რომელიც კი მას შეეხება. თუნდა კიდევ მისი სიყვარული გულიდამ ამოფხვრილი გქონდეთ და გძულდეთ, გეზიზღებოდეთ ის ქალი, მაინც მართლის გულით ვერ განსჯით. თუ თქვენ ამ თანამდებობას კიდევ მიიღებთ, მაშინ მე უნდა გამოვაცხადო, რომ თქვენ იყავით საყვარელი იმ ქალისა, რომელსაც ჩვენ ბრალსა ვდებთ.

ვერშემონი ფანჯარასთან მივიდა, ეტყობოდა რალასიც მოსაზრება უნდოდა. გიჟრემაც უკან დაიწია და უძრავად ელოდდა გარდაწყვეტილებას. პატარა ხანს უკან პროკურორიც დაჰყაბულდა.

— თქვენ გარდაწყვეტილი გაქვთ, ბატონო ვერშემონო, რომ მარტო ამ საქმეს დაადგეთ?

გიჟრე თვალ-გაშტერებით უცქეროდა ვერშემონს, რომელმაც ძალდატანებით უპასუხა პროკურორს:

— ბატონო პროკურორო, მე ეხლა სხვაფრივ მოვიფიქრე. დიდადა გმადლობთ თქვენის კეთილის გულისათვის და გთხოვთ სიმართლის დასაცავად სხვა გამომძიებელი ამოირჩიოთ. ამ ამბების შემდეგ შეიძლება მოფერებით მოვიქცე, გთხოვთ ისევ ჩემი თანამდებობა მიბოძოთ და სხვა საქმეში გამომცადოთ. მე ჩემს გასამართლებლად მხოლოდ ამას ვიტყვი, რომ მოგტყუვდი ერთის მოხელისაგან, რომელმაც განგებ ტყუილი ამბები შემიკრიბა. იმან მზრუნველობა გამოუჩინა სამართალში მისაცემთ პირთ.

— მე ძალიან კმაყოფილი ვარ თქვენის გარდაწყვეტილობის, უთხრა პროკურორმა: თქვენ სხვა საქმეს მოგანდობენ.

გიჟრე მაშინვე წავიდა დიუტილეილის სახლის გასაჩხრეკად.

პროკურორის სახლიდამ რომ გამოვიდნენ, დიუტალმა უკო ვერშემონს მისი გარდაწყვეტილება. ეს იყო საუკეთესო ღონისძიება მის ეხლანდელს მდგომარეობაში.

ქალაქში იმ საღამოს ბევრს ჰლაპარაკობდნენ, „ახალგაზდა ცოდვილთ ზნეობის გასასწორებელ თავ-შესაფარ ბინაზედ“ და იმის შესახებ, რომ იმ სახლში ბევრი ხალხი დაეჭირათ; საქმე ისე სამარცხვინო იყო, რომ, როცა სასამართლოში იქნება გარჩეული, კარები ჩაკეტილი უნდა იყოსო.

გიურემ იმ საღამოზედვე ჰნახა ახალი გამომძიებელი, რომელმაც შეატყობინა, რომ გამოკითხვა ხვალ ვეღარ მოჰხდება: ახალს ბრძანებამდე უნდა გადიდოსო. უმთავრესს ბრალდებულს, გრაფინია იზა ზინტსკისას ეთხოვნა, რომ პირდაპირ უფროსმა პროკურორმა გამომკითხოოსო, და ამ თხოვნაზედ დასთანხმებულიყვნენ. გიურე შეწუხებული გამოვიდა გამომძიებლის სადგურიდან.

— საკვირველია ეს აშბავი, სთქვა იმან: ეტყობა კიდევ საქმის გაჭიანურებას აპირებენ. უეჭველია, და მნაშავედ აღარავინ არ გამოჩნდება.

XI

ლაკუეს ქუჩაზედ კაცის-კგლის საქმე.

გიურეს სულ ის აწუხებდა, რომ თან-და-თან იზას უფრო მეტს პატივსა სცემდნენ, თუმცა კი თავის თავს ანუგეშებდა: მე ჩემი მოვალეობა შევასრულეო. ორს დღეზედ იმან იპოვნა დამნაშავენი, რომელთ მოძებნა მინდობილი ჰქონდა. გარდა ამისა შეიტყო, რა იყო მართლა ის „თავშესაფარი ბინა ჭეშმარიტების გზიდან გადახვეულთ მოსარჯულელბლად“.

მეორე დღეს, როდესაც გიურე სასამართლოში მივიდა, მას შეატყობინეს, რომ იზასთან მნახველი მნახველზედ მოდისო. უცხოქვეყნელები სხვა და სხვა ბარათების შემწეობით მოდიან მასთან და ცალკე ოთახში ებაასებიანო. როდესაც იზა უფროსს პროკურორთან დაებარებინათ, თან ყარაული არ გაეტანებინათ, და პროკურორს შემდეგ ბაასისა გაეცილებინა ის ნახევარ დერეფნამდე. გიურემ შეიტყო აგრეთვე, რომ იზა მხოლოდ თავის სურვილით რჩებოდა ციხეში; რომ მოენდომებინა, წუთსვე გამოუშვებდნენ. გიურე ამ ამბებზედ ტუჩებს იკვნეტდა და შუბლს იღუშავ-

და. იქნება რამე შეცდომა მომიხდა გამოძიების დროსაო?

იზას ამხანაგ, გუდარი კი საიდუმლოდ ჰყვანდათ დამწყვდეული. ყარაულსაც კი უშლიდნენ მასთან ლაპარაკს და იმის ყურის გდებას.

აქ რალაც ამბავი იყო და გიურეს კი ვერა გაეგო-რა. ვერშემონი აქ არაფერს შუაში იყო; გამომძიებელი სირცხვილისა, თუ მწუხარებისაგამო სასამართლოში ფენსაც აღარ ადგამდა.

ორი უფრო წუწკი დამნაშავე, ბოიე და დიუტილეილი მეორე ციხეში გადაიყვანეს და თან მათი თანაზიარები გაატანეს.

გიურემ შეიტყო, რომ გუდარი და იზა ერთმანეთს პირში უნდა დაუყენონ ლაკუეს ქუჩაზედ, იქ სადაც კაცის-კვლა მოჰხდა. მაშ ეტყობოდა, რომ თუმცა იზას ზრდილობიანად ექცეოდნენ, მაინც ბრალეულად სთვლიდნენ. გიურემ ამითი მაინც ინუგეშა: მე ჩემი ვალი, მხოლოდ ჩემი ვალი შევასრულებო.

მართლა და, რალაც ამბავი იყო. ძლიერის სახელმწიფოს ელჩმა იზას დაჭერის მეორე დღეს მოინდომა მისი გამოშვება და თავდები წარმოადგინა. მაშინვე გამოუცხადეს იზას, რომ, როცა კი გინდა, შეგიძლიან ციხიდან გამოხვიდეო, მაგრამ იზამ თვითონვე არ მოინდომა. მას დაუნიშნეს ცალკე ოთახი; სადილი შინიდან მოჰქონდათ და სამსახურისთვის მისი საყვარელი გოგო ჟიუსტინა მიუჩინეს. იზა ციხეში ისე იყო, როგორც თავის სახლში.

იზა მიიწვიეს პროკურორთან. მორთულ-მოკაზმულმა გაიარა გრძელი დერეფნები, რომელნიც სამართლოსა და ციხეს შუა იყვნენ. თან ყარაული მისდევდა გზის მასწავლებლად და არა საყარაულოდ. უფროსი პროკურორი ფეხზედ წამოდგა, სავარძელი უთავაზა, სთხოვა დამჯდარიყო, მწერალი გაისტუმრა და ღიმილით უთხრა:

— თქვენ ისეთი ძლიერი მფარველები გყავთ, ჩემო ბატონო, რომ ვერც კი მომიხერხებია საქმეზედ ლაპარაკის დაწყება. თქვენ კარგად მოგეხსენებათ, რომ თქვენ მხოლოდ თქვენის სურვილისაგამო ხარტ კიდევ ციხეში...

— დიად, და აი ორის სიტყვით მოგახსენებთ მთელს საქმეს, მაგრამ ჯერ ნება მომეცით ამდენის ყურადღებისათვის მადლობა მოგახსენოთ... ერთის კანცელარიიდან საჭირო ქაღალდები მოეპარათ; იმის ქურდი გამოდგა ერთი ქალი, რომელსაც კავშირი ჰქონდა ერთს დიდის თანამდებობის მქონე კაცთან, ეს უკანასკნელი უეცრად გადაცვლილიყო ერთს ღამეს, როდესაც ის ქალი მასთან იყო. ქალი მაშინვე სხვა ქვეყანაში გაეგზავნათ და არც ფულები მიეცათ, რომელსაც ჰთხოვოდა. უცებ გაისმა ხმა, რომ ის ქაღალდები ეყიდნათ იმ პირთ, რომელთათვისაც ისინი გამოსადეგნი იყვნენ. მაშინ იმ ქაღალდების კანონიერ პატრონთ მოენდომებინათ მათი დაბრუნება და მოსულიყვნენ საფრანგეთში, სადაც ის ქალი წამოსულიყო. გვიანდა იყო: ქაღალდები გაყიდული

დაჰხვდათ... ყიდვით რომ ველარ იყიდეს, გადასწყვიტეს სხვა ღონისძიებით შეძენა... ხომ გესმით?

— ძალიან კარგად.

— ეს ქალი იყო ელლა მედანი. მე იმის მეგობარი ვიყავ; დიდი ფული შემომამძლიეს, თუ იმ ქალაღებს ხელში ჩაიგდებო... მე უარი ვაქვი... მეუბნებოდნენ:—თქვენ იმის მეგობარი ხართ, სადილად დაათვრეთ და ის ქალაღდები ხელში მოიგდეთო.

— მესმის...

— თქვენ ღიმილზედ გატყობთ, რომ ჰფიქრობთ: „ეგ პატიოსნება როდიაო!“ მაგრამ კიდევ ამის გამო გამადლობთ თქვენის თავაზიანის ქცევისათვის. თქვენ ხომ მოგეხსენებათ, ვინცა ვარ, და იცით კიდევ, რომ მხოლოდ ჩემისთანა ქმნილებას ელაპარაკებიან ამ გვარად. მაინც მე უარი ვთქვი. საქმის გადადება აღარ შეიძლებოდა; უნდა ეპოვნათ ვინმე. მაშინ მე შევხვდი იმ უბედურს, რომელსაც უწინაც ვიცნობდი; საშინელს გაჭირვებულს ყოფაში იყო. მე ის მიყვარდა, რადგან მშვენიერება რამ იყო, და თან მრცხვენოდა ამ სიყვარულისა, რადგან სილამაზეს გარდა სხვა არა ებადა-რა.

— ვისზედა ბრძანებთ მაგას?

— ანდრე გუდარზედ, რომელსაც „ჯაგლაგს“ უძახიან.

— განაგრძეთ.

— იმას არც სახლი ჰქონდა, არც ფული, არც ტანისამოსი... არც ზნეობით იდგა მაღლა... ყველა-

ფერი გამოუვიდოდა ხელიდამ. ის რომ დავინახე, მომაგონდა, რაც მითხრეს და შემდეგ საქმე დავიწყე; მეც ფული მიჰირდა; ვალები მაწუხებდა. მე ვუთხარი გუდარს, რომ ამ საქმისთვის მოეკიდნა ხელი; მე თუმცა მომქმედ პირად არ მინდოდა ყოფნა, მაგრამ მოგებაში კი წილი უნდა დედო. დიდ-ძალი ფული შემოგვაძლიეს: ასი ათასი ფრანკი. მე ნახევარი მოვთხოვე; ის დაჰყაბულდა. მე უნდა მიმეღო ფული და იმისათვის უნდა გადამეცა... პირობა შევკარით.

— მაშინ თქვენ დააწყეთ, უთხრა პროკურორმა ზიზლით: მოგეკლათ ის ქალი და იმას უნდა შეესრულებინა?

იხამ შეჰნიშნა ცუდი შთაბეჭდილება, თავი მაღლა აიღო და მკვახედ წარმოსთქვა:

— არა. აკი გითხარით და კიდევ გიმეორებთ, რომ დამნაშავე არა ვარ.

— უკაცრაოდ, სიტყვა გაგაწყვეტინეთ.

— მაშინ მე ასე მოვიქეცი: ჯერ ხუთასი ფრანკი გავუგზავნე, რომ რიგიანად ჩაეცვა. ის ძალიან ლამაზი იყო; ელლაკი სხვა ყოფა-ქცევის ქალი იყო, უფრო გრძნობას მისდევდა, ვიდრე გულს; გუდარს უნდა ლეა მედნის გული მოეგო — ელლა, ლეა სულერთია — და ისე მიეზიდნა, რომ ლეას იმისაგან აღარაფერი არ დაემალნა; მაშინ შეეძლო ქაღალდების ხელში ჩაგდება. ხომ მოგახსენეთ, ქაღალდები მოპარული იყო, თუ დაუბრუნებდა თავიანთ პატრონს,

მივიღებდით ასი ათასს ფრანკს; ნახევარს იმას მივცემდი.

— მაშ მხოლოდ ეგ ლაპარაკი და პირობა იყო თქვენს შორის?

იზა წამოდგა, ხელი გაიშვირა და მძიმედ წარმოსთქვა:

— ვფიცავ ყოვლად ძლიერს ღმერთს!

— მასუკან?

— მასუკან მე ხშირად ვხედავდი ელლას და ველაპარაკებოდი ჩემის საყვარელის გუდარის მშვენიერებაზედ. მე ვიცოდი, რომ იმას უყვარდა საყვარლების წართმევა. ერთხელ ელლა ვახშმად დავბატიე და გუდარსაც ვუთხარი, ვითომ-და მოულოდნელად მოსულიყო. საქმე რიგიანად წავიდა. მე როგორც სახლის პატრონი, რამდენჯერმე გავედი მეორე ოთახში ორის-სამის წუთით და იმათ მარტო ვტოვებდი. ელლა რომ წავიდა, მე ვკითხე გუდარს, ხომ არა გითქვამს-რა მეთქი? ხვალ საღამოზედ მე მასთან ვიქნებო. გუდარი იმის საყვარელი გაჰხდა; მე აღარც კი მინახავს იგი; ან ლეა როგორ მოითმენდა ამას? როცა კი შეეხვდებოდი, ყოველთვის ქაღალდებს ვაგონებდი. ერთს საღამოს მთხოვა ელისეის მინდორზედ კონცერტში მივსულიყავ და თან ორი ბოთლი შამპანური ღვინო და ფული წამეღო. ორივენი იქ მოვიდნენ, ლეა მთვრალი იყო; არც კი უნდოდათ იმისი შემოშვება. ანდრე ერთს წუთას მოვიდა ჩემთან და მითხრა: „მე ვიცი ქაღალდები, საცა არის;

ამალამვე ხელთ-მოვიგდებ და ხვალ განთიადისას ჩაგაბარებ, მეწლოდებოდე. შენგან მოტანილი ორი ბოთლი შამპანური ღვინო ამ საქმეს სულ ბოლოს მოუღებსო.“ „მერე შენ ნურაზედ შესწუხდები, ვუპასუხე მე: როდესაც ქაღალდებს ხელთ-იგდებ. მერე დამალვაც კი არ დაგჭირდება, ის შენ კვალში არ ჩაგიდგება.“ იმან მწარედ გაიღიმა და მე კი იმ ღიმილს მაშინ ყურადღება არ მივაქციე. „მაგის ფიქრი სრულებით არა მაქვს, მითხრა იმან: ის კვალში ველარავის ველარ ჩაუდგება... ხვალ იზა ჩვენ მდიდრები ვიქნებით.“ ეს რომ სთქვა, მაშინვე თავის საყვარელთან დაბრუნდა.

— ეგ როდის იყო?

— ცხრამეტს ივლისს, საღამოს.

— იმ ავკაცობის წინა-ღამეს?

— ღიად.

— განაგრძეთ, უთხრა პროკურორმა და ეტყობოდა, რომ ღიადის გულისყურით ისმენდა ამ ამბავს.

— მე დავბრუნდი იმ პირთან, რომელმაც კონცერტში მიმიყვანა; მე მხოლოდ იმაზე ვფიქრობდი, რომ ხვალ ქაღალდებს გადმომცემს და მეც პატრონებს ჩავაბარებ-მეთქი.

— ვისთან დაბრუნდით?

— თქვენ უნდა გესზოდეთ, რომ მე არ შემიძლიან მაგის პასუხი მოგცეთ, მედიდურად უთხრა იზამ.

— მე მასუკან, ვითომ და ვერ შეამჩნია პროკურორის სირცხვილეული სახე და განაგრძო:

— ძლიეს-ძლივობით შევისრულე ჩემი სურვილი; ეხლა შემეძლო მოვალეთა ხროვასაგან თავი დამეხსნა. მე მხოლოდ ერთი რამ მაწუხებდა: ქაღალდების პატრონებისათვის დაბრუნება ქაღალდებისა უეჭველად განაშორებდა ლეასა და გუდარს; ლეა მონახავდა დამნაშავეს, შეიტყობდა, რომ მე მოვახერხე ეს საქმე და ერთს სირცხვილს მაჭმევდა. თუმცა კანონიერად მართალი არ ვიყავ, მაგრამ სინილისი კი წმინდა მქონდა და სასამართლოსი არ უნდა მშინებოდა. მე უსამართლობით სიმართლე მოვიპოვე. მე გვიან დავბრუნდი შინ: კონცერტის შემდეგ ყავახანაში შევედი პურის საჭმელად; ლამის სამი საათი იყო. შინ რომ მიველ, ტანისამოსი გამოვიცვალე, ტანი დავიბანე და ის იყო დაწოლას ვაპირებდი, როცა ზარის ხმა შემომესმა, ჟიუსტინამ კარი გააღო და გუდარი შემოიყვანა. მე შევხედე მას და თითქო თვალებითა ვკითხე—გაარიგა საქმე და ქაღალდები მოიტანა, თუ არა? სახეზედ შეშლილი იყო: მთვრალსა ჰგვანდა; ნაცრის ფერი დასდებოდა, შუბლზედ ცივი ოფლი სდიოდა. მე ვკითხე—რა ჰქენი-მეთქი? იმან მანიშნა, გოგო დაითხოვეო. გოგო გავიდა; გუდარმა ყველა კარები გაშინჯა, ყურს ხომ არავინ გვიგდებსო, მერე მოვიდა და ყრუდ მითხრა: „გავათავეო!“ „ქაღალდები მანდა გაქვს?“ ვკითხე. „აგერა!“ გაიხსნა დოწლოლი და ამოიღო. „ძლიეს!“ წარმოვთქვი მე მხიარულად. ქაღალდები პორტფელში ეწყა; მე გადავშინჯე და დავუმაღლე გუდარს. ის აღელ-

ვებულო იდგა და ხმას ვერ იღებდა. ეტყობოდა, რა-
 ლაც ამბავი მომხდარიყო. ხომ ძალით არ წაართვა
 და ღეა უკან არ მოსდევს? ხომ არ ეშინიან, რომ
 ღეამ აქ არა ჰნახოს, ჩემთან? მე ვკითხე გუდარს, რა
 მოხდა, რომ აგრე აღელვებული ხარ-მეთქი? იმან
 სულელურად შემომხედა მე და პასუხი არ მომცა.
 მე ხელ-მეორედ ვკითხე. საშინელი უბედურება მო-
 ჰხდაო, მიპასუხა იმან. „რა ამბავია, სთქვი ჩქარა!“ —
 „ღეა მოკვდაო“. — „რას ამბობ“, ვკითხე მე შეში-
 ნებულმა. იმან სხაპა-სხუბით ლაპარაკი დაიწყო, სი-
 ტყვებსა ჰყლაპავდა, თითქო ეშინოდა სიტყვა არ
 გამაწყვეტინოო. „შენ ხომ კარგად იცნობდი იმას;
 შენ იცი, რა რიგად უყვარდა სხვა-და-სხვა სიყვარუ-
 ლის წამლების სმა, რომელნიც სისხლს აღელვებენ,
 ახალს სიცოცხლეს აძლევენ ადამიანს, გონებას აკა-
 რგვინებენ; იმან ის წამლები შეუტრია შამპანურ ღვი-
 ნოში და მითხრა, ეს უკანასკნელი ღამეა შენის მარ-
 ტო-ხელობისა, უნდა მხიარულად ერთმანეთს გამო-
 ვეთხოვოთო. მეორე დღეს გუდარის ქორწილი იყო
 დანიშნული; ამასაც გიამბობთ. გუდარმა მიაგმო,
 რომ მაძალებდაო, გინდა თუ არა, შენც დალიეო, მე
 ტყუილად მივიყუდებდი ხოლმეო ჭიქას, რადგან
 გონების დაკარგვისა მეშინოდა. იმას შეენიშნა ესა,
 ჰგონებოდა, რომ ეშინიან წამლისაო, მთელი მინა
 ბოთლში ჩაესხა, ერთი-ერთმანეთზედ სამი ჭიქა დაე-
 ლია და სიცილით ეთქვა: „ჰხედავ, რომ ეს საწა-
 მლავი არ არის; უფროდაც გამამხიარულოა“. სრულე-

ბით დათვრა, გაშიშვლდა, საწოლს ტახტს მოებლაუ-
კა, დაწოლა უნდოდა, მაგრამ ხალიჩაზედ დაეცა და
სთქვა: „ანდრე, მიშველე რამე, მეძინებო.“ გუდარი
მივარდნილიყო ასაყვანად, მაგრამ ხელში უსულო
გვამი შერჩენოდა. მე ტანში ჟრუანტელმა გამირბი-
ნა და შეშინებულმა ვუთხარი გუდარს: „უბედურო,
შენ მოჰკალი ისა?“ ის წელში გაიმართა, თითქო
ცილის წამება, შეურაცხ-ყოფა მივაყენე, თვალეში
სიცოფე გამოსჰვიროდა, მაგრამ მე ყოველგვარის
შეხედულობის ატანა შემძლიან. თვალი გავუშტერე
და მინდოდა შემეტყო, რა ედო გულში. ეს იმან ვე-
ლარ აიტანა; შუბლი და ლოყები გაუწითლდა; თვა-
ლები დაეხუჭა, ტუჩები მოეკუმა და ძირს დაჰკიდა
თავი. მაშინ მე გავიმეორე: „რა გიქნია, შე უბედუ-
რო? შენ მოგიკლავს საწყალი!“ „მართალია,“ მითხრა
იმან ყრუდ: „რომ არ მომეკლა, ვერაფერს მივიღებ-
დი!“ მე ზარი დამცა ამ ამბავმა, დავეშვი დივანზედ
და არ მინდოდა დამეჯერა, რაც გავიგონე. მე ვი-
ცოდი, რომ ანდრე გუდარი უნამუსო იყო, მა-
გრამ ის კი არ ვიცოდი, რომ ხელიდამ კაცის-კვლა
გამოუვიდოდა. მიმიხვდა ის ჩემს აზრს და ეცადა თა-
ვის დანაშაული ჩემზედ შემოეგდო. ის მეუბნებოდა:
როდესაც ეგ საქმე მომანდე, შენა მკითხე, ყველა-
ფერზედ თავი გადადებული გაქვს თუ არაო, და დამ-
წამა სხვა ამგვარი სიცრუვე, რომელზედაც მე პასუ-
ხი არ მივეცი. მე გავქვავდი: მე არა მჯეროდა, რომ
ამ ყმაწვილმა კაცმა, ესეთმა ახალგაზდამ, ესეთმა

მშვენიერმა მოჰკლა მშვენიერი ქალი, რომელსაც ეს ღმერთად მიაჩნდა. აღარ მახსოვს, რომელმა მისმა შეურაცხყოფამ დამიბრუნა ჩემი გონება; მგონი, მაშინ მოვედი გონზე, როდესაც იმან შემომამძლია ზოგიერთი ნაქურდალი ქონება ელლასი... იმას მოეცაღნა იმ ღღემდე, როდესაც ელლას უნდა აეღო ბანკიდან მთელი თავისი ფული; ორივე ერთად წასულიყვნენ ბანკში და იმ კაცს დაეშალა ელლასთვის ფულის მიტანა იმის სადგურში ბარონის ქუჩაზედ. იმან დამიწყო რაღაც ლაპარაკი ას ორმოც-და-ათას ფრანკზედ და სხვა ძვირფასს ნივთეულობაზედ. მე ეს ლაპარაკი საშინლად შემეზიზღა და შევეყვირე: „მომშორდი, შე ბედ-შავო, მომშორდი და მადლობელი იყავ, თუ შენის ავკაცობის დამალვას მოვითმენ“. მაშინ იმან გამოიჩინა თავისი სილაჩრე: ფეხ-ქვეშ ჩამივარდა და მარწმუნებდა, რომ ჩემის ერთგულობისთვის ჩაიდინა ის საქმე, რომ მე იმას საშინლად ვუყვარდი და ჩემის გულისთვის მზაა თავი დასდოს; იმას ეგონა, რომ ვითომ მე მინდოდა მეტოქე თავიდან ამეცილნა. ამ დროს ამოიღო იმან მოპარული ძვირფასი ნივთები და წინ დამიწყო; მთხოვდა დიდის თხოვნით, მიმეღო ეს ნივთები. იმ სანახავის გამოთქმა ენით შეუძლებელია; ბოლოს მე დავითხოვე ის სახლიდამ, მხოლოდ სიტყვა მივეცი, რომ არ გავამხელდი; ამ სიკეთის მეტი აღარა შემეძლო-რა.

— ქალაქდები ხომ მაინც არ დაგიბრუნებიათ; ისინი თქვენთან იპოვნეს.

— ყველაზედ საჭიროები ელლას გაეყიდნა; სხვებში კი არა მომცეს-რა, რადგან დიდი მნიშვნელობა არა ჰქონდათ-რა.

— მაშ იმ კაცის-კვლას თქვენთვის არაფერი სარგებლობა მოუტანია.

— მე მაინც აღარაფერი მეჭირვებოდა და იმ საშინელის საქმის შემდეგ მაინც ხელს არაფერს მოეკიდებდი, და გუდარს კი კარგად ფული წაედო, ინგლისში რაღაც ღირსების ყიდვა უნდოდა და იქვე გაჰყიდა ბევრი ძვირფასი ნივთი.

— იმ ძვირფასს ნივთებსა და მოკაზმულობაზედ რაღას ბრძანებთ, რომელნიც თქვენს სახლში აღმოჩნდნენ ქალაქდებთან ერთად და რომელნიც ოქრომქედელს ლეა მედანისთვის მიეყიდნა?

— აკი მოგახსენეთ, რომ იმავე დილას ის უბედური წავიდა ჩემის სახლიდამ და იქვე ჩემს ფეხით დასტოვა ხალიჩაზედ რამდენიმე ძვირფასი ნივთი. ეს ის ნივთები არის. მას შემდეგ მე გუდარი აღარ მინახავს.

— ჩვენ უნდა ბრძანება ავასრულოთ, უთხრა პროკურორმა: ცხადია, რომ თქვენ დამნაშავე არა ხართ, მხოლოდ ცოტაოდენი პასუხისგება თქვენც გაწევთ ამ საქმეში. მაინც მე მზადა ვარ ყოველივე თქვენი სურვილი აღვასრულო. გნებავთ, ეხლავე განათავისუფლოთ?

— არა, მე ჯერ ზინდა დამნაშავე გამოვააშკარაო; გთხოვთ პირისპირ დამიყენოთ და იმის წინ

განვიმეორებ, რაც ეხლა გითხარით. მე სხვა საბუთებზედაც მივითითებთ.

— ჩვენ ის მოწამლულის სახლში წავიყვანოთ.

იზას ჟრუანტელმა გაუბრინა, მაგრამ თავი შეიმაგრა და განაგრძო:

— გთხოვთ, იქ ერთმანეთი პირში წავიყვანოთ.

— ბატონი ბძანდებით.

— მასუკან კიდევ ამასა გთხოვთ, რომ ნება მომცეთ, ვნახო და ბოდიში მოვთხოვო იმ კაცს, რომელიც ღირსია თანაგრძნობისა, მაგრამ რომელსაც ჩემგან საქმის დაფარვის გამო ბევრი უსიამოვნობა მიაღვა.

— ვისზედა ბრძანებთ მაგას?

— მორის ფერანზედ.

პროკურორს გაუკვირდა ამ გვარი სურვილი იზასი და არა სჯეროდა იმისი გულწრფელობა.

— ეგ ძალიან ძნელია. მორის ფერანის გამოშვება მხოლოდ მაშინ შეიძლება, როცა გუდარს დაწვრილებით გამოვკითხავთ და სრულებით გულის დაფაჯერებთ, რომ იმას ღვია მედანის მოკვლაში მონაწილეობა არა მიუღია-რა.

— საცოდავი! ის აგერ ოთხი თთვეა ციხეში ზის და ისე ექცევიან, როგორც კაცის-მკვლელს.

— თუ ხვალ, პირისპირ რომ დაგაყენებთ, გუდარი აღიარებს თავის დანაშაულს, ფერანს მაშინვე გამოვაშვებინებ.

იბოხის ნახევარი; მე იმისი სიკვდილი, რომელსაც ზღუდრო შემთხვევას ვაბრალებ, კარგა ხანი გავიდა, მაშინ შევიტყე.

— მაშ თქვენ თქვენს სიტყვას ადგიხართ, რომ არა ხარ დამნაშავე?

— თუ გნებავთ, დავიფიცავ.

ცოტა ხანს სიჩუმე ჩამოვარდა; პროკურორმა გამომძიებელს დაბლა ლაპარაკი დაუწყო. გიურე დააქჳერდა გუდარს, რომელიც სცდილობდა აეტანა ეს დაკვირვება, მაგრამ ვერ შესძლო და იქით მიიხედა. ამ დროს გამომძიებელმა უთხრა გუდარს:

— თქვენ პირში წამოგიყენებენ ერთს ქალს, რომელთანაც უნდა აღიაროთ თქვენი დანაშაული.

გუდარს ტანში ჟრუანტელმა გაურბინა და გიჟსავით შეჰხედა მოსამართლეებს. — ეს რას ჰნიშნავს, ჰფიქრობდა: ვისზედ ამბობს გამომძიებელი? ვის წამომიყენებენ პირში? ვის გავუმხილე დანაშაული? ეს ცილის-წამებაა! რომელმა მოწამემ წარმოსთქვა ესა?

— თქვენ პირში წამომიყენებთ ერთს ქალს, რომელთანაც თქვენ აღიარეთ თქვენი დანაშაული?! თქვენ რომ არ გეთქვათ, მე თვითონ მოგკითხავდით მაგას.

პროკურორმა ანიშინა და მისმა მწერალმა შემოიყვანა იზა. გუდარმა იზა რომ დაინახა, განცვიფრება ვერ დამალა. თითქმის ყველამ გაიგო, რომ წაიბუტბუტა:

— იზა დაჰკერილია!

ამ სიტყვებს დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. მხოლოდ იზასი იმედი-ლა ჰქონდა გუდარს, და ეხლა იზაც, იმისი დმხსნელი, დაჰერილია იმავე საქმის თაობაზედ. რა უნდა ექნა? როგორ უნდა დაეჭირა თავი? ორივენი დაღუპულნი არიან, თუ არა? გამომძიებელმა გააწყვეტინა ეს ფიქრები.

— იცნობთ ამ ქალსა?

გუდარი ამ კითხვამ სულ არია. ის თითქო თვალებითა ჰკითხავდა იზას, რა ვუპასუხოო, მაგრამ იზა უძრავად იყო გაჩერებული. მხოლოდ ხანდისხან აკანკალდებოდა ხოლმე, როდესაც შეჰხედავდა იმ ქვეშაგებს, სადაც ლეამ სული დალია, მაგრამ აქ გასაკვირველი არა იყო-რა. სიკედილის ფიქრიც კი აკანკალვდა იზას.

გუდარმა თავის დაქნევით ანიშნა:—ვიცნობო.

— ამასთანაც გაიმეორებთ, რომ ლეა მედანის მკვლეელი თქვენ არა ხართ?

— მაშ ეგ მაგანა სთქვა? წამოიძახა თავ-ზარ დაცემულმა გუდარმა.

— თქვენ გამოუცხადეთ ამას, რომ მოსწამლვით თქვენი საყვარელი, ლეა მედანი?

— შენა სთქვი?... შენა სთქვი?

— მე ყოველისფერი გავამხილე, წარმოსთქვა იზამ: სულყველაფერი შენი ბრალია; შენ იცოდი და გაქცევა ვერ მოახერხე. მე ვუამბე, რომ შენ 21 ივლისს ჩემთან მოხველ აქედამ, სადაც ღამე ლეა მედანთან გაგეთიებია. ჩემი სახლი გაჩხრიკეს, იპოვნეს ქა-

ლალდები და სხვაც ძვირფასი ნივთეულობა, რომელიც შენ დასტოვე და მე უნდა გამემხილა, ვინ მაიტანა ისინი იქა.

გუდარმა თავი ჩაჰკიდა, არ იცოდა, რა უნდა ექნა: გამეტყუებინა იზა, თუ დათანხმებულიყო. იქნება განთავისუფლების შემდეგ ჩემს საშველად იზრუნოსო, გაიფიქრა იმან და შეჰხედა იზას თვალებში; მაგრამ იზა იმის ფიქრებს ყურს არ უგდებდა.

— შენ გამოხველი ლეა მედანის სახლიდამ, განაგრძო იზამ: და მოიტანე ქაღალდები. მე გკითხე, როგორ ჩაიგდე ხელში-მეთქი, და შენ მიპასუხე: ჯერ დავათვრე და მერე მოწამლოული შამპანური ღვინო დავალევინეო... მაშინ მე საზიზღარი კაცი დაგიძახე და გითხარ: გადი სახლიდამ, თორემ დაგაბეზლებთ-მეთქი.

გუდარმა არ იცოდა, რა ეპასუხნა; ის უცქეროდა იზას თვალებში, თითქო უნდოდა შეეტყო, ხომ კიდევ კამედიას არა ჰთამაშობსო. მაგრამ იზას ზიზღით შეხედვამ გაუმხილა მას ჭეშმარიტება. იმან იგრძნო, რომ იზას უნდოდა თავის თავის შველა და არავის დაჰზოგავდა დასალუპავად. სიბრაზემ გაუელვა სახეზედ, მაგრამ იზა გულ მაგრად უცქეროდა გუდარს. გუდარი ძლივსა ჰსუნთქავდა, მუშტებსა ჰკუმავდა, ასე რომ გიურეს შეეშინდა, არ მივარდესო, და ახლო დაუდგა.

— ამაზედ რას იტყვით, გუდარ? ჰკითხა გამომძიებელმა.

— რას გეტყვი? ჰკითხა გუდარმა და წელში გაიმართა... ბევრს არათერს... დიალ მე მოვკალღეა მედანი, მაგრამ ორი მკვლელი ვიყავით მე და იზა.

იზა აკანკალდა, სისხლი თითქო გაუჩერდა, კინალამ წაიქცა, მაგრამ ვერავინ-რა შეამჩნია. პატარა ხანს უკან ისევ დამშვიდდა და ზიზღით უთხრა პროკურორს.

— აკი მოგახსენეთ.

პროკურორმა გაუღიმა და თითქო უნდოდა ეთქვა: ნუ გეშინიანთ, ჩვენ ვიცით, საქმე როგორც იყო, ცილის წამებას არ დავიჯერებთ.

გამომძიებელმა, მწერალმა და გიურემ მხოლოდ ერთი რამ შეჰნიშნეს გუდარის სიტყვებში: დანაშაულის აღიარება. სამივემ ერთმანეთს შეჰხედეს, თითქო უნდოდათ ეთქვათ: ეხლა კი ჩვენს ხელშიაო!

გუდარმა შეჰნიშნა, რომ მისმა გამხელამ ვერ იმოქმედა ისე, როგორც იმას უნდოდა და გაცხარებით წარმოსთქვა:

— დიალ, იზას რჩევით მოვიყვანე აქ ლეა, მაგისი მეგობარი; მაგისი ბრძანებით მოვწამლე შამპანურის ღვინით, რომელშიაც საწამლავი მაგან ჩაასხა. აი სიმართლე, თუ სიმართლეს ეძებთ.

— შენ ჩემი დალუპვა გინდა, უთხრა იმან იზას: მაგრამ ისა სჯობს, ორივე დავილუპნეთ: ორივემ ჩვენ-ჩვენი წილი სასჯელი მივიღოთ! ამ სიტყვებმაც ვერ იმოქმედა იქ მდგომებზედ. გუდარმა შეჰნიშნა, რომ

— მაშ გთხოვთ, მაგ ამბის მახარობლად მე თი-
ლონ გამხადოთ; იმედი მაქვს, ხვალ პირში წაყენების
შემდეგ თავისუფალი ვიქნები.

— კარგია, რომ წინ-და-წინვე მითხარით თქვენი
სურვილი. ეხლავ მოვითხოვ მაგის ნებას.

იზამ წასვლა დააპირა, მაგრამ პროკურორმა
კიდევ ჰკითხა:

— თქვენ მგონია ბრძანეთ: ხვალ ქორწილის
დღეა... ამას მასუკან გაიმბობთო...

— მე აკი მოგახსენეთ, რომ ერთხელ სიგიჟესა-
ვით რაღაც დამემართა და მე გავხდი გუდარის სა-
ყვარელი; მასუკან მოსვენებას არ მაძლევდა და
მრცხვენოდა ჩემის საქციელისა. ერთხელ ის მოვიდა
ჩემთან მძიმეს საქმეებში გაბმული და მე ვურჩიე,
თუ ამ საქმეს მოჰკიდებ ხელს, განთავისუფლდები-
მეთქი. ის ყველაფერზედ დამთანხმდა; მე ვუთხარი,
ფული რომ მიიღო, უფრო მშვიდობიანად უნდა იცხო-
ვრო-მეთქი. ამაზედ იმან მიპასუხა, მე ეხლა ცოლის
შერთვას და პატიოსან ცხოვრებას ვაპირებო. მე
მინდოდა დამეხსნა იმისგან თავი და წაეაქეზე; ამ
საქმისთვის ფულიც ვასესხე. როდესაც ვთხოვე ფუ-
ლის დაბრუნება, მითხრა, რომ საქმეს მოვახმარე,
ერთს კაცს ვასესხე, რომლის ქალზედაც ჯვარი უნდა
დავიწეროვო და რომლის სახლშიაც ეს ორი წელი-
წადია დავდივარო. ამით მე მინდოდა ელლასაგანაც
თავი დამეხსნა და რიგიანად ხალხშიაც გავრეულვიყავ.

ფულები იმას მოეხმარებინა თავის სიმამრისთვის, რომელსაც ერთს საქმეში ამხანაგად გახდომოდა.

არც პროკურორმა, არც გამომძიებელმა ამ საქმისა არა იცოდნენ-რა. პროკურორმა იცოდა, რომ გუდარი ორის წლის განმავლობაში სესხად აძლევდა ტიუსსოს ფულს და ორმა წელიწადმა გაიარა, რაც იზამ ხუთასი ფრანკი გაუგზანა გუდარს; რომ გუდარი ერთი წელიწადი მეტი ითვლებოდა ელლას საყვარლად, როდესაც ლაკუეს ქუჩაში ეს მოეწამლათ. პროკურორმა არ იცოდა, რომ იზაც სტყუოდა და ჭეშმარიტებაზე შორს აყენებდა.

— ძალიან მოხარული ვართ, რომ თქვენი უბრალოება მაძლევს ნებას თქვენის განთავისუფლებისას და არა სხვა ბრძანებისას. მე ვწუხვარ, რომ ისე სწრაფად დაგატუსაღეს და, თუ გნებავთ, ეხლავე განგათავისუფლებთ?

— თქვენ არ მითხარით, ჯერ ბრძანება უნდა მივიღოვო?

— დიალ, მაგრამ მე ნება მაქვს განგათავისუფლოთ მხოლოდ ზოგიერთის პირობებით.

— მე არ მესმის, რასა ბრძანებთ, უთხრა აღელვებულმა იზამ.

— მე შემძლიან ახალს ბრძანებამდე განგათავისუფლოთ პოლიციის ზედამხედველობის ქვეშ, იმ პირობით, რომ პარიჟიდან არ გახვიდეთ და როცა კი დაგიბაროთ, მაშინვე გამოცხადდეთ.

იზამ ტუჩებზედ იკვნიტა და გაწითლდა. იმას თავისუფლება სხვა რიგი ეგონა.

— მე მაგისტანა თავისუფლებას კი არ ველი პირში წაყენების შემდეგ, სთქვა იმან.

— მესმის. მეტადრე ეხლა, როცა ყველაფერი გამოაშკარავდა, ჩვენ არა გვაქვს უფლება თქვენის დაჭერისა. მეც, მგონი, მაგისტანა ბრძანებას მივიღებ. ხვალ ჩიტსავით თავისუფალი იქნებით, დაუმატა ღიმილით პროკურორმა და გააცილა დერეფნამდე, სადაც გოგო ელოდდა იზას.

მეორე დილას იზა ჩაჯდა ეტლში პროკურორის მწერალთან ერთად. ათის წუთის წინად გიჟრეც ჩაესვით ეტლში ორს მოხელეს შუა. ეტლები ლაკუეს ქუჩისაკენ წაიყვანეს.

ეტლიდამ რომ გამოვიდა, იზამ შეჰნიშნა მესამე ეტლი, რომელიც ელოდას სახლთან გაჩერდა, იმაში ისხდნენ უფროსი პროკურორი და გამომძიებელი. იზამ დაინახა, რომ ლეა მედანის სახლის დარბაზები ღია იყო.

მოსამართლენი, ბრალდებულნი და მოხელენი შევიდნენ ლეას სახლში. მხოლოდ ერთი მოხელე დააყენეს კარებთან.

იზა ზდილობიანად დასვეს ცეცხლთან. პროკურორმა უთხრა, თქვენ აქ პატარა უნდა მოიცადოთ, ჯერ გუდარს გამოგვითხავთ და შემდეგ გთხოვთ, თქვენც ზევით ამობძანდეთო.

— ბატონი ბძანდებით, უთხრა იზამ.

იზა საშინლად აღელვებული იყო: სახეზედ ნაცრის ფერი ედო, თვალები უელავდნენ, ეტყობოდა, რომ საბრძოლველად ემზადებოდა.

გუდარი მეორე ოთახში ორს მოხელეს შუა იდგა. ციხეში ყოფნის დალი დასმოდა მის შეხედულობას; ის ელოდდა მოუთმენლად გამოკითხვას და გულგაუტეხელად იყურებოდა იმ ოთახისკენ, სადაც კაცისკვლა მოჰხდა და რომლის კარებიც ჯერ ჩაკეტილი იყო. პროკურორმა და გამომძიებელმა გააღებინეს ეს კარები; შეაყვანინეს გუდარი და დაიწყეს გამოკითხვა. გუდარი ეხლა თითქო გულ-მაგრად, გამომეტებულად იდგა. გამომძიებლის გამოკითხვაზედ ის პასუხს აძლევდა; პროკურორი თვალებში ჩასცქეროდა.

— გუდარ, თქვენ ეხლა იმ ოთახში ხართ, სადაც კაცის-კვლა მოჰხდა, უთხრა გამომძიებელმა: აქ მოსწამლეს საწყალი ქალი, თქვენის სიყვარულით გატაცებული; გაფიცებთ, რომ მართალი სთქვათ; სასტიკმა გამოძიებამ დაამტკიცა, რომ 20 ივლისს ღამე აქ თქვენს მეტი არავინ შემოსულა. ღეა მედანი მომკვდარა, როცა თქვენ მასთან იყავით. მიამბეთ როგორ იყო?

— მე იმასვე გეტყვით, რაც უწინაც მითქვამს. მე 20 ივლისს ღამე აქ ცოტა ხანს დავყავ; მე აღრე წავედი, რადგან მეორე დღეს ქორწილს ვეპირებოდი და არ მინდოდა შეეტყოთ, რომ ქორწილის წინა ღამე სხვაგან გავათიე; მე ღეა ქვეშაგებში მხიარულად დავტოვე; იყო დილის სამი საათი, ან

ყველა თანაუგრძნობდა მის თანა-მონაწილეს; ამან სულ გადარია გუდარი.

— თქვენ გინდათ სიმართლე შეიტყუოთ, განაგრძო გუდარმა: და კი არა გჯერათ, როდესაც მართალს გეუბნებით. ახლა მე თქვენა გკითხავთ: თითონ თქვენ არ უწყობდით ხელს ამ დედა-კაცს? თითონ თქვენ არ მოინდომეთ მაგისი შემწეობით ამ საქმის ჩადენა?

ამ სიტყვებზედ ყველანი აღელდნენ. გუდარმა დაინახა, რომ გიურემ რაღაც ანიშნა მოხელოებს, ეგონა შეეკვრას მიპირობენო, კუთხეში მიდგა და დაიყვირა:

— ნუ ინდომებთ ჩემს შეკვრას და პირში ბურთის ჩაჩრას; ვინც კი მომიახლოვდება, აქვე დავარჩობ!

გიურემ რიდასიც ძებნა დაიწყო ჯიბეში.

— ამ დედა-კაცმა, განაგრძო გუდარმა და ტუჩებზედ სიბრაზის დორბლები მოსდიოდა: რომელსაც სხვა რიგი კავშირი ჰქონდა ღვია მედანთან, მითხრა მე: გაუსაყვარლდი, მოჰკალ, ქაღალდები და ნივთეულობა წამოიღე და ჩვენ გავიყოთ; ჩვენ ასი ათასი ფრანკი გვექნებაო. აი სიმართლე. შეგიძლიან დარწმუნებული იყო, რომ არა მოგივა-რა; მე ვარ პასუხის გამცემიო. მეც დავუჯერე. მე კაცის-მკვლეელი ვარ, მაგრამ ესეც ჩემი ამხანაგია. ორნივე ერთად გაგვასამართლეთ და აღარას ვიტყვი.

იხამ მედიდურად ზეზე აიხედა და ზიზლით წარმოსთქვა:

— დიდი ხანია, რაც ამათ ყოველისფერი ვუამბე, შენის დანაშაულისა რომ მეშინოდა. შენ რომ ჩემთვის ნაძარცვი გაგეყო, მე არ გავყიდდი თითქმის ყოველს ჩემს ქონებას. ამ ბატონებმა იციან, მე რა მაცხოვრებდა, მაგრამ აბა შენ გვიბრძანე, ვინ მოგცა ის ოცი ათასი ფრანკი, რომელიც შენს სიმამრს მიეც და ან შენის ქორწილის დღეს მიტანილი ფული?

მოსამართლეებმა თავები გაიქნ-გამოიქნიეს, თითქო ეუბნებოდნენ გუდარს: აბა რას იტყვიო? მაგრამ გუდარი გიჟსავით იყო; იმას თითქო აღარა ესმოდა-რა. იზამ განაგრძო:

— რაც მაშინ გითხარი, ეხლაც იმასვე გეტყვი. მე გითხარი: შენ ღარიბი ხარ; ერთი საქმეა შესასრულებელი, რომელიც თუმცა ძნელია, მაგრამ ჩირქ-მომცხოზი კი არ არის. ვიღასაც მოუპარავს ბანკის ბილეთები და პატრონები საფრანგეთის პოლიციას სხვა-და-სხვა მიზეზებით ვერ მიჰმართვენ, რომ ეს ქაღალდები მოაძებნინონ. თუ იმ ქაღალდებს ხელში ჩაიგდებ, ასი ათას ფრანკს მიიღებ-მეთქი. ტყუილია თუ?

— მართალია. მერე?

— მე გითხარი: იმ ქალს გაგაცნობ-მეთქი. შენ ლამაზი ხარ, გაჰხდი იმის საყვარელი და ისე მოახერხე, რომ ან თითონ მოგცეს ის ქაღალდები, ან თითონვე ჩაიგდე ხელში. ესეც ხომ მართალია?

— შენ ესეც მითხარი: მაშ შემიძლიან იმ ქაღალდის პატრონებს ვუთხრა, რომ იმ კაცს, რომელიც ამ საქმეს ჰკისრულობს, ფული ეჭირვება და

ყველაფერზედ მზად არის-თქო. მე დავყაბუღდი. შენ დაუმატე: თუ საჭიროება იქნება, შენ შეგიძლიან მოჰკლა ის, ვინც კი გზაზედ გადაგელობება. მე მაგაზედაც დავთანხმდი. ტყუილია თუ?

იზამ უარი სთქვა ამაზედ და განაგრძო.

— არა, ეგ ტყუილია! მე ისე მიყვარდა ლეა მელანი, რომ მაგისთანა საშინელი აზრი ვერ გამიფლიდა თავში და სხვას იმიტომ მივანდე იმ ქალაღების მოპოება, რომ არ მინდოდა მე და იმის შუა მტრობა ჩამოფარდნილიყო რამე.

იზას დამშვიდებულმა კილომ, მისმა ვითომ და მართალმა სახემ გუდარი მოთმინებიდამ გამოიყვანა. ის გაგიჟებულს ხარსავით იყურებოდა აქედ-იქით და თითქო აპირებდა რქებზედ მტრის აგებას.

— მერე თქვენა გჯერათ ესა, დაიღრიალა იმან: გჯერათ ესა? გავათავოთ! თუ თქვენ არ გინდათ ჩემ მაგიერ გარდაახდევინოთ, მე თითონ გადავახდევინებ.

ის მივარდა იზას, მაგრამ გიჟრეს თვალი იმისკენა ჰქონდა. დააპირო თუ არა გუდარმა იზას ყელში წაღება, გიჟრე მივარდა და ერთმანეთს შეეჭიდნენ. მოსამართლეები შეშინებული კუთხეში მიიმალნენ, იზა ტახტს ამოეფარა; მოხელეები თავის უფროსს მიეშველნენ, მაგრამ გიჟრე განთავისუფლებული იყო და დაუყვირა:

— კარები ყველგან ჩაჰკეტეთ, რომ არ გაგვექცეს.

ერთმა მოხელემ კარები ჩაჰკეტა, მეორე წინ აეფარა პროკურორსა და მოსამართლეებს; გიჟრემ წარმოსთქვა:

— შევეკრათ.

გუდარმა მიიხედ-მოიხედა; გაქცევა შეუძლებელი იყო... მხრები მალლა აიწია და სთქვა:

— ცოცხალს ხელში ვერ ჩამიგდებთ.

მოხელეები მოემზადნენ საბრძოლველად; გუდარი მივარდა ერთს პატარა შკაფს, მუშტით შეამტვრია და დაიწყო რილასიც ძებნა. ყველას ეგონა, რევოლვერს ეძებსო, მაგრამ გუდარმა გამოიღო ერთი შავი მინა, ტუჩებთან მიიღო და ერთბაშად გადაჰყლაპა, რაც მასში იდგა. სახე დაემანჭა, ტანი აუკანკალდა, სკამს მიეყუდა; ერთხელ კიდევ წელში გაიმართა და დაიყვira:

— თქვენ ყველანი ლაჩრები ხართ... მერე მიუბრუნდა ტახტს უკან დამალულს იზას: მხოლოდ შენ... შენ...

მკლავები გაუშეშდა; სახე საშინლად დაეღმიჭა, ტუჩებზედ ღორბლი მოუვიდა და დაეშვა ძირს. რამდენჯერმე კიდევ შეიფოროთხალა, ერთი საზარლად დაიძახა და გაიჭიმა.

გუდარის მკვდარი გვამი-ლა იდო იატაკზედ.

XII

იზას ახალა ჭარგეულობა.

ოწვეულმა ექიმმა შეამოწმა, რომ გუდარი უეცრად მომკვდარაო. ყველას გაუკვირდა, რომ გაჩხრეკის დროს ვერაფერ ვერა ჰნახა საწამლავი, რომელიც გუდარს ალბად იმიტომ შეენახა, რომ, თუ მოწამლული შამპანური ღვინო ვერ გასჭრიდა, ეს დაეღვინებინა.

პროკურორმა შემდეგი ოქმი დააწერინა:

ბრალდებული ტყუილად სცდილობდა დაებრალვებინა თავის დანაშაული აგრეთვე იზა სეგლენისათვის, მაგრამ მისგანვე გამტყუვნებულმა აღიარა, რომ მარტო მოექმედნა ის ავკაცობა; გაცოფებული მივარდა პატარა შკაფს, მოძებნა იქ საწამლავი, დალია და სხვ.

სასამართლოს მოხელეები წავიდნენ და მიანდეს გიურეს, პოლიციის კამისარი მოეყვანა და გვამი წაეღო.

იზა ჯერ შეჰშინდა, მაგრამ მასუკან კი თავისუფლად ამოისუნთქა, როდესაც ექიმმა შეამოწმა გუდარის სიკვდილი. იზა ეხლა თავისუფალი იყო. პროკურორი ბოდიშს ითხოვდა მასთან, რომ ამის-

თანა საშინელის სანახავით შეაწუხა. გიჟრე გააკვირვა ამ ბოდისმა. პროკურორმა ბოლოს უთხრა იზას, რომ თქვენ თავისუფალი ხართო.

— მაშ შემძლიან წავიდე? ჰკითხა იზამ.

— დიად, მაგრამ იმ პირობით კი, რომ პარიჟი-დამ არ წახვალთ იმ დრომდე, ვიდრე სრულს თავისუფლებას არ მიიღებთ ყველგან ცხოვრებისას.

პროკურორმა შეჰნიშნა უსიამოვნობა იზას სახეზედ და დასამწვიდებლად უთხრა:

— ნუ სწუხართ, ჩვენ ნამდვილად დავრწმუნდით, რომ თქვენ მართალი ხართ.

— მე თქვენა გთხოვეთ, უთხრა იზამ პროკურორს, როდესაც კიბეზედ ერთად ჩამოდიოდნენ: მოგეცათ ნება, რომ მე თითონ შემეტყუბინებინა მორის ფერანისათვის იმის განთავისუფლების ამბავი.

— სამწუხაროდ, ეგ შეუძლებელია; მაგრამ ეხლავე კი მზად იქნება ბრძანება იმის გამოშვების თაობაზედ. თქვენ მალე ჰნახავთ იმ ყმაწვილკაცსა.

— დღეს გამოგვშვებენ ციხიდან?

— დიად.

იზას სახეზედ გაყოფილება გამოეხატა; იმას კიდევ დაავიწყდა გუდარის სიკვდილი.

— რამდენს სათხედ გაანთავისუფლებენ იმ საცოდავს? ხელახლა ჰკითხა იმან.

— ოთხზედ, უპასუხა მწერალმა.

— დიდად მაღლობელი გახლავართ, სთქვა იზამ.

ეტლები მოიყვანეს; პროკურორმა იზას ეტლში ჩაჯდომა უშველა.

— მე გთხოვთ, არ დაივიწყოთ, უთხრა იზას პროკურორმა, რომ ზოგიერთის პირობებითა ხართ განთავისუფლებული. წაბძანდით შინ და ელოდებოდეთ, ვიდრე სრულებით განთავისუფლებული იქნებით.

— ბატონი ბრძანდებით. როდის მომივა მაგისი ბრძანება?

— ხვალ მაინც და მაინც. იქნება დღესაც.

— ნება მომეცით, მადლობა მოგახსენოთ მაგდენის თანაგრძნობისათვის.

— მართლ-მსაჯულება ყოველთვის ისე მკაცრი არ არის, როგორც ამბობენ.

პროკურორი გამოეთხოვა იზას და ჩაჯდა ეტლში გამომძიებელსა და მწერალთან ერთად.

— რას ჭეჭრობთ თქვენ ამ საქმეზედ? ჰკითხა პროკურორმა გამომძიებელს.

— ეგ ქალი დამნაშავეა.

— რაო?

— დამნაშავეა, მაგრამ თარის უნებურად. იმ უბედურის კაცის სიყვარულს მიეცია მაგისტრის მოქმედების ძალა.

— მერე მაგას ხომ დაუტყეზებია კაცის მოკვლისათვის?!

— მაგას ვინ ამბობს?

— მაშუ ჭეშმარიტებისათვის მიგვიგნია და არ გვიქნია უსამართლობა. როგორის კეთილის გული-

საა ეგ ქალი, სულ იმაზედ ჰფიქრობს, ეგები ფერანი ვნახო და ბოდიში მოვითხოვო ჩემის სიჩუმის გამო მიყენებულის ტანჯვისაო.

იზამ დააჩქარა მეეტლე. ნახევარ საათის შემდეგ მივიდა თავის სახლში, სადაც ვერშემონისაგან დაჭერილი მსახურები დაეთხოვნათ და მათ მაგიერად უწინდელი იზას მსახურები იყვნენ. ოსკარს, იზას დაქვრის შემდეგ, აღარ გაველო იმ სახლში; ის პარიზში აღარ დამდგარიყო.

იზას საშინლად ჰშიოდა, ხელად დასაუზმდა მეეტლეს ეტლის შებმა უბრძანა და ჟთხრა ჟიუსტინას:

— წამოდი, ჩამაცვი; დღეს მე ძალიან ლამაზად უნდა ვჩნდე.

პატარა ხანს უკან იზას ეტლი ცარიელი წავიდა მაზასის ციხისკენ. ოთხს საათს თხუთმეტი წამი აკლდა, როდესაც ის გაჩერდა ციხის კარებთან. ლაქიამ იკითხა — მორის ფერანი ციხეშია კიდევ, თუ არაო? პასუხად უთხრეს, რომ მორისი ჯერ არსად წასულაო. ლაქიამ სთხოვა ეთქვათ ფერანისთვის, რომ კარში ელოდებიან.

მორისი გამოვიდა ციხიდან, შეისუნთქა წმინდა ჰაერი და თავბრუ დაეხვია. თავის შესამაგრებლად კედელს მიეყუდა და ამ დროს მოაგონდა, რომ ეტლი ელოდდა. იზას ლაქია მიუახლოვდა მორისს.

— მგონა თქვენ მორის ფერანი ბრძანდებით? ჰკითხა იმან.

— მორის ფერანი ვარ.

— გრაფინია ზინსკისა გთხოვთ მიბრძანდეთ მასთან და გიგზავნით თავის ეტლს.

— გრაფინია ზინტსკისა! განიმეორა განცვიფრებით მორისმა.

ის ჩაჯდა ეტლში და წავიდა.

გზაზედ სხვა-და-სხვა ფიქრები მოსდიოდა მორისს. ოთხი თთვის ციხეში ყოფნამ სრულებით გამოაშტერა იგი. ოთხს კედელს შუა გამომწყვდევის გამო არ იცოდა, რა მოჰხდა მის ტყვეობის დროს. იმან არ იცოდა გუდარის სიკვდილი, არ იცოდა, რომ სესილი დაჭრივდა, არ იცოდა, ვინ იყო გრაფინია ზინტსკისა. პირველში თავის ამბავი ზღაპრული ამბავი ეგონა და წარმოიდგინა, რომ ის მიჰყავდათ რომელღაც ფეიასთან. შემდეგ იფიქრა, რომ გრაფინია იმ ქველ-მომქმედ ქალთაგანია, რომელნიც ჰზრუნვენ ციხიდამ ახლად გამოშვებულების ბედისათვის. იმან არ იცოდა, რომ ამისთანა ქველ-მომქმედი ქალები პარიჟში არ მოიძებნებოდა.

ეტლი გაჩერდა იზას სადგურთან. კიბეზედ რომ ავიდა, მორისს დაჰხვდა ჟიუსტინა, რომელმაც უთხრა:

— მომყევით მე.

განცვიფრებული მორისი გაჰყვა ჟიუსტინას და შევიდა იზას ოთახში. იქ ჯერ არავინ იყო, მორისს კარგად ეცვა ტანთა; დიდი ხნის ციხეში მყოფობის გამო მუშაობისაგან დაბებრებული ხელები გასთეთრებოდა და გაჰნაზებოდა. სახითაც ძალიან ლამაზი

იყო; მორცხვობა უფრო ამშვენებდა იმის სახეს. ჟიუ-სტინამ სთხოვა, დამჯდარიყო, მაგრამ მორისი ისევ გაჩერებული იდგა, თითქო ელოდდა ამ გამოცანის ახსნას.

უცებ გაიღო კარი და შემოვიდა იზა, მხოლოდ ნახევარსაღამოს ჩაცმული; ღიმილით მივიდა ის მორისთან და თითქმის ძალათი დასვა კუშეტკაზედ. მორისი აღტაცებაში მოვიდა იმის დანახვაზედ.

— მაღლობელი ვარ, რომ შეასრულეთ ჩემი თხოვნა.

მორისმა აიხედა მაღლა და მოაგონდა, რომ ეს ქალი სასამართლოში ენახა.

— მე მინდოდა მენახე, განაგრძო იზამ, იმიტომ რომ ბოდიში მაქვს თქვენთან მოსახდელი.

— ბოდიში ჩემთან?! რას მეუბნებით მაგას?

— მე ვიყავ მიზეზი თქვენის დაჭერისა და ციხეში ყოფნისა.

— მაგას რას ამბობთ? მაშ თქვენ დამაბეზლეთ... მერე მე რომ არ გიცნობთ?

— არა, მაგას როდი ვამბობ, აბა ყური დამიგდეთ.

იზა მიუახლოვდა მორისს და პირ-და-პირ თვალებში დაუწყო ცქერა. მორისმა იგრძნო მისი ნაზი, მგზნებარე შეხედულობა, სიახლოვე მისი ტანისა, რომელსაც ტანისამოსი თითქმის არა ჰფარავდა; ის ყურს უგდებდა, მაგრამ კი არა ესმოდა-რა და არც იზა აშორებდა თავის მომხიბლველ თვალებს.

— ღიად, მე ვიცოდი, ვინც იყო დამნაშავე, მაგრამ მეცოდებოდა იგი და ვიფარავდი. მაგრამ, რაკი გნახეთ, რომ იღუპებოდით, რაკი გავიგონე, რომ კეთილშობილურად მართლულობდით თავს, იმ დღეს სასამართლოში გადავსწყვიტე თქვენი დახსნა. სამის დღის წინად ყოველისფერი ვუამბე გამომძიებელს. დამნაშავე დაჭერილია, ყოველისფერში გატყდა და მე მოვახერხე, რომ თქვენ განეთავისუფლებინეთ.

— მაშ თქვენ დამავალეთ მე ეგ თავისუფლება?! გმადლობთ, გმადლობთ. რითი უნდა გადაგიხადოთ თქვენი ეგეთი სიკეთე?

იზამ ორივე ხელი ჩამოართვა, კიდევ უფრო მეტად მიუახლოვდა, მღელვარებით შეჰხედა თვალებში და უთხრა:

— სიყვარულით.

ეს ისე მსწრაფლად იყო წარმოთქმული, რომ მორისმა პასუხის მიცემა ვეღარ მოახერხა, მხოლოდ გაწითლდა თავით-ფეხებამდე. მაგრამ იზას ეტყობოდა, რომ ის მოუთმენლად ელოდდა პასუხს. მორისმა, ვითომ ვერ გაიგო იზას სიტყვები, თავი ძირს ჩაღუნა და უთხრა:

— მე ბევრი ტანჯვა გამოვიარე და თავის დღეში არ დავივიწყებ იმ სიხარულის წამს, რომელიც მე თქვენ მომანიჭეთ. თავისუფლებაზედ უკეთესი რა იქნება კაცისათვის!!

იზა იმისთანა ქალი არ იყო, რომ გაჭირვებაში უკან დაეხია. იმან ეს პასუხი მორისის გაუბედავობას დააბრალო და ეგონა, წათამამება ეჭირვებო.

— რაც მე თქვენი თავის გამართლება გავიგონე სასამართლოში, სინილისი მტანჯავს და მეჭირვება შეცდომის მონანიება.

მორისმა იგრძნო, რომ სისხლი ადუღდა; ის გულის ფანცქალით დასცქეროდა მშვენიერს ქალს. რომელიც ეხლა თითქმის იმის ხელში იყო.

— რად უმართავდით ხელს იმ კაცს? ჰკითხა მორისმა კანკალით.

— მე იმას ვიცნობდი და თქვენ კი არა. მაგრამ მას აქედ, რაც მე სასამართლოში გნახეთ და გავიგონე, როგორ გმირულად შესწირეთ თავი იმ ქალს, რომელმაც თქვენ დაგივიწყათ...

— ნუ ამბობთ მაგას, ნუ! დაიყვირა მორისმა.

— თქვე საცოდავო, თქვენ ეს არ იცით, რომ იმ ჩვენებით თქვენი შველა კი არ უნდოდათ; იმათ უნდოდათ კანონიერი საბუთი ჰქონოდათ ქორწინების დარღვევისა. თქვენი საყვარელი ქალი ეყრება თავის ქმარს.

— სესილს მე ვუყვარვარ.

— თქვენ თქვენს გონებაზედ არა ხართ: სესილს არავინ არ უყვარს; იმან დაიწყო საქმე თავის ქმართან მხოლოდ იმ აზრით, რომ ხელში ჩაიგდოს იმის ქონება, იმის მამასთან მიბარებული...

— მაშ თქვენ მაგას...

— მართალს ვამბობ. თქვენ რომ იმას ჰყვარებოდით, განა აღრევე არ იქმოდა იმას, რაც ბოლოს, უნდოდა თუ არა, უნდა მოექმედა? ეხლა თქვენ თა-

ვისუფალი ხართ, მაგრამ მარტოდ-მარტო ხართ. თქვენ ყველას დაავიწყდით; ეხლა იქ თქვენზედ აღარც კი ჰლაპარაკობენ და სესილი იქნება კიდეცა ჰნანობს თავის ნათქვამს. მორის, შენ მარტო დაგტოვეს, მაგრამ ერთს ქალს უყვარხარ შენ—ეს მე ვარ. ეტყობა, ჩემი სიყვარული ძლიერია, რომ არ მივხედე რიგსა და მართებულებას, გაგიტყდი და სამაგიეროდ ვითხოვ შენგანაც მხოლოდ სიყვარულს.

იზამ დაიხოქა მორისის წინ და ჩაჰკიდა თავი. საცოდავი მორისი სრულებით აირია, გაწითლდა და ტუჩების ცმაცუნს მოჰყვა; უნდოდა იზა აეყენებინა და ხელი მიაშველა; იზასაც ეს უნდოდა და თითქო უნებურად გადაეხვია. მორისმა იგრძნო, რომ შეიყვარა ეს მშვენიერი ქალი.

დაბინდდა; ოთახში დაბნელდა; ბუხარში ჩამწვარი ნაკვერჩხალი ჰფენდა ოთახში რაღაც გვარს უცნაურს სინათლეს.

იზა ცხარედ დაეკონა მორისის ტუჩებს. მორისაც გადაედო მისი ვნებათ ღელვა.

— მორის, გიყვარვარ? წაიბუტბუტა იზამ.

— მიყვარხარ, მიყვარხარ, უპასუხა იმან და უფრო მაგრად შემოჰხვია მკლავები.

უეცრად ოთახის კაბები ძლიერ დააკაკუნეს. იზა გაჯავრებული წამოვარდა მორისის მუხლებიდან და მივიდა კარებთან.

— რა ამბავია? დაიძახა იმან.

— მე მელიან? მე კი მითხრეს, რომ ჩემი ნახვა იქ არც კი იამებათ და, თუ განმათავისუფლეს, გრაფინია ზინტსკის წყალობით.

— დაგარწმუნათ, რომ გრაფინიაა, განა! მაგას ყველაფერი სიყალბე გამოუვა ხელიდამ. თავი დაანებეთ მაგ გომბიოს და ეხლავე, ეხლავე გასწიეთ ფრანსუას ქუჩაზედ, სადაც ასე ჰგონიათ, რომ მხოლოდ ხვალ გამოგიშვებენ. სესილი ქვრივია და გელით თქვენ; გაიქეცით; ისინი მხიარულად დაგხვდებიან და ხვალისათვის სამზადისში თქვენის ციხილამ გამოშვების დღის სადღესასწაულოდ.

— ქვრივია, დაიყვირა აღტაცებით მორისმა: მაშ ქვრივია!

— და თქვენ გელით.

— გმადლობთ, გმადლობთ, უთხრა მორისმა მოხელეს: მხოლოდ ნურავის ეტყვიტ ნურას დროს, რომ აქა მნახეთ.

— წადით და შეიყვარეთ იგი. სესილისთვის თქვენი სიყვარული საჭიროა.

მორისი გაექანა ფრანსუას ქუჩისკენ. ტიუსსოს სახლთან რომ მივიდა, ჯერ ვერ გაჰბედა ზარის ჩამორეკა. ბოლოს მოჰკიდა ზარს ხელი, კარები გაიღო და მორისი შევიდა განათებულს პურის-საქმელს ოთახში.

გ. ბათუმ XIII

გრძელის ამბავს დასასრული.

გიუსოს მთელი სახლობა სუფრაზედ იჯდა. დილით გუდარის სიკვდილის ამბავი რომ მოსულიყო, სესილი მოჰხვევოდა თავის დედას და ეჩურჩულებოდა:

— დედა, ეხლა შენც შეგიძლია დამშვიდდე. გუდარმა შენი საიდუმლო საფლავში თან ჩაიტანა.

თითონ ტიუსსო ისეთი მხიარული იყო თურმე, რომ იმავე დღესვე უნდოდა მეჯლისის გამართვა. ძლივს დააშლევინეს, რომ არ ემდერნა, როცა დამსხდარიყვნენ სუფრაზედ. პალიარს ეთქვა, მორისს ხვალ უეჭველად განათავისუფლებენ და ენახავთო.

— იცით რა, მეგობრებო, სთქვა ტიუსსომ: ხვალ ყველანი ციხის კარებთან მივიდეთ, მორისს იამება, რომ, რაწამს ციხილამ გამოვა, ყველა თავის მეგობრებსა ჰნახავს. მაგრამ ეგ სესილიმა იცის.

ზარი დააწკარუნეს.

— ვინ უნდა იყოს! წარმოსთქვა ტიუსსომ.

ადელმა შუბლი მოღუშა, თითქო ეშინოდა, საცა გუდარი მოვაო.

— მკვდრები როდილა ბრუნდებიან, უთხრა სესილმა: თითქო მიჰხვდა დედის აზრსაო.

— შემოდით, დაიყვირა ტიუსსამ.

კარები გაიღო და შემოვიდა მორისი.

— ეს მე ვარ, სთქვა მორისმა ყრუდ, თითქო ლაპარაკი ეძნელებო.

ყველანი აირივნენ. ამელი და სესილი მისცვივდნენ მორისს. სესილი კინალამ წაიქცა მღელვარებისაგან.

— მორისია, მორისი! ჩქარა, ჩქარა, ერთი თეფშ-დანა-ჩანგალი კიდევ! ძლიეს! ჰყვიროდნენ ყოველის მხრიდან.

მორისმა ჯერ თავისი და გადაჰკოცნა; შემდეგ მიუბრუნდა სესილს და ორივემ სიყვარულით დაუწყეს ერთმანეთს ცქერა.

— ჩემო მეგობარო, უთხრა სესილმა, ეხლა მე კიდევ შენი ცოლი ვარ; მაინც მე კიდევ არავის ცოლი არა ვყოფილვარ; მე ყოველთვის შენი ერთგული ვიყავ.

— ჩემი ცოლი! დაიყვირა აღტაცებით მორისმა და მუხლებზედ დაეცა.

— რას სჩადიხარ, უთხრა სესილმა და ფეხზედ წამოაყენა, შენ იჩოქებ ჩემს წინ, შენ, რომელმაც იმდენი ტანჯვა გამოიარე ჩემის გულისთვის და სიკვდილისათვისაც თავს არა ჰზოგავდი!

მორისს მოაგონდა იზა, გაწითლდა, მაგრამ მაინც პირ-ნათლად შეეძლო ამის თქმა:

— სესილ, უშენოდ სიცოცხლე ჩემთვის სიცოცხლე არ არის!

ისინი გადაეხვივნენ ერთმანეთს და დიდხანს იყვნენ ასე.

— გეყოფა, გეყოფა, უთხრა ტიუსსომ ქალსა: ახლა ჩვენც გვინდა გადავკოცნოთ; მომიტევე, ჩემო სიძევ, მე ჩემის სულელობისთვის ისედაც კარგად მომხვდა.

ყველანი პურის საჭმელად დასხდნენ. მორის უამბეს, რომ პალიარს საშინლად უნდოდა იმის განთავისუფლება, რადგან უიმისოდ ვერ დაიწერდა ჯვარს იმის დაზედ. შადისაც მეჯვარე ეჭირვებოდა, რადგან დენიზა აღარ იცდიდა.

— იცით რა, სთქვა შადიმ: მე ბაშვები მიყვარს და არ მინდა, რომ ჩემი შვილი უკანონოდ ჩასთვალოს სვინმე. დენიზა მაჩქარებს და აი მეც მზადა ვარ საქოწილოდ.

— მაშ დღესვე დავიწყით შექცევა, სთქვა ტიუსსომ: შადი, წამოდი სარდაფში; იქ ძველი ღვინოები მეგულება.

სადილი დიდხანს გაგრძელდა, ასე რომ სადილს შემდეგ ძილის დროც მოვიდა.

ტიუსსოს სახლში ჯერ კიდევ სუფრაზედ ისხდნენ, როდესაც ბრიუსელისკენ მიმავალი მატარებელი გაჩერდა სამზღვარზედ. იყო პირველი საათი ღამისა. გიურე გამოვიდა ვაგონიდან, ერთმა ვიღამაც, რომელიც მოუთმენელად მოელოდდა მატარებელს, იცნოთუ არა გიურე, მივიდა იმ ვაგონთან, საიდანაც ის

გამოვიდა. იმაში იჯდა ერთი ქალი, რომელმაც ის ეყო გამოიღვიძა. უცნობი დაეცა ქალის ფეხთა წინ და ქალმაც მხიარულად დაიძახა:

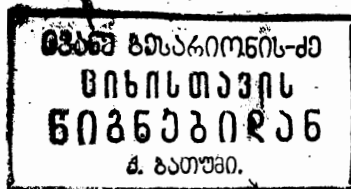
— შენა ხარ, ოსკარ?!

— მე არ მინდოდა დამენებებინა თავი შენთვის, განწირულო მსხვერპლო კაცთა უსამართლობისაჲ, მე ვიცი, რომ შენ უბრალო ხარ და მინდა შენთან ვიცოცხლო და შენთან მოვკვდე.

— სწორედ არ ჭოვტყუვდი, შენ რომ შეგიყვარე, უთხრა ქალმა და გადაეხვია: მარტო შენა ხარ ღირსი ჩემის სიყვარულისა.

მატარებელმა მალე გააქანა ოსკარ დე-ვერშენი და იზა.

03/03/87 გენერალური-მ

მინისტროს

გენერალური

დ. ბათუმი.